

Jaarstukken 2024

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Jaarverslag 2024	3
Leeswijzer.....	4
Bestuurlijke inleiding	6
Infographic.....	8
Financieel beeld	9
Ambities.....	26
Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland.....	27
Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland	37
Ambitie 3 Schone energie voor iedereen.....	56
Ambitie 4 Een welvarend Zuid-Holland.....	70
Ambitie 5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	98
Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	128
Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland.....	147
Overzicht Algemene middelen en Organisatie.....	171
Indicatoren.....	181
Paragrafen.....	187
Paragraaf Arbeidscapaciteit (loonkosten en inhuur)	188
Paragraaf Bedrijfsvoering	190
Paragraaf EU-subsidies	202
Paragraaf Financiering	210
Paragraaf Grondbeleid	213
Paragraaf Lokale heffingen.....	220
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen	224
Openbaarheidsparagraaf.....	229
Paragraaf Subsidies	230
Paragraaf Verbonden Partijen	252
Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing	262
Jaarrekening 2024	275
1. Overzicht baten en lasten	277
2. Gereed gemelde investeringen.....	279
3. Kapitaallasten	283
4. Algemene dekkingsmiddelen en EMU-saldo	285
5. Incidentele baten en lasten.....	287
6. WNT-verantwoording 2024 provincie Zuid-Holland	292
7. Grondslagen van de financiële verslaggeving	294
8. Balans.....	298
9. Niet uit de balans blijvende verplichtingen (NUBBV)- en rechten (NUBBR)	315
10. Stille reserves	319
11. Rechtmatigheidsverantwoording	321
12. Verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (SISA)	323
13. Overzicht van baten en lasten per taakveld / uitvoeringsinformatie	369

Jaarverslag 2024

Leeswijzer

Opzet van de jaarstukken

Dit zijn de Jaarstukken 2024. Met de jaarstukken laten Gedeputeerde Staten zien wat zij hebben gedaan en bereikt met het beleid (doelen en prestaties) en met de financiën (rekeningresultaat en balans). De jaarstukken zijn ingedeeld volgens het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies (BBV). De jaarstukken bestaan uit 2 delen: het Jaarverslag 2024 en de Jaarrekening 2024.

Het Jaarverslag 2024 bestaat uit:

- De bestuurlijke inleiding. Hierin staan de belangrijkste bestuurlijke ontwikkelingen en de belangrijkste resultaten van 2024.
- Het financieel beeld. Dit zijn de financiële resultaten van 2024 met in het bijzonder de analyse van het rekeningresultaat.
- De ambitieverantwoording. Daarin staat:
 - de inleiding per ambitie. Dit is een uitleg bij de onderwerpen die deel uitmaken van de ambitie.
 - de verantwoording over de realisatie van de beleidsdoelen. Dit noemen we de eerste W-vraag: wat hebben we bereikt?
 - de verantwoording over de realisatie van de beleidsprestaties. Dit noemen we de tweede W-vraag: wat hebben we daarvoor gedaan?
 - de verantwoording over de besteding van budgetten. Dit noemen we de derde W-vraag: wat heeft het gekost? De verantwoording is een analyse van het verschil met de bijgestelde begroting. Verschillen groter dan € 0,5 miljoen of met bestuurlijk belang, lichten we apart toe. Het totaal van de toelichtingen sluit altijd aan op het totaal van het financiële verschil per beleidsdoel.
- De verantwoording over thema's. Deze staat in de paragrafen die door het BBV worden voorgeschreven en in de aanvullende paragrafen Arbeidscapaciteit, Subsidies en EU-subsidies.

De jaarrekening bestaat uit:

- De ambitierekening. Deze legt per ambitie uit wat de oorzaak is van de afwijking in vergelijking met de bijgestelde begroting.
- De balans en een uitleg op de balans.
- De SiSa-bijlage: Single Information Single Audit. Dit betekent: eenmalige informatieverstrekking, eenmalige accountantscontrole. Deze verantwoording hoort als bijlage bij de jaarstukken die de provincie maakt. Hierin wordt een uitleg gegeven over de ontvangen specifieke uitkeringen van het Rijk en wat we daarvan hebben uitgegeven.
- Het overzicht van de lasten en baten per beleidsprestatie.

Controle van de accountant

De controle van de accountant op getrouwheid richt zich op de jaarrekening. Getrouwheid wil zeggen dat de provincie in de jaarrekening een waarheidsgetrouw beeld geeft: zijn alle transacties zoals ze hebben plaatsgevonden juist en volledig in de jaarrekening verwerkt? De accountant stelt ook vast dat het jaarverslag en de jaarrekening met elkaar in overeenstemming zijn.

Online versie van de jaarstukken

De meeste onderdelen van de jaarstukken zijn voorgeschreven in het BBV. Alle onderdelen samen zijn een groot boekwerk. De jaarstukken zijn ook online te bekijken via de website <https://www.begrotingzuidholland.nl>.

Getalnotatie (v) en (n)

In de verschillenverklaring bij de 3e W-vraag 'Wat heeft dat gekost?' staat per bijstelling in de titel wat het financiële effect is van dat verschil:

- Een (v) betekent dat de werkelijke lasten lager zijn dan begroot en/of dat de werkelijke baten hoger zijn dan begroot.
- Een (n) betekent dat de werkelijke lasten hoger zijn dan begroot en/of dat de werkelijke baten lager zijn dan begroot.

In de jaarrekening staan veel optellingen. Soms is de optelsom van alle onderdelen anders dan het totaal. Dat komt doordat de onderdelen zijn afgerond.

Baten en lasten, inkomsten en uitgaven

De jaarstukken zijn opgesteld op basis van het baten-lasten stelsel. Dat betekent dat baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben, onverschillig of zij tot inkomsten of uitgaven in dat jaar hebben geleid. Twee fictieve voorbeelden om dit uit te leggen:

- een onderzoek dat is uitgevoerd door een extern bureau in 2024 wordt in 2025 gefactureerd en betaald. In de jaarrekening 2024 wordt dit als last verantwoord, hoewel de betaling (uitgave) pas in 2025 plaatsvindt.
- in december 2024 wordt door de provincie huur vooruit ontvangen van de maand januari 2025. Deze inkomsten in 2024 worden pas als opbrengst verantwoord in de jaarrekening 2025.

Lastencategorieën

In deze Jaarstukken laten we de opbouw van de lasten zien in een grafiek. Deze staat in het samenvattend financieel beeld en in elke ambitie bij de 3e W-vraag 'Wat heeft dat gekost?'. De lasten zijn daarbij verdeeld in:

- Arbeidskosten. Dit is de loonkostenformatie die staat onder A in de [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).
- Kapitaallasten. Dit zijn de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten. Dit gaat om de lastneming van subsidies en om bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten. Dit zijn de lasten die niet horen bij de hiervoor genoemde categorieën. Het gaat onder meer om uitgaven voor planmatig en groot onderhoud, externe inhuur, beleidsmatige onderzoeken, software licenties, stortingen in voorzieningen, afwaarderingen van aangekochte gronden, te betalen belastingen, gas/water/licht en verschillende overige uitgaven.

De categorie 'subsidies en inkomensoverdrachten' is een groot deel van de provinciale begroting. In deze categorie zijn de lasten begroot van subsidies, zoals de concessie voor het openbaar vervoer. Ook staan in deze categorie de bijdragen die de provincie geeft aan andere overheidsinstellingen, zoals de omgevingsdiensten. Die bijdragen staan in de verslaggevingsregels (informatie voor derden = lv3) als 'inkomensoverdrachten'.

Bestuurlijke inleiding

Dit zijn de jaarstukken van 2024. Het is een (financiële) terugblik op ons eerste volledige kalenderjaar als college van Gedeputeerde Staten.

In 2024 kregen we veel voor elkaar. De Corbulotunnel tussen Leiden en Voorschoten ging open. Het Ruimtelijk Voorstel werd vastgesteld door Provinciale Staten en met dank aan € 23,9 miljoen aan subsidies droegen we bij aan de oplevering van ruim 18.000 woningen waardoor meer mensen een goed thuis vonden. We lanceerden de Ruimtelijk Economische Visie, waarin we sturing geven op een toekomstbestendige economie. Ook zijn we gestart met de Regionale Energie Strategie (RES)-routekaart en werken we met onze energieregio's en de energieraad aan een schoon, robuust en betrouwbaar energiesysteem met energie uit eigen buurt. Het nieuws, van Tennet, dat het hoogspanningsnet in de provincie Zuid-Holland vrijwel overal vol is bevestigd de noodzaak voor deze aanpak.

Verder werd een eerste aanzet gemaakt voor de Landbouwkoers, die breed wordt gedragen en die aansluit bij initiatieven uit het landelijk gebied om de opgaven samen aan te pakken. Een bijdrage aan de transitie naar een CO₂-emissiearme en circulaire industrie werd bereikt met dank aan energie-innovatiestudies, ondersteuning van 17 innovatieprojecten via het Just Transition Fund en het mede mogelijk maken van de bouw van het Botlekstoomnetwerk. En we verbeterden onze subsidieregels: deze zijn nu duidelijker, eenvoudiger en beter vindbaar.

Meer samenwerking

Tegelijk is de wereld om ons heen volop in ontwikkeling. Het kabinet Schoof is gestart en er zijn Europese verkiezingen geweest. De nieuwe ambities en aanpakken op Rijksniveau en Europees niveau raken ook onze provincie. Beide bestuurslagen zijn belangrijke partners voor onze provincie en een goede samenwerking was, is en blijft belangrijk voor een krachtig Zuid-Holland. Daarvoor hebben we de internationale strategie 2024-2027 opgesteld en waren we als provincie een belangrijke gesprekspartner tijdens het opstellen van het regeerprogramma. Daarnaast zijn in december twee gerechtelijke uitspraken gedaan die de noodzaak voor stikstofreductie en natuurherstel onderstrepen. Voor ons een extra bevestiging dat wij vanuit onze eigen kracht en doelen samen met onze partners moeten werken aan de gedeelde ambities.

Ook als we kijken naar onze rol als provincie in de samenwerking met gemeenten maakten we stappen. Met Lansingerland sloten we bijvoorbeeld een akkoord over woningen, bedrijventerreinen en energie. Doel is om circa 5000 woningen te bouwen en ook een goede locatie voor windmolens te bepalen en voldoende bedrijventerreinen te waarborgen.

Zorgen over Gemeentefonds

De provincie is ook financieel toezichthouder op gemeenten. In 2024 constateerde de provincie dat de meeste gemeenten moeite hadden om een structureel sluitende begroting 2025 op te stellen. Er werd bezuinigd op de uitgaven, de lokale belastingen werden verhoogd en de reserves werden ingezet. De taken van gemeenten en het geld dat zij vanuit het Rijk ontvangen, zijn niet meer in balans, vindt de provincie. Volgend jaar dalen de inkomsten uit het Gemeentefonds nog verder (het 'Ravijnjaar'). Als provincie blijven we onze zorgen hierover delen met het Rijk en dringen we aan op een betere balans tussen taken en middelen.

We kregen nog veel meer voor elkaar in 2024. Wat we deden, wat we realiseerden en hoeveel dat kostte, staat in deze jaarstukken. Hiermee sluiten we 2024 definitief af.

Grotere realisatiekracht: 95,7%

Het rekeningresultaat van 2024 is € 70,4 miljoen in de plus. Voor 2024 hadden we begroot om € 973,6 miljoen nodig te hebben voor onze ambities. Uiteindelijk gaven we € 931,5 miljoen uit. Vooral het groot onderhoud aan provinciale (vaar)wegen en openbaar vervoer voor een goed bereikbaar Zuid-Holland zorgden ervoor dat onze

realisatiekracht op 95,7% ligt ten opzichte van de bijgestelde begroting (de Najaarsnota 2024). Dit is hoger dan de richtwaarde van 95% en een verbetering ten opzichte van 2023 (94%).

In 2024 waren onze inkomsten iets meer dan € 1 miljard. We houden meer geld over (€ 70,4 miljoen) dan in 2023 (€ 36,2 miljoen). We kregen meer geld binnen dan we vooraf wisten of konden inschatten. Denk aan meevallers en incidentele uitkeringen van het Rijk in het najaar bijvoorbeeld. Ook de motorrijtuigenbelasting leverde meer geld op. Dat komt vooral doordat auto's steeds zwaarder worden: voor zware auto's moeten eigenaren meer betalen. Het geld van de motorrijtuigenbelasting is bijna gelijk aan het geld dat we uitgeven voor groot onderhoud aan wegen, bruggen en vaarwegen.

Krappe arbeidsmarkt

We zijn extra trots op ons resultaat, omdat we het afgelopen jaar weer merkten dat het niet makkelijk is om onze ambities te realiseren. Ook als provincie hebben wij te maken met een krappe arbeidsmarkt. De kennis en de mensen die we nodig hadden, waren niet altijd meteen beschikbaar. Dat zorgde soms voor vertraging in de uitvoering. Wij merkten dat binnen onze eigen organisatie én bij onze partners in Zuid-Holland. Ondanks die krapte is het gelukt om een groot deel van onze plannen wel te realiseren. We zetten goede stappen om steeds nauwkeuriger te begroten en daar zijn we trots op. De uitleg over de financiële resultaten kunt u verder lezen in het hoofdstuk Financieel Beeld.

Begrijpelijk taalgebruik

Waar wij ook trots op zijn, zijn de stappen die we maken op het gebied van begrijpelijk taalgebruik in financiële documenten zoals de begroting en de jaarstukken. In de jaarstukken staat zo veel informatie, dat het vaak een ingewikkeld boekwerk is; moeilijk te lezen en/of te begrijpen. Terwijl wij onze inzet en uitgaven van publiek geld graag helder en duidelijk willen verantwoorden. Daarom doen we ons best om onze financiële stukken beter leesbaar te maken. Dit deden we bijvoorbeeld al met de Begroting 2025. En nu gaan we daarmee door in deze jaarstukken. Helder schrijven is niet altijd makkelijk, maar we worden er steeds beter in. En we voegen er vanaf deze keer iets extra's aan toe. Met een infographic laten we in één oogopslag zien hoeveel geld we binnenkregen en hoeveel we uitgegeven hebben.

We kunnen terugkijken op een succesvol jaar met mooie resultaten voor een krachtig Zuid-Holland.

Het college van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland.

april 2025

Krachtig Zuid-Holland

Infographic

Jaarrekening 2024 in één oogopslag

Elk jaar krijgt de provincie veel geld binnen. Er zijn ook grote uitgaven, bijvoorbeeld aan wegen, water, wonen, werk en energie. Daarmee maken we onze provincie tot een krachtig Zuid-Holland voor alle inwoners. Je ziet hier in hoofdlijnen wat we in 2024 hebben bereikt. Meer weten? Lees dan onze volledige [jaarrekening](#).

De Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland

Samenwerken aan Zuid-Holland

- Het college van Gedeputeerde Staten had in 2024 11 ontmoetingen met gemeenten en regio's. Begin 2024 waren er drie geslaagde 'Zuid-Holland Ontmoet'-bijeenkomsten
- Zuid-Holland sleepte in 2024 6 Regio Deals met het Rijk binnen (€ 111 miljoen) dankzij goede samenwerking tussen de provincie en gebiedspartners

Bereikbaar Zuid-Holland

- Meer bussen op de Hoeksche Waard en Goeree-Overflakkee
- 53 kilometer provinciale weg is opgeknapt
- Info over openingstijden van 77 provinciale bruggen gaat naar route-apps
- Overeenkomst met het Rijk en Havenbedrijf Rotterdam over vervoer van verse goederen
- De Corbulotunnel in de RijnlandRoute is open

Schone energie voor iedereen

- We verbeterden het stroomnet door te helpen met energiehub's
- Het systeem van warmtenetten en warmtebronnen is nu van nationaal belang
- Met subsidies zorgden we voor een eerlijke energietransitie met energie uit de buurt
- De opwek van hernieuwbare elektriciteit in Zuid-Holland groeide met 34%

Een welvarend Zuid-Holland

- 5.000 werknemers en 3.700 werkgevers geholpen met (om)scholing naar toekomstbestendig werk
- We brachten cultuur naar jongeren met onze bijdrage aan Cultuureducatie met Kwaliteit en het themafonds cultuurparticipatie Zuid-Holland
- 150 ondernemers geholpen met digitaliseren via Digitalzh-trajecten

Bedrijfsvoering

- We hadden extra aandacht voor privacy en de veiligheid van informatie (programma Informatietransitie)
- We stelden kaders vast zodat we voldoen aan wetgeving op het gebied van privacy (AVG), openbaarmaking (WOO) en informatie- en databeheer (Archiefwet)
- We verbeterden onze subsidieregels: duidelijker, eenvoudiger en beter vindbaar

Sterke dorpen en steden in Zuid-Holland

- Met het Ruimtelijk Voorstel hebben we een nieuwe koers voor een toekomstbestendige leefomgeving in Zuid-Holland
- We maakten afspraken met gemeenten over huizenbouw in de komende jaren. Capelle aan den IJssel bijna 10.000, Lansingerland circa 5.000, Alphen aan den Rijn 5.500 woningen
- In onze provincie werden er 18.006 nieuwbouwwoningen gebouwd (bruto)

Gezond en veilig Zuid-Holland

- We maakten ons sterk voor een strenge aanpak van (mogelijk) zeer zorgwekkende stoffen en we stimuleerden de omgevingsdiensten om meer samen te werken
- Met onze partners in het programma Gezondheid & Welzijn moedigen we goede voeding en gezonde wijken aan
- Wij ondersteunden het beheer van onze recreatiegebieden en 60 projecten op het gebied van recreatie, toerisme, sport en bewegen

Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw

- We realiseerden 421 hectare natuur
- We herstelden natuurgebieden en zorgden voor betere leefgebieden voor planten en dieren
- Met drie drinkwaterbedrijven zochten we naar nieuwe drinkwaterlocaties.
- We werken aan een breed gedragen Landbouwoers met voorstellen uit de landelijke gebieden
- Samen met partners werkten we aan de uitvoering van ZH-PLG

Inkomsten

€ 1.001,9 miljoen

1. Uitkering provinciefonds

€ 461.765.000

2. Opcenten op de motorrijtuigenbelasting

€ 403.857.000

3. Overige inkomsten

€ 136.272.000

Uitgaven

€ 931,5 miljoen

1. Samenwerken aan Zuid-Holland

€ 30.234.000

2. Bereikbaar Zuid-Holland

€ 387.616.000

3. Schone energie voor iedereen

€ 24.134.000

4. Een welvarend Zuid-Holland

€ 63.698.000

5. Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw

€ 151.440.000

6. Sterke dorpen en steden in Zuid-Holland

€ 31.914.000

7. Gezond en veilig Zuid-Holland

€ 101.344.000

8. Overzicht Organisatie

€ 132.849.000

9. Overzicht Algemene middelen

€ 8.197.000

Resultaat 2024

€ 70,4 miljoen

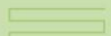
Realisatiekracht: 95,7%

provincie

Zuid-Holland

Financieel beeld

Inleiding

In het Financieel beeld laten we op hoofdlijnen zien wat de financiële resultaten zijn van het gevoerde beleid in 2024. Dat doen we door eerst te kijken naar de werkelijke lasten (exploitatie) en uitgaven (investeringen). Samen heten de werkelijke lasten en uitgaven de 'financiële realisatiekracht'. We maken ook een vergelijking met de in de (bijgestelde) begroting opgenomen bedragen. Daarmee geven we aan hoe het staat met het voorspellend vermogen van de provincie. Vervolgens laten we de werkelijke baten (exploitatie) en ontvangsten (investeringen) zien.

Daarna laten we zien hoe het rekeningresultaat 2024 is opgebouwd. We leggen uit wat het effect is van de verrekening met bestemmingsreserves. Ook maken we duidelijk of de financiële verschillen in deze jaarrekening beïnvloedbaar waren door de provincie.

De financiële positie van de provincie verklaren we daarna met de financiële kengetallen. Die kengetallen samen laten de financiële wendbaarheid en weerbaarheid zien. Daarbij hebben we vooral aandacht voor de ontwikkeling en opbouw van het eigen vermogen (waaronder de reserves) en het vreemd vermogen.

In andere delen van de jaarstukken, bijvoorbeeld in de ambities, paragrafen en de jaarrekening, staan verdiepende analyses en achtergrondinformatie.

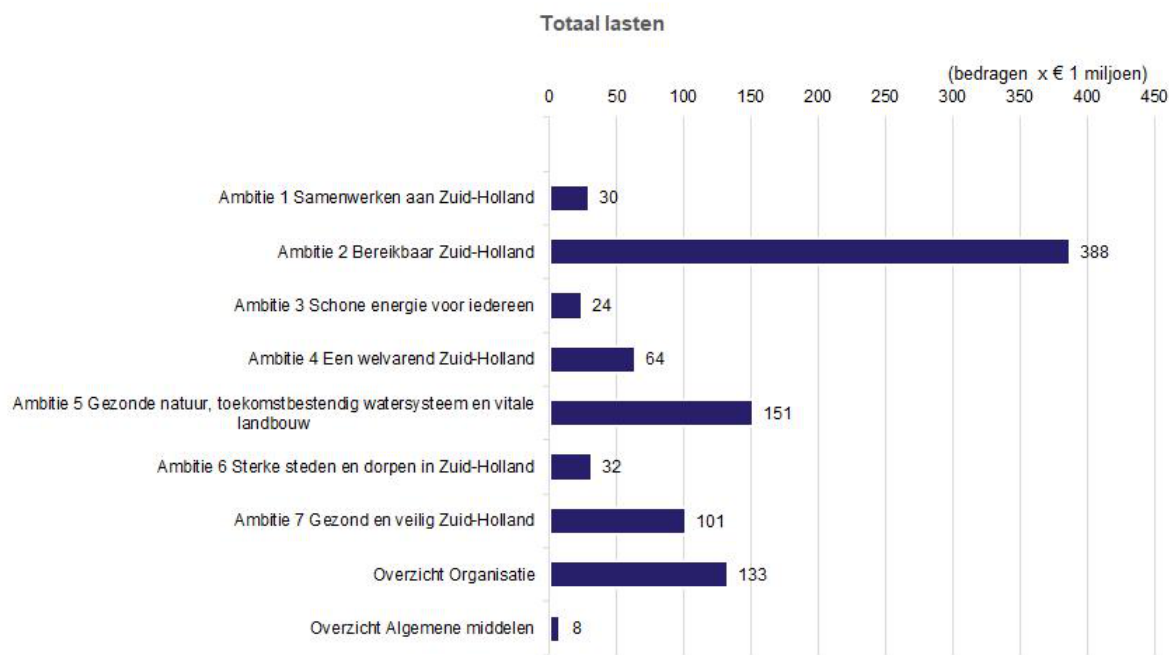
Wat heeft de provincie financieel gepresteerd?

In 2024 gaf de provincie in totaal € 1.086 miljoen uit om de ambities van de provincie te realiseren. Dit bedrag bestaat uit € 931 miljoen aan exploitatielasten en € 155 miljoen aan investeringsuitgaven die in toekomstige jaren tot kapitaallasten leiden. De toename van lasten in de exploitatie ten opzichte van voorgaande jaren heeft meerdere oorzaken. Deze zijn eerder toegelicht in het Statenvoorstel bij de Najaarsnota 2024 (zie [link](#)): prijs- en loonstijgingen, toename van beheer- en onderhoudsprogramma infrastructuur, gestegen kapitaallasten van eerder gedane investeringen zoals onderdelen van de RijnlandRoute, compensatiebijdragen vanuit het Rijk voor openbaar vervoer (Bikker-gelden) en de inzet van eerder gespaarde middelen uit reserves zoals de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland.

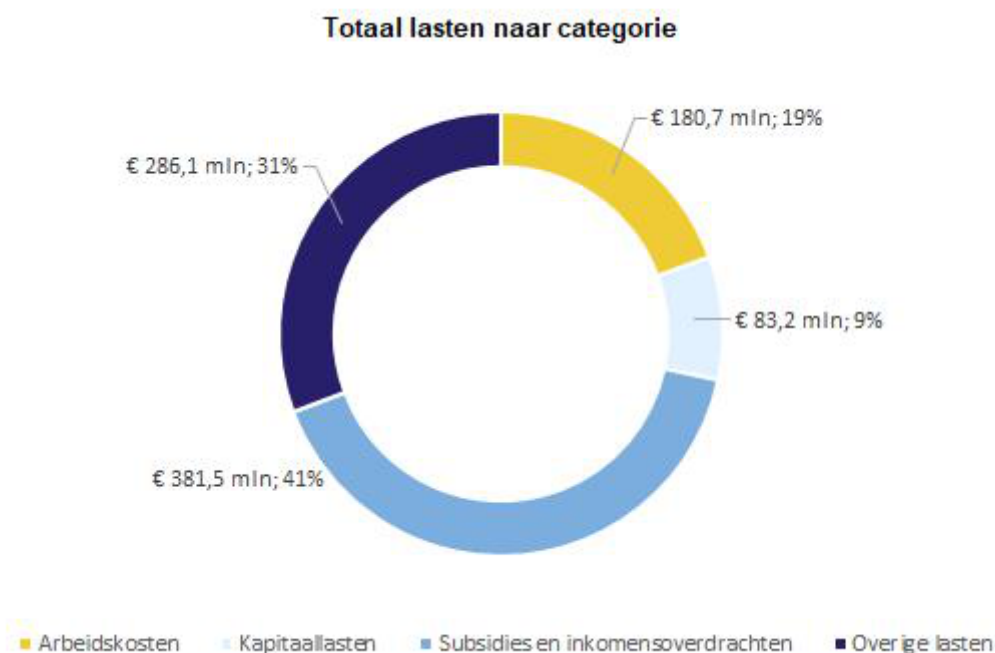
Inzicht in de lasten

De € 931 miljoen aan lasten in de exploitatie zijn verantwoord in de Ambities 1 t/m 7 en de overzichten Organisatie en Algemene middelen.

De lasten in de exploitatie zijn onderverdeeld naar vier categorieën:

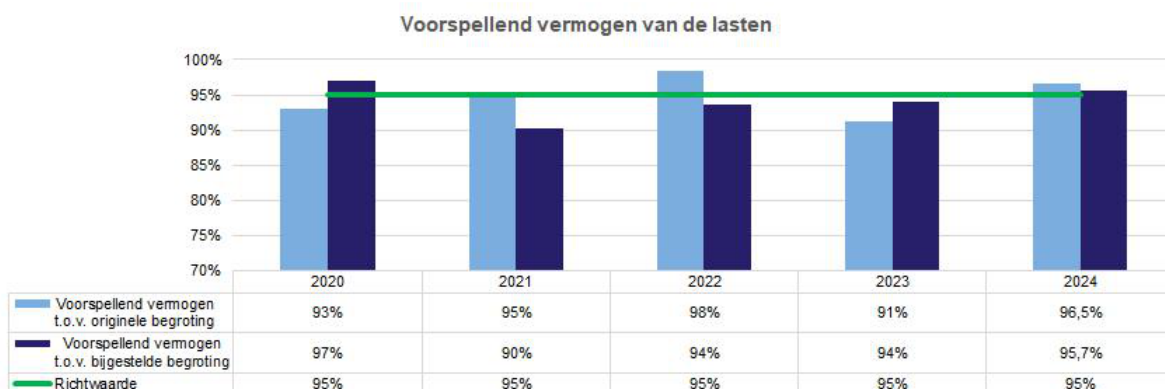
- Arbeidskosten. Dit is de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit.
- Kapitaallasten. Dit zijn de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten. Dit gaat om de lastneming van subsidies en de bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen
- Overige lasten. Dit zijn de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën. Het gaat onder meer om uitgaven voor planmatig en groot onderhoud, externe inhuur, beleidsmatige onderzoeken, software licenties, stortingen in voorzieningen, afwaarderingen van aangekochte gronden, te betalen belastingen, gas/water/licht en verschillende overige uitgaven.

Inzicht in voorspellend vermogen van de lasten

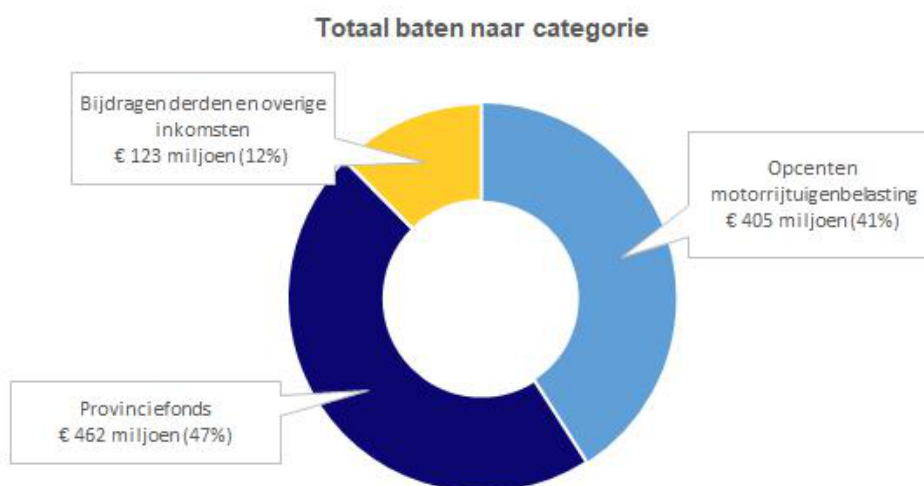
Met het 'voorspellend vermogen' geven we aan in welke mate de werkelijke lasten zich verhouden tot de begrote lasten. Dit wordt uitgedrukt in een percentage. Net als in eerdere jaren wordt dit afgezet tegen de richtwaarde van 95%.

In het figuur hieronder staat het voorspellend vermogen van de werkelijke lasten ten opzichte van de originele begroting en de bijgestelde begroting, voor de jaren 2020 tot en met 2024. Voor 2024 is het voorspellend vermogen 95,7% ten opzichte van de bijgestelde begroting. Dit is hoger dan de richtwaarde van 95%. En het is beter dan in 2023 (94%). Daar zijn we trots op. De financiële realisatiekracht is onder meer beter door een versnelling van de uitvoering van het onderhoudsprogramma aan provinciale infrastructuur. Ook hebben we bij de Najaarsnota al scherper begroot.

Inzicht in de baten

In 2024 ontving de provincie € 990 miljoen aan baten. Deze worden vooral verantwoord in het overzicht Algemene middelen (provinciefonds en opcenten motorrijtuigenbelasting) en in mindere mate in de verschillende ambities. Onderstaand overzicht laat de baten zien naar verschillende categorieën.

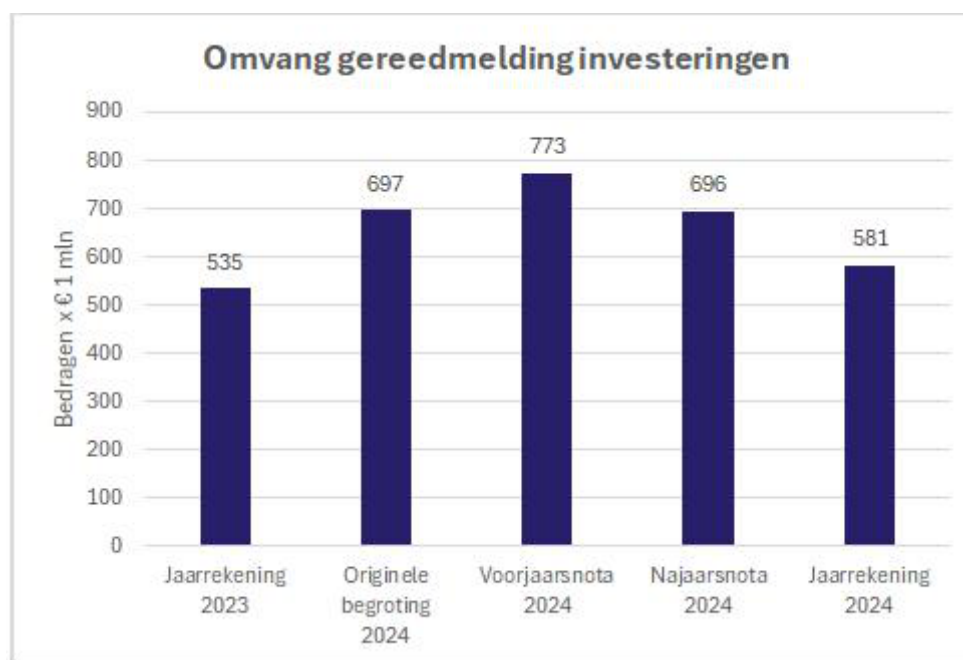

Inzicht in de investeringen

De provincie Zuid-Holland investeert jaarlijks vele miljoenen euro's. Hierbij kan gedacht worden aan (vaar)wegen, bushaltes en andere openbaar vervoer voorzieningen, en fietspaden. Maar ook in de eigen gebouwen van de provincie, zoals het provinciehuis, de steunpunten en automatisering (ICT). Een groot deel van deze investeringen wordt op de balans verantwoord onder de materiële vaste activa. Daarnaast investeert de provincie

ook in andere categorieën, zoals immateriële vaste activa (waaronder kosten van onderzoek en ontwikkeling en bijdragen in activa van derden) en financiële vaste activa (waaronder kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen).

Voor dergelijke investeringen wordt door Provinciale Staten een investeringskrediet vastgesteld met een budgetplafond, een afbakening van wat er moet gebeuren (scope), en een einddatum waarop het project naar verwachting gereed zal zijn. Voor veel investeringskredieten, met name bij bereikbaarheid, geldt dat de looptijd van het krediet betrekking kan hebben op meerdere jaren. Op basis van de projectplanning wordt vervolgens per investeringskrediet geraamd welke bedragen (uitgaven en inkomsten) in welk jaar worden verwacht. Op basis van voortschrijdend inzicht via de verschillende ambtelijke voortgangsrapportages worden de ramingen van de uitgaven en inkomsten per jaarschijf bijgesteld, waarbij het totaal van het kredietbudget en de vastgestelde einddatum niet worden overschreden. Indien dat laatste wordt voorzien, dan vindt hierover expliciete besluitvorming plaats door Provinciale Staten

Toelichting

Investeringsprojecten met een einddatum van 2024 worden bij jaarrekening 2024 gereed gemeld. Vanaf 2025 wordt daar dan op afgeschreven. In 2024 is € 581 miljoen gereed gemeld. Dit bedrag is gebaseerd op ruim 100 investeringsprojecten, waarbij geldt dat die projecten veelal in eerdere jaren al zijn gestart en dit jaar tot een afronding zijn gekomen. Ten opzichte van de bijgestelde begroting (Najaarsnota 2024) komt dit overeen met een realisatiepercentage van 84%. De grootste afwijkingen betreffen onderdelen van de RijnlandRoute waarvan de financiële afronding nog loopt, waardoor niet alles in 2024 gereed kon worden gemeld (circa € 55 miljoen). In de Jaarrekening is in onderdeel [2. Gereed gemelde investeringen](#) een nadere toelichting opgenomen.

Toelichting

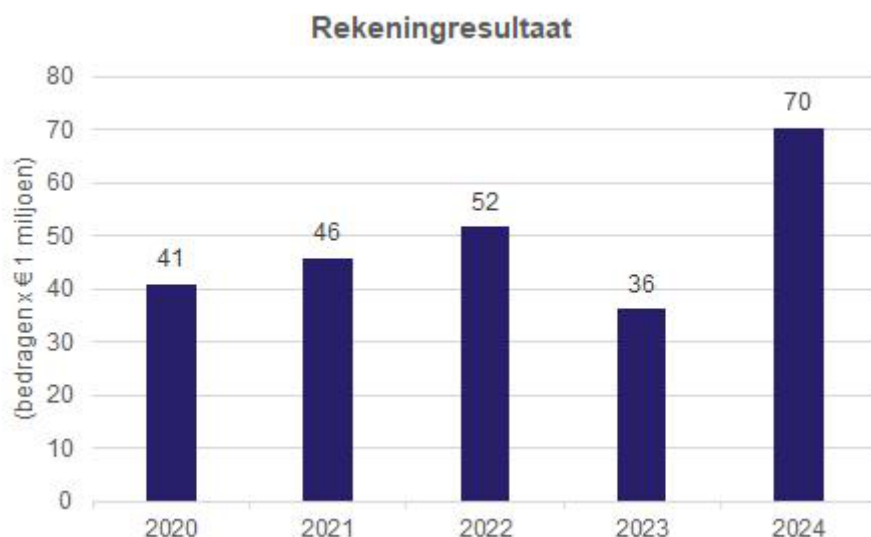
Bovenstaande grafiek geeft aan welke bedragen we hadden begroot op investeringsprojecten en wat er daadwerkelijk is gerealiseerd. In 2024 is € 156 miljoen gerealiseerd. Dit bedrag is gebaseerd op bijna 200 investeringsprojecten, waarbij geldt dat een aanzienlijk deel daarvan pas in komende jaren tot een afronding komt (gereed wordt gemeld). Ten opzichte van de bijgestelde begroting (Najaarsnota 2024) komt dit overeen met een realisatiepercentage van 77%. Het totale verschil bedraagt ruim € 45 miljoen en wordt als volgt verklaard:

- de lastneming van subsidies met betrekking tot het project Hoogwaardig Openbaar Vervoer Noordwijk-Schiphol fase 1 en 2, en het project Leidse Ring Noord vindt plaats in 2025 en 2026 in plaats van 2024 (bijna € 19 miljoen).
- het uitgevoerde onderhoud aan het project N59 Energy Highway is gecorrigeerd van de balans (investeringen) naar de exploitatie op grond van de verslaggevingsregels. Ten opzichte van de begroting leidt dit tot een verschil van ruim € 14 miljoen.
- op planmatig (groot) onderhoud is sprake van diverse beperkte afwijkingen op ruim 20 projecten die gezamenlijk optellen tot circa € 3 miljoen.
- de verduurzaming van provinciale gebouwen, waaronder de dakbedekking van gebouwdelen A en B van het provinciehuis, vindt plaats in 2025 in plaats van 2024. Ook was sprake van beperkte beschikbare arbeidscapaciteit voor ICT-projecten. In totaal telt dit op tot bijna € 9 miljoen.

Opbouw van het rekeningresultaat

Het rekeningresultaat 2024 bedraagt € 70,4 miljoen voordelig. Dit resultaat bestaat uit het gerealiseerde saldo van baten en lasten (€ 58,1 miljoen voordelig) en de mutaties in de reserves (€ 12,3 miljoen voordelig). Als Provinciale Staten hiermee instemmen dan voegen we dit rekeningresultaat toe aan de Algemene vrije reserve. In het Statenvoorstel stellen wij ook voor om een deel van dit rekeningresultaat als aanvullend budget beschikbaar te stellen voor het begrotingsjaar 2025 en verder. Dan kunnen we daaruit de verplichtingen dekken die we al in 2024 aangingen.

Onderstaand overzicht laat de ontwikkeling zien van het rekeningresultaat in de jaren 2020 tot en met 2024. Daarna laten we de opbouw zien van het rekeningresultaat inclusief een vergelijking van dit resultaat met de bijgestelde begroting.

Rekeningresultaat

(bedragen x € 1.000)	Realisatie 2023	Originele Begroting 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Vershil begroot vs realisatie
Lasten	788.415	965.080	973.574	931.480	42.093
Baten	841.535	880.874	941.535	989.562	48.028
Saldo baten en lasten	-53.120	84.206	32.039	-58.082	90.121
Toevoeging aan reserves	323.029	186.051	117.349	150.311	-32.962
Onttrekking aan reserves	306.086	270.257	149.388	162.643	13.255
Saldo reserves	16.943	-84.206	-32.039	-12.332	-19.707
Resultaat	-36.177	0	0	-70.414	70.414

Inzicht in het rekeningresultaat

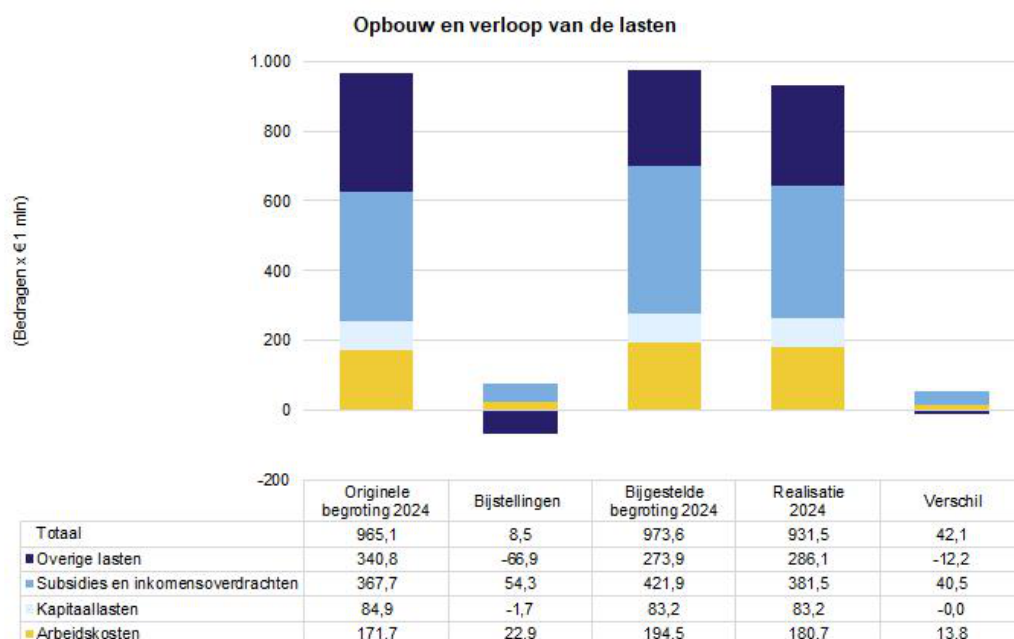
Het voordelige rekeningresultaat bestaat uit 3 delen:

- De werkelijke lasten zijn € 42,1 miljoen lager dan begroot (voordelig effect).
- De werkelijke baten zijn € 48 miljoen hoger dan begroot (voordelig effect).
- De mutaties in de reserves hebben een nadelig effect van € 19,7 miljoen.

We leggen de 3 delen hierna kort uit. In de ambitieverantwoording staat bij de 3^e W-vraag 'Wat heeft het gekost?' een gedetailleerde verschillenverklaring per beleidsdoel (baten en lasten). In het bijlagenboek verklaren we per reserve de afwijkingen in de mutaties van de reserves.

Toelichting verschil lasten

De grafiek hieronder laat de opbouw en het verloop van de lasten zien voor de begroting en voor deze jaarrekening. De kolom 'Bijstellingen' bevat, naast de mutaties uit de Voorjaarsnota en Najaarsnota, ook een administratieve verschuiving van bijna € 39 miljoen van 'overige lasten' naar 'subsidies en inkomensoverdrachten' (per saldo nihil). Deze aanpassing draagt bij aan een inhoudelijk goede vergelijking tussen de realisatie 2024 en de bijgestelde begroting 2024.

De onderbesteding in de lastenbudgetten komt vooral door de categorie Subsidies en inkomensoverdrachten (€ 40,5 miljoen). In de bijgestelde begroting deden we de aanname dat de lastneming daarvan verantwoord zou worden in 2024. Maar op basis van de verslaggevingsregels worden in verschillende gevallen de subsidies als last verantwoord in 2025 of in latere jaren. Van deze onderbesteding is € 7,2 miljoen gestort in de Egalisatiereserve lastneming subsidies. Dit omdat op basis van afgegeven subsidiebeschikkingen blijkt dat de lastneming in een volgend jaar plaatsvindt. In andere gevallen geldt dat de subsidieaanvragen bij het opstellen van de jaarrekening nog in behandeling zijn. Dit geldt bijvoorbeeld voor de subsidieregeling Wonen Zuid-Holland. Voor dergelijke niet-bestede budgetten staat in het Statenvoorstel bij deze jaarstukken een voorstel tot budgetoverheveling. In enkele gevallen komt de onderbesteding door lagere vaststelling en/of terugbetaling van subsidies die de jaren ervoor zijn verstrekt. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de subsidieregeling Mobiliteit en exploitatie openbaar vervoer.

In de categorie Arbeidskosten (van medewerkers in dienst van de provincie) is een onderbesteding van € 13,8 miljoen. De belangrijkste reden daarvoor is dat de provincie het afgelopen jaar niet al haar vacatures kon invullen. De huidige krappe arbeidsmarkt leidt tot vertragingen bij het aannemen van personeel. Daarnaast zijn we wat voorzichtiger geweest. Dit met het oog op de budgetten voor de komende jaren. In de paragraaf Arbeidscapaciteit leggen we in meer detail uit dat we wel extra externe capaciteit inhuurden om het voorgenomen werk te doen. Die kosten van externe inhuur zijn verantwoord onder de categorie 'overige lasten'.

In de categorie Overige lasten is er juist een hogere realisatie dan begroot (€ 12,2 miljoen). Dit komt vooral door een versnelling van de uitvoering van onderhoud aan infrastructuur in 2024. Ook is er voor enkele miljoenen aan lasten in de exploitatie verantwoord. In de begroting stond de aanname dat deze lasten geactiveerd zouden worden. Maar op grond van de verslaggevingsregels mag dat niet. Dit geldt bijvoorbeeld voor de lasten die we maakten voor de werkzaamheden aan de N59. Het Rijk is eigenaar van de N59.

Toelichting verschil baten

De hogere baten van € 48 miljoen komen vooral uit de Overzichten Organisatie en Algemene middelen (+ € 52,1 miljoen), terwijl in de ambities 1 t/m 7 juist sprake is van iets lager baten dan begroot (-/- € 4,1 miljoen). In het Overzicht Algemene middelen zijn de hogere baten verantwoord vanuit de september- en decembercirculaire van bijna € 38 miljoen.

Het gaat om:

- een meevaller uit het BTW-compensatiefonds van € 26 miljoen
- aanvullende middelen voor het agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) van € 2 miljoen
- een hogere beheervergoeding vanuit het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL) van € 2 miljoen
- eenmalige uitkering voor het verbeteren van de toegankelijkheid van het OV van € 2 miljoen
- een uitkering van € 3 miljoen voor de indirecte uitvoeringskosten voor het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG)
- een uitkering van € 2,6 miljoen in het kader van de Spreidingswet.

De circulaire is pas na het opstellen van de Najaarsnota 2024 gepubliceerd. Daardoor zijn ze niet verwerkt in de begroting.

In het Overzicht Algemene middelen komt een hogere opbrengst van € 12,1 miljoen door de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. Deze hogere opbrengst komt door een toename van het gemiddelde gewicht van auto's: voor zwaardere auto's betalen eigenaren meer motorrijtuigenbelasting.

In het Overzicht Organisatie komen de hogere baten van € 3 miljoen door detacheringen, vergoedingen van het UWV en de doorbelastingen voor de inzet en het gebruik van faciliteiten van Evenementen.

In de ambities 1 t/m 7 is per saldo € 4,1 miljoen minder aan baten verantwoord dan begroot. Dit betreft een lagere inzet van middelen die we vanuit het Rijk ontvangen (specifieke uitkeringen), zoals door te zetten middelen aan gemeenten om een Soorten Managementplan op te stellen. Met name grote gemeenten hebben meer tijd nodig om hiervoor een aanvraag in te dienen door capaciteitstekorten. Deze middelen blijven beschikbaar voor besteding in toekomstige jaren.

Toelichting verschil mutaties reserves

Reserves zijn spaarpotjes voor toekomstige uitgaven. Als we meer in de reserves toevoegen dan we begroten, dan is dat nadelig voor het jaarrekeningresultaat van dit jaar. In 2024 was dit het geval: het saldo van de mutaties in de reserves was € 19,7 miljoen nadelig ten opzichte van de bijgestelde begroting. Dit is het saldo van hogere toevoegingen (€ 33 miljoen nadelig) en hogere onttrekkingen (€ 13,3 miljoen voordelig). Onderstaande tabel toont in de kolom 'Saldo' deze effecten per reserve:

- Als er in een reserve meer is toegevoegd dan begroot, of minder is onttrokken dan begroot, dan is dat nadelig voor het jaarrekeningresultaat (N);
- Als er in een reserve minder is toegevoegd dan begroot, of meer is onttrokken dan begroot, dan is dat voordelig voor het jaarrekeningresultaat (V).

Verschilverklaring saldo mutaties reserves (bedragen x € 1 miljoen)	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo	
<i>Algemene reserves (per saldo nihil)</i>				
Algemene reserve	-	4,5	4,5	V
Bufferreserve Weerstandscapaciteit	-4,5	-	-4,5	N
<i>Gesloten systeem Bereikbaarheid (€ 1,8 miljoen nadelig)</i>				
Bereikbaarheid	-	3,2	3,2	V
Egalisatiereserve beheer & onderhoud	12,1	-	12,1	V
Mobiliteit	-13,6	0,2	-13,4	N
<i>Gesloten systeem Groen (€ 14,2 miljoen voordelig)</i>				
Groene ambities	-17,3	3,1	-14,2	N
<i>Overige systeemreserves (€ 7,4 miljoen voordelig)</i>				
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	-	-	-	-
Egalisatiereserve lastneming subsidies	-7,2	-	-7,2	N
Integrale Ontwikkeling Delft-Schiedam (IODS)	-	2,7	2,7	V
MJP Bodem, ondergrond en grondwater	-	-0,4	-0,4	N

Verschilverklaring saldo mutaties reserves (bedragen x € 1 miljoen)	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo	
NatuurNetwerk Nederland	-2,0	-1,1	-3,0	N
Ontwikkelopgave natuur	-0,6	1,5	1,0	V
Uitvoeringsprogramma Groen (UPG 40)	-	-0,1	-0,1	N
Warmteleiding Warmteling	-	-0,2	-0,2	N
<i>Overige reserves (per saldo nihil)</i>				
Geen lege handen voor de landbouw	2,0	-2,0	-	-
Totaal saldo mutaties reserves	-22,0	2,3	-19,7	N

Algemene reserves

Voor de Algemene vrije reserve (onttrekking) en de Bufferreserve Weerstandscapaciteit (storting) geldt dat in de jaarrekening 2024 een bedrag is verwerkt van € 4,5 miljoen. Hierdoor komt de omvang van de bufferreserve overeen met het saldo aan incidentele risico's zoals dat is toegelicht in de Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Gesloten systeem Bereikbaarheid

Financiële voor- en nadelen in ambitie 2 die onderdeel zijn van het gesloten systeem Bereikbaarheid, zijn verrekend met de daaraan gekoppelde bestemmingsreserves. Ze zijn geen onderdeel van het rekeningresultaat. In 2024 is het saldo van het gesloten systeem Bereikbaarheid € 1,8 miljoen nadelig. Dat komt met name door de versnelling van het onderhoudsprogramma aan provinciale infrastructuur. De lasten zijn al in 2024 gemaakt, terwijl het budget geraamd is in 2025. Dit saldo is onttrokken aan de reserves.

Gesloten systeem Groen

Financiële voor- en nadelen in Ambitie 5 en 7 die onderdeel zijn van het gesloten systeem Groen, zijn verrekend met de daaraan gekoppelde bestemmingsreserve. Ze zijn geen onderdeel van het rekeningresultaat. In 2024 is het saldo van het gesloten systeem Groen € 14,2 miljoen voordelig. Hiervan heeft € 6,9 miljoen betrekking op ambitie 5 waar de lasten lager zijn. Sommige lasten worden pas in 2025 gemaakt. Ook was er een meevaller op de beheerkosten op natuurgebieden in het Natuurnetwerk Nederland. De instroom van nieuwe natuurgebieden was afgelopen periode lager dan vooraf was begroot. Daardoor vielen de beheerkosten lager uit. De resterende € 7,3 miljoen heeft betrekking op Ambitie 7 waar de lasten lager zijn. Het gaat hier vooral om subsidies van sport, recreatie en toerisme die pas als last in 2025 of 2026 worden verantwoord. Het saldo is gestort in de reserve Groene ambities en wordt in komende jaren ingezet ter dekking van de lasten.

Overige systeemreserves

De algemene lijn is dat stortingen en onttrekkingen aan bestemmingsreserves verwerkt worden volgens de bijgestelde begroting. Voor verschillende bestemmingsreserves geldt dat we hiervan kunnen afwijken als blijkt dat de realisatie van lasten/baten afwijkt van de begroting. Het doel hiervan is om de middelen in de reserves beschikbaar te houden voor de doelstellingen/afspraken die bij de middelen horen. Dit geldt bijvoorbeeld bij de nieuw ingestelde Egalisatiereserve lastneming subsidies. In deze reserve is een bedrag gestort van € 7,2 miljoen aan niet-bestede subsidiebudgetten. De lastneming daarvan vindt pas in latere jaren plaats.

Voor de reserve Integrale Ontwikkeling Delft-Schiedam (IODS) geldt dat in het Statenvoorstel bij deze jaarstukken wordt voorgesteld om deze reserve op te heffen. De resterende middelen uit deze reserve van € 2,7 miljoen zijn als vrijval verwerkt in deze jaarrekening.

Overige reserves

In de nieuwe bestemmingsreserve 'Geen lege handen voor de landbouw' is in 2024 € 2 miljoen gestort. Deze storting was in de begroting per abuis als negatieve onttrekking verwerkt. Per saldo levert dit geen verschil op.

Inzicht in het rekeningresultaat per ambitie

Het rekeningresultaat is verder uit te splitsen naar de verschillende ambities en de daarin opgenomen beleidsdoelen. Onderstaande tabel toont dit inzicht, waarbij 'V' staat voor een voordelig effect en een 'N' voor een nadelig effect ten opzichte van de bijgestelde begroting.

Financieel resultaat per ambitie (bedragen x € 1 miljoen)					
1 - Samenwerken aan Zuid-Holland	-0,8	N	5 - Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	12,0	V
1-1 Krachtig openbaar bestuur	-1,2	N	5-1 Gezonde natuur	14,1	V
1-2 Sterke samenleving	0,3	V	5-2 Toekomstbestendige landbouw	3,4	V
			5-3 Leven met water	1,0	V
			Saldo mutaties reserves	-6,4	N
2 - Bereikbaar Zuid-Holland	-9,6	N	6 - Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	8,3	V
2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen	4,4	V	6-1 Wonen	11,3	V
2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur	-15,9	N	6-2 Ruimte en landschap	1,3	V
Saldo mutaties reserves	1,8	V	Saldo mutaties reserves	-4,2	N
3 - Schone energie voor iedereen	-0,8	N	7 - Gezond en veilig Zuid-Holland	5,4	V
3-1 Energietransitie	0,0	V	7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid	1,6	V
Saldo mutaties reserves	-0,8	N	7-2 Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport	7,5	V
			7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen het effect van klimaat	3,9	V
			Saldo mutaties reserves	-7,7	N
4 - Een welvarend Zuid-Holland	-0,6	N	Overzicht Algemene middelen en Organisatie	56,6	V
4-1 Toekomstbestendig economische vestigingsklimaat	-0,8	N	Duurzame organisatie	6,5	V
4-2 Erfgoed en cultuur	2,4	V	Financieel-strategisch beleid	38,2	V
Saldo mutaties reserves	-2,3	N	Heffen van opcenten motorrijtuigenbelasting	12,1	V
			Saldo mutaties reserves	-0,1	N
Totaal resultaat provincie Zuid-Holland				70,4	V

De tabel laat zien dat het voordelige jaarrekeningresultaat vooral wordt verklaard door de voordelige resultaten die in het Overzicht Algemene middelen en Organisatie zijn verantwoord. Dit gaat om de hogere baten vanuit de September- en Decembercirculaire, en de opcenten op de motorrijtuigenbelasting door de toename van het gemiddelde gewicht van auto's. Voor de voordelige resultaten in de ambities 5, 6 en 7 geldt dat deze voor een deel worden veroorzaakt door niet-bestede subsidiebudgetten waarvan de subsidieaanvragen nog in behandeling zijn.

In de ambities 1, 2, 3 en 4 is een nadelig resultaat behaald. Dit nadelige resultaat in ambitie 1 wordt gedekt vanuit een onderbesteding op de totale arbeidskosten. Die wordt vooral in het Overzicht Organisatie verantwoord. Het nadelige resultaat in ambitie 2 komt door de lastneming van projecten die eerder begroot waren als investeringskrediet, maar die op grond van de verslaggevingsregels als last in de exploitatie worden verantwoord. Dit nadelige resultaat in 2024 wordt gecompenseerd door een voordeel (lagere kapitaallasten) in toekomstige jaren. Dat wordt in de Voorjaarsnota 2025 verwerkt. De beperkte nadelige resultaten in ambitie 3 en 4 houden verband met stortingen in voorzieningen die op grond van een risico-inschatting benodigd zijn.

Mate van beïnvloedbaarheid van het saldo van baten en lasten (exclusief mutaties reserves)

De mate waarin het saldo van baten en lasten (exclusief mutaties reserves) beïnvloed kon worden is afhankelijk van de oorzaak van de onderbesteding. Op basis van de verschillenanalyse bij de 3^e W-vraag in de ambities en de overzichten Algemene middelen en Organisatie zijn de afwijkingen ingedeeld.

i. Niet beïnvloedbaar	€ 42,9 miljoen	
ii. Beperkt beïnvloedbaar	€ 34,0 miljoen	
iii. Beïnvloedbaar	<u>€ 13,2 miljoen</u>	
Saldo van baten en lasten	€ 90,1 miljoen	
Saldo mutaties reserves	<u>€ 19,7 miljoen</u>	-/-
Rekeningresultaat	€ 70,4 miljoen	

Niet beïnvloedbaar betreft afwijkingen van de bij de Najaarsnota gepresenteerde (gewijzigde) begroting, waarop de provincie niet kan sturen. Beperkt beïnvloedbaar betreft afwijkingen van de bij de Najaarsnota gepresenteerde (gewijzigde) begroting waarop de provincie beperkt kan sturen. Beïnvloedbaar betreft de afwijkingen van de bij de Najaarsnota gepresenteerde (gewijzigde) begroting waarop de provincie kan sturen.

Niet beïnvloedbaar

Een saldo van € 42,9 miljoen aan lasten/baten is aangemerkt als niet beïnvloedbaar. Dit saldo is gelijk aan ruim 48% van het voordelige saldo van baten en lasten. Dit gaat vooral om de ontvangen baten vanuit het provinciefonds via de september- en decembercirculaire, de hogere baten vanuit de opcenten op de motorrijtuigenbelasting door een toename van het gemiddelde gewicht van auto's en een storting in een voorziening.

Beperkt beïnvloedbaar

Een saldo van € 34 miljoen aan lasten/baten is aangemerkt als beperkt beïnvloedbaar. Dit saldo is gelijk aan bijna 38% van het voordelige saldo van baten en lasten. Dit gaat vooral om de lastneming van subsidies die pas in latere jaren wordt verantwoord, terwijl in de begroting werd gerekend op een (gedeeltelijke) lastneming in 2024. De provincie heeft hier maar beperkte invloed op via de raming van de verwachte lastneming, maar is daarbij (sterk) afhankelijk van de uitvoering door de subsidieontvanger. Ook geldt in sommige gevallen dat gemeenten de subsidieaanvragen pas in 2025 indienen. Dat doen zij omdat zij beperkte capaciteit hebben en meer tijd nodig hebben om aan de eisen te voldoen. Een voorbeeld hiervan zijn de subsidieaanvragen voor de Rijksbijdrage voor het maken van soortenmanagementplannen. Die plannen zijn bedoeld om specifieke diersoorten in een bepaald gebied te beschermen en hun leefomgeving te verbeteren.

Andere voorbeelden die als beperkt beïnvloedbaar worden aangemerkt, zijn de realisatie van grondaankopen, de inrichting van natuur, de uitvoering van het ZH-PLG en de aanpak van bodemlocaties. Het kenmerk van 'beperkt beïnvloedbaar' is dat er een (sterke) afhankelijkheid is van de samenwerking met andere partijen. Dit zijn bijvoorbeeld gemeenten, omgevingsdiensten of grondeigenaren. Daardoor hebben we minder invloed op de doorlooptijd en de voortgang van het proces.

Beïnvloedbaar

Een saldo van € 13,2 miljoen aan lasten/baten is aangemerkt als beïnvloedbaar. Dit saldo is gelijk aan 14% van het voordelige saldo van baten en lasten. Hier kan de provincie op sturen. Dit hadden we kunnen verwerken in de bijgestelde begroting. Het gaat vooral om een aantal kleine afwijkingen in de ambities, de administratieve verwerking van onze bijdragen in activa van derden en om vertraging in de uitvoering van een aantal onderzoeken. Dit laatste kwam door het bijstellen van prioriteiten.

De financiële positie aan de hand van kengetallen

De combinatie van financiële kengetallen laat de financiële wendbaarheid en weerbaarheid van de begroting zien. In de jaarstukken presenteren we de uitkomsten hiervan op basis van de jaarrekening. De kengetallen bestaan uit 6 wettelijk voorgeschreven kengetallen en 4 kengetallen die zijn vastgelegd in de financiële verordening van de provincie. Een [uitleg](#) van de kengetallen en de wijze waarop ze berekend worden, staat in de Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

In de Kadernota worden elk jaar voor 5 financiële kengetallen signaleringswaarden vastgesteld door Provinciale Staten. De signaleringswaarden staan in het overzicht hieronder. Uit het coalitieakkoord 'Krachtig Zuid-Holland' is hierop financiële spelregel no. 6 van toepassing: 'Wanneer meerdere indicatoren -zoals de kapitaallasten en schuldquote- de signaleringswaarde dreigen te bereiken, gaan wij in gesprek met Provinciale Staten en komen wij met voorstellen om de indicatoren te beheersen.'

Wettelijke kengetallen	Jaarrekening 2023	Originele Begroting 2024	Jaarrekening 2024	Signalerings- waarden PS
Netto schuldquote	84%	110%	69%	200%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	84%	110%	69%	-
Solvabiliteitsratio	44%	40%	43%	20%
Grondexploitatie	0,0%	0,0%	0,0%	-
Structurele exploitatieruimte	8,1%	-1,4%	8,2%	-
Belastingcapaciteit (tarief PZH t.o.v. gemiddelde)	114%	117%	117%	-

Kengetallen vanuit financiële verordening	Jaarrekening 2023	Originele Begroting 2024	Jaarrekening 2024	Signalerings- waarden PS
Structurele lasten investeringen	7,9%	10,9%	7,7%	20%
Garant- en borgstellingen	1,2%	1,0%	1,0%	20%
Weerstandsvermogen – incidenteel	1,0	1,0	1,0	1,0
Weerstandsvermogen – structureel	15,9	10,6	20,2	1,0

Wettelijke kengetallen

Netto schuldquote

De netto schuldquote laat het niveau zien van de schuldenlast van de provincie ten opzichte van de eigen middelen. Het is een aanwijzing voor de 'druk' van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie. De netto schuldquote ligt met 69% ruim onder de signaleringswaarde van 200% en is zelfs gedaald ten opzichte van de jaarrekening 2023. Ten opzichte van de originele begroting 2024 is de schuldquote flink lager. Dat komt doordat de provincie op 31 december een liquiditeitsoverschot had en er geen nieuwe leningen aangetrokken zijn. Dit is het gevolg van onderuitputting bij investeringen, verstrekte subsidies, uitbesteed werk en andere exploitatiekosten.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Zie de toelichting bij de netto schuldquote.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteit laat zien in hoeverre waarin de provincie aan haar financiële verplichtingen kan voldoen. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de provincie. Met een solvabiliteit van 43% ligt dit kengetal ruim boven de signaleringswaarde van 20%. De solvabiliteit is bijna gelijk gebleven ten opzichte van 2023. Ten opzichte van de originele begroting 2024 is de solvabiliteit beter. Dat komt vooral doordat het eigen vermogen toenam, terwijl in de begroting rekening was gehouden met een afname.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is. Er wordt gekeken naar het saldo van de structurele baten en lasten en dit saldo wordt vergeleken met de totale baten. De structurele exploitatieruimte is ten opzichte van de jaarrekening 2024 bijna gelijk gebleven. Het is wel flink hoger dan waar in de originele begroting 2024 rekening mee was gehouden. Dit komt door de positieve bijstelling van de baten, namelijk een hogere uitkering uit het provinciefonds en hogere inkomsten uit de opcenten. En verschillende lastenbudgetten die als structureel zijn aangemerkt, zijn niet helemaal in 2024 besteed. Dit komt bijvoorbeeld door verschuiving van lastneming van subsidies.

Belastingcapaciteit

Het kengetal belastingcapaciteit laat zien hoe het opcententarief van de provincie zich verhoudt tot het landelijke gemiddelde. Door de indexatie van het tarief in 2024 steeg dit kengetal ten opzichte van 2023. Dat is gelijk aan wat in de originele begroting 2024 was berekend. Het opcententarief lag in 2024 ongeveer 13% boven het landelijk gemiddelde.

Kengetallen vanuit de financiële verordening

Structurele lasten investeringen

Dit kengetal laat de verhouding zien tussen aan de ene kant de som van de afschrijvingslasten, rentelasten en meerjarige leaseverplichtingen en aan de andere kant de totale baten. Een laag kengetal duidt op een grotere wendbaarheid van de begroting. Met 7,7% ligt dit kengetal ruim onder de vastgestelde signaleringswaarde van 20%. Het bleef daarmee bijna gelijk aan 2023.

Garant- en borgstellingen

Dit kengetal laat de verhouding zien tussen de garant- en borgstellingen die de provincie heeft afgegeven ten opzichte van de totale baten. Net als vorig jaar en net zoals in de originele begroting 2024 stond, is dit een heel klein bedrag dat met 1,0% ruim onder de signaleringswaarde van 20% ligt.

Weerstandsvermogen - incidenteel

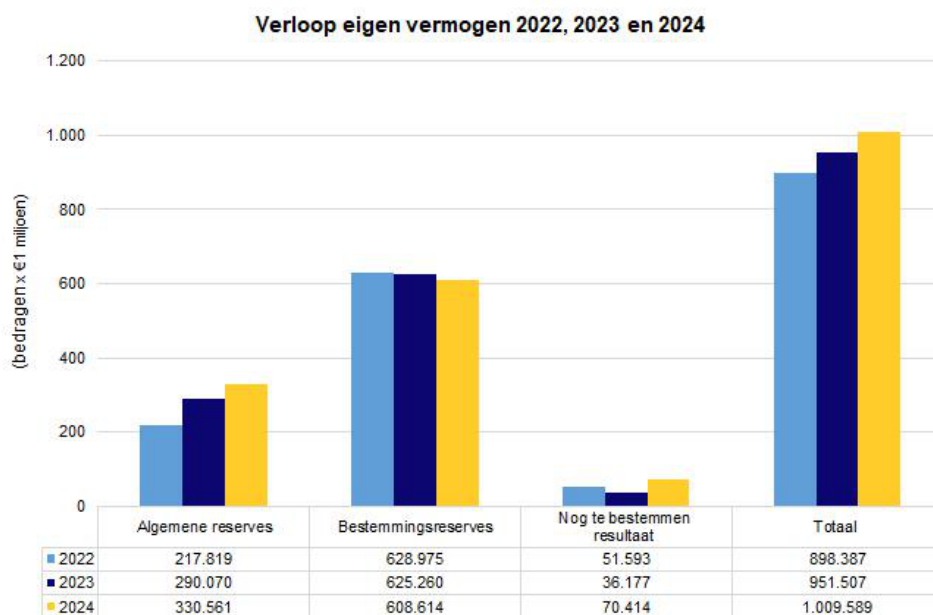
Het incidentele weerstandsvermogen bestaat sinds 2023 uit de omvang van de speciaal daarvoor ingestelde bufferreserve weerstandscapaciteit. Deze bufferreserve heeft een omvang die gelijk is aan de geïdentificeerde incidentele risico's die zijn vastgesteld en toegelicht in de Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Het kengetal is daarmee altijd gelijk aan 1,0 en in lijn met de signaleringswaarde.

Weerstandsvermogen - structureel

Het structurele weerstandsvermogen wordt berekend door de omvang van de structurele risico's af te zetten tegen de onbenutte belastingcapaciteit en het structurele begrotingssaldo. Dit levert een kengetal op van 20,2 in deze jaarrekening. Dat kengetal is gestegen ten opzichte van 2023. In vergelijking met de originele begroting 2024 is dit substantieel verbeterd. Dat wordt verklaard door vooral een positiever structureel begrotingssaldo in de jaarrekening 2024 dan waar in de originele begroting 2024 mee was gerekend.

Ontwikkeling van het eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit de algemene reserve, de bestemmingsreserves en het nog te bestemmen rekeningresultaat. Onderstaand overzicht laat het verloop zien van het eigen vermogen sinds 2022.

Algemene reserves

De algemene reserves bestaan uit de algemene vrije reserve en de bufferreserve weerstandscapaciteit. Deze reserves namen per saldo toe met ruim € 40 miljoen. Dit komt vooral door de toevoeging in 2024 van het voordelige rekeningresultaat van het jaar 2023 van ruim € 36 miljoen. Daarnaast is het voordelige begrotingssaldo per stand Najaarsnota 2024 van ruim € 4 miljoen gestort in de algemene vrije reserve.

Bestemmingsreserves

De bestemmingsreserves namen per saldo af met bijna € 17 miljoen. Dit komt door de inzet van deze reserves om de lasten te dekken die hiervoor zijn gemaakt. Daarnaast is in verband met de opheffing van de reserve IODS een vrijval verwerkt van € 2,7 miljoen.

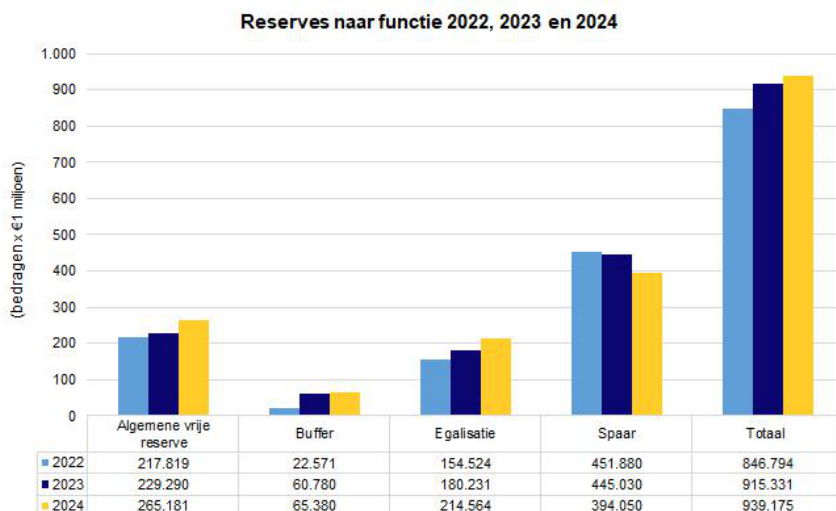
Nog te bestemmen resultaat

Het jaarrekeningresultaat bedraagt € 70,4 miljoen. Na vaststelling van de jaarstukken 2024 door Provinciale Staten wordt dit saldo gestort in de algemene vrije reserve.

De verschillende functies van reserves

De algemene reserves bestaan uit de algemene vrije reserve en de bufferreserve weerstandscapaciteit. De bufferreserve weerstandscapaciteit vangt risico's op zoals die zijn vastgesteld in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Naast de algemene reserves kent de provincie ook verschillende bestemmingsreserves. Die reserves kunnen bijvoorbeeld pieken en dalen in de exploitatie opvangen (egalisatiefunctie) of kunnen in de toekomst een bepaalde prestatie realiseren (spaarfunctie).

De algemene vrije reserve nam in 2024 toe met bijna € 36 miljoen. Dat komt door de toevoeging van het voordelige rekeningresultaat van vorig jaar en het voordelige begrotingssaldo per stand Najaarsnota 2024.

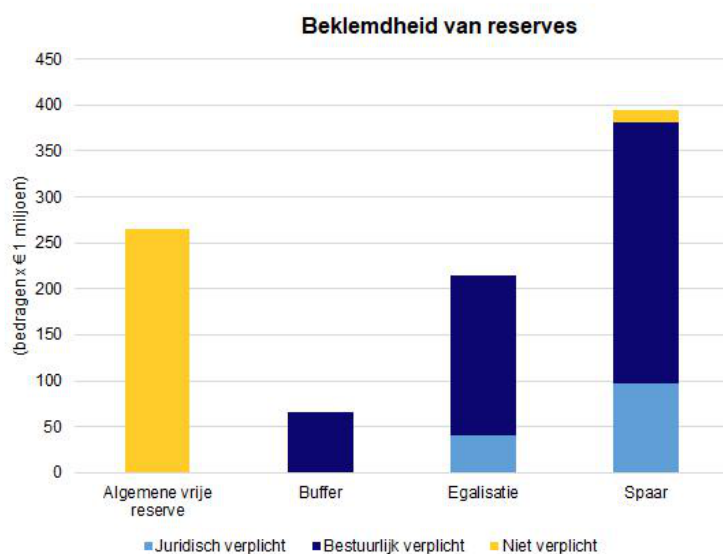
De reserve met functie 'buffer' betreft de bufferreserve weerstandscapaciteit. Op basis van de actualisatie van de incidentele risico's is in de jaarrekening € 4,5 miljoen toegevoegd.

De reserves met functie egalisatie namen toe met ruim € 34 miljoen. Dit komt vooral door de toename van de reserve voor beheer & onderhoud (+ € 12 miljoen), de storting in de egalisatiereserve lastneming subsidies (+ € 7 miljoen) en door de overheveling van middelen uit de reserve ontwikkelopgave natuur naar de reserve Natuurnetwerk Nederland (+ € 13 miljoen).

De reserves met functie 'sparen' namen af met bijna € 51 miljoen. Dit gaat om middelen uit de 17 verschillende bestemmingsreserves met deze functie om gerealiseerde lasten te dekken. Daarnaast is een deel van de middelen uit de reserve ontwikkelopgave natuur overgeheveld naar de reserve Natuurnetwerk Nederland. Ook is een vrijval verwerkt van de reserve IODS in verband met opheffing.

Beklemdheid van reserves

Beklemdheid betekent: het bestemmen van (gereserveerde) middelen voor juridische verplichtingen die zijn aangegaan en voor gemaakte bestuurlijke afspraken die nog niet tot uitvoering zijn gebracht. Van het totaal aan reserves van de provincie Zuid-Holland is het grootste deel juridisch of bestuurlijk verplicht en daarmee beklemd. Het totaal beeld is als volgt:

Van het totaal van € 939 miljoen aan reserves is per jaareinde 2024 56% (€ 524 miljoen) bestuurlijk verplicht en 15% (€ 137 miljoen) juridisch verplicht. De resterende 29% (€ 278 miljoen) is nog niet verplicht, en betreft voornamelijk de algemene vrije reserve (€ 265 miljoen) en voor de resterende € 13 miljoen met name de bestemmingsreserves Groene ambities en Bereikbaarheid.

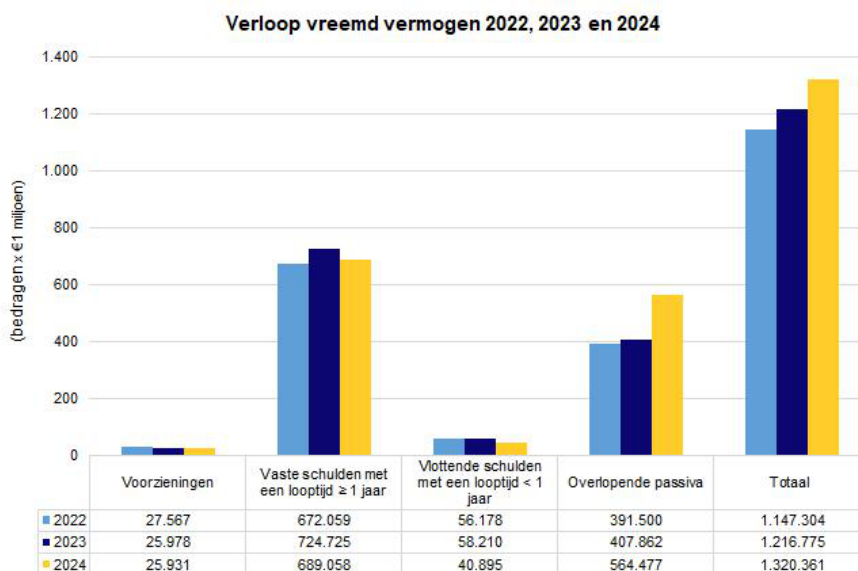
Meer informatie over de reserves staat in het Bijlagenboek '[Bijlage 1 Toelichting reserves](#)'.

Ontwikkeling van het vreemd vermogen

Het vreemd vermogen bestaat uit 4 delen:

- voorzieningen
- vaste schulden met een looptijd van één jaar of langer
- vlottende schulden met een looptijd korter dan één jaar
- en de overlopende passiva.

Onderstaand overzicht laat het verloop zien van het vreemd vermogen sinds 2022.

Voorzieningen

De voorzieningen zijn per saldo bijna gelijk gebleven: de toevoegingen aan de verschillende voorzieningen (+ € 1 miljoen) is gelijk aan de inzet van de voorzieningen voor gemaakte lasten (€ 1 miljoen).

Vaste schulden met een looptijd ≥ 1 jaar

De vaste schulden met een looptijd ≥ 1 jaar (groter dan 1 jaar) namen per saldo af met ruim € 36 miljoen. Dit komt door de aflossingen op langlopende leningen. Er zijn geen nieuwe leningen aangetrokken in 2024.

Vlottende schulden met een looptijd < 1 jaar

De vlottende schulden met een looptijd < 1 jaar (korter dan 1 jaar) namen per saldo af met ruim € 17 miljoen. Het resterende saldo gaat om facturen die nog betaald moeten worden maar waarvan de lasten al in 2024 zijn verantwoord.

Overlopende passiva

De overlopende passiva namen toe met bijna € 157 miljoen. Dit komt vooral door een toename van bijna € 144 miljoen aan vooruit ontvangen middelen van het Rijk. Dit zijn speciale uitkeringen die in latere jaren worden besteed. Hierbij zitten ook de middelen voor de realisatie van het ZH-PLG. Daarnaast nam het saldo toe met bijna € 11 miljoen aan verschillende nog te betalen bedragen waarvan de lasten al wel in 2024 zijn verantwoord. Hieronder zitten ook subsidiebeschikkingen. Ook namen de vooruit ontvangen bedragen van derden toe met € 2 miljoen. Dit gaat bijvoorbeeld om huur die wij in rekening brengen.

Ambities

Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland

De beleidsambitie Samenwerken aan Zuid-Holland is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze [link](#).

Beleidsdoel 1-1 Krachtig openbaar bestuur

Het beleidsdoel Krachtig openbaar bestuur is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 1-1-1 Sterke decentrale overheden

Sterke decentrale overheden zijn essentieel voor het uitvoeren van wettelijke taken en het bereiken van (gezamenlijke) doelen voor de leefomgeving. Daarom werkt de provincie Zuid-Holland samen met andere overheden aan het behoud en de versterking van de kwaliteit van het openbaar bestuur. De provincie zet daarvoor een mix van maatregelen in: (financieel) toezicht op gemeenten en gemeenschappelijke regelingen, begeleiden bij schaalvergroting en/ of herindeling, versterken van gemeenten, netwerken en regio's, faciliteren van onderzoek en kennisdeling.

Wat hebben we bereikt?

In 2024 versterkten we onze band met andere overheden in Zuid-Holland. Met bestuurders en ambtenaren werkten we beter aan gezamenlijke doelen. Goede samenwerking en onderling begrip tussen overheden zijn heel belangrijk om de ingewikkelde opgaven waar we voor staan, aan te pakken. We investeerden in sterke relaties en contacten. Daardoor konden we, ook wanneer dit lastig leek, doorbraken of akkoorden realiseren daar waar het dreigde vast te lopen. Een voorbeeld hiervan is het bestuursakkoord met Lansingerland. Ook zochten we meer contact binnen de provincie met andere partners en met nieuwe partners. Het doel van al deze contacten is om kennis uit te wisselen. Door van elkaar te leren en samen op te trekken, leveren we een belangrijke bijdrage aan het krachtiger maken van het lokaal bestuur in Zuid-Holland. We steunden gemeenten en regio's om de kwaliteit van het lokaal bestuur verder te versterken en we hielden toezicht op de financiële gezondheid van gemeenten en op de uitvoering van hun wettelijke taken.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Krachtig decentraal bestuur

Wat deden wij als provincie in 2024 om te bouwen aan een beter openbaar bestuur in Zuid-Holland? Dat staat in het programma Beter Bestuur dat we in 2024 vaststelden voor deze collegeperiode. We trekken hierin samen op met gemeenten en waterschappen. Een aantal resultaten:

- Het college van Gedeputeerde Staten is in 2024 meer 'naar buiten' geweest. Zo waren er begin 2024 drie geslaagde 'Zuid-Holland Ontmoet'-bijeenkomsten. Ook bezoekt het college regelmatig gemeenten en worden gemeenten op het provinciehuis uitgenodigd.
- Het directieteam sprak in 2024 met bijna alle gemeenten, regio's, waterschappen en omgevingsdiensten over (gedeelde) uitdagingen. Dit leverde meer contact, onderling begrip, kortere lijnen en daarmee een betere samenwerking op. In 2024 is ook het secretarissennetwerk Zuid-Holland opgezet. Het doel is om elkaar makkelijker en beter te vinden en kennis te delen. Het netwerk organiseerde in 2024 twee bijeenkomsten.
- In 2024 werd het kennis- en netwerkplatform 'Zuid-Holland Academie' verder uitgebouwd. De Zuid-Holland Academie organiseert bijeenkomsten en webinars voor en samen met (vertegenwoordigers van) Zuid-Hollandse bestuurders, volksvertegenwoordigers en ambtenaren. Het doel: van elkaar leren en elkaar ontmoeten.
- Op 22 november organiseerde de provincie het jaarlijkse najaarscongres van de Vereniging van Zuid-Hollandse Gemeenten (VZHG) en de provincie Zuid-Holland. Het centrale thema hiervan was 'brede welvaart'.
- Ook in 2024 stonden de decentrale overheden onder grote druk. Voor en na de kabinetsformatie bracht de provincie de (financiële) positie van decentrale overheden onder de aandacht bij het Rijk. De provincie pleitte voor betere bestuurlijke verhoudingen tussen centrale en decentrale overheid en vroeg aandacht voor de

financiële verhoudingen. De provincie blijft beide onderwerpen onder de aandacht brengen. Dit gebeurt onder meer in het Interprovinciaal Overleg (IPO). De provincie wijst bijvoorbeeld op de gevolgen van de daling van de algemene uitkering, ook wel het 'ravijnjaar' genoemd, voor gemeenten en het financieel toezicht. Verder werkt de provincie in IPO-verband mee aan de uitwerking van het beleidskader decentraal bestuur van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). Dit gaat over het opstellen van criteria voor het geven van taken aan andere overheden.

- Samen met gemeenten is gekeken naar hun financiële taken en rollen. We hebben over en weer goede voorbeelden gedeeld van financieel beleid. Ook zijn ambtelijke kennissessies 'Focus op Financiën' georganiseerd, bijvoorbeeld over bezuinigingen.
- Er zijn vanuit onze provincie zes aanvragen voor een Regio Deal ingediend bij het Rijk in 2024. De provincie heeft deze aanvragen ondersteund, onder meer door met een brief aan de minister van BZK onze steun uit te spreken.
- De herijking van de subsidieregeling Interbestuurlijke Samenwerking en de ontwikkeling van het leerinstrument 'De spiegel' lopen uit qua planning en worden in 2025 afgerond.

Beleidsprestatie 1-1-2 Daadkrachtig provinciaal bestuur

Het bestuur en de provinciale organisatie zijn weerbaar, betrouwbaar, transparant, legitiem en handelt integer. De kwaliteit van beleid en de taakuitvoeringen zijn structureel op orde, het bestuur is weerbaar tegen ondermijning en oneigenlijke druk en er wordt gebruik gemaakt van de mogelijkheden van digitalisering. Het omgevingsbeleid en participatie worden vormgegeven en uitgevoerd. Door samenwerking internationaal, nationaal en binnen het Interprovinciaal Overleg (IPO) gaat Zuid-Holland strategische allianties aan. Daartoe werkt de provincie aan het vormgeven, coördineren en uitvoeren van beleid, public affairs en lobby.

Wat hebben we bereikt?

In 2024 trokken de provincies binnen het IPO samen op om hun belangen onder de aandacht te brengen bij het Rijk. En het IPO, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en de Unie van Waterschappen deden samen een aanbod aan het nieuwe kabinet. Het resultaat was dat de drie organisaties aan tafel zaten bij het kabinet bij de vorming van het Hoofdlijnenakkoord. Daar brachten zij de belangen van de decentrale overheden onder de aandacht.

Ook heeft het IPO Overheden-overleggen gehad met bewindspersonen. Daarmee had het IPO ook een sterke positie bij belangrijke besluiten van het kabinet.

In 2024 is door Provinciale Staten de internationale strategie 2024-2027 vastgesteld. Dit is een vastgesteld kader waarbinnen de provincie actief is in Europa en daarbuiten om de ambities van het coalitieakkoord te helpen bereiken. De uitvoering ligt bij Gedeputeerde Staten.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Lobby en Europa

Twee zaken stonden centraal bij de lobby in Brussel in 2024. Het afronden van lopende wetgevingstrajecten en de voorbereiding op de inzet richting de nieuwe Europese Commissie. Op 20 juni 2024 heeft het Comité van de Regio's, de vertegenwoordiging van regio's en steden in de Europese Unie, een adviesrapport uitgebracht richting de Europese Commissie over 'De toekomst van het gemeenschappelijk landbouwbeleid'. De gedeputeerden Mariëtte van Leeuwen (Zuid-Holland) en Egbert van Dijk (Drenthe) zijn samen dossierhouder Agrofood. Namens de twaalf provincies hebben zij input en amendementen geleverd voor het adviesrapport. Dit gebeurde samen met burgemeester Ellen Nauta (Hof van Twente) namens de VNG.

De belangrijkste punten die Gedeputeerde Van Leeuwen heeft ingebracht zijn:

- zorgen voor voedselzekerheid en marktstabiliteit.
- vereenvoudigen van het EU Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) en zorgen voor een eerlijke verdeling van de middelen om de landbouw van de toekomst te ondersteunen.
- versnellen van de transitie naar duurzame landbouw.
- bewegen naar een voedselsysteem voor gezonde mensen en een gezonde planeet.

Op 6 juni 2024 vonden de Europese Parlementsverkiezingen plaats. De politieke visie van commissievoorzitter Von der Leyen voor de nieuwe Europese Commissie staat in haar 'Political Guidelines for the Next European Commission 2024-2029'. Belangrijkste punten zijn duurzame welvaart en concurrentievermogen. Ook is er veel aandacht voor defensie en veiligheid. Ook de provincie Zuid-Holland maakte zich in 2024 sterk voor duurzame welvaart en concurrentievermogen. Zij vroeg aandacht voor de circulaire transitie van de chemische industrie en bio-economie. Dit doet de provincie vanuit de samenwerking van de twaalf provincies in Brussel: het Huis van de Nederlandse Provincies (HNP).

Ook zette de provincie zich in voor verschillende Europese samenwerkingsverbanden, het HNP, de Randstadsamenwerkingen en voor bilaterale en overkoepelende netwerken. Enkele activiteiten:

- Een werkbezoek aan Noordrijn-Westfalen rond verschillende wateropgaven zoals lozingen en de Kaderrichtlijn water.
- Een bezoek aan Bremen voor de samenwerking rond ruimtevaart.
- Een werkbezoek van Gedeputeerde Staten en een deel van Provinciale Staten aan Brussel tijdens de Europese Week van de Steden en Regio's waarin zij de banden versterkten met onze EU- relaties.
- Gedeputeerde Van Leeuwen was actief in het Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR) netwerk. In dit netwerk vroeg zij aandacht voor de toekomst van het EU cohesiebeleid dat zich richt op het vergroten van de concurrentiekracht en de werkgelegenheid in de regio.
- De provincie organiseerde tijdens de European Green Week een evenement rondom PFAS om de PFAS-problematiek hoog op de agenda te houden.

De invloed van de EU-subsidies op onze regio is niet te onderschatten. In de paragraaf EU-subsidies staat meer informatie over de waarde van EU-middelen en over de rollen die de provincie heeft in EU-programma's.

Inzet buiten Europa

In lijn met de internationale strategie 2024-2027 heeft de provincie vraaggericht een aantal activiteiten georganiseerd met partners buiten Europa. Bij deze activiteiten draaide het om het bevorderen van handel en het delen van kennis. In 2024 vonden de meeste activiteiten met regio's in China plaats. In mei 2024 vond er een bestuurlijke handelsmissie naar de Chinese provincie Hebei en Shandong plaats. De kosten met betrekking tot de relatie met China in 2024 (vallend binnen de Beleidsprestatie 1-1-2 en Beleidsdoel 4-1) waren € 150.035,-. Ook zijn er delegaties uit Japan en Marokko ontvangen.

Commissaris van de Koning

De commissaris van de Koning (cdK) voerde in 2024 zijn rijkstaken uit. De cdK legt voor de uitvoering van deze taken en bevoegdheden verantwoording af aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). Daarbij heeft de cdK als Rijksorgaan in 2024 5 keer de Provinciale Regietafel Migratie en Integratie bijeengeroepen en in het najaar het provinciaal verslag naar de minister van Asiel en Migratie gestuurd waarin te lezen is hoe de gemeenten in Zuid-Holland invulling geven aan de asielopgave.

Wet open overheid

Ook in 2024 kregen wij regelmatig ingewikkelde en/of politiek-bestuurlijk gevoelige Woo-verzoeken (Wet open overheid). Deze verzoeken zijn vaak uitgebreid. Er zijn ook de gewone Woo-verzoeken. Bij elkaar opgeteld

betekent het dat het (digitale) Woo-proces telkens moet worden bijgesteld en verbeterd. Daarmee kunnen wij deze verzoeken snel en effectief behandelen.

In 2024 zijn er verbeteringen doorgevoerd:

- Het Woo-proces rond complexe en/of politiek-bestuurlijk gevoelige Woo-verzoeken is verbeterd. Zo zorgen wij ervoor dat we GS tijdens het proces regelmatig op de hoogte houden.
- We hebben standaardbrieven aangepast naar B1-taalniveau zodat de provincie begrijpelijk communiceert naar en voor iedereen.
- Er zijn softwarepakketten bekeken en getest die het Woo-proces kunnen ondersteunen. Denk bijvoorbeeld aan het weghalen van persoonsgegevens in documenten, aan termijnbewaking en aan documentanalyses.

Public Affairs

In 2024 is de rol van Public Affairs uitgebreid. Elke week worden het college en de organisatie geïnformeerd over de ontwikkelingen in en rondom politiek Den Haag. Er zijn zogeheten 'position papers' geschreven. Daarin staat welke standpunt de provincie inneemt bij verschillende dossiers, en waarom. Deze 'position papers' zijn de basis voor een strategische lobbyagenda die we in 2025 verder invullen.

Versterken externe samenwerking:

In 2024 hebben we vaker de strategische samenwerking gezocht met externe partijen zoals de Economic Board Zuid-Holland, de Vereniging Nederlandse Gemeenten en diverse belangenverenigingen. Door samen op te trekken staan we sterker op thema's als energie, mobiliteit en economie.

Vergroten zichtbaarheid in de Tweede Kamer

In december 2023 is de nieuwe Tweede Kamer geïnstalleerd. Daarom hebben we vooral in het begin van 2024 veel tijd besteed aan het opbouwen van de relatie met nieuwe Kamerleden. We hebben bijvoorbeeld een Zuid-Hollandse bijeenkomst georganiseerd met Kamerleden. Dit deden we in aanloop van een plenair Kamerdebat. Aanleiding voor de bijeenkomst was het rapport van de Onderzoeksraad voor Veiligheid, Industrie en Omwonenden. Hierbij was Chemours een van de onderzochte bedrijven. Ook waren er gesprekken en werkbezoeken met Kamerleden waarbij thema's als wonen en warmte-energie centraal stonden. Dit zijn twee belangrijke thema's in Zuid-Holland. Ook deden gedeputeerden mee met meerdere rondetafelgesprekken in de Tweede Kamer. Het resultaat van al deze inspanningen: meerdere voorstellen waar wij voor gepleit hebben, zijn aangenomen in de Kamer.

Verder organiseerden we een lunch met Zuid-Hollandse Kamerleden. Daarmee maakten we onze relatie sterker met Kamerleden die een binding hebben met de provincie. Ook in Interprovinciaal verband vroegen we in politiek Den Haag aandacht voor de belangen van de provincies. Dit deden we bijvoorbeeld in de discussie rondom het Landelijk Gebied.

Digitaal bestuur

Samen met de Zuid-Holland Academie organiseerde de provincie evenementen en workshops rond het Toekomstonderzoek 'Publieke Platformen'. Het onderwerp: de impact van technologie, data en AI. Ruim vijfhonderd ambtenaren, raadsleden, statenleden en andere geïnteresseerden kwamen naar deze evenementen en workshops. Door het onderzoek kregen we een investering van het landelijke Innovatiebudget om een publiek platform te ontwikkelen, Polis NL. Door samen te werken met kennispartners, de Interprovinciale Ethische Commissie en onze interne Ethische Denktank zijn collega's zich meer bewust van digitale publieke waarden.

Regie omgevingsbeleid

De provincie had de leiding in het proces van de Herziening 2024 en bij de voorbereidingen voor de Herziening 2025. Dit deed de provincie door:

Participatie en consultatie

We organiseerden een Open Huis en een adviesronde via internet om belanghebbenden en medeoverheden te betrekken bij de Herziening 2024 en 2025. De Participatieverordening werd opgesteld en vastgesteld. En we bedachten een heldere structuur voor participatie bij beleidsprocessen.

Onderzoek en monitoring

We hebben onderzoek laten uitvoeren naar de gevolgen voor de omgeving van windenergie in de RES-regio Alblasserwaard. RES staat voor Regionale Energie Strategie. De Alblasserwaard is een van de dertig energieregio's in Nederland. In een energieregio werken gemeenten, waterschappen, provincies en andere belanghebbenden samen. In het kader van Herziening 2025 is een Notitie Reikwijdte en Detailniveau geschreven. We zijn begonnen met het maken van de Omgevingseffectrapportage (MER). Specifieke trajecten zijn ondersteund zoals Gnephhoek, Lansingerland, Oasen en Dunea. Zoals elk jaar is de Monitor Leefomgeving bijgewerkt en gepubliceerd.

Beleidscyclus en evaluatie

Beleid wordt regelmatig beoordeeld in een zogeheten 'beleidsevaluatie'. In 2024 hebben we meerdere van deze beleidsevaluaties begeleid, zoals geagendeerd op periodiek geactualiseerde de langetermijnagenda. We hebben collega's geholpen bij het schrijven van beleidstheorieën en meetbare indicatoren. Ook werken we eraan om de beleidscyclus en de Planning- en Control-cyclus beter op elkaar af te stemmen. Dat werkt efficiënter.

Datagericht werken

Kunnen we binnen onze organisatie beter en efficiënter werken met data als basis, het zogeheten 'datagedreven werken'? De mogelijkheden daarvoor zijn in 2024 verder onderzocht. Beleid is gepubliceerd via het Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO). Ook maakten we kaartmateriaal voor gebiedsgericht beleid. Dat kan bijvoorbeeld gebruikt worden bij specifieke, regionale plannen.

Weerbaar bestuur en organisatie

Overheden werken samen binnen het samenwerkingsverband Regionale Informatie Expertise Centrum (RIEC). Doel is om oneigenlijke druk en criminaliteit te voorkomen en te bestrijden. Drie thema's krijgen bij de provincie extra aandacht: ondermijning in het buitengebied, een weerbaar en integer ambtelijk apparaat en bestuur van onze eigen organisatie alsook de Zuid-Hollandse gemeenten en Bibob.

Provinciale opgaven

Dit jaar faciliteerde de provincie verschillende kennis- en netwerksessies over ondermijning in de land- en glastuinbouw en op bedrijventerreinen. De provincie maakt voor verschillende gemeenten risicoanalyses van het buitengebied. Met die informatie kunnen interventies en integrale controles gericht worden ingezet.

Interne weerbaarheid

Verder is ingezet op de interne bewustwording op het thema weerbaarheid van onze medewerkers. Zo is het thema weerbaarheid van medewerkers een vast onderdeel in het inwerkprogramma van nieuwe medewerkers. Verder is in april 2024 de eerste editie van de 'Dag van de Weerbaarheid' georganiseerd voor de gehele organisatie. Het doel was om medewerkers bekender te maken met de thema's weerbaarheid, ondermijning en integriteit. Iedereen kon naar de Roadshow van het RIEC op het binnenplein. Er waren workshops en thema-experts en GS stonden klaar om vragen van bezoekers te beantwoorden.

Coördinatie impuls gelden BZK

In het bijzonder was er aandacht voor de interne weerbaarheid van (kleinere) Zuid-Hollandse gemeenten met behulp van de daarvoor bedoelde gelden van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Dit is in 2024 onder andere besteed aan het organiseren van een reeks bestuurlijke dinersessies over weerbaarheid met burgemeesters, gemeentesecretarissen en partners. Tevens is een samenwerking opgestart met Bureau

Integriteit van gemeente Rotterdam om Zuid-Hollandse gemeenten te ondersteunen en adviseren op het thema (bestuurlijke) integriteit, eveneens om als provincie van hun expertise te leren ten behoeve van onze eigen organisatie.

Bibob

De provincie wil niet dat mensen misbruik maken van de provinciale faciliteiten en regelgeving, zoals subsidies of vergunningen. Om dat te bereiken, past de provincie onder meer de Wet Bibob toe. Wet Bibob staat voor 'Bevorderen integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur'. Er was in 2024 veel contact met de betrokken opgaven (subsidies, bedrijfsvoering en grondzaken). Het doel daarvan was hen bewust te maken van de risico's van (infiltratie door) georganiseerde criminaliteit en het treffen van beheersmaatregelen. Met beheersmaatregelen maak je de kans zo klein mogelijk dat er ongewenste situaties ontstaan. Het thema Bibob wordt ook behandeld in het vernieuwde inwerkprogramma voor nieuwe medewerkers.

Samen met het RIEC Den Haag organiseerden we het Landelijk Bibob congres 2024. Hier deelden bestuurders en Bibob-medewerkers uit het hele land hun kennis. Ook organiseerden we een bijeenkomst voor alle provincies en een aantal RIEC's. We bespraken hoe de provincie met name kleinere gemeenten en Omgevingsdiensten beter kan ondersteunen bij het toepassen van de wet.

In 2024 begonnen we met de herziening van de beleidsregel Wet Bibob. We spraken met alle belanghebbenden binnen de organisatie en de Omgevingsdiensten. Doel is om in 2025 te komen tot een nieuw beleid waar iedereen het mee eens is.

Interprovinciaal Overleg (IPO)

Het afgelopen jaar nam gedeputeerde Berend Potjer namens Zuid-Holland deel aan het IPO-bestuur dat elke maand vergadert. Voormalig cdK van Zuid-Holland Jaap Smit was ook de IPO-voorzitter. Het IPO heeft in 2024 de slagkracht van de vereniging vergroot. Er is een nieuwe Planning en Control-cyclus (P&C-cyclus). De tussenrapportage vervangt de Voorjaars- en Najaarsnota. Het IPO ging langs bij alle twaalf provincies voor een gesprek over welke zaken goed gingen en wat er beter kon. Het IPO gebruikt deze informatie om het proces rondom de bestuursvergaderingen en de bestuurlijke en ambtelijke adviescommissies (BAC's en AAC's) te verbeteren.

Beleidsdoel 1-2 Sterke Samenleving

Het beleidsdoel Sterke samenleving is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 1-2-1 Maatschappelijke ontwikkelingen

De provincie wil inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen ten dienste van bestaand of nieuw beleid. We volgen en duiden de ontwikkelingen in de samenleving en voorzien de organisatie van de juiste kennis en handvatten. De organisatie wil effectief gebruik kunnen maken van deze kennis en actief werken aan de eigen strategische kennispositie. Ook deelt de provincie deze informatie met derden, ten dienste van de opgaven waar wij in Zuid-Holland aan werken, al dan niet voorzien van handelingsperspectief.

Wat hebben we bereikt?

Er is een overzicht gemaakt van alle middelen die we in 2025 kunnen inzetten om strategische kennis te delen. Denk bijvoorbeeld aan trends, onderzoek, ontmoeting en debat.

We vergroten de strategische kennis van de provincie onder andere door bij opgaveteams trendchecks te houden. Een trendcheck is een interactieve sessie waarin we trends en ontwikkelingen bespreken. Daarmee kan een opgave kijken of relevante trends invloed hebben op de opdracht. We deden in 2024 zeven trendchecks bij verschillende opdrachten en opgaven.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Versterken van strategische provinciale kennis

Jaarthema's

Er liepen twee thema's als rode draad door het programma: 'Brede welvaart' en 'Kwaliteit openbaar bestuur'. Het jaarthema 'Brede welvaart' is in 2024 afgerond, 'Kwaliteit openbaar bestuur' is een doorlopend thema. We begonnen in 2024 met de voorbereiding voor het nieuwe jaarthema 'Kiezen en delen'.

Onderzoeken

We hebben in 2024 verschillende onderzoeken en verkenningen voorbereid, gestart en/of afgerond. Dat waren onderzoeken die meerdere ambities , Acht onderzoeken zijn in 2024 afgerond, waaronder 'Ethics by design', 'Richtlijnen voor modellen in beleid' en 'Polarisatie in Zuid-Holland'. We begonnen met acht nieuwe onderzoeken, zoals een onderzoek over voedselzekerheid, 'Nimby's voor de toekomst' en 'Bestemming in balans'. Deze onderzoeken lopen nog. Ook hebben we zeven onderzoeken voorbereid. Deze gaan bijvoorbeeld over de toekomst van gezondheid, marktontwikkeling in het nieuwe energiesysteem en de Natuur in 2025.

Doorwerking van onderzoeksresultaten via ontmoeting en debat

De onderzoeken leverden strategische kennis op die we op verschillende manieren bij verschillende doelgroepen brachten. Er waren podcastuitzendingen onder de titel 'Over Zuid-Holland gesproken'. Hierin werden thema's besproken die de programmering van Kennis Zuid-Holland raken. In 2024 waren dit afleveringen over 'Brede welvaart', 'Publieke platformen', 'Polarisatie' en 'Joods erfgoed in de wereld van nu'. We organiseerden acht bijeenkomsten waar we spraken over actuele ontwikkelingen in de maatschappij. De bijeenkomsten gingen bijvoorbeeld over publieke platformen, (arbeids)migratie en koloniaal erfgoed. We organiseerden een expositie met rondleidingen over het koloniaal verleden. In de lezingenreeks 'Denkers van Waarde' ging de commissaris van de Koning in gesprek met personen uit zijn netwerk. Dit waren onder meer Ilja Leonard Pfeijffer, Ron Fresen en Hans Goslinga.

In september vond het Festival van de Toekomst plaats.

Versterken relatie en samenwerking met de Zuid-Hollandse kennisinstellingen

De provincie versterkte de relatie en samenwerking met de Zuid-Hollandse kennisinstellingen. Nu lopen de volgende samenwerkingen:

- Er is een kennisprogramma rondom de regiodeals en Brede Welvaart in Zuid-Holland, samen met de Erasmus Universiteit. Ook met de Hogeschool Leiden kijken we of en hoe we samen kunnen werken op dit thema.
- Er loopt een kennisprogramma rond het thema 'Polarisatie', samen met de Universiteit Leiden.
- Met de Universiteit Leiden loopt ook een onderzoek naar indirecte en directe vormen van democratie. Ook het thema 'Participatie valt hieronder. Dat thema is belangrijk voor alle beleidssectoren en opgaven van de provincie.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' bestaat uit 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

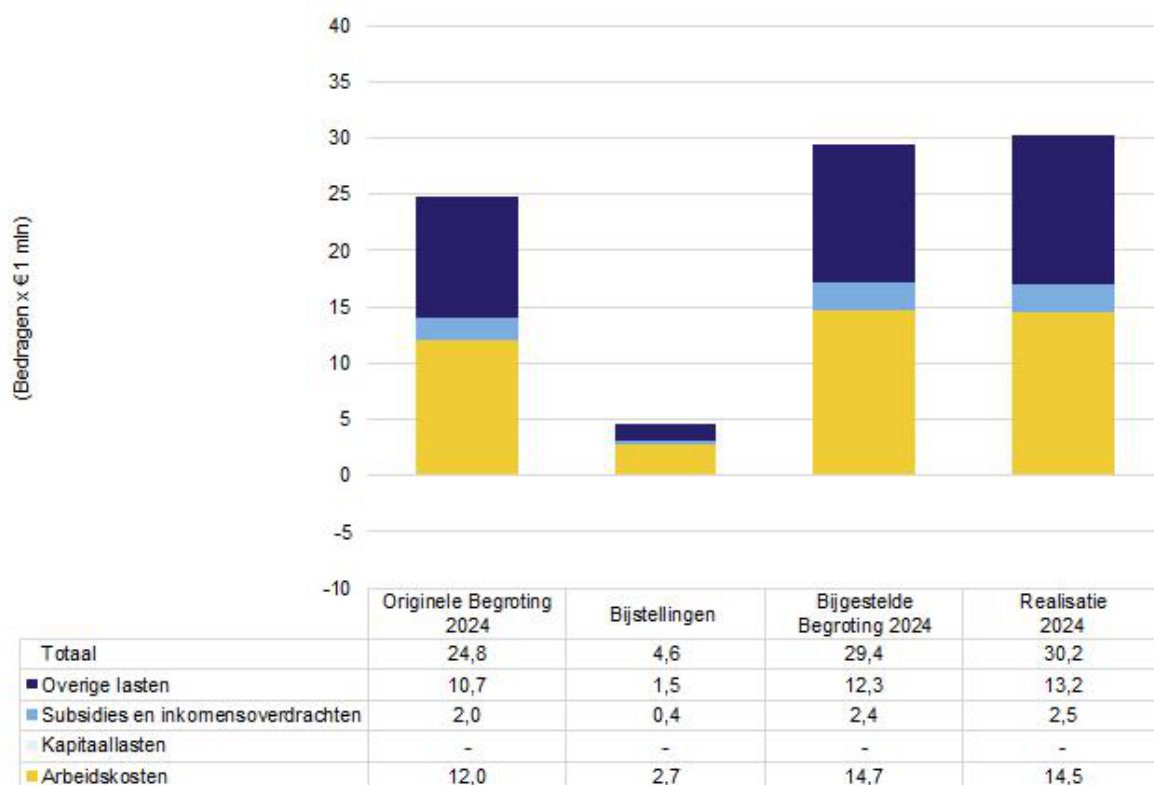
'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De aanpassingen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek laat zien hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkosteninformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit.
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën.

Opbouw en verloop van de lasten - Ambitie 1

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 1-1 Krachtig openbaar bestuur					
1-1-1 Sterke decentrale overheden	1.675	1.065	2.739	2.404	336
1-1-2 Daadkrachtig Provinciaal bestuur	21.158	3.646	24.804	26.265	-1.461
Totaal beleidsdoel 1-1	22.833	4.711	27.544	28.668	-1.125
Beleidsdoel 1-2 Sterke samenleving					
1-2-1 Maatschappelijke ontwikkelingen	1.957	-74	1.883	1.566	317
Totaal beleidsdoel 1-2	1.957	-74	1.883	1.566	317
Totaal Lasten	24.790	4.636	29.426	30.234	-808

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Vershil begroot vs realisatie
Baten					
Beleidsdoel 1-1 Krachtig openbaar bestuur					
1-1-2 Daadkrachtig Provinciaal bestuur	135	428	563	532	-31
Totaal beleidsdoel 1-1	135	428	563	532	-31
Totaal Baten	135	428	563	532	-31
Saldo lasten en baten Ambitie 1	24.655	4.208	28.863	29.702	-839

Toelichting lasten

Beleidsdoel 1-1 Krachtig openbaar bestuur

Diverse taken Bestuur € 1 miljoen (v) Bestaand beleid

Binnen de diverse taken is sprake van lagere uitgaven dan begroot. Het betreft onder andere:

- Kosten cdK rijkstaken: € 0,2 miljoen
- Bestuurlijke vernieuwing: € 0,1 miljoen
- Weerbaarheid bestuur kleine gemeenten: € 0,1 miljoen
- Weerbaarheid, integriteit en Bibob: € 0,2 miljoen
- Europese netwerken: € 0,3 miljoen
- Provinciale Regie Tafel: € 0,1 miljoen

De lagere uitgaven ontstaan door het niet doorgaan van geplande (kennis-)bijeenkomsten, efficiëntere inzet van middelen en vertraging in uitvoering van taken (o.a. kosten asielopvang).

Overige PS/GS € 0,5 miljoen (n) Bestaand beleid

Per 1 januari zijn de pensioenen voor (gewezen) GS-leden geïndexeerd. Hierdoor is sprake van een extra last van € 0,8 miljoen om de voorziening op het juiste niveau te houden.

Voor diverse uitvoeringskosten, gerelateerd aan Provinciale Staten, zijn lagere uitgaven gerealiseerd dan begroot voor 2024 (€ 0,3 miljoen).

Omgevingsbeleid € 1,2 miljoen (n) Bestaand beleid

De overschrijding is voor een deel te verklaren door de verlate indiensttreding van inhuur en door de achtergebleven toekenning van arbeidscapaciteit. Dit leidt tot lagere arbeidskosten in ambitie 8. Daarnaast is 2024 het jaar van de inwerkingtreding van de Omgevingswet. Extra inhuur en inzet was nodig om de systemen werkend te krijgen en om te kunnen publiceren naar het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). De inwerkingtreding en het op orde brengen van de ambtelijke organisatie heeft ook extra inzet gekost. Het belangrijkste was om alle fasen van de beleidscyclus, van onderzoek tot evaluatie, goed in de werkprocessen op te nemen. Herziening 2024 van het omgevingsbeleid was zeer omvangrijk omdat hierin zowel het coalitieakkoord als de koppeling met de P&C cyclus vorm is gegeven.

Potje voor Provinciale Staten € 0,3 miljoen (v) Nieuw beleid

Voor de jaren 2024 tot en met 2027 is jaarlijks € 0,5 miljoen aan financiële ruimte beschikbaar voor breed gedragen Stateninitiatieven. Zie hiervoor ook de [GS-brief](#) 'Het potje van de Staten – spelregels' van 3 juli 2024. In 2024 is hiervan € 243.296 besteed:

- Amendement 768: Datema (CU) 'Bevrijdingsfestival Den Haag' à € 28.546
- Motie 1409: Van Viegen (PvdD) 'Voorstel invulling Potje van de Staten (14 dierenambulances in Zuid-Holland)' à € 110.000

- Motie 1426: Neijenhuis (D66) 'Boost voor B1' à € 50.000 (maximaal)
- Motie 1429: Sprik (BBB) 'Overlevingspakken (25) voor KNRM Zuid-Holland' à € 44.750
- Motie 1443: Verkoelen (JOU ZH) 'Een ziekte om nooit te vergeten' à € 10.000

Apparaatslasten € 0,7 miljoen (n)	Bestaand beleid
Voor een toelichting zie Paragraaf Arbeidscapaciteit .	

Beleidsdoel 1-2 Sterke samenleving

Kennisagenda Zuid-Holland € 0,3 miljoen (v)	Bestaand beleid
De uitvoering van enkele onderzoeken liep vertraging op. Dat zorgde voor de onderbesteding in 2024. De beschikbare capaciteit is gebruikt voor andere werkzaamheden binnen de verschillende ambities. Dit is het gevolg van prioritering.	

Toelichting baten

Beleidsdoel 1-1 Krachtig openbaar bestuur

Provinciale regietafel (PRT) voor asielopvang € 0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
De ontvangen rijksbijdrage voor ondersteuning van de regietafels in Zuid-Holland is niet volledig aangewend. Dit is onder andere het gevolg van het uitstel op de Spreidingswet.	

Instrumentarium

Reserves

Niet van toepassing.

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Samenwerking met andere provincies

De provincie Zuid-Holland werkt slim samen met andere organisaties. Dit doen we bijvoorbeeld om invloed te hebben op wetten en andere regels.

Samen met de andere provincies is Zuid-Holland lid van de Vereniging Interprovinciaal Overleg (afgekort IPO) en Bij12. Verder werkt zij onder de naam P4 samen met Flevoland, Noord-Holland en Utrecht. Ook neemt Zuid-Holland deel aan het Huis van de Nederlandse provincies in Brussel.

Randstedelijke Rekenkamer

Sinds 2005 hebben de P4-provincies samen een Rekenkamer. Dit is een gemeenschappelijke regeling, volgens de Wet gemeenschappelijke regelingen. De kosten van de Rekenkamer worden over de vier deelnemers verdeeld.

Subsidies

[Zie paragraaf Subsidies - Ambitie 1.](#)

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

De beleidsambitie Bereikbaar Zuid-Holland is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze [link](#).

Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen

Het beleidsdoel Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 2-1-1 Stimuleren transitie naar duurzaam, veilig en slim personenvervoer

De provincie wil dat iedereen zijn bestemming kan bereiken op makkelijke, snelle, veilige en duurzame wijze. De provincie streeft daarbij naar een toekomstbestendig Zuid-Holland.

Door groei van de bevolking en economie wordt het steeds drukker op wegen en fietspaden. Bovendien moet er de komende jaren veel onderhoud aan wegen en bruggen gedaan worden wat voor hinder gaat zorgen. De provincie zet zich - samen met andere overheden - in om deze overlast en de files te minimaliseren, bijvoorbeeld in het samenwerkingsverband Zuid-Holland Bereikbaar.

Bij ruimtelijke ontwikkelingen streeft de provincie naar nabijheid van wonen, werken, voorzieningen en goed openbaar vervoer zodat veel bestemmingen binnen 15 minuten te bereiken zijn, voor wie het kan en wil lopend of op de fiets, maar ook met openbaar vervoer en de auto. Ook in landelijk gebied streven we naar nabijheid van voorzieningen om de leefbaarheid te bestendigen, zeker daar blijft bereikbaarheid per auto een belangrijke rol spelen.

De grote woningbouwopgave is erbij gebaat om lopen en fietsen vanaf de ontwerpfase een prominente rol toe te kennen omdat actieve mobiliteit weinig ruimte per verplaatsing inneemt. Door de snelle opkomst van de elektrische fiets gaan meer mensen vaker en verder fietsen en de provincie stimuleert dat graag verder. Terwijl de meeste mensen thuis een fiets hebben, ontbreekt de mogelijkheid om te fietsen meestal na een reis met het openbaar vervoer. Daarom zet de provincie in op deelfietsen voor het laatste stukje van een reis.

De provincie vindt ieder verkeersslachtoffer er één te veel en streeft naar elk jaar minder verkeersslachtoffers en nul verkeersslachtoffers in 2050. De provincie werkt samen met andere wegbeheerders en organisaties aan een veilige infrastructuur en stimuleert verkeersveilig gedrag door middel van educatie en voorlichting. De provincie onderhoudt contact met politie en het Openbaar Ministerie (OM) over adequate handhaving.

Ruimte en middelen voor nieuwe infrastructuur zijn beperkt. De provincie kijkt daarom naar de mogelijkheden van nieuwe, digitale en innovatieve (data-)oplossingen om (vaar)wegen en fietspaden en openbaar vervoer nog beter te benutten.

Wat hebben we bereikt?

- Waar dat mogelijk was, beperkten we samen met andere overheden de overlast van (onderhouds)werkzaamheden aan wegen en bruggen. Dat deden we door een goede samenwerking en afstemming in bijvoorbeeld het samenwerkingsverband [Zuid-Holland Bereikbaar](#).
- Bij de voorbereiding van ruimtelijke ontwikkelingen zorgden wij ervoor dat er aandacht was voor de gevolgen voor de bereikbaarheid. We gaven aan dat veel bestemmingen binnen 15 minuten te bereiken moeten zijn. Lopen, fietsen en goed openbaar vervoer zijn hierbij belangrijk. We willen lopen, fietsen en het gebruik van openbaar vervoer graag stimuleren. Daarom hebben wij deelfietsen aangeboden aan reizigers in het openbaar vervoer in de regio Katwijk-Oegstgeest-Leiden en in de regio Dordrecht-Molenlanden-Gorinchem.
- De samenwerking met diverse partijen op het gebied van verkeersveiligheid is verbeterd. Zo hebben we vaker en beter overleg gevoerd met gemeenten, politie en het Rijk over handhaving van verkeersregels.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- De bouw van nieuwe woningen heeft gevolgen voor de bereikbaarheid. De extra reizen van en naar deze locaties gaan via bestaande wegen, fietspaden en het openbaar vervoer. Dit kan zorgen voor spanning tussen woningbouw en mobiliteit. Er is ruimte nodig voor het bouwen van woningen en voor wegen. Dit is bijvoorbeeld het geval in Barendrecht (Stationstuinen) en Dordrecht (Maasterras). In 2024 dienden we voor het plan Maasterras een zienswijze in. Hierin beschreven we onze zorgen over enkele ingrijpende ruimtelijke voorstellen. Verschillende belanghebbenden zijn het niet eens met deze voorstellen. Daarop kwam Dordrecht terug op enkele gevoelige keuzes in het ontwerpbestemmingsplan. De provincie is uitgenodigd om deel te nemen aan de stuurgroep voor het Maasterras. Eind 2024 liet het Rijk aan Dordrecht weten welke ontwerpvariant haar voorkeur heeft. De gemeente kan nu het ontwerp hierop aanpassen.
- In 2024 is het Provinciaal Verkeer- en Vervoer Beraad (PVVB) vier keer bij elkaar geweest. We stemden plannen en projecten af en wisselden kennis uit over verkeer- en vervoersbeleid. In het PVVB zitten de vertegenwoordigers van de regio's Holland-Rijnland, Midden-Holland, Drechtsteden, Alblasserwaard, Goeree-Overflakkee en Hoeksche Waard, de Metropoolregio Rotterdam Den Haag, Rijkswaterstaat Zuidwest Nederland en het samenwerkingsverband Zuid-Holland Bereikbaar.

Bereikbaarheid door nabijheid

- We namen het principe 'bereikbaarheid door nabijheid' op in het ontwikkelperspectief voor de Zuidelijke Randstad. Vanuit het gebiedsprogramma Mobiliteit en Verstedelijking werkten we mee aan de voorbereiding van grote infrastructurele projecten. Denk hierbij aan de Oude Lijn, Multimodale brug Rotterdam en Vlietlijn. Deze projecten zijn nodig om woningbouw mogelijk te maken.
- Met een Mobiliteitstoets onderzoeken we wat de effecten van woningbouw zijn op de bereikbaarheid. We hebben de Mobiliteitstoets uitgevoerd op verschillende ruimtelijke ontwikkelingen; van wens en visie tot aan bestemmingsplanprocedure. Daarmee kregen we informatie over de mogelijke gevolgen van die ruimtelijke ontwikkelingen op bereikbaarheid. Ook overlegden we met gemeenten en/of projectontwikkelaars over de woningbouwplannen en de uitkomsten van de mobiliteitstoetsen.

Modal shift, regionale hubs en zero emissie

- In 2024 werkten we aan het gebiedsprogramma [Mobiliteit en Verstedelijking \(MoVe\) Rotterdam - Den Haag](#). Dat deden we samen met het Rijk, Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH), gemeenten en partijen in het openbaar vervoer. Hiermee willen we zorgen dat woningbouwlocaties in steden goed bereikbaar zijn met het openbaar vervoer
- Voor de [MIRT-verkenning Oude Lijn en knopen](#) is onderzoek gedaan naar een groot aantal maatregelen op en rond het spoor en stations. In het najaar van 2024 kozen de samenwerkende partijen (zie de partijen bij het voorgaande punt) voor een beperkt aantal oplossingsrichtingen. Deze werken we samen verder uit tot een voorkeursalternatief. De samenwerkende partijen besloten om prioriteit te geven aan het realiseren van bestaande afspraken en pas daarna eventuele nieuwe wensen te onderzoeken.
- We hielpen bij het ontwikkelen en uitvoeren van regionale mobiliteitsplannen voor emissievrije mobiliteit. Ook deelden we informatie, gaven advies en hielpen bij de kennisuitwisseling tussen de regio's.

Schonere mobiliteit

- Voor mobiliteit is energie nodig. We onderzochten geschikte energievormen voor mobiliteit. Ook keken we naar de mogelijke rol van de provincie als de overstap wordt gemaakt naar deze andere vormen van energie. We startten een onderzoek naar de mogelijkheid om overkappingen met zonnepanelen en opladers voor auto's te plaatsen op provinciaal grondgebied bij carpoolplaatsen. Ook zijn we een onderzoek begonnen naar kansen voor elektrische recreatievaart en de benodigde laadinfrastructuur bij de Nieuwkoopse plassen. Deze onderzoeken zijn nog niet afgerond.
- We hielpen bij het maken van regionale mobiliteitsprogramma's. Dat deden we bijvoorbeeld door een informatieavond te organiseren. Alle regio's zijn aan de slag. De Metropoolregio Rotterdam – Den Haag werkte de aanpak voor uitstootvrije zones verder uit.

- We zijn gestart met de voorbereidingen voor een nieuwe concessie voor het plaatsen en beheren van laadpalen voor elektrische voertuigen in de openbare ruimte. Voor 4 bedrijventerreinen stelden we een aanpak op voor het plaatsen van bijvoorbeeld elektrische laadinfrastructuur. Met 12 gemeenten samen stelden we een visie op voor elektrische laadinfrastructuur gericht op goederenvervoer (vrachtwagens). Voor 34 andere gemeenten is het concept voor zo'n visie klaar. Ook hielpen we gemeenten om hun plankaarten bij te werken voor laadpalen in de openbare ruimte.

Slimmere mobiliteit & digitalisering

- In 2024 werkten we mee aan verschillende landelijke en regionale samenwerkingen op het gebied van slimme mobiliteit en digitalisering. Voorbeelden zijn een landelijke aanpak om verkeer in de spits te voorkomen of te verspreiden naar andere momenten op de dag, en projecten om de wegen rond Rotterdam en Den Haag bereikbaar te houden.
- Met een congres en een actieve houding naar gemeenten zorgen we ervoor dat er meer informatie beschikbaar kwam over regionale mobiliteit.
- 'Project Roadmonitor' is een applicatie waarmee efficiënter aan de weg kan worden gewerkt. Deze applicatie is in 2024 doorontwikkeld en getest in de praktijk. We zijn samen met Rijkswaterstaat een traject gestart om met kunstmatige intelligentie de afhandeling van incidenten beter te organiseren. Dat kan bijvoorbeeld door bergingsvoertuigen op plaatsen te stallen waar regelmatig incidenten zijn
- In 2024 is het 'digitaal stelsel mobiliteitsdata' opgericht. Dit zorgt voor een geordend en samenhangend systeem van landelijke en lokale digitale voorzieningen, standaarden, gegevens, databronnen en afspraken over (gebruik van) mobiliteitsdata. Met het Rijk en de regio keken we hoe de structurele financiering vanaf 2027 geregeld kan worden.
- We hebben geen apart provinciaal programma 'Smart Mobility' opgesteld. In plaats daarvan namen we deel aan verschillende (Europese) programma's die er al zijn. Bijvoorbeeld een programma om te zorgen dat intelligente verkeerslichten op dezelfde manier werken en een programma dat de nieuwe generatie verkeersmodellen gebruikt voor het beperken van verkeershinder en voor het regelen van verkeersstromen.
- In 2024 is de samenwerking met de TU Delft in het Researchlab Autonomous Shipping (zelfstandig varende schepen) afgerond. We constateerden dat ons proefproject 'Vaartuigtellingen' positief was, vooral voor de registratie van de recreatievaart. De Europese aanbesteding is gestart voor de structurele inwinning van deze data langs onze vaarwegen. En er zijn nu meer bruggen met brugsensoren: van 47 naar nu 77. Dit betekent dat automobilisten veel meer brugopeningen kunnen zien via applicaties op hun smartphone of tablet.

Stimuleren bewust mobiliteitsgedrag

Met 7 organisaties werkten we samen binnen Zuid-Holland Bereikbaar aan de bereikbaarheidsaanpak. Dit betekent dat we bij renovatie, onderhoud en nieuwbouw van infrastructuur we het werk met minder hinder probeerden uit te voeren. Dit hebben we gedaan door werkzaamheden van verschillende beheerders op elkaar af te stemmen (planning) en vaker in het weekend, in de avond of nacht te werken. En we moedigden reizigers aan om na de werkzaamheden minder vaak de auto te gebruiken.

Vaker en verder fietsen door meer mensen

- In 2024 keken we naar het fietsgebruik in Zuid-Holland met behulp van vaste en tijdelijke telpunten en fietstellingen. We maakten samen met het Rijk en andere overheden een begin met een nationaal kennisprogramma 'Fietsdata' waarin kennis en data over het gebruik van de fiets kan worden uitgewisseld.
- Uit eigen onderzoek kregen we een beeld van de risico's op een ongeval op provinciale wegen. De grootste risico's zijn op drukke fietsroutes, kruispunten en oversteekplaatsen. Ook de breedte van fietspaden is een groter risico. Daar moeten we aandacht voor hebben.
- In de tussenevaluatie van de Uitvoeringsagenda 'Samen verder fietsen' zijn de plannings van doorfietsroutes toegevoegd. Dit gebeurde op advies van de Randstedelijke Rekenkamer. De resultaten van provinciale inzet zijn nu beter te meten.

- Er is jammer genoeg geen vooruitgang bij het 'Nationaal Toekomstbeeld Fiets' zoals we hadden beschreven in de Voorjaarsnota omdat het Rijk hier geen prioriteit aan heeft gegeven.
- Samen met de provincies Overijssel, Utrecht, Noord-Brabant en Limburg publiceerden we een aanbesteding voor het ontwikkelen van een applicatie. Met de applicatie kunnen fietsers voorrang krijgen bij kruispunten met intelligente verkeerslichten.

Veilig gedrag in het verkeer

- Met het Openbaar Ministerie keken we naar kansrijke locaties langs provinciale wegen waar mobiele handhavingsmiddelen geplaatst kunnen worden. Mobiele handhavingsmiddelen zijn bijvoorbeeld flexflitsers (inzetbaar op verschillende plekken) en focusflitsers (inzetbaar voor specifieke overtredingen). We organiseerden bijeenkomsten waar gemeenten met ons en met elkaar in gesprek gingen over de verkeersveilige inrichting van infrastructuur.
- Per gemeente brachten we de grootste risico's voor de verkeersveiligheid in kaart. Met deze informatie kunnen de regio's plannen maken om verkeersveilig gedrag te promoten.
- We hebben 7 provinciale wegdelen in Zuid-Holland opengesteld voor land- en (bos)bouwverkeer. Dit stemden we af met lokale wegbeheerders, regio's, politie, maatschappelijke partijen en brancheorganisatie voor ondernemers.
- We sloten een nieuwe samenwerkingsovereenkomst af met het Regionaal Ondersteuningsbureau Verkeersveiligheid (ROV). Deze overeenkomst duurt minimaal 3 jaar. Hierdoor kunnen we doorgaan met voorlichting en onderwijs over verkeersveilig gedrag.

Bevorderen Lopen

In 2024 is een start gemaakt met het ontwikkelen van voetgangersbeleid. We hebben het [Nationaal Masterplan Lopen](#) ondertekend en bijeenkomsten voorbereid voor gemeenten en experts die plaats zullen in 2025.

Beleidsprestatie 2-1-2 Adequaat en duurzaam aanbod openbaar vervoer

De provincie wil een gezonde, sociale en duurzame leefomgeving voor haar inwoners met vitale en goed bereikbare steden en dorpscentra waar het fijn werken, wonen, recreëren is. Zuid-Holland streeft naar een toekomstbestendig Zuid-Holland met goed openbaar vervoer.

De provincie realiseert, samen met de MRDH, een adequaat aanbod van Openbaar Vervoer zonder uitstoot van schadelijke stoffen zoals CO₂, stikstof en fijnstof in het vervoergebied van de provincie Zuid-Holland. Het moet snel, betrouwbaar en beschikbaar zijn en is daarmee waar mogelijk een volwaardig alternatief voor de auto. De provincie wil dat dit snel, frequent, betrouwbaar, beschikbaar en betaalbaar is en samen met lopen, de fiets en deelvervoer een reis van deur tot deur mogelijk maakt.

Wat hebben we bereikt?

- Door het aanbesteden en beheren van de openbaarvervoerconcessies waarvoor de provincie Zuid-Holland verantwoordelijk is, zorgen we ervoor dat het openbaar vervoer rijdt in de gebieden waar wij dit moeten doen volgens de wet. In alle concessies gelden randvoorwaarden en minimumeisen. Bijvoorbeeld over het bereikbaar houden van woonkernen, over bepaalde verbindingen, de betrouwbaarheid en over hoe vaak het openbaar vervoer rijdt. Een voorwaarde is ook dat voertuigen in uiterlijk 2030 geen uitstoot mogen hebben; het 'emissievrij rijden'.
- In de concessies Zuid-Holland Noord en Hoeksche Waard Goeree-Overflakkee is het aanbod van openbaar vervoer toegenomen (bussen rijden vaker). De stedelijke en de landelijke gebieden zijn nu beter bereikbaar. Dat is waar reizigers behoefte aan hebben. Kernen met weinig inwoners hebben weer, of meer, openbaar vervoer.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- We waren verantwoordelijk voor diverse vormen van openbaar vervoer: voor het stads- en streekvervoer per bus, voor de contracten voor openbaar vervoer over het water (Waterbus) en voor 2 regionale treindiensten, namelijk Dordrecht Geldermalsen (MerwedeLingelijn) en Gouda - Alphen aan den Rijn.
- De concessie Hoeksche Waard Goeree-Overflakkee is in 2024 gegund aan Transdev. Transdev was hiervoor Connexxion. De nieuwe concessie heeft een beter aanbod aan bussen, tijden en verbindingen. Ook worden alle bussen emissievrij.
- We maken een toekomstvisie voor al het openbaar vervoer in de provincie. Hiervoor zijn twee dingen nodig: een uitgebreid participatieproces en de verbinding met andere opgaven.
- In de concessies stuurden we bij wanneer er afwijkingen waren op het normale patroon. Bijvoorbeeld wanneer er meer of minder reizigers waren dan verwacht. Dit bijsturen gebeurde op dagelijkse basis. Het Transitieplan OV was hiervoor de basis.

Deelmobiliteit & publiek vervoer

- Voor toegankelijkheid van haltes is in 2024 maar één subsidie aangevraagd en verleend. Voor sociale veiligheid is een subsidie verleend aan de gemeente Gorinchem. Via de concessie droegen we bij aan ketenmobiliteit en deelfietsen. Ketenmobiliteit gaat over de totale reis met openbaar vervoer, inclusief het vervoer van en naar het station of halte.
- We werkten met andere overheden samen aan verder uitwerking van het nationale Toekomstbeeld OV 2040 en aan een agenda voor de verbetering van ov-knooppunten. Dit zijn plekken waar bus, tram, fiets, trein en auto samenkomen. Reizigers kunnen hier overstappen.

Goed en schoon regionaal openbaar vervoer

- In de concessies Zuid-Holland Noord en Hoeksche Waard Goeree-Overflakkee beloofden de vervoerders om vanaf de start van de concessie in 2024 alleen met uitstootvrije bussen te rijden. Door de vertraagde levering en het faillissement van fabrikant Van Hool startte de concessie Zuid-Holland Noord niet volledig met uitstootvrije bussen.
- Door kinderziektes zijn nog niet alle afgesproken hybride en elektrische waterbussen in 2024 in dienst genomen. Door kinderziektes rijden nog niet alle hybride en waterstofbussen daar waar we dat wel hebben afgesproken. In de concessie Hoeksche Waard Goeree-Overflakkee rijden 20 waterstofbussen.

Beleidsprestatie 2-1-3 Duurzaam en efficiënt goederenvervoer

Het vervoer van goederen dient zo efficiënt en schoon mogelijk plaats te vinden en bij te dragen aan de bereikbaarheid, economische ontwikkeling en leefbaarheid. Daarbij vindt de provincie het benutten van de verschillende modaliteiten weg, water, spoor en buisleidingen van groot belang. De provincie streeft naar een bewuste keuze en stimuleert meer vervoer per spoor en vervoer over water. En ook schoon vervoer zonder onnodige emissies. De provincie kijkt hierbij ook grensoverschrijdend naar internationale goederencorridors.

De provincie wil vervoersmodaliteiten en goederenstromen in samenhang met ruimtelijke ontwikkelingen organiseren en uitwerken, van stedelijke en regionale distributie tot multimodale (inter-) nationale goederencorridors.

Wat hebben we bereikt?

- We hebben samen met andere provincies, het Rijk en bedrijven gewerkt aan het zo efficiënt en schoon mogelijk laten plaatsvinden van goederenvervoer waarbij het benutten van de verschillende modaliteiten weg, water, spoor en buisleidingen van groot belang is geweest. Voorbeelden hiervan zijn de programma's [Topcorridors](#) en de [North Sea Baltic-corridor](#). We werkten internationaal samen met andere overheden, zoals Noordrijn-Westfalen en Vlaanderen en namen deel aan internationale beurzen gericht op logistiek en goederenvervoer zoals in Karlsruhe en Berlijn waarbij we kennis en ervaringen uitwisselden.

- In 2024 is in overleg met het Rijk voor circa € 20 miljoen aan nieuwe maatregelen op beide goederencorridors vastgesteld voor duurzaam goederenvervoer. Daarvan was € 6,5 miljoen voor het realisatiepact Rotterdam (zie Beleidsprestatie 2-1-4).
- Bij de Voorjaarsnota is budget beschikbaar gesteld voor een project om 20 kleinere binnenvaartschepen emissievrij te maken.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- We werkten aan de verduurzaming van vervoersvormen en goederenstromen in samenhang met ruimtelijke ontwikkelingen. We legden verbanden tussen de opgaven en de Omgevingsagenda, de ruimtelijke puzzel en [NOVEX](#). Het programma NOVEX geeft de kaders aan voor het leggen van de ruimtelijke puzzel in samenwerking met provincies, gemeenten en waterschappen.
- We dachten mee over een subsidieregeling vanuit het Rijk voor schone tank-, laad- of bunkerstations (ook wel 'Clean Energy Hubs' genoemd) voor de binnenvaart. In 2024 is afgesproken om in Barendrecht (Nieuw Reijerwaard) een truckparking te maken in combinatie met een schone tank-, laad-, of bunkerstation. We onderzochten de mogelijkheid om Nieuw Reijerwaard (Dutch Freshport) beter bereikbaar te maken via weg en spoor.
- Voor locaties in Alblasserdam, Nissewaard en Hoeksche waard, voerden we gesprekken om te bepalen of daar een truckparking kan komen.
- Samen met het havenbedrijf Rotterdam en met marktpartijen keken we naar mogelijkheden om schepen in de omgeving van Rotterdam emissievrij te maken.
- We keken welke lopende ontwikkelingen er zijn op het vlak van goederenvervoer in relatie tot ander ruimtegebruik. Het gaat bijvoorbeeld om parkeerplaatsen voor vrachtwagens (truckparkings) en locaties voor overslag van de weg naar binnenvaart.
- De kleine E-pusher (elektrische duwboot) vaart in stedelijk gebied. Rijkswaterstaat gebruikt de boot als inspectievaartuig. Samen met de stichting [Metropolitan Hub System](#), waar de provincie partner van is, en bedrijven is nu ook een grote E-pusher ontwikkeld voor de regionale vaart.
- Het kan voor kleine schepen economisch niet verantwoord zijn om te investeren in de benodigde verduurzaming. Daarom keken we naar mogelijkheden om die schepen om te bouwen naar duwbakken. Die kunnen dan in combinatie met de E-pusher (elektrische duwboot) ingezet worden. We hebben een initiatief van marktpartijen uit de Drechtsteden mede mogelijk gemaakt. Dat initiatief moet leiden tot standaardoplossingen waarmee kleinere schepen emissievrij kunnen varen.

Inzet op digitalisering

In 2024 nam de Provincie deel aan de werkgroep Digitalisering (georganiseerd vanuit het Rijksprogramma [Topcorridors](#)). We onderzochten hoe digitale ontwikkelingen kunnen bijdragen aan het efficiënter vervoeren van goederen. Denk bijvoorbeeld aan het digitaal betalen van havengelden, het delen van informatie over lading en het voorrang geven van transport van verse goederen bij verkeerslichten.

Versterken en veilig houden van goederencorridors

- Samen met de regiopartners stelden we een maatregelenpakket op vanwege het pauzeren van het Rijksproject A15 Papendrecht-Gorinchem. Het Rijk besloot in november om maar een beperkt budget beschikbaar te stellen. Een deel van het toegekende budget gaat naar de aanpassing van een kade in Alblasserdam. Hier komt een overslagpunt van vrachtwagens naar binnenvaart.
- We deden mee met een proefproject op de route tussen de havens van Rotterdam en Moerdijk. Uit de proef bleek dat het veel efficiënter is om buiten de spits te rijden met vracht. Ook werd duidelijk dat de overslag van goederen in Moerdijk naar weg, spoor en binnenvaart een efficiënte manier is om goederen naar het achterland te transporteren.
- We namen deel aan meerdere activiteiten gericht op nationaal en internationaal goederenvervoer. Specifieke focus lag daarbij op de grootste EU-[goederenvervoer Corridor Rhine-Alpine](#).

- We droegen bij aan het Rijksproject [Delta Rhine corridor](#), voor de aanleg van een buisleidingenbundel van Rotterdam naar Chemelot in Limburg en verder naar Noordrijn-Westfalen. Het gaat in dit project om duurzaam grondstoffentransport. Om de verduurzaming van de industrie te versnellen, besloot het kabinet in december om voorrang te geven aan waterstof- en CO₂-infrastructuur. Twee zaken zijn uit het project gehaald: het gebruik van een herbruikbare buisleiding en het transport van ammoniak. Ze kunnen later alsnog gerealiseerd worden.
- Op initiatief van Noordrijn-Westfalen ondertekenden we samen met 80 andere partijen een document om het internationaal belang van de Rijn te benadrukken voor het vervoer van goederen.
- Samen met Noordrijn-Westfalen waren we 5 jaar lang coördinator voor de stimulering van het gebruik van waterstof in de binnenvaart (RH2INE). In 2024 nam kennis- en samenwerkingsplatform [WaterstofNet](#) de aansturing van ons over.
- Gedeputeerde Frederik Zevenbergen is benoemd tot vicevoorzitter van de Europese samenwerking voor het stimuleren van vervoer via water en spoor op de corridor van de Noordzee naar de Middellandse zee.
- Er zijn, met behulp van de provincie, verschillende projecten opgezet om de modal shift (overslag van vervoer over weg naar spoor of binnenvaart) te bereiken. Een voorbeeld hiervan is het transport van heesters per trein richting Polen vanuit het Westland. We werkten mee aan de voorbereiding om een trein met verse producten van Valencia naar Oslo te laten rijden.
- De Europese Commissie nam in 2024, mede op verzoek van ons, de steden Den Haag, Leiden, Dordrecht en Zoetermeer op in het Europese transportnetwerk. Dit biedt kansen voor deze steden én voor omliggende gemeenten; kansen om aan stedelijke en regionale plannen te werken om personenvervoer en goederenvervoer te verduurzamen.

Beleidsprestatie 2-1-4 Voorbereiding provinciale infrastructuurprojecten en infrastructuursubsidies (PZI)

Om ervoor te zorgen dat de provincie Zuid-Holland voor iedereen bereikbaar is en blijft op een duurzame en veilige manier legt de provincie ook nieuwe provinciale infrastructuur aan en verbetert bestaande provinciale infrastructuur. Of een infrastructurele ingreep passend en nodig is wordt bepaald door onderzoek te doen naar oorzaken en mogelijk maatregelen. Hierbij wordt integraal gekeken of lopen, fietsen, OV en deeltvervoer ook een bijdrage aan de oplossing kunnen leveren. Daarnaast draagt de provincie bij aan projecten van anderen door middel van advisering en/of een financiële bijdrage. Verkeersveiligheid en duurzaamheid zijn standaard elementen in de voorbereiding van projecten.

Wat hebben we bereikt?

- We onderzochten bij verschillende infrastructuurprojecten uit het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI) 3 zaken: welke maatregelen zijn nuttig en mogelijk, welke maatregelen passen in de omgeving (effecten) en welke maatregelen passen bij de doelstellingen waaronder verkeersveiligheid en duurzaamheid.
- De provincie droeg bij aan projecten van andere overheden met subsidies en adviezen. In 2024 zijn 28 subsidieprojecten afgerond die zorgden voor een betere verkeersveiligheid, voor verkeersdoorstroming en voor fietspaden in Zuid-Holland. Het totaal aan vastgestelde subsidies is € 5,4 miljoen (gemiddeld 22% van totale projectkosten).

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

In 2024 stelden we het [PZI 2025-2039](#) op. Voor dat programma hebben we alle projecten in de voorbereidingsfase en de bijdragen aan projecten van anderen bijgewerkt.

Bijdragen aan (infrastructuur)projecten van anderen

- We hebben de Subsidieregeling Mobiliteit Zuid-Holland (SRM) aangepast. We toetsen voor de start van een project of het past binnen de provinciale doelstellingen en of het op tijd klaar kan zijn. Deze aanpassing deden we in goed overleg met de regio's en gemeenten (de aanvragers) gedaan.
- We werkten mee aan de verkenning Oude Lijn (Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport). We keken vooral naar de mogelijkheden voor verbetering van de stationsgebieden Leiden Centraal en Dordrecht.
- We hebben inhoudelijk bijgedragen aan Rijksinfrastructuurprojecten, zoals de:
 - [A24 Blankenburgverbinding](#) (opengesteld)
 - [A16 Rotterdam](#)
 - [A4 Burgerveen – N14](#)
 - [A27 Houten – Hooipolder](#)
 - [A29 Heinenoordtunnel \(en Haringvlietbrug \)](#)
 - [A16 Van Brienenoordbrug](#)We keken naar de effecten op het provinciale wegennet, milieu, omgeving, enzovoorts.
- Het Rijk pauzeerde de A4 Haaglanden-N14 en de A15 Papendrecht Gorinchem. Daarom voerden we samen met gemeenten en de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) overleg met het Rijk over de consequenties en alternatieve maatregelen. Dit overleg is daarna uitgebreid tot op landelijk niveau. Alle overgebleven rijksmiddelen van de 17 gepauzeerde projecten in Nederland zijn samengebracht in één budget. Daaruit is onder andere € 35 miljoen (inclusief btw) voor de Harnaschknoop (aansluiting A4/N211) toegekend (onderdeel van de N211 Wippolderlaan, zie Beleidsprestatie 2-1-5). Het resterende landelijke budget (€ 290 miljoen inclusief btw) is nog niet toegekend.
- Bij de A15 Suurhoffbrug was geen bijdrage van de provincie nodig.
- In het kader van de Uitvoeringsagenda 'Samen verder fietsen' is in totaal € 5,9 miljoen aan subsidie verstrekt voor fietsprojecten van gemeenten, waterschappen en ProRail. Ook ondersteunden we met kennis en advies bij de realisatie van doorfietsroutes zoals Rotterdam-Gouda, Rotterdam-Krimpenerwaard en Sliedrecht-Gorinchem.

Vorbereiding aanleg en verbetering van provinciale infrastructuur

- We werkten met andere wegbeheerders samen om verkeersonveilige infrastructuur aan te pakken. Bij aanleg en verbetering van de infrastructuur is altijd veel aandacht voor verkeersveiligheid. Er is daarom maar een beperkt aantal projecten in voorbereiding voor alleen veiliger verkeer. De projecten in de verkenningsfase hebben de algemeen bekende richtlijnen voor een duurzaam veilig gebruikt.
- De verkenning Bus Rapid Transit (BRT) is afgerond. Het project kan nu naar de uitvoeringsfase. Dit project combineert de snelheid en capaciteit van een metro met de flexibiliteit, lagere kosten en eenvoud van een bus.
- Bij de vaststelling van het PZI 2025-2039 in november hebben PS extra investeringsmiddelen beschikbaar gesteld voor projecten rotonde N209 Heerewegh en Parallelweg N217. Voorafgaand hieraan zijn bestuurlijke afspraken gemaakt over extra financiële bijdragen van gemeenten.
- Er is overeenstemming met de gemeenten en Rijkswaterstaat voor de Algeracorridor. De overeenstemming gaat over het uit te voeren maatregelenpakket en de financiering hiervan. In het Westland hebben we verder gewerkt aan het onderzoek naar de bereikbaarheid in het kader van de Greenport 3.0 maar deze is nog niet klaar. Om het Westland bereikbaar te houden, is een ding wel duidelijk. We moeten kijken naar andere manieren van vervoer en naar andere tijden waarop dat vervoer plaatsvindt.
- Het gebiedsprogramma Mobiliteit en Verstedelijking (MOVE), waar wij aan deelnamen, is gestart met een nieuwe strategie voor vervoer. Het gaat over wegen, fietspaden, logistiek en openbaar vervoer.
- We zijn gestart met de PZI-verkenning voor het Realisatiepact Rotterdam. We hebben samen met het Rijk en het Havenbedrijf Rotterdam € 6,5 miljoen gereserveerd voor dit project. Het project is gericht op goederenvervoer en de logistiek van verse producten. We werken maatregelen uit voor schone tank-, laad-,

of bunkerstations, modal shift (van weg naar spoor en binnenvaart), parkeerplaatsen voor vrachtwagens en digitalisering.

- Andere projecten die in voorbereiding (initiatief of verkenning) waren:
 - Verkenning Halteverbeterplan 2022-2030. In 2024 zijn veel maatregelen voorbereid waarmee we de Zuid-Hollandse bushaltes laten voldoen aan de wettelijke eisen van toegankelijkheid.
 - Vervanging Concordiabrug. De verkenning is klaar. We bereiden het uitvoeringsbesluit voor.
 - [Verbinding N208-A44](#). In 2024 startte het onderzoek, we hebben een aantal varianten uitgewerkt.
 - Verkeersveiligheidsmaatregelen N214. De verkenning is klaar en het uitvoeringsbesluit is genomen.
 - Beter Bereikbaar Gouwe. Samen met de gemeente hebben we twee doorfietsroutes (Gouda-Bodegraven en Gouda-Alphen aan den Rijn) voorbereid en op delen uitgevoerd.

Beleidsprestatie 2-1-5 Realisatie provinciale infrastructuurprojecten (PZI)

Om de bereikbaarheid op peil te houden legt de provincie ook nieuwe infrastructuur aan of verbetert bestaande infrastructuur. Deze projecten worden gerealiseerd op basis van een besluit waarin de inhoudelijke scope, planning en het financieel kader zijn vastgelegd.

Wat hebben we bereikt?

We legden nieuwe infrastructuur aan of verbeterden bestaande infrastructuur. Dit deden we om de bereikbaarheid binnen de provincie op peil te houden. Deze projecten voerden we uit op basis van een besluit waarin we de inhoudelijke scope, de planning en het financieel kader bepaalden.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- In 2024 stelden we het [PZI 2025-2039](#) op. Voor dat programma hebben we alle projecten in de uitvoeringsfase bijgewerkt.
- We werkten aan verschillende provinciale infrastructuurprojecten volgens de richtlijnen Duurzaam Veilig. Met deze projecten verbeterden we de bereikbaarheid en de verkeersveiligheid en maakten we ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk. We hielden hierbij waar mogelijk rekening met andere provinciale doelstellingen.
- De provincie legt zelf geen zonnefietspad meer aan. We waren wel betrokken bij de monitoring van zonnefietspaden in de provincies Noord-Holland en Noord-Brabant.

Realisatie aanleg en verbetering van provinciale infrastructuur

- We stimuleerden het fietsgebruik met een project uit de uitvoeringsagenda 'Samen verder fietsen' waarbij een provinciaal fietspad is verbeterd.
- Ook in 2024 vervingen we een deel van de verkeersregelininstallaties. De installaties zijn vervangen door intelligentie installaties.
- We gingen verder met het vervangen van het dynamisch reizigersinformatiesysteem op de bushaltes. Dit project is nog niet klaar omdat niet alle panelen op tijd werden geleverd.
- Voor het opwekken van energie plaatsten we op de N451 nabij Waddinxveen een geluidscherm met geïntegreerde zonnepanelen.
- Andere projecten die zijn afgerond in 2024:
 - RijnlandRoute. Voor de [N434 en Tjalmaweg](#) is gewerkt aan de financiële afronding. De [Europaweg](#) is aanbesteed.
 - [Kruising N214/N216](#). Dit project is in de planning gekoppeld aan verkeersveiligheidsmaatregelen N214 (zie Beleidsprestatie 2-1.4).
 - [N207 Zuid](#). Het Provinciaal Inpassingsplan is in 2024 aangevuld met onderzoeken.
 - [N211 Wippolderlaan](#). De eerste werkzaamheden zijn gestart.
 - Ontwikkeling buscorridors Noordwijk (Duin-Bollenstreek) – Schiphol.
 - [R-net Rotterdam – Oud-Beijerland](#).

- o [Verbreding Delftse Schie inclusief de verplaatsing van loswal/ligplaatsen](#). In 2024 sloten we een nieuwe overeenkomst met de gemeente Delft.
- o [HOV Leiden Centraal – Noordwijk](#). De aanleg van de busbaan is in 2024 gestart.

Beleidsprestatie 2-1-6 Duurzame, stille en nieuwe luchtvaart

De zogenaamde kleine- en recreatieve luchtvaart kan (geluid)overlast geven of tot verstoring van natuur leiden. De provincie gaat over de locaties waar luchtvaart mag starten en landen, met uitzondering van Rotterdam The Hague Airport, en de provincie kan daarvoor regels opstellen. De provincie gaat niet over waar en hoe er gevlogen wordt; dit valt onder de bevoegdheid van het Rijk.

De provincie wil hiernaast dat de overlast van Schiphol en Rotterdam The Hague Airport (RTHA) zoveel mogelijk beperkt wordt. Dit gaat om geluidhinder, uitstoot van (ultra)fijnstof, stikstof en CO₂. Tegelijkertijd wil de provincie dat Schiphol zijn positie als belangrijke internationale luchthaven kan behouden en zijn netwerk van internationale verbindingen kan versterken. Voor RTHA wil de provincie dat de luchthaven zijn positie als zakelijke luchthaven kan behouden.

De provincie oefent invloed uit op de besluitvorming door de minister van Infrastructuur en Water- staat (I&W) en de Tweede Kamer over de toekomstige ontwikkeling van beide luchthavens. Voor Schiphol gaat dit via de Bestuurlijke Regie Schiphol (BRS; een samenwerkingsverband van vier provincies en een veertigtal gemeenten rondom Schiphol) en bij RTHA via de Bestuurlijke Regiegroep RTHA (BRR; een samenwerkingsverband van de provincie en drie gemeenten).

De provincie wil dat binnen de geluidcontouren rondom Schiphol en RTHA terughoudend wordt omgegaan met nieuwe woningbouw om nieuwe geluidgehinderden zoveel mogelijk te voorkomen. Echter binnen de regels wil de provincie dat kleinschalige woningbouw mogelijk moet kunnen zijn indien dit de ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid ten goede komt. Daartoe heeft de provincie regels gesteld in de Omgevingsverordening.

Wat hebben we bereikt?

We hebben de uitvoering van het beleid 'Kleine en recreatieve luchtvaart' bij de Decentrale Milieudienst Rijnmond (DCMR) belegd zodat de handhaving met betrekking tot (geluid)overlast goed geborgd is.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- Wij hebben intensief contact gehad met de omwonenden rond de luchthaven Rotterdam The Hague Airport over bijvoorbeeld geluidhinder.
- We hebben het Rijk geadviseerd bij het opstellen van een nieuw luchthavenverkeersbesluit Schiphol en luchthavenbesluit Rotterdam The Hague Airport. Deze besluiten zijn nog niet genomen. We werkten hiervoor nauw samen met gemeenten en met bewoners van de omgeving van de luchthavens om ons advies hiervoor te bepalen.
- We werken nieuw luchtvaartbeleid uit. We begonnen met een evaluatie van het bestaande beleid. De brede maatschappelijke effecten nemen we hierin mee.
- De provincie sloot in 2024 aan bij verschillende kennisnetwerken. Deelnemers aan deze netwerken zijn gemeenten, provincies, het Rijk, de luchtvaartsector en hulpdiensten. Onder meer via deze netwerken leerden we in 2024 over nieuwe inzichten op het gebied van drones. Meer kennis kregen we ook via het Drone testcentrum [Unmanned Valley](#) bij Valkenburg.

Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur

Het beleidsdoel Goed functionerende provinciale infrastructuur is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 2-2-1 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam

De fietspaden, bermen, wegen, vaarwegen, bruggen en sluizen en verkeerssystemen worden sober, doelmatig en duurzaam onderhouden met zo min mogelijk overlast. Beheer en onderhoud houdt de provincie daarmee boven het aansprakelijkheidsniveau en laten we zo efficiënt mogelijk plaatsvinden. Op dit moment doet de provincie dit op een manier met zo min mogelijk kosten, uitstoot en overlast voor de vaarweg- en weggebruiker en omgeving. Tijdens de werkzaamheden wordt het belang van de fietser en voetganger zwaar meegewogen. Er wordt ingezet op innovaties bij werkzaamheden om naast de kosten te beperken ook de uitstoot te verminderen.

Wat hebben we bereikt?

- Onderhoud aan fietspaden, bermen, wegen, vaarwegen, bruggen en sluizen en verkeerssystemen voerden we sober, doelmatig en duurzaam uit met zo min mogelijk overlast. Met dit onderhoud zorgden we ervoor dat onze infrastructuur veilig en beschikbaar was tegen zo min mogelijk kosten. Uitstoot en overlast voor de vaarweg- en weggebruiker en omgeving bleven zo veel mogelijk beperkt.
- Tijdens onderhoudswerkzaamheden zorgden we voor 'minder hinder' voor fietsers en voetgangers.
- Met innovaties verminderden we kosten en uitstoot. Bij het vervangen van asfalt en het aanbrengen van wegmarkering gebruikten we 30% minder materiaal of gerecycled materiaal. Dit verminderde de uitstoot zonder extra kosten.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- We gaven meer uit dan verwacht in 2024. Dat kwam met name door versnelling van projecten. De behoefte aan bereikbaarheid is hoog. De extra uitgaven op projecten komen nu nog ten laste van het gesloten systeem bereikbaarheid. In de toekomst zal dit ten laste komen van de algemene middelen.
- We hebben besloten om de huidige patrouillevaartuigen te vervangen door duurzame vaartuigen.
- We bouwden een deel van het provinciehuis om tot de nieuwe verkeerscentrale Koningspoort. Ook is een deel van de glasvezelverbinding aangelegd die hiervoor nodig is.
- De visie Vastgoed in beweging 2023-2026 is vastgesteld. In deze visie doen we voorstellen om het vastgoed klaar te maken voor de toekomst.
- We hebben overeenkomsten met roeiverenigingen rond de veiligheid op de vaarwegen. Deze overeenkomsten beoordeelden we in 2024. Samen met de Koninklijke Nederlandse Roeibond, Schippers Vereniging Schuttevaer en de 10 deelnemende roeiverenigingen maakten we nieuwe afspraken om de veiligheid op het water te verbeteren. Alle partijen ondertekenden in september de nieuwe overeenkomst, ook wel het roeiconvenant genoemd.
- We bekeken de inzet van buitengewone opsporingsambtenaren (boa's) op de wegen. Deze evaluatie is in concept klaar. De voorlopige conclusie is dat de inzet van boa's op de wegen meerwaarde heeft. De inzet wordt voortgezet.
- Ook in 2024 overlegden we met medeoverheden over bepaalde provinciale wegen. We maakten samen afspraken over de voorwaarden waaronder zij het eigendom, beheer en onderhoud van bepaalde provinciale wegen over willen nemen. De volgende overdrachten zijn voorbereid:
 - Gemeente Nieuwkoop: een deel van de N460 en N461
 - Gemeente Wassenaar: N441
 - Gemeente Teylingen: N450
 - Gemeente Leiden: oevers Nieuwe Rijn (Utrechtse Jaagpad)
- We droegen bij aan digitalisering (zie Beleidsprestatie 2-1-1).
- De nieuwe software voor het netwerkmanagementsysteem is aanbesteed. Dit deden we samen met de gemeenten Den Haag en Rotterdam. We gebruiken dit systeem voor de aansturing van de verkeerssystemen, zoals de Dynamische Route Informatiepanelen (DRIP's), rijstrooksignaling en verkeersregelininstallaties (VRI's).

- We hebben de aanbesteding van het beheer en onderhoudscontract voor verkeerssystemen voorbereid. De voorbereiding kostte meer tijd waardoor de aanbesteding nog niet kon starten. In de aanbesteding bundelen we zowel het beheer en onderhoud als de vervanging in een geïntegreerd contract. Het gaat onder andere om verkeersregelinstallaties en openbare verlichting.
- We hebben een ontwikkelplan voor de bediening van bruggen is gemaakt en getest. Met dit plan zijn we voorbereid op de toekomst. In het stelden we vast hoeveel brugbedienaren we in vaste dienst kunnen aannemen. Ook staat in het plan wanneer we nog brugbedienaren moeten inhuren.
- We sloten een nieuwe raamovereenkomst af voor brugbediening door uitzendkrachten. Tijdens het vaarseizoen worden de lokale bruggen bediend door uitzendkrachten.
- We onderzochten wat de vastgestelde nieuwe richtlijn voor digitale veiligheid betekent voor onze werkzaamheden. We maakten een plan van aanpak en we begonnen met verschillende maatregelen om aan deze richtlijn te voldoen.

Realiseren duurzaamheidsambitie via assetmanagement provinciale infrastructuur

- We voerden projecten en onderhoudscontracten zo duurzaam mogelijk uit. Duurzaamheid is een standaard onderdeel bij het vaststellen van projectdoelen, het ontwerp en de aanbesteding. Volgens de aanpak 'Duurzaam GWW' keken we bij ieder project vooraf wat de milieu-impact en kansen voor duurzaamheid waren.
- We stellen locaties beschikbaar voor duurzaamheids- en innovatiepilots waar dat kan. Via verschillende kanalen brachten we dit onder de aandacht. Dit leidde nog niet tot concrete aanvragen.
- Waar we moesten kiezen om infrastructuur te vervangen of te blijven onderhouden (levensduur), gebruikten we de milieukostenindicator (MKI). De MKI laat zien wat het effect is op het milieu in de aanlegfase en in de onderhoudsfase.
- Welke assets van de provincie hebben de grootste kansen of maken het grootste verschil bij het besparen van energie? Dat brachten we in grote lijnen in kaart. We stelden vast welke maatregelen we kunnen nemen voor het besparen van energie bij de assets beweegbare bruggen en verkeerssystemen.
- In 2024 namen we een expert in dienst om een systeem te maken voor het bijhouden van onze duurzaamheidsambities. Het controlesysteem is nog niet klaar.
- Waar dat kon, namen we ecologisch bermbeheer als de standaard op in de regiocontracten voor beheer. Zo houden we rekening met planten en dieren die in de berm leven.
- De vernieuwde Infra Innovatiestrategie (Versie 2.0) is eind 2024 vastgesteld.
- Bij materiaalkeuze keken we naar de uitstoot van emissies en afval. We hebben:
 - Asfalt hergebruikt of asfalt gebruikt dat op lagere temperatuur is gemaakt.
 - Emissieloos materieel (elektrisch en op waterstof aangedreven) gebruikt bij onder meer de N210.
 - Projecten opgezet waarbij zo veel mogelijk afval van door maaien en baggeren als grondstoffen worden ingezet.

Uitvoeren assetmanagement op onderhoudsniveau 'Sober en Doelmatig'

- In 2024 voerde het Kiwa een opvolgaudit uit voor ons assetmanagementsysteem. Het Kiwa is een certificerende instelling dat keek of ons assetmanagementsysteem voldoet aan de norm NEN-ISO 55001. Het Kiwa stelde vast dat we voldoen aan de eisen die bij deze norm horen. Het bijbehorende certificaat is ook geldig in 2025.
- Bij het maken van projectplannen voor onderhoud keken we hoe de hinder van werkzaamheden geminimaliseerd of beperkt kan worden en wat dit kost. Dit deden we op basis van een analyse van de omgeving. Tijdens de uitvoering van werkzaamheden werkten we volgens deze projectplannen.
- In 2024 voerden we planmatig onderhoud uit aan:
 - wegen: N443 (Noordwijkerhout - Sassenheim), N471 (Rotterdam) en N489 (Mijnsheerenland, Westmaas, Maasdijk). Op verschillende locaties is wegonderhoud uitgevoerd in de regiocontracten (totaal 53 km).

- o vaarwegen: we werkten aan nautische voorzieningen inclusief walstroom en vaarwegbebording, vervanging van de oevers, T6 Heimanswetering Woudwetering en Oude Wetering, T8 Oude Rijn, T9 (Gouwe), T10 (Merwedekanaal).
- o beweegbare kunstwerken traject 1 (Delftse Schie) Hoornbrug, traject 2 (Rijn-Schiekanaal) Nieuwe Tolbrug, Wijkerbrug, Kerkbrug en traject 10 (Merwedekanaal, Utrechtse deel) de Meerkerksebrug en Zwaanskuikenbrug zijn klaar. Nog niet klaar zijn traject 1 (Rijn-Schiekanaal) Kruithuisbrug, traject 9 (Gouwe) Julianasluis, traject 10 (Merwedekanaal) Bolgerijensebrug, Rijksstraatwegbrug, Baselbrug.
- o In juli 2024 is de Corbulotunnel in gebruik genomen. Dat betekende ook een overgang naar de beheer en onderhoudsfase.
- Ook dit jaar hielden we bij onderhoudswerkzaamheden rekening met ‘minder hinder’ voor langzaam verkeer. Enkele voorbeelden hiervan bij het planmatig onderhoud zijn:
 - o Tijdelijke fietspontenbruggen bij de Rijksstraatwegbrug, Baselbrug en Haarbrug (Merwedekanaal).
 - o Veerponten bij Hefbruggen Boskoop, Waddinxveen, Gouwesluis (Gouwe).
 - o Fietstaxi bij de N231 vanwege de lange omleidingsroute.
- In de provincie zijn beweegbare bruggen over vaarwegen waarvan de provincie geen eigenaar is. Wel is de provincie verantwoordelijk voor het vaarwegbeheer. Bij deze bruggen zijn de wensen en de financiële bijdrage van de betrokken overheden vastgesteld in samenwerkingsovereenkomsten. We werkten bijvoorbeeld samen met de gemeenten Leiden, Delft, Alphen aan den Rijn en met de provincie Utrecht.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

‘Wat heeft dat gekost’ bestaat uit 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

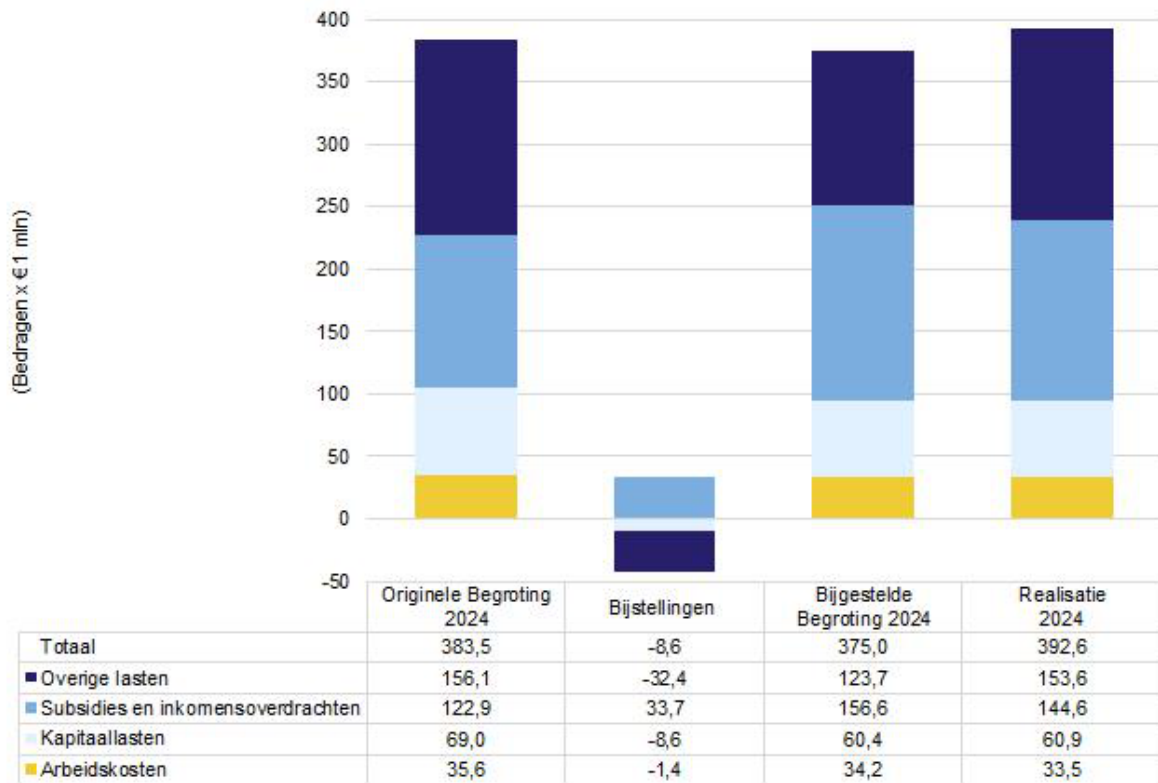
‘Wat heeft dat gekost’ is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De aanpassingen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek laat zien hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkosteninformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit.
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën.

Opbouw en verloop van de lasten - Ambitie 2

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen					
2-1-1 Stimuleren transitie naar duurzaam, veilig en slim personenvervoer	9.621	-783	8.838	8.829	9
2-1-2 Adequaet en duurzaam aanbod openbaar vervoer	164.609	-9.980	154.630	148.104	6.525
2-1-3 Duurzaam en efficiënt goederenvervoer	685	1.624	2.309	2.784	-475
2-1-4 Voorbereiding provinciale infrastructuurprojecten en -subsidies (PZI)	12.958	6.716	19.674	10.637	9.037
2-1-5 Realisatie provinciale infrastructuurprojecten (PZI)	1.217	27.987	29.204	40.157	-10.953
2-1-6 Duurzame, stille en nieuwe luchtvaart	139	847	986	1.022	-37
Totaal beleidsdoel 2-1	189.229	26.412	215.641	211.534	4.107
Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur					
2-2-1 Beheer en onderhoud op orde en duurzaam	194.316	-34.983	159.333	176.082	-16.749
Totaal beleidsdoel 2-2	194.316	-34.983	159.333	176.082	-16.749
Totaal Lasten	383.545	-8.572	374.974	387.616	-12.643

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Vershil begroot vs realisatie
Baten					
Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen					
2-1-1 Stimuleren transitie naar duurzaam, veilig en slim personenvervoer	1.403	210	1.613	1.600	-13
2-1-2 Adequaate en duurzaam aanbod openbaar vervoer	7.557	1.486	9.043	7.901	-1.142
2-1-3 Duurzaam en efficiënt goederenvervoer	100	0	100	701	601
2-1-4 Voorbereiding provinciale infrastructuurprojecten en -subsidies (PZI)	4.937	102	5.039	-1.560	-6.599
2-1-5 Realisatie provinciale infrastructuurprojecten (PZI)	0	0	0	7.487	7.487
Totaal beleidsdoel 2-1	13.997	1.798	15.796	16.129	333
Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur					
2-2-1 Beheer en onderhoud op orde en duurzaam	12.694	10	12.704	13.542	838
Totaal beleidsdoel 2-2	12.694	10	12.704	13.542	838
Totaal Baten	26.691	1.808	28.499	29.671	1.172
Saldo lasten en baten Ambitie 2	356.854	-10.380	346.474	357.946	-11.471

Toelichting lasten

Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen

Exploitatie OV € 6,3 miljoen (v)	Bestaand beleid
De uitgaven over 2024 waren lager dan begroot. Dit heeft verschillende oorzaken. Naast verschillende kleinere afwijkingen hadden we te maken met afrekeningen van subsidiebeschikkingen van voorgaande jaren waardoor een aantal bijdragen lager is uitgevallen. Voor de waterbus en Treindienst Alpen - Gouda was per ongeluk twee keer dekking opgenomen voor de Transitievergoeding (bij de oorspronkelijke begroting en nogmaals bij de Voorjaarsnota). Ook was per ongeluk de bijdrage van de Drechtsteden aan de Waterbus zowel als baat en als last opgenomen. Dit had alleen een baat had moeten zijn. In 2024 is ook geen gebruik gemaakt van de reservering die beschikbaar was voor extra onderhoud- en brandstofkosten van het Veer Maassluis – Rozenburg. Intern konden we minder bijdragen afrekenen naar projecten in het PZI van middelen uit de voormalige Brede Doeluitkering (BDU). De onderhoudslasten voor Dynamische Reisinformatiepanelen waren lager omdat panelen nog niet of later in het jaar zijn vervangen. Daardoor waren er nog geen of maar beperkte beheerlasten. Tot slot zijn er minder subsidies verleend voor het toegankelijk maken van haltes dan dat er budget beschikbaar was. Daarbij is een eerder verleende subsidie lager vastgesteld in 2024. Vershil ten gunste van de reserve mobiliteit.	

Regionale en provinciale infrastructuur/duurzaam veilig € 6,5 miljoen (v)	Bestaand beleid
Voor de realisatie is de provincie afhankelijk van gemeenten en waterschappen voor het op tijd aanvragen en afrekenen van subsidies, of het melden als dit niet lukt. De onderbesteding komt voornamelijk door de lagere vaststelling en/of terugbetaling van subsidies (via de Subsidieregeling Mobiliteit) die in voorgaande jaren zijn verstrekt. Voor de in 2024 besloten subsidies geldt dat de lastneming wordt verdeeld over de looptijd van het project op basis van de provinciale regels. Tot slot heeft de geraamde verkoop van de gronden Zuidplaspolder nog niet plaatsgevonden (zie ook baten). Vershil ten gunste van de reserve mobiliteit.	

N59 Energy Highway € 10,8 miljoen (n)	Bestaand beleid
---------------------------------------	-----------------

De werkzaamheden aan de N59 zijn in 2024 opgeleverd. De provincie heeft deze werkzaamheden aan de rijksweg uitgevoerd namens Rijkswaterstaat vanwege te weinig capaciteit. De provincie heeft ook financieel bijgedragen. Het project was als investering in de begroting opgenomen maar op basis van het Besluit Begroten en Verantwoorden mogen bijdragen aan Rijksinfrastructuur niet worden geactiveerd (omdat het Rijk dit ook niet doet). De uitgaven t/m 2024 worden deels gedekt vanuit de inkomsten (zie baten) en het verschil (provinciale bijdrage) komt ten laste van de algemene middelen. Daartegenover staat dat de in de begroting gedekte toekomstige kapitaallasten voor de provinciale bijdrage komen te vervallen.

Projecten PZI initiatief/nazorgfase € 2,8 miljoen (n)	Bestaand beleid
---	-----------------

Tegen de verwachting in hebben we meer uitgaven in 2024 gedaan. De behoefte aan bereikbaarheid is hoog. Zo is met gemeente Wassenaar de afkoop van het beheer en onderhoud van een fietspad afgerond. Dit fietspad is aangelegd in het kader van de RijnlandRoute. Ook de subsidie voor de kortetermijnmaatregelen A15 is al verleend. Er is een correctie geweest op het investeringskrediet van de RijnlandRoute voor uitgaven die volgens provinciale regels niet mogen worden geactiveerd.

Op de initiatiefprojecten fietsmaatregel Bodegravenboog, R-net Leiden-Noordwijk en Verbindingsweg N208/A44 is daarentegen niet het hele gehele beschikbare budget benut. Deze uitgaven schuiven door naar 2025. Ook is de subsidie aan de gemeente Rotterdam voor de Verkenning naar de Multimodale brug wel in behandeling genomen maar nog niet beschikt.

Subsidies PZI fietsprojecten € 5,4 miljoen (v)	Bestaand beleid
--	-----------------

Voor twaalf fietsprojecten geldt dat de lasten over 2024 als uitkomst van de accountantscontrole niet ten laste van de exploitatie zijn gebracht (zoals oorspronkelijk begroot) maar als onderhanden werk op de balans zijn gezet. Dit veroorzaakt een voordeel van € 5,4 miljoen.

Verschil ten gunste van de reserve mobiliteit.

Truckparking Leadpartnership € 0,6 miljoen (n)	Bestaand beleid
--	-----------------

Het project is inhoudelijk eerder afgerond maar in 2024 heeft de provincie nog kosten gemaakt die niet begroot waren. De kosten zijn volledig vergoed vanuit het Rijk en de EU (zie ook baten). Het project is hiermee financieel ook afgerond.

Apparaatslasten € 0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
-----------------------------------	-----------------

Voor een toelichting zie [Paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam

Onderhoudsprogramma € 14,7 miljoen (n)	Bestaand beleid
--	-----------------

Het meerjarig onderhoudsprogramma stellen we jaarlijks bij op basis van nieuwe kennis over projecten en de staat van onze infrastructuur. In 2024 hebben we bij de Voorjaarsnota daarom een bedrag van € 37 miljoen doorgeschoven naar 2025 en 2026. In 2024 konden door verschillende oorzaken toch meer projecten en onderhoud (€ 19,1 miljoen n) worden uitgevoerd aan bijvoorbeeld de N468 en de Julianasluis. Dit kon omdat onder meer de voorbereidingstijd korter was dan verwacht en de aannemer sneller heeft gewerkt. Ook waren de weersomstandigheden in het najaar gunstig.

Niet alle geplande uitgaven zijn in 2024 gedaan (€ 4,4 miljoen v). Een aantal oorzaken hiervoor is:

- Er zijn minder storingen en calamiteiten opgetreden bij wegen, bruggen, vaarwegen en dynamisch verkeersmanagement. Daarnaast hebben we minder aan gladheidsbestrijding hoeven doen.
- Het baggeren van bermsloten is nog niet volledig uitgevoerd.
- Een deel van de onderzoeken en inspecties is voorbereid maar nog niet uitgevoerd. Daarnaast is er minder verkeersdata ingewonnen.

In 2025 en latere jaren zal het meerjarenprogramma en begroting hierop worden aangepast.
Dekking ten laste van de egaliseringsreserve Beheer en Onderhoud.

Afsluiten project Peursumsebrug en wijziging Hartelcorridor € 3,6 miljoen (n)	Bestaand beleid
---	-----------------

Uit onderzoek is gebleken dat de verbreding van de Peursumsebrug niet noodzakelijk is. Daarom hebben we besloten die verbreding voorlopig uit te stellen.

Door grootschalige werkzaamheden in de omgeving van de Hartelcorridor besloten we het grootschalige onderhoud uit te stellen. De scope van de Hartelcorridor is aangepast om de betrouwbaarheid van de brug op voldoende niveau te houden tot aan het onderhoud.

De voorbereidingskosten die al gemaakt zijn, mogen daardoor niet worden geactiveerd maar komen ten laste van de exploitatie (algemene middelen). Daarentegen treden de toekomstige structurele kapitaallasten niet op en valt de dekking hiervoor vrij naar de algemene middelen.

Onderhoud gebouwen en steunpunten € 0,6 miljoen (v)	Bestaand beleid
---	-----------------

In 2024 is vanuit vastgoed veel aandacht gegaan naar de doorontwikkeling van de nieuwe bediencentrale op A0 (Koningspoort). Hierdoor kon de verbouwing van het provinciehuis voor de bediencentrale eind 2024 worden afgerond. Als gevolg hiervan was in 2024 minder capaciteit beschikbaar voor het overige onderhoud aan de gebouwen en steunpunten. Deze onderbesteding betreft geen afstel van kosten, maar uitstel van kosten. Dekking ten gunste van de egaliseringsreserve Beheer en Onderhoud.

Inzet extra personeel € 1 miljoen (v)	Bestaand beleid
---------------------------------------	-----------------

Naast het inzetten van personeel in vaste dienst, maken we ook gebruik van een flexibele schil via arbeidscapaciteit van uitzendbureaus en inhuurcontracten. Door het aannemen van meer eigen personeel is er in 2024 minder inzet benodigd geweest van medewerkers via inhuurcontracten. Dit gaat onder meer om het inhuren van medewerkers voor de brugbediening.

Dekking ten gunste van de egaliseringsreserve Beheer en Onderhoud.

Apparaatslasten € 0,4 miljoen (v)	Bestaand beleid
-----------------------------------	-----------------

Voor een toelichting zie [Paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Kapitaallasten € 0,5 miljoen (n)	Bestaand beleid
----------------------------------	-----------------

De toegerekende rentelasten zijn € 0,5 miljoen hoger dan begroot. Omdat er minder externe rentebaten zijn gerealiseerd, is er meer omslagrente toegerekend aan de ambities. Dit resulteert in een administratief nadeel in deze ambitie.

Toelichting baten

Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen

Exploitatie OV € 1,1 miljoen (n)	Bestaand beleid
----------------------------------	-----------------

Het verschil komt voor een groot deel doordat we intern minder bijdragen konden afrekenen dan gepland van middelen uit de OVP voor de voormalige Brede Doeluitkering (BDU) naar projecten in het PZI. Deze projecten zijn namelijk nog niet helemaal afgerond.

Truckparking Leadpartnership € 0,6 miljoen (v)	Bestaand beleid
--	-----------------

Het project is inhoudelijk eerder afgerond maar in 2024 heeft nog een laatste financiële verrekening plaatsgevonden waarbij de provincie eerder gemaakt kosten vergoed heeft gekregen vanuit het Rijk en de EU. Het project is hiermee financieel ook afgerond.

Regionale en provinciale infrastructuur/duurzaam veilig € 6,4 miljoen (n)	Bestaand beleid
---	-----------------

De geraamde verkoop van de gronden Zuidplaspolder heeft nog niet plaatsgevonden waardoor er geen inkomsten zijn geweest (zie ook lasten). Daarnaast zijn eerder verleende subsidies lager vastgesteld en zijn looptijden van subsidies aangepast waardoor de interne verrekening van middelen uit de OVP voor de voormalige Brede Doeluitkering (BDU) is veranderd.

N59 Energy Highway € 7,5 miljoen (v)	Bestaand beleid
--------------------------------------	-----------------

De werkzaamheden aan de N59 zijn in 2024 opgeleverd. De provincie heeft deze werkzaamheden aan deze rijksweg uitgevoerd namens Rijkswaterstaat in verband met te weinig capaciteit. De provincie heeft ook financieel bijgedragen. Het project was als investering in de begroting opgenomen maar op basis van het Besluit Begroten en Verantwoorden mogen bijdragen aan Rijksinfrastructuur niet worden geactiveerd (omdat het Rijk dit ook niet doet). De inkomsten t/m 2024 komen ten gunste van de algemene middelen en deels ter dekking van de uitgaven (zie ook lasten).

Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam

Diverse baten € 0,5 miljoen (v)	Bestaand beleid
---------------------------------	-----------------

De baten binnen Beleidsdoel 2-2 bestaan naast de legesinkomsten en verkoop vastgoed geheel uit bijdragen voor werken voor derden. De baten begroten we conservatief en we mogen ze pas nemen op het moment dat deze zeker zijn. Tegenover meer baten staan ook meer lasten, maar lasten moet je nemen op het moment dat je deze verwacht. Hierdoor kan vertraging zitten tussen het jaar van realisatie van de lasten en baten. Op de volgende activiteiten realiseerden we meer baten dan begroot. Deze inkomsten gebruikten we om de gedane uitgaven te dekken:

- (Klein) onderhoud aan areaal van derden, zoals onderhouden van verkeersregelininstallaties, bruggen Merwedekanaal, brugbediening en bijdragen vaarwegbeheer derden € 0,5 miljoen (v).
- Het planmatig onderhoud aan areaal van derden via projecten, zoals N215 b/c, N468 (Hoogheemraadschap Delfland) en JC Brug € 0,7 miljoen (v).

Op de volgende activiteiten realiseerden we minder baten dan begroot:

- Het planmatig onderhoud aan areaal van derden via projecten, zoals vervanging van verkeersregelininstallaties (vri's), Koudekerksebrug en bruggen Merwedekanaal € 0,7 miljoen (n).

Dekking ten gunste van de egaliseringsreserve Beheer en Onderhoud.

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in [Bijlage 1](#).

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen					
Bereikbaarheid	1.733	854	2.587	2.587	0
Mobiliteit	9.224	15.579	24.803	38.340	-13.537
Totaal beleidsdoel 2-1	10.957	16.433	27.390	40.928	-13.537

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Vershil begroot vs realisatie
Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur					
Egalisatiereserve beheer & onderhoud	0	32.000	32.000	19.921	12.079
Totaal beleidsdoel 2-2	0	32.000	32.000	19.921	12.079
Totaal Lasten	10.957	48.433	59.390	60.849	-1.458
Baten					
Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen					
NatuurNetwerk Nederland	0		0	39	39
Bereikbaarheid	5.609	406	6.016	9.176	3.160
Mobiliteit	14.988	17.766	32.754	32.849	95
Totaal beleidsdoel 2-1	20.597	18.173	38.770	42.063	3.294
Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur					
Bereikbaarheid	7.820	-400	7.420	7.420	0
Mobiliteit	6		6	6	0
Egalisatiereserve beheer & onderhoud	7.543	425	7.968	7.968	0
Totaal beleidsdoel 2-2	15.369	25	15.394	15.394	0
Totaal Baten	35.966	18.198	54.164	57.457	3.294
Saldo lasten en baten Ambitie 2	-25.009	30.235	5.227	3.391	1.835

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Wegschap Tunnel Dordtse Kil

Zuid-Holland neemt deel aan het Wegschap Dordtse Kil, samen met een paar gemeenten. Het Wegschap is eigenaar van de Kiltunnel tussen de N217 en de N3. Deze tunnel is deel van het wegennet in Zuid-Holland. Het Wegschap is een gemeenschappelijke regeling volgens de Wet gemeenschappelijke regelingen. De kosten van de zorg voor de tunnel worden over de deelnemers verdeeld.

Coöperatie Samenwerkingsverband DOVA U.A.

Zuid-Holland is sinds 2018 lid van het Coöperatieve Samenwerkingsverband Decentrale Openbaar Vervoer Autoriteiten (DOVA) U.A. Ook de andere provincies en twee vervoerregio's zijn lid van DOVA. DOVA is gericht op samenwerking voor het openbaar vervoer.

Stichting Zuid-Holland bereikbaar

Zuid-Holland werkt samen met andere wegbeheerders in de Stichting Zuid-Holland bereikbaar. De stichting zorgt voor afspraken tussen wegbeheerders bij werk aan de wegen. Het doel is dat het verkeer er daardoor tijdens de uitvoering van wegwerk en ook daarna minder last van heeft.

Subsidies

[Zie paragraaf Subsidies - Ambitie 2.](#)

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

De beleidsambitie Schone energie voor iedereen is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze [link](#).

Beleidsdoel 3-1 Energietransitie

Het beleidsdoel Energietransitie is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 3-1-1 Duurzame opwek elektriciteit

We werken samen met onze RES-partners en houden ons aan de gemaakte afspraken om in 2030 6,3 tot 6,8 TWh voor Zuid-Holland te realiseren met grootschalige zon- en windenergie. Deze afspraken zijn gemaakt in 7 Zuid-Hollandse RES'en (Regionale Energiestrategieën) opgesteld en door Provinciale Staten, 51 gemeenteraden en 5 verenigde vergaderingen van waterschappen vastgesteld;

- Om duurzame elektriciteit op te wekken stimuleren wij allereerst zonnepanelen op daken, bedrijventerreinen en bedrijfspanden. We stimuleren bedrijven en coöperaties om zonnepanelen te plaatsen volgens de zonneladder, waarbij we inzetten op meervoudig ruimtegebruik;
- Voor windenergie willen we de zoekgebieden in de RES uitwerken naar concrete zoeklocaties en deze tot realisatie te brengen, desnoods met inzet van het provinciaal instrumentarium;

We streven naar heldere en navolgbare besluitvormingsprocessen zodat inwoners en andere betrokkenen kunnen meepraten en meedenken over en meewerken aan de realisatie van de duurzame opwek elektriciteit.

Wat hebben we bereikt?

Regionale Energiestrategieën (RES'en)

Sinds de ondertekening van het Klimaatakkoord in 2019 gaven we de energietransitie vorm in zeven Regionale Energiestrategieën in Zuid-Holland (RES'en). In 2024 is er in de RES-regio's veel werk verricht. Samen met andere overheden in de RES hebben we participatieprocessen voorbereid en uitgevoerd, bijvoorbeeld door het organiseren van inspraakavonden. Zo hebben we perspectieven (of: meningen, inzichten, kennis) van de omgeving kunnen meenemen in onze plan- en besluitvorming. Tegelijkertijd bleek dat verschillende RES'en nog achterlopen op het behalen van hun doelstellingen. Dat geldt voor elektriciteitsproductie en voor warmtetransitie.

Wind- en zonne-energie

In 2024 zetten we belangrijke stappen in de uitrol van wind- en zonne-energie in Zuid-Holland. Met onze subsidieregelingen en partnerschappen ondersteunden we veel verschillende zonne-energieprojecten op daken. We hielpen scholen, bedrijventerreinen en andere eigenaren van grote daken. Ook adviseerden we gemeenten hoe ze zonnedakprojecten beter konden stimuleren. We richtten ons daarnaast op een betere ruimtelijke inpassing van zonnevelden, wat resulteerde in de succesvolle installatie en planning van zonnepanelen op verschillende locaties in de provincie. In 2024 werd in Zuid-Holland 24,8 MW aan nieuwe windenergie op land gerealiseerd. Dit werd onder andere bereikt door de bouw van windpark Oude Mol in de gemeente Hoeksche Waard, een project waarbij de oude windturbines van het voormalige windpark Clothildis werden vervangen en nieuwere typen. Het oude park bestond uit zes turbines met een totaal vermogen van 4,8 MW. Een megawatt (MW) is een eenheid voor vermogen en staat gelijk aan één miljoen watt. Deze maat wordt vaak gebruikt om het vermogen van grote energieopwekkingsinstallaties, zoals windturbines of elektriciteitscentrales, aan te duiden. Met 24,8 MW aan windvermogen kunnen jaarlijks gemiddeld tussen de 49.600 en 74.400 huishoudens van elektriciteit worden voorzien. Naast de uitbreiding van windenergie ondersteunden we gemeenten bij de vergunningverlening voor windparken en het opstellen van lokale normen.

Ervaringen met windprojecten

In de Rotterdamse regio ontstond vertraging bij drie zogeheten pijplijnprojecten voor windenergie. Naarmate windprojecten concreter worden, blijkt het moeilijk in gemeenteraden steun te vinden voor een positief besluit

over een vergunning. De provincie heeft beroep aangetekend tegen de weigering van twee gemeenten om een omgevingsvergunning te verlenen voor een windpark.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Realiseren van windenergie

- We ondersteunden gemeenten bij het starten van onderzoeken en van participatietrajecten voor windenergielocaties;
- Voor de windlocatie in de gemeente Lansingerland zijn we een formele projectbesluitprocedure begonnen en processen gestart om zelf meer regie te krijgen op de inpassing en vergunningverlening. Een projectbesluit is een officieel besluit waarin belangrijke goedkeuringen en besluiten met betrekking tot een project worden vastgelegd. Het heeft betrekking op de verdere uitvoering van het project, zoals de inpassing van de windlocatie en de benodigde vergunningen. Dit besluit biedt duidelijkheid en richting voor de vervolgstappen in het project;
- We wisselden kennis en ervaringen uit met de partners binnen het convenant Windenergie van de Rotterdamse regio. De gesprekken gingen vooral over voortgang en uitdagingen;
- We hebben verder onderzoek gedaan naar de ruimtelijke en ecologische impact van kleinere windmolens, de zogenaamde boerenerfmolens, in het landelijk gebied. Dit onderzoek draagt bij aan de Herziening 2025 van het provinciale omgevingsbeleid, waarin duidelijk moet worden of een verruiming van het beleid mogelijk is en onder welke voorwaarden. Hiermee willen we de voorwaarden vaststellen voor het gebruik van boerenerfmolens in het buitengebied;
- We stelden een subsidieregeling open voor exploitanten van windparken. Met de subsidie kunnen zij zogeheten 'naderingsdetectie voor vliegtuigen' op windturbines installeren. Dat betekent dat er technologie wordt ingezet om vliegtuigen te detecteren die zich in de buurt van de windturbines bevinden, zodat tijdig gewaarschuwd kan worden voor mogelijke risico's of botsingen. De hinder van de rode nachtverlichting wordt daarmee een stuk kleiner. De subsidie houdt in een cofinanciering van 40% van de totale investering.
- Samen met het Rijk en andere provincies werken we aan verschillende gezamenlijke initiatieven. In IPO-verband gaven we een reactie op de landelijke ontwerpnormen voor windturbines. En we werkten intensief samen bij vraagstukken over windenergie en gezondheid in 2024.

Realiseren van zonne-energie

- We gaven subsidie aan ruim 40 projecten via de regeling Zonnig Zuid-Holland, goed voor 7670 kWp opwekvermogen;
- Samen met Stichting Schooldakrevolutie hielpen we vier scholen met advies en installatie van zonnepanelen;
- Via de regeling Verduurzaming Bedrijventerreinen zijn op verschillende daken op bedrijventerreinen zonnepanelen geplaatst;
- Door het toevoegen van de zonneladder in het provinciale omgevingsbeleid hebben we meer grip gekregen op de realisatie van zonnevelden en de ruimtelijke inpassing daarvan. De zonneladder biedt een stapsgewijze benadering voor het ontwikkelen van zonne-energie. Deze ladder stelt eerst voor om zonne-energie te realiseren op daken of al bestaande gebouwen, gevolgd door niet-agrarische gronden. Pas als deze opties zijn uitgeput, kan de ontwikkeling van zonnevelden op landbouwgrond in overweging worden genomen. Dit helpt bij het zo goed mogelijk benutten van ruimte en het waarborgen van een goede ruimtelijke ordening;
- We onderzoeken of het mogelijk is om langs vier rijkswegen (A15-A38, N11-A4, A12 en A20) duurzame energie op te wekken, vooral van de zon. Dit doen we met een Omgevingseffect Rapport (OER). De voorverkenningfase van de rijksweg A15 is klaar. Het project A4-A13 staat op pauze vanwege het besluit rondom de wegverbreding A4 Haaglanden.

Ruimte en landschap in de energietransitie/RES

In verschillende RES-regio's is gewerkt aan de verdere uitwerking van de zoekgebieden uit RES 1.0, met aandacht voor de bestaande landschappelijke waarden en kenmerken. Zo heeft in de Drechtsteden een intensief

afstemmingsproces met de regio plaatsgevonden voor meerdere zonneparken. Dit heeft geresulteerd in landschappelijk goed ingepaste parken en succesvolle vergunningaanvragen. In Midden-Holland zijn de landschappelijke kwaliteiten als uitgangspunt genomen voor het Programma Zon op Veld, waardoor al in een vroeg stadium is gewaarborgd dat deze waarden zorgvuldig worden meegewogen. In Holland Rijnland is een eerste verkenning gestart naar de ruimtelijke en landschappelijke randvoorwaarden voor de inpassing van windenergie. In dit proces wordt ook de provinciale plaatsingsvisie voor windenergie herzien.

Samenwerken aan regionale energiestrategieën

- We hebben aan de RES'en bijgedragen door inzet van kennis en het uitwisselen van kennis binnen ons netwerk;
- Energieboswachters zijn vrijwilligers die de impact van energieprojecten op de natuur met de gemeenten en projectontwikkelaars bespreken. Wij zorgden ervoor dat twintig energieboswachters werden opgeleid in 2024;
- Samen met onze RES-partners hebben we de participatie binnen de RES'en georganiseerd. Zo hebben we RES Midden-Holland geholpen bij het opstellen van een participatieplan. Dit plan vormt de basis voor hun regionale omgevingsprogramma 'Zon op veld';
- We vroegen aan gemeenten in RES Holland Rijnland, RES Midden-Holland en RES Drechtsteden om locaties te noemen die geschikt kunnen zijn voor de realisatie van windenergie. De voorkeuren van gemeenten nemen we mee in de Omgevingseffectrapportage (OER). Ook vroegen we de Dienst Centraal Milieubeheer Rijnmond (DCMR) en de commissie MER (Milieueffectenrapportage) om advies. Op basis daarvan besloten we om alle technisch haalbare onderzoek locaties mee te nemen in de Omgevingseffectrapportage.
- We werken in RES Rotterdam Den Haag samen met de RES-partners aan een regionale planMER. In de planMER werken we de zoekgebieden voor windenergie uit RES 1.0 uit tot zoeklocaties voor windenergie;
- In de RES Goeree-Overflakkee werkten we aan de 'Wereld van B'- een methode om vanuit het lokale schaalniveau na te denken over een duurzaam energiesysteem voor de toekomst;

Uitwerken RES-zoekgebieden zon en wind

We kunnen geen windmolens plaatsen op de locatie Valkenburgse Meer. Dat is de conclusie van een onderzoek naar deze locatie. We namen in 2024 de bevoegdheid over voor de bouw van een windpark (15 MW) in de gemeente Lansingerland. We sloten een bestuursakkoord met Lansingerland hoe wind, wonen en werken een plek kunnen krijgen in het gebied dat onderzocht wordt. De provincie organiseerde twee informatieavonden om omwonenden en andere betrokkenen te informeren over twee belangrijke punten. Dit betreft het proces en de onderzoeksopzet voor de planMER, een milieutechnisch onderzoek naar de mogelijkheden voor windenergie. De onderzoeksopzet wordt aangeduid als een Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD). Het is van belang dat belanghebbenden niet alleen inzicht krijgen in deze onderzoeksopzet, maar ook de mogelijkheid hebben om hierop commentaar te leveren. Dit kan door middel van een zienswijze, die ingediend kan worden tijdens de zogenaamde terinzagelegging, welke in december is gestart. Reacties nemen we mee bij de uiteindelijke vaststelling van de NRD en kan dus de uitvoering van het milieutechnisch onderzoek veranderen.

In de Alblasserwaard onderzocht de provincie met RES-partners windlocaties als alternatief voor de locatie Avelingen. De gemeenten Molenlanden en Gorinchem hebben inwoners geconsulteerd over de mogelijke komst van windmolens met een uitgebreid participatietraject. De provincie heeft vervolgens een OER en een Heritage Impact Assessment (HIA) opgesteld om de mogelijke effecten van de windenergieplannen op de omgeving en cultureel erfgoed te onderzoeken. De OER richt zich op de bredere milieueffecten van het project, terwijl de HIA specifiek kijkt naar de impact van het plan op historische en culturele waarden in het gebied. De resultaten hiervan werken we 2025 uit samen met de gemeente.

Verbinden van energietransitie aan andere ruimtelijke opgaves

In verschillende gebiedsprocessen binnen het landelijk gebied is onderzocht in hoeverre de energietransitie en de zoektocht naar duurzame energieopwekking een plek kunnen krijgen. Dit omvat onder andere de ontwikkeling van nieuwe natuur in combinatie met de integratie van zonne-energie als tijdelijk verdienmodel. Daarnaast wordt

gekeken naar mogelijkheden om duurzame energieopwekking dichterbij nieuwe woon- en bedrijventerreinen te realiseren, zodat deze locaties voorzien worden van voldoende hernieuwbare energie.

Beleidsprestatie 3-1-2 Lokale initiatieven en inclusieve energietransitie

Wij streven naar een percentage van minimaal 50% lokaal eigendom van energieproductie in Zuid-Holland. Daarmee willen wij lokale betrokkenheid en eigenaarschap bij energieprojecten stimuleren en zorgen dat de omgeving meedeelt in de voordelen van energieproductie van eigen bodem. We verwachten dat dit ook bijdraagt aan de participatie bij en het draagvlak van energieprojecten.

Wij zetten ons in om de energietransitie toegankelijker te maken voor doelgroepen die niet vanzelf meekomen en hard geraakt worden door de hoge energiekosten.

Wat hebben we bereikt?

Met het programma 'Eerlijke Energietransitie' werken we aan de sociaal-maatschappelijke kant van de energietransitie. Het programma is dit jaar opgezet. Het bouwt verder op de aanbevelingen uit de positieve evaluatie van het programma 'Inclusieve energietransitie'.

Als inwoners de energietransitie niet rechtvaardig vinden, neemt de steun ervoor af. In het rapport 'Rechtvaardigheid in klimaatbeleid: over de verdeling van klimaatkosten' brengt de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) advies uit. De WRR adviseert overheden om in hun beleid voldoende aandacht te geven aan rechtvaardigheid, net als aan doelmatigheid en rechtmatigheid. Daarom zijn we het gesprek over rechtvaardigheid in de energietransitie gestart binnen de provincie en met gemeenten en lokale partners. Daardoor hebben we meer inzicht in rechtvaardigheidsvraagstukken.

We hebben lokale praktijk en landelijke programma's verbonden om de energietransitie toegankelijker te maken voor doelgroepen die niet vanzelf meekomen. We hebben kennisdeling met en tussen Rijk, regio's, gemeenten en maatschappelijke partners mogelijk gemaakt en versterkt.

Mede door onze steun hebben lokale initiatieven vele energieprojecten van en voor bewoners voor elkaar gekregen. Deze projecten dragen bij aan de energietransitie doordat bewonersgroepen zich betrokken en verantwoordelijk voelen. Ook duurzame opwekprojecten in lokaal eigendom en energiebesparingsprojecten vanuit vertrouwde kring werken daaraan mee. Ook hebben lokale initiatieven zich verder ontwikkeld en is de publiek-maatschappelijke samenwerking met gemeenten versterkt.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Lokaal eigendom

- We ondersteunen energieprojecten van lokale initiatieven met de subsidieregeling Lokale Initiatieven Energietransitie. Door een wijziging in 2024 is de regeling nog laagdrempeliger en inclusiever.
- We werken samen met en financieren het projectbureau Energie Samen Zuid-Holland. Het projectbureau ondersteunt lokale energiecoöperaties en helpt bij verdere ontwikkeling.
- In de omgevingsvisie maakten we de beleidskeuze voor lokaal eigendom duidelijker. Met een extra bijdrage van € 2 miljoen aan het Ontwikkelfonds Energiecoöperaties maken we meer energieprojecten in lokaal eigendom mogelijk.
- We begonnen met een pilot en een leertraject over de ontwikkeling van mini-warmtenetten door bewonerscollectieven.

Stimuleren lokale initiatieven

- We organiseren de 'Energie Generator'. Dat is een traject waarin gemeenten en energiecoöperaties samen en onder begeleiding werken aan de lokale energietransitie.
- We organiseren een community of practice en een doe- en leerkring. Aan beide activiteiten nemen gemeenten, lokale initiatieven, maatschappelijke partners en andere partijen deel. Zij komen samen om

kennis te delen en hun netwerk te versterken. Op 10 december organiseerden we het congres 'Eerlijke Energietransitie: doorbraak in denken én doen'!

- We organiseerden een actieertraject voor beleidsmedewerkers over energierechtvaardigheid. We lieten een verkennend onderzoek doen naar hoe de provincie kan werken aan meer rechtvaardige uitkomsten in de energietransitie.

Beleidsprestatie 3-1-3 Warmte transitie in de gebouwde omgeving en glastuinbouw

De provincie streeft ernaar het gebruik van aardgas te verminderen door energiebesparing en door warmtebronnen in onze eigen provincie te benutten. Daarbij werken we aan de landelijke doelstellingen voor een klimaatneutrale gebouwde omgeving in 2050 en een klimaatneutrale glastuinbouw in 2040. In lijn met het Klimaatakkoord verlagen we de CO₂-uitstoot in 2030 met 40% ten opzichte van de actuele uitstoot.

- We willen het beleid van het Rijk en gemeenten verbinden op het gebied van de warmtetransitie.
- We versterken de gemeentelijke regierol voor de warmtetransitie en zorgen voor onderlinge verbinding tussen gemeenten.
- We versnellen bovenlokale warmtenetwerken en willen deze in publieke handen geven.
- We stimuleren innovaties op het terrein van lokale en regionale energieopslag.

Wat hebben we bereikt?

De provincie gaat af van fossiele energiebronnen en wordt energie-onafhankelijker. We zetten in op energiebesparing en warmtebronnen in onze eigen provincie. We werken aan drie landelijke doelstellingen: een klimaatneutraal gebouwde omgeving in 2050, klimaatneutrale glastuinbouw in 2040 en de verlaging van de CO₂-uitstoot in 2030 met 55%. Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) schreef de Klimaat- en Energie Verkenning 2024. Daarin staat dat 'het ver buiten zicht is' om het specifieke doel te halen van landelijk 500.000 nieuwe aansluitingen op het warmtenet in de bestaande bouw. Daarnaast gaf TenneT in december 2024 aan dat het Zuid-Hollandse elektriciteitsnet een tekort heeft aan capaciteit. Het gevolg daarvan is dat grootverbruikers van elektriciteit moeten wachten op een aansluiting.

We willen oplossingen voor deze problemen. Daarom deden we het volgende.

- We hebben het beleid van het Rijk en gemeenten verbonden op het gebied van de warmtetransitie. Ook zorgden we voor onderlinge verbinding tussen gemeenten.
- We stimuleerden innovaties op het terrein van lokale en regionale energieopslag, zoals midden temperatuur opslag (MTO) in de glastuinbouw
- We hebben gerichte programma's voor doelgroepen zoals maatschappelijk vastgoed gecontinueerd en ondersteunen hiermee 289 gebouw eigenaren en bevorderen hiermee de bijpassende collectieve besparingsconcepten, zoals isoleren, zonnepanelen, etc.
- We verspreiden de kennis die wordt opgedaan door innovaties, projecten en activiteiten. Dit doen we onder andere door het opstellen van handreikingen, het verzorgen van leerkringen en spreken op bijeenkomsten en congressen.
- In 2024 kreeg de warmtetransitie volop aandacht. We hebben eraan bijgedragen dat deze aandacht er ook is voor de specifieke situatie in Zuid-Holland en dat de aandacht in goede banen is geleid, bijvoorbeeld door ervoor te zorgen dat het Warmtesysteem Zuid-Holland onderdeel werd van het nationaal Meerjaren Investeringsprogramma Energie en Klimaat (nMIEK).
- De realisatie van hoofdinfrastructuur voor warmte in de provincie is op belangrijke onderdelen verder gebracht.
- We hebben bijgedragen aan passende wetgeving om de warmtetransitie de nodige impuls te geven en te versnellen.
- Met het Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie (NPLW) zorgen we dat landelijk beleid werd omgezet in overzichtelijke informatie en handvatten voor gemeenten.
- De provinciale subsidie 'Soorten Management Plannen 2024' stelden we open voor gemeenten. Daarmee willen we onder andere de isolatieopgave en renovatieopgave gericht op verduurzaming doorgang laten

vinden, door het actief verbeteren van de staat van instandhouding van beschermde dieren- en plantensoorten.

- Op lokaal niveau zijn er diverse knelpunten en belemmeringen bij de uitvoering van de warmtetransitie. We vroegen hier landelijk aandacht voor en stimuleerden dat er naar oplossingen wordt gezocht bijvoorbeeld op het vlak van uitvoering isolatiemaatregelen en het vraagstuk van de betaalbaarheid voor bewoners.
- We hielpen om de regierol van gemeenten verder te ontwikkelen en hun kennis en kunde verder te vergroten.
- We droegen bij aan de warmtetransitie en planvorming voor meerdere doelgroepen. Vaak ging dat in combinatie met besparingsmaatregelen. Dit was bijvoorbeeld het geval bij maatschappelijk vastgoed.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Bevorderen duurzame verwarmingsvoorziening

- Onder leiding van Tjerk Wagenaar is het advies 'Vlottrekken Warmte in Zuid-Holland' opgesteld om de warmtetransitie te versnellen en netcongestie te verminderen, in samenwerking met het Rijk, RES-regio's, gemeenten en diverse partners.
- Een lobbyagenda is opgesteld om samen met gemeenten, netbeheerders en publieke warmtebedrijven aandacht te vragen bij het Rijk en de Kamers voor het versnellen van de warmtetransitie.
- Samen met het IPO brachten we de optimale juridische randvoorwaarden voor de warmtetransitie in voor het wetsontwerp Wet Collectieve Warmtevoorziening (WCW).
- In de RES'en kreeg 'warmte' steeds meer prioriteit, waarbij constructieve bijdragen werden geleverd aan regionale warmtesystemen en andere warmte-oplossingen, gekoppeld aan de provinciale ambitie voor regionale warmteaanpak via zeven clusters.
- We stelden het Provinciaal Inpassingsplan vast. Daarmee zijn we dichterbij de uitvoering van de hoofdinfrastructuur voor warmte naar Leiden.
- We werkten programma's uit voor warmtetransport en restwarmte, waarbij we rekening hielden met alle belangen van betrokken partijen en inwoners.
- We onderzochten hoe de provincie de ontwikkeling van (bovenlokale) warmtesystemen kan coördineren, zoals we aankondigden in ons omgevingsbeleid.
- We ondersteunden gemeenten met kennis en expertise bij de doorontwikkeling van wijkwarmteprojecten. Dit deden we ook bij onderwerpen zoals de Wet collectieve Warmtevoorziening (WCW) en het Soorten Management Plan (SMP) over natuurvriendelijk isoleren. Alle kennis die we daarbij opdeden, staat in verschillende handreikingen. Deze deelden we met de Zuid-Hollandse gemeenten.
- We organiseerden bijeenkomsten over actuele onderwerpen en innovaties binnen EnergieRijk Den Haag (ERDH), waarbij iedereen kennis en ervaring kon delen. De bijeenkomsten waren voor professionals (ambtenaren, personen in het veld) en voor burgers.
- We droegen bij aan vraagstukken rondom de gebiedsaanpak voor verduurzaming in Den Haag. Dit gebeurde in het kader van het programma EnergieRijk Den Haag (ERDH).
- Met het ontzorgingsprogramma 'Maatschappelijk vastgoed' hielpen we verschillende maatschappelijke doelgroepen bij het verduurzamen van hun vastgoed.
- We ondersteunden bedrijventerreinen om hun gebouwen klaar te maken voor aansluiting op het warmtenet. Dat is een collectieve warmteoplossing.
- Ook in 2024 was er een Duurzame bedrijvenroute. Bedrijven zetten hun deuren open om van elkaar te leren. De provincie Zuid-Holland publiceerde een eigen [landingspagina](#) met goede voorbeelden.
- We nemen deel aan de raad van advies van CondoReno. Dit is een 4-jarig onderzoek van de TU-Delft naar de verduurzaming van bezit van Verenigingen van Eigenaren (VvE's).
- We werkten mee aan het convenant Toekomstbestendige Woningbouw 2.0.
- We droegen bij aan het programma Toekomstbestendig Bouwen. Onze bijdrage bestond uit informatie voor de maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA). Ook schreef de expert energie een Handreiking Energiepositieve Nieuwbouw.

- We werkten net als in de afgelopen jaren mee aan de uitvoering van het Energieakkoord Greenport West-Holland. We namen deel aan de nationale Gebiedsaanpak Energie van Greenports Nederland. De Gebiedsaanpak steunt gezamenlijke verduurzamingsprojecten in glastuinbouwgebieden.
- We werkten mee aan de 'Letter of Intent Verkenning Duurzame Warmteketen' (LOI). Dit deden we samen met 14 andere partijen. Deze LOI gaat over de organisatie en ontwikkeling van extra aanbod van restwarmte. Deze restwarmte kan worden gebruikt in de glastuinbouw en voor gebouwde omgeving. Alle partijen ondertekenden deze LOI.
- We deden onderzoek naar glastuinbouwgebieden en of hierin verschillende gebieden met gedeelde eigenschappen te onderscheiden zijn, die bepalend zijn voor de ontwikkeling naar duurzame energie. Dat noemden we Energiebiotopen in de glastuinbouw. Met dit onderzoek als basis kunnen we beleid maken voor energie-oplossingen voor de glastuinbouw.
- Als partner van de Greenport West-Holland ontwikkelden we een 'glasmonitor' Hierin wordt onder meer energiedata rond glastuinbouw verwerkt.
- We beheerden een projectenoverzicht (pijpleiding) van de gemeentelijke warmteprojecten in Zuid-Holland. Dit projectenoverzicht gebruikten we onder meer voor inzichten in het stikstofdossier en voor de input in het provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK).
- Samen met gemeenten voerden we het ELENA-programma uit (European Local Energy Assistance). ELENA is een subsidieregeling vanuit de Europese Investeringsbank. Dit programma draaide om planvorming van 10 warmteprojecten in 9 gemeenten. In 2024 hebben we het programma met succes afgerond.
- We organiseerden kennissessies voor gemeenten over warmtebeleid, verschillende warmtebronnen, warmtesystemen en energiebesparing.
- We beheren de subsidie van € 81 miljoen voor WarmtelinQ. We blijven de ontwikkeling van WarmtelinQ+ actief volgen en stemmen de ontwikkeling van WarmtelinQ af met de vraagontwikkeling in de regio's.
- Aan PS deden we een voorstel om documenten openbaar te maken die tot dan toe geheim waren. De documenten gingen over de warmtevoorziening voor de Leidse regio. PS maakten deze documenten openbaar.
- CE Delft, een onafhankelijk onderzoeks- en adviesbureau, gespecialiseerd in het ontwikkelen van innovatieve oplossingen van milieu- en duurzaamheidsvraagstukken, onderzocht voor de provincie de kansen voor de toepassing van zonthermie in de provincie.
- Start van een Topconsortia Kennis en Innovatie project met Greenport West-Holland, Omgevingsdienst Haaglanden en Glastuinbouw NL, gericht op Midden Temperatuur Opslag (MTO)-projecten in de glastuinbouw, met een uitzonderingspositie voor vergunningen.
- We investeren via fondsen in bedrijven die bodemwarmte ontsluiten. We bereiden de openstelling voor van bodemenergiesystemen van de Kansen voor West-regeling (KvW).
- We namen warmtenetwerken die in meerdere gemeenten liggen op in het provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK) 2.0.
- We steunden de overgang van het Rijswijk Centre for Sustainable Geothermal Energy (RCSG) naar een volwaardige faciliteit van TNO met een subsidie van € 85.000.
- We stelden de uitzonderingspositie vast voor pilots voor Midden Temperatuur Opslag (MTO). Nu kunnen deze pilots worden uitgevoerd. Samen met partners namen we het initiatief voor een pilotproject in de glastuinbouw.
- De provincie gaf een vergunning aan de TU-Delft voor een pilotproject voor Hoge Temperatuur Opslag (HTO).
- Samen met Innovation Quarter, TNO en MRDH maakten we mogelijk dat startups en scale-ups hun (warmte) innovaties konden testen bij fieldlabs. Fieldlabs zijn (vaak langer lopende) testopstellingen op praktijkschaal. Hier werd bijvoorbeeld getest of het opwekken van warmte en elektriciteit gecombineerd kan worden en of de daling van elektriciteit met behulp van energiemanagementsystemen efficiënter kan.
- We lanceerden het convenant Toekomstbestendige Woningbouw versie 2.0. Energie is een van de 6 thema's van het convenant.

Beleidsprestatie 3-1-4 Klimaatneutrale en circulaire industrie en onderzoek kernenergie

We leveren een bijdrage aan de nationale doelen om in 2030 50% minder primaire grondstoffen te gebruiken en in 2050 een volledig circulaire economie te realiseren;

Onze bijdrage richten wij specifiek op de Zuid-Hollandse industrie. Een groot deel van de nationale opgave ligt in de provincie Zuid-Holland en dan met name in het Haven Industrieel Complex (HIC) in Rotterdam: ruim 30 procent van alle industriële CO₂-uitstoot in Nederland is afkomstig uit provincie Zuid-Holland.

We stimuleren de Zuid-Hollandse industrie met het behalen van de voor de sector industrie vastgestelde NOx-emissiereductiedoel van 38% in 2030 ten opzichte van 2019.

Wat hebben we bereikt?

In 2024 leverden we een bijdrage aan de energie- en grondstoffentransitie. Doel van de transitie is een CO₂-emissiearme en circulaire industrie in Zuid-Holland.

In eerste instantie moet de industrie vooral zelf verduurzamen. We stimuleren de verduurzaming van de industrie door samenwerking in de regio te stimuleren. Samen met het Rijk geven we financiële steun aan verduurzamingsprojecten binnen industriële ketens om deze verder te helpen. We richten ons daarbij grotendeels op het Haven Industrieel Complex (HIC) in Rotterdam. Het HIC stoot meer dan 90% uit van de totale CO₂-uitstoot door de industrie in Zuid-Holland. We kijken ook naar de industrie in andere delen in Zuid-Holland om de CO₂-uitstoot (en andere uitstoot) te verminderen.

Vernieuwende bedrijven in de energie innovatiesector die al een paar jaar verder zijn, de zogeheten scale-ups, konden doorgroeien dankzij ENERGIIQ, ons energie-innovatiefonds. Hiermee wordt de kans groter dat deze bedrijven een grotere impact krijgen op de energie en grondstoffentransitie.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- Wij zijn via de omgevingsdiensten verantwoordelijk voor de vergunningverlening, toezicht en handhaving voor ongeveer 350 industriële bedrijven.
- Samen met ondernemersvereniging Deltalinqs en overige partners stelden we het [Deltalinqs Climate Program](#) op. Hierin werken we samen aan energiebesparing, aan het opbouwen van circulaire industrie en aan het elektrificeren van industriële processen.
- In 2024 is de tweede ronde van het Europese Just Transition Fund (JTF) opengesteld. Er was een budget beschikbaar van € 7,2 miljoen voor innovatie. Dit geld was voor projecten die de regionale economie versterken en vernieuwen op duurzame wijze. Deze openstelling van JTF was gericht op projecten die bijdragen aan het vervangen van fossiele grondstoffen en brandstoffen door groene elektriciteit en waterstof.
- Via de stichting Cluster6 ondersteunden we de verduurzaming van de verspreide industrie in Zuid-Holland. Het betreft hier de industrie die niet in een specifiek cluster is geconcentreerd.
- De provincie ondersteunt via Innovation Quarter het regionale innovatieprogramma Energie en Klimaat (E&K). Het programma heeft 4 thema's: verduurzaming van de gebouwde omgeving, grootschalige opwekking en opslag van energie, industriële elektrificatie en circulaire grondstoffen in de industrie.
- Samen met andere overheden, bedrijven en kennisinstellingen doet de provincie mee met de taskforce Circulair van de Economic Board Zuid-Holland (EBZ). De taskforce houdt zich bezig met de uitvoering van de Circulaire Actieagenda Zuid-Holland.

Stimuleren van efficiency in de industrie

- Vanaf 2015 controleren de omgevingsdiensten strenger op energiebesparing bij bedrijven. Eind 2023 voerde het Rijk de brede energiebesparingsplicht in. Alle bedrijven moeten volgens de wet energiemaatregelen

nemen die ze binnen maximaal 5 jaar kunnen terugverdienen. Hiermee gelden alle regels voor energiebesparing nu voor alle bedrijven. Grootverbruikers voeren elk jaar een energieonderzoek uit. In 2024 hadden we extra aandacht voor de beoordeling van de energieonderzoeken. Ook hielden we toezicht bij bedrijven die in de jaren voor 2024 waren uitgezonderd van de energiebesparingsplicht.

- De omgevingsdiensten informeerden in 2024 bedrijven proactief over mogelijkheden om energie te besparen. Dit deden we extra, naast de taken die we volgens de wet hebben voor vergunningverlening, toezicht en handhaving (de VTH-taken). We stimuleerden hiermee de industrie om maatregelen te nemen die energie besparen.
- De provincie gaf subsidie voor de bouw van het Botlekstoomnetwerk naar het zuidelijke deel van de Botlek (Cluster Zuid). De bouw is in 2024 gestart. Als dit netwerk klaar is, zorgt het elk jaar voor een extra vermindering in de uitstoot: 96.000 ton CO₂ en 58.000 kg NO_x. Als de volledige plannen voor het Botlekstoomnetwerk worden uitgevoerd, is de vermindering 209.000 ton CO₂ en 126.000 kg NO_x per jaar. Dat is te vergelijken met de uitstoot van 140.000 woningen.
- We droegen via Deltalinqs bij aan de zogeheten energie-innovatiestudies (EIS). Hierbij worden op 'no cure, no pay'-basis mogelijkheden voor het besparen van energie onderzocht bij bedrijven. 'No cure no pay' wil zeggen dat bedrijven geen rekening krijgen als er geen resultaat is. Er zijn hiervoor studies uitgevoerd bij industriële bedrijven die veel energie verbruiken. In 2024 zijn deze onderzoeken uitgebreid naar bedrijven buiten het HIC.

Vernieuwen van het energiesysteem van de industrie

- In 2024 stelden we het plan van aanpak vast voor een onderzoek naar de mogelijkheid om kleine, modulaire kernreactoren in Zuid-Holland te plaatsen. Dit onderzoek was afgestemd met andere provincies. Het onderzoek past in het programma 'Small Modular Reactors' (SMR's) van het ministerie van Klimaat en Groene Groei (KGG).
- We deden mee aan het traject van het Rijk om 2 conventionele kerncentrales van 1,5GW te realiseren. Zuid-Holland doet mee vanwege de waarborglocatie Maasvlakte. Een waarborglocatie is een locatie die in 'het waarborgbeleid voor kernenergie' is aangewezen waar een kerncentrale mogelijk kan komen. Voor deze locaties geldt dat zij kunnen voldoen aan specifieke randvoorwaarden, waaronder aanwezigheid van koelwater en bereikbaarheid. De Maasvlakte wordt als volwaardig alternatief meegenomen in de procedure voor de Milieu Effect Rapportage (MER).
- We hebben een energiesysteemanalyse laten uitvoeren op het Haven Industrieel Complex (HIC) voor de mogelijke inpassing van small modular reactors (SMR's). Een energiesysteemanalyse is een analyse die betrekking heeft op het gehele energiesysteem, zowel elektriciteit als warmte. Dit onderzoek deden we in het kader van de Cluster Energie Strategie (CES) Rotterdam-Moerdijk. Het onderzoek toonde aan dat kleine kerncentrales mogelijk een oplossing zijn voor het plaatselijke elektriciteitssysteem.
- We doen actief mee aan de 'Verkenning aanlanding wind en waterstof op zee' (VAWOZ) 2030-2040. Dit programma onderzoekt routes om elektriciteitskabels en waterstofleidingen aan land te brengen, en locaties om deze aan te sluiten op het hoogspanningsnet en toekomstige waterstofnetwerk.
- De provincie ondersteunt bedrijven die de overgang maken naar duurzame energie, zoals restwarmte en waterstof. Dit gebeurt via de regeling 'Energie-infrastructuur op industrieterreinen'. Die bedrijven krijgen te maken met lokale energie-infrastructuur die nog niet op berekend is op die overgang. In 2024 is de aanleg gestart van de gesubsidieerde projecten: CO₂ leidingen naar Tinte-Vierpolders en Noukoop. Deze projecten leveren een vermindering op van 31 kiloton CO₂-uitstoot en ongeveer 650 kg NO_x per jaar op. Stikstofoxiden (NO_x) zijn gassen die vooral vrijkomen bij de verbranding van fossiele brandstoffen, zoals uitlaatgassen van voertuigen of industriële uitstoot.

Vernieuwen van het grondstoffsysteem van de industrie

- We voerden naast de VTH taken een pilot uit over grondstof-efficiëntie. We keken naar de manier waarop we al eerder maatregelen vaststelden voor energie-efficiëntie. In de pilot onderzochten we of we deze manier ook kunnen gebruiken voor het verduurzamen van het grondstoffsysteem. Het basisidee is dat we eerst onderzoeken wat er te besparen valt. Zo benutten we duurzame bronnen doelmatiger en efficiënter.

- Na de succesvolle energie-innovatiestudies zijn we samen met Deltalinqs een studie gestart naar de mogelijkheid voor grondstoffen-innovatiestudies. De insteek is ook hier om op 'no cure, no pay'-basis de mogelijkheden voor het besparen van grondstoffen bij bedrijven te onderzoeken.
- Samen met de EBZ taskforce Circulair stuurden we een brief naar de Europese Commissie. In de brief vroegen we om wetgeving om de marktvraag voor circulaire producten te vergroten.
- We doen mee met het European Chemical Regions Network (ECRN). We dragen bij aan het ontwikkelen van Europees beleid waarmee we de overgang naar een circulaire industrie willen versnellen.
- Binnen de Groene Chemie Nieuwe Economie werken we met diverse provincies samen. Ons doel is het stimuleren van ketenvorming in de grondstoftransitie in de chemie. Hiermee wordt bedoeld dat bedrijven in de chemische industrie samenwerken om over te stappen van fossiele grondstoffen naar duurzamere, hernieuwbare grondstoffen.

Beleidsprestatie 3-1-5 Duurzaam energiesysteem

De energie-infrastructuur is de slagader van het toekomstige duurzame energiesysteem. We willen een slim en efficiënt energiesysteem dat beschikbaar is voor maatschappelijke opgaven in Zuid-Holland. We willen versnelling van de ontwikkeling en de ruimtelijke inpassing van elektriciteits-, groene waterstof- en warmtenetten.

Wat hebben we bereikt?

In 2024 is monitoring van energie-infrastructuur projecten van belang voor de provincie opgezet op basis van pMIEK 1.0 (provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat 1.0). Voor diverse projecten is bijgedragen aan tijdige vergunningverlening en daarnaast is gefaciliteerd bij ruimtelijke processen voor inpassing elektriciteitsstations. Ook geeft het pMIEK een indicatie voor benodigde grotere toekomstige energie-infrastructuur, wat input is geweest voor ruimtelijke processen zoals NOVEX en waarmee rekening gehouden wordt met ruimtelijke inpassing en benodigde ruimte. In 2024 is deze indicatie geactualiseerd voor de behoefte tot 2050. Daarnaast is een visie opgeleverd op de ontwikkeling van het energiesysteem: het Toekomstbeeld. In de visie zijn principes en keuzes uitgewerkt voor het energiesysteem die bijdragen aan het komen tot een slim en efficiënt energiesysteem.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK)

- We hebben de projecten in het pMIEK 1.0 elke 2 maanden gemonitord. Dit deden we samen met de netbeheerders en de gemeenten en regio's. Als het nodig was, namen we extra maatregelen om vertragingen te voorkomen. Dit gebeurde bijvoorbeeld bij het versnellen van de keuze voor een locatie.
- We werkten aan het concept provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat Zuid-Holland (pMIEK) 2.0. Hierbij is een programma uitgewerkt voor de benodigde energie-infrastructuur voor het energiesysteem tot 2050. Onderdeel van het pMIEK is een visie op de ontwikkeling van het energiesysteem 2050. In deze visie, het Toekomstbeeld, beschrijven we principes en de te maken keuzes om te komen tot een efficiënt toekomstig energiesysteem. Dat is gedaan samen met netbeheerders en in afstemming met gemeenten. We organiseerden hiervoor verschillende gebiedsateliers in de regio's. Gebiedsateliers zijn werksessies voor een specifiek gebied in Zuid-Holland.
- We hebben een aantal onderzoeken uitgevoerd, bijvoorbeeld verkenningen naar de randvoorwaarden voor locaties voor nieuwe energie-infrastructuur.

Stimuleren van flexibiliteit en efficiëntie van het energiesysteem

- De samenwerking op energie-infrastructuur met netbeheerders en gemeenten voor "Sneller bouwen energie-infrastructuur" en "slimme oplossingen" is geïntensiveerd.
- We hebben een kennissessie gehouden over de rol van opslag in het energiesysteem voor o.a. gemeenten.
- We hebben verschillende kennissessies gehouden over energiehubbs voor gemeenten en bedrijven. Energiehubbs is een lokale samenwerking, gebaseerd op afspraken, tussen meerdere partijen op het gebied

van energie. We maakten een eerste overzicht van initiatieven op het gebied van energiehubbs en werkten aan de opzet van een uitvoeringsplan voor energiehubbs.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' bestaat uit 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

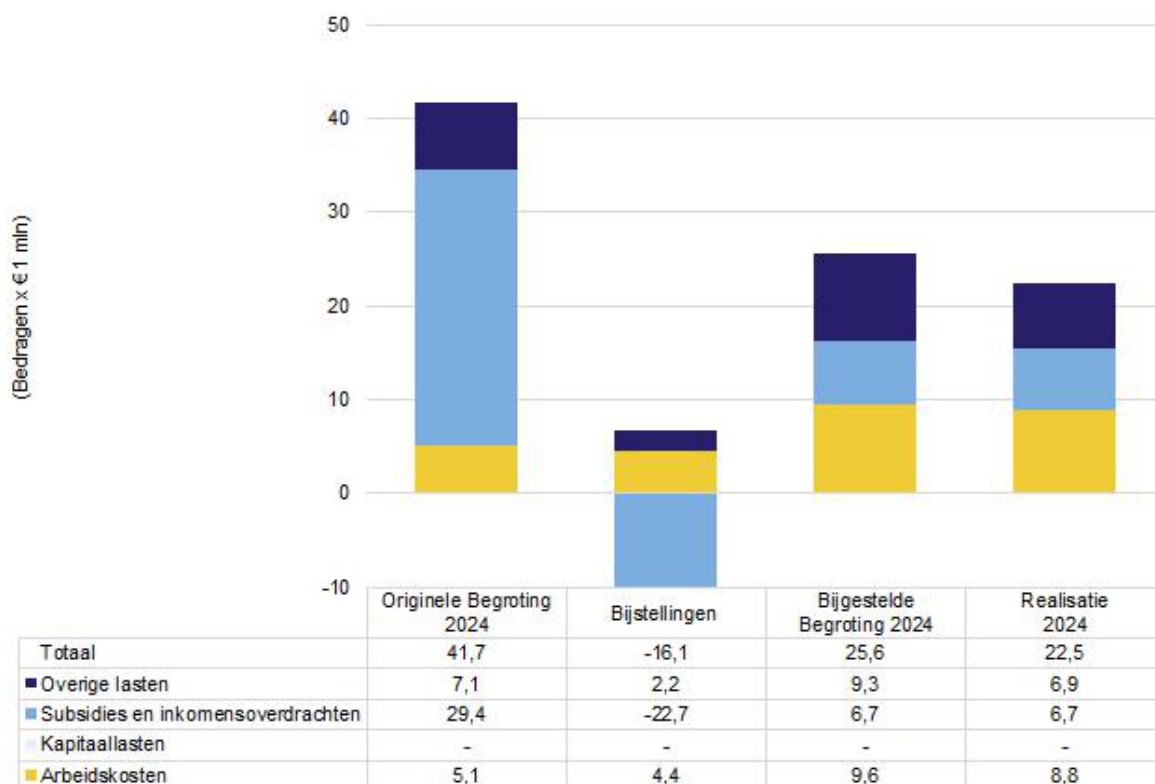
'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De aanpassingen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek laat zien hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkosteninformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeids capaciteit.
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën.

Opbouw en verloop van de lasten - Ambitie 3

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 3-1 Energietransitie					
3-1-1 Duurzame opwek electriciteit	6.749	2.374	9.123	7.545	1.578
3-1-2 Lokale initiatieven en inclusieve energietransitie	1.145	2.239	3.384	3.397	-13
3-1-3 Warmte transitie in de gebouwde omgeving en glastuinbouw	30.121	-22.070	8.051	9.151	-1.100
3-1-4 Klimaatneutrale en circulaire industrie en onderzoek kernenergie	3.245	225	3.470	2.510	960
3-1-5 Duurzaam energiesysteem	425	1.139	1.564	1.531	33
Totaal beleidsdoel 3-1	41.684	-16.093	25.591	24.134	1.458
Totaal Lasten	41.684	-16.093	25.591	24.134	1.458
Baten					
Beleidsdoel 3-1 Energietransitie					
3-1-1 Duurzame opwek electriciteit	3.498	923	4.420	3.468	-952
3-1-3 Warmte transitie in de gebouwde omgeving en glastuinbouw	3.159	576	3.736	3.281	-454
3-1-5 Duurzaam energiesysteem	0	267	267	225	-42
Totaal beleidsdoel 3-1	6.657	1.766	8.423	6.975	-1.448
Totaal Baten	6.657	1.766	8.423	6.975	-1.448
Saldo lasten en baten Ambitie 3	35.027	-17.859	17.168	17.159	9

Toelichting lasten

Beleidsdoel 3-1 Energietransitie

Duurzame elektriciteit opwekking € 1,6 miljoen (v)	Bestaand beleid
In 2024 was € 4,4 miljoen beschikbaar voor deze beleidsprestatie vanuit de Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid (CDOKE-regeling). Dat is een tijdelijke financieringsmaatregel om de capaciteit van decentrale overheden te ondersteunen bij klimaat- en energiebeleid. De realisatie is vertraagd. Een van de oorzaken daarvan is de krapte op de arbeidsmarkt. Het niet bestede bedrag (€ 0,7 miljoen) blijft beschikbaar voor 2025. Windenergie is een politiek gevoelig onderwerp en realisatie is van veel (externe) factoren afhankelijk. Er is bijvoorbeeld veel onzekerheid over het wel of niet doorgaan van projectbesluiten. Het project in Katwijk was voor 2024 begroot maar is niet doorgegaan en voor het project Nissewaard is nog geen projectbesluit genomen. Dit leverde een onderuitputting op van € 0,5 miljoen. In 2024 is besloten om de jaarlijkse bijdrage aan de zeven RES (Regionale Energiestrategie)-regio's te stoppen. Het budget wordt gekoppeld aan de Routekaart RES. Aan dit traject zijn veel kosten verbonden. Dit is het gevolg van de wijziging in het Omgevingsbeleid. De regio's kunnen hiervoor een bijdrage aanvragen. In 2024 deden niet alle regio's een aanvraag, wat een onderbesteding opleverde van € 0,2 miljoen. Voor de subsidieregeling Aanvalsplan Zon was voor 2024 € 0,7 miljoen beschikbaar. Er is een onderuitputting van € 0,1 miljoen. De voornaamste reden voor de onderuitputting was de onzekerheid over terugleveringskosten en netcongestie.	

Bij de begroting 2024 was € 0,2 miljoen beschikbaar voor de benaderingsdetectie voor windturbines. Het budget was eerst verdeeld over 2 jaar. Door oor vertraging in planvorming is dit voor 2024 (€ 0,1 miljoen) niet gerealiseerd.

Warmtetransitie in gebouwde omgeving en glastuinbouw € 1,1 miljoen (n)	Bestaand beleid
Voor 2024 was € 1 miljoen beschikbaar voor het project ELENA. Na afronding in september 2025 wordt de eindafrekening opgemaakt. Het resterende budget van € 0,2 miljoen wordt aan de EU overgemaakt. De lagere besteding van € 0,2 miljoen in 2024 voor het Ontzorgingsprogramma Maatschappelijk Vastgoed is te verklaren door vertraging bij enkele aanbestedingen eind 2024. Voor de Verbonden Partij Energiq is in 2024 een storting van € 1,9 miljoen in de voorziening geweest, dit betreft een aanpassing voor de mutatie in de intrinsieke waarde. Voor het project Warmteling is een lagere last gerealiseerd dan begroot (€ 0,2 miljoen). Voor 2024 was op basis van prognose € 4 miljoen begroot, maar op basis van projectvoortgang is € 3,8 miljoen gerealiseerd. Overig (€ 0,2 miljoen): bij de processen bij de onderwerpen Warmte en Energietransitie zijn de kosten lager dan verwacht. Dat komt door vertraging in planvorming en uitvoering van programma.	

Klimaatneutrale en circulaire energie en kernenergie € 0,9 miljoen (v)	Bestaand beleid
Bij de onderwerpen Innoveren en kennis (€ 0,6 miljoen) en Botlek Stoomnetwerk (€ 0,3 miljoen) zijn de gerealiseerde kosten lager dan was begroot. Door wijziging in de looptijden van projecten, is voor € 0,6 miljoen in de egalisatie reserve lastneming subsidies gestort. Vertraging in de planvorming zorgde bij het onderwerp Innoveren en kennis voor de onderbesteding (€ 0,3 miljoen).	

Apparaatslasten € 0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
Voor een toelichting zie Paragraaf Arbeidscapaciteit.	

Toelichting baten

Beleidsdoel 3-1 Energietransitie

Duurzame elektriciteit opwekking € 1 miljoen (n)	Bestaand beleid
Bij de lasten lichtten we toe dat Duurzame elektriciteit opwekking lagere lasten heeft. Een specifieke uitkering (een OVP) dekt die lasten. Dit leidt ook tot lagere baten. Het betreft CDOKE-regeling.	

Warmtetransitie in gebouwde omgeving en glastuinbouw € 0,5 miljoen (n)	Bestaand beleid
Bij de lasten lichtten we toe dat Warmtetransitie lagere lasten heeft. Een specifieke uitkering (een OVP) dekt die lasten. Dit leidt ook tot lagere baten. Het betreft de projecten ELENA en Maatschappelijk Vastgoed..	

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in [Bijlage 1](#).

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Vershil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 3-1 Energietransitie					
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0		0	566	-566
Totaal beleidsdoel 3-1	0	0	0	566	-566
Totaal Lasten	0	0	0	566	-566
Baten					
Beleidsdoel 3-1 Energietransitie					
Warmteleiding Warmteling	26.000	-22.000	4.000	3.800	-200
Totaal beleidsdoel 3-1	26.000	-22.000	4.000	3.800	-200
Totaal Baten	26.000	-22.000	4.000	3.800	-200
Saldo lasten en baten Ambitie 3	-26.000	22.000	-4.000	-3.234	-766

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

ZEH N.V.

Sinds 1 maart 2023 is de Zeeuwse Energie Houdstermaatschappij (ZEH N.V.) de rechtsoopvolger van PZEM N.V. en richt zich op de productie, handel en levering van energieproducten en diensten aan de zakelijke markt.

Daarnaast speelt ZEH N.V. een belangrijke rol in de energievoorziening van Zeeland en daarbuiten met een focus op duurzame en betrouwbare energieoplossingen. Door in te zetten op innovatie en strategische samenwerkingen streeft ZEH N.V. naar een toekomstbestendige en stabiele energievoorziening.

Omgevingsdiensten

Zie de toelichting bij [Ambitie 7](#).

ENERGIIQ

Zuid-Holland heeft alle aandelen in ENERGIIQ Energie-innovatiefonds Zuid-Holland B.V. ENERGIIQ heeft als doel CO₂ te reduceren, banen te scheppen en bij te dragen aan de economische groei in de provincie. ENERGIIQ helpt bedrijven die hierin kunnen bijdragen. Dat doet ENERGIIQ door geld aan deze bedrijven te lenen of aandelen in deze bedrijven te kopen. ENERGIIQ heeft een vermogen van €35 miljoen.

Subsidies

[Zie paragraaf Subsidies - Ambitie 3.](#)

Ambitie 4 Een welvarend Zuid-Holland

De beleidsambitie Een welvarend Zuid-Holland is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze [link](#).

Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat

Het beleidsdoel Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 4-1-1 Innovatieve economie

Nederland, en hiermee dus ook Zuid-Holland, is een kenniseconomie. Innovatie is een essentieel onderdeel van zo'n economie. Het stimuleren van innovatie doet de provincie door kennisontwikkeling en kennisdeling tussen ondernemers, kennisinstellingen en overheden te stimuleren. Denk aan samenwerkingsverbanden bewerkstelligen, digitale technologieën helpen ontwikkelen en onderzoeksprojecten financieren om toepassing van innovatie mogelijk te maken.

De economie staat onder druk omdat deze nog sterk leunt op fossiele en analoge productieprocessen. Tegelijkertijd staat de provincie voor tal van uitdagingen, op het gebied van stikstof, klimaat, human capital, schone en betaalbare energie, en een gezonde en inclusieve leefomgeving. De provincie helpt de transitie naar een duurzame en digitale economie te versnellen door in te zetten op innovatie. Hiermee wordt de economie toekomstbestendig gemaakt.

Verschillende beleidsmaatregelen zijn ingericht om aan bovenstaande doelen een bijdrage te leveren.

Wat hebben we bereikt?

De provincie Zuid-Holland zorgt voor goede omstandigheden voor nu en de toekomst, zodat bedrijven zich hier graag vestigen en in Zuid-Holland blijven. We stimuleren de overgang naar een duurzame, digitale en inclusieve economie. We zorgen voor kennisdeling en stimuleren innovaties binnen de provincie. Dit helpt het bedrijfsleven én de economie van Zuid-Holland.

Brede welvaart betekent alles wat belangrijk is voor een goed leven, zoals onderwijs, veiligheid en gezondheid. De provincie scoort niet goed op een aantal delen van die brede welvaart, zoals milieu, natuur en verschillen in gezondheid en inkomen. Daarom werkten we ook in 2024 aan vernieuwing waarmee we de overgang naar een duurzame, digitale en inclusieve economie versnellen en stimuleren.

Zuid-Holland heeft een heel brede, diverse economie. Dat is goed, maar dat betekent ook dat versplintering dreigt, terwijl bedrijven uit verschillende sectoren en clusters juist heel veel voor elkaar kunnen betekenen. Maar ondernemers vinden elkaar niet altijd vanzelf, daarom hebben we voor een aantal sectoren samen met partners vanuit de overheid, het bedrijfsleven en het onderwijs, gezorgd voor samenwerking, juist ook van bedrijven in verschillende sectoren. Bijvoorbeeld om te zorgen dat belangrijke ('sleutel')technologieën worden toegepast in nieuwe producten. Dat doen we ook door 'field labs' (plekken waar nieuwe producten niet in een laboratorium maar in levensechte omstandigheden worden getest) en campussen (bijzondere bedrijventerreinen waar bedrijven en kennisinstellingen samenwerken aan nieuwe producten) bij elkaar te brengen om nieuwe kansen voor innovatie te benutten. Met een aantal grote gemeenten hebben we samen het initiatief genomen om de hulp, die overheden maar ook universiteiten en andere organisaties bieden aan startende en snel groeiende ondernemingen, beter op elkaar en op de vraag van ondernemers af te stemmen (Start up & Scale Up Agenda Zuid-Holland).

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Innovatie zorgt voor nieuwe, duurzame en digitale oplossingen voor maatschappelijke opgaven. De overgang naar een duurzame, digitale en inclusieve economie moet plaatsvinden door en mét het bedrijfsleven. Daarom

ondersteunen we vernieuwende mkb'ers (midden- en kleinbedrijven) met hun innovatieprojecten. Maar de provincie steunt ook de algemene economische omgeving waarbinnen bedrijven vernieuwen en ondernemen. Dat heet de *innovatie-infrastructuur*. Zo komen er nog meer verbeteringen en worden de omstandigheden beter waarin bedrijven zich willen vestigen of verder groeien. Het is belangrijk dat onze economie weerbaar is en klaar voor de toekomst. We willen een sterk kennis- en innovatie-ecosysteem, dat betekent dat we zorgen voor goede onderlinge samenwerking en het delen van kennis om te kunnen innoveren. Dat gebeurt onder andere via campussen en fieldlabs.

Innovatie infrastructuur versterken door de ontwikkeling van campussen en fieldlabs te versnellen

Om de doelstellingen rondom innovatie te bereiken, stelden we deze succesvolle regelingen in 2024 opnieuw open:

- Subsidieregeling Campussen Zuid-Holland. Dit is voor kansrijke initiatieven binnen de TU Delft Campus, het Leiden Bio Science Park en de NL Space Campus. De provincie stelde in 2024 € 2,6 miljoen beschikbaar. Er zijn 2 voorstellen voor NL Space Campus, 3 voor de TU Delft en 2 voor het Leiden Bio Science Park ingediend. Voor een deel van de aanvragen loopt de beoordeling nog.
- Het geld voor het programma 'Kansen voor West III' (KvWIII) komt voor een groot deel uit het Europese Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO). Dit programma is er om de regionale economie in de Randstad (West-Nederland) een impuls te geven. Ook de provincie en het Rijk dragen bij. De provincie stelt indien nodig ook nog eigen middelen beschikbaar om goede projecten door te laten gaan ('cofinanciering'). Met dat geld wil de provincie zorgen voor extra sturing, gebruik en effect van deze EU-middelen. De middelen worden ingezet voor de doelstellingen van de provincie voor de innovatie-infrastructuur, zoals voor fieldlabs. Zie ook de details onder het kopje 'Europese netwerken'.

Innovatie stimuleren binnen specifieke clusters

- Versterking van het 'Life Science and Health-cluster'. In 2024 investeerden we € 0,6 miljoen in onder andere het incubator-programma van het Erasmus MC. In het incubator-programma krijgen jonge, startende bedrijven de mogelijkheid om zich in een paar jaar snel te ontwikkelen. Het geld is bedoeld voor betaalbare laboratorium- en kantoorruimte, advies, coaching en toegang tot een netwerk van professionals. Met de investering kan het Erasmus MC het incubatorprogramma uitbreiden. Zo kunnen meer bedrijven op een nog betere manier begeleiding krijgen. Ook stelden we geld beschikbaar voor 3 andere programma's: het programma [RegMedXB](#) voor regeneratieve medicijnen, de exploitatie van [YES!Delft](#) en voor de Zorginnovatiehub [Den Haag](#). De kosten zijn samen ongeveer € 0,7 miljoen.
- Versterking van de 'industriële witte biotechnologie' (technologie op basis van biologische processen, gericht op toepassing in de industrie) en het eiwitcluster (een groep bedrijven die werken aan de ontwikkeling van alternatieve eiwitten) in Zuid-Holland. We gaven een exploitatiebijdrage aan de Biotech Campus Delft (€ 0,2 miljoen). Verder is in 2024 is het netwerk Protein Port, een netwerk van bedrijven die werken aan de ontwikkeling van alternatieve eiwitten) opgericht. Het netwerk brengt onderzoekers, ondernemers, investeerders en overheden samen om samen te werken aan alternatieve eiwitten. Dit netwerk ontving € 0,1 miljoen. Inmiddels investeert ook private partij ASR Dutch Science Park Fund voor meer jaren mee in de Biotech Campus Delft. In 2024 is begonnen met de bouw van het wereldwijde hoofdkantoor voor onderzoek en ontwikkeling (research & development ofwel R&D) van DSM-Firmenich in Delft. Daarnaast hebben we geholpen bij het organiseren van het Seagriculture congres in Rotterdam, hebben we onderzoek betaald naar, en een netwerk ondersteund rond 'aquatische gewassen', dat zijn planten die in of op water groeien, zoals zeewier, eendenkroos en algen. Ze hebben weinig ruimte en geen mest of pesticiden nodig, zuiveren het water en nemen CO₂ op. Deze gewassen groeien snel en zijn een duurzame bron voor voedsel, veevoer, bioplastics en biobrandstof (biobased, pharma en food toepassingen).
- Versterking van het 'Aerospace-cluster'. In 2024 stimuleerden we de verdere ontwikkeling van de NL Space Campus in Noordwijk. We verleenden een exploitatiesubsidie aan de campusorganisatie van € 0,3 miljoen. Dat geld was onder meer voor het ondersteunen van het netwerk van bedrijven die bezig zijn met de ontwikkeling en productie van ruimtevaartproducten, hun toeleveranciers, hun klanten en alle organisaties die ze helpen (banken, overheden, adviseurs etc.), ofwel het 'innovatie-ecosysteem', het realiseren van

gedeelde faciliteiten (zoals laboratoria, zogenaamde 'clean rooms') en het stimuleren van lokale activiteiten van de kennispartners zoals lessen voor studenten, presentaties door onderzoekers. Ook begon de bouw van het Cometlab. Het Cometlab is een onderzoeks- en ontwikkelingsfaciliteit op de campus. Er is € 1,1 miljoen via de subsidieregeling campussen beschikbaar gemaakt (zie de tekst onder innovatie infrastructuur versterken door de ontwikkeling van campussen en fieldlabs te versnellen). Er is in totaal € 0,3 miljoen minder uitgegeven dan begroot. De oorzaken:

- o Het project SCN Avatar op NL Space Campus loopt langer door. Daarom verantwoorden we een deel van de activiteiten in 2025 en 2026 in plaats van in 2024.
- o Om NL Space Campus nog verder te verbeteren, zijn 2 nieuwe projecten ingediend bij de subsidieregeling Campussen. In de afgelopen tijd zijn de subsidies toegekend. De projecten starten in 2025 en niet eind 2024.

Innovatie stimuleren in het midden- en kleinbedrijf (MKB)

Om de doelstellingen te halen die staan onder Algemeen, stelden we de volgende succesvolle regelingen in 2024 opnieuw open. We voerden we de volgende programma's uit:

Subsidieregeling mkb Innovatiestimulering Topsectoren (MIT): de provincie en het Rijk stelden geld beschikbaar voor het vernieuwende mkb in alle sectoren in Zuid-Holland. Zo droegen we onder andere bij aan een circulaire, digitale en inclusieve economie. In 2024 investeerden we in totaal € 11 miljoen (€ 5 miljoen van de provincie en € 6 miljoen van het Rijk) in 165 vernieuwende mkb'ers. Het ministerie van Economische Zaken verdubbelde elke euro die de provincie in deze regeling stopte. En de aanvragers moesten zelf ook andere investeerders vinden. Dat leverde in totaal € 30 miljoen aan innovatiekracht op voor het vernieuwende mkb.

Subsidieregeling mkb-Deals: dit zijn regelingen van gemeenten, werkgeversorganisaties en de provincie samen. Het doel is om mkb'ers te steunen bij digitalisering, bij verduurzaming en bij het invoeren van vernieuwingen. In 2024 stelden we hiervoor € 0,7 miljoen beschikbaar. Met dat geld zijn 5 mkb-deals gesloten.

Breed mkb: we namen een samenhangend pakket van initiatieven op in het Uitvoeringsprogramma Breed mkb Zuid-Holland. Doel: het versnellen van de duurzame en digitale transitie in het mkb. We keken hoe we het breed mkb konden steunen binnen elke opgave van het domein Economie, bijvoorbeeld op het gebied van ruimte voor ondernemen of circulaire economie. Het budget hiervoor van € 0,3 miljoen is bijna helemaal toegekend.

Vroege Fase Financiering (VFF): we gaven drie jaar geleden een provinciale subsidie van € 2 miljoen aan InnovationQuarter (IQ). IQ heeft een investeringsfonds voor VFF dat UNIIQ heet. UNIIQ beheert het subsidiegeld. UNIIQ helpt regionale ondernemers om hun vernieuwing sneller naar de markt te brengen. In 2024 ontvingen 8 ondernemers in energietransitie, AI en medische technologie een Vroege Fase Financiering.

Innovatieteam: in 2024 werkten we via het Startup in Residence Intergov programma (SiR Intergov) samen met innovatieve mkb'ers aan zes concrete oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken. Impact in cijfers: 1.500 ondernemers betrokken en 150 projecten uitgevoerd waarvan 35% een verder vervolg krijgt. SiR Intergov wordt door de Europese Commissie gezien als een voorbeeld voor overheden in Europa. Via SiR Intergov komen er praktische oplossingen voor maatschappelijke thema's zoals energietransitie, digitale economie en ondermijning. SiR Intergov koppelt overheid en ondernemers. Daarbij gaat het steeds meer om grotere, meerjarige projecten. Het Innovatieteam stimuleerde ook het vernieuwingsgericht inkopen. Dat betekent dat de inkoop niet gericht was op het vervangen van bestaande producten en diensten, maar op het verkrijgen van nieuwe oplossingen voor de vraagstukken waar de bestaande producten en diensten voor werden ingezet. Ook organiseerden we sessies met experts over tokentechnologie in Energie, Handel en Finance. Tokentechnologie wil zeggen dat het niet gaat om fysieke bezittingen van een bedrijf (bijvoorbeeld machines), maar digitale (zoals blockchain).

Stimuleren Europese netwerken

De provincie stelde meerdere subsidieregelingen open binnen het lopende programma Kansen voor West. Dat programma gebruikt EU-fondsen (zie ook onder het kopje Innovatie infrastructuur versterken door de ontwikkeling van campussen en fieldlabs te versnellen).

- Met één van de openstellingen in het voorjaar van 2024 stelden we geld beschikbaar voor de Innovatieprogramma's 'ZorgTech' en 'Energie & Klimaat'. Het ging om € 3 miljoen, waarvan € 1,9 miljoen aan geld van de provincie.
- Met een andere openstelling kwam geld beschikbaar voor voucherregelingen (vouchers zijn een soort tegoedbonnen) voor campussen en fieldlabs. Met de vouchers kon het mkb makkelijker gebruik maken van de innovatie-infrastructuur zoals campussen en fieldlabs, omdat de kosten lager zijn voor bedrijven dan wanneer ze zelf een test zouden moeten betalen. We stelden € 4,3 miljoen beschikbaar. Dat bedrag was een combinatie van EFRO-middelen (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling) en geld van het Rijk.
- De openstelling van november 2024 ging om grote innovatieprojecten. De provincie stelde in totaal € 5,0 miljoen beschikbaar (EFRO-middelen en geld van het Rijk). In totaal werd voor het volledige bedrag subsidie aangevraagd. De beoordeling van de aanvragen loopt nog.
- Eind 2022 ging de regeling open voor steun vanuit de Provincie voor projecten die in aanmerking komen voor de Europese Interregprogramma's ('cofinanciering'). De provincie stimuleert dat regionale partners aan deze programma's meedoen. De regeling duurt een aantal jaar en loopt tot en met december 2025 (€ 2,4 miljoen). Eind 2024 vroegen meer dan 10 Zuid-Hollandse organisaties samen al ruim € 1,8 miljoen subsidie aan. Daarvan kwam € 1,2 miljoen van de provincie.

Strategische samenwerking om een innovatieve economie te stimuleren

InnovationQuarter (IQ) is de regionale ontwikkelingsmaatschappij van Zuid-Holland. IQ zet zich in voor het duurzaam sterker maken van de economische structuur. In 2024 investeerde IQ in vernieuwende bedrijven, ondersteunde mkb'ers en haalde buitenlandse bedrijven naar onze regio. Voor deze taken gaven we zo'n € 2,1 miljoen aan IQ als bijdrage aan de vaste kosten voor uitvoering hiervan.

Versterken van netwerken gericht op kennis en innovatie

Om de doelstellingen te halen die onder Algemeen worden genoemd stelden we de Subsidieregeling Regionale Netwerken voor innovatie in Zuid-Holland (RNIZ) opnieuw open. Met de subsidieregeling willen we netwerken van ondernemers die nieuwe producten en diensten ontwikkelen of juist zoeken ondersteunen. In 2024 stelden we € 1,5 miljoen beschikbaar voor deze innovatienetwerken, en wel voor netwerken op de thema's. Digitalisering: Quantum (heel snelle en krachtige computers) en 'Semicon' Industrie (halfgeleiders, een belangrijk bestanddeel van computerchips); en Industriële Biotech: Aquatische Gewassen (bijvoorbeeld zeewier, eendenkroos of algen). 5 netwerken vroegen voor in totaal € 1,7 miljoen aan. Het beoordelingsproces loopt nog.

Overig

- De Groeiagenda Zuid-Holland is sinds 2021 de gezamenlijke, regionale agenda van bedrijven, kennisinstellingen en overheden in Zuid-Holland. De Groeiagenda richt zich op toekomstbestendige, economische ontwikkeling. Met de Groeiagenda zetten we ons ook in 2024 in voor regionale samenwerking. We brachten samen de economische ontwikkeling onder de aandacht bij het Rijk. En we deden gezamenlijk aanvragen bij het Nationaal Groeifonds (NGF). We gaven ongeveer € 0,1 miljoen uit aan de procesbegeleiding van 2 nieuwe aanvragen bij het fonds en regiodeals. We zetten ons in 2024 vooral in voor de eerder toegekende middelen uit onder andere het NGF.
- De provincieorganisatie wil de overgang naar een duurzaam en circulair Zuid-Holland te versnellen. Dat doet de provincie onder meer met ACCEZ, Accelerating Circular Economy in Zuid-Holland. ACCEZ richt zich vooral op de grote transities in de land- en tuinbouw. In 2024 rondde ACCEZ twee projecten af voor verduurzaming in de Duin- en Bollenstreek en rond watervraagstukken in het Westland.

Beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de tuinbouwketen

De provincie Zuid-Holland versnelt de transitie naar een toekomstbestendig en duurzaam tuinbouwcluster om de toppositie te behouden. De provincie zet in op het clusteren en concentreren van de glastuinbouw, met aandacht voor de internationale concurrentiepositie en het behouden van voldoende ruimte voor glastuinbouw als economisch cluster. Dit is een tuinbouwketen met minder schadelijke uitstoot naar bodem, lucht en water. En een internationaal concurrerende tuinbouwketen, waar bedrijven een gezond verdienmodel hebben.

De provincie zet hiervoor een mix van instrumenten in: versterken van netwerken, financiële bijdragen, ruimtelijk beleid, regelgeving, dataverzameling en monitoring.

Wat hebben we bereikt?

In 2024 zorgden wij samen met gemeenten en andere partners voor een goede ruimtelijke inpassing van glastuinbouw en Greenport-gerelateerde functies in het glastuinbouwgebied. Een Greenport is een samenwerkingsverband tussen ondernemers, overheden en kennisinstellingen in een regionaal tuinbouwgebied. Zuid-Holland kent 4 Greenports. Greenport-gerelateerde functies zijn activiteiten die niet in kassen plaatsvinden maar wel in het kassengebied thuishoren, zoals zaadveredeling, waterberging en aardwarmteputten.

Samen met de andere partijen binnen de regionale Greenports werkten we aan een aantal programma's. Bijvoorbeeld om de waterkwaliteit te verbeteren, om minder afhankelijk te worden van gewasbeschermingsmiddelen, om robotisering en digitalisering te versnellen en om circulariteit te stimuleren. Al deze programma's brachten we onder de aandacht van het Rijk, via het netwerk Greenports Nederland. Wij presenteerden in 2024 de nulmeting van de Tuinbouwmonitor. Die biedt transparantie en openheid over de vorderingen op een aantal belangrijke thema's voor de tuinbouw.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

In 2024 hebben ingezet op een aantal verschillende monitors. We presenteerden in 2024 de nulmeting van de Tuinbouwmonitor, waarin we op verschillende thema's weergeven hoe de Zuid-Hollandse tuinbouw ervoor staat. Met de Glasmonitor, waarin de glastuinbouwgebieden op kavelniveau te zien zijn, werkten we aan een instrument voor gebiedsgerichte vertaling van ons beleid. In 2024 begonnen we met een Monitor Logistiek Zuid-Holland. Deze monitor maakt de uitdagingen voor de (vers)logistiek zichtbaar, zoals de ontwikkeling van de hoeveelheid lading en de manier waarop deze vervoerd wordt.

Het Meerjaren Investeringsprogramma Ruimte en Transport (MIRT) is gericht op Goederenvervoercorridors. Via MIRT steunde de provincie het bedrijfsleven bij subsidieaanvragen voor de nationale 'modal shift' regeling. Modal shift houdt in de overgang van vrachtwagens naar duurzamere manieren van vervoer zoals trein en schepen. Er zijn ook initiatieven gestart voor meer vervoer via spoor en water door het Realisatiepact Rotterdam en omgeving. Dat zijn meerjarige uitvoeringsafspraken voor een duurzame en toekomstbestendige ontwikkeling van dit grote knooppunt.

Bevorderen duurzaam verdienmodel tuinbouw

- We doen mee in het platform Duurzame Glastuinbouw. Samen met partners ontwikkelden we projecten om de waterkwaliteit te verbeteren. We keken hoe we deze projecten konden financieren binnen het ZH-PLG en / of bestaande subsidieregelingen of andere middelen. Deze projecten vonden onder meer plaats in de Greenports Boskoop en Duin- en Bollenstreek. Een deel van deze projecten valt onder het ZH-PLG. Een deel van deze projecten ontvangt geld dat is vrijgemaakt voor verbeteren van de waterkwaliteit ten behoeve van de KaderRichtlijn Water (KRW).
- In 2024 sloten we een convenant af met bedrijven en bewonersorganisaties voor de modernisering in de Broekpolder. In Oranjepolder (Greenport West Holland) en Baan- en Sotaweg (Greenport Aalsmeer) zetten we geld in voor de modernisering van het teeltareaal. Ook verkenden we samen met partners binnen

Greenports Nederland de mogelijkheden voor gebiedsontwikkeling in de (glas)tuinbouwgebieden. Die ontwikkeling draait om moderniseren en toekomstbestendig maken van het teeltaeraal.

Bevorderen netwerksamenwerking tuinbouw

- Via begrotingssubsidies droegen wij ook in 2024 financieel bij aan de regionale Greenports en Greenports Nederland. Met deze subsidies versterken we het netwerk tussen overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen zodat we goed kunnen samenwerken. Dit heet ook wel het triple helixniveau.
- In 2024 was de provincie aanwezig op de Grüne Woche en op de Fruit Logistica, beide in Berlijn. Op deze beurzen hebben we ontmoetingen gehad met het Nederlandse tuinbouwnetwerk en afspraken gemaakt over gezamenlijke acties, bijvoorbeeld het komen tot een deal voor robotisering met het Rijk. We namen deel aan bijeenkomsten voor Vers op het Spoor in Brussel en Madrid. Op deze bijeenkomsten deden we een oproep om met ons samen te werken aan het realiseren van een treinverbinding voor verse producten die nu nog per vrachtwagen vervoerd worden. In Nederland waren we op de GreenTech, een beurs gericht op de nieuwste tuinbouwtechniek, en Plantarium, waar de Boskoopse kwekers hun nieuwste producten presenteren.
- We gingen door met onze steun aan het Innovatiepact van Greenport West-Holland, door cofinancieringsbijdragen van de provincie aan vernieuwingsprojecten voor circulair, duurzaamheid en digitalisering. In het Innovatiepact zitten vernieuwingsprojecten op het gebied van circulaire verpakkingen, duurzaamheid en digitalisering. Er is bijvoorbeeld het fieldlab Vertical Farming waarbij tests worden gedaan om bijvoorbeeld de energiekosten van vertical farming omlaag te krijgen. De Greenport Horti Campus richt zich op de samenwerking tussen de 3 campuslocaties binnen de Greenport West-Holland en het project Circulair Teeltmateriaal en Verpakkingen houdt zich bezig met het terugdringen van gebruik van kunststoffen in de tuinbouw. Begin maart 2025 is het nieuwe Innovatiepact ondertekend.
- Ook binnen de Greenports Duin- en Bollenstreek, Boskoop en Aalsmeer droegen we bij aan projecten die helpen om het toekomstig en duurzaam verdienmodel van de tuinbouw werkelijkheid te maken, bijvoorbeeld op het gebied van verminderen van gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.
- In 2024 pasten we ons omgevingsbeleid aan. We hebben onze maatregelen logischer gebundeld en de focus scherper neergezet, gericht op verduurzaming van het tuinbouwcluster en het behouden van de concurrentiepositie.
- We droegen in juli 2024 de extractenbibliotheek 'Dutch Extract Library' over aan de Universiteit Leiden. Deze bibliotheek met plantenextracten van tuinbouwgewassen was sinds eind 2019 in eigendom van de provincie.

Bevorderen duurzame tuinbouwgebieden en -netwerken

- In 2024 continueerden we het EnergieAkkoord Greenport West-Holland 2021-2025. Met het EnergieAkkoord wordt met 50 partners uit de tuinbouwsector, overheden en kennisinstellingen gewerkt aan een klimaatneutrale glastuinbouw in 2040. Daarbij ondersteunden we de realisering van geothermieboringen waardoor aardwarmte beschikbaar komt voor glastuinbouw voor duurzame verwarming en de ontwikkeling van regionale warmtesystemen in de glastuinbouwclusters. Daarnaast zet de provincie zich in om afspraken te maken over aansluitingen van glastuinbouwclusters in Greenport West-Holland op de hoofdtransportleiding voor warmte: WarmtelinQ. Onder andere door met de partijen, Greenport West-Holland, Havenbedrijf Rotterdam en WarmtelinQ, te onderzoeken hoe de restwarmteketen voor de glastuinbouw vorm zou moeten krijgen. Dit doen we door relevante partijen samen te brengen in bijeenkomsten. Dit heeft geleid tot een intentieverklaring over de verkenning naar de inzet van restwarmte van de Maasvlakte richting Westland en Voorne-Putten, die ook door de provincie is ondertekend.
- In 2024 ging gedeputeerde Meindert Stolk onder begeleiding van een ambtelijke delegatie en gezamenlijk met Zuid-Hollandse tuinbouwbedrijven naar China. De aanwezigheid van de provincie had tijdens deze missie als doel om voor handelsbevordering voor de Zuid-Hollandse bedrijven in China te zorgen. Naast het bezoeken van China ontvingen wij verschillende delegaties uit Marokko, Japan, Denemarken en China. Hierbij werd de triple helix samenwerking binnen de Greenports toegelicht en werd kennis gedeeld over de Zuid-Hollandse tuinbouwsector.

Beleidsprestatie 4-1-3 Transitie van het havenindustriële complex

Het Havenindustriële complex (HIC) bestaat uit een groot industrieel complex, een logistieke hub en een maritiem cluster en is van groot belang voor de economie. Het HIC verkeert in een energietransitie, een grondstoffentransitie en een digitale transitie. De provincie Zuid-Holland wil deze transities en dit moderniseringsproces faciliteren en versnellen in samenwerking met mede overheden, Havenbedrijf Rotterdam, (vertegenwoordiging van) bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties. De provincie gaat daarvoor innovaties ondersteunen en duurzame investeringen stimuleren, organiserend vermogen van netwerken en samenwerkingsverbanden versterken en bijdragen aan het op orde brengen van randvoorwaarden. Dit doet de provincie met de inzet van haar economisch- en innovatie instrumentarium, haar ruimtelijk instrumentarium, haar taken op het gebied van infrastructuur en milieu en de lobby en samenwerking in Brussel en bij het Rijk.

De provincie zet zich als onderdeel van deze beleidskeuze ook in voor het behoud, de versterking en de verduurzaming van het Zuid-Hollandse maritieme cluster. De provinciale inzet komt grotendeels inhoudelijk voort uit de Regionale Maritieme Agenda en draagt bij aan de nationale Sectoragenda Maritieme Maakindustrie.

Wat hebben we bereikt?

Het Havenindustriële complex (HIC) is heel belangrijk voor de werkgelegenheid in de regio en in Nederland. Het HIC is noodzakelijk in de overgang naar een nieuwe, duurzame economie. We willen helpen om een CO₂-arme, circulaire en slimme haven te realiseren. Noem het 'de haven van de toekomst'. Het moet aantrekkelijk zijn voor bedrijven om in het havengebied te werken.

De inzet op het maritieme cluster richt zich vooral op regionale samenwerking, verduurzaming en behoud van fysieke ruimte. In 2024 hebben we samen met onze partners, onder andere de gemeente Rotterdam, Drechtsteden, Innovation Quarter en de maritieme bedrijven ervoor gezorgd dat digitalisering, circulariteit en schonere varen in de sector verder ontwikkeld werden. Binnen de NOVEX Rotterdamse haven is richting gegeven aan de strategische ruimtelijke ontwikkeling van de Rotterdamse haven.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

In 2024 hebben we binnen deze beleidsprestatie het volgende gedaan:

- Er is verder gewerkt aan de uitvoeringsagenda 1.0 NOVEX Rotterdamse haven. De agenda is gebaseerd op het Ontwikkelperspectief NOVEX Rotterdamse haven, dat in december 2023 is vastgesteld. De uitvoeringsagenda richt zich op drie hoofddoelen: de transitie van de haven, het versterken van de metropoolregio, en het verbeteren van de balans met de leefomgeving. Het is een strategisch document dat de transitie van de Rotterdamse haven naar een duurzaam en toekomstbestendig haven- en industrieel complex in 2050 beschrijft. Op basis daarvan werkten we samen met de partners, zoals Rijk en gemeenten verder aan de uitvoerings- en investeringsagenda voor het gebied. We keken vooral naar de ruimtelijke vraagstukken en milieu-ruimtelijke vraagstukken rond de overgang van de haven. Dat betekent dat we onderzochten naar hoe we de beschikbare ruimte in de haven in de toekomst kunnen gebruiken.
- We droegen bij aan de instandhouding van het Maritime Delta netwerk. Dat is een maritiem samenwerkingsverband met als doel een gebundelde inzet voor het behoud en versterking van het Zuid-Hollandse maritieme cluster. De partners van dit netwerk zijn gemeentes (zoals Rotterdam en de Drechtsteden), bedrijven zoals Huisman en kennisinstellingen zoals het DaVinci college.
- Met de partners uit het Maritime Delta netwerk steunden we innovatieprojecten. Een van die projecten bijvoorbeeld stimuleert de circulariteit binnen de maritieme sector. Dat wil zeggen alle bedrijven die zich richten op scheepsvaart, zoals scheepsbouw, installatietechniek en services. Ook leverden we een bijdrage aan de uitvoering van de Sectoragenda Maritieme Maakindustrie. Dat is een nationale agenda die zich richt op behoud en versterking van de Nederlandse maritieme sector en waarvoor het Rijk de hulp van de provincie heeft gevraagd.

- In april 2024 zetten we een subsidieregeling open binnen het programma Kansen voor West III. Het ging om in totaal € 6,2 miljoen voor projecten die de circulaire industrie in het Rotterdamse haven industrieel complex steunen. Deze openstelling richtte zich speciaal op projecten voor het verwerken van afvalstromen tot nuttige grondstoffen.

Beleidsprestatie 4-1-4 Digitale Economie

De provincie wil de digitale transitie van de economie versnellen zodat de provincie zich digitaal innovatief kan blijven profileren. De digitale transitie is nodig om de concurrentiepositie te handhaven, efficiëntiewinsten te halen in een krappe arbeidsmarkt en om de circulaire en energie transitie te ondersteunen. Om de Zuid-Hollandse concurrentiepositie te handhaven, is het van belang dat iedereen kan meekomen in de digitale transitie, ook mensen en ondernemers voor wie digitalisering niet vanzelfsprekend is.

Om dit te bereiken richt de provincie zich op digitale vaardigheden van inwoners en het midden- en kleinbedrijf (MKB). De provincie heeft in het bijzonder aandacht voor participatie, digitale geletterdheid, diversiteit en inclusie. Dit doet de provincie om ervoor te zorgen dat iedereen kan meekomen in de digitale transitie. De digitale transitie vergt andere vaardigheden en kennis, de provincie wil ervoor zorgen dat zoveel mogelijk burgers en ondernemers kunnen meedoen om een armoedeval en uitsluiting te voorkomen, wat weer ten goede komt aan een sterke economie en de brede welvaart die de provincie nastreeft. De provincie probeert rond deze onderwerpen kennis en bewustzijn te verspreiden samen met haar partners: zoals gemeenten en onderwijsinstellingen, via festivals, trainingen, workshops en subsidies.

Er is hierbij aandacht voor de ethische vraagstukken rondom digitalisering, met bijzondere aandacht voor een van de grootste uitdagingen van dit decennium, het tekort aan arbeidskrachten in alle sectoren.

Wat hebben we bereikt?

Met verschillende programma's hielpen we veel mkb'ers op een duurzame manier bij vraagstukken over digitalisering. We letten hierbij vooral op ethische vragen rond digitalisering. In het bijzonder hadden we aandacht voor een van de grootste uitdagingen van de laatste jaren, namelijk het tekort aan arbeidskrachten in alle sectoren.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Digitalisering mkb

- Digitalzh: met deze website informeerden we ongeveer 500 ondernemers uit verschillende doelgroepen over digitalisering. Ongeveer 150 van hen hielpen we met innovatie-advies.
- Digitale werkplaatsen: dit is een samenwerking waarbij studenten ondernemers helpen met digitale vraagstukken. Met de digitale werkplaatsen bereikten we 4000 ondernemers. We brachten meer dan 800 adviesrapporten uit. Daarmee hielpen we ze met het versnellen van hun digitale transformatie.
- Datawerf: een programma dat ondernemingen in de maritieme maakindustrie helpt met hun digitale transformatie. We bereikten 60 ondernemers in de maritieme maakindustrie. 15 van hen deden mee aan een intensief traject. Zij zetten concrete stappen in de digitale transformatie van hun bedrijfsmodel waarbij ze delen hun van hun bedrijfsvoering om hebben gezet in digitaal.
- Mkbdigitaal.nl: deze website kreeg 10.000 unieke bezoekers. 100 Zuid-Hollandse mkb-ondernemers deden mee met een e-learning.

Ethisch Verantwoord Digitaliseren

- Kenniscluster Verantwoord Digitaliseren: dit is een initiatief met als doel digitalisering op een verantwoorde manier, passende bij brede welvaart te realiseren. Samen met regionale partijen en onderzoeksbureau TNO voerden we onderzoeken uit naar het belang van een initiatief rondom verantwoorde digitalisering. Met 22 regionale belanghebbenden zijn 40 initiatieven op dit gebied vastgesteld. We voegden dit samen tot 1

kenniscluster met een helder economisch doel. Met andere domeinen bespreken we hoe hun doelen in dit kenniscluster passen.

- Verantwoorde Artificial Intelligence (AI): we deden mee aan meerdere onderzoeken vanuit verschillende kennisinstellingen over verantwoord en ethisch gebruik van AI. We zijn klaar met een onderzoek naar de behoefte van ondernemers rond verantwoorde AI. Op basis van dit onderzoek ontwikkelden we een training voor mkb'ers over verantwoorde AI.

Digitaal weerbaar

- Cyberweerbaarheidscentra zijn zoals de naam al zegt centra waarin wordt gewerkt aan de cyberweerbaarheid. Deze centra zijn sectoraal georganiseerd en er zijn nu 3 van. Ze hebben samen 30 aangesloten organisaties en 122 aangesloten deelnemers. Elk centrum houdt zich bezig met een bepaalde sector. De provincie steunde de 3 centra via The Hague Securitydelta, HSD. Het vierde centrum richt zich op cyberweerbaarheid voor de maakindustrie. Deze vierde is in 2024 gelanceerd en heeft 12 partners.
- We stimuleerden gemeenten om cyberweerbaarheid binnen hun gemeente op de kaart te zetten, ook voor ondernemers. En daarmee inwoners bewust te maken van cybercriminaliteit. 17 gemeenten deden mee aan de maand van de cybercampagne.
- Hebben technologische ontwikkelingen zoals Quantum invloed op de cyberweerbaarheid van ondernemingen? Het onderzoek daarnaar startte in 2024.

Digitale innovatie

- Quantumtechnologie is een verzamelnaam voor technologieën die gebruik maken van eigenschappen uit de quantummechanica, zogenaamde superpositie en verstrengeling van deeltjes. In 2024 openden drie Zuid-Hollandse Quantum fieldlabs. Het geld daarvoor kwam onder meer van de provincie en van de partij QuantumDeltaNL welke het landelijke groeifondsgeld beheert. De provincie steunt het Actie Plan Quantum Zuid-Holland. Het is een organisatie die activiteiten organiseert om betrokkenen samen te brengen. Het Actie Plan ondersteunt het quantum ecosysteem in Zuid-Holland.
- Innovatieve Connectiviteit omvat alle vernieuwde en verbeterde vormen van communicatie. We steunden fieldlabs zoals Unmanned Valley, The Green Village en Tomato World als innovatieve testlocaties voor 5G. Verschillende bedrijven gebruikten deze testlocaties. We steunden voorstel voor het groeifonds 'Future Network Services'. Dat groeifonds houdt zich bezig met innovatieve communicatie zoals 6G. Het voorstel is goedgekeurd en het groeifonds is opgestart.
- Immersive Tech is een verzamelnaam voor alle technologieën waarbij een werkelijkheid wordt gesimuleerd. We deden een onderzoek naar de invloed van Immersive Tech. Het onderzoek maakte duidelijk dat er kansen zijn voor deze innovatieve technologie in Zuid-Holland. Samen met de gemeente Rotterdam stelden we iemand aan die startte met de opbouw van het ecosysteem SHINE, het netwerk rondom startups in de Immersive Tech sector. We steunden Immersive Tech start-ups. We zorgden ervoor dat ze aandacht hadden op de internationale Immersive Tech Week (ITW).

Beleidsprestatie 4-1-5 Circulair Zuid-Holland

De provincie wil een volledige circulaire samenleving in Zuid-Holland bereiken in 2050 met als tussendoel 50% minder verbruik van primaire fossiele grondstoffen, mineralen en metalen in 2030. De provincie zet in op verschillende inhoudelijke thema's waar de provincie impact kan maken. Dit doet de provincie met een transitieaanpak in samenwerking met medeoverheden, bedrijven, kennisinstellingen en andere organisaties en groepen die aan de transitie bijdragen.

Wat hebben we bereikt?

We stelden de nieuwe strategie 'Samen bouwen aan een Circulair Zuid-Holland' vast in 2024. In [deze strategie](#) geeft de provincie aan wat zij doet om de doelen te halen van 50% circulair in 2030 en volledig circulair in 2050. Met de nieuwe strategie komt de provinciale aanpak in een nieuwe fase. We richten ons niet alleen op de

koplopers maar nadrukkelijk op de brede groep daarachter. Onze rol verschuift van aanjager naar verbinder, kadersteller en opdrachtgever.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Samen bouwen aan een circulair Zuid-Holland

- Met 8 bouwstenen geven we invulling aan de nieuwe strategie 'Samen bouwen aan een Circulair Zuid-Holland'. Die bouwstenen zijn 1. inclusieve transitie, 2. circulaire innovatie (naast technologische ook sociale en systeeminnovatie), 3. coalities en netwerken, 4. ruimte, 5. circulaire organisatie, 6. financiering en subsidies (bestaande financierings- en subsidiemogelijkheden meer toespitsen op de circulaire transitie), 7. beleid en monitoring en 8. vergunningen, toezicht en handhaving.
- Rond de thema's biobased bouwen, herbruikbare bekens en natuurlijke reststromen zijn netwerken waarin vernieuwers onderling contact houden en informatie uitwisselen. Biobased bouw materiaal is afkomstig van hernieuwbare en organische grondstoffen. Natuurlijke reststromen zijn reststromen uit het openbaar groen. Deze netwerken bouwden hun ambities en agenda's verder uit in 2024. Een nieuw netwerk voor bedrijfsverpakkingen ging van start: HerPakt. Netwerken bestaan o.a. uit kennisinstellingen, start- en scale up's, overheden. In de netwerken worden samenwerkingen aangegaan, doorbraakprojecten opgestart, ervaringen en informatie uitgewisseld. De provincie faciliteert de netwerken door een procesbegeleider beschikbaar te stellen.
- We bouwden de ondersteuning voor gemeenten uit. We organiseerden een Circulair event voor gemeenten. Hier konden gemeenten ervaringen uitwisselen, van elkaar leren en regionale samenwerkingen aangaan. Daarnaast steunden we de gemeenten met circulariteit-nieuwsbrieven en de intergemeentelijke 'Communities of Practice'. Gemeenten konden hier van elkaars maar ook de provinciale aanpak leren. Op initiatief van de provincie kwam het wethoudersnetwerk een paar keer bij elkaar en groeide naar 33 deelnemers. In het Groene Hart is met provinciale steun een actieplan Circulair Groene Hart gestart. Daarmee wordt versnelling gegeven aan de circulaire transitie in het Groene Hart.
- Met subsidie van de provincie werden 4 doorbraakprojecten over 'retoursystemen voor herbruikbare verpakkingen' mogelijk. Doorbraakprojecten zijn projecten die bijdragen aan de systeemverandering die nodig is om de circulaire transitie verder te brengen.

Beleidsprestatie 4-1-6 Toekomstbestendige ruimte voor ondernemen

De provincie streeft naar een welvarend en krachtig Zuid-Holland met ruimte voor ondernemerschap. Een goed vestigingsklimaat met concurrerende, toekomstbestendige bedrijventerreinen, vitale, krachtige en aantrekkelijke stads- en dorpscentra en een sterke kantorenmarkt dragen daaraan bij. Het gaat daarbij om voldoende werklocaties van de juiste kwaliteit en op de juiste plek. De provincie zet daarom in op:

- Concurrerende en toekomstbestendige bedrijventerreinen;
- Concentratie en bundeling van nieuwe detailhandel primair in de centra van wijken, dorpen en steden;
- Juiste kantoor op de juiste plek;
- Selectief vestigingsbeleid voor grote ruimtevragers.

De provincie zet hiervoor verschillende instrumenten in zoals het opstellen van ruimtelijke regels, maar ook door flankerend beleid via subsidieregelingen, het delen van kennis en informatie, onderzoek, het organiseren van netwerken en het inzetten van ambassadeurs. De provincie past alle vier de vormen van overheidssturing uit het NSOB-kwadrantenmodel voor overheidssturing toe omdat de huidige vraagstukken vragen om meer dan (ruimtelijke) regels alleen.

Wat hebben we bereikt?

Ruimte voor ondernemen staat vooral voor bedrijventerreinen onder druk. Dat komt door de toenemende vraag naar ruimte in Zuid-Holland. In 2024 stelden we een Ruimtelijk Economische Visie (REV) op. De visie is de uitwerking op elk thema van het Ruimtelijk Voorstel (RV). Het REV richt zich op 2 zaken: op regionale sturing om

de economie toekomstbestendig te maken en op het zo goed mogelijk benutten van de ruimte in Zuid-Holland. In de herziening 2024 van het Omgevingsbeleid namen we nieuwe maatregelen op. Zo mogen bedrijventerreinen niet meer getransformeerd worden naar een andere functie. Daarmee zorgen we ervoor dat er voldoende ruimte blijft in de provincie voor bedrijventerreinen. Op regionaal niveau maakten we afspraken over de balans van vraag en aanbod voor bedrijventerreinen. Dit deden we door de regionale bedrijventerreinenstrategie voor de regio Holland-Rijnland te aanvaarden. We stelden een monitor op om de regionale strategieën voor bedrijventerreinen actueel te houden.

De samenwerking tussen bedrijven op bedrijventerreinen is verhoogd, doordat ze formele samenwerkingsverbanden zijn aangegaan. De provincie heeft dit gestimuleerd door de inzet van ambassadeurs en een subsidieregeling. Deze samenwerking is een belangrijke voorwaarde voor het bereiken van doelen als verduurzaming en energietransitie op een bedrijventerrein. De samenwerkingsafspraken tussen de provincie en het Instituut voor Natuureducatie (IVN), genaamd 'Green Deal' voor de verduurzaming van bedrijventerreinen is ondertekend. Die Green Deal houdt in dat op 3 bedrijventerreinen fors wordt ingezet op vergroening en andere terreinen in Zuid-Holland via kennisdeling hiervan kunnen leren en zelf aan de slag kunnen. De provincie geeft hier subsidie voor.

Met ons beleid voor de detailhandel droegen we bij aan de levendigheid van stads- en dorpscentra. De provincie is via het ruimtelijk beleid blijven inzetten op bundeling en concentratie van detailhandel in de centra en heeft via de Aanpak Winkelgebieden gemeenten geholpen na te denken over welke functies bijdragen aan een levendig centrum.

Er blijven veel onzekerheden op de kantorenmarkt. Dat komt doordat meer mensen thuiswerken en door de huidige rente- en prijsontwikkelingen. We voerden een 'behoefteraming kantoren' uit. Dat is een inschatting van de behoefte aan kantoren tot 2040. Dat geeft ons inzicht in vraag en aanbod van kantoren in Zuid-Holland. Dat inzicht is de basis voor het bijwerken van de regionale kantorenvisies in 2025.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Om de hiervoor genoemde resultaten te bereiken hebben we diverse instrumenten ingezet. We hebben onder andere ons Omgevingsbeleid geactualiseerd, subsidies verstrekt, ambassadeurs ingezet en kennis en informatie verzameld en gedeeld.

Toekomstbestendige ruimte voor ondernemen

Om de beleidsprestatie te realiseren, stelden we de volgende subsidieregelingen in 2024 open:

- Planvorming Bedrijventerreinen (€ 0,5 miljoen). We ontvingen 33 aanvragen.
- Verduurzaming Bedrijventerreinen (€ 2,5 miljoen). We ontvingen 11 aanvragen en 3 projecten startten.
- Planvorming Detailhandel (€ 0,35 miljoen). We ontvingen 20 aanvragen.

Evaluatie en aanpassing subsidieregelingen

Voor 'planvorming bedrijventerreinen' is het hele budget toegekend aan 33 projecten. Vanuit de subsidieregeling 'planvorming detailhandel' steunden we 20 projecten. Dat budget is niet volledig toegekend. Voor 2025 verlagen we daarom het subsidieplafond. Dat is het bedrag dat maximaal beschikbaar is voor een subsidieregeling. De subsidieregeling 'verduurzaming bedrijventerreinen' is niet volledig toegekend. We voerden een evaluatie uit naar de subsidieregelingen. Daaruit wordt duidelijk dat er wel behoefte is aan de regelingen. De regelingen sluiten alleen niet meer aan bij de huidige praktijk. Ondernemers hebben bijvoorbeeld te maken met overbelasting van het elektriciteitsnet. Daarom zijn er investeringen in slimme oplossingen nodig, zoals in energiehubs. Dat zijn locaties waar bedrijven, woningen of andere gebruikers samen energie opwekken, opslaan en verdelen. Dit zorgt voor een efficiënter gebruik van duurzame energie, zoals zonne- of windenergie, en helpt om pieken in het elektriciteitsnet te voorkomen. Energiehubs maken de energietransitie sneller en duurzamer door vraag en aanbod lokaal beter op elkaar af te stemmen. De evaluatie leverde een aantal voorstellen op voor aanpassingen.

Deze aanpassingen voeren we door in de nieuwe regelingen. De aanpassingen betreffen zowel de hoogte van de maximale subsidiebedragen als de inhoudelijke onderwerpen waarvoor in 2025 subsidie kan worden aangevraagd.

Oude subsidies bedrijventerreinen

In 2024 rekenden we de herstructureringsubsidie van € 3,8 miljoen af voor het Citadelterrein in Hendrik-Ido-Ambacht. Die subsidie was verleend in 2012. Eind 2023 was al duidelijk dat niet alle activiteiten die waren afgesproken, konden worden uitgevoerd. Daarmee viel al € 1,4 miljoen vrij. Er kon uiteindelijk geen subsidie worden gegeven voor nog een ander deel van de lasten. Daardoor is een bedrag van € 0,5 miljoen niet besteed en viel vrij. Dat komt bij de al eerder geraamde vrijval van € 0,25 miljoen, zodat in totaal € 0,75 miljoen vrijviel.

Werklandschappen van de toekomst

We reserveerden geld voor de uitvoering van de Green Deal met het Instituut voor Natuureducatie (IVN) voor de verduurzaming van bedrijventerreinen. De uitvoering die we in 2023 bijstelden, vindt plaats in 2025 t/m 2027. In 2024 besloten we welke bedrijventerreinen Living Lab en Ambassadeursterreinen worden. Op de Living Labs, die fungeren als een soort proeftuinen, wordt vooral onderzoek verricht en zullen uitvindingen worden getest. Op de Ambassadeursterreinen zullen de geteste innovaties breed worden toegepast, zodat zij kunnen gaan gelden als inspirerende voorbeeldlocatie voor een Werklandschap van de Toekomst.

Omgevingsverordening

In 2024 voerden we een aantal wijzigingen door in de herzieningsronde van de Omgevingsverordening. Er was een kleine aanpassing in de regels voor het detailhandelsbeleid, waardoor de regels beter aansluiten bij de praktijk. Het ging vooral om uitzonderingen buiten het centrum en voor supermarkten buiten het winkelgebied van kleine dorps- of stadscentra. Voor het bedrijventerreinenbeleid gaat de wijziging om 2 zaken. De eerste is een uitbreiding van het sturingsinstrument 'niet te transformeren bedrijventerreinen'. De tweede gaat om functiemenging. We voerden voor bedrijventerreinen strengere beschermingsregels in. Deze aanpassingen zijn belangrijk. We zorgen ermee dat er in de provincie ook in de toekomst voldoende ruimte is voor bedrijventerreinen van goede kwaliteit.

Bedrijventerreinenbeleid

We stelden de regionale bedrijventerreinenstrategie vast voor de bestuurlijke regio Holland Rijnland. In de strategie maakten we afspraken over het in balans brengen en houden van vraag en aanbod. Met andere provincies startten we in 2024 met het maken van het afwegingskader om de grote ruimtevragers zoals logistiek en datacenters te verdelen over Nederland. Om bedrijventerreinen (beleidslijn 3 – strategie bedrijventerreinen) klaar te maken voor de toekomst, gingen we door met onze ambassadeurs om de organisatiegraad op bedrijventerreinen te verhogen. Een goede samenwerking op een bedrijventerrein is essentieel om de kwaliteit en veiligheid van een bedrijventerrein te waarborgen. Bij de provincie werken 4 ambassadeurs die je als ondernemer of gemeente ondersteunen bij (nieuwe) samenwerkingen op bedrijventerreinen.

Verder:

- Organiseerden we samen met Heineken een masterclass over vergroening op bedrijventerreinen.
- Organiseerden we een overleg met parkmanagers om kennis te delen. Parkmanagers van bedrijventerreinen zorgen voor het beheer, de veiligheid en de ontwikkeling van een bedrijventerrein. Ze werken samen met ondernemers, gemeenten en andere partijen om het terrein aantrekkelijk, goed bereikbaar en duurzaam te houden. Parkmanagers coördineren bijvoorbeeld collectieve beveiliging, groenonderhoud en energiemaatregelen, en stimuleren samenwerking tussen bedrijven.
- Hielpen we mee met de uitvoering van het programma 'Werklandschappen van de Toekomst'. Het doel van het programma is om bedrijventerreinen groener te maken.

- Gingen we aan de slag met de uitvoering van de Specifieke Uitkering (SpUk) van het Rijk om de organisatiegraad in de provincie te verhogen.
- Voerden we een evaluatie uit naar de subsidieregelingen 'planvorming voor bedrijventerreinen' en 'verduurzaming bedrijventerreinen'. Met de evaluatie konden we de regelingen aanpassen en actueel houden.
- begonnen we met het bundelen van alle activiteiten van de provincie voor verduurzaming op bedrijventerreinen. Zo kunnen we de activiteiten beter afstemmen.
- Stelden Provinciale Staten € 3,8 miljoen beschikbaar voor een Verplaatsingsfonds. Dat fonds is bestemd voor bedrijventerreinen. We zijn in gesprek met het Rijk voor een financiële bijdrage aan dit fonds. Er komt tot nu toe vanuit het Rijk een keer € 2,3 miljoen beschikbaar voor een pilot in Zuid-Holland.

Kantoren

In 2023 is de Behoefteraming Kantoren opgesteld. In 2024 is de regio's gevraagd om met die raming, hun regionale kantorenvisies bij te stellen. Regionale kantorenvisies zijn afspraken tussen de bestuurlijke regio's in Zuid-Holland en de provincie over het aantal nieuw te bouwen kantoren en op welke plekken ze komen. In 2025 rondt de regio's dat af. Daarna worden de kantorenvisies vastgesteld door Gedeputeerde Staten.

Detailhandel

We voerden het ruimtelijk detailhandelsbeleid uit waarmee we bijdroegen aan goede en vitale stads- en dorpscentra. We werkten het ruimtelijk detailhandelsbeleid bij via het Omgevingsbeleid. We werkten de cijfers bij voor de marktruimtebehoefte. Dat deden we op basis van de nieuwe koopstromengegevens. Dat is een onderzoek naar het koopgedrag van de inwoners van Zuid-Holland. Zo kunnen we zien hoe het koopgedrag zich ontwikkelt en wat de verhouding is tussen kopen in fysieke winkels en online. Op basis daarvan kan een inschatting gemaakt worden naar de behoefte aan fysieke winkels in de toekomst (de marktruimtebehoefte)

Verder voerden we het plan Aanpak Winkelgebieden uit, onder andere door het organiseren van:

- 5 bijeenkomsten voor centrummanagers.
- 3 bijeenkomsten voor ambtenaren van het ministerie van Economische Zaken en andere collega's over het beter benutten van bedrijventerreinen in relatie tot ruimte in de brede binnenstad. Hierbij is besproken hoe bedrijven die voor hun geluid- geuroverlast niet op een bedrijventerrein hoeven te zitten, een plek kunnen krijgen in een binnenstad en zo daar bijdragen aan bestrijden leegstand en verlevendiging.
- Een retailcongres in het provinciehuis samen met de landelijke belangenorganisatie INretail en de Retailagenda (samenwerkingsverband van meerdere organisaties op het gebied van retail).

De provincie heeft een 'ambassadeur winkelgebieden'. Deze bezocht 16 gemeenten en adviseerde over het aantrekkelijk maken en houden van winkelgebieden, over de aanpak van leegstand en de mogelijkheden van provinciale subsidie. We steunden de gemeenten Leiden, Voorschoten en Nissewaard bij de aanvraag van rijkssubsidie voor de Impulsaanpak Winkelgebieden.

Beleidsprestatie 4-1-7 Human Capital

De aanwezigheid van voldoende en goed geschoold personeel is een belangrijke randvoorwaarde voor een goed functionerende regionale economie en het slagen van de maatschappelijke transities (energie, circulair, digitalisering). Een arbeidspotentieel dat beschikt over de juiste kennis en vaardigheden, goed onderwijs om nieuwe instroom te realiseren en om bestaande werknemers bij en om te scholen, alsmede een goed werkende arbeidsmarkt zijn daarmee essentieel voor een krachtig Zuid-Holland.

Daarnaast is er een persoonlijk belang voor de mensen die het 'menselijk kapitaal' vormen. Waardevol werk versterkt namelijk de brede welvaart. Werk is tenslotte meer dan inkomen. Het vervult een belangrijke sociale en maatschappelijke functie, en voorziet in de mogelijkheid om je te kunnen ontplooiën, deel te kunnen nemen en bij te kunnen dragen aan de maatschappij.

De provincie draagt bij aan het versterken van human capital. Dit doet ze door samen met de Economic Board Zuid-Holland (EBZ) geïnitieerde Human Capital Agenda 2.0 Zuid-Holland (HCA) uit te voeren, waarin kwantitatieve doelstellingen zijn benoemd die nodig zijn om tot die gewenste situatie te komen. Een agenda die inmiddels door meer dan 100 partijen in Zuid-Holland is onderschreven. Daarnaast investeert de provincie in een programmateam, dat gedetacheerd is bij de EBZ, en zorgt ze met een provinciale subsidieregeling voor cofinanciering van concrete projecten.

Wat hebben we bereikt?

In het coalitieakkoord Krachtig Zuid-Holland staat onze ambitie om bij te dragen aan een beroepsbevolking die past bij de economie van de toekomst. En dat we dit blijven doen via de HCA, Human Capital Agenda 2.0. Die wordt uitgevoerd samen met de Economic Board Zuid-Holland (EBZ). Aan het einde van 2024 liep de uitvoering van de HCA vijf jaar. In deze periode heeft de provincie, samen met ruim 180 partners zoals bedrijven, scholen en gemeenten, 25 deelakkoorden afgesloten. Deze projecten lopen tot en met 2027.

Met de afgesloten deelakkoorden en andere activiteiten van de HCA bereiken we onder andere het volgende:

- Ruim 34.500 werkenden en werkzoekenden krijgen om- en bijscholing aangeboden.
- Er worden bijna 5.200 werkenden naar ander werk begeleid.
- We helpen ruim 4.600 bedrijven hun arbeid productieproces beter te organiseren en daarbij werknemers productiever in te zetten.
- We werven en behouden ruim 1.200 internationale talenten, ook wel kenniswerkers, voor technische functies. Daar zijn veel vacatures voor in Zuid-Holland.
- Beroepsopleidingen sluiten beter aan bij de praktijk. Zo leiden we meer dan 4.700 studenten op naar een baan met toekomst.
- De gemeenten Rotterdam en Den Haag hebben tot nu toe bijna 26.000 werkzoekenden naar werk begeleid. Dit aantal stijgt naar verwachting tot bijna 35.000 tot 2027. Beide gemeenten zijn belangrijke partners van de HCA.
- Met ruim € 10 miljoen aan verleende subsidies aan deelakkoorden, zorgden we voor ongeveer € 50 miljoen aan private co-financiering. .

De deelakkoorden leveren niet alleen direct resultaat op voor mensen en bedrijven. Ze bevorderen ook op langere termijn de samenwerking tussen bedrijven, scholen, gemeenten en andere organisaties. Een voorbeeld van het bevorderen van deze samenwerking is het deelakkoord Techniek Coalitie Zuid-Holland dat in 2024 is afgesloten. In dit deelakkoord werken werkgeversorganisaties in de bouw, installatietechniek en de metaalsector nauw samen om de instroom en scholing van werknemers in deze sectoren gezamenlijk te stimuleren. Dit in plaats van een versnipperde aanpak door iedere sector afzonderlijk. Deze akkoorden zijn goed voor een betere aansluiting van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt.

De uitvoering van de HCA is in 2024 onafhankelijk geëvalueerd. Deze evaluatie is door Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten aangeboden. Uit de evaluatie blijkt dat de HCA:

- Positief bijdraagt aan de ontwikkeling van de arbeidsmarkt in Zuid-Holland.
- Met de al vastgestelde deelakkoorden een belangrijk deel van de doelen realiseert. Hierdoor groeit de Zuid-Hollandse economie naar schatting met ruim 3%. Dit komt overeen met ca. € 6 miljard.
- Zorgt voor een goede samenwerking tussen bedrijven, scholen en overheden. De samenwerking richt zich op direct resultaat voor mensen en bedrijven en op een structureel betere werking van de arbeidsmarkt op langere termijn.
- In de toekomst nog belangrijker is, omdat de verwachting is dat het aanbod van arbeid de komende jaren minder wordt. Vooral de arbeidsproductiviteit moet omhoog om in te spelen op het structurele tekort aan arbeid. Een hogere arbeidsproductiviteit betekent dat we moeten zoeken naar manieren waarop een onderneming meer produceert met dezelfde arbeid.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

De Human Capital Agenda Zuid-Holland wordt uitgevoerd door de Economic Board Zuid-Holland (EBZ). Als één van de partners van de EBZ ondersteunt de provincie Zuid-Holland de uitvoering van de HCA met financiële middelen, medewerkers en kennis.

Het ondersteunen van de uitvoering van de Human Capital Agenda Zuid-Holland

De provincie Zuid-Holland:

- betaalde het programmateam van 4,4 fte;
- stelde een werkbudget beschikbaar van € 0,5 miljoen aan InnovationQuarter. Het team gebruikte dit onder meer voor communicatie, voor het delen van kennis tussen mensen die deelakkoorden voorbereiden en uitvoeren, voor het voorbereiden van nieuwe deelakkoorden en voor onderzoek;
- verhoogde het beschikbare budget voor de subsidieregeling Deelakkoorden Human Capital Zuid-Holland met € 3,7 miljoen van € 8,8 naar € 12,5 miljoen;
- subsidieerde het digitale platform Zuid-HollandInZicht.nl met informatie over de Zuid-Hollandse arbeidsmarkt.

In 2024 zijn er 10 nieuwe deelakkoorden afgesloten waaraan subsidie wordt gegeven. Er was veel aandacht voor communicatie. We organiseerden bijvoorbeeld twee grote evenementen, namelijk de MKB'ter Challenge (een prijsvraag over ideeën hoe mkb-bedrijven scholing van werknemers kunnen aanpakken) en de jaarlijkse bijeenkomst met alle partners van de HCA waarop de uitkomst van de evaluatie is besproken. Ook maakten we een serie podcasts over de toekomst van de arbeidsmarkt en zorgden we voor een vernieuwing van de website van de HCA. Verder werkten we een plan uit voor het opleiden van 2.000 extra technici voor de microchip-industrie in Zuid-Holland (Project Beethoven, deelplan Zuid-Holland). Hiervoor stelt het Rijk de komende jaren in totaal € 43 miljoen beschikbaar aan Zuid-Hollandse universiteiten en hbo- en mbo-scholen. Tot slot organiseerden we bijeenkomsten met mensen die de deelakkoorden voorbereiden en uitvoeren om kennis en ervaringen uit te wisselen.

Beleidsdoel 4-2 Erfgoed en cultuur

Het beleidsdoel Erfgoed en cultuur is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 4-2-1 Erfgoed beschermen in de omgeving

De kern van het erfgoedbeleid van Zuid-Holland is het behoud van erfgoed door het beschermen, beleven en benutten van erfgoed. Deze beleidskeuze concentreert zich op het beschermen van het erfgoed in Zuid-Holland. Dit doet de provincie door:

- Behouden en versterken werelderfgoed (erfgoederen van uitzonderlijke universele waarde);
- Behouden en verbeteren kroonjuwelen cultureel erfgoed;
- Garanderen van windvang en zicht op historische windmolens;
- In stand houden en verbeteren van de omgeving van landgoederen en kastelen of kasteelterreinen.

Wat hebben we bereikt?

Erfgoed en cultuur zijn van heel grote waarde voor onze provincie. Door goed voor ons erfgoed te zorgen, bewaren we dat wat onze dorpen en steden uniek maakt. Daarmee wordt onze provincie aantrekkelijker voor inwoners en toeristen.

In 2024 droegen wij bij aan het behoud, de verbetering en de versterking van erfgoed. We zorgden ervoor dat erfgoed en archeologie een stevige plek kregen in grote ruimtelijke veranderingen. We adviseerden over het behoud en versterken van cultuurgeschiedenis bij ruimtelijke ontwikkelingen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- In 2024 gingen we verder met de ontwikkeling van de biografie van Zuid-Holland. De biografie is het verhaal van het ontstaan van het landschap van Zuid-Holland. In de biografie staan beschouwingen en aanbevelingen om erfgoed een stevige plek te geven in de grote ruimtelijke ontwikkelingen die nu en in de komende jaren de ruimtelijke agenda bepalen. Zo zorgen we ervoor dat culturele identiteit, erfgoed en ruimtelijke kwaliteit een belangrijk onderdeel zijn van de landelijke en provinciale uitwerking van de grote ruimtelijke opgaven. De biografie is klaar in 2025.
- Voor het kroonjuweel Schurvelingen begonnen we met het verder ontwikkelen van de bestaande richtlijnen over hoe om te gaan met cultuurhistorische waarden bij ruimtelijke ontwikkelingen. Dit deden samen met de gemeente Goeree-Overflakkee. De nieuwe richtlijnen staan in een handreiking. De handreiking helpt om het bijzondere cultuurhistorisch karakter van dit kroonjuweel nog beter te beschermen bij ruimtelijke ontwikkelingen.
- We brachten ongeveer 105 erfgoedadviezen uit bij ruimtelijke plannen. Die plannen gingen bijvoorbeeld over werelderfgoed, over archeologische waarden en over ander erfgoed dat door de provincie is aangewezen. Dat zijn kroonjuwelen, molenbiotopen en kasteel- en landgoedbiotopen. Biotoop wil zeggen dat niet alleen wordt gekeken naar het erfgoed zelf maar ook naar de omgeving waarin het erfgoed staat.
- Naast de standaard planadvisering brachten we steeds vaker vroegtijdig advies uit bij (boven)regionale ontwikkelingen. Denk aan locaties voor windenergie en hoogspanningsverbindingen. Bijvoorbeeld de nieuwe 150 KV verbinding tussen Geertruidenberg en Krimpen a/d IJssel en de windzoekgebieden in RES regio Alblasterwaard.
- We werkten mee aan het advies rond werelderfgoed Kinderdijk en de Hollandse Waterlinies. Dat advies was onderdeel van een aantal Heritage Impact Assessments (HIA's). Daarbij wordt vastgesteld wat het effect kan zijn van voorgenomen ingrepen op erfgoedwaarden.

Beleidsprestatie 4-2-2 Rijksmonumenten en historische molens in goede staat

Beschermen van erfgoed vormt de basis van waaruit de provincie werkt aan een beter leefbaar en benut erfgoed, waaronder rijksmonumenten en historische molens. De provincie wil dat erfgoed voor de toekomst behouden blijft. Daarvoor stimuleert de provincie het restaureren en toekomstbestendig maken van rijksmonumenten en draagt ze zorg voor het onderhouden en laten draaien van historische windmolens.

Voor rijksmonumenten doet de provincie dit door het verlenen van subsidies, door de inzet van de aanjager voor herbestemming van rijksmonumenten, financieren van adviezen op maat voor herbestemming, inzet op verduurzaming en inspelen op klimaatverandering en het stimuleren van de werkgelegenheid en het vakmanschap in de restauratiebranche.

Onderhoud en laten draaien van historische windmolens stimuleert de provincie door het verlenen van subsidies voor (groot)onderhoud en door het beschikbaar stellen van draaipremies.

Wat hebben we bereikt?

Rijksmonumenten vertellen het verhaal van Zuid-Holland. Ze geven kwaliteit en identiteit aan hun omgeving. Wij droegen bij aan het behoud van dit erfgoed met onze kennis en advies bij restauratie, bij verduurzaming en bij herbestemming van rijksmonumenten. Ook worden molens toekomstbestendig gemaakt door het onderhouden en laten draaien van historische molens. Zo bewaren we rijksmonumenten voor de toekomst.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

We droegen bij met een extra storting in het Landelijke Cultuurfonds voor monumenten. Dat geld is voor het verduurzamen, restaureren en/of herbestemmen van lokaal beschermde monumenten in Zuid-Holland. Dit bedrag is voor een keer verdubbeld vanuit het Restauratiefonds. In totaal was € 1 miljoen extra beschikbaar.

Begin 2024 zijn de laatste drie provinciale molens in Leidschendam-Voorburg door de commissaris van de Koning overgedragen aan de Rijnlandse Molenstichting. Door deze overdracht vallen de molens niet meer onder provinciaal beheer. Dat past beter bij de taken van de provincie.

Stimuleren en faciliteren bij restaureren en herbestemmen rijksmonumenten en stimuleren bij (groot) onderhoud molens

- Met de Subsidieregeling 'Restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland' droeg de provincie bij aan het behoud van rijksmonumenten. PS hebben met een amendement extra geld beschikbaar gesteld. Daardoor konden alle aanvragen worden toegekend. 29 restauratieprojecten kregen subsidie: molens, monumentale boerderijen, religieuze monumenten, orgels, industriële monumenten en monumenten met een maatschappelijke functie zoals het quarantainecomplex in Rotterdam.
- We stimuleren herbestemming van rijksmonumenten, oftewel een andere bestemming geven aan het monument. De provincie gaf daarom 4 subsidies voor werkzaamheden voor verduurzaming en toegankelijkheid van rijksmonumenten. Bijvoorbeeld aan gemaal De Hooge Boezem in Haastrecht (isoleren van het dak voor het maken van een voorlichtingsruimte) en de kapel van Oud Poelgeest in Oegstgeest (isoleren van de buitenschil en het verbeteren van de toegankelijkheid voor mensen met een handicap).
- Ook gaf de provincie subsidie aan 11 boerderijen (rijksmonumenten) voor groot onderhoud van daken.
- Met een subsidie aan Museum Prinsenhof werd bijgedragen aan de restauratie, verduurzaming, modernisering en betere toegankelijkheid van dit rijksmonument.

Voorbeelden van afgeronde projecten uit 2024 zijn: de herbestemming van De Vlietwoning te Naaldwijk (gemeente Westland), de restauratie van molen Kijck over den Dijk in Dordrecht, de restauratie van het Mittereithor orgel in de dorpskerk in Woubrugge, de Bosrendierenstal van Diergaarde Blijdorp en de restauratie en herbestemming van de Neherlab Toren in Leidschendam.

De provincie financierde ook 10 adviezen op maat voor herbestemming. Het ging bij de adviezen om benodigd onderzoek of voorontwerp voorafgaand aan de uitvoering. Het ging bijvoorbeeld om onderzoek naar de huidige bouwkundige staat, een bouwhistorisch onderzoek en een onderzoek naar toekomstbestendige financiering voor nieuw gebruik.

De 'aanjager herbestemming' begeleidde 28 projecten met advies aan 11 agrarische-, 9 industriële-, 5 religieuze en 3 overige monumenten. De aanjager herbestemming is een adviseur die met eigenaren meedenkt over ander gebruik van monumenten.

We hielpen gemeenten met minder dan 50.000 inwoners bij de verduurzaming van een monumentaal pand. Dat deden we met een uitbreiding van het Ontzorgingsprogramma Maatschappelijk Vastgoed, in samenwerking met de opgave 'Verduurzaming bebouwde omgeving'. Er is geholpen bij het verduurzamen van 35 monumentale panden. Voor nog eens 40 monumentale panden is het traject gestart om de panden te verduurzamen. Onder de monumentale panden zijn steeds meer kerken en andere religieuze monumenten. Partners in het programma zijn Monumentenwacht Zuid-Holland en de Groene Grachten. Zij steunen monumenteneigenaren met een energiescan en maatwerkadvies.

In 2024 was het rapport klaar van de Erfgoedmonitor Zuid-Holland. Uit het rapport blijkt dat we goed op weg zijn om het aantal matige en slechte objecten terug te dringen. De provincie Zuid-Holland scoort bovengemiddeld goed ten opzichte van andere provincies.

De stichting Erfgoedhuis Zuid-Holland is een belangrijke maatschappelijke partner van de provincie. De stichting krijgt elk jaar een boekjaarsubsidie. In 2024 bestond Erfgoedhuis 25 jaar, de stichting vierde dat met een eigen digitale canon. Daarnaast:

- steunde Erfgoedhuis de provincie in de volle breedte bij de uitvoering van het erfgoedbeleid.
- steunde Erfgoedhuis gemeenten met integraal erfgoed- en archeologiebeleid.
- organiseerde Erfgoedhuis bijeenkomsten en studiedagen. Dat waren bijvoorbeeld de jaarlijkse Erfgoeddag, de netwerkdag voor agrarisch erfgoed 'Boerenbont', de netwerkdag Archeologie en studiedagen over het koloniaal verleden.
- leverde de stichting de klimaatrisicokaarten voor erfgoed op. Daarop staan de risico's voor monumenten bij een veranderend klimaat.
- organiseerde Erfgoedhuis in het Archeologiehuis de expositie 'Bestemming bereikt' over Zuid-Hollandse migratieverhalen aan de hand van opgegraven voorwerpen in Zuid-Holland én persoonlijke voorwerpen en verhalen van mensen uit verschillende Alphense gemeenschappen.
- Begon Erfgoedhuis met de datawerkplaats. Die steunt erfgoedinstellingen bij het digitaliseren van hun collectie.

We stimuleerden de interesse van jongeren voor het restauratievak met een bescheiden begrotingssubsidie aan Stichting Restauraties Opleidingsprojecten (ROP) Zuid-West. Dit was voor 86 restauratieopleidingsprojecten waarbij 72 leerlingen zijn betrokken.

Voor het gewone onderhoud en de draaipremies van molens waren de structurele subsidies beschikbaar. De provincie gaf in 2024 ook subsidies voor groot onderhoud aan de molens. Daarmee zijn later geen restauraties nodig die kostbaarder en omvangrijker zijn. Van de 18 aanvragen konden we acht volledig en één deels toekennen.

Beleidsprestatie 4-2-3 Provinciale Erfgoedlijnen zichtbaar en beleefbaar

De provincie wil de erfgoedlijnen ontwikkelen en beleefbaar maken en het erfgoed rondom de erfgoedlijnen behouden door bescherming, beleving en benutting. Dit gebeurt in samenwerking en afstemming met belanghebbende partijen.

Wat hebben we bereikt?

De provincie heeft de rol van verbinder. We kregen vele honderden organisaties (medeoverheden, maatschappelijk middenveld en ondernemers en vrijwilligers die zich bezighouden met cultuur en erfgoed) aan tafel bij de zeven erfgoedtafels. Dat zijn netwerken die samenwerken aan het beleefbaar maken van de erfgoedlijnen. Samen zorgen ze er niet alleen voor dat het erfgoed behouden blijft voor de toekomst, maar dat het erfgoed zichtbaar is, dat mensen het kunnen bezoeken en dat mensen ervan kunnen genieten. De organisaties die deelnemen aan de erfgoedtafels dienen projectvoorstellen in die hieraan bijdragen. Dit sluit aan bij het Verdrag van Faro. Faro stelt de mens en de samenleving centraal en hún relatie met erfgoed. De organisaties wisselen ook kennis uit voor de verdere ontwikkeling van het erfgoed in de erfgoedlijnen. In 2024 heeft de provincie de erfgoedlijnen herijkt. Dat betekent dat er plannen zijn gemaakt voor de verdere ontwikkeling van de erfgoedlijnen. Daarmee maakten we de erfgoedlijnen klaar voor de toekomst.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Samenwerken bij erfgoedlijnen

Zuid-Holland heeft 7 erfgoedlijnen; de Atlantikwall, Historisch Haringvliet, de Neder-Germaanse Limes, Trekvaarten, Maritieme Industrie, de Oude Hollandse Waterlinie en de Landgoederenzone. Iedere erfgoedlijn heeft een erfgoedtafel die besluit over wat zij met de erfgoedtafel wil bereiken. Alle 7 erfgoedtafels organiseerden

meerdere bijeenkomsten waar mensen elkaar konden ontmoeten en kennis uitwisselden. Ook werden hier projectvoorstellen toegelicht. Aan deze erfgoedtafels kan iedereen meedoen.

In 2024 hebben Gedeputeerde Staten de erfgoedlijnen herijkt. De erfgoedlijn Trekvaarten is uitgebreid met de trekvaartverbindingen tussen Leiden en Utrecht en tussen Gouda en Amsterdam. De erfgoedlijn Waterdriehoek is nu de erfgoedlijn Maritieme Industrie, die de grote rivieren volgt van Hoek van Holland tot en met Gorinchem. Eind 2024 vond de eerste erfgoedtafel in de nieuwe setting plaats.

Met de subsidieregeling voor Erfgoedlijnen subsidieerden we projecten op advies van de erfgoedtafels. We subsidieerden 70 projecten. De subsidie van de provincie werd meer dan verdubbeld door onze partners. Veel vrijwilligers zetten zich in voor het beleefbaar maken van de erfgoedlijnen.

In 2024 ronden we diverse projecten af, waaronder:

- het restaureren en toegankelijk maken van de kasteeltoren van kasteel Wittenburg in Wassenaar.
- het openen van het noordelijk gangenstelsel van Atlantikwallmuseum Noordwijk.
- het publieksboek 'Gewapend met karabijn en camera'.
- locatietheater Oude Hollandse Waterlinie in Nieuwpoort.
- expositie 'Goden, gemmen en geluk' op twaalf locaties langs de Limes.
- de Dag van het Kasteel, Bunkerdag en Trekvaartdag.

Ook stelden we een nieuwe subsidieregeling vast: Erfgoedlijnen 2025. Deze geldt per 2 januari 2025 voor alle nieuwe aanvragen.

Beleidsprestatie 4-2-4 Archeologie beschermen en zichtbaar

De provincie heeft de wettelijke taak om:

- Archeologische waarden ruimtelijk te beschermen (Erfgoedwet, Omgevingswet)
- Haar archeologische vondsten (provincie is eigenaar van een groot deel van wat er gevonden wordt) en bijbehorende documentatie deskundig te bewaren in een geschikt archeologisch depot en toegankelijkheid te bevorderen (Erfgoedwet, Omgevingswet)

De provincie zet zich in om archeologische vindplaatsen in stand te houden en te benutten bij ruimtelijke inpassingen in het landschap.

Bij archeologisch waardevolle terreinen proberen gemeenten en provincie versterking van de bodem zo veel mogelijk te voorkomen. Maar soms kan het niet anders, bijvoorbeeld bij de aanleg van een weg of brug. Dan wordt de betreffende vindplaats opgegraven. De resultaten van de opgraving worden gepubliceerd en de vondsten komen daarna in het provinciaal depot voor Bodemvondsten. De provincie zet zich in om deze vondsten actief uit te lenen en onderzoek te stimuleren.

De sites van de Romeinse Limes zijn als icoon van het derde venster van de Canon en Werelderfgoed toeristisch te vermarkten en een belangrijk aspect in de ruimtelijke bescherming als provinciale taak. De meeste archeologische vindplaatsen liggen echter verscholen in de bodem en vormen daar als het ware een bodemarchief dat je alleen via opgravingen bereikt. Deze onzichtbaarheid maakt ze extra kwetsbaar voor ruimtelijke ontwikkelingen die gepaard gaan met bodemingrepen. Het behoud van dit 'bodemarchief' vraagt dan ook continu aandacht en zorg. Als onderdeel van deze zorgplicht wil de provincie regionale archeologische thema's die onbelicht zijn samen met gemeenten beter naar voren brengen. Door het vergaren en delen van deze nieuwe kennis kan de provincie beter zorgen voor het rijke provinciale bodemarchief. Tevens zet de provincie zich in om het publiek actief te betrekken bij het verleden van de provincie door subsidieregeling.

Wat hebben we bereikt?

De provincie Zuid-Holland zorgt ervoor dat haar rijke archeologie er ook is voor toekomstige generaties. Daarom krijgt archeologie een belangrijke plaats in planadvisering en bij grote transitie's. We maken archeologie en de verhalen die erbij horen, toegankelijk voor de inwoners en bezoekers van Zuid-Holland. We bewaren onze archeologische vondsten en de documenten die daarbij horen in ons archeologisch depot in Alphen aan den Rijn.

In 2024 was het internationale project 'Bridging the North Sea' klaar. Het project is gefinancierd door het Straits fonds dat de samenwerking tussen de kustregio's in Nederland, België, Frankrijk en Engeland stimuleert. Met het project Bridging the North Sea is een internationaal netwerk opgebouwd van wetenschappers, overheden, musea en vrijwilligers, die samen een archeologisch wetenschapsprogramma over het Romeins verleden rondom de Noordzee ontwikkelden. Het project leverde ook een actieplan op voor wetenschappelijk onderzoek en voor manieren om het publiek te betrekken bij de Romeinse geschiedenis en archeologie.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

De provincie zorgde voor het rijke provinciale bodemarchief door het verzamelen en delen van nieuwe kennis uit de bodem. Bij ruimtelijke plannen adviseerden wij over de wijze waarop de archeologie in de bodem zoveel mogelijk behouden kan blijven.

Beschermen, beleven en benutten van archeologische waarden

We beheren onze huidige collectie en zijn bezig met digitalisering van analoge opgravingsdocumentatie. We lenen ook vondsten uit voor onderzoek en tentoonstellingen. Zo was een bewerkte edelsteen uit het depot te zien in de mini expositie 'Goden, gemmen en geluk' op verschillende locaties langs de Limes.

In het Archeologiehuis bij het Archeon laten we de meest bijzondere vondsten uit het provinciaal archeologisch depot zien. In 2024 was hier onder meer de tentoonstelling 'Bestemming bereikt'. Hier werd archeologie gekoppeld aan het thema migratie.

In 2022 spraken PS zich uit voor de Uitwatering in Katwijk als voorkeurslocatie voor de vestiging van ons nieuwe archeologisch depot. In 2024 werkten we aan een uitgewerkt programma van eisen. Definitieve besluitvorming over wel of niet verhuizen van het depot naar Katwijk staat op de planning voor de eerste helft van 2025.

We willen onze inwoners en bezoekers actief betrekken bij het verleden van de provincie. In 2024 is de subsidieregeling 'publieksbereik archeologie' geactualiseerd en voor het eerst sinds 2021 weer opengesteld. We verleenden 13 subsidies, waaronder voor de tentoonstelling 'Steenrijk - Ridders en kastelen in het Westland' en 'Expeditie Doggerland,' waar deelnemers naar fossielen en archeologische vondsten op de Maasvlakte gaan zoeken.

Samen met provincies Utrecht en Gelderland zetten we ons in als siteholder van het UNESCO Werelderfgoed: de Neder-Germaanse Limes. Als siteholder zijn we verantwoordelijk voor behoud van de werelderfgoedwaarden en het bekend maken ervan, maar geen beheerder van deze plekken (dat zijn de eigenaren zelf). Het UNESCO Werelderfgoed is cultureel erfgoed dat wordt beschouwd als onvervangbaar, uniek en eigendom van de hele wereld. Daarom is het van groot belang om het te behouden. Om het werelderfgoed Neder-Germaanse Limes te behouden, werken de provincies Zuid-Holland, Gelderland en Utrecht samen in de Nederlandse Limessamenwerking (NLS). Afspraken hierover zijn vastgelegd in de Centrumregeling Limessamenwerking UNESCO Werelderfgoed. In 2024 is de Centrumregeling onderzocht en opnieuw vastgesteld. De NLS ontwikkelde ook een nieuw beleidsplan voor de periode 2025-2028.

Beleidsprestatie 4-2-5 Cultuurparticipatie en bibliotheken

Het provinciaal cultuurbeleid richt zich op a) waarborging van de basisvoorziening cultuurparticipatie en b) ondersteuning van de openbare bibliotheken in Zuid-Holland. Hiertoe verstrekt de provincie boekjaarsubsidies aan enkele ondersteuningsinstellingen.

- a. De basisvoorziening cultuurparticipatie wordt ingevuld door de volgende vier ondersteuningsinstellingen: Kunstgebouw, Jeugdtheaterhuis, Popunie en Stichting Educatieve Orkestprojecten. Deze instellingen werken op reguliere basis samen met onderwijsinstellingen. Het doel is dat meer kinderen en jongeren in aanraking komen met cultuur, dankzij kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie en cultuureducatie. Daar waar mogelijk wordt aangesloten bij landelijke programma's van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zoals Cultuureducatie met Kwaliteit en Cultuurparticipatie.
- b. De ondersteuning van de openbare bibliotheken in Zuid-Holland wordt ingevuld door middel van een boekjaarsubsidie voor de provinciale ondersteuningsinstelling Probiblio. Probiblio voert de ondersteuningsactiviteiten voor de openbare bibliotheken uit. Het doel is dat iedereen in Zuid-Holland recht heeft op toegang tot informatie en cultuur, en dat op een laagdrempelige wijze.

Wat hebben we bereikt?

Meedoen aan cultuur, actief of passief, zorgt voor veerkracht, verbinding en vermindering van kansenongelijkheid. We zetten daarom in op goede cultuurparticipatie en cultuureducatie voor verschillende doelgroepen en in verschillende gebieden in Zuid-Holland. Dit doen we door het steunen van cultuureducatie – en participatie door een boekjaarsubsidie aan Kunstgebouw, Jeugdtheaterhuis, Popunie, Stichting Educatieve Orkestprojecten (SEOP) en het Provinciaal Bevrijdingsfestival Zuid-Holland (Rotterdam). Ook is het themafonds Cultuurparticipatie opengesteld en ondersteunen we een netwerk van gemeenten waar kennis wordt uitgewisseld. Door een boekjaarsubsidie te geven aan de provinciale ondersteuningsinstelling Probiblio, steunen we alle openbare bibliotheken in Zuid-Holland. Zo heeft iedereen toegang tot kennis, informatie, cultuur en kan iedereen op een makkelijke en toegankelijke manier werken aan vaardigheden en ontwikkeling.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- Probiblio, Kunstgebouw, Jeugdtheaterhuis, Stichting Educatieve Orkestprojecten (SEOP) en het Provinciaal Bevrijdingsfestival Zuid-Holland (Rotterdam) ontvingen een boekjaarsubsidie voor het uitvoeren van afgestemde activiteiten om cultuur toegankelijk te maken voor iedereen.
- Kunstgebouw is incidenteel gecompenseerd voor de stijgende loonkosten.
- Voor het eerst neemt de provincie Zuid-Holland deel aan het landelijk programma Cultuureducatie met Kwaliteit 4 (CmK-4) 2025-2028. We doen dat door het vergoeden van de kosten voor het penvoerderschap Kunstgebouw. Het programma werkt met overheden, scholen en het culturele veld samen aan goede cultuureducatie voor elk kind. Het penvoerderschap van het programma houdt o.a. in dat Kunstgebouw de subsidieaanvraag bij het Fonds Cultuurparticipatie verzorgt, eerste aanspreekpunt is voor gemeenten en begeleiding en advies verzorgt bij de realisatie van de plannen.
- We geven samen met Cultuurfonds Zuid-Holland een financiële bijdrage aan de ontwikkeling van bovenlokale samenwerkingsprojecten via het Themafonds Cultuurparticipatie. 15 projecten kregen een subsidie van het Themafonds Cultuurparticipatie. Veel van deze projecten zijn gericht op jongeren en op moeilijk bereikbare doelgroepen.
- We begonnen met een onderzoek naar een basisvoorziening cultuurparticipatie voor de komende jaren. De provinciale basisvoorziening cultuurparticipatie bestaat uit Kunstgebouw, SEOP, Popunie en Jeugdtheaterhuis. Zij zetten zich in voor een inclusief Zuid-Holland waar iedereen kan meedoen aan cultuur. Het onderzoek moet een advies opleveren waarmee we verder kunnen werken aan het beleidsperspectief cultuur en erfgoed en voor nieuwe afspraken met de instellingen.
- 23 Wethouders Cultuur en Erfgoed namen deel aan de wethouderbijeenkomst in het derde kwartaal van 2024. Hier stonden de thema's uit de Samenwerkingsagenda centraal, zoals met belang van

samenwerking tussen gemeenten en culturele instellingen in verschillende gemeenten en erfgoedparticipatie. Op de bijeenkomst met wethouders was veel aandacht voor de positieve relatie tussen meedoen aan cultuur en de gezondheid van onze inwoners: cultuur maakt aantoonbaar gezonder en gelukkiger.

- We hebben de cultuurconvenant Zuid-Holland (2025-2028) voorbereid. Daarmee hebben we een stevige positie richting het Rijk (ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) en de Zuid-Hollandse gemeenten. We houden rekening met de mogelijke aanpassing van het culturele bestel. De provincie Zuid-Holland doet voor het eerst mee in dit cultuurconvenant.
- Beleid van gemeenten, provincies en Rijk over cultuurbeoefening wordt beter op elkaar afgestemd. In het Inter Provinciaal Overleg (IPO) met alle provincies maakten we hierover nieuwe afspraken (2025-2028).
- Een wijziging van de 'Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen' wordt voorbereid. Het IPO leverde input namens alle provincies.
- Het IPO sloot een bibliotheekconvenant met het Rijk, de gemeenten en de bibliotheeksector. In het convenant staan afspraken over de bijdrage van de bibliotheek aan de maatschappelijke opgaven:
 - een geletterde samenleving
 - deelname aan de informatiesamenleving
 - een leven lang ontwikkelen.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' bestaat uit 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

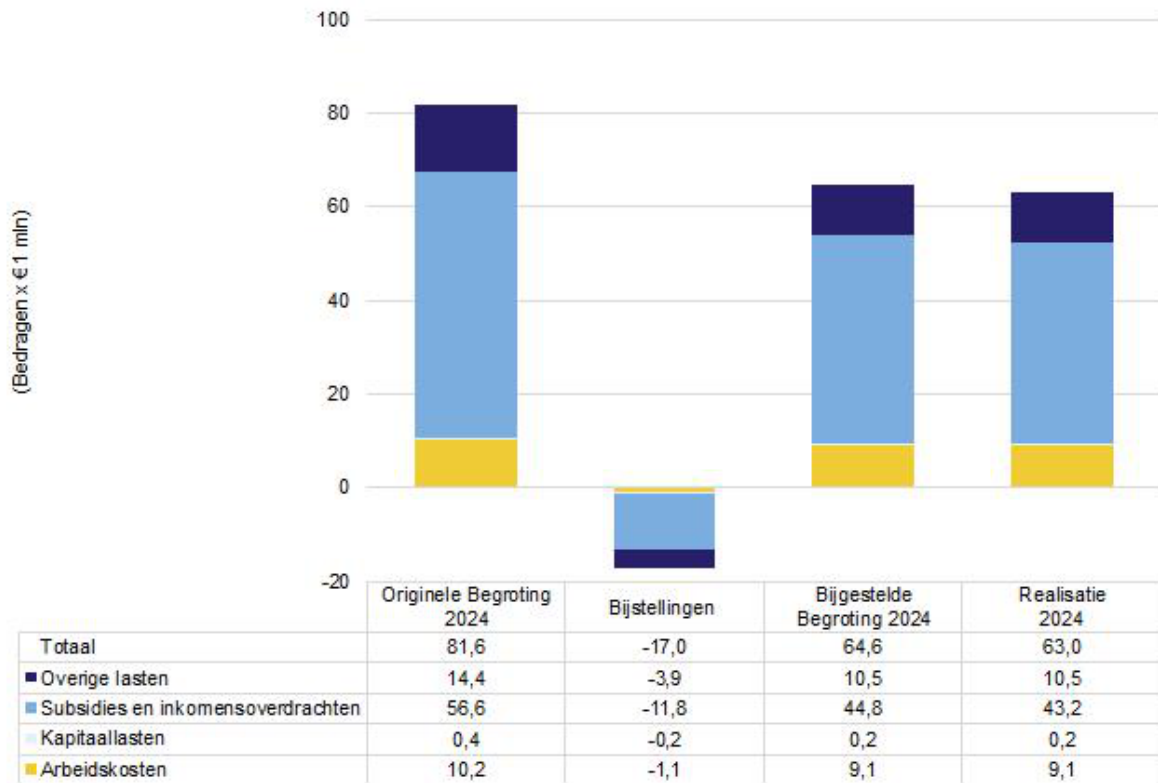
'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De aanpassingen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek laat zien hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit.
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën.

Opbouw en verloop van de lasten - Ambitie 4

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat					
4-1-1 Innovatie economie	32.989	-6.821	26.168	27.952	-1.784
4-1-2 Transitie van de tuinbouwketen	2.639	-553	2.086	2.409	-323
4-1-3 Transitie van het havenindustriële complex	1.850	-880	970	998	-27
4-1-4 Digitale economie	1.281	-35	1.246	1.028	218
4-1-5 Circulair Zuid-Holland	4.187	-410	3.777	4.032	-255
4-1-6 Toekomstbestendige ruimte voor ondernemen	8.170	-6.909	1.261	1.119	143
4-1-7 Human capital	2.522	-130	2.392	1.905	487
Totaal beleidsdoel 4-1	53.639	-15.738	37.901	39.441	-1.541
Beleidsdoel 4-2 Erfgoed en Cultuur					
4-2-1 Erfgoed beschermen in de omgeving	294	619	913	868	45
4-2-2 Rijksmonumenten en historische molens in goede staat	11.161	-1.212	9.949	8.357	1.592
4-2-3 Provinciale erfgoedlijnen zichtbaar en beleefbaar	6.714	-1.516	5.198	4.904	294
4-2-4 Archeologie beschermen en zichtbaar	990	533	1.523	1.152	371

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Vershil begroot vs realisatie
4-2-5 Cultuurparticipatie en bibliotheken	8.811	279	9.090	8.976	115
Totaal beleidsdoel 4-2	27.970	-1.297	26.673	24.257	2.416
Totaal Lasten	81.609	-17.035	64.574	63.698	875
Baten					
Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat					
4-1-1 Innovatie economie	5.438	1.728	7.166	8.014	848
4-1-3 Transitie van het havenindustriële complex	100	13	113	112	-1
4-1-5 Circulair Zuid-Holland	0	0	0	18	18
4-1-6 Toekomstbestendige ruimte voor ondernemen	0	240	240	130	-110
Totaal beleidsdoel 4-1	5.538	1.981	7.519	8.273	754
Beleidsdoel 4-2 Erfgoed en Cultuur					
4-2-1 Erfgoed beschermen in de omgeving	0	0	0	15	15
4-2-2 Rijksmonumenten en historische molens in goede staat	14	0	14	14	0
4-2-5 Cultuurparticipatie en bibliotheken	88	0	88	78	-10
Totaal beleidsdoel 4-2	102	0	102	106	5
Totaal Baten	5.640	1.981	7.620	8.379	759
Saldo lasten en baten Ambitie 4	75.969	-19.016	56.953	55.319	1.634

Toelichting lasten

Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat

Economische innovatie infrastructuur € 0,4 miljoen (n)	Bestaand beleid
In 2024 is voor EFRO (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling) Interreg een subsidieplafond opengesteld van € 2 miljoen. Er is boven verwachting ingetekend op de voucherregeling. Dit levert een overbesteding op van € 0,2 miljoen. Bij de Campusregeling is minder vrijval ontstaan bij afrekenen van subsidieverleningen dan op meerjarig schema was verwacht (€ 0,3 miljoen).	

MKB ondersteuning € 0,7 miljoen (n)	Bestaand beleid
In 2024 verantwoorden we € 0,4 miljoen subsidieasten van aanvragen, die betrekking hebben op het MIT-plafond 2024 Samenwerkingsprojecten en die ook al in 2024 zijn gestart met hun activiteiten. MIT staat voor MKB Innovatiestimulering Topsectoren Zuid-Holland. In de begroting hielden we rekening met de lastneming in 2025. In 2024 is een extra dotatie van € 0,4 miljoen aan de voorziening dubieuze debiteuren gedaan voor enkele subsidie-ontvangers waarvan we geen terugbetaling verwachten. Voor Breed MKB (MKB-Deals) is een onderbesteding van € 0,5 miljoen. Dit komt door de vertraagde verwerking van de subsidieverleningen. De lastneming vindt in 2025 plaats. Bedrijfsmatig Vastgoed MKB kent een overbesteding van € 0,4 miljoen. De rijksuitkering van € 7 miljoen is verdeeld over enkele jaren en voor 2024 waren alleen aanloopkosten begroot. De start is echter voortvarender verlopen.	

Sectorbeleid € 0,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
Voor Aerospace zijn in 2024 subsidiebeschikkingen verleend waar de activiteiten starten in 2025. In de begroting was uitgegaan van 2024.	

Greenport 0,3 miljoen (n)	Bestaand beleid
De extra uitgaven voor Greenports zijn te verklaren door: ☐ Extra inzet bij de verschillende Greenports op projecten op gebied van water en biodiversiteit, ook gezien het belang van het onderwerp ZH-PLG, om hier vanuit ondernemers mee aan de slag te gaan. ☐ Extra inzet en versnelling op versterken eigenaarschap van ondernemers voor een duurzame transitie, door middel van trajecten met ondernemers in onder andere de Greenport West-Holland en de Greenport Boskoop.	

Digitalisering EZ € 0,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
De European Digital Innovation Hub in Zuid-Holland (EDIH) brengt vraag en aanbod op het gebied van digitalisering samen. Voor EDIH is na afronding Najaarsnota 2024 een looptijdverlenging aangevraagd en verstrekt, waardoor een onderbesteding van € 0,2 miljoen is ontstaan.	

Circulair Zuid-Holland € 0,3 miljoen (n)	Bestaand beleid
De uitgaven voor Circulair zijn hoger dan begroot. De verklaring hiervoor is: · Meer geïnvesteerd in het opzetten van een reparatiecoalitie. Dit heeft mede bijgedragen aan het binnen halen van de KIA-CE subsidie voor de Reparatiefabriek. · Meer aandacht voor circulair bouwen in relatie tot stikstofopgave, daarom zijn er extra inspanningen verricht op bio-based bouwen, en voorbereidingen getroffen en een verkenning gedaan naar een vernieuwersnetwerk urban mining2. Vanuit het MKB netwerk zijn initiatieven voortgekomen rondom circulair en MKB. Gezien het belang van deze doelgroep en het momentum is een voorstel ten aanzien van re-manufacturing ondersteund welke niet was voorzien.	

Human Capital € 0,5 miljoen (v)	Bestaand beleid
In kader van de meerjarige subsidieregeling (€ 12 miljoen) die gestart is in de vorige collegeperiode en die doorloopt tot 2028, is een inschatting gemaakt voor het aantal aanvragen per kalenderjaar. In 2024 is een verschil ontstaan van € 0,3 miljoen. Het verschil wordt verklaard doordat partijen meer tijd nodig hebben voor het indienen van hun subsidieaanvraag. Het resterende verschil wordt verklaard door looptijdverlenging en vrijval bij subsidieafrekeningen.	

Beleidsdoel 4-2 Erfgoed Cultuur en toerisme

Restauratie rijksmonumenten € 1,6 miljoen (v)	Bestaand beleid
In 2024 is voor € 1,6 miljoen minder uitgegeven aan subsidies voor restauratie rijksmonumenten dan verwacht. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door fasering of uitstel van uitvoeringsprojecten. Grote restauratieprojecten kennen een langere uitvoeringstermijn waardoor lasten zijn verschoven naar 2025 en verder. Het gaat daarbij o.a. om de subsidies voor de projecten Het grote Kantoor Delft, De Voorde, Kerktoren Mijsheerenland, Nieuwe kerk Delft, Grafmonument Piet Hein, Neherlab, Nationaal Archief en quarantaineterrein Ontsmettingsgebouw.	

Restauratie erfgoedlijnen € 0,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
In 2024 is voor € 0,2 miljoen minder besteed aan subsidies erfgoedlijnen dan begroot. Dit wordt voor een deel veroorzaakt door looptijdverlenging van het kanjerproject Huys ten Donck (€ 0,1 miljoen). Daarnaast is sprake van een vrijval van subsidies (€ 0,1 miljoen).	

Publieksbereik archeologie € 0,4 miljoen (v)	Bestaand beleid
In 2024 is het project Digitalisering archeologisch archief niet gestart. Door personele wisselingen is het vertraagd en zal in 2025 een vervolg krijgen.	
In 2024 is € 0,2 miljoen gestort in de egalisatiereserve subsidies. Dit is het gevolg van vertraging of later starten van projecten.	

Overigen € 0,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
Bij cultuurparticipatie is € 0,1 miljoen minder besteed. Dit is voor een deel veroorzaakt door onderbezetting van personeel waardoor minder activiteiten georganiseerd werden.	

Toelichting baten

Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat

MIT MKB € 0,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
De onttrekking uit de OVP is hoger dan is begroot. Dit houdt verband met de hogere lasten (zie toelichting Lasten MKB Ondersteuning).	

Breed MKB € 0,4 miljoen (v)	Bestaand beleid
De onttrekking uit de OVP is hoger dan is begroot. Dit houdt verband met de hogere lasten (zie toelichting Lasten MKB Ondersteuning).	

SIR Intergov € 0,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
In 2024 is een uitbreiding van het aantal deelnemende partijen gerealiseerd. Dit resulteert in een verschil tussen begroting en realisatie.	

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in [Bijlage 1](#).

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Vershil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat					
Regionale netwerken in Zuid-Holland (RNIZ)	500	850	1.350	1.350	0
Versterking economie	4.880	5.400	10.280	10.280	0
MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren	3.500	-123	3.378	3.378	0
Life Sciences & Health	0	150	150	150	0
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0		0	515	-515
Totaal beleidsdoel 4-1	8.880	6.278	15.158	15.673	-515

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil begroot vs realisatie
Beleidsdoel 4-2 Erfgoed en Cultuur					
Restauratie & herbestemming monumenten	393	4.706	5.100	5.100	0
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0		0	1.768	-1.768
Totaal beleidsdoel 4-2	393	4.706	5.100	6.868	-1.768
Totaal Lasten	9.273	10.984	20.257	22.541	-2.283
Baten					
Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat					
Groene ambities	20	-74	-54	-54	0
Interreg-cofinanciering EFRO	1.265	-920	345	345	0
Regionale netwerken in Zuid-Holland (RNIZ)	785	615	1.400	1.400	0
Versterking economie	5.156	-1.475	3.681	3.681	0
MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren	4.500	-260	4.240	4.240	0
Life Sciences & Health	300	-175	125	125	0
Totaal beleidsdoel 4-1	12.025	-2.289	9.736	9.736	0
Beleidsdoel 4-2 Erfgoed en Cultuur					
Restauratie & herbestemming monumenten	2.618	804	3.422	3.422	0
Totaal beleidsdoel 4-2	2.618	804	3.422	3.422	0
Totaal Baten	14.643	-1.485	13.158	13.158	0
Saldo lasten en baten Ambitie 4	-5.370	12.469	7.099	9.382	-2.283

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

InnovationQuarter (IQ)

Zuid-Holland heeft aandelen in een Regionale Ontwikkel Maatschappij IQ, samen met het Rijk, gemeenten en kennisinstellingen (universiteiten en academische ziekenhuizen). IQ helpt bedrijven in heel Zuid-Holland die bezig zijn met vernieuwing op allerlei gebied. Dat doet IQ door geld aan deze bedrijven te lenen of aandelen in deze bedrijven te kopen. Maar ook door te zorgen voor samenwerking tussen bedrijven en andere organisaties. En door buitenlandse bedrijven naar Zuid-Holland te halen. Het doel is om de economie van Zuid-Holland nog beter te maken. IQ richt zich vooral op Cleantech, Life Sciences & Health, Safety & Security, Horticulture en Smart Industry.

Vanguard Initiative

Zuid-Holland werkt sinds 2014 samen met buitenlandse overheden en regio's in de vereniging Vanguard Initiative. De vereniging is een netwerk van overheden, bedrijven en universiteiten. Het doel is om de regio's meer invloed te geven op het Europese beleid voor industrie en vernieuwing.

GR Grondbank RZG Zuidplas

Zuid-Holland neemt deel in de Grondbank RZG Zuidplas, samen met een paar gemeenten. De Grondbank is een gemeenschappelijke regeling en is eigenaar van grond in de Zuidplaspolder. Op die grond moeten woningen worden gebouwd. De deelnemers proberen die woningbouw mogelijk te maken. Zuid-Holland heeft daarvoor een omgevingsvisie gemaakt. Die wordt nu verder uitgewerkt.

Rom-D Holding NV en Rom-D Capital BV

Zuid-Holland neemt deel in de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden (ROM-D). De andere deelnemers zijn de Drechtsteden en het Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam (OBR). ROM-D ontwikkelt oude en nieuwe bedrijventerreinen in de Drechtsteden. Daardoor wordt de economie sterker en verbetert de werkgelegenheid.

Centrumregeling Limessamenwerking UNESCO Werelderfgoed

Zuid-Holland neemt deel in de Nederlandse Limes Samenwerking (NLS). Dat doet zij samen met de provincies Gelderland en Utrecht en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). De NLS is een centrumregeling in de zin van de Wet gemeenschappelijke regelingen. Het doel van de samenwerking is om het Nederlandse deel van de Neder-Germaanse Limes te beschermen en te bewaren. De Neder-Germaanse Limes betekent 'de grenzen van het Romeinse Rijk' in Nederland. In 2021 heeft UNESCO de Neder-Germaanse Limes op de lijst voor Werelderfgoed gezet. De NLS zorgt voor samenwerking om de regels van UNESCO uit te voeren.

Subsidies

Zie [paragraaf Subsidies - Ambitie 4](#).

Ambitie 5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw

De beleidsambitie Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze [link](#).

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

Het beleidsdoel Gezonde natuur is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 5-1-1 Nieuwe natuur realiseren

De provincie is wettelijk verantwoordelijk om specifieke soorten en habitats te beschermen en in de zogenoemde 'gunstige staat van instandhouding' te brengen conform de EU Vogel- en Habitatrichtlijn. Realisatie van natuur is hiervoor een belangrijk middel, waarbij de provincie wil bereiken dat een robuust netwerk van natuurgebieden ontstaat, bestaande uit kerngebieden en verbindingzones daartussen. Buiten deze natuurgebieden wil de provincie een aantrekkelijk landschap en steden creëren waar, naast andere functies, ook ruimte is voor natuurwaarden. Voor de realisatie van natuur neemt de provincie regie en stelt zich op als verbinder tussen lokale partijen om te komen tot samenwerking.

Wat hebben we bereikt?

Realiseren begrensde natuur

Binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is op verschillende plekken nieuwe natuur gerealiseerd. Het gaat om natuurgebieden en om ecologische verbindingen. Hiermee is het netwerk van natuurgebieden versterkt en beter met elkaar verbonden. Er is in totaal 421 hectare (ha) nieuwe natuur ingericht: In de Krimpenerwaard (240 ha), Gouwe Wiericke (117 ha) en 64 ha in overige gebieden. Ook is 167 ha grond gekocht om natuurgebied van te maken.

Binnen het Buitenland van Rhoon hebben we nu 415 ha in eigendom waarvan ongeveer 157 ha is ingericht als natuur. Dat is ongeveer 69% van de gestelde doelen in het door partijen samen vastgestelde Streefbeeld. Voor de grootste recreatieve toegang van het gebied, de Poort van Buitenland, is in 2024 het bestemmingsplan vastgesteld. De provincie is in 2024 eigenaar geworden van de gronden die hiervoor nodig zijn.

Versterken natuur en landschapswaarden

- Met de subsidieregeling 'Verbetering biotoop grutto en patrijs' investeerden we in het leefgebied van boerenlandvogels om de neerwaartse trend in aantallen keren.
- We investeerden € 3,8 miljoen extra in Agrarisch Natuurbeheer om het leefgebied in agrarisch gebied te verbeteren.
- We gaven subsidies om de bossen op de Zuid-Hollandse eilanden uit te breiden. We werkten samen met Meerbomenu waardoor er 33.009 jonge bomen verplant zijn naar locaties om uit te groeien tot volwassen bomen.
- We gaven subsidie aan projecten die de leefgebieden van iconsoorten in Zuid-Holland versterken.
- De omgevingsdiensten kregen geld voor acties om de aanleg van bijenlandschappen te stimuleren.
- Met de openstelling van een subsidieregeling steunden we landbouwbedrijven in Zuid-Holland om te investeren in biodiversiteit en waterkwaliteit (de 'groenblauwe dooradering' van het landschap). Voorbeelden hiervan zijn natuurvriendelijke slootkanten, houtwallen en bomenrijen.
- We inventariseerden welke drukfactoren (stikstof, waterkwaliteit, recreatie, exoten) er zijn rond Natura 2000-gebieden en een mogelijke aanpak om de drukfactoren te verminderen. Dit leidde tot een voorstel om op te nemen in het omgevingsbeleid. Verschillende alternatieven van het voorstel worden nu meegenomen in de OmgevingsEffectRapportage (OER) voor de herziening van het omgevingsbeleid.

Zuid Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG)

De provincie werkt samen met mede-overheden en andere partners aan het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG). In het ZH-PLG brengen we sinds voorjaar 2023 de belangen samen van natuur, water, stikstof en klimaat als randvoorwaarde voor een vitaal platteland in onze provincie. Het landelijk gebied kan binnen die randvoorwaarden verder ontwikkelen tot een aantrekkelijk gebied om te wonen, werken, landbouw te bedrijven en te recreëren.

De omstandigheden waarin we het ZH-PLG uitvoeren, veranderden in 2024. De minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) heeft op 4 september 2024 het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) stopgezet. Het Transitiefonds ter waarde van € 24,3 miljard, het fonds waarmee de landelijke transitie naar een toekomstbestendig landelijk gebied zou worden ondersteund, verviel al eerder. Met het stopzetten van het NPLG is er geen verplichting meer tot het opstellen van een provinciaal programma voor het landelijk gebied. Toch kiest de provincie Zuid-Holland er bewust voor om door te gaan met het ZH-PLG. Want de noodzaak om te komen tot nieuw perspectief voor het landelijk gebied blijft groot. En de doelen op het gebied van natuur, water, stikstof en klimaat staan nog altijd overeind. De gebiedsgerichte aanpak is extra belangrijk nu het Transitiefonds is weggefallen. Want daardoor is het niet mogelijk en ook niet wenselijk om één groot samenhangend uitvoeringsprogramma op te zetten. Er is juist behoefte aan initiatieven op maat, waarvoor draagvlak is in de gebieden en waarmee partners aan de slag willen. Voor die initiatieven gaan we op zoek naar middelen om ze uit te voeren. Dat doen we bij het Rijk, binnen de provincie zelf en bij onze partners.

Het ministerie van LVVN kende in 2024 wel een speciale, vaste uitkering toe van € 188,5 miljoen voor de uitvoering van een gedeelte van het Maatregelenpakket ZH-PLG. Daarmee kan de provincie tussen 2024 en 2028 verschillende projecten realiseren die op korte termijn een bijdrage leveren aan het halen van de doelen voor natuur, water, stikstof en klimaat en aan een toekomstbestendige landbouw. De provincie maakte op initiatief van Provinciale Staten zelf ook € 2,3 miljoen vrij voor de uitvoering van projecten uit het Maatregelenpakket die bijdragen aan de doelen voor waterkwaliteit. En de provincie gaat op zoek naar mogelijkheden om projecten op het gebied van landbouw en van waterkwaliteit te financieren die nu (nog) niet in aanmerking komen voor financiering.

Datagedreven ZHPLG

- We maakten de eerste versie van een digitale ammoniak-monitor. Die laat zien met welke combinatie van maatregelen we de doelen voor natuur, water, stikstof en klimaat kunnen halen.
- De gebiedsviewer is een hulpmiddel voor de gebiedsprocessen waarin een schat aan informatie over bijvoorbeeld grondgebruik, bodemgesteldheid, natuur en waterhuishouding staat. In 2024 zorgden we voor een nieuwe versie met verbeterde functionaliteiten en met de meest recente, relevante informatie.
- We zorgden voor een eerste ontwerp van een digitale KRW-monitor. KRW staat voor Kaderrichtlijn Water; de Europese leidraad voor verbetering van de waterkwaliteit. De monitor laat met beelden zien hoe het staat met de KRW-doelen, chemische en ecologische waterkwaliteit in de belangrijkste Zuid-Hollandse grond- en oppervlaktewateren.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Zuid Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG)

Het ZH-PLG kent drie kerngebieden (Veenweidegebied, Zuid-Hollandse Delta en Kust- en Duingebied) die weer onderverdeeld zijn in een totaal van 16 deelgebieden. In deze gebieden werken we aan de volgende onderdelen:

- We werken toe naar de uitvoering van concrete projecten die op de korte termijn een bijdrage leveren aan het halen van de doelen voor natuur, water, stikstof en klimaat.
- Via een gebiedsgerichte aanpak werken we toe naar gebiedsplannen die eind 2025 klaar moeten zijn en die de ambities en oplossingsrichtingen bevatten voor de middellange termijn.

- We werken aan de beleidskaders die nodig zijn om ervoor te zorgen dat de gebiedsgerichte aanpak ook daadwerkelijk bijdraagt aan de doelen voor natuur, water, stikstof en klimaat.

Maatregelenpakket: uitvoeren/beheren/beheersen

De projecten die we uitvoeren, komen uit het Maatregelenpakket ZH-PLG waarvoor we een bedrag van € 188 miljoen hebben gekregen van het Rijk. Daarmee kunnen we ongeveer een derde van alle ambities uit dit Maatregelenpakket realiseren. In 2025 zetten we de stappen die nodig zijn om een selectie van deze projecten naar uitvoering te brengen. Hiervoor moeten onder meer projectorganisaties worden opgezet en moeten de benodigde financiële middelen via subsidies van de provincie naar de partners worden overgemaakt. In overleg met partners en met Provinciale Staten onderzoeken we of de projecten die nu nog niet gefinancierd kunnen worden, vanuit andere middelen ondersteund kunnen worden. Vanuit eigen middelen van de provincie proberen we bijvoorbeeld een aantal landbouwprojecten en projecten die bijdragen aan waterkwaliteit (Kaderrichtlijn Water) te realiseren.

Gebiedsplannen: programmeren & ontwikkelen

Parallel hieraan werken de partners in de gebieden aan gezamenlijke gebiedsplannen, waarin de vraagstukken voor de wat langere termijn en de daarbij behorende oplossingsrichtingen beschreven staan. Deze gebiedsplannen moeten eind 2025 beschikbaar zijn, zodat ze in de periode daarna verder uitgewerkt kunnen worden en er financiering georganiseerd kan worden. De gebiedsplannen worden (mede) gemaakt op basis van gebiedsbiedingen. Dat zijn voorstellen van een of meer sectoren of vanuit een specifiek gedeelte van het gebied, waarin de ambitie van die partij(en) of voor dat gebied wordt beschreven. Vervolgens bespreken alle gebiedspartners samen hoe de verschillende gebiedsbiedingen het beste gecombineerd kunnen worden tot één samenhangend gebiedsplan.

Realiseren begrensde natuur

NNN Natuurpact

We hebben een flinke stap gezet in de aanleg van het Natuurnetwerk Nederland (NNN):

- Er is 421 ha nieuwe natuur ingericht, onder andere in de Krimpenerwaard, Gouwe Wiericke en in verschillende ecologische verbindingzones.
- In de Krimpenerwaard is begonnen met de uitvoering van de inrichting van ruim 700 ha natuurgebied. De laatste bijna 600 ha kan aanbesteed worden. In Gouwe Wiericke is de aanbesteding van ruim 475 ha voor het grootste deel gegund.
- In 2024 kwam binnen NNN 167 ha grond beschikbaar voor natuurinrichting. Hierbij zit onder meer het gebied Korte Bonnen (116 ha).
- Op basis van het Handelingskader NNN wezen Provinciale Staten op 6 maart 2024 zeven gebieden binnen het NNN aan als 'cruciaal en niet-herlokaliseerbaar'. De inrichting van deze gebieden is cruciaal voor het halen van de natuurdoelen en deze natuurdoelen kunnen niet op een andere locatie. Met dit besluit werd het mogelijk om naast zelfrealisatie (grondeigenaren die zelf natuur realiseren) en grondruil voor natuuraanleg, de eigenaren van stukken grond percelen binnen deze gebieden volledig schadeloosstellen. Boven op de marktwaarde vergoeden we ook bijkomende onkosten. We verwachten dat het met dit besluit (financieel) interessanter is voor grondeigenaren om mee te werken aan de realisatie van het NNN.
- Op Goeree deden we een strategische grondaankoop (57 ha). Daarmee ontstaat er in het gebiedsproces de mogelijkheid om met grondruil particulieren die zelf natuur willen realiseren te kunnen helpen.
- Voor verschillende gebieden sloten we samenwerkingsovereenkomsten met grondeigenaren, beheerders en gemeenten. In die overeenkomsten maakten we afspraken over de uitvoering en rollen en verantwoordelijkheden voor nieuw aan te leggen natuur.

Buitenland van Rhoon

- Op basis van hun jaarplan voor 2024 verleende de provincie subsidie aan de Gebiedscoöperatie (GC) Buitenland van Rhoon. Hiervoor werkte de GC het inrichtingsplan uit tot een definitief plan, met aandacht

voor het verhogen van de recreatieve waarde. Daarnaast legde de GC één hectare hoogstamboomgaard aan, vijf hectare kruidenrijk grasland, ongeveer twee hectare wintervoedselakkers en twee belevingsplekken. Hiervoor stelde de provincie de aangekochte gronden ter beschikking. Ook organiseerde de GC verschillende evenementen en activiteiten om recreanten aan te trekken.

- In 2024 is het bestemmingsplan voor de grootste toegangspoort, de poort van Buitenland, vastgesteld.
- De provincie verwierf de gronden die nodig zijn voor de aanleg van de poort van Buitenland.

Versterken natuur- en landschapswaarden

Boerenlandvogels

- We stelden in 2024 de subsidieregeling 'Verbetering leefgebied grutto en patrijs' open. Het bedrag van € 0,5 miljoen is helemaal toegewezen.
- Om de aanpak van roofdieren te verbeteren, het zogeheten predatiebeheer:
 - Deden we een literatuurstudie naar de rol van de zwarte kraai als natuurlijke vijand van weidevogels. De studie ondersteunt een mogelijke omgevingsvergunning voor het bestrijden van de zwarte kraai in weidevogelgebieden.
 - Zijn er resten van prooien en uitwerpselen verzameld. Deze zijn door de Rijksuniversiteit van Groningen geanalyseerd om zo een beter beeld te krijgen van de roofdieren.
 - Heeft een aantal agrarische collectieven wildcamera's ontvangen waarmee ze roofdieren en het roven van de nesten in beeld kunnen brengen.
- We organiseerden een succesvolle provinciale Kennisdag over boerenlandvogels met ruim 100 deelnemers. Dat waren onder meer agrarische collectieven, boeren, organisaties voor beheer en kennisinstituten.
- Er was ook een bijeenkomst waar deelnemers informatie ontvingen over manieren om het agrarisch verdienmodel te versterken in combinatie met het beschermen van boerenlandvogels en over het investeren in agrarisch natuurbeheer.
- We startten de evaluatie van het actieplan Boerenlandvogels. De resultaten delen we in 2025.
- In de Zuidpolder van Delfgauw wordt een gebied voor weidevogels ingericht op de gronden van de provincie, de gemeente en Staatsbosbeheer.

Agrarisch natuurbeheer

- We hebben voor Agrarisch Natuurbeheer € 3,8 miljoen extra beschikbaar gesteld voor een periode van 4 jaar.
- We zijn gestart met de professionalisering van agrarische collectieven. Dit deden we als voorbereiding op de uitbreiding van de subsidie Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer, dat in het landelijke regeerprogramma staat.

Bos en Bomen

- Projecten die in 2023 een subsidie ontvingen voor de aanleg van bos begeleiden we naar uitvoering.
- Meerdere plannen voor bosuitbreiding kregen begeleiding van de bosmakelaar. Twee grote projecten voor bosuitbreiding op de Zuid-Hollandse eilanden kregen hierdoor dit jaar subsidie van de provincie:
 - Met de bestaande subsidieregeling 'Meer bos in Zuid-Holland' steunen we het project Buitenzomerlanden in de Hoeksche Waard. Hierdoor komt er 12,5 hectare nieuw bos.
 - Met recreatieschap Voorne-Putten is in 2024 de afspraak gemaakt voor de aanleg van 27 hectare bos op hun gronden. Hiervoor heeft de provincie een begrotingssubsidie verstrekt.

Soortenbeleid

- In samenwerking met Bos en Bomen is een nieuwe subsidieronde voor de subsidieregeling 'realisatie leefgebied iconsoorten (soorten die representatief zijn voor een bepaalde leefgebied), landschapselementen en voedselbossen' gestart. Die is volledig uitgeput door biodiverse initiatieven uit de samenleving. Vooral gemeenten, initiatiefnemers voor voedselbossen en particuliere ondernemers zijn hierdoor ondersteund.

- Er zijn informatiebladen opgesteld voor versterkingsmaatregelen voor het leefgebied van 15 icoonsoorten uit stedelijk en landelijk gebied. Deze zijn gepresenteerd aan partners zoals gemeenten, waterschappen en omgevingsdiensten.
- Er is een vooronderzoek gedaan voor het monitoringsplan icoonsoorten, het eindproduct wordt momenteel afgerond.
- Om het Zuid-Holland-brede bijenlandschap te stimuleren, zijn er in samenwerking met de Zuid-Hollandse Omgevingsdiensten regionale bijeenkomsten georganiseerd. Ook is vanuit Groene Cirkels de wijkbijen campagne gelanceerd samen met de nieuwe website (www.bijenlandschap.nl/wijkbijen). Onderdeel van de campagne is de aanleg van voorbeeldtuintjes met informatieborden. Hiervoor zijn plantenpakketten en de informatieborden geleverd bij 60 kinderboerderijen.

Groenblauwe dooradering

- We werkten verder aan het beleidskader Groenblauwe dooradering (GBDA), dat in het omgevingsbeleid opgenomen gaat worden.
- We ontwikkelden verschillende onderdelen van het informatiepakket voor GBDA. Dit wordt verder uitgewerkt in samenhang met andere opgaven, zoals agrarisch natuurbeheer, zodat er een afgestemde en samenhangende aanpak komt.
- De voorgestelde plannen GBDA in het Westland, Alblasserwaard, Hoeksche Waarde, Midden-Delfland en Boskoop hebben geleid tot samenwerkingsverbanden en concrete projecten om landschapselementen aan te leggen in die gebieden. Alle projecten werden opgenomen in het ZH-PLG maatregelenpakket met een aanvraag voor financiering.

Beleidsprestatie 5-1-2 Beschermen en versterken bestaande natuur en soorten

De provincie wil de binnen haar provinciegrenzen van nature voorkomende plant- en diersoorten behouden. Dit realiseert zij door het faciliteren van natuurbeheer en kwaliteitsimpuls in natuur- gebieden en het planologisch beschermen ervan. In het landelijk en stedelijk gebied draagt de provincie zorg voor beheer- en stimuleringsmaatregelen ten behoeve van de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) doelen, basiskwaliteit natuur en verdere versterking van agrarische natuur. De provincie heeft hiervoor 40 icoonsoorten geselecteerd die kenmerkend zijn voor leefgebieden in Zuid-Holland en stimuleert maatregelen die het leefgebied van deze soorten versterken. Belangrijke weidevogelgebieden worden door de provincie planologisch beschermd, daarnaast stimuleert zij initiatieven voor verdere versterking van de kwaliteit. Houtopstanden kennen eveneens een planologische bescherming.

De provincie streeft naar een gezond evenwicht van faunapopulaties. Bij het beheren van dit even- wicht worden zorgvuldig de belangen van natuur en samenleving afgewogen. Waar nodig worden maatregelen getroffen, bijvoorbeeld ten behoeve van bescherming van flora en fauna, openbare veiligheid en volksgezondheid alsmede beperking van (landbouw)schade of andere wettelijke belangen. Daarnaast verleent de provincie tegemoetkomingen in geleden schade door natuurlijk in het wild levende en inheemse beschermde dieren. De provincie zet in op bestrijding en beheersing van de (invasieve) exoten door middel van preventie, eliminatie en beheer. Wanneer (invasieve) exoten inheemse beschermde flora en fauna schaden, al of niet in combinatie met schade aan de economie en/of de volksgezondheid, neemt de provincie maatregelen.

Wat hebben we bereikt?

Programma Natuur

Bij het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) deden we in 2024 een aanvraag in het kader van de Regeling voor de Specifieke Uitkering (SPUK) voor de tweede fase van het Programma Natuur. De aanvraag heeft betrekking op natuurherstel en verbetermaatregelen voor stikstofgevoelige natuur in de Natura 2000-gebieden én op boscompensatie als onderdeel van de landelijke bossenstrategie. Op basis van de aanvraag kreeg de provincie € 56 miljoen voor uitvoering van de maatregelen in de periode 2024 tot en met 2032.

De aanvraag is een vervolg op de Specifieke uitkering voor de eerste fase van Programma Natuur met als uitvoeringsperiode 2021 tot en met 2026 waarvoor de provincie eerder € 28 miljoen heeft ontvangen.

Natuurbeheer

De provincie Zuid-Holland zorgde ervoor dat de natuurbeheerders de middelen hadden voor natuurbeheer in de NNN-gebieden. Hiermee konden zij deze bestaande natuurgebieden in stand houden. Om de staat van de natuur in deze natuurgebieden te verbeteren, kende de provincie ook subsidies toe voor de zogenoemde kwaliteitsimpulsen. Daarnaast stelden we in 2024 subsidiebeschikkingen op voor de uitvoering van beheer, natuurherstel en kwaliteitsimpulsen in de Natura 2000-gebieden. Deze subsidies waren een combinatie van de middelen van de eerste fase Programma Natuur en Natuurpact. Met deze twee subsidieregelingen samen worden in alle Natura 2000-gebieden beheer- en herstelmaatregelen uitgevoerd in de periode 2023-2026, met een piek in de uitvoering in 2024 en 2025 vanwege de extra maatregelen die worden ingezet met de middelen uit de eerste fase van het programma Natuur.

De samenwerking tussen het Europese netwerk Natura 2000 en de omgevingsdiensten voor handhaving en toezicht in Natura 2000-gebieden is geïntensiveerd, vooral voor het beschermen van soorten en het bestrijden van exoten. Dat zijn soorten die van oorsprong niet in ons land voorkomen en die andere soorten verdringen en daardoor een negatief effect hebben op het behalen van de natuurdoelen.

Monitoring natuur

- In het afgelopen jaar zijn weer diverse opdrachten en onderzoeken uitgezet bij gespecialiseerde bureaus voor het monitoren en eventueel bijsturen van beleid. Voorbeelden van deze monitoringsopdrachten zijn: de weidevogeltelling Nieuwkoopse Plassen Braasemermeer, onderzoek naar het broedsucces van kustbroedvogels, onderzoek naar prooi-jagers in weidevogelgebied Alblasserwaard, een verspreidingsonderzoek naar de grote modderkruiper, bittervoorn en platte schijfhoren in de Zuid-Hollandse Biesbosch. Voor de Natura 2000-gebieden Duinen Goeree en & Kwade Hoek, Solleveld & Kapittelduinen en Voornes Duin leverden we vegetatiekarteringen op. Dat zijn onderzoeken waarbij de verschillende soorten planten en hun verspreiding systematisch in kaart worden gebracht.
- In aanvulling op de bestaande langlopende meetnetten, zoals het weidevogelmeetnet, vegetatiemeetnet en winter-watervogels, zijn we enkele nieuwe meetnetten gestart. Een meetnet is een systematische verzameling van gegevens over specifieke organismen, zoals planten of dieren, om langetermijnveranderingen in biodiversiteit te monitoren. Twee van die meetnetten die we dit jaar ontwierpen, zijn een meetnet voor amfibieën en vissen in Natura 2000-gebieden en het Meetnet Agrarische Soorten (MAS) in de akkerbouwgebieden. Met de laatste willen we trends in aantallen en verspreiding van broedvogels vastleggen.

Datamanagement

De provincie Zuid-Holland ontwikkelde eerder al een datasysteem voor de doelen en maatregelen van Natura 2000. Dat systeem is gebruikt als basis voor een landelijke database. Dat maakt het makkelijker om informatie uit te wisselen en samen te werken met het Rijk en andere provincies.

Bescherming Natuur en soorten

Vergunning, handhaving en toezicht

Op grond van de Omgevingswet voerden we onze wettelijke taken uit voor vergunningverlening, toezicht & handhaving voor Natura 2000, stikstof, faunabeheer, houtopstanden en soortenbescherming op grond van de Omgevingswet. In 2024 is het aantal aanvragen bij de omgevingsdienst Haaglanden ten opzichte van vorige jaren verder toegenomen. Dat geldt ook voor het aantal meldingen van activiteiten die de natuur betreffen waar omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid op moet acteren vanuit toezicht en handhaving. In 2024 had de provincie extra aandacht voor het stimuleren van soortenmanagementplannen. Hiervoor heeft de provincie ook een subsidie opengesteld om gemeenten te ondersteunen in het opstellen van soortenmanagementplannen.

Bescherming gebieden

- Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen zijn getoetst aan de beschermingsregels. Waar aantasting van beschermde gebieden niet vermeden kon worden is compensatie verleend.
- Voor de actualisatie van de beschermde weidevogelgebieden zijn in 2023 en 2024 tellingen uitgevoerd. De uitkomsten hiervan worden gebruikt voor het vastleggen van nieuwe beschermingsgebieden. Dit gebeurt met herziening van het omgevingsbeleid 2025 worden opgenomen in de Zuid Hollandse omgevingsverordening.

Faunaschade

BIJ12-Faunafonds verleende namens provincie Zuid-Holland tegemoetkomingen aan agrarische ondernemers voor schade die werd veroorzaakt door in het wild levende, beschermde dieren. Ook verleende zij subsidie voor de ganzenrustgebieden. De tegemoetkomingen in faunaschade stegen ook in 2024 fors.

Dit komt door:

- hogere voedselprijzen;
- juridische procedures (waardoor op enkele soorten geen beheer uitgevoerd kon worden voor het beperken dan wel voorkomen van schade);
- een toename van schade veroorzaakt door met name grauwe ganzen, knobbelzwanen, smienten en de soorten die voorheen onder de landelijke vrijstelling vielen (houtduif, kraai en kauw).

Exoten

Als provincie voerden we onze wettelijke verantwoordelijkheid uit om de Rosse stekelstaarten te bestrijden en nestlocaties van de Aziatische Hoornaar op te sporen en te verwijderen. Daarnaast hebben wij een bijdrage geleverd aan het interprovinciale ambitiedocument invasieve exoten die aan het Rijk is aangeboden.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Monitoring natuur

- In 2024 verzamelden we informatie vanuit onder andere de langlopende meetnetten van weidevogels, vegetatie en winter-watervogels. De uitvoering van deze meetnetten in de komende jaren is opnieuw (Europees) aanbesteed en hebben we op enkele punten verbeterd. Zo zijn we voor de uitvoering van het weidevogelmeetnet overgestapt op de landelijk gebruikelijke methode Broedvogelmonitoring (BMP).
- In verschillende Natura 2000-gebieden lieten we vegetatiekarteringen uitvoeren. Dat zijn onderzoeken waarbij de verschillende soorten planten en hun verspreiding systematisch in kaart worden gebracht..
- We zorgden voor monitoringsinformatie volgens de landelijke systematiek Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL). Monitoringsinformatie wil zeggen de verzamelde gegevens uit het veld, zoals gegevens over flora en fauna, die volgens vastgestelde methoden en frequenties worden verzameld. Die informatie gebruikten we voor het beoordelen van de natuurkwaliteit van natuurgebieden.
- Voor het Natuurnetwerk Nederland (NNN) hielden we het dashboard Natuurkwaliteit bij. We vulden het dashboard aan met informatie uit natuurmonitoring.
- We werkten aan nieuwe en innovatieve manieren van monitoring waarmee we in de toekomst nauwkeuriger en efficiënter informatie kunnen verzamelen. Bijvoorbeeld het ontwikkelen van automatische vleermuizendetectie en het inzetten van Kunstmatige Intelligentie voor toezicht op natte duinvalleien.
- We werken samen met het Rijk en andere provincies aan het landelijke Verbeterprogramma VHR Monitoring. Dit is een initiatief gericht op het versterken van de kwaliteit en consistentie van de gegevensverzameling voor de natuurmonitoring in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR).

Datamanagement

We droegen bij aan het ontwikkelen van een landelijk systeem voor doelen en maatregelen van Natura 2000. Het systeem wordt gebruikt voor de WSN-rapportage (Wet Stikstof en Natuur) aan het Rijk. Ons provinciale systeem

was de basis voor het landelijke systeem dat nu door alle interprovinciale partners wordt gebruikt. We maakten in 2024 een eerste opzet van een vernieuwd provinciaal systeem dat beter aansluit bij andere applicaties en bij het landelijke systeem.

Datagedreven ZH-PLG

- In 2024 is de gebiedsviewer verder ontwikkeld en ingevoerd.
- We ontwikkelden een eerste versie van een digitale ammoniak-monitor. Hiermee laten we zien met welke combinatie van maatregelen de doelen kunnen worden behaald.
- We ontwikkelden een eerste versie van de digitale KaderRichtlijn Water-monitor. De KRW-monitor laat met beelden zien hoe het staat met de KRW-doelen.
- We deden onderzoek de ontwikkeling van een dashboard waarmee we de voortgang van ZH-PLG-maatregelen kunnen zien. We keken welke informatie en welke manieren van werken in het dashboard opgenomen moeten zijn.
- We verkenden scenario-software. Dat is software om verschillende scenario's te simuleren.
- We voerden de producten in waarmee we datagedreven werken stimuleren bij beleidsvelden.

Dashboard natuurkwaliteit

- Elk jaar beoordeelt de provincie de natuurkwaliteit van de natuurgebieden waar de provincie subsidie aan geeft. Voor deze beoordeling gebruiken we de actuele gegevens vanuit de natuurmonitoring. De resultaten staan in de [SNL-viewer](#).
- We leverden een digitale bibliotheek op voor natuurgegevens- en natuurrapporten.
- We werkten aan het opslaan, toegankelijk maken en verspreiden van natuurgegevens. Een voorbeeld hiervan is de weidevogelviewer waarin we de gegevens uit het weidevogelmeetnet toegankelijk maken.

Programma Natuur

- Voor de Specifieke Uitkering (SPUK) vanuit het Rijk voor de eerste fase Programma Natuur (2021-2026), ontvingen we van het Rijk een verlenging van de uitvoeringstermijn tot en met 31 december 2026. Maatregelen die horen bij de eerste fase van het Programma Natuur zijn verplicht in subsidiebeschikkingen. Deze maatregelen worden uitgevoerd. De uitvoerende partijen weten van de verlengde looptijd en weten dat zij een wijziging van de eerder verleende subsidiebeschikkingen aan kunnen vragen.
- We bereiden de openstelling voor van een subsidieregeling voor het uitvoeren van de maatregelen voor de tweede fase van het Programma Natuur (2024-2032).

Beheer van begrensde natuur

- In de Natura 2000-gebieden geven we met twee subsidieregelingen uitvoering aan de eerste fase van het Programma Natuur. Terreineigenaren kregen een meerjarige subsidie voor beheer en natuurherstel en voor het verbeteren van de natuur. De nadruk ligt hierbij op stikstofgevoelige natuur.
- We hadden veel contact met terreineigenaren en met andere belanghebbenden over maatregelpakketten voor Natura 2000. In alle Natura 2000-gebieden waren veldbezoeken. Die gaven inzicht in de staat van de natuur en de effecten van beheer en andere maatregelen.
- In 2024 is het Natuurbeheerplan Zuid-Holland voor het jaar 2025 vastgesteld. Het Natuurbeheerplan is het kader voor natuurbeheersubsidies voor 2025. Op basis van Natuurbeheerplan Zuid-Holland 2024 gaf de provincie op ruim 28.000 ha natuurbeheersubsidie aan de beheerders. Dat gebeurde via de Subsidieregeling Natuur- en Landschapsbeheer. De subsidie betrof 84% van de landelijke standaard kostprijs. Dit is de landelijk afgesproken kostprijs voor het beheer van het betreffende type natuur.
- We hebben de herziening van de Natura 2000-beheerplannen in 2025 en 2026 voorbereid voor alle Natura 2000-gebieden. De voorbereiding bestond uit onderzoek, evaluatie en monitoring. Dit in lijn met de Omgevingswet. Verder troffen we alle voorbereidingen voor het invoeren van de Natura 2000-beheerplannen in het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO).

Integrale versterking Nationale parken

De provincie gaf subsidie aan de werkorganisatie Nationaal Park Hollandse Duinen. Eind 2024 is de aanvraag voor de status van Nationaal Park ingediend bij het Rijk voor het nationaal park Hollandse Duinen.

Beschermen natuur en soorten

Vergunningen, handhaving en toezicht

- We stelden een subsidieregeling op voor gemeenten om hen te steunen bij het opstellen van een soortenmanagementplan (SMP). Naast subsidies zijn ook overleggen met gemeenten gevoerd om hen te ondersteunen bij het SMP-traject.
- Net als elk jaar gaven we een opdracht aan de omgevingsdiensten om de VHT-taken (Vergunning, Handhaving en Toezicht) voor natuur uit te voeren. De Omgevingsdiensten verantwoorden hierover in hun jaarrapportages.
- We lieten de staat van instandhouding onderzoeken van een aantal soorten die relevant zijn bij de vergunningverlening voor maatschappelijke relevante opgaven zoals woningbouw en energievoorzieningen.

Bescherming gebieden

- We adviseerden over ruimtelijke ontwikkelingen die mogelijk het NNN of belangrijk weidevogelgebied aantastten en waarvoor natuurcompensatie nodig is.
- In 2024 waren er in totaal vijf natuurcompensatieprojecten. Twee daarvan zijn afgerond en twee gedeeltelijk (compensatie belangrijk weidevogelgebied is gereed, compensatie NNN moet nog). Het laatste project (compensatie belangrijk weidevogelgebied), pakken we op in 2025. De compensatie is nodig vanwege de aanpassing van een provinciale weg, een rijksweg, een fietspad en vanwege projecten van twee waterschappen. Daarnaast werden er in 2024 zeven natuurcompensatieprojecten voorbereid. Dat zijn allemaal overheidsprojecten.
- We verleenden in 2024 een ontheffing aan twee projecten waar compensatie aan de orde is, op grond van de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening (ZHOV). Dit is een beperkt aantal in verhouding tot het aantal plannen/initiatieven dat formeel aan de provincie wordt voorgelegd. Dat komt doordat initiatiefnemers – na advisering door de provincie – soms kiezen voor alternatieve plannen, zonder negatieve gevolgen voor het NNN of belangrijke weidevogelgebieden. Deze initiatieven zitten dan nog in de fase voordat er formele (ruimtelijke) besluiten worden genomen, zoals vaststelling van een omgevingsplan of projectbesluit. Hierover kunnen dan wel al gesprekken zijn met de provincie.
- Er waren extra adviezen nodig over mogelijke locaties voor duurzame energieopwekking die NNN of belangrijk weidevogelgebied raken. Dit komt door de groeiende vraag naar locaties voor duurzame energieopwekking, terwijl de ruimte beperkt is.

Exotenbestrijding

- We leverden een bijdrage aan het interprovinciale ambitieplan Invasieve Exoten. Op basis van dat plan stellen we een provinciaal plan van aanpak op.
- Met de vergunningen die we verleenden, gaven we uitvoering aan de wettelijke taken die volgen uit Europese Exotenverordening.
- We spraken met terreinbeheerders over hoe we gebieden weerbaarder kunnen maken tegen exoten. Bijvoorbeeld door een andere inrichting van het gebied.
- De aanpak van exoten wordt onderdeel van de natura 2000-beheerplannen. Per gebied bepalen we hoe we de doelen van het gebied kunnen beschermen tegen schade door exoten.

Balans en behoud draagvlak door faunabeheer

- BIJ12 verleende tegemoetkomingen voor schade die is veroorzaakt door in het wild voorkomende, inheemse dieren. Voor het zomerreces van 2025 informeert BIJ12 de provincie over de totaal uitgekeerde schade over 2024.

- We keurden faunabeheerplannen goed en behandelden we een aantal bezwaar- en beroepsprocedures. Door die juridische procedures lag de uitvoering van het beheer tijdelijk stil.
- We gaven subsidies aan de faunabeheereenheid en wildbeheereenheden voor de uitvoering van hun wettelijke taken.

Beleidsprestatie 5-1-3 Natuurinclusieve transitie

De provincie wil natuur meenemen in al haar ruimtelijke ontwikkelingen, zodat biodiversiteit behouden en versterkt kan worden. Natuur stopt immers niet bij de grens van natuurgebieden. Natuurinclusieve ruimtelijke ontwikkeling draagt bij aan het oplossen van veel provinciale uitdagingen (bodemdaling, verzilting, verdroging, afname biodiversiteit). Ook is het een randvoorwaarde voor een voldoende sterk ecologisch systeem, zodat aan (inter)nationale afspraken (natuur, stikstof, klimaat, fijnstof) wordt voldaan.

Door biodiversiteit als dwarsdoorsnijdend thema onderdeel van ons handelen te maken, werken we aan een aantrekkelijk, natuurinclusief en toekomstbestendig Zuid-Holland. Dan ontstaat zowel meer ruimte voor flora en fauna, als voor het oplossen van maatschappelijke problemen. De provincie wil met medeoverheden en kennisinstellingen het concept basiskwaliteit natuur verder ontwikkelen om te natuurinclusieve transitie te bevorderen.

Wat hebben we bereikt?

- De Groeiagenda Natuurinclusief Zuid-Holland 2024-2027 is opgesteld en vastgesteld op 2 juli. Met de groeiagenda beschermt en versterkt de provincie de natuurwaarden buiten de natuurgebieden. Daarmee dragen we de komende jaren bij aan welvaart en welzijn in een gezond, aantrekkelijk en natuurrijk Zuid-Holland.
- Natuurinclusief betekent dat bij alle beleidsontwikkeling en activiteiten van de provincie rekening wordt gehouden met de natuur. Dit houdt in dat negatieve factoren voor biodiversiteit worden verminderd en kansen voor versterking van de natuur worden benut. In de groeiagenda staan inspirerende voorbeelden, kansen en innovaties om de provincie natuurinclusief te maken. Het doel is een volledig natuurinclusief Zuid-Holland in 2050.
- De groeiagenda werkt voor 10 thema's uit hoe de provincie zich de komende jaren inzet voor een natuurinclusief Zuid-Holland. De 10 thema's zijn: Toekomstbestendig bouwen, Energie, Water, Infrastructuur, Landbouw, Economie en industrie, Gezondheid en welzijn, Recreatie, toerisme en sport, Onderwijs, Financiële sector.
- We bouwden een intern netwerk op van medewerkers die betrokken zijn bij de uitvoering van de activiteiten van de 10 thema's zodat zij kunnen kennisdelen en elkaar inspireren.
- We bouwden onze kennis uit over relevante monitoringsinstrumenten en bouwden contacten in het extern netwerk zoals het nationale Collectief Natuurinclusief.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- Het provinciale kernteam Natuurinclusief ondersteunde de collega's die verantwoordelijk waren voor de invulling en uitvoering van de 10 thema's van de Groeiagenda Natuurinclusief.
- Het provinciale kernteam Natuurinclusief hielp bij de uitvoering van de acties van deze groeiagenda. We hielden de voortgang in de gaten en letten op de samenhang in de groeiagenda.
- In de agenda is aandacht voor het opbouwen van een netwerk dat samen de natuurinclusieve beweging binnen de provincie sterker wil maken. Via bijeenkomsten met een interactieve aanpak zijn stappen gezet om dit netwerk te laten groeien en deelnemers met elkaar te verbinden.

Bevorderen basiskwaliteit Natuur voor een natuurinclusief en gezond Zuid-Holland

Het Rijk laat het concept 'Basiskwaliteit Natuur' ontwikkelen. De provincie werkt mee aan de (door)ontwikkeling van de toolkit. We volgen de voortgang van het concept en we delen de kennis erover binnen de provincie.

Natuurinclusief kennis- en instrumentarium ontwikkelen

We bezochten meerdere bijeenkomsten om daar kennis op te doen of te delen. We organiseerden verschillende workshops voor interne en externe doelgroepen om kennis te delen. Bij een aantal thema's ontwikkelden we praktische adviezen voor natuurinclusief werken. Bijvoorbeeld ten aanzien van faunapassages bij infrastructuur en natuurinclusieve verduurzaming van het provinciale vastgoed. We onderzochten welke monitoringssystemen kunnen helpen de natuurinclusieve transitie in beeld te brengen. Natuurinclusieve transitie wil zeggen dat stap voor stap het steeds vanzelfsprekender wordt om rekening te houden met de natuur bij alles wat we doen. We werkten een communicatieplan uit. Daarin staat hoe we onze kennis en inzichten kunnen delen en hoe we het opbouwen van een netwerk kunnen steunen.

Realiseren van natuurinclusieve inspiratielocaties

In de Groeiagenda staan verschillende inspiratielocaties genoemd. Hier laten we zien hoe binnen de mogelijkheden van het specifieke gebied (stedelijk of landelijk) en thema (zoals toekomstbestendig bouwen, water, recreatie of energie) rekening is gehouden met de natuur. Er zijn geen nieuwe locaties bijgekomen in 2024.

Beleidsprestatie 5-1-4 Stikstofreductie

De stikstofreductie, zowel van ammoniak als van stikstofoxiden, heeft als doel om de depositie van stikstof op de natuurgebieden te verminderen en daarmee bij te dragen aan natuurherstel. De provincie heeft een concrete reductiedoelstelling om de stikstofemissie te verminderen, met als doel een emissieplafond van 2,9 kiloton ammoniak per jaar in 2035 te bereiken.

Daarnaast is het voor de provincie belangrijk om maatschappelijke ontwikkeling mogelijk te blijven maken. Om de stikstofproblematiek op te lossen werkt de provincie samen met regionale partners.

Deze inzet wordt in het omgevingsprogramma verder uitgewerkt en verloopt langs de volgende lijnen:

- Ammoniak (NH₃) reductie voor natuurherstel;
- Stikstofoxiden (NO_x) reductie voor natuurherstel;
- Ontwikkelingen mogelijk houden middels vergunningverlening, waaronder helpen bij de legalisatie van PAS-melders.

Wat hebben we bereikt?

Voor het onderwerp stikstof was 2024 een bewogen jaar. Met als sluitstuk de uitspraak van de Raad van State (RvS) van 18 december. Hierin staat dat intern salderen weer vergunningsplichtig is. Intern salderen wil zeggen dat een bedrijf of activiteit binnen de eigen vergunning stikstofuitstoot vermindert om ruimte te maken voor nieuwe of gewijzigde activiteiten, zonder dat de totale stikstofbelasting op kwetsbare natuurgebieden toeneemt. In de uitspraak van de RvS staat ook dat stikstofruimte niet meer kan worden ingezet voor ruimtelijke economische activiteiten als er geen geborgd (rijks)maatregelenpakket is dat zorgt voor een dalende trend in de ammoniakdepositie op stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden.

Dit betekent dat je geen extra stikstof mag gebruiken voor nieuwe activiteiten, tenzij de overheid een stevig plan heeft dat ervoor zorgt dat er steeds minder stikstof in kwetsbare natuurgebieden terechtkomt.

- Het Rijk nam in 2024 besluiten zoals het afschaffen van het nationaal programma landelijk gebied (NPLG) en de aankondiging dat de legalisatieaanpak PAS-melders wordt verlengd. PAS-melders zijn bedrijven die onder het voormalige Programma Aanpak Stikstof (PAS) een melding hebben gedaan. Nu het PAS is vervallen, verkeren deze bedrijven niet langer in een legale situatie en moeten ze worden gelegaliseerd. De besluiten zorgen voor een kleine vermindering van stikstof neerslag (depositie). Depositie is wanneer stikstof (ammoniak of NO_x) neerkomt. De uitstoot van ammoniak in Zuid-Holland is maar weinig verminderd. Cijfers over 2024 zijn er nog niet, maar we verwachten dat de cijfers maar iets lager zijn vergeleken met 2023. Uit de NO_x-monitor blijkt dat de NO_x-uitstoot in de afgelopen jaren stabiel vermindert. De uitzondering daarop is

de zeescheepvaart. De cijfers van 2024 zijn nog niet beschikbaar maar verwachten dezelfde vermindering van NOx-uitstoot als in de jaren hiervoor.

- Natuurvergunningverlening rondom stikstof bleef in 2024 ingewikkeld. Met intern salderen kon vergunningverlening vaak nog wel. Wel kwam er steeds meer druk op de vergunningverlening door verschillende uitspraken door de rechtbank.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Ammoniakreductie voor natuurherstel

- Binnen het domein Water, Klimaat en Natuur (WKN) werkten we aan het invoeren van een streefwaarde voor de uitstoot van ammoniak voor melkveehouderijen. Een streefwaarde voor ammoniak betekent een maximale uitstoot per hectare waarnaar een bedrijf streeft. Het invoeren van zo'n streefwaarde moet passen in het omgevingsbeleid. Samen met team Landbouw werkten we aan het opstellen van een subsidieregeling Landbouw. De subsidie is voor maatregelen die zorgen voor het verlagen van de uitstoot van ammoniak. Het gaat onder meer om subsidies voor innovatie en voor stalmetingen.
- Begin 2024 is begonnen met het meten van de uitstoot van ammoniak in drie melkveestallen in de omgeving van Nieuwkoop. In de loop van het jaar kregen deze stallen ook sensoren voor het meten van methaan. De eerste drie stallen vormen de start van stalmetingen bij een groter aantal melkveestallen. In 2025 begint dit traject met de openstelling van de subsidieregeling 'Duurzame Veehouderij'. In 2024 werkten we de verschillende 'trajecten' uit die boeren kunnen volgen om hun bedrijf te verduurzamen. Dit uitwerken gebeurde in fieldlab Groen Hart. Dat is een samenwerking van partners en overheden in het Groene hart. Er was veel aandacht voor twee vraagstukken: het behouden van een verdienmodel van de boer en het garanderen van het verminderen van stikstofuitstoot.
- We steunden boerenwerkgroepen in verschillende deelgebieden in veenweiden. Zij onderzochten welke maatregelen zij op hun bedrijf kunnen toepassen om stikstof te verminderen. Voor ongeveer 15 bedrijven zijn plannen opgesteld voor het terugdringen van stikstof. Ook in de Zuid-Hollandse Delta is door een specialistisch bureau samen met veehouders gekeken welke stikstofmaatregelen genomen kunnen worden. Samen met de provincie Utrecht gaven we financiële steun aan een collectief van boeren rond de Nieuwkoopse Plassen. Daarmee konden de boeren een aanvraag doen voor een landelijke regeling rondom vernatting van het veen en extensivering. Extensivering wil zeggen dat boeren minder dieren per hectare houden, waardoor de impact op het milieu kleiner wordt. Samen met opgave Landbouw, ZH-PLG en opgave grondzaken werkten we aan de invoering en uitwerking van de Regeling provinciale gebiedsgerichte beëindiging veehouderijlocaties (RPGb, ook wel aangeduid als Maatregel Gebiedsgerichte Beëindiging, MGB) voor de provincie. Veehouders die vrijwillig stoppen met (een deel van) hun bedrijven, dragen bij aan extensivering van de veeteeltsector.
- Dit jaar werkten we hard aan het ontwikkelen van de ammoniakmonitor. De eerste versie van de monitor is online. We presenteerden deze in een technische sessie aan PS. We vullen de ammoniakmonitor in 2025 met de bestaande en nieuwe maatregelen. Op die manier laten we de ammoniakreductie in de provincie zien.

Stikstofoxidenreductie voor natuurherstel

- Het programma NOVEX Rotterdamse haven is een samenwerking tussen partners en verschillende overheden rondom verschillende opgaven in het gebied. In NOVEX Rotterdamse haven werkten we ook in 2024 samen met de Omgevingsdienst Haaglanden (ODH), het Rijk (het ministerie van Klimaat en Groene Groei en het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat), het havenbedrijf Rotterdam, Deltalinqs, Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland (NMZH), de gemeenten Rotterdam en Voorne aan Zee. We werkten aan stikstofreductie en de verlening van stikstofvergunningen voor de energietransitie in de haven. Met de energietransitie in de haven bedoelen we de overgang van fossiele brandstoffen naar duurzame energie om uitstoot te verminderen en de haven te verduurzamen.
- Wij hebben in 2024 DCMR Milieudienst Rijnmond (DCMR) een aanvullende opdracht gegeven voor de vergunningverlening 'Maatwerkafspraken voor verduurzaming van de industrie'. We stelden geld beschikbaar

om tijdelijk extra capaciteit in te huren voor taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH-taken). De minister van Klimaat en Groene Groei (KGG) ondertekende in 2024 maatwerkafspraken met 2 bedrijven, Alco energy en Nobian. De provincie tekende mee op beide overeenkomsten.

- We gaven DCMR een opdracht om elk jaar een NOx-monitor van Zuid-Holland te ontwikkelen. Dit geeft duidelijk inzicht in de NOx-emissies. Wij publiceerden in 2024 de eerste versie en deze deelden we met PS.

Vergunningverlening maatschappelijke ontwikkelingen mogelijk houden

- Natuurvergunningverlening rondom stikstof was in 2024 ingewikkeld maar mogelijk. Wel kwam er steeds meer druk op de vergunningverlening door verschillende uitspraken door de rechtbank. Voor de Depositiebank algemeen Zuid-Holland is de beleidsregel vastgesteld. In de beleidsregel is de werking van de bank uitgewerkt. De Depositiebank is een systeem waarin vrijgekomen stikstofruimte kan worden beheerd en herverdeeld voor nieuwe ontwikkelingen binnen Zuid-Holland.
- Alle 187 meldingen voor het legalisatieprogramma PAS-melders zijn door de Omgevingsdienst Haaglanden bekeken. Voor driekwart van de meldingen is inmiddels vastgesteld of zij in aanmerking komen voor legalisatie. En als dat het geval is, hoeveel stikstofruimte zij nodig hebben. Er zijn in Zuid-Holland nog geen PAS-melders gelegaliseerd met stikstofruimte uit het legalisatieprogramma van het Rijk. Dat gebrek aan resultaat is gelijk aan het landelijke beeld. Het Rijk is verantwoordelijk voor de legalisatie. Desondanks droeg de provincie bij door:
 - o het registreren van ruimte van aangekochte bedrijven in de Depositiebank algemeen Zuid-Holland voor PAS-melders.
 - o het uitwerken van een subsidieregeling op basis van de € 7,9 miljoen die het Rijk toekende.
 - o het ondersteunen van oplossingen in gebieden, zoals het vergunningenloket Alblasserwaard.
 - o samen met andere provincies het Rijk op te roepen om te zorgen voor een maatregelenpakket en een effectieve aanpak voor legalisatie. Dit naast de verlenging die wordt verwacht van het legalisatieprogramma.

Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw

Het beleidsdoel Toekomstbestendige landbouw is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 5-2-1 Toekomstbestendige & natuurinclusieve landbouw

De provincie ziet de waarde van een vitale landbouwsector en wil die waarde ook in de toekomst behouden. Daarom kiest de provincie ervoor om de veerkracht en het aanpassingsvermogen van de landbouw te vergroten zodat deze ondanks toekomstige uitdagingen van waarde kan zijn.

We streven naar een divers en vitaal bestand aan agrariërs - hoogtechnologisch, natuurinclusief, multifunctioneel - zodat zij ook in de toekomstwaarde kunnen leveren voor voedselvoorziening, landschap, ecologie en hun sociale en economische rol in het landelijk gebied. De provincie gaat de sector stimuleren en faciliteren met kennis, netwerken en financiële middelen.

Wat hebben we bereikt?

In de herziening van de omgevingsvisie kreeg Landbouw in 2024 een gelijke plek naast Natuur en Water. Voor landbouw en voor een gezonde natuur, bodem en watersysteem geldt dat ze elkaar versterken en van elkaar afhankelijk zijn. Op 17 december 2024 hebben Gedeputeerde Staten (GS) het 'bespreekstuk landbouwkoers 2025 aanzet tot uitvoeringsprogramma landbouw' vastgesteld. Daarna boden GS het aan Provinciale Staten (PS) aan. Hierin staat de boer centraal als belangrijke speler in een vitaal landelijk gebied.

Wij hebben, deels in samenwerking met het ZH-PLG ons netwerk onder agrariërs, natuur- en belangenorganisaties versterkt. Daarnaast hebben we binnen en buiten het provinciehuis veel voorbereidend

werk verricht voor de uitvoeringsagenda landbouw 2025- 2030. Dat ging deels om kennisopbouw rondom veehouderij en akkerbouw, maar ook sectorbrede thema's als doelsturing, ruimtelijke randvoorwaarden en mest.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- We legden de basis voor de 'kwantitatieve aanpak'. Dat is een rekenmodel waarmee voor ons en voor agrariërs zichtbaar wordt wat de effecten van bepaalde maatregelen zijn op hun bedrijfsvoering, op de ecologie en op hun emissies. Denk bijvoorbeeld aan de effecten op de melkprijs en de ammoniakuitstoot wanneer minder eiwitrijk voer wordt gebruikt. We zijn samen met een groep kennispartners en agrariërs begonnen met de melkveehouderij, uitbreiding naar andere sectoren volgt na toetsing van de werkbaarheid in werkgroepen.
- Uitvoering Interbestuurlijk Programma (IBP) Zuidwestelijke Delta. Met dit programma kregen in februari/maart 2024 zes projecten subsidie waarmee we de transitie in het landelijk gebied helpen versnellen. We vroegen en kregen verlenging van het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) voor de looptijd van het programma. Projecten konden tot 31 maart 2025 hun activiteiten afronden. Na afloop van het programma zorgen we voor kennisdeling en kennisontwikkeling. Een aantal projecten gaat bijvoorbeeld verder in de projecten uit het Maatregelenpakket van het ZH-PLG. Daarvan is het project 'biodiversiteitsmonitor akkerbouw' (BMA) het belangrijkste.

Ruimte voor toekomstbestendige landbouw

- We stelden een subsidieregeling op voor de verduurzaming van de melkveehouderij. We verwachten deze in het eerste kwartaal van 2025 te publiceren. Samen met team Omgevingsbeleid stelden we een 'probleemverkenning multifunctionele landbouw' op. Hierin zijn de ruimtelijke en juridische belemmeringen verkend die agrariërs beletten om te verduurzamen.
- Agrarische collectieven kregen opdrachten voor een traject voor professionalisering. Een van de doelen van de professionalisering is dat collectieven zich slimmer organiseren. Daarmee kunnen ze ook slimmer werken, wat goed is voor het behalen van de doelen.
- We voerden een 'probleemverkenning pacht' uit. Daarin hebben we onderzocht hoe we vanuit kennis over de landbouwsector kunnen bijdragen aan langjarige pachtcontracten en hoe we gemeenten kunnen ondersteunen in het goed inzetten van hun pachtbeleid.
- We stelden geld beschikbaar voor een leernetwerk van Stichting Wij.land. Het doel van de stichting is om samen met boeren een veerkrachtig landschap te maken voor de volgende generatie. Met het geld werden activiteiten (studiegroepen, demonstraties etc.) georganiseerd en werd het netwerk uitgebreid.

Versterken economisch duurzame en vitale landbouwbedrijven

- Het emissieplafond ammoniak is aangedragen voor de omgevingseffectrapportage (OER).
- We deden onderzoek naar een mogelijk emissieplafond/ drempel en streefwaardes in relatie tot de KPI voor methaan en broeikasgassen.
- We voerden het IBP-VP Hollands-Utrechtse Veenweiden en het IBP-VP Zuidwestelijke Delta uit. IBP-VP staat voor Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland en zijn samenwerkingsprogramma's met het Rijk, provincies waterschappen en gemeenten. Binnen het IBP-VP Veenweiden hebben we samen met andere belanghebbenden toekomstplannen opgesteld voor de polders Stein-Zuid en Aarlanderveen. We verstrekten de opdracht voor het opstellen van een uitvoeringsprogramma Stein-Zuid om de toekomstplannen dichterbij te brengen.
- Binnen het IBP-VP Zuidwestelijke Delta hebben we een grote diversiteit aan projecten uitgevoerd. Denk aan de ontwikkeling van doelsturing en de boerenkpi (KPI-Kringloop set landelijk) aanpak in de akkerbouw (Biodiversiteitsmonitor in praktijk getest, klankbordgroep betrokken met 30 ketenspelers, 81 boeren waarvan 22 in Zuid-Holland beloond voor hun prestaties op de monitor). Denk aan nieuwe meettechnieken (EDNA) in relatie tot bodemkwaliteit. We hebben gewerkt aan het regionaal ontsluiten van grondstofstromen met als doel:

- o de verbetering van de bodemkwaliteit en reductie van stikstofemissies
- o koolstofvastlegging in bodems
- o een verdienmodel vanuit de keten
- o verbeteren van zoetwaterbeschikbaarheid in samenwerking met landbouw en natuur
- o agrobiodiversiteit door de ontwikkeling van gewasdiverse teeltsystemen zoals strokenteelt en de ontwikkeling van groenbeheer.
- We stelden subsidie open voor:
 - o initiatieven voor de sociaaleconomische ontwikkeling van het platteland die worden geleid door de lokale gemeenschap. Deze subsidie heet ook wel LEADER. De LEADER- subsidie is opengesteld in de LEADER- gebieden Alblasserwaard, Krimpenerwaard, Zuid-Hollandse Eilanden en Hollandse Plassen. In 2024 zijn de eerste subsidieverleningen afgegeven. De openstelling loopt tot en met 2027.
 - o doorbraakprojecten voor systeeminnovatie in de land- en tuinbouw (EIP). Een doorbraakproject wil zeggen dat belemmeringen in het systeem of in regelgeving kunnen worden doorbroken om de innovatie op te kunnen schalen of normale praktijk te laten worden. De subsidie was bedoeld voor samenwerkingsverbanden waaraan minimaal één land- of tuinbouwbedrijf deelneemt.
 - o investeringen in biodiversiteit en waterkwaliteit op landbouwbedrijven. Deze subsidie was bedoeld voor landbouwers.
- We hebben openstellingen voor subsidie voorbereid en vastgesteld, waarvan de openstelling start in 2025:
 - o investeringen in watersystemen voor de Kader Richtlijn Water (KRW). De subsidie is bedoeld voor de waterschappen Rivierenland en Hollandse Delta. Voor de andere Zuid-Hollandse Waterschappen is deze subsidie al in 2023 opengesteld. De waterschappen Hoogheemraadschap Delfland, Schieland en de Krimpenerwaard, Stichtse Rijnlanden en Rijnland ontvingen de subsidieverlening in 2024.
 - o investeringen in middelen voor bedrijfsverduurzaming op landbouwbedrijven. De subsidie is bedoeld voor landbouwers. Voor jonge landbouwers (tot 40 jaar) geldt een hoger subsidiepercentage.

Versterken en versnellen (keten)innovaties landbouw

- We droegen bij aan de opbouw van Fieldlab Groene Hart. Dit fieldlab houdt zich bezig met het versnellen van de overgang naar een emissiearme, natuurinclusieve kringlooplandbouw in de melkveehouderij (zie ook Beleidsprestatie 5-1-4 Stikstofreductie).
- Groene Cirkel (GC) Kaas en Bodemdaling startte gesprekken over hoe Fieldlab Veenweiden en GC Kaas en Bodemdaling kunnen samenwerken en van elkaar kunnen leren.
- Groene Cirkel (GC) Duurzame Fritesketen is in samenwerking met de keten verkend of de boerenmonitor (biodiversiteitsmonitor) als onderdeel van een gezamenlijke duurzaamheidstaal (boeren, keten, overheid) een rol kan spelen in de ontwikkeling van het duurzaamheidsprogramma van de keten en boeren ook vanuit de keten kunnen worden gewaardeerd voor duurzame prestaties.

Groene Cirkels

Kaas en Bodemdaling:

De Projectportfolio Groene Cirkel is samengevoegd met de ZH-PLG-gebiedsagenda's Alblasserwaard en Vijfheerenlanden. De 'Inspiratiekaart toekomstbestendige landbouw' is opgeleverd. De inspiratiekaart is een visuele plaat gevuld met maatregelen die een agrariër kan treffen om onderdeel te zijn van de landbouwtransitie. Er is 25 Ha onderwaterdrainage aangelegd. De Pionier-agenda van het tweede convenant (2022-2026) is omgezet naar duidelijke procesplannen. In de pionier-agenda stonden project-ideeën.

Groene Cirkel Farm Frites

Bij de ontwikkeling van de boerenmonitor (biodiversiteitsmonitor akkerbouw) deden ook 30 telers van Farm Frites mee. In 2024 is aanvullend onderzoek gedaan naar de ecologische en economische impact van verschillende scenario's van een mogelijke boerenmonitor aanpak (de biodiversiteitsmonitor akkerbouw (BMA)). Ook hebben 15 boeren van Farm Frites meegedaan met het Koolstofboeren project Zuidwestelijke Delta.

Groene Cirkel Tuin van Holland

Samen met chefs, artsen, boeren en andere betrokkenen zetten we in op een gezonde, lokale, duurzame keuken. Daarom zetten we een samenwerking op met Nieuwe Nassen inkoperscollectief, MVO NL, Rotterdam de boer op!, PhyFactory, Mooncake, Voedselfamilies, Interprovinciale Chef's Netwerk en De Nieuwe Lunch Cultuur. We deden een onderzoek naar natuurinclusief aanbesteden en inkopen. Bij aanbesteden en inkopen letten we dan bijvoorbeeld op de waarde van lokale en natuurinclusieve boerenproducten. Proeftuin Noordwijk presenteerde een kookboek met Tuin van Holland-recepten van Noordwijkse topchefs.

Groene Cirkel Heineken

Groene Cirkel Heineken ging verder op de thema's water, groenblauw werklandschap en energie. Groen-blauwe werklocaties zijn aangepast aan de effecten van klimaatverandering (hitte, droogte, wateroverlast) en leveren een bijdrage aan de biodiversiteit. De GC zette in op de ambitie om water te besparen en slimmer om te gaan met het zoetwater dat minder beschikbaar is. Het bedrijventerrein van Heineken is als een voorbeeld ingezet. Het doel is om andere industrieën te inspireren om te werken aan een groenblauw werklandschap. Dat is goed voor de gezondheid van medewerkers, voor biodiversiteit en voor de aanpassing aan klimaatverandering.

Groene Cirkel Groene Gezonde Stad (GGS)

GGS ging van 15 naar 27 ambassadeurs en het aantal deelnemende gemeenten groeide van 5 naar 17. De verantwoording van GGS valt onder 'Beleidsprestatie 6-2-1 Ruimtelijke strategie'.

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

Het beleidsdoel Leven met water is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 5-3-1 Waterveiligheid en wateroverlast

De provincie kiest voor een duurzaam en toekomstbestendig waterveiligheidsbeleid. Dit doet de provincie door primair in te zetten op preventie. Ondanks deze preventie kan een dijkdoorbraak niet geheel worden uitgesloten. Daarom worden er ter beperking van schade en slachtoffers bij een mogelijk optredende dijkdoorbraak ook maatregelen genomen in de ruimtelijke inrichting en rampenbeheersing. De combinatie van preventie, ruimtelijke inrichting en rampenbeheersing wordt meerlaagsveiligheid genoemd. Daarbij wordt ook gekeken naar de effecten van klimaatverandering zodat beleid en plannen duurzaam en toekomstbestendig zijn.

De provincie wil de kans op wateroverlast als gevolg van inundatie uit het regionaal watersysteem beperken en schade door wateroverlast voorkomen.

Voor buitendijkse gebieden in het benedenrivierengebied vraagt de provincie van gemeenten dat zij bij ruimtelijke ontwikkelingen in deze gebieden een inschatting maken in de risico's van overstromingen.

De provincie heeft daarnaast meerdere wettelijke taken:

- Kaderstellend voor regionale waterkeringen. De provincie wijst regionale waterkeringen aan en normeert deze. Het beschermingsniveau (omgevingswaarde) van de genormeerde regionale waterkeringen is vastgelegd in de omgevingsverordening. Ook zijn termijnen vastgesteld waarop regionale waterkeringen aan dit beschermingsniveau moeten voldoen.
- Goedkeuring projectbesluiten (dijkversterkingsplannen). Dit geldt in ieder geval voor versterking van primaire waterkeringen (kust en dijken langs grote rivieren) welke in beheer zijn bij het waterschap. De projectbesluiten voor dijkversterkingen worden beoordeeld op het goed afgewogen meenemen van met name de landschappelijke, natuur- en cultuurwaarden (LNC-waarden).
- Maken, actualiseren en publiceren van overstromingsrisico- en overstromingsgevaarkaarten.
- Omgevingswaarden voor wateroverlast vastleggen in de verordening.

Wat hebben we bereikt?

Voor de wettelijke taken voor waterveiligheid heeft de provincie verschillende, terugkerende taken uitgevoerd en resultaten behaald. We maakten de leidraad 'Goedkeuring dijkversterking' waarin de procedure voor de goedkeuring voor projectbesluiten voor dijkversterkingen is beschreven. Deze leidraad deelden we met de waterschappen. In een bijeenkomst lichtten we de leidraad toe. Voor onze taak in het maken, actualiseren en publiceren van overstromingsrisico- en overstromingsgevaarkaarten werkten we aan nieuwe rekenmodellen. De eerste concepten leverden we op in 2024.

De jaarlijkse rapportages van de waterschappen over de voortgang van de verbetering van regionale waterkeringen is aan PS aangeboden. We deden een vergelijkend onderzoek tussen provincies waarbij is gekeken naar hoe de verschillende provincies het onderwerp wateroverlast in hun beleid hebben opgenomen. We onderzochten de effecten van een grondwaterstandsverhoging in het veenweidegebied op wateroverlast. Het onderzoek samen met waterschap Rivierenland naar aangepaste omgevingswaarden van de regionale waterkeringen is klaar.

In het Deltaprogramma werken verschillende overheden en organisaties samen met als doel een goede bescherming tegen overstromingen, weerbaar zijn tegen watertekorten en een klimaatbestendige inrichting. Iedere 6 jaar worden de voorkeursstrategieën herijkt waarin is de strategie staat om de doelen van het deltaprogramma te bereiken.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Kennisdeling en informeren

- We werkten samen met de ZH-PLG teams voor beleidsintegratie en de kerngebieden. We begonnen een traject om de resultaten van de klimaatonderlegger uit te werken voor de vijf kerngebieden in de provincie. De klimaatonderlegger is een set aan kaarten over de bodem en de ondergrond die de geschiktheid aangeeft voor de functies bouwen, landbouw en natuur.
- Op 6 maart 2024 stelde Provinciale Staten (PS) het ruimtelijk voorstel 'Koers voor een Toekomstbestendig Zuid-Holland' vast. De provincie legde in deze nieuwe Koers haar beleidsvoornemen vast om 'water en bodem nog meer sturend te hanteren als randvoorwaarde voor een veilige en toekomstbestendige ontwikkeling van Zuid-Holland'. Dat betekent dat er bij de ontwikkeling van de provincie eerst gekeken moet worden naar wat er voor de versterking van het water- en bodemsysteem in Zuid-Holland nodig is om in een veranderend klimaat te kunnen blijven functioneren, voordat er keuzes worden gemaakt over de ontwikkeling van bijvoorbeeld woningbouw, (energie-)infrastructuur of bedrijventerreinen. In de Koers zijn 18 punten benoemd op het gebied van water en bodem die daarvoor nog verder moeten worden uitgewerkt. Ook staat er een aantal voornemens in de Koers op het gebied van stedelijke ontwikkeling, economie, landbouw en natuur. Die voornemens moeten de belasting van water en bodem door die functies verkleinen.
- We bereiden het opnemen voor van deze nieuwe koers voor 'Water en Bodem Sturend' in ons Omgevingsbeleid. De voorbereiding richt zich op de Herziening '25. Om te zorgen dat de ZH-PLG, NOVEX- en andere gebiedsprocessen het principe van water- en bodem sturend kunnen meenemen in hun integrale afwegingen, hebben wij opdracht verstrekt aan een ontwerp bureau om kaartmateriaal te maken waarin de water- en bodemopgaven in beeld worden gebracht. Dit doen wij samen met de waterschappen en drinkwaterbedrijven in Zuid-Holland.
- We informeerden Gedeputeerde Staten actief in enkele situaties waarbij de waterstanden langs de kust verhoogd waren.

Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden

- De provincie werkte mee aan de regionale uitwerking van de Deltaprogramma's Zuidwestelijke Delta (ZWD) en Rijnmond-Drechtsteden (DPRD). De regionale Deltaprogramma's werken de 2e Herijking van het Deltaprogramma in 2027 uit. Met ZWD voerden we een Verkennende Watersysteemanalyse uit waarin de werking en autonome ontwikkeling van het water- en ecologische systeem is onderzocht en de effecten van mogelijke toekomstige keuzes in beeld zijn gebracht. De resultaten worden gebruikt in de 2e herijking van het

Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta. In een Synthesedocument is alle relevante informatie verzameld die nodig is voor de herijking van de strategie. Met DPRD onderzochten we alternatieven voor de waterveiligheidsstrategieën voor de lange termijn. Hierbij legden we de verbinding met ruimtelijke ontwikkelingen zoals de verstedelijkingsopgave, haven- en energietransitie en natuurambities.

- De provincie volgt het kennisprogramma Zeespiegelstijging.
- Samen met betrokken partners leverde de provincie advies en kennis voor de visie die is ontwikkeld voor de Haringvlietmondig.

Goedkeuren projectbesluiten (dijkversterkingsplannen)

- De provincie heeft de wettelijke taak om de projectbesluiten van waterschappen goed te keuren. Daarom zijn wij betrokken bij meerdere projectbesluiten van verschillende waterschappen. Het gaat om projecten in de verkennings- of planuitwerkingsfase. De provincie doet mee met de ambtelijke en bestuurlijke begeleidingsgroepen van de projectbesluiten voor dijkversterkingen.
- De provincie bracht advies uit over de Milieueffectrapportages (MER) van drie projecten in de verkenningsfase. Deze drie projecten zijn van verkenningsfase door naar de planuitwerkingsfase. Voor een project dat door de provincie is goedgekeurd, is een beroepsprocedure gestart waar wij ons op voorbereiden.

Invulling geven aan de EU-Richtlijn overstromingsrisico's (ROR)

- Samen met de waterschappen begeleidde de provincie een adviesbureau dat overstromingsmodellen ontwikkelt. Met die modellen worden later de scenario's doorgerekend die nodig zijn voor het maken van de overstromingsgevaar- en overstromingsrisicokaarten. Op die kaarten is te zien welke gebieden kunnen overstromen, wat de kans is op een overstroming, wat dan de waterdiepte kan zijn en wat de gevolgen zijn. De eerste concepten van de modellen zijn opgeleverd.
- Namens alle provincies neemt de provincie deel aan de landelijke begeleidingsgroep en aan de werkgroep kaarten, waarin gezamenlijk de informatie die nodig is om te voldoen aan de EU ROR wordt samengebracht.

Invulling geven aan meerlaagsveiligheid

De provincie werkt mee aan twee pilots in de Hoekse Waard en Prins Alexanderpolder. Deltaprogramma Rijnmond - Drechtsteden nam het initiatief voor de pilots. In deze pilots werken gemeente, waterschap, veiligheidsregio en provincie samen. Het doel van de pilots is om de methode van meerlaagse veiligheid concreet te maken. Meerlaagsveiligheid bestaat uit 5 lagen: waterbewust zijn; preventie, voorkomen van schade, crisisbeheersing en herstel.

Regionale waterkeringen: aanwijzen, normeren en samenwerken

- De waterschappen leverden informeren de provincie jaarlijks over de voortgang van de verbetering van de regionale keringen die in de eerdere toetsronde niet aan de omgevingswaarde voldeden. Deze informatie wordt door de provincie gebundeld in de jaarlijkse voortgangsrapportage 'Waterschappen regionale waterkeringen' en deze wordt jaarlijks aan PS ter kennisname aangeboden. Met de waterschappen voerden we overleg over de voortgang van de huidige toetsronde. De waterschappen hebben de regionale waterkering getoetst aan de omgevingswaarde (norm) die in de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening staat. De keringen die niet aan de omgevingswaarde voldoen moeten worden verbeterd. Met de waterschappen maken we afspraken over de aanpak en voortgang van deze verbeteringen.
- De waterschappen onderzoeken of de huidige omgevingswaarde bij de regionale waterkeringen nog passend is of dat hiervoor een aanpassing nodig is.

Wateroverlast beperken

We hebben regelmatig overleg met de zeven Zuid-Hollandse waterschappen. De gesprekken leverden een beter beeld op van de knelpunten en dilemma's bij het halen van de omgevingswaarden voor wateroverlast. Voor het gebiedsgericht afwijken van de omgevingswaarden voor wateroverlast, begonnen we een adviestraject samen met de waterschappen. We voerden een vergelijkingsonderzoek uit waarin we keken hoe andere provincies hun beleid voor wateroverlast hebben vormgegeven. Dat onderzoek leverde een aantal mogelijkheden op voor beleidsontwikkeling. Het Rijk heeft een handreiking opgesteld voor bovenregionale stresstesten. Daarbij hebben

ze gebruik gemaakt van de ervaring van onze bovenregionale stresstest voor de Rijn-Maasmonding. Omdat het Rijk nog aanvullende punten heeft opgenomen in deze handreiking adviseerde Deltares ons hoe we de bovenregionale stresstest voor de Rijn-Maasmonding aan kunnen vullen. In de stresstest is onderzocht wat er gebeurt als er extreem veel regen valt in de provincie. Ook werkten we mee aan het landelijke kernteam dat onderzoek doet naar herijken van de omgevingswaarden (normen) voor wateroverlast. Een samenwerkingsverband van adviesbureaus onder leiding van Arcadis adviseerde ons over de gevolgen van het verhogen van het grondwaterpeil in veenweidegebieden voor wateroverlast.

Beleidsprestatie 5-3-2 Waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid

De provincie wil een goede kwantiteit en kwaliteit van grond- en oppervlaktewater. Voor het realiseren van een goede waterkwaliteit volgt de provincie de systematiek van de Europese richtlijnen: de Kaderrichtlijn Water (KRW), de Grondwaterrichtlijn en de Drinkwaterrichtlijn. Ten aanzien van zwemlocaties in oppervlaktewater geeft de provincie uitwerking aan de Zwemwaterrichtlijn: De provincie wil goed ingerichte en veilige zwemlocaties in oppervlaktewater.

De provincie wil de bronnen voor drinkwaterproductie en vitale drinkwaterinfrastructuur beschermen, zodat er altijd voldoende drinkwater beschikbaar is om tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten te produceren. Gebruiksfuncties en het regionale watersysteem worden zodanig op elkaar afgestemd dat we weerbaar zijn tegen perioden van droogte of extreme neerslag en dat variaties in de aan- en afvoer van rivierwater kunnen worden opgevangen. Gebruiksfuncties worden voorzien van een passende waterkwaliteit uit oppervlaktewater zolang het doelmatig is. De provincie streeft zoveel mogelijk naar functiecombinaties die elkaar versterken, zoals drinkwater en natuur. Bij de aanwijzing van zwemwaterlocaties wordt rekening gehouden met de waterkwaliteit, veiligheid en hygiëne. Bij het vaststellen van waterkwaliteitsdoelen wordt rekening gehouden met de verschillende functies van oppervlaktewateren.

Voor het realiseren van een goede waterkwaliteit en -kwantiteit zoekt de provincie nadrukkelijk de samenwerking met andere partijen: niet alleen medeoverheden, maar ook drinkwaterbedrijven, terreinbeheerders, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Verdere uitwerking van het beleid voor mooi en schoon water is opgenomen in het regionaal waterprogramma.

Wat hebben we bereikt?

In 2024 zijn belangrijke stappen gezet voor de Kaderrichtlijn Water (KRW). Bij het halen van de KRW-doelen is de provincie verantwoordelijk voor het grondwater, zowel voor de kwaliteit, als voor de kwantiteit. De waterschappen zijn verantwoordelijk voor het oppervlaktewater. De provincie vervult voor oppervlaktewater de rol van regisseur en coördinator. We brachten in 2024 een rapportage uit over de voortgang van de maatregelen die we nemen om de waterkwaliteit te verbeteren. Met dat rapport geven we meer inzicht aan Provinciale Staten en andere belangstellenden. In het eerste kwartaal van 2025 is een KRW-voortgangsrapportage verschenen op doelbereik. Deze rapportage geeft aan hoeveel van de KRW-doelen worden behaald, en welke (nog) niet. Die voortgangsrapportage is deels gebaseerd op de landelijke tussenevaluatie KRW van eind 2024.

Binnen het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG) werkten we aan verschillende maatregelen en initiatieven die de waterkwaliteit verbeteren. De KRW-doelen waren in 2024 een nog belangrijker onderdeel van de gebiedsprocessen van het ZH-PLG. Dat deden we onder meer door een intensievere en meer strategische samenwerking met de waterschappen. We werkten de verschillende thema's uit die een relatie hebben met het doelbereik van de KRW of brachten de thema's extra onder de aandacht. Denk aan de rivierkreeftenproblematiek, de problematiek van indirecte lozingen en het scherper in kaart brengen van risico's en mogelijkheden voor grondwaterbeschermingsgebieden. Dat zijn gebieden die een bufferzone vormen rondom een drinkwaterwingebied, om vervuiling van de bron te voorkomen. Ook is de KRW nu een voorwaarde bij het aanvragen van subsidie binnen het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) en de Nationaal Strategisch Plan (NSP). Er is in 2024 meer subsidie aangevraagd dan de subsidiepot groot is. De meeste aanvragen zijn gedaan

voor Natuurvriendelijke Oevers (NVO's). Ook de middelen vanuit de Subsidieregeling Groen (SRG) in 2024 zijn op.

De provincie voldeed in 2024 aan de jaarlijks terugkerende, wettelijke taken voor waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid. Vóór het zwemseizoen stelden we de lijst vast met zwemlocaties. Deze locaties controleerden we op veiligheid en hygiëne. Volgens de wet moet de provincie voor milieudoelstellingen het grondwater in de gaten houden, zowel de hoeveelheid als de kwaliteit ervan. Dit voerden we net als andere jaren uit volgens de landelijke afspraken en de Wet Basisregistratie Ondergrond. We stelden regionale actieplannen 'Drinkwatervoorziening voor de toekomst' vast. Daarmee voldoen we aan de zorgplicht van de provincie voor drinkwater.

Rond drinkwater was er in 2024 vooruitgang bij de twee onderzoekstrajecten waarbij er een nieuwe drinkwaterbron voor de toekomst wordt gezocht. Het doel van deze zogeheten 'mer-trajecten' is om, samen met het betreffende drinkwaterbedrijf en gebiedspartijen zoals gemeenten, waterschappen en maatschappelijke partners, tot een MER (milieueffectrapportage) te komen. In het mer-traject van drinkwaterbedrijf Oasen voor het ontwikkelen van een nieuwe oevergrondwaterwinning, trokken we samen op met de omgeving. Er zijn onderzoeken uitgevoerd, die de basis zijn voor de keuze voor een locatie voor de oevergrondwaterwinning. De gekozen locatie wordt verder uitgewerkt in fase 2 van het mer-traject. In het mer-traject 'Drinkwatervoorziening van de toekomst' van drinkwaterbedrijf Dunea is de rapportage uit fase 1 klaar. We stelden een provinciaal 'position paper' op. Hierin staan de belangen van de provincie bij dit project. Ook in dit mer-traject volgt de keuze voor de locatie later in 2025. De keuze wordt verder uitgewerkt in fase 2.

We werkten veel samen met verschillende (gebieds)partijen in de waterwereld, zoals het Rijk, waterschappen, drinkwaterbedrijven, gemeenten, Omgevingsdiensten en brancheorganisaties. We werken samen op alle waterthema's waarbij de nadruk ligt op het bereiken van de KRW-doelen. Een paar voorbeelden: drinkwatervoorziening van de toekomst (samen met drinkwaterbedrijven Oasen en Dunea), samenwerkingsovereenkomst indirecte lozingen (samen met gemeenten en Omgevingsdiensten), regiocertificering in de Duin- en Bollenstreek (samen met onder meer brancheorganisaties) en aanpak rivierkreeftenproblematiek (samen met Rijk en waterschappen).

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Binnen het ZH-PLG werkten we aan de volgende initiatieven. Onder het thema 'toekomstbestendig watersysteem' in het maatregelenpakket ZH-PLG namen we projecten op voor de reductie van CO₂ uit veen. Dit gaat vooral om waterinfiltratiesystemen in de Alblasserwaard en Krimpenerwaard. Ook namen we projecten op die zich richten op wateroverlast, waterbeschikbaarheid en waterschaarste zoals de projecten Zoet Water op de Kop van Goeree, Doorontwikkeling van de Middelburg- en Tempelpolder en een Waterneutrale polder in Midden-Delfland.

Kaderrichtlijn Water (KRW)

- In 2024 was er extra aandacht voor de 'formele kolom'. Met alle zeven waterschappen in de provincie Zuid-Holland voerden we voortgangsgesprekken over de KRW. Deze gesprekken waren tussen de portefeuillehouder KRW van de provincie en de hoogheemraad van het betreffende waterschap.
- Mede op verzoek van Provinciale Staten was er specifiek aandacht voor de Amerikaanse rivierkreeft. Deze uitheemse rivierkreeft zit het halen van de ecologische doelen van de Kaderrichtlijn Water in de weg. De provincie zette zich actief in om de rivierkreeft te bestrijden, onder meer door geld vrij te maken voor een afvangpilot in de Krimpenerwaard. In de pilot werden innovatieve vangtechnieken getest en werden extra rivierkreeften gevangen. In het deelstroomgebied Rijn-West, waar de problematiek van de rivierkreeft het grootst is in Nederland, nam de provincie een leidende rol bij de aanpak. We hebben de problematiek

actiever op de agenda gezet en hebben richting het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) inzet gevraagd voor de pilot in de Krimpenerwaard.

- We deden een onderzoek op hoofdlijnen naar de risico's en ontwikkelingen rondom grondwaterbeschermingsgebieden. Deze gebieden zijn een bufferzone rondom een drinkwaterwingebied, om de drinkwaterbron te beschermen. In het onderzoek keken we ook naar extra handelingen die de provincie kan nemen ter bescherming van deze speciale gebieden. De uitkomsten van het onderzoek worden gebruikt om onze inzet op de KRW nog verder aan te scherpen en worden gebruikt voor het bijwerken van de drinkwatergebiedsdossiers. Dit zijn dossiers waarin per drinkwaterbron wordt beschreven wat de risico's zijn en hoe de bron wordt beschermd.
- De provincie is het bevoegd gezag voor een groot deel van de indirecte afvalwaterlozingen. In 2024 begonnen we met het traject 'Indirecte lozingen'. Samen met alle betrokken partijen in Zuid-Holland gaan we de vergunningen controleren en herzien. Dit doen we om de doelen van de Kaderrichtlijn Water te halen. Ook gaan we steviger handhaven op de vergunningen.
- We lieten een studie uitvoeren naar onze taken voor vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH-taken). We willen weten of deze taken nog voldoende aansluiten op de provinciale waterdoelen.
- Binnen het ZH-PLG werkten we aan de volgende initiatieven voor het bereiken van de doelen van de Kaderrichtlijn Water. Deze projecten richten zich vooral op de verbetering van de waterkwaliteit.
 - Akkerbouw: nog beter en intensiever samenwerken met akkerbouwers en andere maatschappelijke partners in het gebied om de waterkwaliteit te verbeteren, wasplaatsen met zuivering voor landbouwmachines en precisiebemesting.
 - Bollen: de gebiedsgesprekken in de Duin & Bollenstreek leverden het initiatief Regiocertificering op. Samen met bedrijven en kennisinstituten werken we aan verduurzaming van de bollensector. Verduurzaming van de bollensector heeft veel positieve impact op het halen van de KRW-doelen.
 - Boomteelt: circulaire materialen, sanering waterbodems en onderzoek naar zuiveringssysteem en peilgestuurde drainage.
 - Glastuinbouw: watercoaches. Deze coaches helpen tuinders bij het verminderen van de emissie uit de kassen naar het oppervlaktewater met als doel een emissieloze kas en weerbaar telen.

Beleidsuitwerking goede en veilige zwemlocaties in oppervlaktewater

De provincie stelde een lijst vast van 105 zwemlocaties en controleerde deze locaties op veiligheid en hygiëne. Voor drie locaties kwam een negatief zwemadvies, zodat zwemmers niet in aanraking kwamen met verontreiniging door PFAS. De communicatie hierover stemden we af met andere overheden. Op basis van de waterkwaliteitsparagraaf in de Subsidieregeling Groen dragen we bij aan onderzoek naar de Vibrio-bacterie in de Rijnhaven Rotterdam en naar de vermindering van PFAS in de Kralinger Esch.

Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta

We werkten mee aan de regionale uitwerking van de Deltaprogramma's Zuidwestelijke Delta (ZWD) en Rijnmond-Drechtsteden (DPRD). De regionale Deltaprogramma's werken aan de uitwerking van de 2e Herijking van het Deltaprogramma in 2027. Met ZWD voerden we een Verkennende Watersysteemanalyse uit waarin de werking en autonome ontwikkeling van het water- en ecologische systeem is onderzocht en de effecten van mogelijke toekomstige keuzes in beeld zijn gebracht. De resultaten worden gebruikt in de 2e herijking van het Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta. In een Synthesedocument is alle relevante informatie verzameld die nodig is voor de herijking van de strategie. Met DPRD brachten we alternatieve waterveiligheidsstrategieën in beeld voor de lange termijn. We legden de verbinding met ruimtelijke ontwikkelingen zoals de verstedelijkingsopgave, haven- en energietransitie en natuurambities.

Kennisontwikkeling grondwaterkwaliteit en -kwantiteit

- Gedeputeerde Staten (GS) verleenden in 2024 de vergunning voor de pilot Hoge Temperatuur Opslag (HTO) van de TU-Delft. GS besloten om vergunningen te verlenen binnen het project Midden Temperatuur Opslag (MTO) Greenport West-Holland. Dat is volgens eerder gemaakte afspraken met bedrijven en belangenbehartigers.

- De Omgevingswet trad in januari 2024 in werking. In 2024 deden we de eerste ervaringen op met de nieuwe regels van de Omgevingswet en de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening (ZHOV). Samen met de Omgevingsdiensten stelde de provincie een handreiking op die de verschillende Omgevingsdiensten en initiatiefnemers kunnen gebruiken bij het toepassen van de regels.

Monitoren grondwaterkwantiteit en -kwaliteit

De provincie heeft de wettelijke taak om het grondwater te monitoren op vastgestelde milieudoelstellingen, zowel de hoeveelheid als de kwaliteit ervan. Dit voerden we uit volgens de landelijke afspraken en de Wet Basisregistratie Ondergrond.

Realiseren goede grondwaterkwantiteit en -kwaliteit

- In 2024 werkten we aan een evaluatie van het grondwateronttrekking- en infiltratiebeleid. Op basis van de evaluatie herzien we het beleidskader. De herziening loopt door in 2025 en 2026.
- Het voorstel voor wijziging van beleid voor grondwateronttrekking en brijnlozing in de Greenports lag ter inzage. Brijnlozing is het lozen in de bodem van (rest)water dat een hoge concentratie zout heeft. De terinzagelegging was onderdeel van de herziening Omgevingsbeleid 2024. We verstuurden een reactie op de zienswijzen. Het voorstel voor wijziging van het beleid is vastgesteld door Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten. Het nieuwe beleid is van kracht sinds de datum van publicatie (15 februari 2025).
- Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) publiceerde in september 2024 haar eerste advies over de EU-richtlijn Hergebruik Afvalwater: 'Beoordelingskader voor gebruik stedelijk afvalwater in de landbouw. Fase 1: wettelijke inkadering en voedselveiligheid'. In de tweede fase richt de aandacht zich op de kwaliteit van grondwater (vooral op de kwaliteit voor het grondwater-ecosysteem) en drinkwater (in relatie tot chemische stoffen en pathogenen). Het RIVM voert de tweede fase uit. Het tweede advies verwachten we in de loop van 2025. Als provincie volgen wij dit onderzoek en bekijken we de specifieke provinciale gevolgen van het onderzoek.

Realiseren goede oppervlaktewaterkwaliteit

In 2024 is de collectieve zuivering van gewasbeschermingsmiddelen op de Afvalwaterzuiveringsinstallatie (AWZI) Nieuwe Waterweg van het Hoogheemraadschap van Delfland gereedgekomen. Door deze AWZI wordt het water van gewasbeschermingsmiddelen vanuit de deelnemende tuinbouwbedrijven gezuiverd en worden andere verontreinigingen zoals medicijnresten verwijderd. In de komende periode wordt nog gewerkt aan aansluiting van bedrijven rond De Lier die nu nog afwateren op de AWZI de Groote Lucht.

Ruimtelijk beschermen bronnen voor drinkwaterproductie en -infrastructuur

- In 2024 werkten we veel samen met de drie Zuid-Hollandse drinkwaterbedrijven (Dunea, Oasen, Evides) aan de brede drinkwateropgave. In juli 2024 zijn drie Zuid-Hollandse actieplannen (één per drinkwaterbedrijf) vastgesteld over de beschikbaarheid van drinkwaterbronnen in 2030. Hierin staan maatregelen om mogelijke drinkwatertekorten te voorkomen. Ook werkten we in IPO-verband mee aan het Nationaal actieprogramma 'beschikbaarheid drinkwaterbronnen 2030'. Dit programma is in december 2024 vastgesteld en in januari 2025 gepubliceerd.
- In het tweede kwartaal van 2024 is het Nationaal 'plan van aanpak voor drinkwaterbesparing' vastgesteld. Wij nemen deel aan de onderzoeken binnen dit plan. In de drie regionale actieplannen over de beschikbaarheid van drinkwaterbronnen 2030 staat de afspraak om een drinkwatervisie 2050 voor de provincie Zuid-Holland op te stellen. Eind 2024 voerden we de eerste gesprekken hierover met de drinkwaterbedrijven. In 2025 werken we hier samen aan verder.
- In 2024 hielden we de jaarlijkse gebiedsgesprekken over de gebiedsdossier drinkwater. In deze gesprekken stellen we per drinkwaterwinning de voortgang vast van het Uitvoeringsprogramma gebiedsdossiers. Deze gesprekken voeren we met de betrokken gemeenten, Omgevingsdienst, drinkwaterbedrijf en waterschap. Het gaat dan onder meer over (ruimtelijke) ontwikkelingen en bestaande en nieuwe risico's. De provincie is verplicht om de gebiedsdossiers drinkwater iedere zes jaar bij te werken. De aanbesteding voor deze opdracht brachten we in 2024 op de markt. In 2025 beginnen we met het bijwerken van de gebiedsdossiers.

Samenwerken in het Deltaprogramma Zoetwater

- In het Deltaprogramma zoetwaterregio's Rivierengebied en West-Nederland nemen wij deel aan overleggen (Rivierengebied) of coördineren wij (West-Nederland). De overleggen gaan over de voortgang van de maatregelen. We praten ook over ontwikkelingen die invloed hebben op de zoetwatervraag en het zoetwateraanbod. Het gaat bijvoorbeeld om klimaatverandering, de winning van drinkwater uit het regionaal oppervlaktewater, ruimtelijke inrichting en maatregelen om bodemdaling tegen te gaan. De provincie maakt deze overleggen mogelijk door middelen uit het Deltafonds beschikbaar te stellen aan enkele projecten die de waterbeschikbaarheid vergroten. Eén van de praktijkprojecten is de pilot De Hooghe Beer in het Westland. Hier werkt een samenwerkingsverband van onderzoeksinstituten en tuinders aan een praktijkproef voor de infiltratie van regenwater door meerdere tuinders tegelijk (Waterbank Westland). De eerste fase verliep goed. Daarna begon het samenwerkingsverband in 2024 met het aanvragen van de vergunningen die nodig zijn voor het uitvoeren van de pilot.
- Kennis uit het Deltaprogramma Zoetwater namen we mee naar verschillende beleidstrajecten binnen de provincie zoals het Ruimtelijk Voorstel, het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied en de Ruimtelijk Economische Visie.

Verkennen toekomstige bronnen voor drinkwaterproductie en verlenen vergunningen

De drie Zuid-Hollandse actieplannen rond de beschikbaarheid van drinkwaterbronnen 2030 zijn door Gedeputeerde Staten vastgesteld, voor elk drinkwaterbedrijf één (Dunea, Oasen, Evides). De mer-processen voor de ontwikkeling van nieuwe drinkwaterbronnen van Oasen en Dunea lopen. De planning is dat in 2025 een locatie wordt gekozen voor zowel Oasen als Dunea. Deze locaties worden in mer-fase 2 verder uitgewerkt.

Duurzame gietwatervoorziening

Begin 2024 was de routekaart duurzame gietwatervoorziening klaar. De routekaart is gemaakt samen met het Hoogheemraadschap van Delfland, de gemeente Westland en de organisatie Glastuinbouw Nederland. We gingen daarna verder met het uitwerken van de aanbevelingen in de routekaart. Hierbij maken we verschil tussen realistische alternatieven van de huidige wijze van gietwatervoorziening op korte- en op lange termijn. Als onderdeel van de wijziging van het Omgevingsbeleid voerde de provincie een aanpassing door van de Omgevingsvisie en Omgevingsverordening voor het beleid voor infiltratie en lozing van brijn. Een samenwerkingsverband van verschillende partijen zoals overheden, betrokken bedrijfsleven en kennisinstellingen, voerde onder leiding van onderzoeksbureau KWR een studie uit. De provincie heeft hier voor een klein deel aan mee betaald en heeft de resultaten ontvangen. In de studie werd gekeken naar de voorwaarden voor het veilig hergebruiken van effluent in de glastuinbouw. Effluent is gezuiverd rioolwater wat de rioolwaterzuiveringsinrichting (rwzi) verlaat. Uit het onderzoek blijkt dat het gebruik van (vergaand) gezuiverd effluent onder strikte voorwaarden (technisch) mogelijk is. Dit binnen acceptabele risicogrenzen voor mens en milieu. De studie wordt onder andere gebruikt voor de vervolgstudie van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) over hergebruik van effluent. Daarna kunnen wij als provincie beide studies gebruiken als technische informatie, om te bepalen of we toekomstig beleid willen opstellen voor het hergebruik van effluent.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' bestaat uit 2 delen:

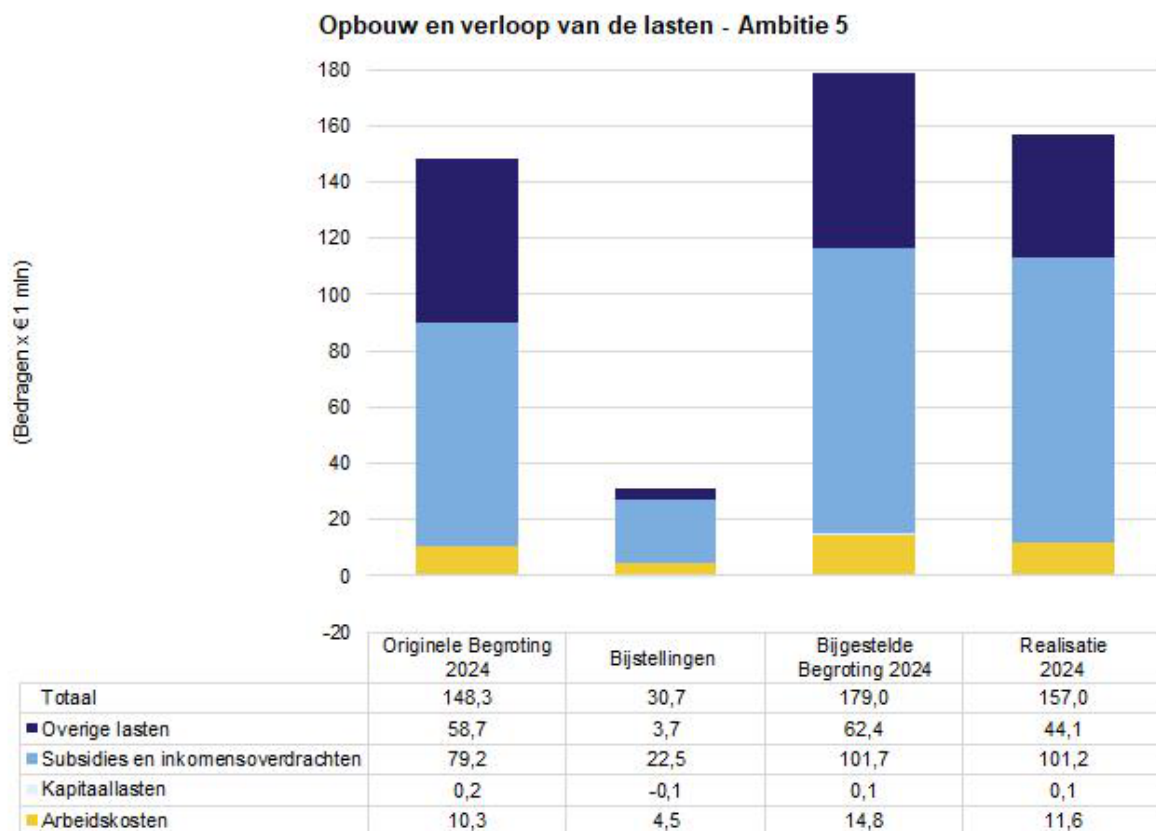
- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De aanpassingen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek laat zien hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkosteninformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit.
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën.

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur					
5-1-1 Nieuwe natuur realiseren	68.894	2.962	71.856	66.254	5.602
5-1-2 Beschermen en versterken bestaande natuur en soorten	50.148	21.011	71.159	58.890	12.269
5-1-3 Natuurinclusieve transitie	250	701	951	872	80
5-1-4 Stikstofreductie	6.700	-1.581	5.119	4.319	800
Totaal beleidsdoel 5-1	125.992	23.093	149.085	130.335	18.750

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil begroot vs realisatie
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw					
5-2-1 Toekomstbestendige en natuurinclusieve landbouw	15.707	4.842	20.549	12.809	7.740
Totaal beleidsdoel 5-2	15.707	4.842	20.549	12.809	7.740
Beleidsdoel 5-3 Leven met water					
5-3-1 Waterveiligheid en wateroverlast	2.748	-248	2.499	2.170	330
5-3-2 Waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid	3.864	2.969	6.833	6.126	706
Totaal beleidsdoel 5-3	6.611	2.721	9.332	8.296	1.036
Totaal Lasten	148.310	30.656	178.966	151.440	27.526
Baten					
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur					
5-1-1 Nieuwe natuur realiseren	22.094	-3.972	18.122	21.007	2.885
5-1-2 Beschermen en versterken bestaande natuur en soorten	8.381	10.070	18.451	10.883	-7.568
Totaal beleidsdoel 5-1	30.475	6.098	36.573	31.890	-4.683
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw					
5-2-1 Toekomstbestendige en natuurinclusieve landbouw	3.019	6.309	9.329	4.966	-4.363
Totaal beleidsdoel 5-2	3.019	6.309	9.329	4.966	-4.363
Beleidsdoel 5-3 Leven met water					
5-3-1 Waterveiligheid en wateroverlast	0	0	0	27	27
5-3-2 Waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid	910	1.291	2.201	2.125	-76
Totaal beleidsdoel 5-3	910	1.291	2.201	2.152	-49
Totaal Baten	34.404	13.698	48.102	39.007	-9.095
Saldo lasten en baten Ambitie 5	113.906	16.958	130.863	112.433	18.431

Toelichting lasten

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZHPLG) € 0,2 miljoen (v) Bestaand beleid

Voor het onderdeel ZHPLG komt het resultaat voort uit twee onderdelen. Met terugwerkende kracht zijn indirecte uitvoeringskosten uit eerdere jaren ten laste van een SPUK gebracht voor € 0,9 miljoen (zie ook baten). Daarnaast is de realisatie lager voor € 1,1 miljoen omdat een aantal gesubsidieerde activiteiten plaatsvindt in 2025. Om de subsidieverlening komend jaar te kunnen betalen, wordt verzoek tot beklemmen gedaan.

Het positief resultaat wordt verrekend met hogere baten (€ 0,9 miljoen) en de rest van resultaat (€ 1,1 miljoen) wordt verrekend met de algemene middelen, met verzoek tot beklemmen.

Natuur Netwerk Nederland (NNN) € 0,2 miljoen (v) Bestaand beleid

Voor het programma NNN is in 2024 een bedrag van € 42,8 miljoen begroot voor de realisatie van nieuwe natuur. Binnen het programma was er een aantal mee- en tegenvallers in de uitvoering. Daardoor kwam de realisatie in totaal € 0,7 miljoen lager uit op € 42,6 miljoen. Dit is bijna 100% van het beschikbare budget.

In de Krimpenerwaard zijn meer kosten gerealiseerd omdat er dankzij een snelle aanbesteding meer werk is gerealiseerd en opgeleverd dan vooraf gedacht. Daar staat tegenover dat met name in Gouwe Wiericke vertraging was bij de vergunningverlening van verschillende projecten. Ook de langdurige besluitvorming over een bestemmingsplan zorgde voor vertraging. Er zijn minder subsidieactiviteiten uitgevoerd en er werden minder subsidieaanvragen ingediend dan verwacht voor zelfrealisatie van nieuwe natuur.

Het positief resultaat wordt verrekend met hogere baten (€ 0,3 miljoen), een lagere onttrekking uit de reserves (€ 0,5 miljoen) en op basis van het gesloten systeem groen wordt in de reserve groene ambities gestort (€ 0,4 miljoen).

Versterken natuur en landschapswaarden € 0,6 miljoen (v)	Bestaand beleid
--	-----------------

Voor deze opdracht is ruim 96% van het budget gerealiseerd. Het overschot bestaat uit twee onderdelen. Voor de inzet van provinciale grond voor de weidevogelkerngebieden is de realisatie lager dan begroot (€ 0,5 miljoen.). Dat komt door de samenhang met het maatregelenpakket ZH-PLG dat nog in ontwikkeling was. En de lasten voor de aanleg van bos en bomen vanuit de motie 'spade de grond' zijn lager met € 0,7 miljoen. Dit omdat een aantal activiteiten in de verleende subsidies plaatsvindt in 2025. Op de overige onderdelen zijn de materiële lasten € 0,1 miljoen lager uitgevallen.

Het positief resultaat wordt verrekend met de lagere baten (€ 0,1 miljoen), een lagere onttrekking uit de reserve (€ 0,2 miljoen) en op basis van het gesloten systeem groen wordt in de reserve groene ambities gestort (€ 0,3 miljoen).

IODS € 1,6 miljoen (v)	Bestaand beleid
------------------------	-----------------

De bijdrage aan inpassing van de infrastructuur is lager doordat de lasten in eerdere jaren al zijn verantwoord en/of deels zijn opgenomen in de lasten van de ambitie 2 Bereikbaarheid Zuid-Holland.

Het positief resultaat wordt verrekend met de algemene middelen.

Nota Ruimte Midden Veenweide gebieden € 2,8 miljoen (v)	Bestaand beleid
---	-----------------

Voor de subsidiering van de realisatie van het Watergebiedsplan in het kader van de gebiedsovereenkomst Veenweide Krimpenerwaard is vanuit de subsidieontvanger een voortgangsrapportage ontvangen. Hieruit blijkt dat de activiteiten achterlopen op de oorspronkelijke planning. De lastneming is hierop aangepast en komt daardoor lager uit.

Het positief resultaat wordt verrekend een lagere onttrekking uit de reserve (€ 2,8 miljoen)

Beschermen natuur en soorten € 2,3 miljoen (n)	Bestaand beleid
--	-----------------

De hogere kosten bestaat uit twee onderdelen. De kosten op faunaschade zijn € 3,3 miljoen hoger als gevolg van hogere voedselprijzen en juridische procedures. Door de procedures konden we op enkele soorten geen beheer uitvoeren om onder meer de schade te beperken of te voorkomen. En door een toename van schade veroorzaakt door met name grauwe ganzen, knobbelzwanen, smienten en de voorheen landelijk vrijgestelde soorten houtduif, kraai en kauw. Daarnaast is er een lagere realisatie van € 1 miljoen op het gebied van beleidsontwikkeling en onderzoek. De oorzaak daarvan is krapte aan arbeidscapaciteit.

Het negatief resultaat wordt verrekend met de hogere baten (€ 0,3 miljoen) en op basis van het gesloten systeem groen wordt aan de reserve groene ambities onttrokken (€ 2 miljoen).

SMP Rijkssubsidie € 4,5 miljoen (v)	Nieuw beleid
-------------------------------------	--------------

Vanuit het Rijk is € 6,7 miljoen ontvangen om door te zetten aan de gemeentes om een Soorten Managementplan (SMP) op te stellen. Vanuit de gemeentes is een beperkt aantal aanvragen ontvangen, waardoor er € 4,5 miljoen niet is besteed (zie ook baten). Oorzaken zijn de krappe arbeidsmarkt voor het opstellen van SMP's en de vereisten vanuit het Rijk ten aanzien van de SMP's. Daardoor is er voor met name grote gemeenten meer tijd nodig. Het positief resultaat wordt verrekend met de lagere baten (€ 4,5 miljoen).

Beheer Begrensde Natuur € 9,5 miljoen (v)	Bestaand beleid
---	-----------------

Het behaalde resultaat bestaat uit een aantal financiële mee- en tegenvallers. Voor de Natura 2000-gebieden zijn de lasten hoger door het evalueren en opstellen van de Natura 2000-beheerplannen. Dit omdat veel beheerplannen tegelijk moesten worden herzien en ook vanwege de invoering van de Omgevingswet waarin (landelijke) aanvullende eisen zijn gesteld.

Daarnaast zijn er aantal subsidieverleningen vanuit (eerste fase) programma natuur verleend, waarvan uit voortgangsrapportages van de subsidieontvanger blijkt dat niet alle activiteiten in 2024 zijn uitgevoerd, hierdoor zijn de lasten lager (zie ook baten).

Tot slot is er een meevaller op de beheerkosten (SNL) op Natuur Netwerk Nederland natuurgebieden. De instroom van nieuwe natuurgebieden was de afgelopen periode lager dan vooraf is begroot. Daardoor zijn de beheerkosten lager uitgevallen.

Het positief resultaat wordt verrekend met de lagere baten (€ 3,4 miljoen) en op basis van het gesloten systeem groen wordt in de reserve groene ambities gestort (€ 6,1 miljoen).

Programma Stikstof aanpak € 0,8 miljoen (v)	Bestaand beleid
---	-----------------

Het positieve financiële resultaat op programma Stikstof is tweeledig. De kosten voor de omgevingsdienst Haaglanden voor vergunningverlening, advieswerk en handhaving is voor € 0,8 miljoen hoger uitgevallen door de nieuwe Omgevingswet per 2024. Daarnaast zijn de kosten voor het aanleggen van het TNO-meetnetwerk van € 1,5 miljoen niet gerealiseerd in 2024. Deze activiteiten vinden plaats in 2025.

Het positief resultaat wordt verrekend met de algemene middelen

Diverse kleine afwijkingen € 0,7 miljoen (v)	Bestaand beleid
--	-----------------

Het resterende voordelige verschil betreft diverse kleine afwijkingen.

Het positief resultaat wordt verrekend met de algemene middelen (€ 0,1 miljoen) en op basis van het gesloten systeem groen wordt in de reserve groene ambities gestort (€ 0,6 miljoen).

Apparaatslasten € 0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
-----------------------------------	-----------------

Voor een toelichting zie [Paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw

GLB - POP3 en NSP € 6,3 miljoen (v)	Bestaand beleid
-------------------------------------	-----------------

Het POP3 programma is in afrondende fase, verleende subsidies worden vastgesteld. Bij vaststelling moeten subsidies soms lager worden vastgesteld door niet-subsidiabele kosten of vertraging in de uitvoering van projecten. Hierdoor vloeien middelen terug naar de provincie en EU. Het gaat om ongeveer € 1,9 miljoen (zie ook baten).

Voor het NSP-programma is bij Voorjaarsnota 2024 voor het onderdeel LEADER op basis van de verwachting van de LEADER-groepen een realisatie ingeschat voor 2024. LEADER-groepen zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het LEADER-programma. De hoeveelheid aanvragen voor LEADER-projecten is lager uitgevallen dan verwacht en wordt naar verwachting in 2025 ingehaald. De aanvragen voor LEADER-beheerkosten zijn door twee van de vier LEADER-groepen pas in december ingediend. Die aanvragen zijn nog in behandeling.

Voor het onderdeel niet-productieve investeringen niet-landbouw is een subsidieverlening lager uitgevallen door afgewezen kosten.

Voor het NSP leidt dit samen tot een lagere realisatie van € 4,4 miljoen (zie ook baten). Voor NSP stelden PS een bedrag van € 22 miljoen beschikbaar als cofinanciering, om inzet van EU-middelen mogelijk te maken. De provinciale middelen hiervoor worden beklemd.

Het positief resultaat wordt verrekend met lagere baten (€ 4,2 miljoen), een lagere onttrekking uit de reserves (€ 1,3 miljoen), een hogere storting in de voorziening (€ 0,2 miljoen) en op basis van het gesloten systeem groen wordt in de reserve groene ambities gestort (€ 0,6 miljoen).

Landbouwbeleidsprogramma en Groene Cirkels € 0,7 miljoen (v)	Bestaand beleid
--	-----------------

Voor het landbouwbeleidsprogramma zijn de lasten lager (€ 0,4 miljoen) uitgevallen doordat regelingen vanuit het Rijk zijn uitgebleven waarop aangehaakt kon worden. Daarnaast is een aantal opdrachten bekostigd uit andere opdrachten (GLB of stikstof).

Voor het programma Groene Cirkels liggen de kosten lager (€ 0,3 miljoen) doordat begin dit jaar subsidiemiddelen ter beschikking kwamen door een lagere vaststelling. Hiervan zou de helft worden besteed aan de benodigde cofinanciering voor een subsidieverlening aan Farm Frites. Door uitloop in programma vindt subsidieverlening volgend jaar plaats.

Het positieve resultaat wordt op basis van het gesloten systeem groen in de reserve groene ambities gestort.

Programma IBP ZW Delta € 0,7 miljoen (v)	Bestaand beleid
--	-----------------

Voor het programma IBP ZW Delta (SPUK-middelen) is een looptijdverlenging goedgekeurd door LVVN. Mede door de coronaperiode waarin veel stillag, wordt het eerste half jaar van 2025 gebruikt om activiteiten af te ronden. De resterende middelen vanuit de SPUK met bijbehorende cofinanciering worden besteed en begroot in 2025 (zie ook baten).

Het positief resultaat wordt verrekend met lagere baten (€ 0,4 miljoen) en een lagere onttrekking uit de reserves (€ 0,3 miljoen).

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

Waterveiligheid en wateroverlast € 0,3 miljoen (v)	Bestaand beleid
--	-----------------

Het positief resultaat van ongeveer € 0,3 miljoen is ontstaan door de afhankelijkheid van de markt. Externe partijen schreven zich niet in om bepaalde onderzoeken of opdrachten uit te voeren. Daarnaast zijn door een onderbezetting in arbeidscapaciteit niet alle plannen uitgevoerd.

Het positief resultaat wordt verrekend met de algemene middelen

Waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid € 0,6 miljoen (v)	Bestaand beleid
--	-----------------

De begrotingssubsidie voor het Hoogheemraadschap van Delfland voor de bouw en exploitatie collectieve zuivering (€ 0,2 miljoen) en de begrotingssubsidie aan de Greenport Duin- en Bollenstreek voor regiocertificering (€ 0,4 miljoen) zijn beide gepubliceerd in de najaarsnota van 2024. Beide hebben niet geleid tot een aanvraag in 2024 van voornoemde partijen. Deze aanvragen worden verwacht in 2025, waardoor de middelen worden beklemd.

Het positief resultaat wordt verrekend met de algemene middelen

Diverse kleine afwijkingen € 0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
--	-----------------

Het resterende voordelige verschil betreft diverse kleine afwijkingen.

Het positief resultaat wordt verrekend met de algemene middelen

Toelichting baten

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZHPLG) € 0,9 miljoen (v)	Bestaand beleid
--	-----------------

Vanuit het Rijk zijn middelen ontvangen voor de indirecte uitvoeringskosten uit 2022 en 2023. De baten zijn voor € 0,9 miljoen verantwoord bij beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur en voor € 2,1 miljoen bij beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland.

Het positief resultaat wordt verrekend met de hogere lasten.

Natuur Netwerk Nederland (NNN) € 2,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
--	-----------------

Door een verkoop op basis van een oude koopoptie zijn de baten op Grond-voor-Grond voor 2024 hoger dan vooraf begroot. Daarnaast zijn de baten vanuit het uitvoeringsprogramma Natuur hoger vanwege de verrekening

van de (hogere) volledige schadeloosstellingsvergoeding (zie ook lasten).
Het positief resultaat wordt verrekend met hogere lasten (€ 0,6 miljoen) en een hogere storting in de reserves (€ 1,5 miljoen).

Programma Natuur N2000 € 3,3 miljoen (n)	Bestaand beleid
Voor Natura 2000-gebieden liggen de baten voor de rijksmiddelen lager dan was begroot. De lagere baten hangen samen met de uitvoering na het verlenen van de subsidiebeschikkingen, doordat de subsidieontvanger in de haar voortgangsrapportage heeft aangegeven dat de werkzaamheden niet volledig in 2024 zijn uitgevoerd (zie ook lasten). Het positief resultaat wordt verrekend met lagere lasten.	

SMP Rijkssubsidie € 4,5 miljoen (n)	Nieuw beleid
Vanuit het Rijk is € 6,7 miljoen ontvangen om door te zetten aan de gemeenten om een Soorten Managementplan (SMP) op te stellen. Vanuit de gemeenten is een beperkt aantal aanvragen ontvangen, waardoor er € 4,5 miljoen niet is besteed (zie ook lasten). Het negatief resultaat wordt verrekend met lagere lasten (€ 4,5 miljoen)	

Leges natuurbescherming € 0,3 miljoen (v)	Bestaand beleid
De leges (baten) liggen hoger dan begroot omdat de legesverordening is aangepast en er meer vergunningen zijn aangevraagd voor flora en fauna activiteiten (voorheen soortenbescherming) dan in eerste instantie was gedacht. Het positief resultaat wordt verrekend met hogere lasten (€ 0,3 miljoen)	

Diverse kleine afwijkingen € 0,2 miljoen (n)	Bestaand beleid
Het resterende nadelige verschil betreft diverse kleine afwijkingen. Het nadelige resultaat wordt verrekend met de algemene middelen	

Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw

GLB – POP3 en NSP € 4 miljoen (n)	Bestaand beleid
Het POP3 programma is in de afrondende fase, verleende subsidies worden vastgesteld. Bij vaststelling van een aantal subsidies zijn de kosten lager en daardoor ook de EU baten. Het gaat om ongeveer € 1 miljoen aan EU baten (zie ook lasten). Voor het NSP-programma zijn aanvragen later ingediend dan verwacht, deze aanvragen zijn nog in behandeling. Ook zijn minder aanvragen ingediend dan de LEADER-groepen aanvankelijk hadden verwacht. Hierdoor kon niet worden gestart in 2024, wat leidt tot een lagere EU baten van € 3 miljoen (zie ook lasten). Het negatief resultaat wordt verrekend met lagere lasten (€ 4 miljoen).	

Programma IBP ZW Delta € 0,4 miljoen (n)	Bestaand beleid
Voor het programma IBP ZW Delta (SPUK-middelen) is een looptijdverlenging goedgekeurd door LVVN. Mede door de coronaperiode waarin veel stillag, wordt het eerste half jaar van 2025 gebruikt om activiteiten af te ronden. De resterende middelen vanuit de SPUK met bijbehorende cofinanciering worden besteed en begroot in 2025 (zie ook lasten). Het positief resultaat wordt verrekend met hogere lasten (€ 0,4 miljoen)	

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in [Bijlage 1](#).

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur					
Groene ambities	0		0	9.932	-9.932
Reserve Ontwikkelopgave natuur	10.428	-9.600	828	1.384	-556
NatuurNetwerk Nederland	5.767	17.302	23.070	25.019	-1.950
Totaal beleidsdoel 5-1	16.195	7.702	23.898	36.335	-12.437
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw					
Groene ambities	0		0	2.238	-2.238
Geen lege handen voor de landbouw	0	2.000	2.000	2.000	0
Totaal beleidsdoel 5-2	0	2.000	2.000	4.238	-2.238
Totaal Lasten	16.195	9.702	25.898	40.573	-14.675
Baten					
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur					
Groene ambities	10.250	16.003	26.253	32.885	6.632
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	1.500		1.500	1.510	10
Reserve Ontwikkelopgave natuur	5.322	18.132	23.454	24.979	1.525
NatuurNetwerk Nederland	21.107	-8.498	12.608	11.508	-1.101
IODS	1.845		1.845	4.509	2.664
Totaal beleidsdoel 5-1	40.025	25.636	65.661	75.392	9.731
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw					
Groene ambities	328	2.469	2.797	1.408	-1.389
Reserve UPG 40	98	9	106	0	-106
Totaal beleidsdoel 5-2	426	2.478	2.904	1.408	-1.495
Totaal Baten	40.451	28.114	68.565	76.800	8.235
Saldo lasten en baten Ambitie 5	-24.256	-18.411	-42.667	-36.227	-6.440

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Niet van toepassing.

Subsidies

Zie [paragraaf Subsidies - Ambitie 5](#).

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

De beleidsambitie Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze [link](#).

Beleidsdoel 6-1 Wonen

Het beleidsdoel Wonen is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 6-1-1 Voldoende en betaalbare huisvesting voor iedereen

Tussen provincie en Rijk is afgesproken dat in de periode 2022 t/m 2030 in de provincie Zuid-Holland bruto 247.896 nieuwe woningen worden gerealiseerd. Op basis van de regionale behoefteraming vraagt de provincie (samenwerkende) gemeenten een (regionaal) woningbouwprogramma op te stellen dat past bij die behoefte. Het regionale woningbouwprogramma gaat over voorraadontwikkeling, voorraadbeheer, prijsklassen en woningen voor specifieke doelgroepen met een planningshorizon van 10 jaar.

Bij betaalbare woningbouw gaat het om huisvesting voor de doelgroepen van de sociale huursector en om woningen voor de middeninkomensgroep. De provincie stuurt op de volgende doelstellingen: 1) nieuwbouw minimaal 2/3 betaalbare woningbouw (huur en koop); 2) waarvan minimaal de helft sociale huurwoningen, dus minimaal 1/3; en 3) doorgroeien naar minimaal 30% sociale huur in de totale woningvoorraad per gemeente. De provincie zet daarnaast haar instrumentarium, zoals beleid, subsidies en kennisdeling in voor goede en betaalbare huisvesting van een aantal doelgroepen die in de huidige woningmarkt moeilijk aan een passende woning kunnen komen.

Wat hebben we bereikt?

Sneller nieuwe, betaalbare woningen bouwen

Zuid-Holland is verantwoordelijk voor een kwart van de landelijke bouwopgave. In 2023 maakten we met de toenmalige minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (VRO) afspraken over woningbouw in de Regionale Realisatieagenda's Wonen (Woondeals). Het aantal woningen dat we willen bouwen is in 2024 verhoogd van 235.467 woningen naar 247.896 woningen in de periode 2022 t/m 2030. Daarvan is 2/3 betaalbaar waarvan tenminste 1/2 sociale huur.

De Zuid-Hollandse woningbouw is op snelheid. Inmiddels zijn ruim 56.000 woningen opgeleverd sinds de woondeals. Meer dan 49.000 woningen staan op de planning. Alleen al het laatste kwartaal van 2024 zijn ruim 5.400 woningen toegevoegd aan de voorraad, waarvan 3.700 opgeleverde nieuwbouwwoningen. Daarmee zijn in Zuid-Holland de meeste huizen gebouwd van alle provincies.

Hieronder een aantal resultaten die wij in 2024 boekten.

Versnellen betaalbare woningbouw door toekennen subsidies

Met subsidies vanuit de subsidieregeling 'Wonen Zuid-Holland' voor gemeenten en woningbouwcorporaties versnellen we de bouw van betaalbare woningen en de ontwikkeling van bouwplannen.

Deze regeling bestaat uit verschillende onderdelen. Zo konden zij bijvoorbeeld een subsidie aanvragen wanneer zij geld tekort kwamen bij de bouw van sociale- of middenhuurwoningen of woningen voor ouderen. Ook konden zij subsidie aanvragen voor het inhuren van personeel dat hen kon helpen bij het versnellen van de woningbouw. Het subsidieplafond bedroeg in 2024 € 23,9 miljoen. In totaal is in 2024 voor € 19,5 miljoen aan subsidies toegekend. In het begin van 2025 was voor € 7,5 miljoen aanvragen nog in behandeling. Voor een aantal regelingen geldt dat de vraag groter was dan het budget dat beschikbaar was in het deelplafond (elk deelplafond kent een maximum bedrag aan te verlenen subsidies). Dit geldt voor de Knelpuntenpot sociale huur, Knelpuntenpot middenhuur en Vliegende Brigade. We vragen aan die indieners waarvan de aanvraag buiten het plafond viel om hun subsidie in 2025 opnieuw aan te vragen. Er is duidelijk een behoefte aan deze subsidies.

Door deze subsidiemogelijkheid aan te bieden maakte de provincie de bouw van de volgende woningen mede mogelijk:

- Meer dan 2.065 huurwoningen door subsidieverlening uit de Knelpuntenpot Sociale huur. Het totaal beschikbare subsidiebedrag is op. De vraag naar subsidies was € 1,8 miljoen hoger dan het deelplafond van € 10,3 miljoen.
- 200 huurwoningen voor middenhuur door subsidieverlening vanuit de Knelpuntenpot Middenhuur. Het totaal beschikbare subsidiebedrag is op. De vraag naar subsidies was € 0,6 miljoen hoger dan het deelplafond van € 1 miljoen.
- 400 woningen voor ouderen door subsidieverlening uit de subsidieregeling Woonvormen senioren. Het totaal beschikbare subsidiebedrag is volledig benut.

Andere subsidies die binnen deze beleidsprestatie zijn verleend:

- Er zijn 84 subsidieaanvragen ontvangen voor het inhuren van personeel om versnelling van de woningbouw mogelijk te maken (Vliegende Brigade). Dit is het hoogste aantal sinds de start in 2021. Het totale bedrag van deze aanvragen was hoger dan het bedrag dat in de subsidiepot zat. Het beschikbare subsidiebedrag was € 9,5 miljoen, het aangevraagde bedrag was € 0,4 miljoen hoger.
- We verleenden subsidie aan 5 plannen voor collectieve woonvormen met in totaal 94 beoogde woningen. Collectieve woonvormen zijn woonvormen waar mensen met elkaar samenwonen. Met de subsidie kunnen deze plannen verder worden uitgewerkt. Het subsidiebudget is hierdoor helemaal gebruikt.
- Met de provinciale regeling Flexwoningen voor starters hebben 6 projecten subsidie gekregen voor in totaal 252 woningen. Inmiddels zijn al 5 projecten met 132 woningen opgeleverd. Eind 2024 is deze subsidieregeling gestopt. In 2025 maakten we mogelijk dat ook flexwoningprojecten een aanvraag voor subsidie uit de provinciale knelpuntenpot kunnen doen.
- Voor subsidie houtbouw zie Beleidsprestatie 6-1-2.

Helpende Hand

In het kader van de vastgestelde regionale woningbouwprogrammeringen is via een opdracht aan een adviesbureau de Helpende Hand aangeboden. Doel van de helpende hand is om het aandeel sociaal en betaalbaar wonen in de gemeentelijke plannen te vergroten. En ervoor te zorgen dat plannen uitvoerbaar zijn en blijven. Negentien gemeenten maakten hier gebruik van en met hen stelden we actieplannen op. Op basis van die actieplannen schatten we in dat onder de juiste voorwaarden ongeveer 2.000 extra betaalbare woningen en 1.000 extra sociale woningen kunnen worden gebouwd. In de zachte plannen van gemeenten zien wij inmiddels hogere percentages sociaal en betaalbaar.

Capelle aan den IJssel

We bereikten overeenstemming met de gemeente Capelle aan den IJssel over de plannen voor bijna 10.000 nieuwe woningen tot en met 2034. Bijna tweederde van al die te bouwen woningen valt in de categorie 'betaalbaar'. Daarvan worden er ruim 2.000 sociale huurwoningen. Samen met de provincie maakte de gemeente een woningbouwplan voor de komende 10 jaar. Met dit nieuwe programma verdubbelt Capelle het aantal geplande sociale huurwoningen. Het aantal nog te bouwen betaalbare woningen gaat van bijna 4.000 naar ruim 6.000 woningen.

Bleizo-West, Lansingerland

Met de gemeente Lansingerland bereikten we een bestuursakkoord over de inzet op 4 opgaven: de bouw van ongeveer 5.000 woningen op Bleizo-West en snellere ontwikkeling op andere locaties, behoud van genoeg plek voor bedrijven, goed vervoer en de realisatie van windenergie.

Gnephoeek, Alphen aan den Rijn

Gemeente, provincie, regio Holland Rijnland en het hoogheemraadschap ondertekenden een bestuursovereenkomst om de bouw van 5.500 woningen en de aanleg van een groot natuurgebied in de

Gnephhoek mogelijk te maken. In de overeenkomst staan afspraken over wonen, verkeer, natuur, recreatie, water en bodem.

CID-Binckhorst Den Haag

In de Haagse wijk Binckhorst wordt hard gewerkt aan de bouw van nieuwe woningen. Het grootste deel van het eerste omgevingsplan (2023) voor de Binckhorst is gerealiseerd, een deel wordt nu gebouwd en van de laatste projecten start de bouw op korte termijn. Het omgevingsplan bevat nu 5.000 woningen. Op dit moment passen we de plannen aan om ruimte te maken voor meer woningen. Uiteindelijk komen er tussen de 5.000 en 7.500 extra nieuwe woningen. Dat betekent dat er minimaal 10.000 nieuwe woningen in Binckhorst komen.

Parallel plannen

Met parallel plannen voeren we processen in de voorbereiding van woningbouwprojecten gelijktijdig uit in plaats van achter elkaar. Het gaat om taken als uitgangspunten bepalen, rekenen, tekenen, onderzoeken, participatie en afspraken juridisch vastleggen. Dit zorgt voor flinke tijdswinst. Door die tijdswinst is er minder kans op extra vertraging door veranderende omstandigheden tijdens het project.

Eind 2024 organiseerden wij de eerste hackathon parallel plannen. Een hackathon is een bijeenkomst waarin je in korte tijd voor ingewikkelde vraagstukken een oplossing zoekt en vindt. Tijdens deze hackathon kwamen teams uit de gemeenten Zoetermeer, Delft, Rotterdam en Hoeksche Waard met indrukwekkende oplossingen voor hun woningbouwplanningen. Als gevolg van parallel plannen wordt er tijdswinst geboekt in de realisatie van woningen. Eerst hadden de teams planningen die uitkwamen op 2,5 tot 3 jaar. Nu is de planning dat de bouw van deze woningbouwplannen binnen twee jaar start.

Optoppen

Optoppen is het toevoegen van woningen door een bestaand gebouw te verhogen met één of meerdere bouwlagen. Optoppen heeft grote voordelen: we zorgen voor extra woonruimte in gebieden waar alle voorzieningen al zijn en die daardoor beter worden gebruikt. Het geldt dat de nieuwe woningen opleveren, kan gebruikt worden om het bestaande gebouw te verduurzamen. Het idee van optoppen is niet nieuw, maar nog niet algemeen bekend. Samen met de provincie Gelderland lopen we hierin voorop.

Tijdens de Woontop in december maakten we afspraken voor optoppen in Zoetermeer, Rotterdam en Den Haag. In Zoetermeer gaat het om 600-1000 woningen, in Rotterdam en Den Haag om een paar honderd woningen per jaar. Ook andere Zuid-Hollandse gemeenten zijn ver in hun plannen om bestaande gebouwen op te toppen, zoals Capelle, Ridderkerk, Delft, Leiden en Hillegom. Deze afspraken en plannen zorgen voor een toename van het aantal woningen in Zuid-Holland

Flexwonen

Met flexwonenprojecten kunnen flexibele woonoplossingen geboden worden die sneller en goedkoper kunnen worden gebouwd. Flexwonen is de tijdelijke kant in permanente bouw. Het biedt kansen voor een woningvraag die plotseling ontstaat (spoedzoekers) of flink in de tijd fluctueert (opvang en uitstroom maatschappelijke doelgroepen bijvoorbeeld). Vanwege de tijdelijke huurcontracten is een flexwoning altijd een eerste stap op weg naar een gewone woning. In 2024 zijn in Zuid-Holland 906 flexwoningen gerealiseerd. Daarmee zijn we na Gelderland de provincie met de meeste nieuwe flexwoningen in Nederland

Bouwstroom

Binnen een bouwstroom bundelen opdrachtgever zoals woningcorporaties hun inkoopkracht. Zo komt er meer continuïteit en zekerheid voor aanbieders. Corporaties kunnen hun woningen daardoor sneller, innovatiever en goedkoper realiseren. Het gaat hierbij om de inkoop van industriële en modulaire woningen. Bij industriële bouw gaat het om woningen die vrijwel kant en klaar in de fabriek worden gemaakt. Bij modulaire bouw worden delen van een woning op een andere plek in elkaar gezet.

Het bundelen van vraag en aanbod gebeurt al binnen de Bouwstroom Haaglanden. Eind 2024 is gestart met de daadwerkelijke bouw van de eerste twee projecten met sociale huurwoningen uit de Bouwstroom Haaglanden. De provincie Zuid-Holland hielp daarbij.

Asielzoekers en statushouders

Asielzoekers zijn mensen die om bescherming als vluchteling hebben gevraagd en wachten op de beslissing van de overheid. Zolang de asielprocedure loopt hebben asielzoekers het recht om in Nederland te blijven. De Spreidingswet bepaalt dat gemeenten in de provincie Zuid-Holland in totaal 19.776 opvangplekken voor asielzoekers moeten realiseren. Eind 2024 hadden gemeenten rond de 10.000 plekken. Een aantal locaties is in ontwikkeling. De opgave is dat gemeenten op 1 juli 2025 67% van de gevraagde opvangplekken voor asielzoekers hebben gerealiseerd. Per 1 februari 2026 verwachten wij 77%. Of gemeenten dit aantal plekken halen hangt ook af van landelijk beleid, zoals het wel of niet schrappen van de Spreidingswet. De provincie ziet toe op de huisvesting van statushouders door gemeenten. Statushouders weten al dat ze mogen blijven. Zij hebben dus een woning nodig. De taakstelling voor de huisvesting van statushouders is in de tweede helft van het jaar voor 59% gehaald. Zuid-Holland scoort hiermee in de middenmoot als we kijken naar het percentage. Kijken we naar aantallen gehuisveste vergunninghouders dan heeft Zuid-Holland in die taakstelling verreweg de meeste vergunninghouders gehuisvest (3.386).

Goeree-Overflakkee was de enige gemeente die dit jaar op trede 4 van de IBT-ladder stond. IBT staat voor Interbestuurlijk Toezicht. Bij het interbestuurlijk toezicht hanteert de provincie de interventieladder IBT die landelijk tussen Rijk, IPO en VNG is afgesproken. De ladder geeft de verschillende processtappen weer, vanaf signaleren en informatie opvragen tot en met juridische interventie. De ladder bestaat uit 6 treden, trede 4 betreft de vooraankondiging van een juridische interventie. De provincie voerde bestuurlijke gesprekken en adviseerde over opties om de taakstelling te halen. De gemeente Goeree-Overflakkee heeft de taakstelling per 1 januari 2025 gehaald.

Wonen met zorg

De provincie zet zich in voor doelgroepen die minder makkelijk een plaats vinden op de woningmarkt, waaronder ouderen en mensen met een kwetsbare positie. In 2024 hebben onze gemeenten hierin belangrijke stappen gezet. We hielpen gemeenten bij het opstellen van regionale woonzorgvisies. In zo'n visie combineren regio's de thema's wonen, zorgen, welzijn en ruimtelijke ordening. De regio Haaglanden en de Leidsche regio hebben door de verkregen extra kennis en expertise hun visie verder kunnen ontwikkelen. Dankzij de Vliegende Brigade subsidie zijn er nog drie andere trajecten gestart om te komen tot een regionale Woonzorg visie. De verwachting is dat deze processen in 2025 klaar zijn.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

We organiseerden het gesprek over de voortgang van woningbouwplannen aan de woondealtafels en de versnellingstafels. We hebben vier keer een woondealtafel georganiseerd en we hebben gesprekken met de regionale bouwtafels wonen bijgewoond. Twee keer met alleen de vijf regio's van Zuid-Holland. Deze gingen over hoe we de afspraken uit de realisatieagenda's in de praktijk kunnen brengen. Verder waren er twee bijeenkomsten die door de minister van VRO waren georganiseerd. Daarnaast hebben we in alle regio's versnellingstafels bijgewoond. Bij deze bijeenkomsten bespraken we bepaalde knelpunten bij het bouwen van nieuwe woningen.

Ook bespraken wij de woningbouw via het 'Netwerk koepels/samenwerkende woningcorporaties-PZH'. Dit netwerk kwam drie keer ambtelijk en twee keer bestuurlijk bijeen. We spraken onder meer over de versnelling van

woningbouw, de investeringsruimte, de afstemming van programmering, het actieplan optoppen en het uitwisselen van kennis en ervaring.

Ook lobbyen we bij Rijk en andere organisaties voor het versnellen van de woningbouw. We hebben met en zonder het Interprovinciaal Overleg (IPO) gelobbyd om ervoor te zorgen dat het makkelijker is om nieuwe woningen te bouwen. We vroegen aandacht voor het overbelaste stroomnet, Toekomstbestendig Bouwen, mobiliteit en opties voor woningcorporaties om te investeren.

Uitwerking instrumenten woonbeleid

Regionale programma's voor woningbouw

Het aantal woningen dat we willen bouwen, is in 2024 verhoogd van 235.467 woningen naar 247.896 in de periode 2022 t/m 2030. We toetsten de woningbouwprogramma's met een quickscan op het aandeel betaalbare woningen en sociale huur en op andere (ruimtelijke) aspecten die hierbij belangrijk zijn.

Ook overlegden we met alle gemeenten en regio's hoe we sneller voor nieuwe woningen kunnen zorgen. We vroegen gemeenten met te weinig betaalbare en sociale woningbouw om dit te verbeteren. We boden hierbij onze hulp aan via het traject 'Helpende Hand'. Waar dat nodig was, betrokken we ook woningcorporaties en marktpartijen.

Met hulp van Platform 31 organiseerden we vijf kennissessies voor gemeenten om kennis te delen over betaalbaar bouwen (sociaal- en middenhuur). Platform 31 is een kennisplatform voor gemeenten en regio's op het gebied van wonen, werken, leefomgeving en klimaat. We praatten onder meer doorstroming, bouwen op gronden van andere partijen en toewijzing.

Subsidies

Vanaf 1 januari 2024 hebben we een aantal van de bestaande subsidieregelingen van Wonen samengevoegd. Ze vallen nu binnen de Subsidieregeling wonen Zuid-Holland. Het gaat om de subsidies Knelpuntenpot sociale huur en Knelpuntenpot middenhuur, Woonvormen senioren, Vliegende Brigade en Plankosten collectieve wooninitiatieven. We pasten de regelingen Knelpuntenpot sociale huur, Knelpuntenpot middenhuur en Woonvormen senioren aan, zodat gemeenten en corporaties hiervoor dit kalenderjaar nog een tweede aanvraag konden doen. Ook hebben wij diverse communicatiemiddelen ingezet om de bekendheid met deze regelingen te vergroten.

Omgevingsbeleid

In de herziening 2024 van ons Omgevingsbeleid namen we verschillende doelstellingen op voor betaalbare woningbouw. Dit aangepaste beleid is besloten in december en gepubliceerd in februari 2025.

Optoppen

Voor koepels van woningcorporaties heeft de provincie locaties voor optoppen in kaart gebracht in de regio Haaglanden en de Rotterdamse regio. We ondersteunden 3 woningcorporaties in Zoetermeer met mogelijke projecten. Er is een Optopcoach bij Rotterdam aangesteld. Samen met Aedes en het ministerie van VRO stelden we de Landelijke aanpak Optoppen op. Aedes is de vereniging van woningcorporaties. We hielpen zeven duo's van gemeenten en woningcorporaties met het vinden van goede locaties voor optoppen.

Ook hebben we een serious game ontwikkeld die gemeenten en woningcorporaties helpt om bewoners te betrekken bij de plannen voor optoppen. Door het spel te spelen kunnen bewoners ontdekken welke voordelen van het uitbreiden van een bestaand appartementencomplex heeft.

Samen met vier andere provincies en Aedes ontwikkelden we een handreiking voor optoppen. De handreiking beschrijft acht stappen die nodig zijn om een succesvol optopproject te realiseren.

Asiel en (arbeids)migratie

Bij de Regionale Regietafels en Provinciale Regietafel leverden we een bijdrage aan de plannen voor asielopvang. De commissaris van de Koning heeft hierover een verslag aangeleverd bij de minister van Asiel en Migratie. Ook onderzochten we of het mogelijk is om provinciale gronden te gebruiken voor het huisvesten van asielzoekers. Het resultaat was dat we twee gronden aanboden aan gemeenten, maar zij maakten hier geen gebruik van. We stelden een ruimtelijke strategie asielopvang op. In lijn met deze strategie namen we asielopvang op in de herziening van het omgevingsbeleid 2024.

In het kader van interbestuurlijk toezicht voor het huisvesten van vergunninghouders, voerden we 55 ambtelijke en 12 bestuurlijke gesprekken met gemeenten die de taakstelling niet gehaald hebben.

We lobbyden bij het Rijk om een bedrijfseffectrapportage over arbeidsmigranten verplicht te maken. Met zo'n rapportage krijgt een gemeente inzicht in hoeveel arbeidsmigranten de vestiging of uitbreiding van een bedrijf met zich meeneemt, en wat het effect hiervan is op het aantal woningen dat nodig is. Deze onderzoeksplicht staat al in onze provinciale verordening, al is er alleen een toets op het doen van onderzoek.

Wonen met zorg

In 2024 hebben we met gemeenten richtinggevende afspraken gemaakt rond wonen en zorg voor ouderen. Hierbij maakten we verschil in huizen zonder trappen en drempels ('nultredenwoningen'), appartementencomplexen met gezamenlijke ruimte en woningen die geschikt zijn voor zorg. Gemeenten werken de opgave verder regionaal uit in hun visie voor woonzorg en in uitvoeringsagenda's.

Samen met ZorgSaamWonen en de gemeente Den Haag organiseerde de provincie Zuid-Holland het congres 'Vitale wijken; slimme combinaties tussen wonen, zorg en welzijn'. Bij het congres waren 328 professionals en betrokkenen aanwezig.

Om onze gemeenten te ondersteunen bij het huisvesten van kwetsbare doelgroepen, organiseerden we bovendien twee kennislabs. De bijeenkomsten waren bedoeld voor ambtenaren en beleidsadviseurs van gemeenten uit het wonen- en het sociale domein. We ontwikkelden bovendien een Serious Game met een fictieve situatie waarin je tot goede afspraken binnen een regio moet komen.

Flexwonen

In 2024 namen we verschillende maatregelen om flexwonen te stimuleren.

- We begeleidden de ruimtelijke toetsing voor de bouw van 906 flexwoningen.
- We rondde de subsidieregeling 'Flexwoningen voor starters' af.
- We pasten de voorwaarden aan voor de subsidie Knelpuntenpot Sociale huur zodat met ingang van 2025 alle flexwoningprojecten in aanmerking kunnen komen voor subsidie. En niet alleen de flexwoningen voor starters.
- We onderzochten de mogelijkheden van flexwonen voor verschillende doelgroepen. Hiervoor voerden we gesprekken met verschillende aanbieders.
- Op de woonconferentie van 5 september 2024 verzorgden we een sessie met rijk, Zuid-Hollandse gemeentes en corporaties om samen met de SVH een Handreiking flexwonen te publiceren. De opbrengsten van vier jaar pionieren te delen én helderheid te krijgen op waar gemeenten nog knelpunten ervaren.

Bouwstroom

Behalve Haaglanden zijn inmiddels zijn ook andere regio's geïnteresseerd om een Bouwstroomtraject op te starten. In het najaar 2024 begon de provincie met een campagne om ook nieuwe bouwstromen te starten in andere delen van de provincie. Hiervoor organiseerden een webinar.

Beleidsprestatie 6-1-2 Toekomstbestendig bouwen

Met toekomstbestendig bouwen wil de provincie zorgen voor een prettige, gezonde en veilige leefomgeving. In ruimtelijke visies en plannen verwoorden wij hoe ruimtelijke ontwikkelingen toegerust kunnen zijn op de gevolgen van klimaatverandering, hoe een energiepositieve bijdrage kan worden gerealiseerd, hoe klimaatadaptatie kan worden aangepakt, hoe bodemdaling kan worden tegengegaan, hoe invulling kan worden gegeven aan natuurinclusiviteit, circulariteit, emissieloze bouw, hoe drinkwaterbesparing kan worden gerealiseerd en hoe kan worden bijgedragen aan een bebouwde leefomgeving die een gezonde en veilige leefstijl ondersteunt.

Tevens zet de provincie in op versnelling van de realisatie van toekomstbestendige woningbouw. Dit doen wij vanuit verschillende rollen, met het aanbieden van gerichte steun aan gemeenten en woningcorporaties.

Wat hebben we bereikt?

Met onze subsidie Vliegende Brigade en het provinciale Expertteam Toekomstbestendig Bouwen hielpen we gemeenten en woningcorporaties om onder andere toekomstbestendig te bouwen. Meer dan 80% van de Zuid-Hollandse gemeenten hielpen we door ze meer te leren over de uitgangspunten van toekomstbestendig bouwen. Wij verwachten dat daardoor in de toekomst meer toekomstig bestendig zal worden gebouwd.

Het Expertteam heeft hulp geboden aan 41 van de 50 gemeenten en 6 woningcorporaties van de circa 70. Het team keek vooral hoe we gebieden zo kunnen inrichten dat zij beter bestand zijn tegen het veranderende klimaat. Ook stimuleerden onze experts het gebruik van materialen die duurzaam en opnieuw te gebruiken zijn. Daarnaast keken ze naar manieren om ervoor te zorgen dat een project geen extra CO₂ uitstoot en dat de nieuwe huizen minder water verbruiken.

Er was € 1 miljoen subsidie beschikbaar voor houtbouw sociale woningbouwprojecten. Vanuit de markt is enthousiast aangevraagd. In totaal is € 875.000 subsidie verleend. Het beschikbare subsidiebudget van €1.000.000 was daarmee voor een groot deel gebruikt. Met de subsidie is het mogelijk om houtbouw toe te passen in 6 sociale woningbouwprojecten, in totaal 165 woningen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Het jaar stond in het teken van verbreding en versterking van toekomstbestendig bouwen binnen en buiten de organisatie. We hebben daarvoor onder andere het volgende gedaan:

- Het Convenant Toekomstbestendig bouwen hebben we verder ontwikkeld en opnieuw vastgesteld. Inmiddels werken we daarvoor samen met 150 andere partijen in de overheids-, bouw- en financiële wereld.
- We organiseerden bijeenkomsten met gemeenten en ontwikkelaars. Dit waren 18 workshops, 3 webinars en 6 netwerkbijeenkomsten en werkbezoeken.
- De provincie Zuid-Holland liet een verkennend onderzoek uitvoeren naar het financiële vraagstuk van toekomstbestendig bouwen. Het was een integraal onderzoek, wat wil zeggen dat alle zeven thema's van toekomstbestendig bouwen zijn doorgerekend: energie, circulair, klimaatadaptief, gezonde leefomgeving, natuurinclusief, duurzame mobiliteit en drinkwaterbesparing. Zo'n integraal onderzoek is nog niet eerder gedaan.
- Met cartografe Carlijn Kingma is samengewerkt aan de uitvoering van het project 'De financiële wereld van duurzaam bouwen en een toekomstbestendige leefomgeving'.
- Samen met het Rijk werkten we aan de Citydeal Toekomstbestendige Gebiedsontwikkeling.
- We hebben toekomstbestendig bouwen uitgebreider vastgelegd in ons omgevingsbeleid.
- We voegden twee extra onderdelen voor Toekomstbestendig bouwen toe aan de subsidieregeling Wonen Zuid Holland: drinkwaterbesparing en houtbouw sociale huurwoningen. De subsidie drinkwater besparing is op nul gesteld vanwege het gebrek aan aanvragen.
- We verleenden subsidie aan aanvragers subsidie houtbouw.

- We bereiden gemeenten en woningcorporaties voor op regelgeving van nu en op regelgeving die nog in de maak is. Voorbeeld hiervan is de regels rondom stikstof.

Beleidsdoel 6-2 Ruimte en landschap

Het beleidsdoel Ruimte en landschap is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 6-2-1 Ruimtelijke strategie

De provincie wil de schaarse ruimte in de stedelijke en landelijke gebieden optimaal beschermen en benutten voor de verschillende opgaven in de fysieke leefomgeving. Daarbij gaat kwaliteit boven kwantiteit, houdt de provincie rekening met het water- en bodemsysteem en zet zij in op zowel het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit als het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving.

In haar rol als gebiedsregisseur en vanuit de verantwoordelijkheid voor een goede ruimtelijke ordening, weegt de provincie zorgvuldig af welke ruimtelijke ontwikkelingen op welke plek wenselijk zijn. Daarbij stuurt zij op:

Integrale ruimtelijke keuzes / ruimtelijk voorstel

De provincie wil voorbereid zijn op de toekomst en daarvoor integrale keuzes maken die bijdragen aan het vergroten van de brede welvaart in gebieden.

Ruimtelijke kwaliteit en landschap

De provincie zet in op het behouden en versterken van de ruimtelijke kwaliteit van de landschappen en het stedelijk gebied in Zuid-Holland.

Groenblauwe netwerken

De provincie wil dat toegankelijke en hoogkwalitatieve groenblauwe netwerken in en tussen steden en landschappen in Zuid-Holland tot stand komen.

Toekomstbestendige stedelijke ontwikkeling

De provincie streeft naar een toekomstbestendige en gezonde stedelijke ontwikkeling in Zuid-Holland, met een compact, klimaatbestendig en kwalitatief hoogwaardig bebouwd gebied, waarbij de ruimte zuinig en meervoudig wordt gebruikt en zo min mogelijk bodem wordt bedekt.

Vitaal landelijk gebied

De provincie zet in op een klimaatbestendig en zorgvuldig ruimtegebruik in het landelijk gebied van Zuid-Holland, zodat de vitaliteit verbetert en voldoende ruimte beschikbaar blijft voor landbouw, natuur en recreatie en voor de energie-, water-, klimaat- en groenopgaven.

Wat hebben we bereikt?

Ruimtelijke Puzzel

In maart 2024 hebben Provinciale Staten het Ruimtelijk Voorstel vastgesteld met daarin een nieuwe (ruimtelijke) koers voor Zuid-Holland. Hieruit volgt onder meer dat we meer gaan sturen op kwaliteit en selectieve groei. Daarbij is er bij ruimtelijke keuzes meer aandacht voor gezondheid, kwaliteit en veiligheid van de leefomgeving. Wonen en werken ontwikkelen zich op termijn binnen het bestaande bebouwde gebied, om zo ruimte te geven aan opgaven op het gebied van water/klimaat, natuur, energie, landbouw en recreatie. Gemaakte afspraken worden nagekomen, dus er komt nog ongeveer 3.500 ha buitenstedelijke bebouwing voor wonen en werken bij. Dat is inclusief locaties met randvoorwaardelijke afspraken. In 2024 is begonnen met de beleidsuitwerking van het Ruimtelijk Voorstel in het provinciaal Omgevingsbeleid. In de uitwerking komt ook een afwegingskader voor ruimtelijke keuzes.

Beleidskeuze ruimtelijke kwaliteit en landschap

Het werken aan ruimtelijke kwaliteit is een doorlopend proces. Het raakt alle opgaven die ruimte nodig hebben, zoals energietransitie, wonen en klimaatadaptatie. Bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen wordt geadviseerd over locatiekeuzes, ontwerp en inpassing. Daarbij houden we rekening met de invloed van de beoogde ontwikkeling op het gebied. Kwetsbare gebieden en gebieden met uitzonderlijke kwaliteiten worden beschermd.

Groenblauwe netwerken

Groen in en om de stad is belangrijk, dit wordt ook bevestigd in bestuurlijke gesprekken met het Rijk en andere partners. Het netwerk Groene Gezonde Stad (GSS) is uitgebreid van 5 naar 17 gemeenten. In totaal bestaat het GGS-netwerk nu uit 27 partners, waaronder gemeenten, gezondheidsorganisaties en kennisinstellingen. Via ambassadeursbijeenkomsten, werkteambijeenkomsten en kennissessies delen we kennis en inspiratie over bijvoorbeeld goede vergroeningsvoorbeelden. Zo helpen we de vergroening verder in de betrokken gemeenten. Andere onderwerpen die we bespreken: biodiversiteit, gezondheid en klimaatadaptatie en een fijnere leefomgeving.

Toekomstbestendige Stedelijke Ontwikkeling

De provincie stuurt op een stedelijke ontwikkeling die toekomstbestendig is, klimaatadaptief, veilig, gezond en met ruimte voor bewegen. We hebben aandacht voor kwaliteit en voor de nabijheid van voorzieningen. In 2024 is gestart met de beleidsaanpassing, als uitwerking van de koers van Zuid-Holland (Ruimtelijk Voorstel).

NOVEX-gebied Zuidelijke Randstad

In het NOVEX-gebied Zuidelijke Randstad werkt de provincie samen met het Rijk, gemeenten en waterschappen aan het toekomstbestendig vormgeven van de verstedelijkingsopgave langs de Oude Lijn Leiden-Dordrecht. Toekomstbestendig wil zeggen: met aandacht voor gezondheid, groen in en om de stad, klimaatadaptatie, economie en energietransitie. De provincie is samen met het Rijk bestuurlijk trekker. Als gebiedsregisseur organiseert de provincie het samenwerkingsproces.

Vitaal landelijk gebied

De provincie wil de ruimte in het landelijk gebied zo goed mogelijk beschermen en benutten voor de transities die nodig zijn. Het gaat om toekomstbestendige landbouw, natuur en recreatie en om de opgaven voor energie, water, klimaat en groen. Waar dat helpt om de vitaliteit en leefbaarheid te versterken, biedt de provincie ruimte voor een 'straatje erbij of ertussen' binnen de met PS afgesproken kaders.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Ruimtelijke Puzzel

Op basis van de door de Staten vastgestelde en aan de minister aangeboden koers uit het Ruimtelijk Voorstel zijn we begonnen met de uitwerking en beleidsaanpassingen. Op basis van de (ruimtelijke) koers voerden we overleg met het Rijk over een in 2025 te sluiten Ruimtelijk Arrangement en de voorbereidingen van de nieuwe Nota Ruimte van het Rijk.

Toekomstbestendige stedelijke ontwikkeling

De beleidskeuze Toekomstbestendige Stedelijke Ontwikkeling is in de Herziening '24 licht aangepast. Zo sluit deze beter aan op de koers uit het Ruimtelijk Voorstel. Hiermee lopen we vooruit op een bredere beleidsaanpassing in de Herziening '25. In 2024 begonnen we met de voorbereiding voor deze Herziening '25.

Ruimte voor voorzieningen

In een brief aan Provinciale Staten staat hoe we ruimtelijk kunnen sturen op (maatschappelijke) voorzieningen. Denk daarbij aan voorzieningen voor eerstelijnszorg en meer specifiek over ruimte voor huisartsen. We begonnen aan de voorbereiding van beleidswijzigingen in de volgende herziening van het Omgevingsbeleid 2025.

NOVEX-gebied Zuidelijke Randstad

Voor de Zuidelijke Randstad zijn in 2024 een ontwikkelperspectief, geografische scope en governancestructuur vastgesteld. Dit deden we samen met de partners. Ook is de website zuidelijkerandstad.nl gelanceerd. We werken verder aan de uitwerking van het ontwikkelperspectief naar een uitvoeringsagenda.

Ruimtelijke kwaliteit en landschap

In de herziening van het omgevingsbeleid 2024 werkten we het ruimtelijk kwaliteitsbeleid bij. De herziening treedt begin 2025 in werking.

Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit

In 2024 bracht een onafhankelijk Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK) een aantal adviezen uit over hoe de opgaven met ruimtelijke kwaliteit een plek in het Zuid-Hollandse landschap kunnen vinden.

Vitaal landelijk gebied

In de Omgevingsvisie voegden we teksten toe over Vrijgekomen agrarische bebouwing in de beleidskeuze Vitaal landelijk gebied. Die toevoeging hoorde bij de Herziening '24. We begonnen met voorbereidingen voor de beleidswijzigingen in de volgende herziening van het Omgevingsbeleid (2025). Met een handelingskader werkten we 'Straatje erbij en straatje ertussen' uit. De beleidsaanpassing volgt in de herziening van het Omgevingsbeleid 2025. Het onderzoek 'Vitaliteit en leefbaarheid van kernen in Zuid-Holland 2024' is uitgevoerd en door Gedeputeerde Staten naar Provinciale Staten gestuurd.

Groenblauwe netwerken

Zuid-Holland nam zowel ambtelijk als bestuurlijk deel aan het Rijksoverleg over Groen in en Om de stad. Dat is gericht op een kwalitatieve en kwantitatieve verbetering van stedelijk groen in en recreatiegebieden om de stad. Het provinciale groenblauwe netwerk bestaat uit natuurgebieden, groene recreatiegebieden en groene buffers. Er is een opdracht uitgezet om ontbrekende schakels in het groenblauwe netwerk voor de provincie in beeld te brengen. Deze opdracht loopt door in 2025.

In de Groene Cirkel Groene Gezonde Stad (GGS) organiseerde Zuid-Holland met onze partners verschillende evenementen waarin kennis delen en inspireren centraal stond. Dit waren onder meer:

- GGS-presentatie en workshop vergroening op een congres van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). Dit deden we samen met de gemeente Alphen a/d Rijn.
- Diner pensant over GGS-thema's en verschillende sprekers. Gedeputeerde Anne Koning nodigde nieuwe gemeenten in Zuid-Holland uit.
- Landelijk diner pensant over GGS. Dit deden we samen met de organisatie NLGreenlabel.
- Gala in de Pieterskerk in Leiden waarbij nieuwe gemeenten uit Zuid-Holland waren uitgenodigd. Dit deden we samen met de gemeente Leiden.
- Een kennissessie met Gemeentelijke Gezondheidsdiensten (GGD) en Koepel Artsen Maatschappij + Gezondheid (KAMG) om groen en gezondheid beter met elkaar te verbinden.

Samenwerken in de deelgebieden van het Landschapspark Zuidvleugel

In het BO leefomgeving van 2024 onderschreven het Rijk en de regio het Ontwikkelperspectief NOVEX Zuidelijke Randstad als basis voor verdere samenwerking. Het concept van het Landschapspark Zuidvleugel is daarin de basis voor de landschappelijke structuur van de Zuidelijke Randstad.

In de eerste versie van de uitvoeringsagenda voor de Zuidelijke Randstad is een 'groene, klimaatadaptatieve en gezonde verstedelijking' opgenomen als één van de 4 hoofdopgaven.

De provincie en de regionale partners vulden de uitwerking van het Landschapspark Zuidvleugel verder in:

- De uitwerking van de Vlietzone is opgenomen als maatregel in het provinciale omgevingsprogramma. We stelden een (ambtelijk concept) uitvoeringsagenda op. Voor het Haagse deel van de Vlietzone zijn meerdere onderzoeken opgepakt: een verkeersonderzoek, een sportverkenning en een cultuurhistorisch onderzoek. Deze onderzoeken zijn de basis voor de integrale gebiedsvisie die gemeente Den Haag opstelt.
- We hebben contact met de gemeente Delft over de planning van de 3 projecten die in 2023 een begrotingssubsidie kregen van de provincie. In 2024 heeft de gemeente geen subsidieaanvraag ingediend
- De Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK) concludeert in zijn advies van mei 2024 dat het concept van het Landschapspark Zuidvleugel nog actueel is. De PARK doet daarbij de oproep om (meer) werk te maken van een actie- en investeringsopgave voor het Landschapspark.
- Het programma Rivier als Getijdenpark organiseerde bijeenkomsten om kennis uit te wisselen en om de mogelijkheden van Europese subsidie te bekijken. De bijeenkomsten waren onder meer met het Rijk, in het kader van de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) en met de proeftuin Duurzaam Sedimentbeheer.

Transformeren, herstructureren en verdichten van locaties

Voor grote locaties buiten Bestaand Stads- en Dorpsgebied (BSD) ligt de bevoegdheid bij Provinciale Staten (PS). Gedeputeerde Staten (GS) bereiden de locatiekeuze voor en hebben de mogelijkheid om locaties met een positief advies voor te leggen aan PS. Vanuit het de provincie vindt een weging plaats van hoe de locaties zich verhouden tot het provinciale omgevingsbeleid. Voor deze weging wordt zo nodig de afstemming gezocht met de verschillende relevante domeinen. In het kader van de Herziening van het provinciale Omgevingsbeleid wordt de 3 ha kaart herijkt en vanuit het provinciale Omgevingsbeleid en geven we advies aan gemeenten over initiatieven en planprocedures.

Beleidsprestatie 6-2-2 Regie op evenwichtige toedeling functies en/of locatie

De provincie toetst dat ruimtelijke ontwikkelingen van gemeenten zoveel mogelijk bijdragen aan provinciale ambities en doelen. Dit geldt zowel voor gemeentelijke als regionale ruimtelijke visies, verkenningen en strategieën. Vervolgens zorgen we dat deze plannen en ontwikkelingen passen binnen het Omgevingsbeleid.

Wat hebben we bereikt?

Samenwerking op ruimte provincie met gemeenten en regio

Onze regio-accounts Ruimte hebben veel contact met onder meer gemeenten over de provinciale en gemeentelijk plannen en ambities. Zij zorgen voor een makkelijk provinciaal aanspreekpunt. Samen kijken we hoe initiatieven op elkaar kunnen worden afgestemd of elkaar kunnen versterken en op welke manier plannen in het gebied ook gerealiseerd kunnen worden. Gemeenten maken veel gebruik van deze afstemmogelijkheden.

Gebiedsontwikkeling Middengebied Zuidplaspolder

- Het door de gemeenteraad van Zuidplas vastgestelde bestemmingsplan voor Cortelande past binnen het provinciale Omgevingsbeleid.
- We verlengden de looptijd van de Grondbank RZG Zuidplas tot 1 januari 2035. Daarmee maken we de realisatie van Cortelande mogelijk.
- Er zijn samenwerkingen gestart met gemeenten en Rijkswaterstaat om afspraken uit de Deelovereenkomst Mobiliteit verder uit te werken.
- In 2024 is de visie voor de Groene Waterparel uitgewerkt tot een Voorlopig ontwerp. In januari 2025 is de Deelovereenkomst Ecologische Verbindingszone ondertekend door de gemeente Zuidplas en de provincie.

Gebiedsontwikkeling Gnephoek

- Op 18 oktober 2024 is de Bestuursovereenkomst Ontwikkeling Gnephoek ondertekend namens de dagelijkse besturen van de gemeente Alphen aan den Rijn, het hoogheemraadschap van Rijnland, de regio Holland Rijnland en de provincie Zuid-Holland. In de bestuursovereenkomst staan afspraken over onder meer mobiliteit, natuur, weidevogelcompensatie, aanpak van de planologische procedures, recreatie, wonen, water, bodem, klimaatadaptatie, energie en de molenbiotoop.
- Op 15 oktober 2024 stelden GS de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) vast voor het milieueffectrapport (MER). Dit MER is gekoppeld aan de Herziening Omgevingsbeleid Ontwikkeling Gnephoek. De NRD lag ter inzage van 7 november tot en met 18 december 2024.
- De Startnotitie Herziening Omgevingsbeleid Ontwikkeling Gnephoek is op 11 december 2024 vastgesteld door PS.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Adviseren en beoordelen

In de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening (ZHOV) staan instructieregels voor gemeenten. Gemeenten mogen niet handelen in strijd met de instructieregels van het Rijk (Besluit kwaliteit leefomgeving) en provincie (hoofdstuk 7 - ZHOV). Gemeenten moeten rekening houden met de taken en bevoegdheden van andere bestuursorganen en afstemmen als dat nodig is (artikel 2.2 Omgevingswet). In het kader van het interbestuurlijk toezicht hebben provincie en gemeenten afgesproken elkaar op tijd te informeren en af te stemmen. Om deze afstemming soepel te laten verlopen, zijn er werkafspraken gemaakt hoe medewerkers van de gemeenten die werken aan de omgevingsplannen en omgevingsvergunningen, de provincie betrekken. Met de komst van de Omgevingswet heeft de provincie deze afspraken opgenomen in een Werkwijze planadvisering 2024. In deze Werkwijze staat over welke plannen de provincie met gemeenten in overleg wil en hoe deze samenwerking eruit ziet.

Planbeoordeling 2024

In 2024 ontvingen we 703 plannen in de vorm van bestemmingsplannen, omgevingsvergunningen, Buitenplanse Omgevingsplanactiviteiten (BOPA's) en twee rijksinpassingsplannen, voor "Netten op Zee" en een Notitie Reikwijdte Detailniveau van het ministerie van Defensie. Ter vergelijking: in 2023 ontvingen we 881 plannen.

Van de 703 plannen zijn er 426 plannen beoordeeld. Dat is meer dan in 2023 toen er van de 881 plannen er 271 zijn beoordeeld. Dat er in 2024 veel meer plannen waren ter beoordeling, kan twee oorzaken hebben. Door de herziening van het Omgevingsbeleid moesten meer plannen worden ingediend voor beoordeling. En mogelijk hadden gemeenten haast met de planopstelling vanwege de deadline van de Omgevingswet op 1 januari 2024 (waarvan de beoordeling door ons dan begin 2024 plaatsvond). Voor die datum vielen plannen nog net onder de Wet ruimtelijke ordening (Wro). Daarna ging de wet op in de Omgevingswet.

Tabel 1: Reacties op plannen en omgevingsvergunningen

Zienswijzen	82
Onderhandse opmerkingen	27
Overlegreacties	16
Verleende ontheffingen	4
Beroepen	2
Geweigerde ontheffing	1
Totaal	132

In tabel 1 is te zien dat er uiteindelijk 132 keer is gereageerd op plannen en omgevingsvergunningen. Wat opvalt is dat er dit jaar veel zienswijzen waren. In 2023 waren dit er 47. De top 3 wordt gevormd door Goeree-Overflakkee/Kaag en Braassem (gedeelde plek) en Hoeksche Waard. Er waren in 2023 veel meer overlegreacties, namelijk 47. In 2024 waren dat er 16. Waarschijnlijk hadden gemeenten, als al aangegeven spoed vanwege de invoering van de Omgevingswet op 1 januari 2024. Mogelijk is de fase van voorontwerp/vooroverleg overgeslagen, waardoor de provincie pas in de ontwerpfase voor het eerst de vertaling zag van een initiatief in planregels en verbeelding.

In de top 3 van 2024 voor het aantal plannen zitten dit jaar Goeree-Overflakkee, Rotterdam en Kaag en Braassem (vorig jaar: Rotterdam, Alphen, Goeree-Overflakkee). We zien hier dus een verband met het aantal zienswijzen.

Dit jaar hebben Gedeputeerde Staten twee keer beroep ingesteld tegen plannen. Eén tegen de tijdelijke realisatie van drie strandhuisjes in Noordwijk en één tegen een plan in het buitengebied van Voorne aan Zee. Daar voldeden de beoogde compensatiewoningen niet aan het beleid over Ruimtelijke Kwaliteit. Er waren dit jaar geen reactieve aanwijzingen. De ontheffing werd vier keer verleend en een keer geweigerd.

Tabel 2: Totaal aantal beoordeelde plannen per regio (incl. Bopa's)

	2024	2023
Rijnmond	132	80
Holland Rijnland	105	69
Zuid	86	61
Haaglanden	52	24
Groene Hart	51	37
Totaal	426	271

De regio's zijn voor de planaantallen (tabel 2, hierboven) gelijk gebleven in rangorde. Rijnmond is weer veruit de koploper met nieuwe plannen. Voor Holland-Rijnland en Zuid geldt een 2e en 3e positie. Haaglanden heeft meer dan 100% meer plannen dan vorig jaar aangeboden, maar blijft op de daarmee op de 4e plek staan.

Bopa's (sinds Omgevingswet)

Er zijn sinds de inwerkingtreding Omgevingswet 93 zgn. 'planadviesaanvragen' ontvangen voor beoordeling van Bopa's. In zes gevallen was een zienswijze nodig en in 27 gevallen is een informeel advies meegegeven. Zie tabel 3 met het aantal Bopa's per regio.

Tabel 3: Bopa's per regio

	2024
Rijnmond	39
Holland Rijnland	25
Zuid	12
Haaglanden	10
Groene Hart	7
Totaal	93

Voor het aantal ingediende Bopa's is sprake van een identiek beeld als voor de gewone plannen en omgevingsvergunningen.

Thema's in zienswijzen

De meeste zienswijzen zijn uitgegaan op de onderwerpen Ruimtelijke kwaliteit, detailhandel, woningbouwprogramma, parkeernorm en molenbiotopen.

Uitspraken Raad van State of Rechtbank in 2024

De volgende uitspraken vonden plaats rond bestemmingsplannen in 2024 waarbij het college van Gedeputeerde Staten (indirect) partij was.

Tabel 4: Gerechtelijke uitspraken

Plannaam en gemeente	Uitspraak
Bronsgeest, gemeente Noordwijk	Pro-actieve aanwijzing door GS t.b.v. meer sociale woningbouw werd vernietigd vanwege een motiveringsgebrek. Beroep vanwege het niet correct opnemen van de NNN-bescherming. Beroep GS is gegrond verklaard. Afdeling heeft de gemeente tijd gegeven om het gebrek te herstellen. Hier heeft de gemeente inmiddels aan voldaan.

Gebiedsontwikkeling Middengebied Zuidplaspolder

- We adviseerden over en beoordeelden het door de gemeenteraad vastgestelde gemeentelijke bestemmingsplan om te zien of deze in overeenstemming is met het provinciale Omgevingsbeleid.
- We namen deel aan de Grondbank RZG Zuidplas. We adviseerden bij besluitvorming door PS over verlenging van de Grondbank.
- Voor het uitvoeren van de Deelovereenkomst Mobiliteit steunden wij de gemeenten Gouda en Zuidplas bij de verkenning van de haalbaarheid van een nieuw station Gouda/Zuidplas. We leverden hiervoor samen met de gemeenten informatie aan voor het Bestuurlijk Overleg Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (BO MIRT) tussen Rijk en regio.
- Samen met de gemeenten Gouda en Zuidplas begonnen we met de uitwerking van een projectplan voor de N457 ter hoogte van Westergouwe.
- Voor de realisatie van de Groene Waterparel is gewerkt aan grondverwerving, planvorming en het faciliteren van zelfrealisatie. De Groene Waterparel is onderdeel van het NatuurNetwerkNederland (NNN).

- Samen met de gemeente Zuidplas stelden we een Deelovereenkomst op voor de realisatie van de ecologische verbindingszone tussen de Krimpenerwaard en het Bentwoud. Hierbij gaat het om het deel van de ecologische verbindingszone dat op het grondgebied van de gemeente Zuidplas ligt.

Gebiedsontwikkeling Gnephoek

- De Bestuursovereenkomst Ontwikkeling Gnephoek is samen met de gemeente Alphen aan den Rijn, het hoogheemraadschap van Rijnland en de regio Holland Rijnland opgesteld. De Bestuursovereenkomst is voor bedenkingen en wensen voorgelegd aan Provinciale Staten en is besproken in de Statencommissie Bereikbaarheid en Wonen van 4 september 2024.
- De provincie en de gemeente Alphen aan den Rijn hebben samen een m.e.r.-procedure opgestart. We werkten ook samen in de participatie. De provincie en de gemeente hebben samen de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) voor het MER vastgesteld en deze tegelijkertijd ter inzage gelegd.

Inpassingsplan WarmtelinQ Rijswijk – Leiden en aanlandlocatie

Provinciale Staten hebben dit inpassingsplan op 12 juni 2024 vastgesteld. Er zijn 3 beroepen ingediend en een beroep tegen de omgevingsvergunning van Den Haag. Er is een Verzoek om voorlopige voorziening bij de Raad van State ingediend. Deze voorlopige voorziening is door de Raad van State niet toegekend. Het inpassingsplan is door deze uitspraak niet meer geschorst.

De uitvoering kan starten doordat het overgrote deel van de vergunningen die onder de coördinatieregeling vallen, in werking zijn getreden. In 2025 volgen nog enkele clusters met vergunningen. De provincie coördineert deze procedures en bewaakt de voortgang. Tegen de vergunningen van de gemeente Zoeterwoude en Leidschendam in cluster 3b zijn twee beroepen ingesteld. De beroepsprocedure tegen het inpassingsplan en tegen de vergunningen in cluster 1, 2 en 3b loopt nog.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' bestaat uit 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

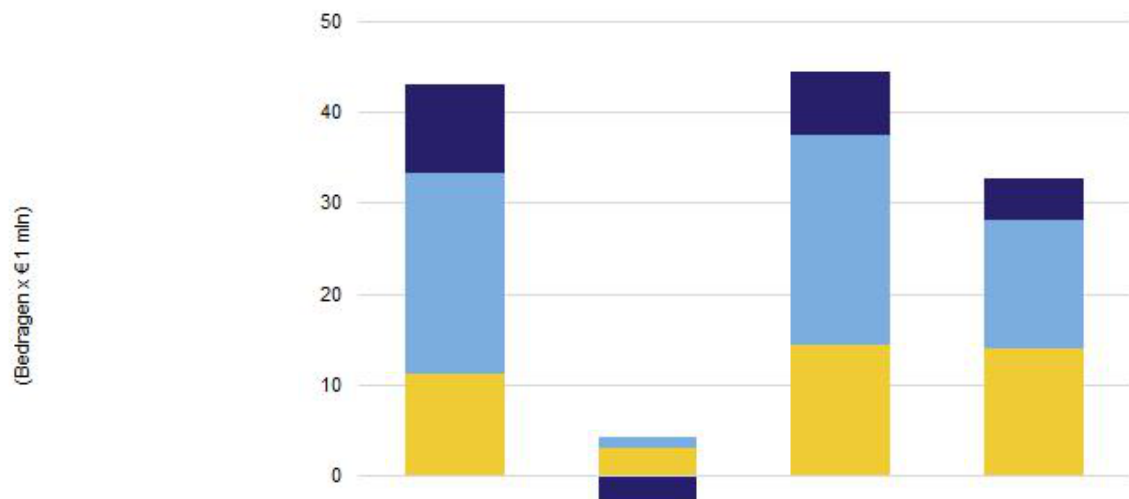
'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De aanpassingen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek laat zien hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit.
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën.

Opbouw en verloop van de lasten - Ambitie 6

	Originele Begroting 2024	Bijstellingen	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024
Totaal	43,1	1,4	44,5	32,7
Overige lasten	9,8	-2,9	7,0	4,5
Subsidies en inkomensoverdrachten	22,0	1,1	23,1	14,2
Kapitaallasten	-	-	-	-
Arbeidskosten	11,2	3,1	14,4	14,0

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 6-1 Wonen					
6-1-1 Voldoende betaalbare huisvesting voor iedereen	26.517	7.307	33.824	23.446	10.377
6-1-2 Toekomstbestendig bouwen	3.551	-709	2.842	1.442	1.401
Totaal beleidsdoel 6-1	30.068	6.598	36.666	24.888	11.778
Beleidsdoel 6-2 Ruimte en landschap					
6-2-1 Ruimtelijke strategie	4.168	1.843	6.011	5.639	372
6-2-2 Regie op evenwichtige toedeling functies en/of locatie	8.848	-7.062	1.785	1.387	399
Totaal beleidsdoel 6-2	13.016	-5.220	7.797	7.026	771
Totaal Lasten	43.084	1.378	44.462	31.914	12.549
Baten					
Beleidsdoel 6-1 Wonen					
6-1-1 Voldoende betaalbare huisvesting voor iedereen	4.409	1.324	5.733	5.559	-173
6-1-2 Toekomstbestendig bouwen	350	0	350	0	-350
Totaal beleidsdoel 6-1	4.759	1.324	6.083	5.559	-523

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Vershil begroot vs realisatie
Beleidsdoel 6-2 Ruimte en landschap					
6-2-1 Ruimtelijke strategie	0	0	0	79	79
6-2-2 Regie op evenwichtige toedeling functies en/of locatie	0	193	193	624	432
Totaal beleidsdoel 6-2	0	193	193	703	511
Totaal Baten	4.759	1.517	6.275	6.263	-13
Saldo lasten en baten Ambitie 6	38.326	-139	38.187	25.651	12.536

Toelichting lasten

Beleidsdoel 6-1 Wonen

Subsidieregeling Wonen Provincie Zuid Holland € 10,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
In 2024 bedroeg het subsidieplafond Wonen Zuid-Holland € 23,9 miljoen voor de diverse deelsubsidieregelingen: Knelpuntenpot sociale huur, Knelpuntenpot midden huur, Vliegende brigade, Woonvormen senioren, Plankosten collectieve wooninitiatieven en Houtbouw sociale woningenbouw. Van dit bedrag was eind 2024 € 19,5 miljoen aan subsidies toegekend en € 7,2 miljoen aan aanvragen nog in behandeling. Hiervan past maximaal € 4,4 miljoen binnen het subsidieplafond 2024 van € 23,9 miljoen. De verwachting is dat bijna het gehele subsidieplafond zal worden toegekend, op de subsidieregeling houtbouw na. Voor de knelpuntenpotten sociale- en middenhuur en de Vliegende Brigade geldt dat deze ruim zijn overvraagd. De onderschrijding op de lasten van € 10,2 miljoen heeft de volgende oorzaken: - Ondanks het feit dat bijna het volledige subsidieplafond zal worden toegekend is er toch sprake van een onderbesteding van € 4,2 miljoen. Van de al in 2024 toegekende € 19,5 miljoen subsidies wordt namelijk een behoorlijk deel van de lasten vanwege verslagleggingsvereisten pas in 2025 genomen. Dit komt doordat de activiteiten in 2025 worden uitgevoerd. Deze lastneming in 2025 veroorzaakt in 2024 de onderschrijding van € 4,2 miljoen. - Voor de hierboven gemelde € 7,2 miljoen aan aanvragen nog in behandeling, zal het deel dat past binnen de deelplafonds 2024 (€ 4,4 miljoen) als last in 2025 worden genomen. Dit veroorzaakt een onderschrijding van € 4,4 miljoen. - Verskillende correcties in het moment van lastneming van subsidies hebben geleid tot een financieel voordeel in 2024 van € 1,4 miljoen. - Van het beschikbare subsidieplafond houtbouw sociale woningbouw (€ 1 miljoen) is € 0,2 miljoen niet aangevraagd.	

Besteding toegekend budget moties € 0,7 miljoen (v)	Bestaand beleid
In de begroting 2024 was € 0,8 miljoen opgenomen voor de uitvoering van motie 1299 vaststellen projectbesluit. Een deel van deze middelen is niet uitgegeven in 2024. PS is daarover in november 2024 per brief geïnformeerd. Dit leidt tot een onderbesteding in 2024 van € 0,7 miljoen. Hier komen we bij de Voorjaarsnota 2025 op terug.	

Expertteam toekomstbestendig bouwen € 0,3 miljoen (v)	Bestaand beleid
Wegens bemensingsvraagstukken is de voorgenomen uitbreiding uitgesteld tot 2025. De uitgaven waren hierdoor € 0,3 miljoen lager dan begroot.	

Overige onderschrijdingen € 0,3 miljoen (v)	Bestaand beleid
Diverse overige kleine onderschrijdingen leiden per saldo tot een voordeel van € 0,3 miljoen.	

Apparaatslasten € 0,3 miljoen (v)	Bestaand beleid
Voor een toelichting zie Paragraaf Arbeidscapaciteit .	

Beleidsdoel 6-2 Ruimte en landschap

Ruimtelijke puzzel € 0,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
Na de vaststelling van het Ruimtelijk Voorstel op 6 maart 2024 is vervolg gegeven aan de uitwerking van het Ruimtelijk Voorstel. Voor deze werkzaamheden waren in 2024 minder financiële middelen nodig dan vooraf geraamd.	

Groenblauwe netwerken € 0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
Een extern uitgezette opdracht kon in 2024 niet geheel afgerond worden en loopt door in 2025. Hierdoor wordt een gedeelte van het budget in 2024 niet uitgegeven en ontstaat een kleine onderuitputting.	

Gebiedsprogramma's € 0,4 miljoen (v)	Bestaand beleid
De onderuitputting wordt veroorzaakt door het afschalen van diverse gebiedsprojecten zoals gebiedsontwikkeling Alblasserwaard/Vijfherenlanden. Deze is eind 2024 beëindigd.	

Apparaatslasten € 0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
Voor een toelichting zie Paragraaf Arbeidscapaciteit .	

Novex Zuidelijke Randstad kasritme € 0,1 mln (v)	Bestaand beleid
De provincie ontving een specifieke uitkering voor de Novex Zuidelijke Randstad van in totaal € 0,4 miljoen. Inzet van deze middelen wordt meerjarig begroot tot en met 2027 ter dekking van de geplande uitgaven. Dekking komt volledig uit de Specifieke uitkering Novex Zuidelijke Randstad.	

Toelichting baten

Beleidsdoel 6-1 Wonen

Vliegende brigade € 0,5 miljoen (n)	Bestaand beleid
De afwikkeling van de overlopende post voor de ontvangen SPUK flexpoolmiddelen tranche 2 leidt tot een nadeel	

Beleidsdoel 6-2 Ruimte en landschap

Uitvoering omgevingsbeleid €0,4 miljoen (v)	Bestaand beleid
De aanwending van de kosten van WarmteLinQ zijn eerder ontvangen dan verwacht.	

Novex Zuidelijke Randstad kasritme € 0,1 mln (n)	Bestaand beleid
De baten betreffen een aanwending van de middelen vanuit de specifieke uitkering Novex Zuidelijke Randstad.	

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in [Bijlage 1](#).

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 6-1 Wonen					
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0		0	4.234	-4.234
Totaal beleidsdoel 6-1	0	0	0	4.234	-4.234
Beleidsdoel 6-2 Ruimte en landschap					
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	0	2.944	2.944	2.944	0
Totaal beleidsdoel 6-2	0	2.944	2.944	2.944	0
Totaal Lasten	0	2.944	2.944	7.178	-4.234
Baten					
Beleidsdoel 6-2 Ruimte en landschap					
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	4.041	-4.041	0	0	0
Totaal beleidsdoel 6-2	4.041	-4.041	0	0	0
Totaal Baten	4.041	-4.041	0	0	0
Saldo lasten en baten Ambitie 6	-4.041	6.985	2.944	7.178	-4.234

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Commanditaire vennootschap Ontwikkelingsmaatschappij Het Nieuwe Westland C.V. (ONW)

Zuid-Holland neemt sinds 2002 deel in de ONW. De andere deelnemers zijn de gemeente Westland, de Bank Nederlandse Gemeenten, en het Hoogheemraadschap van Delfland. Het doel is om het Westland te ontwikkelen, in het bijzonder door het bouwen van woningen. Het aandeel van Zuid-Holland is 6,83%. Zuid-Holland is stille vennoot. Dat betekent dat zij geld heeft ingelegd, maar niet het recht heeft om te beslissen.

Subsidies

Zie [paragraaf Subsidies - Ambitie 6](#).

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

De beleidsambitie Gezond en veilig Zuid-Holland is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze [link](#).

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid

Het beleidsdoel Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 7-1-1 Luchtkwaliteit en verminderen geurhinder

De provincie zet zich in om de luchtkwaliteit te bevorderen en geurhinder te beperken met als doel de gezondheidsschade aan mensen en de schade aan de natuur te reduceren. De provincie streeft ernaar om in 2030 de in 2019 geldende WHO-advieswaarden voor luchtkwaliteit te behalen. De advieswaarden van de WHO vragen om een halvering van de wettelijke grenswaarde voor fijnstof. Om deze advieswaarde te behalen wordt samengewerkt met andere partijen om ook aan de wettelijke Europese luchtkwaliteitseisen te voldoen.

Om de luchtkwaliteitsdoelen te behalen heeft de provincie met haar partners het Schone Lucht Akkoord gesloten. In het akkoord staan maatregelen ter verbetering van de luchtkwaliteit. Daarnaast worden provinciale maatregelen ter verbetering van luchtkwaliteit genomen en wordt het instrumentarium in het kader van Vergunningverlening toezicht en handhaving (VTH) ingezet. Zo draagt de provincie bij aan een gezonde woon- en leefomgeving.

Het geurhinderbeleid is bedoeld om de geurhinder door bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag te beperken tot een acceptabel niveau.

Wat hebben we bereikt?

In 2024 is met verschillende maatregelen de luchtkwaliteit verder verbeterd. Hierdoor komen de provinciale ambities voor 2030 een stap dichterbij. De provincie rondde het project Laadinfrastructuur binnenvaart Alblasserdam af in 2024. Hierbij realiseerden we een laadstation voor de elektrische binnenscheepvaart. Dat deden we samen met het Zero Emission Services consortium. De provincie is begonnen met scherper vergunnen. Het uitgangspunt daarbij is de uitstoot maximaal te beperken. De provincie organiseerde verschillende regionale bijeenkomsten. Het doel was om de samenwerking tussen de gemeenten binnen de provincie te verbeteren en om samen meer maatregelen te nemen die de luchtkwaliteit verbeteren.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Varend ontgassen

De provincie heeft verschillende overleggen gevoerd als voorbereiding op het landelijke verbod op varend ontgassen. Dit verbod gold vanaf 1 juli 2024. In de overleggen werd ook gesproken over het overdragen van de handhavingstaken die horen bij het verbod. Het provinciale verbod op varend ontgassen is eind 2024 ingetrokken met de wijziging van de provinciale Omgevingsverordening. De provincie richt zich vanaf het verbod met name op de taken die binnen de provinciale bevoegdheden vallen. Dat zijn de vergunningverlening van de ontgassingsinstallaties, het toezicht op de losverklaring en het leveren van meetgegevens aan de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT). Met het verbod op varend ontgassen is de overlast in het gebied langs de grote rivieren fors afgenomen.

Verbetering luchtkwaliteit

In het Programma Luchtkwaliteit is een stap gezet in het realiseren van de advieswaarden van de World Health Organization (WHO) zoals die in 2019 golden. We namen deel aan het Schone Lucht Akkoord (SLA) en voerden maatregelen uit het SLA uit. Het SLA sluit strak aan op de ambities van de provincies. De maatregelen waren gericht op industrie, scheepvaart en participatie, met name citizen science. Dat betekent dat burgers actief

meedoen en data aanleveren, in dit geval bij het meten van luchtkwaliteit met sensormeeetapparatuur. Uitvoering vindt plaats door:

- actieve begeleiding van vastgesteld beleid in andere beleidssectoren van de provincie, zoals schone mobiliteit en energiebeleid.
- ondersteuning van gemeenten bij het nemen van maatregelen om de luchtkwaliteit te verbeteren.
- samenwerking met gemeenten en andere partners.
- activiteiten met citizen science.

De uitvoering van het SLA ligt voor een belangrijk deel bij andere overheden. De provincie spreekt hen aan en ondersteunt waar mogelijk. De provincie Zuid-Holland heeft via de omgevingsdiensten bijeenkomsten georganiseerd met gemeenten in de provincie. Doel was om beter samen te werken bij maatregelen die de luchtkwaliteit verbeteren. Belangrijke aandachtspunten bij gemeenten zijn houtstook, citizen science en schone mobiliteit.

Voor verbetering van luchtkwaliteit vanuit de industrie is ingezet op het verscherpen van de vergunningen. Via de DCMR voert de provincie samen met Rotterdam een project uit met als doel om de toegestane uitstoot zo laag mogelijk te vergunnen. De nieuw aangevraagde vergunningen zijn in dit kader beoordeeld. Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en de DCMR achten de doelen opgenomen in het Schone Lucht Akkoord en de provinciale omgevingsvisie haalbaar.

Beleidsprestatie 7-1-2 Verminderen van geluidhinder

De belangrijkste provinciale verantwoordelijkheden voor geluidhinder concentreren zich op de provinciale infrastructuur, provinciale milieubelastende activiteiten, regionale luchthavens en stilte- gebieden. De inzet is gericht op het voorkomen en verminderen van geluidhinder door weg- (en rail) verkeer, luchtvaart en industrie (zonering en vergunningverlening) en het aanwijzen en beschermen van stiltegebieden. Maatschappelijk gewenste ontwikkelingen (op het gebied van bijvoorbeeld economie, verkeer en vervoer) moeten kunnen plaatsvinden terwijl tegelijkertijd de burger wordt beschermd tegen geluidhinder.

De provincie wil als bevoegd gezag voor kleine en recreatieve luchthavens milieurandvoorwaarden scheppen waarbinnen kan worden voldaan aan de maatschappelijke behoefte aan luchtvaart.

De werkwijze bij de vergunningverlening, toezicht en handhaving is uitgewerkt in de Nota vergunningverlening, toezicht en handhaving.

Voor nestgeluid afgemeerde schepen bevordert de provincie dat dit wordt meegenomen bij nieuwe ontwikkelingen.

Wat hebben we bereikt?

Het bestaande Actieplan Geluid is in 2024 uitgevoerd en een nieuw Actieplan Geluid is opgesteld. De middelen uit het bestaande Actieplan zijn op; voor een nieuw actieplan zijn geen middelen beschikbaar gesteld. Netto betekent dit dat de geluidshinder in Zuid-Holland toeneemt. De bescherming van inwoners tegen geluidshinder staat daarmee onder druk.

Er zijn nog geen milieurandvoorwaarden voor kleine en recreatieve luchtvaart benoemd die verder gaan dan de wettelijke grenswaarden. Op dit moment lijken hier ook geen grote knelpunten te zijn.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving vinden plaats zoals gebruikelijk.

Vanaf 2024 wordt het geluid dat schepen maken in de haven (nestgeluid) meegenomen in alle berekeningen over de totale geluidsproductie van de industrie in de haven en de belasting daarvan op de omgeving (woningbouw).

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Het Actieplan Geluid provinciale wegen 2024-2029 is opgesteld en ter inzage gelegd.

Het voorstel voor geluidproductieplafonds komt binnenkort beschikbaar. De vertraging komt door dat aanvullend onderzoek noodzakelijk is.

Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet kent de provincie een nieuwe taak op geluidsanering langs provinciale wegen. Hiervoor wordt een aanpak voorbereid.

Het programma Havengeluid en Omgeving wordt uitgevoerd. Hierin wordt samen met de omliggende gemeenten een richting voorgesteld voor geluidproductieplafonds voor de havens van Rotterdam, Vlaardingen en Schiedam. Samen met het Rijk wordt een investeringsprogramma gemaakt om een goede balans te krijgen tussen industrie in transitie, woningbouw en kwaliteit van de leefomgeving. Daarbij is het rijkssubsidieprogramma Netten Op Zee een van de bronnen. Regio's waar energie van zee aan land komt worden met dit programma ondersteund.

In het burgermeetnet Rotterdam The Hague Airport (RTHA) worden bewoners actief betrokken bij het meten en monitoren van geluidsniveaus in de omgeving van RTHA. Het burgermeetnet loopt; er is meetapparatuur en er zijn metingen van de ervaren geluidskwaliteit. De eerste meetresultaten worden in 2025 verwacht. De betrokken bewoners zijn positief over dit initiatief van de provincie Zuid-Holland.

We blijven in gesprek met het Rijk, de bewoners en de sector over de hinder van RTHA.

De bebording van stiltegebieden is op orde gebracht. In de praktijk is handhaving op het stiltegebiedenbeleid alleen beperkt en reactief mogelijk, dus na een klacht of een melding. Dat komt door de omvang van de stiltegebieden en de zeer beperkte capaciteit voor toezicht, vergunningverlening en handhaving. De provincie probeert gebruik te maken van voortschrijdende techniek voor dataoverdracht en energie in de stiltegebieden. Hier is vaak geen goede dekking van data en energie beschikbaar.

Met externe partijen keken we welke initiatieven bestaan of zijn voorgenomen op het gebied van citizen science geluid. We constateerden dat bundeling van de bestaande aanpak voor alle partijen interessant zou kunnen zijn. In 2025 worden hiervan de risico's en voordelen verder in beeld gebracht.

Beleidsprestatie 7-1-3 Externe veiligheid

Het doel is een veiliger Zuid-Holland door de risico's van activiteiten met gevaarlijke stoffen te beperken. Dit doet de provincie door eisen te stellen aan dergelijke risicovolle activiteiten, te sturen op hun locatie, en te sturen op locaties waar (zeer) kwetsbare gebouwen gerealiseerd worden. Het minimaliseren van de kans dat grote groepen mensen slachtoffer worden van ongevallen met gevaarlijke stoffen staat hierbij centraal. Hiervoor maakt de provincie gebruik van het (berekende) groepsrisico en de in de verordening vastgestelde oriëntatiewaarde. Via de provinciale Omgevingsverordening bevordert de provincie zowel het clusteren en verantwoord combineren van risicovolle activiteiten, als het gebruik van veiligheid als ontwerpprincipes. Daarnaast richt de provincie zich met haar nota Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) op het reduceren van risico's bij risicovolle bedrijven waar de provincie bevoegd gezag is.

Wat hebben we bereikt?

De provincie heeft ruimtelijke ontwikkelingen getoetst aan het groepsrisico. Dit is het risico dat grote groepen mensen slachtoffer worden van een incident met gevaarlijke stoffen. Hierdoor is meer inzicht ontstaan in deze risico's en is duidelijk geworden in welke gevallen extra maatregelen genomen moesten worden. De kans dat er bij deze ontwikkelingen slachtoffers vallen, is hierdoor geminimaliseerd.

De instructieregels in de provinciale Omgevingsverordening geven de gemeenten een afwegingskader. Met dit kader wordt de externe veiligheid afgewogen. Waar dat nodig is, kunnen gemeenten extra mitigerende maatregelen nemen. Dat zijn maatregelen om risico's als gevolg van een ongeval met gevaarlijke stoffen te verminderen of een gevolg te beperken. Denk bijvoorbeeld aan brandwerende maatregelen of de mogelijkheid om een gebouw af te sluiten voor een gifwolk. De omgevingsdiensten verleenden namens de provincie vergunningen, waarbij de externe veiligheidsrisico's goed zijn afgewogen. Daar waar het risico te hoog was, zijn mitigerende maatregelen in de vergunning opgenomen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

In 2024 is voor het eerst gewerkt met de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening en met de nieuwe Beleidsregels groepsrisicoverantwoording voor ruimtelijke ontwikkelingen en vergunningverlening. Deze zijn ingevoerd in het kader van de Omgevingswet. Veel ruimtelijke ontwikkelingen die in 2024 ter toetsing lagen, waren in 2023 al opgestart. Daardoor werden ze nog getoetst aan oude regelgeving. Bij de toetsing van ruimtelijke ontwikkelingen en vergunningaanvragen kijken we naar het provinciale beleid omtrent externe veiligheid. Alle relevante omgevingsplanwijzigingen van gemeenten zijn in 2024 getoetst op externe veiligheid. Wanneer de wijzigingen niet voldeden aan de externe veiligheid instructieregels uit de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening, overlegden we met de desbetreffende gemeenten. In sommige gevallen is een zienswijze ingediend.

Interbestuurlijk overleg omgevingsveiligheid Zuid-Holland

De provincie nam deel aan de landelijke meerjarenagenda 'versterking omgevingsveiligheid' en werkte mee aan het vaststellen van de nieuwe agenda voor de komende jaren. We droegen actief bij aan de landelijke samenwerking Omgevingsveiligheid. Zo blijft het onderwerp de komende jaren landelijk op de agenda staan. Dat is belangrijk in verband met nieuwe risico's die ontstaan als gevolg van de energietransitie.

Het contact met gemeenten, veiligheidsregio's en omgevingsdiensten is heel belangrijk om voor een veilige leefomgeving te kunnen zorgen. Dit netwerk hebben we vanuit de provincie verder versterkt. We organiseerden een gezamenlijke netwerkdag en hadden regelmatig overlegmomenten. Ook is het contact en de samenwerking met interne opgaves versterkt. Daardoor nemen de interne opgaves de externe veiligheid eerder mee in hun planvormingsproces.

Inzichtelijke risicodata omgevingsveiligheid

De risicogegevens zijn gedeeld door via het register Externe veiligheid. Via dat register wisselen overheden informatie over externe veiligheid uit en wordt informatie via [Atlas Leefomgeving | Atlas Leefomgeving](#) getoond aan het publiek. Inwoners kunnen via de Atlas zien welke externe veiligheidsrisico's er in hun omgeving zijn. Ook is risico-informatie aangeleverd aan de [Monitor Leefomgeving - Provincie Zuid-Holland - Monitor Leefomgeving Provincie Zuid-Holland](#).

Omgevingsveiligheid als ontwerpvariabele bij nieuwe ontwikkelingen

De energietransitie vraagt meer aandacht voor het terugdringen van risico's bij risicovolle bedrijven. Er wordt alles aan gedaan om de kans op incidenten zo klein mogelijk te houden. Dit jaar kwamen er bijvoorbeeld strenge eisen voor de opslag van ammoniak. Om gemeenten te helpen bij het toepassen van de instructieregels uit de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening, stelden we in 2024 een handreiking op. Deze handreiking helpt gemeenten externe veiligheid mee te nemen bij besluiten over ruimtelijke ontwikkelingen.

Regie voeren op provinciale en bovengemeentelijke thema's omgevingsveiligheid

De energietransitie is in volle gang en brengt nieuwe veiligheidsrisico's met zich mee. De provincie droeg actief bij aan het nieuwe rijksbeleid voor waterstofdragers. Vooral de transitie van het havenindustriële complex vroeg in 2024 veel aandacht en inzet van de provincie. Dit heeft te maken met de grote hoeveelheid risicovolle bedrijven in

dit gebied. De provincie droeg actief bij aan de aanpassing van het rijksbeleid rondom vervoer van gevaarlijke stoffen.

Verkenning naar transities met een impact op omgevingsveiligheid

In samenwerking met partners is verder onderzoek verricht naar de effecten van de waterstoftransitie in de haven. Met de uitkomsten kunnen we beter beleid ontwikkelen.

Beleidsprestatie 7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteiten van het bodem- en grondwatersysteem

De provincie bevordert het duurzaam beschermen, benutten en beheren van de bodem & de ondergrond, zowel door middel van haar eigen beleid als door het beïnvloeden van dat van andere overheden. Het gaat hier om het beschermen en beheren van de kwaliteit van het bodem-grondwatersysteem in relatie tot het verantwoord aanbrengen, beheren en afbouwen van functies in de ondergrond. De provincie zet voor deze beleidskeuze in op:

- Het optimaal benutten en beheren van bodem en ondergrond
- Het beschermen en beheren van het bodem- en grondwatersysteem
- De nazorg van stortplaatsen in het kader van de Wet Milieubeheer

Wat hebben we bereikt?

De provincie adviseert gemeenten, waterschappen en omgevingsdiensten bij ruimtelijke processen en gebiedsontwikkelingen zoals Schie-oever, Vijfde Dorp Zuidplaspolder, Gnephoek en Sliedrecht-Noord. Daarbij gebruikt de provincie het 3D-Instrumentarium. Dat is een gebiedsgerichte aanpak waarbij onder- en bovengrond onlosmakelijk met elkaar verbonden worden. 3D-Ordening is in 2024 aangevuld met de dimensie tijd. Het heet nu 4D-ordening. Met het 3D-Instrumentarium geeft de provincie invulling aan de 33 structurerende keuzes van 'Water en Bodem Sturend' (WBS). Gemeenten stellen bodemenergieplannen op. Daarmee vullen ze het thema 'energie' binnen 4D-Ordening praktisch in. De provincie adviseert het ministerie van Klimaat en Groene Groei (KGG) bij de mijnbouwwet en brengt zo de provinciale belangen onder de aandacht.

De provincie gaf de 5 omgevingsdiensten de opdracht om het aantal spoed- en nazorglocaties te verminderen. Dat kan door deze locaties te saneren of passend te beheren. Ook kregen de omgevingsdiensten de opdracht om te onderzoeken wat de omvang is van PFAS-problematiek in Zuid-Holland. Het PFAS-bodemvraagstuk is relatief nieuw. Op dit moment wil de provincie vooral inzicht hebben in de omvang van het probleem in Zuid-Holland. Dit doen wij door een bureaustudie naar PFAS-bronlocaties, specifiek onderzoek naar voorkomen en stofgedrag van PFAS en het opstellen van een verwachtingswaardekaart met achtergrondconcentraties PFOS en PFOA. Verder wordt in samenwerking met andere overheden verkend wie welk deel van deze opgave op zich neemt. De verwachting is dat de komende jaren een verschuiving plaats gaat vinden van zicht krijgen op, naar het doen van (veld)onderzoek en het nemen van maatregelen.

De provincie beheert 6 (voormalige) stortplaatsen en voorkomt dat verontreinigingen op de stortplaats buiten de stortplaats komen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Beschermen en beheren van het bodem- en grondwatersysteem

In 2024 hebben we veel gedaan voor de aanpak van deze locaties. De nazorg is voortgezet. Onze activiteiten zijn erop gericht om deze locaties voor 2030 afgerond dan wel beheerst te hebben. Dit is volgens afspraken in een eerder convenant tussen Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten.

In 2024 zijn er 2 spoedlocaties afgehandeld. Er resteren nog 34 spoedlocaties en 15 nazorglocaties.

Diffuus lood

Voor de afronding van het project 'aanpak diffuus lood in de bodem' is in 2024 een bodemsanering op een volkstuincomplex in Rijswijk uitgevoerd. Deze locatie is weer geschikt voor recreatief gebruik. Afronding en herinrichting zijn gepland in het voorjaar van 2025.

In samenspraak met de gemeente Krimpenerwaard zijn stappen gezet in de aanpak van diffuus bodemlood in Schoonhoven. Onder diffuus lood in de bodem verstaan wij een vaak zeer heterogeen verdeelde belasting van de bovengrond met lood. In 2025 gaan we in Schoonhoven hiermee verder, onder andere met bodemonderzoeken in ongeveer honderd tuinen.

PFAS

In 2024 werkten we aan een inventarisatie van PFAS verdachte bronlocaties en PFAS-verwachtingswaardekaarten. Op verwachtingswaardekaarten staat de kans op aanwezigheid van PFAS op een locatie. Als vervolg op het onderzoek naar mogelijke PFAS-bronlocaties, is een proefproject gestart naar PFAS op een klein aantal locaties. Samen met de kustprovincies en het Rijk begonnen we een onderzoek naar de effecten van PFAS in sea spray op de kuststrook. Sea spray is het effect dat kleine deeltjes PFAS vanuit het water kunnen opstijgen en deze via de lucht landinwaarts gebracht worden. De provincie werkte met de omgevingsdiensten en met de koepels IPO en VNG aan kaders voor hoe we de zorgplicht kunnen invullen bij bodemverontreinigingen door PFAS.

Het Interprovinciaal Overleg (IPO), de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en het Rijk voerden samen een onderzoek uit naar de invulling van de taak en regierol bij PFAS-bodemverontreinigingen. Besluitvorming hierover wordt verwacht in 2025. Aanvullend overlegt de provincie Zuid-Holland regelmatig met de andere provincies. Bij dit overleg ligt de nadruk op het duidelijk maken van de omvang van de PFAS-problematiek en de aanpak ervan.

Voor alle bodemmedewerkers bij de Zuid-Hollandse omgevingsdiensten organiseerden we ook in 2024 een brede bodem kennis- en netwerkdag. Voor specifieke onderwerpen zijn werkgroepen actief waarin vertegenwoordigers zitten van de omgevingsdiensten. Thema's van die werkgroepen zijn: het duidelijk maken van de omvang van de PFAS-problematiek, het invullen van de PFAS-zorgplicht, Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) bij voormalige stortplaatsen en heterogeniteit van PFAS in de bodem.

In 2024 hebben de provincie en de vijf omgevingsdiensten het 'Netwerk nieuwe energie uit de ondergrond' opgericht. In dit netwerk delen de omgevingsdiensten kennis en inzichten over dit onderwerp met elkaar.

In samenwerking met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en de gemeente Rotterdam stelden we een viewer op in het project 'Varifocus op de ondergrond'. Dat deden we met 3D-kaartmateriaal van het (natuurlijk) water en bodemsysteem. Met deze viewer kunnen we laten zien hoe we invulling geven aan 'Water en Bodem Sturend' (WBS) bij planvorming

Nazorg stortplaatsen in het kader van de Wet Milieubeheer

De werkzaamheden met betrekking tot de gesloten Wm-stortplaatsen (Wet milieubeheer) zijn volgens de nazorgplannen uitgevoerd. Uitvoeringskosten komen ten laste van het Fonds Nazorg.

Het Fonds Nazorg heeft een eigen jaarverslag waar verder wordt ingegaan op de uitvoering en de financiën.

Optimaal benutten en beheren van de bodem en ondergrond

De provincie stimuleert dat gemeenten bodemenergieplannen laten opstellen. Deze plannen zijn vooral gericht op benutting van warmte-koudeopslag. Warmte-koudeopslag i(WKO) is een techniek om warmte en kou in de bodem op te slaan. De provincie verleent op basis van zo'n plan de vergunningen voor de open

bodemenergiesystemen. Bij open systemen is sprake van verplaatsing van grondwater. In 2024 is met een aantal organisaties (gemeenten, Omgevingsdienst Haaglanden (ODH), waterschappen en adviesbureaus) aan 5 plannen gewerkt. Eén plan (Merwe4havens Rotterdam) is daarna door Gedeputeerde Staten vastgesteld. Van de andere bodemenergieplannen wordt de afronding in 2025 verwacht. In 2024 is de Evaluatie bodemenergieplannen afgerond. De eindrapportage is in het najaar van 2024 vastgesteld door Gedeputeerde Staten en vervolgens ter kennisname gestuurd aan Provinciale Staten.

In 2025 zijn door Gedeputeerde Staten 5 pilots voor Middelhogte en Hoge Temperatuur Opslag bodemenergie vastgesteld.

Voor vergunningen binnen de Mijnbouwwet heeft de provincie een wettelijke taak om advies aan het ministerie van Economische Zaken (EZK) uit te brengen (aardwarmte, gas- en oliewinning). In 2024 gaven we 8 adviezen op het gebied van de Mijnbouwwet; 5 voor geothermie en 3 voor gaswinning (verlenging). In de Leidse regio heeft het ministerie van EZK vier opsporingsvergunningen verleend in grondwaterbeschermingsgebieden of gebieden die daarin op korte termijn voor gebruikt kunnen worden. De provincie maakte hiertegen bezwaar maar het bezwaar werd niet-ontvankelijk verklaard. De provincie werd als niet-belanghebbende aangemerkt. Hiertegen is beroep aangetekend. In 2024 heeft de rechtbank Den Haag de provincie in het gelijk gesteld. Het ministerie van Klimaat & Groene Groei is hiertegen in hoger beroep gegaan.

In 2024 is het netwerk met de 5 omgevingsdiensten verlengd, versterkt en verbreed. Dat gebeurde vooral op verzoek van deze omgevingsdiensten. Elke omgevingsdienst organiseerde een bijeenkomst met gemeenten om WBS samen verder concreet te maken. De provincie hielp de omgevingsdiensten met de uitvoering van werkplannen. Daarbij is 3D-Ordening in de loop van 2024 aangevuld met de dimensie tijd. Zo kunnen alle partijen steeds breder invulling geven aan 4D-Ordening en -Regie. Elke omgevingsdiensten organiseerde samen met de provincie eigen regiobijeenkomsten gericht op 4D-Ordening. Met de gezamenlijke WBS-productflyer kunnen de omgevingsdiensten 'structurerende keuzes' onder de aandacht brengen in omgevingstafels, gebiedstafels en ruimtelijke tafels.

In 2024 zijn voor heel Zuid-Holland de aardkundige waarden bijgewerkt door de omgevingsdiensten. Aardkundige waarden zijn de onderdelen van het landschap die iets vertellen over de natuurlijke ontstaanswijze van het gebied. Bijvoorbeeld een strandwal of een stuwwal. In het onderzoek zijn alle bekende aardkundige waarden in Zuid-Holland nagelopen. Er is onderzocht of het nog een aardkundige waarde is en of de begrenzing aangepast moet worden. Alle aardkundige waarden zijn beschreven. Alle aardkundige waarden in Zuid-Holland komen in een StoryMap. Dat is een webpagina waarop in een interactieve manier een verhaal wordt verteld. Tekst, beeld, video en kaartmateriaal wordt gecombineerd in het verhaal. Het onderzoek is klaar in het eerste kwartaal van 2025. Het dient als input voor de Herziening Omgevingsbeleid 2025.

Beleidsprestatie 7-1-5 Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) van milieuwetgeving

Bedrijven in Zuid-Holland behoren tot de meest innovatieve ter wereld en zijn belangrijk voor werkgelegenheid, maar moeten ook veilig zijn met zo min mogelijk uitstoot van gevaarlijke stoffen om zo een gezonde en veilige leefomgeving te bevorderen. Hiervoor worden de instrumenten vergunningverlening, toezicht en handhaving ingezet om voor een goede milieukwaliteit (luchtkwaliteit, bodem, geluid en externe veiligheid) binnen het wettelijk kader te zorgen. De uitvoering van deze provinciale taken gebeurt door vijf Zuid Hollandse Omgevingsdiensten. Daar waar dat noodzakelijk is, pakken we als provincie zelf de regie om hier sturing aan te geven en nieuw beleid te ontwikkelen. Zo kan VTH-instrument via het stellen van aangescherpte voorwaarden of door ruimte te scheppen voor experimenten op verantwoorde wijze ingezet worden voor gewenste transities richting een duurzamer energiebeleid en circulaire economie.

Wat hebben we bereikt?

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving

- Samen met enkele gemeenten zijn we begonnen met een informatieloket voor initiatiefnemers van circulaire projecten. Hier kunnen initiatiefnemers hun vragen stellen. Het is de bedoeling om de komende jaren ook andere Zuid-Hollandse gemeenten mee te laten doen.
- Samen met de omgevingsdiensten en het programma Circulair hebben we circulaire initiatieven begeleid en informatie gegeven. Als dat nodig en mogelijk was, zijn de initiatieven vergund.
- We versterken het toezicht op energiebesparing bij bedrijven door de omgevingsdiensten. Dit is in overleg met het programma Energietransitie.
- De provincie stimuleert omgevingsdiensten om kennis te vergroten en te delen op het gebied van Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) rond 'nieuwe' energievormen.

Net als andere jaren zijn met alle omgevingsdiensten afspraken gemaakt over de uitvoering van de VTH-taken per dienst. Wij controleren deze afspraken en sturen bij als dat nodig is. Extra mankracht en middelen worden ingezet als dat nodig is voor een dossier of een situatie. Hoe lang die extra inzet duurt, verschilt per dossier. We informeren Provinciale Staten over het instellen van verscherpt toezicht.

We werkten verder aan het actualiseren van vergunningen. Ook in 2024 spraken we met het Rijk over de aanpassing van de regelgeving. Eind 2024 verklaarde de Rijksoverheid alle PFAS-stoffen tot zeer zorgwekkende stof (ZZS).

Op initiatief van de provincie werken de Zuid-Hollandse omgevingsdiensten vanaf 2021 aan hun toekomstbestendigheid en intensievere samenwerking. In 2024 is vanuit gemeenten en de provincie een bestuurlijke vervolgoopdracht gegeven voor deze doorontwikkeling en samenwerking. De vijf diensten hebben een lange termijnvisie en een samenwerkingsprogramma opgesteld die zijn gedeeld met provinciale staten.

In 2023 en 2024 hebben het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (I&W), VNG, IPO en omgevingsdienstenNL het interbestuurlijk programma Versterking VTH-stelsel uitgevoerd. In dit programma werken de partijen samen om vergunningverlening, toezicht en handhaving op milieugebied te verbeteren. Wij droegen in IPO-verband actief bij aan dit landelijke programma en blijven dat in 2025 doen als de resultaten van dit programma worden ingevoerd. De partijen legden de resultaten van het programma vast in samenwerkingsafspraken.

Programma Altijd Actuele Digitale Vergunning

Op landelijk niveau zoeken we aansluiting bij het programma van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat om het VTH-stelsel digitaal te ondersteunen. En we gaan door met de uitrol van de Altijd Actuele Digitale Vergunning (AADV) over de Zuid-Hollandse omgevingsdiensten. Met de AADV komt er één digitale bron over vergunningen beschikbaar. Hiermee komt voor overheden, bedrijven en inwoners betere informatie over milieuvergunningen beschikbaar. We bespreken met andere provincies of zij ook meedoen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving

- Ook in 2024 overlegden we regelmatig met de omgevingsdiensten over verdere samenwerking en kennisopbouw over het onderwerp Circulaire economie.
- In 2019 is het 'Netwerk nieuwe energie' opgericht. In dit netwerk werken vergunningverleners, toezichthouders, juristen en adviseurs (duurzaamheid, ruimtelijke ordening, externe veiligheid) van alle omgevingsdiensten in Zuid-Holland samen aan vraagstukken rond nieuwe energie. De deelnemers delen kennis en informatie in werksessies en bijeenkomsten. Ook in 2024 deden we actief mee.

We overleggen regelmatig en intensief met alle Zuid-Hollandse omgevingsdiensten over de werkzaamheden waarvoor zij de bevoegdheid hebben en wij de verantwoordelijkheid. Het gaat om vergunningverlening, toezicht en handhaving bij de complexe industrie, incidenten en beleidsmatige vraagstukken.

Bij dossiers waar dat nodig is, wordt een verscherpte vorm van toezicht toegepast. In 2024 is het project Chemours voortgezet en was er verscherpt toezicht bij een klein aantal bedrijven. Provinciale Staten is hierover per brief geïnformeerd. Daarnaast was inzet nodig op de afhandeling van de brand bij afvalverwerker AVR in het Rijnmondgebied.

Beleidsprestatie 7-1-6 Gezondheid en Welzijn

De provincie wil bijdragen aan het verbeteren van de gezondheid van haar inwoners, gezondheidsverschillen verkleinen en zorgkosten reduceren. Gezondheid is het resultaat van een groot aantal verschillende elementen, van milieufactoren als lucht en geluid, kwaliteit van de leefomgeving, de mogelijkheid tot recreatie en sport tot specifieke factoren zoals individuele leefstijl. De provincie definieert gezondheid vanuit de 'Positieve Gezondheid' benadering, een benadering die niet de ziekte maar een betekenisvol leven van mensen centraal stelt. De nadruk ligt hierbij op veerkracht, eigen regie en aanpassingsvermogen van de mens, in het licht van de sociale, fysieke en emotionele uitdagingen van het leven. Gezondheid gaat hierbij hand in hand met welzijn ofwel het gevoel van welbevinden.

Wat hebben we bereikt?

Het programma Gezondheid en Welzijn is in november 2024 vastgesteld. Het programma heeft twee inhoudelijke programmalijnen: gezonde leefomgeving en gezonde voedsel. Daarnaast is er een programmalijn gericht op het realiseren van een netwerk gericht op gezondheid en een kennisinfrastructuur. Hierin brengen we partijen die samen werken aan een gezond Zuid-Holland samen.

Programmalijn gezonde leefomgeving. We werken aan een methode gezond ontwerpen, waarbij we gemeenten ondersteunen om gezondheid als centraal ontwerpprincipe te benutten. De basis voor deze methode zijn zes projecten in verschillende gemeenten. In 2024 is het eerste project, in Capelle aan den IJssel afgerond. Daarnaast werken we met de toolkit 'Positieve gezondheid op de tekentafel'. Met de toolkit kunnen inwoners en belanghebbenden samen in gesprek over wat de inwoners nodig hebben om in hun leefomgeving een gezond leven te kunnen leiden.

Programmalijn gezond voedsel. Binnen de programmalijn 'gezond voedsel' werken we aan trajecten gericht op voedseleducatie en het realiseren van de gezonde voedselomgeving. We werken bijvoorbeeld samen met De Nieuwe Lunchcultuur voor een gezonder voedselaanbod in de werkomgeving. En met de Foodboostchallenge en het Young Innovators programma betrekken we jongeren bij vraagstukken over voedsel van gemeenten en bedrijven. Zo worden de jongeren zich meer bewust van een gezond voedingspatroon.

Programmalijn 'kennisinfrastructuur'. We zijn gestart met het Healthy Society programma, waarin de universiteiten en hogescholen in Zuid-Holland samenwerken. De provincie steunt hun programma waarbij maatregelen die goed werken om de gezondheid van mensen te verbeteren, op andere plekken in de provincie worden ingezet. Daarnaast brengen we partijen samen op allerlei bijeenkomsten, zoals het festival Gezond Verstand voor partners in Zuid-Holland die werken aan gezondheid.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Om te kiezen welke belangrijke thema's aandacht krijgen, vroegen we informatie op bij onder meer Gedeputeerde Staten, Provinciale Staten en de bestaande netwerken zoals Gezond Verstand en Healthy Society. Hieruit is het programma Gezondheid en Welzijn gekomen met drie pijlers: gezonde voedselomgeving, gezonde leefomgeving

en kennisinfrastructuur. Het programma is vastgesteld door Gedeputeerde Staten en is begin 2025 besproken in Provinciale Staten.

Beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport

Het beleidsdoel Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, sport en bewegen

De provincie wil dat mensen meer naar buiten gaan om te ontspannen, bewegen of sporten. De provincie zet daarom, samen met partners, in op een goed netwerk van gebieden, voorzieningen en bestemmingen voor sport en recreatie. Ook stimuleert de provincie activiteiten die gericht zijn op een grotere deelname van bewoners aan sport en recreatie, met name van hierin ondervertegenwoordigde groepen.

Wat hebben we bereikt?

De provincie moedigt het aan dat onze inwoners buiten zijn en bewegen. Dat kan zijn om te ontspannen of om actief bezig te zijn. We onderhielden onze eigen recreatievoorzieningen in Zuid-Holland en ondersteunden het beheer en ontwikkeling van gebieden van andere eigenaren. Hierdoor zorgden we ervoor dat de kwaliteit beter werd. Het groen is op een aantrekkelijke manier beter te bereiken, juist ook vanuit de stad. We verbeterden de aansluiting tussen de verschillende groenblauwe netwerken. Groenblauwe netwerken zijn groene en waterrijke gebieden of gebiedjes die door recreatieve routes met elkaar zijn verbonden. Zo krijgen we een aantrekkelijke overgang van stedelijk naar landelijk gebied. Recreatiegebieden, wandel-, fiets- en ruitersporen, voorzieningen zoals (picknick)banken en sanitair worden steeds meer en steeds vaker gebruikt. Om die druk te verlagen, stelden we extra subsidiegeld beschikbaar. Daarmee wordt de kwaliteit van voorzieningen in recreatiegebieden aangepast en verbeterd naar de wensen van deze tijd.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

Recreatie en toerisme hebben met elkaar te maken. Daarom hebben we beide onderwerpen samengevoegd in 1 subsidieregeling.

In maart vond de eerste netwerkdag Recreatie, Toerisme en Sport plaats. Er waren 2 centrale thema's: de gevolgen van klimaatverandering voor de vrijetijdssector en de samenhang tussen ruimte, wonen en vrijetijdsbesteding. We bespraken onder meer welke maatregelen we daar nu al voor kunnen nemen.

Beheer en ontwikkeling recreatiegebieden

- We spraken eerder af om verschillende natuur- en recreatieschappen tot en met 2025 te steunen met een begrotingssubsidie. Dat geld is voor het beheer van en het toezicht in de gebieden. De natuur- en recreatieschappen ontvingen daarom van ons in 2024 een subsidie. Verschillende andere eigenaren van recreatiegebieden kregen subsidie op basis van de Subsidieregeling beheer recreatiegebieden Zuid-Holland. Vanaf 2026 geldt deze regeling ook voor de natuur- en recreatieschappen. In 2024 ontwikkelden we hiervoor een nieuw normkostensysteem. We stelden aan Staatsbosbeheer eenmalig € 0,5 miljoen extra subsidie beschikbaar. Daarmee kan Staatsbosbeheer de vermindering van de kwaliteit tegengaan in verschillende recreatiegebieden waar ze eigenaar is en waarvoor ze van de Rijksoverheid geen inkomsten voor het beheer krijgt. Vlietland: het beheer van Vlietland is door Staatsbosbeheer uitgevoerd volgens de uitvoeringsagenda Provinciale Recreatiegebieden 2024 en het bosbeheerplan. Voor het verder ontwikkelen van Vlietland is begonnen met het project Kwaliteitsimpuls deelgebieden Vlietland. De eerste uitwerkingen zijn met de belangrijkste belanghebbenden besproken zoals de Vereniging Vrienden van Vlietland en Recreatiecentrum Vlietland B.V. Om overlast van zwerfafval tegen te gaan, zijn in Vlietland ondergrondse containers geplaatst. Ook zijn barbecueplaatsen gemaakt.
- Voor het kunnen realiseren van recreatiewoningen in Vlietland is een omgevingsvergunning nodig. De Omgevingsdienst Haaglanden heeft een verzoek van de ontwikkelaar hiervoor afgewezen. Het detailplan

voor de uitwerking van de realisatie van de zicht- en geluidwerende voorzieningen langs de A4 is klaar. De aanbesteding is in 2024 gestart.

- Bos van Rhoon: het inrichtingsplan is vastgesteld voor een nog niet ingericht deel van het gebied.
- Bentwoud: eind november is het Uitvoeringsprogramma Bentwoud in het Bestuurlijk overleg Bentwoud vastgesteld. In het Uitvoeringsprogramma zijn verschillende maatregelen en projecten genoemd om het Bentwoud verder te ontwikkelen. Wensen en ideeën van de omgeving zijn in het participatietraject verwerkt. Dat is een van de redenen dat het programma de steun heeft van verschillende groepen.
- We stellen een nieuwe samenwerkingsovereenkomst op tussen de bij het Bentwoud betrokken overheden en mede-eigenaar Staatsbosbeheer.

Bevorderen groenparticipatie

Voor de programma's Mens en Natuur van het Instituut voor Natuureducatie (IVN) en het programma de Groene Motor van het Zuid-Hollands Landschap verleenden we subsidies voor 2025-2026. Eind 2024 was er een nieuwe openstelling voor het Groen doet Goed Programma 2025. Twee nieuwe partners zijn toegetreden tot het netwerk, Gouda en Westland. Er zijn nu 15 partners.

Ontwikkelen recreatief netwerk en beheer routestructuren

Het onderzoek naar de oprichting van een centrale werkorganisatie is klaar. Een centrale werkorganisatie regelt het beheer van (onder andere) wandel- en fietsroutes in heel Zuid-Holland, nu wordt het beheer van deze routes door verschillende organisatie uitgevoerd. Daardoor gebeurt het niet overal hetzelfde. Uit het onderzoek blijkt dat eigenaren van routes belangstelling hebben voor zo'n werkorganisatie. Een vervolgonderzoek is gestart om te kijken of deze werkorganisatie binnen de huidige budgetten haalbaar is. Wij steunden de routebeheerders van de routenetwerken. Dat deden we door het Routeplatform te organiseren. Dat is een overleg waar partijen kunnen afstemmen en kennis uitwisselen. Ook maakten we het tevredenheidsonderzoek Wandelnet naar wandelnetwerken mede mogelijk. We gaven onze jaarlijkse bijdrage aan de landelijke routebureaus voor wandelen en fietsen (Wandelnet en Landelijk Fietsplatform).

Met provinciale subsidie wordt in de gemeente Alphen aan de Rijn een nieuw stuk boerenlandpad aangelegd.

In 2024 vroegen we de ruitergroepen of de ambitiekaart uit het Ruiter- en menpadenplan 2019 nog aansloot. Met die informatie is de ambitiekaart bijgewerkt. De ambitiekaart kan gebruikt worden voor een gecoördineerde regionale aanpak.

Aan gemeenten en terreinbeheerders gaven we advies over beheer en aanleg van paden en over het ruiterpadenknooppuntensysteem. We droegen bij aan het laten varen van 4 recreatieve voet- en fietsveren in Zuid-Holland. We droegen bij aan een wandelduiker onder het spoor tussen Leiden en Utrecht. Met deze wandelduiker is de wandelverbinding langs de Dubbele Wiericke hersteld.

Met het geld voor de kwaliteitsimpuls Recreatie steunden we 9 projecten voor investeringen in bijvoorbeeld Langervelderslag, Staelduinse Bos en Bonnenpolder, Oude Uitslag op Voorne Putte en de mountainbikeroute in de Broekpolder. Ook steunden we een paar projecten voor waterrecreatie. Omdat er nog middelen en maatschappelijke behoefte was, is in februari 2025 een nieuwe subsidiemogelijkheid geopend.

Stimuleren sport en bewegen

We steunden in 2024 projecten die het sportief en recreatief bewegen in en rond de woonomgeving stimuleren. Via Team Sportservice Zuid-Holland steunden we ook veel kleinere initiatieven die gericht zijn op het versterken van het sport en beweegaanbod in de openbare ruimte. We ondersteunden diverse side-events bij grotere sportevenementen om daarmee het bewegen onder doelgroepen die minder dan gemiddeld bewegen te bevorderen.

We volgden de adviezen uit het Toekomstonderzoek Beweegvriendelijk Zuid-Holland uit 2023 en hebben we de bestaande subsidiemogelijkheden verlengd. Ook is het Beste Beweeginitiatief weer gekozen, deze keer met regionale voorrondes. Met deze verkiezing wordt het beste lokale initiatief dat inwoners in hun nabije omgeving in beweging brengt, in het zonnetje gezet en beloond.

In begin 2024 was er een evaluatie met het Jeugdfonds Sport & Cultuur. Op basis van de uitkomst besloten we om het fonds ook in 2024 financieel te steunen door het geven van subsidie. Het geld is bedoeld voor projecten die het fonds bekender maken bij de doelgroep. We zijn een nauwe samenwerking gestart met de Beweegalliantie. Dat is een landelijke netwerkorganisatie die zich inzet om méér mensen méér te laten bewegen. Hierbij fungeren zij als verbinder en aanjager.

Beleidsprestatie 7-2-2 Toerisme en recreatie in balans

Toerisme en recreatie zijn van belang voor ontspanning en brede welvaart, o.a. door bij te dragen aan de regionale economie en de instandhouding/ verbreding van het lokale voorzieningenniveau. Grote aantallen bezoekers die zich concentreren op één plek of in/ nabij kwetsbare gebieden kunnen echter ook negatieve effecten hebben. Wanneer de draagkracht van een gebied wordt overschreden, kan dit leiden tot een verminderde bezoekerservaring, schade en verstoring van de natuur, milieubelasting en problemen rondom mobiliteit. De provincie wil dat toerisme en recreatie in balans zijn met de omgeving met het streven dat toerisme en recreatie per saldo een positieve bijdrage leveren aan de inwoners van Zuid-Holland.

De provincie ondersteunt de ontwikkeling van welvarende, evenwichtige en duurzame toeristische bestemmingen met toeristisch-recreatief aanbod dat aansluit op de draagkracht en identiteit van het gebied. Verblijfsrecreatie biedt een belangrijke basis voor de ontwikkeling van toerisme en is daarmee onderdeel van de balansopgave. Het bestaande buitenstedelijke aanbod wil de provincie behouden voor recreatief gebruik. Daarnaast is er buitenstedelijk beperkte ruimte voor nieuwe ontwikkeling van recreatiewoningen. De ruimte die er is zal duurzaam benut moeten worden met het oog op wonen, werken, natuur, water en het behoud van agrarische functies. Nieuw verblijfsrecreatief aanbod moet o.a. passend zijn bij de toeristische vraag, de omgevingskwaliteit en de visie van de provincie en de regio. Permanente bewoning van recreatiewoningen en het toevoegen van tweede woningen beschouwt de provincie daarom als onwenselijke ontwikkelingen en worden dan ook uitgesloten.

Wat hebben we bereikt?

De provincie ondersteunde en stimuleerde de ontwikkeling van welvarende, evenwichtige en duurzame toeristische bestemmingen met toeristisch-recreatief aanbod dat aansluit op de draagkracht en identiteit van het gebied. We droegen bij aan recreatie en toerisme in balans door middel van kennisontwikkeling en kennisdeling en een meer gerichtere inzet van de subsidieregeling toerisme Zuid-Holland. Het beleid is aangescherpt binnen de herziening van de omgevingsvisie 2024.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Bevorderen duurzame toeristische bestemmingen

De bestaande subsidieregeling is aangescherpt. De regeling richt zich nu vooral op duurzaam toerisme en het ontlasten van drukke toeristische plekken. Daarbij stimuleren we projecten die bijdragen aan een positieve impact op de bestemming, omgeving en inwoners. Er zijn 15 projecten ondersteund die bijvoorbeeld bijdragen aan het spreiden van bezoekers, het oplossen van knelpunten in bezoekersstromen en het verduurzamen van het toeristische aanbod. We besloten om een aanvullende subsidie open te stellen om meer goede projecten te mogelijk te maken.

Naar aanleiding van een provinciale verkenning, is er een netwerk rond regeneratief toerisme gestart om een andere aanpak en kijk op toerisme te stimuleren in Zuid-Holland. Regeneratief toerisme gaat een stap verder dan 'duurzaam toerisme'. Het gaat daarbij om de optelsom van negatieve impact verwijderen, verminderen en

compenseren én het maken van een positieve impact. Eén positieve actie is dus niet voldoende om een initiatief netto positief of regeneratief te kunnen noemen. De netto positieve impact is daarbij afhankelijk van de lokale context, de behoeften vanuit de locatie en de lokale gemeenschap.

Samen met Kennis Zuid-Holland begonnen we een toekomstonderzoek 'Bestemming in balans' om te onderzoeken wanneer er sprake is van balans of onbalans, en of we dit op basis van objectieve data in beeld kunnen brengen. Daarbij wordt gekeken naar een standaard manier van meten, zodat we meetgegevens binnen Zuid-Holland kunnen vergelijken. Dit onderzoek is klaar in 2025.

Voor het Nationaal Park Hollandse Duinen (NPHD) is een Natuur- en recreatieprofielenkaart gemaakt, op basis van een nieuwe systematiek die zorgt voor beter inzicht. Op de kaart staat informatie over kwetsbare natuur en over de recreatieve zonering binnen natuurgebieden. Dat helpt in de discussie over gewenst en verantwoord bezoekersmanagement. De kaart is in juni gedeeld met alle belanghebbenden en is gepresenteerd tijdens de netwerkbijeenkomst van NPHD. Ook droegen we bij aan de gedragscampagne voor de NPHD. Doel van de campagne is om inwoners en bezoekers bewust te maken van hun gedrag en hen na te laten denken hoe zij kunnen bijdragen aan de zorg voor het Nationale Park.

We steunden verschillende onderzoeken en verkenningen naar manieren om de bezoekers van Kinderdijk beter te verspreiden. Er was bijvoorbeeld een passantenonderzoek en er is een 'kansenkaart Alblasserwaard' gemaakt om de bezoekers aan Kinderdijk langer in de regio te houden, zodat de regionale economie optimaal kan profiteren van het Werelderfgoed.

Met het vrijetijdsnetwerk van provincies stelden we een gezamenlijke 'IPO Position Paper recreatie en toerisme' op. De position paper beschrijft de opgaven die de provincies belangrijk vinden. Dit geeft richting aan de projecten die we gezamenlijk willen oppakken, en de onderwerpen waarop we afstemming zoeken met andere partners, waaronder het Rijk.

Samen met Platform Groene Hart, de provincies Noord-Holland en Utrecht en de ANWB gaven we een opdracht aan een adviesbureau voor het uitwerken van gezamenlijke, ruimtelijke uitgangspunten voor de ontwikkeling van recreatie en toerisme in het Groene Hart. Aanleiding zijn de opgaven op het gebied van water, bodem, landbouw, klimaat en biodiversiteit die zorgen voor grote veranderingen. Dit zal invloed hebben op de recreatie en toerisme. Recreatie en toerisme kunnen daarbij als middel worden ingezet voor deze opgaven en zo bijdragen aan een duurzame en aantrekkelijke leefomgeving.

Omvormen recreatieparken

Voor verblijfsrecreatie is het afwegingskader 'Permanente bewoning recreatiewoningen' aangepast voor verschillende recreatieparken. We hielden contact met gemeenten waar vraagstukken spelen over een functiewijziging van recreatiewoning naar permanente woning.

Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering

Het beleidsdoel Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 7-3-1 Beperken maatschappelijke kosten door bodemdaling

De provincie wil, samen met alle belanghebbende partners en partijen, de directe en indirecte maatschappelijke kosten door bodemdaling beperken. Afhankelijk van de lokale omstandigheden, mogelijkheden en maatschappelijke urgentie is dat tegengaan van bodemdaling (mitigeren) of meebewegen (adapteren). Dit doet de provincie onder andere via gebiedsaanpakken.

In specifiek de veen(weide)gebieden wil de provincie de bodemdaling beperken, omwille van

1. de generieke klimaatopgave om broeikasgasemissies door veenoxidatie terug te dringen en
2. de soms plaatselijke noodzaak in urgent kwetsbare gebied(en), waar het blijven meebewegen met de veen-bodemdaling tegen fysieke of financiële grenzen aanloopt en niet langer is te verantwoorden. Dit doet de provincie onder andere als regisseur van de Regionale Veenweide Strategieën (gericht op 2030) en via een bijdrage aan het, door het Rijk te regisseren, Nationaal Veenplan (met doorkijk naar 2050).

De provincie wil de gevolgen van (doorgaande) bodemdaling inzichtelijk en bespreekbaar maken, evenals het helpen bieden van handelingsperspectieven voor een vitale en (be)leefbare toekomst van de gebieden en mensen die het aangaat. Dit doet de provincie onder andere via het Nationaal Onderzoeksprogramma Veengebieden.

De provincie wil bij alle werkzaamheden, ruimtelijke ontwikkelingen en keuzes expliciet rekening houden met de bodemdalingsgevoeligheid. De provincie wil een gebalanceerde afweging tussen de verschillende doelen en belangen (mogelijk) maken.

De provincie verwacht van de waterschappen dat ze rekening houden met de gevolgen van bodemdaling, onder andere bij het vaststellen van de peilbesluiten en dat zij aangeven als dit knelt met andere normen, belangen, functies of grondgebruik.

De provincie verwacht van gemeenten en anderen dat ze bij locatiekeuzes voor het ontwikkelen van nieuwe woningbouwplannen of andere ruimtelijke ontwikkelingen, de bodemdalingsgevoeligheid van een gebied expliciet meenemen vanwege het toekomstig beheer. Dit wordt uitgewerkt in de beleidsregel "toekomstbestendig bouwen". Ook verwacht de provincie dat rekening wordt gehouden met de gevolgen van bodemdaling bij de uitvoering van werken zoals de aanleg van rioleringen en ophoogwerkzaamheden.

Wat hebben we bereikt?

In de gebiedsprocessen van het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG), zie Ambitie 5, is de problematiek rond bodemdaling helemaal meegenomen. Binnen dit programma wordt ook de benodigde kennis opgebouwd die nodig is om bodemdaling en CO₂-emissie uit veen tegen te gaan. Dit doen we bijvoorbeeld via het Nationale Veenweide Innovatie Programma (VIP-NL) en met het Veenweiden Innovatie Centrum in Zegveld. Voor de Herziening van het Omgevingsbeleid wordt een aantal alternatieven onderzocht van verhogen grondwaterstand om de CO₂-emissie uit veen te reduceren. Daarmee geven we invulling aan de provinciale (beleids-)doelen.

In de gebiedsprocessen van het ZH-PLG werken we aan de aanleg van waterinfiltratiesystemen in de deelgebieden of op polderniveau. Er is een subsidieregeling voor waterinfiltratiesystemen met verduurzamingsmaatregelen in veenweidegebieden. Verduurzamingsmaatregelen zijn maatregelen die een bijdrage leveren aan biodiversiteit, waterkwaliteit, hoeveelheid water, bodemkwaliteit, klimaatadaptatie en klimaatmitigatie).

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- Voor het kerngebied Veenweiden organiseerden we bestuurlijke bijeenkomsten om de gebiedsprocessen op gang te houden.
- In Kaag en Braasem, onderdeel van het deelgebied Groene Hart-Noord, is het gebiedsproces 'Peilen op de toekomst' doorgegaan. Het gebiedsproces gaat over de 3 polders de Vliet-, Blauwe- en Waterloospolder. Het proces leidde tot een polderplan. Dit plan is de basis voor de subsidieaanvraag die in 2025 wordt ingediend.

- In deelgebied Groene-Hart Noord voerden we 'keukentafelgesprekken'. Dat zijn gesprekken met ondernemers waarin we de toekomst van het bedrijf, omgevingsfactoren en ambities voor de toekomst bespreken. Alle boeren in het deelgebied waren hiervoor uitgenodigd. Daarna organiseerden we op 16 oktober een grote bijeenkomst. Met de gesprekken legden we een basis voor de nodige vervolgstappen die boeren helpen om een goed beeld te krijgen van de opgaven op het gebied van natuur, water, stikstof en klimaat, over de toekomst van hun bedrijf en over het landelijk gebied.
- We leverden een financiële bijdrage aan het kwartiermakerschap Restveengebied van de gemeente Zuidplas. Het kwartiermakerschap houdt in dat we met gebiedspartners in gesprek gaan over de meest passende oplossingen voor een toekomstbestendige toekomst van dit laaggelegen veengebied.
- In verschillende veenweidegebieden organiseerden we bijeenkomsten om boeren en andere inwoners van de gebieden te informeren over het ZH-PLG.
- Het project 'Opschalen en professionaliseren korte ketens' in het deelgebied Delfland wordt uitgevoerd en komt in aanmerking voor provinciale subsidie in 2025.
- Met subsidie droegen we bij aan het project Klimaat Slim Boeren.
- Er is een subsidie verleend aan Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard voor het project Klei in Veen.

Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland Holland Utrecht Veenweide

Onder het Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland Holland Utrecht Veenweide (IBP-VP HUV) zijn in 2024 verschillende projecten voortgezet. Ook begon een aantal nieuwe projecten.

Belangrijke resultaten:

- Het netwerk Groene Cirkels maakte samen met melkveehouders uit de Alblasserwaard een inspiratiekaart. Hierop staat wat een melkveehouder kan doen om haar of zijn bedrijf te verduurzamen. In de Alblasserwaard is een waterinfiltratiesysteem aangelegd.
- In het project Aarlanderveen zijn natuurvriendelijke oevers aangelegd. Samen met de boeren leverden we een gebiedsbod, een plan van aanpak en een beoordeling op. Als onderdeel van het project Boer aan het Roer is in polder Stein-Zuid een toekomstbeeld geschreven. Ook sloten we een samenwerkingsovereenkomst. We zijn begonnen met het omzetten van het toekomstbeeld naar uitvoering.
- We verleenden subsidie om de pilot Zuidbroek in 2024 voort te zetten. Er zijn maatregelen onderzocht om de CO₂ uitstoot uit veenbodems te verlagen in de Krimpenerwaard.
- Fase 2 van het gebiedsproces Kagerplassen-Polders is klaar. In deze fase gaven we onder meer workshops over onderwerpen zoals weidevogels en mest.

Programma Regio Deal bodemdaling Groene Hart.

Op 5 februari 2024 vond het slotevenement van het programma Regio Deal bodemdaling Groene Hart plaats in het provinciehuis. Hier overhandigden we aan de minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LNVN) de resultaten van 26 projecten in de vorm van een magazine. Doel van de Regio Deal bodemdaling Groene Hart was onder andere om de verschillende betrokkenen te helpen om de juiste stappen te zetten richting de toekomst. In 2021 deden we hiervoor een nulmeting. We leverden de rapportage van de eindmeting 'Metingen handelingsperspectief bodemdaling Groene Hart' op in 2024.

Beperken bodemdaling in stedelijk gebied

De impactstudie 'Verhogen van de grondwaterstand (grondwaterpijlopzet) veenweiden' is opgeleverd.

Gebiedsaanpakken veen

- We leverden een bijdrage aan het Nationale Veenweiden Innovatie programma (VIP NL). Dat deden we met subsidieverlening aan de VIP-NL projecten: Boeren op Hoog Water, Natte teelten, Veenmosteelt en Klei in veen. We namen deel aan de klankbordgroep van deze VIP-NL-projecten.
- We verleenden de subsidie voor het programma KIEM van het Veenweide Innovatie Centrum. Kortgezegd werkt KIEM aan nieuwe businessconcepten voor boeren op veen op de lange termijn.

- We droegen bij aan onderzoek naar innovaties om de uitstoot van CO₂ te verminderen. Dat deden we door mee te doen aan het programma VIP-NL en door het programma mede te financieren.

Regionale Veenweide Strategieën, Nationaal Veenplan en Gebiedsaanpakken

- Samen met de regio's zijn subsidieaanvragen voor de aanleg van waterinfiltratiesystemen voorbereid. Deze subsidieaanvragen kunnen in 2025 worden aangevraagd en verleend. Dat kan binnen de provinciale subsidieregeling Groen, paragraaf 'waterinfiltratiesystemen en verduurzamingsmaatregelen in veenweidegebieden'. Het gaat om locaties in de deelgebieden Krimpenerwaard, Alblasserwaard, Nieuwkoopse Plassen en Groene Hart-Noord.
- Voor twee polders in Zoeterwoude, onderdeel van het deelgebied Groene Hart Noord, wordt gewerkt aan de aanleg van waterinfiltratiesystemen. In 2024 was de verkenningsfase klaar en is de planfase gestart. Het resultaat is een polderplan dat de basis is voor een subsidieaanvraag in 2025.
- Er is een ontwerp opgeleverd voor een 'freatisch grondwatermeetnet veenweiden'. Freatisch betekent 'het bovenste deel van het grondwater'.

Beleidsprestatie 7-3-2 Klimaatadaptatie

De provincie wil dat Zuid-Holland een fijne plek blijft om te werken, wonen en recreëren, ook als omstandigheden veranderen. Daarom neemt de provincie nu maatregelen om zich voor te bereiden op klimaatopgaven als weersextremen (hitte, droogte, wateroverlast, overstromingen), zeespiegelstijging en bodemdaling. Samen met waterschappen, gemeenten en het Rijk wordt er voor een klimaatbestendig en waterrobuust ingerichte provincie in 2050 gezorgd. Niet alleen om schade en overlast te beperken, maar ook vanuit de ambitie te streven naar een gezonde, groene leefomgeving, een aantrekkelijk vestigingsklimaat, goede bereikbaarheid en een veerkrachtige innovatieve economie.

Inzet van de provincie is om de transitie naar een klimaatbestendige provincie onlosmakelijk onderdeel uit te laten maken van het gehele provinciale beleid en de praktijk. Klimaatadaptatie is een dwarsdoorsnijdend thema dat vele beleidsterreinen raakt, denk aan infrastructuur, landbouwtransitie, natuur, stedelijke ontwikkeling, etc. Op al deze terreinen zet de provincie in op de bescherming van mensen, leefomgeving en economie tegen de gevolgen van overstromingen en extreem weer. Bijvoorbeeld door het stimuleren van innovatieve oplossingen voor waterberging en voorkomen van hittestress in stedelijk gebied. Ook werkt de provincie aan een duurzame zoetwatervoorziening waarbij vraag en aanbod in balans zijn, en aan het voorbereiden van de natuur en economie op de klimaatverandering.

Inzet van de provincie is tevens om bij ruimtelijke ontwikkelingen (nieuw of in bestaand bebouwd gebied) de betrokken partijen de risico's als gevolg van de klimaatopgaven expliciet mee te laten wegen bij de locatiekeuze of inrichting van het gebied. Daarbij wordt in ieder geval gebruik gemaakt van de uitkomsten van de klimaatstresstesten die overheden hebben uitgevoerd (conform de afspraken uit het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie). Op die manier wordt bij nieuwe ruimtelijke projecten rekening gehouden met de impact van klimaatverandering en kan het risico op schade en slachtoffers voor zover dat redelijkerwijs haalbaar is, worden beperkt. Centraal vertrekpunt daarbij is dat meer ruimte wordt geboden aan het water, natuurlijke processen, en groen. Dit uitgangspunt draagt tevens bij aan andere opgaven als een gezonde leefomgeving, bescherming van de natuur en de verhoging van biodiversiteit.

Door beleid tijdig aan te passen maken wordt er tevens gebruik gemaakt van kansen om adaptieve maatregelen mee te nemen in al geplande ruimtelijke projecten of ontwikkelingen, bijvoorbeeld op gebied van beheer en onderhoud van eigen assets als gebouwen, wegen en infrastructuur. Hiermee kan geld slimmer worden ingezet en worden kosten, schade en overlast bespaard. Daarnaast geeft de provincie hierdoor het goede voorbeeld.

Wat hebben we bereikt?

- Het thema 'klimaatverandering en extreem weer' staat hoog op de politieke agenda. Vele doden in Valencia Spanje, Centraal-Europa (overstromingen) en Californië VS (bosbranden) laten zien dat de gevolgen van klimaatverandering niet theoretisch zijn. De noodzaak om actie te ondernemen om de provincie Zuid-Holland leefbaar en aantrekkelijk te houden, is bij alle partijen doorgedrongen.
- Het komend jaar gaan de werkregio's de tweede cyclus in van stresstesten en risicodialogen. De maatregelen om dat te doen, zijn ontwikkeld. Alle partijen staan klaar om hier samen aan de slag te gaan. We voeren lokale stresstesten uit en ook regionale en bovenregionale stresstesten.
- Het thema klimaatadaptatie heeft een steeds grotere plek in onze eigen organisatie. Bij de vele opgaven waar we voor staan, zoals bijvoorbeeld de bouw van woningen of de (her)inrichting van wegen, nemen we klimaatverandering mee. Dat levert toekomstbestendige keuzes op.
- Het ontbreekt nog aan een landelijke norm waarboven maatregelen noodzakelijk zijn. Ook de middelen om deze maatregelen uit te voeren, zijn er niet.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Algemeen

- In het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie werken provincies samen met gemeenten, waterschappen, het Rijk en andere partners. Ze stellen maatregelen vast die ervoor moeten zorgen dat Nederland in 2050 waterrobuust en klimaatbestendig is ingericht. Waterrobuust wil zeggen opgewassen tegen extreem weer. Zuid-Holland bevat tien werkregio's. Deze werkregio's staan onder leiding van bestuursvoorzitters en worden aangestuurd door de Stuurgroep Ruimtelijke Adaptatie.
- Er is een nieuwe Provinciale Uitvoeringsagenda gemaakt. In de nieuwe Provinciale Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie 2025-2027 beschrijven we wat de provincie doet om bij te dragen aan de landelijke ambitie om in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust te zijn. Zoals het stimuleren van klimaatbestendige bedrijventerreinen en het versterken van onze regionale keringen die ons moeten beschermen tegen hoog water.
- In Zuid-Holland moeten we een grote bouwopgave realiseren. Nieuwe huizen moeten klimaatadaptief worden uitgevoerd. Om dat te bereiken, zijn de 'klimaatonderlegger' en de afspraken in het kader van het 'convenant Bouwadaptief' ontwikkeld. In de klimaatonderlegger is onderzocht waar zonder meer gebouwd kan worden, en waar rekening gehouden moet worden met specifieke omstandigheden. Ook in de provinciale verordening staat hierover een passage. Uit vragen aan onze partners uit het convenant bleek dat voor nieuwbouw het convenant en de klimaatonderlegger over het algemeen goed worden gebruikt.
- Voor het aanpassen van de bestaande woningvoorraad, gaf het Rijk opdracht voor onderzoek naar mogelijke maatregelen om bestand te zijn tegen extreem weer. Wij zijn betrokken bij dit onderzoek. Als het onderzoek klaar is, bepalen wij hoe we kunnen bijdragen.
- Met het Havenbedrijf en DCMR Milieudienst Rijnmond (DCMR) samen bekeek de provincie hoe we de bedrijven in het Rotterdamse Havengebied beter kunnen voorbereiden op extreem weer. Voor een aantal bedrijven is dat een verplichting vanuit EU-regelgeving. Maar het is belangrijk dat de haven als geheel is voorbereid op de gevolgen van het veranderende klimaat. Hier moeten overheden en bedrijven samen aan werken. Met het Havenbedrijf en DCMR keken we hoe we dit onderwerp onder de aandacht kunnen brengen. Dit werken we verder uit in 2025. Hier betrekken we ook brancheorganisatie Deltalinqs bij.
- Door klimaatverandering hebben we steeds vaker en langer te maken met hitte. Hitte die lang duurt, zorgt ervoor dat gebouwen en huizen opwarmen. Bewoners kunnen 's nachts niet afkoelen en slapen daardoor slecht. Dit heeft negatieve effecten op gezondheid, arbeidsproductiviteit en leefbaarheid. Samen met andere provincies doen we mee met het project '1001 hete nachten' waarin we onderzoeken hoe we met dit probleem moeten omgaan.
- In 2024 organiseerden we samen met financieel specialisten een sessie om het besef te vergroten dat klimaatverandering grote financiële gevolgen kan hebben. We deelden ook kennis over hoe we klimaatadaptieve maatregelen kunnen betalen.

- Eerder werkte de provincie aan een inschatting van de gevolgen van een Limburgbui als deze in Zuid-Holland was gevallen. Met een Limburgbui bedoelen we een regenbui zoals viel in juli 2021. Nu werken we aan een bovenregionale stresstest voor de Rijn-Maasmonding en het Noordzeekanaalgebied.
- Ook bij extreem weer willen we de provinciale infrastructuur zo goed mogelijk beschikbaar houden met minimale verkeershinder of veiligheidsrisico's. Daarom doen we onderzoek naar doelvoorschriften, samen met de sector en een aantal provincies en gemeenten. Doelvoorschriften zijn voorschriften met een norm.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' bestaat uit 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

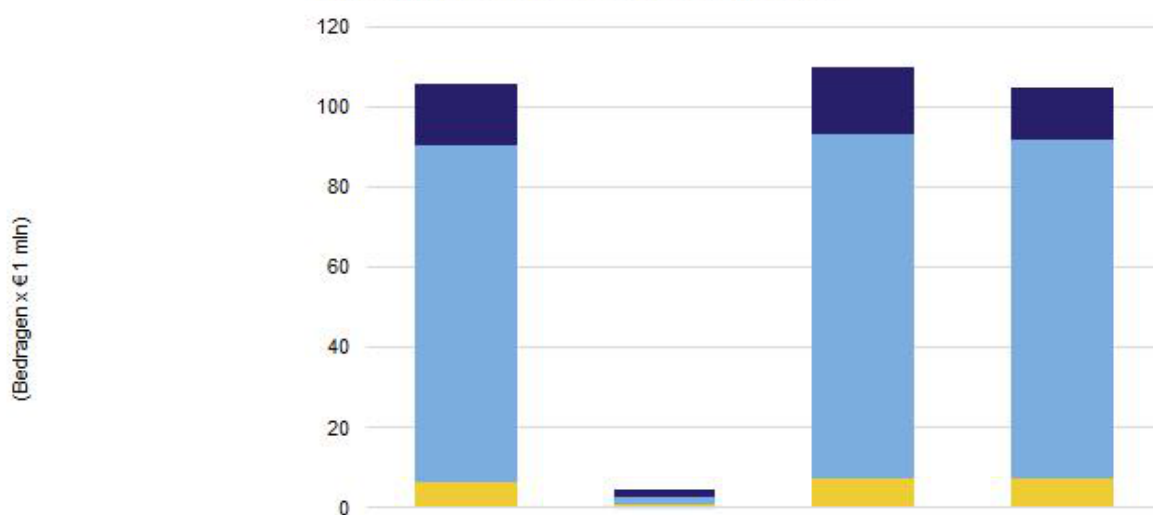
'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De aanpassingen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek laat zien hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkosteninformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit.
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën.

Opbouw en verloop van de lasten - Ambitie 7

	Originele Begroting 2024	Bijstellingen	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024
Totaal	105,4	4,4	109,9	104,7
Overige lasten	15,3	1,6	16,8	13,1
Subsidies en inkomensoverdrachten	83,7	1,8	85,6	84,3
Kapitaallasten	0,1	-0,0	0,1	0,1
Arbeidskosten	6,3	1,0	7,3	7,2

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid					
7-1-1 Luchtkwaliteit en verminderen geurhinder	890	168	1.058	709	349
7-1-2 Verminderen van geluidhinder	370	225	596	544	52
7-1-3 Externe veiligheid	819	-12	807	669	138
7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteit bodem- en grondwatersysteem	5.586	3.678	9.264	12.035	-2.771
7-1-5 Vergunningverlening toezicht en handhaving (VTH) van milieuwetgeving	63.785	-149	63.636	63.031	605
7-1-6 Gezondheid en welzijn	1.087	395	1.482	1.043	439
Totaal beleidsdoel 7-1	72.537	4.306	76.842	78.032	-1.189
Beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport					
7-2-1 Recreatie, sport en bewegen	20.393	1.968	22.361	15.324	7.037
7-2-2 Toerisme en recreatie in balans	2.029	-336	1.693	1.351	341
Totaal beleidsdoel 7-2	22.423	1.631	24.054	16.676	7.378
Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen het effect van klimaat					
7-3-1 Beperken maatschappelijke kosten door bodemdaling	8.761	-2.272	6.488	5.251	1.238
7-3-2 Klimaatadaptatie	1.725	742	2.467	1.386	1.081
Totaal beleidsdoel 7-3	10.486	-1.530	8.955	6.637	2.318
Totaal Lasten	105.445	4.406	109.852	101.344	8.507
Baten					
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid					
7-1-1 Luchtkwaliteit en verminderen geurhinder	36	48	84	58	-26
7-1-3 Externe veiligheid	0	0	0	56	56
7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteit bodem- en grondwatersysteem	3.318	1.226	4.544	8.464	3.920
7-1-5 Vergunningverlening toezicht en handhaving (VTH) van milieuwetgeving	7.400	-2.000	5.400	4.285	-1.115
Totaal beleidsdoel 7-1	10.754	-726	10.028	12.864	2.836
Beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport					
7-2-1 Recreatie, sport en bewegen	155	77	232	391	159
Totaal beleidsdoel 7-2	155	77	232	391	159
Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen het effect van klimaat					
7-3-1 Beperken maatschappelijke kosten door bodemdaling	5.340	-3.326	2.013	3.550	1.536
Totaal beleidsdoel 7-3	5.340	-3.326	2.013	3.550	1.536
Totaal Baten	16.248	-3.975	12.273	16.804	4.531
Saldo lasten en baten Ambitie 7	89.198	8.381	97.578	84.540	13.038

Toelichting lasten

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid

Uitvoering VTH-taken door de omgevingsdiensten € 0,6 miljoen (v)	Bestaand beleid
---	------------------------

In de provinciale begroting is rekening gehouden met een budget om mutaties in het bedrijvenbestand van de omgevingsdiensten op te vangen. In 2024 was dit budget niet ingezet en vloeit terug naar de algemene middelen (€ 0,4 miljoen). Verder zijn in 2024 de positieve resultaten van de werkplannen en de jaarrekeningresultaten uit 2023 ontvangen (€ 0,2 miljoen).

Gezond en welzijn € 0,4 miljoen (v)	Bestaand beleid
--	------------------------

Er zijn drie begrotingssubsidies opgenomen in de Najaarsnota 2024. De aanvragen zijn ontvangen en verwerkt, alleen de subsidielasten vallen in het jaar 2025. Vandaar dat er een onderbesteding is van € 0,4 miljoen.

Luchtkwaliteit € 0,4 miljoen (v)	Bestaand beleid
---	------------------------

We hebben een aantal geplande projecten naar 2025 door moeten schuiven. Onder meer vanwege de uitputting van de Specifieke uitkering Schone Lucht Akkoord. Deze uitkering levert een aanzienlijke financiële bijdrage tot wel 50% voor een project. Omdat de specifieke uitkering in 2025 weer een openstelling kent, zullen we deze projecten dit jaar oppakken. Daarnaast heeft een project in het kader van burgerparticipatie aanzienlijk minder aanmeldingen binnengekregen dan eerder verwacht. Ook dit project schuift door naar 2025 en zal dan afronden.

Geluidhinder € 0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
---------------------------------------	------------------------

De onderbesteding bij Geluidhinder wordt veroorzaakt doordat diverse opdrachten langer doorlopen tot in 2025, waardoor de lasten pas in 2025 verantwoord worden.

Risicokaart € 0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
--------------------------------------	------------------------

De onderbesteding op deelproduct risicokaart is ontstaan doordat de risicokaart inmiddels is ondergebracht bij de Atlas Leefomgeving. Dit heeft geleid tot lagere kosten dan in voorgaande jaren. Daarnaast was rekening gehouden met een bijdrage aan het omgevingsbeleid (vergelijkbaar met voorgaande jaren). Dat is dit jaar niet op deze manier verrekend.

Aanpak bodemlocaties € 2,6 miljoen (n)	Bestaand beleid
---	------------------------

De overschrijding is te verklaren door het verwerken van de definitieve lasten van de SPUK's over 2023 die pas een jaar later, vanwege de SiSa verantwoording van de Omgevingsdiensten, verwerkt worden bij de provincie. Ook de nieuw ontvangen SPUK over 2024 werd pas na de Najaarsnota 2024 beschikt. Daardoor konden deze financiële effecten niet in de begroting worden meegenomen. Dit leidt tot een overschrijding van het budget.

Beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie duurzame toerisme en sport

Subsidies sport, recreatie en toerisme € 7,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
---	------------------------

De onderstaande verklaringen zijn de oorzaak van het voordeel:

- Door niet alle recreatieschappen is gebruik gemaakt van de mogelijkheid indexatie aan te vragen. Dit leidt tot een voordeel van € 0,3 mln.
- Door looptijd aanpassingen van diverse in het verleden verstrekte subsidies zijn de lasten verschoven van 2024 naar volgende jaren. Dit leidt tot een voordeel van € 1,8 mln.
- Bij diverse subsidies is de definitieve subsidie lager vastgesteld dan het op de aanvraag toegekende subsidie. Daarnaast zijn door de aanvragers enkele toegekende subsidies ingetrokken. Dit leidt tot een voordeel van € 1,2 mln.
- Voor meerdere aanvragen voor subsidie was de beoordeling eind 2024 nog in behandeling en konden de lasten niet meer in 2024 genomen worden. Daarnaast vindt de lastenneming van een aantal subsidies die in

2024 zijn toegekend, pas in 2025 of later plaats. Deze aspecten leiden tot een voordeel van € 2,6 mln.

- Voor diverse andere onderwerpen zijn wel verplichtingen aangegaan vanuit het budget 2024 maar zal de prestatievering pas plaatsvinden in 2025. Dit levert een voordeel op van € 0,8 mln.
- Op diverse onderdelen zijn de kosten lager uitgevallen dan verwacht. Dit levert een voordeel op van € 0,5 mln.

Apparaatslasten € 0,1 miljoen (v)

Bestaand beleid

Voor een toelichting zie [Paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen het effect van klimaat

Klimaatadaptatie € 1,1 miljoen (v)

Bestaand beleid

Voor € 0,6 miljoen wordt het resultaat verklaard doordat de subsidieverleningen lager zijn uitgevallen. Deze worden in 2025 beschikt, de middelen hiervoor worden beklemd. Voor € 0,1 miljoen zijn geen aanvragen ontvangen, individuele aanvragen kennen de mogelijkheden onvoldoende.

De resterende € 0,4 miljoen wordt verklaard door lagere materiële en onderzoekskosten. Door gebrek aan arbeidscapaciteit is het niet gelukt om meer onderzoeken uit te voeren.

Het positief resultaat wordt verrekend met de algemene middelen, met verzoek tot gedeeltelijk beklemmen.

Indirecte uitvoeringskosten ZH-PLG € 0 miljoen (v & n)

Bestaand beleid

Voor € 2,1 miljoen wordt arbeidscapaciteit, ingezet voor indirecte uitvoeringskosten van het ZH-PLG, welke eerder gedekt is uit provinciale middelen nu gedekt uit een ontvangen specifieke uitkering.

De vrijvallende provinciale middelen worden verrekend met de algemene middelen (€ 2,1 miljoen) en lasten gedekt uit de specifieke uitkering wordt verrekend met hogere baten (€ 2,1 miljoen).

Subsidieregeling WIS € 0,6 miljoen (v)

Bestaand beleid

De subsidieregeling Waterinfiltratiesystemen (WIS) is opnieuw opengesteld voor een langere looptijd. Dit komt omdat de voorbereiding van de subsidieaanvragen meer tijd kost dan voorzien. Gevolg is dat de activiteiten en daarmee ook de lasten doorschuiven naar een later moment. Voor 2024 zijn de lasten daardoor € 0,6 miljoen lager. Omdat deze middelen onderdeel zijn van de totale dekking van de subsidieregeling WIS, is het noodzakelijk om het bedrag van € 0,6 miljoen te beklemmen.

Het positief resultaat wordt verrekend met de algemene middelen, met verzoek tot beklemmen.

VIP-NL subsidies € 0,5 miljoen (n)

Bestaand beleid

In kader van het landelijk Veenweide innovatie programma (VIP-NL) verlenen wij mede namens een paar andere provincies, subsidies aan projecten vanuit dit programma. Voor 2024 zijn er voor € 0,5 miljoen meer middelen van derden besteed dan begroot. Hier tegenover staan ook meer baten vanuit derden (zie ook toelichting bij de baten).

Het negatief resultaat wordt verrekend met hogere baten (€ 0,5 miljoen)

SPUK Impuls Veenweiden € 0,9 miljoen (v)

Bestaand beleid

De kosten voor Impuls Veenweide zijn lager uitgevallen voor € 0,9 miljoen. Dit komt doordat bij de verleende subsidie 'Klimaatlim boeren' door ongunstige weeromstandigheden en een tekort aan drainagemateriaal, een aantal geplande activiteiten uit 2024 verschuiven naar 2025. Hierdoor zijn de lasten in 2024 lager.

Tegenover deze lagere kosten staat een lagere rijksbijdrage (zie baten).

Diverse € 0,2 miljoen (v)

Bestaand beleid

De kosten voor Programma Vitaal Platteland Hollands-Utrechtse Veenweiden zijn € 0,1 miljoen lager uitgevallen omdat de rijksregeling waaruit we deze kosten financieren, met 1 jaar is verlengd.

De kosten voor Programma Regio Deal bodemdaling Groene Hart zijn € 0,1 miljoen lager uitgevallen omdat de

lasten van een meerjarige opdracht is vertraagd. Het betreft de opdracht voor meten en monitoren bodemdaling in Restveengebied nabij Moordrecht.

De kosten voor ontwikkeling Restveengebied in de Zuidplaspolder zijn € 0,1 miljoen lager dan begroot omdat een klein deel van de activiteiten is doorgeschoven van 2024 naar 2025.

Het positief resultaat wordt verrekend met hogere baten (€ 0,1 miljoen) en een lagere onttrekking uit de reserve (€ 0,2 miljoen).

Toelichting baten

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid

Rijksbijdragen bescherming bodem € 3,9 miljoen (v)	Bestaand beleid
---	------------------------

De baten zijn het resultaat van de aanwending van diverse Specifieke uitkeringen van het Rijk van 2021 t/m 2024.

Leges Milieu Belastende Activiteiten € 1,1 miljoen (n)	Bestaand beleid
---	------------------------

De leges zijn vraaggestuurd waardoor de geïnde leges kunnen afwijken van de raming. Voordat de Omgevingswet in 2024 in werking trad, hebben veel bedrijven waarvoor de provincie het bevoegde gezag is, eind 2023 nog veel aanvragen omgevingsvergunning ingediend onder de Wet milieubeheer. In 2024 zijn er daardoor merkbaar minder aanvragen ingediend onder de Omgevingswet dan verwacht. De opbrengst van de leges is daardoor ook lager dan geraamd.

Beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie duurzame toerisme en sport

Diversen € 0,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
-----------------------------------	------------------------

Meerdere bijdragen van derden leiden tot een voordeel van € 0,2 miljoen.

Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen het effect van klimaat

SPUK indirecte uitvoeringskosten ZH-PLG € 2,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
--	------------------------

Vanuit het Rijk zijn middelen ontvangen om de indirecte uitvoeringskosten uit 2022 en 2023 te bekostigen. De baten zijn voor € 1 miljoen verantwoord bij beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur en voor € 2,1 miljoen bij beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland.

Het positief resultaat wordt verrekend met hogere lasten (€ 2,1 miljoen).

VIP-NL subsidies € 0,5 miljoen (v)	Bestaand beleid
---	------------------------

Bij de lasten is toegelicht dat de subsidies voor VIP-NL projecten er € 0,5 miljoen met middelen van andere provincies als subsidie zijn weggezet dan begroot. Hier tegenover staan ook € 0,5 miljoen meer baten vanuit deze andere provincies.

Het positief resultaat wordt verrekend met hogere lasten (€ 0,5 miljoen).

SPUK Impulsgelden Veenweiden € 0,9 miljoen (n)	Bestaand beleid
---	------------------------

Bij de lasten is toegelicht dat de kosten voor impuls Veenweide € 0,9 miljoen lager zijn uitgevallen. Hierdoor is de dekking vanuit de meerjarige rijksregeling SPUK Impuls Veenweiden ook € 0,9 miljoen lager.

Tegenover de lagere baten staan lagere kosten (zie lasten)

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in [Bijlage 1](#).

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid					
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater	0	612	612	612	0
Totaal beleidsdoel 7-1	0	612	612	612	0
Beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport					
Groene ambities	3.833		3.833	8.932	-5.099
Totaal beleidsdoel 7-2	3.833	0	3.833	8.932	-5.099
Totaal Lasten	3.833	612	4.445	9.544	-5.099
Baten					
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid					
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater	1.168	1.500	2.668	2.232	-436
Totaal beleidsdoel 7-1	1.168	1.500	2.668	2.232	-436
Beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport					
Groene ambities	768	2.625	3.393	1.380	-2.013
Totaal beleidsdoel 7-2	768	2.625	3.393	1.380	-2.013
Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen het effect van klimaat					
Groene ambities	336	525	860	735	-125
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	500	-292	208	208	0
Totaal beleidsdoel 7-3	836	233	1.068	943	-125
Totaal Baten	2.771	4.358	7.129	4.555	-2.574
Saldo lasten en baten Ambitie 7	1.062	-3.746	-2.685	4.988	-7.673

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Omgevingsdiensten

De provincie neemt samen met alle gemeenten in de provincie deel in een omgevingsdienst. Er zijn vijf omgevingsdiensten in Zuid-Holland, namelijk [DCMR Milieudienst Rijnmond](#), [Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid](#), [Omgevingsdienst West-Holland](#), [Omgevingsdienst Midden-Holland](#) en [Omgevingsdienst Haaglanden](#). De omgevingsdiensten voeren het omgevingsbeleid uit voor de deelnemers. Het omgevingsbeleid zorgt ervoor dat activiteiten van bedrijven geen gevaar of overlast voor mensen, dieren en milieu veroorzaken. Daarom geven de omgevingsdiensten omgevingsvergunningen af aan bedrijven voor activiteiten die wel gevaar of overlast geven. Ook zorgen zij ervoor dat de bedrijven zich aan hun omgevingsvergunning houden. En zij nemen maatregelen als

een bedrijf zich niet aan de omgevingsvergunning houdt. De omgevingsdiensten voeren hun (VTH-)taken uit op basis van verschillende wet-en regelgeving zoals de Omgevingswet, de Wet natuurbescherming en de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening.

Fonds nazorg

Zuid-Holland heeft als taak om oude stortplaatsen die niet meer in gebruik zijn, te bewaken. Oude stortplaatsen mogen geen gevaar voor mensen, dieren en milieu veroorzaken. Dat is eeuwigdurende nazorg voor gesloten stortplaatsen. De stortplaatsen hebben geld voor de nazorg gespaard toen zij werden gebruikt. Deze middelen worden beheerd door het Nazorgfonds van de provincie en mogen alleen worden gebruikt voor nazorg van gesloten stortplaatsen.

PROAV N.V.

Zuid-Holland heeft alle aandelen in Provinciaal Afvalverwijderingsbedrijf Zuid-Holland N.V. (PROAV). PROAV is eigenaar van een voormalige stortplaats, Derde Merwedehaven in Dordrecht. Deze stortplaats is al afgedekt en ingericht als recreatiegebied. Het is de bedoeling dat de stortplaats formeel wordt gesloten in 2025 en dat dan de nazorg overgaat naar de provincie. Op de voormalige stortplaats is een recreatieterrein aangelegd dat op datzelfde moment in gebruik, beheer en onderhoud wordt gegeven aan de gemeente Dordrecht.

Subsidies

Zie [paragraaf Subsidies - Ambitie 7](#).

Overzicht Algemene middelen en Organisatie

Dit hoofdstuk bevat Overzicht Algemene middelen en Overzicht Organisatie, Onvoorzien en het bedrag voor de heffing voor de vennootschapsbelasting.

Wat hebben we bereikt?

Overzicht Algemene middelen

Dit is belangrijk voor het handelen van de provincie volgens de wet en voor de acceptatie door de samenleving. Want de provincie werkt direct en indirect (via het Rijk) met belastinggeld van burgers en bedrijven.

Een financieel gezonde huishouding laat zich in de eerste plaats zien in een sluitende begroting. Hierin zijn baten en lasten voor meerdere jaren met elkaar in evenwicht. In de tweede plaats moet de provincie voldoende weerstandscapaciteit hebben. Dat is nodig om financiële consequenties van (niet-begrote) risico's op te kunnen vangen.

De provincie kiest voor een belastingdruk die past bij het niveau van de voorzieningen in de provincie. De opcenten op de motorrijtuigenbelasting is in ieder opzicht de belangrijkste belastingheffing van de provincie. Provinciale Staten stellen jaarlijks het opcententarief vast. Dit tarief is gebonden aan een wettelijk maximum, dat jaarlijks door het Rijk (op basis van de inflatieontwikkelingen) wordt aangepast.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, vertaalden we elk beleidsdoel in een aantal beleidsprestaties. Die beschrijven we hieronder.

Financieel-strategisch beleid

De begroting geeft ruimte om veel van onze ambities waar te maken maar dwingt ook tot scherpe keuzes.

Uitgangspunt is een stevig financieel en juridisch beleid voor de lange termijn. Hierbij zijn de lasten voor onze inwoners niet hoger dan absoluut nodig en de inkomsten en uitgaven zijn voor meerdere jaren structureel in evenwicht. We verbeteren het inzicht in het financieel evenwicht en we helpen de organisatie haar inkomsten en uitgaven realistisch te begroten. We geven informatie en advies over de financiële planning en realisatie en laten zien welke keuzes we maken. We houden financiële ruimte om te reageren op actuele ontwikkelingen en nieuwe ambities, waarbij we rekening houden met tegenvallers. Elk jaar leveren we verschillende Planning & Control-producten op. We adviseren op juridisch en financieel gebied over onder andere (complexe) financieringsvormen, mede in relatie tot staatssteun, Europese aanbestedingen en bezwaar- en beroepschriften.

Net als in 2023 stelden we in 2024 een rechtmatigheidsverantwoording op. Daarin leggen Gedeputeerde Staten verantwoording af over de vraag of de balansmutaties en de baten en lasten in overeenstemming met de geldende wet- en regelgeving tot stand kwamen.

In 2024 gaven we uitvoering aan de brief Ontwikkelagenda financiële kaderstelling. Een terugblik op de behaalde resultaten en een bijwerking van de planning is op woensdag 5 februari 2025 in de Commissie voor Onderzoek van de Rekening (COR) besproken (zie [link](#)).

Heffen van opcenten motorrijtuigenbelasting

De belangrijkste inkomstenbron waar de provincie zelf invloed op heeft, bestaat uit de belasting opcenten op de motorrijtuigenbelasting. De provincie stelt het opcententarief vast. De werkelijke inkomsten uit de opcenten van de motorrijtuigenbelasting zijn afhankelijk van externe factoren, zoals de ontwikkeling van het wagenpark in Zuid-Holland. Zie verder de toelichting op de MRB bij de [paragraaf Lokale Heffingen](#).

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' bestaat uit 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

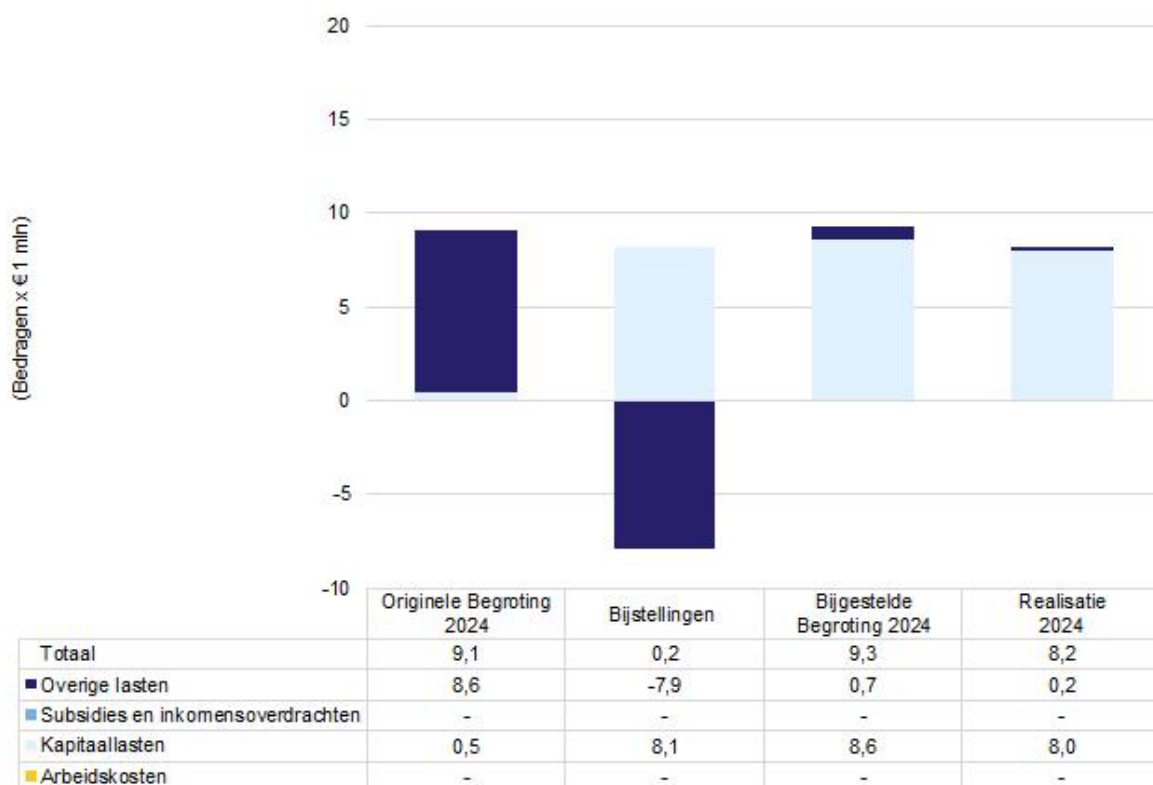
'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De aanpassingen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek laat zien hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkosteninformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit.
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën.

Opbouw en verloop van de lasten - Overzicht Algemene middelen

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Algemene dekkingsmiddelen					
Financieel-strategische beleid	9.081	199	9.280	8.197	1.083
Totaal Lasten	9.081	199	9.280	8.197	1.083
Baten					
Algemene dekkingsmiddelen					
Financieel-strategische beleid	394.701	40.552	435.253	472.321	37.068
Heffen van opcenten motorrijtuigenbelasting	388.251	3.484	391.735	403.857	12.122
Totaal Baten	782.952	44.036	826.988	876.178	49.190
Totaal lasten en baten	-773.871	-43.837	-817.708	-867.981	50.273

Toelichting lasten

Beleidsprestatie Financieel-strategische beleid

Omslagrente € 0,5 miljoen (v)	Bestaand beleid
Het saldo van de rentelasten en -baten wordt conform de verslaggevingsregels toegerekend aan de ambities. Omdat er minder externe rentebaten zijn gerealiseerd, is er meer omslagrente toegerekend aan de ambities. Dit resulteert in een administratief voordeel.	

Overige verschillen € 0,5 miljoen (v)	Bestaand beleid
Het resterende verschil betreft kleinere afwijkingen op verschillende budgetten op concernniveau.	

Toelichting baten

Beleidsprestatie Financieel-strategische beleid

Provinciefonds € 37,8 miljoen (v)	Bestaand beleid
In de bijgestelde begroting zijn de effecten uit de Septembercirculaire en de Decembercirculaire nog niet meegenomen. Dit komt voornamelijk door de volgende mutaties: • een meevaller uit het BTW compensatiefonds van € 26 miljoen. • aanvullende middelen voor het agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) van € 2 miljoen. • een hogere beheervergoeding vanuit het Subsiestelsel Natuur en Landschap (SNL) van € 2 miljoen. • eenmalige uitkering voor het verbeteren van de toegankelijkheid van het OV van € 2 miljoen. • een uitkering van € 3 miljoen voor de indirecte uitvoeringskosten voor het programma ZH-PLG. • een uitkering van € 2,6 miljoen in het kader van de Spreidingswet.	

Rentebaten € 0,5 miljoen (n)	Bestaand beleid
De provincie betaalde in 2024 ruim € 11 miljoen aan rentelasten en ontving bijna € 8 miljoen aan rentebaten. Het saldo hiervan is toegerekend aan de verschillende ambities, waardoor het resultaat op het taakveld Treasury bijna nihil is. Dit is toegelicht in de Paragraaf Financiering, onderdeel Rente. De rentelasten zijn conform de begroting en de rentebaten zijn € 0,5 miljoen lager dan begroot. Dat komt doordat	

de Europese Centrale Bank (ECB) de rente iets sneller heeft verlaagd waardoor de vergoeding op schatkistbankieren iets lager uitpakte.

Beleidsprestatie Heffing van opcenten motorrijtuigenbelasting

Heffen van opcenten Motorrijtuigenbelasting € 12,1 miljoen (v) Bestaand beleid

De opbrengst van de opcenten wordt gebaseerd op de opgave van de belastingdienst aan het begin van het boekjaar. De werkelijke opbrengst in 2024 was € 12,1 miljoen hoger dan begroot, een verschil van 3%. Dit verschil komt doordat het gemiddelde gewicht van auto's toenam. Voor zwaardere auto's betalen eigenaren meer motorrijtuigenbelasting.

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in [Bijlage 1](#).

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 9-1 Algemene dekkingsmiddelen					
Bufferreserve Weerstandscapaciteit	10.200	-10.100	100	4.600	-4.500
Algemene vrije reserve	135.592	-131.278	4.315	4.315	0
Totaal beleidsdoel 9-1	145.792	-141.378	4.415	8.915	-4.500
Totaal Lasten	145.792	-141.378	4.415	8.915	-4.500
Baten					
Beleidsdoel 9-1 Algemene dekkingsmiddelen					
Groene ambities	0	250	250	250	0
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater	0	100	100	100	0
Mobiliteit	350	1.000	1.350	1.350	0
MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren	0	572	572	572	0
Algemene vrije reserve	146.035	-145.935	100	4.600	4.500
Totaal beleidsdoel 9-1	146.385	-144.013	2.372	6.872	4.500
Totaal Baten	146.385	-144.013	2.372	6.872	4.500
Saldo lasten en baten Ambitie 9	-593	2.635	2.043	2.043	0

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Niet van toepassing.

Subsidies

Niet van toepassing.

Overzicht Organisatie

Overzicht Organisatie zijn de overheadkosten die bestaan uit alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Zie de [paragraaf Bedrijfsvoering](#) voor verdere informatie.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' bestaat uit 2 delen:

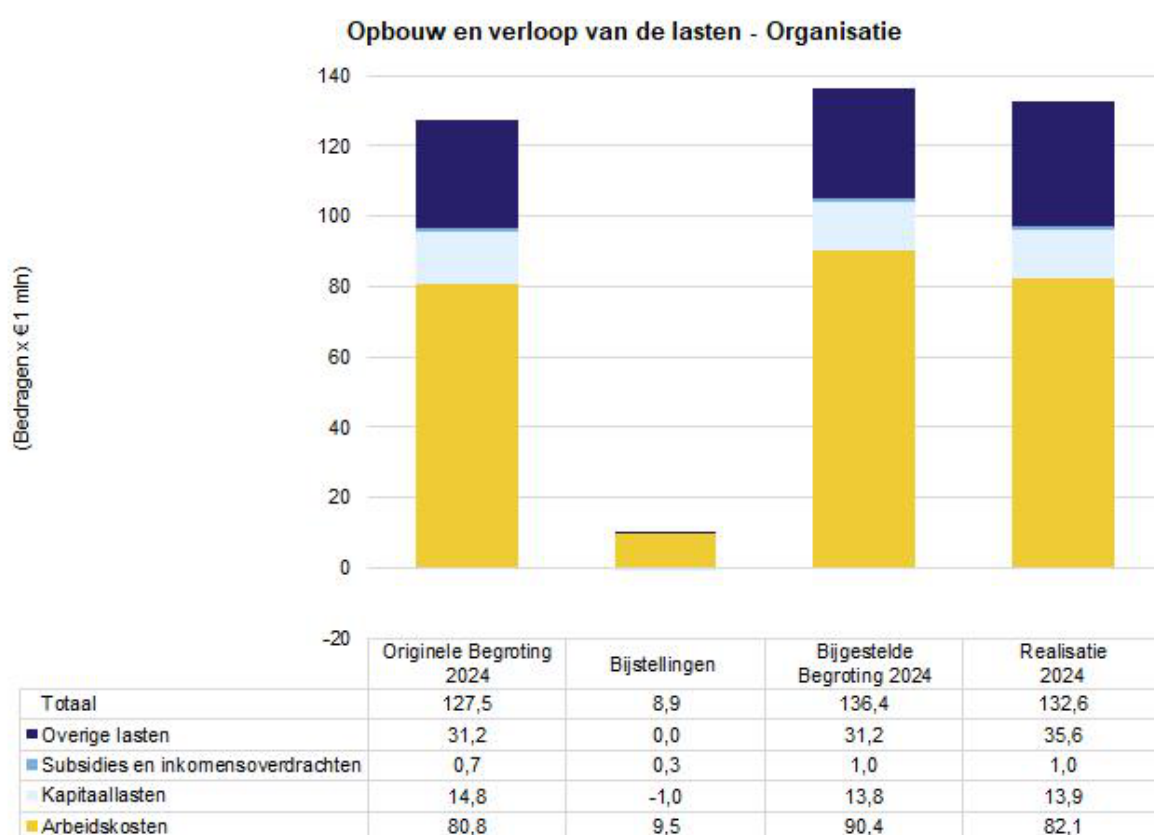
- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De aanpassingen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek laat zien hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit.
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën.

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Duurzame organisatie					
Een duurzame informatievoorziening en digitalisering	30.283	-1.220	29.063	29.512	-449
Maatschappelijk betrokken werkgeverschap en wendbaar daadkrachtige organisatie	72.698	9.654	82.352	76.993	5.359
Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland	18.485	98	18.583	18.820	-238
Een solide financieel en juridisch beleid	3.562	335	3.897	4.704	-807
Inkoop en subsidies	386	-15	371	1.344	-973
Communicatie	2.117	50	2.167	1.475	692
Totaal	127.531	8.902	136.433	132.849	3.584
Baten					
Duurzame organisatie					
Een duurzame informatievoorziening en digitalisering	0	0	0	115	115
Maatschappelijk betrokken werkgeverschap en wendbaar daadkrachtige organisatie	331	-255	76	998	922
Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland	2.787	-344	2.443	3.734	1.291
Een solide financieel en juridisch beleid	231	0	231	904	673
Communicatie	40	0	40	3	-37
Totaal	3.389	-599	2.790	5.753	2.963
Totaal lasten en baten	124.142	9.501	133.643	127.096	6.547

Toelichting lasten

Beleidsdoel Duurzame organisatie

Evenementen € 1,1 miljoen (n)	Bestaand beleid
-------------------------------	-----------------

De hogere lasten voor georganiseerde evenementen zijn doorbelast naar de ambities (zie toelichting bij de baten).

Vorming, Training en Opleiding (VTO) € 1 miljoen (v)	Bestaand beleid
--	-----------------

In 2024 is de organisatie aangepast naar domeinen en professionele teams. Dat zorgde voor minder maatwerk op het gebied van leren en ontwikkelen. Daarnaast is er veel minder geld uitgegeven aan leiderschapstrainingen omdat de leergang in dit kader is gestopt.

Diverse kleine afwijkingen € 2,6 miljoen (v)	Bestaand beleid
--	-----------------

Het betreft de volgende kleine afwijkingen:

- Persoonlijk Individueel Maatwerk (PIM) € 0,4 miljoen
- reizen en mobiliteit € 0,2 miljoen
- bewaking en beveiliging € 0,2 miljoen
- energie € 0,3 miljoen

- onderhoud gebouwen € 0,3 miljoen
- huisvestingsvisie € 0,4 miljoen
- onderzoeken € 0,3 miljoen
- specialistisch advies € 0,1 miljoen
- financiële processen en systemen € 0,3 miljoen

Apparaatslasten € 1,3 miljoen (v)

Bestaand beleid

Door enkele openstaande vacatures zijn de apparaatslasten van de vaste formatie lager dan verwacht. De verschillen in apparaatslasten zijn op totaalniveau toegelicht in de [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Toelichting baten

Beleidsdoel Duurzame organisatie

Evenementen €0,9 miljoen (v)

Bestaand beleid

De hogere baten voor georganiseerde evenementen betreft de doorbelasting naar de ambities (zie toelichting bij de lasten).

Diverse kleine afwijkingen € 0,6 miljoen (v)

Bestaand beleid

Het resterende voordelige verschil komt door diverse kleine afwijkingen.

Apparaatslasten € 1,5 miljoen (v)

Bestaand beleid

Door enkele openstaande vacatures zijn de apparaatslasten van de vaste formatie lager dan verwacht. De verschillen in apparaatslasten zijn op totaalniveau toegelicht in de [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in [Bijlage 1](#).

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Vershil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 8-1 Duurzame organisatie					
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0		0	147	-147
Totaal beleidsdoel 8-1	0	0	0	147	-147
Totaal Lasten	0	0	0	147	-147
Baten					
Beleidsdoel 8-1 Duurzame organisatie					
Reserve Ontwikkelopgave natuur	0		0	0	0
NatuurNetwerk Nederland	0		0	0	0
Totaal beleidsdoel 8-1	0	0	0	0	0
Totaal Baten	0	0	0	0	0
Saldo lasten en baten Ambitie 8	0	0	0	146	-146

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Zuid-Holland heeft een (klein) aandeel in de N.V. Bank Nederlandse Gemeenten en de Nederlandse Waterschapsbank NV. Het doel is om toegang te hebben tot de kapitaal- en geldmarkt. Hierdoor kan Zuid-Holland genoeg geld lenen tegen zo laag mogelijke kosten.

Subsidies

Zie [paragraaf Subsidies - Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie](#).

Onvoorzien

In de actuele methode van risicomanagement mogen risicobuffers niet worden gestapeld. Daarom is er geen ruimte voor een structurele algemene post onvoorzien. Binnen project- en programmareserves en de bufferreserve weerstandscapaciteit zijn al voldoende incidentele middelen voor het afdekken van incidentele risico's. Ook zijn er andere bronnen voor structurele weerstand zoals onbenutte belastingcapaciteit. De post onvoorzien is daarom als nihil opgenomen.

Vennootschapsbelasting

Door de invoering van de Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen is de provincie vanaf 2016 in beginsel belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting (vpb). Publiekrechtelijke rechtspersonen en overheidsstichtingen moeten per activiteit beoordelen of met de uitoefening van de betreffende activiteit een onderneming wordt gedreven in vennootschapsrechtelijke zin. Dit betekent dat vpb afgedragen moet worden over structureel winstgevende activiteiten.

Sinds het boekjaar 2016 dient de provincie Zuid-Holland jaarlijks een aangifte vpb in. Door haar deelname in een tweetal commanditaire vennootschappen (cv's) drijft zij een onderneming voor de vpb en is sprake van een vpb-plicht.

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Vershil begroot vs realisatie
Vennootschapsbelasting	0	16	16	53	-37
Totaal	0	16	16	53	-37

Indikatoren

Wettelijke indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn gebaseerd op de [Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 10 november 2017, nr. 2017-0000031576](#), tot vaststelling van de beleidsindicatoren die door provincies in de ambities en ambitieverantwoording worden opgenomen.

<i>Voortgang en trends</i> In lijn met de wens naar een transparante en open provincie is net als vorig jaarverslag de voortgang van de effecten van ons beleid inzichtelijk gemaakt (de indicatoren). We doen dit door een signalering te geven in de voortgang en de trend van de indicatoren.				
Voortgang	 onbekend	 goed	 aandachtspunt	 niet volgens planning
Trend	 onbekend	 stabiel	 positieve ontwikkeling	 negatieve ontwikkeling
Voortgang: Met een stoplichtscore geven we aan of een streefwaarde volgens planning is gehaald. Deze score wordt daarna verder toegelicht (cijfermatig zoals percentages, bedragen, hectares; alsook in tekst). Het hoeft niet zo te zijn dat de meetwaarde minimaal gelijk moet zijn aan de streefwaarde om een goed te kunnen scoren. Dat hangt af van het uitgangspunt dat bij de bepaling van de streefwaarde is gehanteerd. In de toelichting wordt dat inzicht verschaft. Bijvoorbeeld als de streefwaarde is om 26.850 m² te scoren en de meetwaarde is 26.700 m² kan deze als goed zijn neergezet. Trend: Bij de weergave van de trend is gekeken naar hoe de meetwaarde zich heeft ontwikkeld ten opzichte van de vorige meting. Dit kan positief of negatief zijn. De grafische weergave geeft direct duidelijk weer hoe de trend is. In sommige gevallen is een lagere meetwaarde namelijk juist een positieve ontwikkeling.				

Voortgang	Trend	Ambitie	Omschrijving	Nulmeting	Streefwaarde 2024	Meetwaarde 2024
		1	Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht	PM	0	0
		1	Opkomst verkiezingen	PM	55%	N.v.t.
		2	Waardering openbaar vervoer op basis van de Klantenbarometer	7,5	≥ landelijk gemiddelde 2024	7,9 (landelijk gemiddelde 7,8)
		3	Totale emissie broeikasgassen in Zuid-Holland (Mton)	40 Mton	33	36
		3	Totale productie van hernieuwbare energie in Zuid-Holland (PJ)	13.4 PJ	41	34
		4	Procentuele groei bruto regionaal product (BRP)	PM	1,3	1,5
		4	Procentuele werkgelegenheid	PM	72,3	73,2
		4	Restauratievolume	15	11,8%	12,6%

Voortgang	Trend	Ambitie	Omschrijving	Nulmeting	Streefwaarde 2024	Meetwaarde 2024
		5	Aantal KRW-grondwaterlichamen dat aan de KRW-doelen voldoet	3	Eventueel een meting op basis van de mid-term review 2024	4
		5	Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw ingericht natuurgebied ten opzichte van de opgave	-	363	421
		5	Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw natuurgebied in beheer ten opzichte van de opgave	27.476	88	-43

Toelichting

Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht

Alle gemeenten in Zuid-Holland zijn in 2024 onder repressief toezicht geplaatst.

Opkomst verkiezingen

Er hebben in 2024 geen provinciale verkiezingen plaatsgevonden.

Waardering openbaar vervoer op basis van de Klantenbarometer

In 2024 krijgt het openbaar vervoer in Zuid-Holland een 7,9 als klantwaardering. Dit is een lichte stijging ten opzichte van 2023 toen een 7,8 werd gegeven. In 2024 krijgt het regionaal openbaar vervoer landelijk een klantwaardering van 7,8 waarmee de beoordeling gelijk was aan 2023. We voldoen aan onze doelstelling van een gelijke of hogere waardering dan het landelijke cijfer. Het rapport zelf is te downloaden vanaf de site van de [OV-Klantenbarometer](#).

Totale emissie broeikasgassen in Zuid-Holland (Mton)/Totale productie van hernieuwbare energie in Zuid-Holland (PJ)

- De CO₂-emissie cijfers zijn de totale broeikasgasemissiecijfers volgens de scope 1 'bronbenadering' (CO₂ inclusief 'overige broeikasgassen').
- In voorgaande PZH jaarrekeningen zijn voor de Emissie cijfers alleen de CO₂-emissies gerekend zonder de 'Overige broeikasgassen'.
- Bronhouder van de data en indicatoren is Omgevingsdienst DCMR volgens de 'PZH Monitor Energietransitie' jaarrapportage.
- De meetwaarde van Indicator 'Totale productie Hernieuwbare energie' is ook volgens deze rapportage.
- De jaarlijkse streefcijfers worden ieder najaar berekend via extrapolatie vanaf 2015 op basis van de laatst beschikbare data.
- Nulmeting jaar is voor indicator broeikasgasemissies 1990; voor Hernieuwbare energie is dat 2015

Conclusies/duiding Voortgang/Trend

De trend van de 2 wettelijke indicatoren PZH 'Totale emissie broeikasgassen' en 'Totale productie van hernieuwbare energie' gebruik zijn in 2023 (laatste datajaar) beiden verbeterd in vergelijking met een jaar eerder.

In 2023 is de totale uitstoot gedaald met 7%: van 38,4 in 2022 naar 35,7 Mton CO₂-eq in 2023.

De dalende uitstoot had in 2022 vooral met de hoge energieprijzen als gevolg van de Russische inval in Oekraïne te maken. In 2023 is de daling met name veroorzaakt door de verminderde elektriciteitsproductie van de (fossiele) elektriciteitssector. De uitstoot van die sector is 2,2 Mton gedaald ten opzichte van het jaar ervoor.

Het aandeel hernieuwbare energie is in 2023 gestegen tot 10,9% (of 33,5 PJ) van het energiegebruik. In 2022 was het hernieuwbare aandeel 9,1% (of 31,7 PJ)

De toename van Hernieuwbare energie is voor een groot deel te danken aan de vermindering van het finaal energiegebruik zodat het relatieve belang van hernieuwbare energie meer bijdraagt dan een daadwerkelijk uitbreiding van de HE productie.

De HE-productie van zon-PV is gegroeid van 7,0 PJ in 2022 naar 8,6 PJ in 2023 en is daarmee de grootste HE-bron. De productie door wind groeide in 2023 het hardst: van 4,7 naar 7,0 PJ.

Totale emissie broeikasgassen in Zuid-Holland (Mton)

De totale CO₂-uitstoot (scope 1) in de provincie Zuid-Holland in 2023 is 35,7 Mton. Dat is 2,7 Mton lager dan in 2022 (38,4 Mton).

Totale productie van hernieuwbare energie in Zuid-Holland (PJ)

De totale productie van hernieuwbare energie in PZH was in 2023 33,5PJ. De Totale productie hernieuwbare energie in 2022 was 31,7 PJ. Dus in één jaar tijd is een toename van 1,8PJ gerealiseerd.

Procentuele groei bruto regionaal product (BRP)

Er zijn alleen nog landelijke cijfers bekend, afzonderlijke cijfers voor Zuid-Holland zullen pas later bekend worden. Het betreft verder nu nog een prognose uit het najaar van 2024, te weten op basis van de Macro-Economische Verkenningen 2025. Na een groei in 2023 van 0,7% is de groei dit jaar sterker en komt uit op 1,5%. Vanuit het verleden was in 2023 de regionale Zuid-Hollandse groei 0,5%, iets onder het landelijke cijfer van 0,7%.

Procentuele werkgelegenheid

Er zijn alleen nog landelijke cijfers bekend (73,2%; 0,2 procentpunt hoger dan in 2023), afzonderlijke cijfers voor Zuid-Holland zullen pas later bekend worden. Het betreft nu nog een prognose uit het najaar van 2024, te weten op basis van de Macro-Economische Verkenningen 2025. De afgelopen jaren was er 0,4 procentpunt minder werkgelegenheid in Zuid-Holland dan landelijk.

Restauratievolume

Eenheid: % Rijksmonumenten (exclusief oorspronkelijke functie woonhuis), weergegeven naar de staat van het casco, categorie 'matig' en 'slecht'.

Met een KPI restauratie van 12,6% in 2024 is de streefwaarde voor dit jaar behaald. Voor de komende jaren is de verwachting dat het percentage zich als volgt ontwikkelt: 12,9% in 2025, 12,6% in 2026, en 12,5% in 2027.

Na een lichte stijging, zal er weer een lichte daling plaatsvinden. Dat is deels te verklaren door verbeterde monitoringstechnieken en betere toegang tot monumenten waardoor objecten die voorheen niet zijn opgenomen, nu wel in beeld zijn.

De portefeuille in de monitor is gegroeid. De opgave zit vooral in de erfgoedcategorieën Verdedigingswerken en Agrarische gebouwen. De verwachting is dat bij de update van de monitorgegevens in 2025 het resultaat positiever zal zijn, omdat dit aansluit bij de landelijke ontwikkeling. Toch is het verstandig om komende jaren een 'vinger aan de pols' te houden als het gaat om de ontwikkeling van de staat van onderhoud.

Aantal KRW-grondwaterlichamen dat aan de KRW-doelen voldoet

Recent, 20 december 2024, is het Koepelrapport Tussenevaluatie KRW door de Minister van IenW aan de 2e Kamer aangeboden. In het koepelrapport is de Zuid-Hollandse situatie omtrent de toestand van de 5 grondwaterlichamen onveranderd. Uit de tussenevaluatie blijkt dat er 4 grondwaterlichamen in goede toestand zijn en 1 onvoldoende. De trend is "stabiel". In 2027 vindt de eerstvolgende officiële KRW-beoordeling plaats.

Toelichting op jaarlijkse groei aantal ha nieuw in gerichte natuurgebieden

Met de inrichting van gebieden in de Krimpenerwaard en Gouwe Wiericke en ecologische verbindingsszone's is in 2024 een flinke stap voorwaarts gezet met de realisatie van 421 ha nieuwe natuur. Eerdere jaren werd duidelijk dat de realisatie van als NNN begrensde nieuwe natuur een tempoversnelling nodig had. Met deze realisatie is aangetoond dat de aanleg van nieuwe natuur in die versnelling terecht is gekomen. Met het voorbereidende werk dat in 2024 verricht is wordt er in 2025 veel werk aanbesteed en gestart met de uitvoering, waarmee het realisatietempo verder vergroot zal worden. Hiermee kan de trend als 'stabiel' geduid worden: verdere versnelling is nodig, maar het huidig realisatietempo vertoont een duidelijk stijgende lijn.

Toelichting op jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw natuurgebied in beheer

De meetwaarde over 2024 is een negatief aantal hectares. Daarmee lijkt er geen groei geweest te zijn in het oppervlakte natuurgebied dat in beheer is maar zelfs een kleine afname. De verklaring hiervoor is dat in 2024 een aantal projecten gestart zijn om de natuurkwaliteit een impuls te geven. Deze worden gedurende de uitvoering uit de beheersubsidie gehaald. Hierdoor tellen deze hectares niet mee in de berekening hoeveel oppervlakte er in beheer is. Daardoor lijkt het alsof het areaal dat in beheer is juist is afgenomen. Na uitvoering van de projecten zullen deze hectares wel weer mee gaan tellen in deze indicator. In 2025 bekijkt de provincie of de berekening van deze indicator anders kan waardoor het effect van tussentijdse kwaliteitsimpulsen de meetwaarde niet beïnvloedt.

Financiële indicatoren

In het [Financieel beeld](#) is een samenvattende tabel opgenomen van de financiële indicatoren en een duiding daarvan. Een nadere toelichting op de berekening en totstandkoming van de kengetallen is terug te vinden in een [bijlage](#) van de Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Paragrafen

Paragraaf Arbeidscapaciteit (loonkosten en inhuur)

Inleiding

In deze paragraaf geven we inzicht in de inzet van de totale arbeidscapaciteit en de daarmee samenhangende kosten. Het totaal aan kosten wordt geduid als onze budgettaire kader arbeidscapaciteit. Het budgettaire kader arbeidscapaciteit bestaat uit vaste loonkosten personeel, inhuur van externen en het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV)/detacheringen.

In deze paragraaf gaan we in op de samenstelling en de omvang van de benodigde arbeidskosten, bestaande uit:

A loonkosten personeel (formatie) van de provincie Zuid-Holland

B kosten voor de inhuur van externen

C&D kosten en baten uit detacheringen en het UWV.

De manier waarop we arbeidscapaciteit registreren, sturen en rapporteren, wordt verbeterd. De provincie ontwikkelt zich tot een opgabegegerichte organisatie die de eigen ambities verbindt en realiseert met de omgeving. Onderdeel van de ontwikkeling naar opgabegegericht werken, is dat we goed zicht hebben op de arbeidskosten die nodig zijn om de provinciale doelen te halen.

In de bijgestelde begroting en jaarstukken 2024 is de toerekening van arbeidskosten aan beleidsprestaties verwerkt op basis van een vooraf opgestelde verdeelsleutel. In 2025 wordt deze verdeelsleutel geactualiseerd op basis van het capaciteitsplan 2025.

Totaalbeeld arbeidskosten

In de onderstaande tabel is het begrote bedrag van het totale budgettaire kader arbeidscapaciteit opgenomen, onderverdeeld naar de eerdergenoemde categorieën.

Omschrijving (bedragen x € 1 miljoen)	Begroting stand NJN	Realisatie	Saldo
A. Loonkosten formatie	194,5	180,7	13,8
B. Kosten voor inhuur van externen	30,5	36,1	-5,6
C. UWV / detacheringen	0	0,3	-0,2
D. Opbrengsten uit UWV en detacheringen	0	-1,6	1,6
Totaal arbeidskosten	225,1	215,4	9,7

Arbeidscapaciteit bestaat uit de totale kosten die de provincie aan personeel uitgeeft om aan haar taken te voldoen. Dit gaat dus om mensen in loondienst en externe medewerkers. De provincie bleef in 2024 onder budget met in totaal € 9,7 miljoen. Dat komt vooral doordat de totale loonkosten onder budget zijn gebleven. Het budget externe inhuur is wel overschreden. Onder de streep zijn we in 2024 ruim onder budget gebleven. Dit heeft meerdere redenen. Bij de Voorjaarsnota 2024 zijn tijdelijk extra arbeidscapaciteitsmiddelen toegekend voor de extra capaciteitsbehoefte voor 2024 (€ 19 miljoen) en 2025 (€ 26 miljoen). En gelet op de Herbezinning en de aflopende middelen, is met wat reserve gekeken naar de arbeidscapaciteit die nodig is en die we inzetten. Het resultaat is een totale realisatie van arbeidskosten die ruim binnen het beschikbare budget is gebleven.

Toelichting op de loonkosten (A)

De loonkosten van de provincie Zuid-Holland bestaan voor het grootste deel uit de kosten voor de vaste formatie. Daarnaast is een aantal medewerkers in tijdelijke dienst. De totale loonkosten bleven € 13,8 miljoen onder budget. De belangrijkste reden daarvoor is dat de provincie in 2024 niet al haar vacatures kon vullen. De huidige krappe arbeidsmarkt zorgt voor vertragingen bij het aannemen van personeel. Ook hebben we al rekening gehouden met toekomstige budgetten.

Toelichting op de kosten voor de inhuur van externen (B)

Er zijn verschillende redenen waarom we gebruik maken van inhuur. De belangrijkste zijn:

1. snelle en tijdelijke invulling van (moeilijk vervulbare) vacatures
2. vervanging bij (langdurige) ziekte
3. ontbreken van specifieke kennis en expertise
4. tijdelijke (extra) capaciteit bij (beleids)intensiveringen en/of piekdrukke.

In 2024 is het budget externe inhuur met € 5,6 miljoen overschreden. Dit komt vooral doordat er nog steeds krapte is op de arbeidsmarkt. Het is moeilijk om vacatures te vervullen. De provincie heeft deze mensen wel echt nodig, zeker in deze tijd waar zij een aantal grote opgaven moet oppakken. Daarom kozen we ervoor om tijdelijk meer externen in te huren. Ook huurden we extra in om flexibel te kunnen inspelen op de veranderingen in het arbeidscapaciteit budget. Dit is volgens de afspraken uit het Transitieplan van zomer 2024.

Toelichting op de kosten van detacheringen en ontvangsten uit detacheringen en UWV (C en D)

Voor de inzet van arbeid maken we ook gebruik van detacheringen. We detacheren meer medewerkers naar buiten de organisatie dan dat we mensen van buiten detacheren binnen de provincie. We krijgen vergoedingen vanuit het UWV bij zwangerschap, ziekte en ouderschapsverlof. Deze uitgaven en inkomsten zijn lastig voorspelbaar en zijn daarom bijna op nul begroot. Per saldo hebben we extra inkomsten (gesaldeerd) van € 1,4 miljoen gegenereerd. De kosten en baten van detacheringen hangen nauw samen met de kosten van de formatie en de externe inhuur. Deze moeten dus in samenhang met de overige arbeidskosten worden bekeken

Paragraaf Bedrijfsvoering

De paragraaf Bedrijfsvoering geeft inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens voor de bedrijfsvoering. De dekking voor beleidsdoelstelling van deze paragraaf is onderdeel van de [Organisatie](#). Daarnaast is in deze paragraaf ook de toelichting op de rechtmatigheidsverantwoording opgenomen. De [rechtmatigheidsverantwoording](#) zelf is onderdeel van de jaarrekening.

Wat hebben we bereikt?

Beleidsdoel Duurzame organisatie

In 2024 versterkten we de bedrijfsvoering verder. We zorgden ervoor dat we het werk aan alle maatschappelijke opgaven door de provincie beter ondersteunen. We hadden vooral aandacht voor het centraal organiseren van de bedrijfsvoering. We kregen meer grip op de arbeidscapaciteit en op investeringen in de informatietransitie. We stimuleerden de verdere digitalisering van de organisatie.

In het jaar kwamen daar verschillende uitdagingen bij. We hadden een datalek en kwamen onder verscherpt toezicht staan van de Autoriteit Persoonsgegevens. Dat vroeg veel aandacht en inzet. De snelle digitalisering en de opkomst van AI zijn ontwikkelingen die we goed moeten bijhouden. Waar het kansen biedt, moeten we die pakken.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, vertaalden we elk beleidsdoel in een aantal beleidsprestaties. Die beschrijven we hieronder.

Beleidsprestatie Een duurzame informatievoorziening en digitalisering

In 2024 nam het belang sterk toe van een duurzame informatievoorziening en digitalisering. Daarmee kunnen we onze maatschappelijke opgaven beter realiseren. De stroom aan informatie, data en opslag neemt enorm toe. De wetgeving rond privacy, informatieveiligheid, digitale toegankelijkheid en transparantie vraagt steeds meer van de organisatie en onze medewerkers. We houden ons ook bezig met het onderzoeken van nieuwe technologische mogelijkheden zoals AI/ChatGPT. Hierop zullen diverse systemen aangepast en vernieuwd moeten worden.

Dat merken we vooral bij het oplossen van het datalek in ons Document Management Systeem (DMS). We staan al geruime tijd onder verscherpt toezicht van de Autoriteit Persoonsgegevens. Ons DMS is destijds opgezet op basis van het principe dat alle documenten algemeen toegankelijk moeten zijn voor alle medewerkers ('Open tenzij'). Dit uitgangspunt past niet meer bij de Algemene Verordening Gegevensbeheer (AVG). Daarin staat dat medewerkers alleen toegang mogen hebben tot documenten met privacygevoelige gegevens als dit nodig voor hun werkzaamheden. We verwachten dat het lek eind tweede kwartaal 2025 is gedicht. We begonnen met een project om het belang van privacy bij al onze medewerkers onder de aandacht te brengen. Dit project ronden we waarschijnlijk eind 2026 af. Het dichten van het interne datalek en het vergroten van de aandacht voor privacy vroeg veel van onze medewerkers in 2024. Ook in 2025 zal dit nog veel aandacht vragen.

In 2023 begonnen we met het programma Informatietransitie om onze informatievoorziening op orde te krijgen. In 2024 stelden we binnen dit programma de noodzakelijke kaders vast. Met de systeeminrichting conform deze kaders "by design" voldoen we aan wetgeving op het gebied van privacy (AVG), openbaarmaking volgens de Wet open overheid (WOO) en de Informatie- en databeheer (Archiefwet). We zetten aanbestedingen uit en sloten (raam)contracten af met leveranciers om:

- a. de technische omgeving te ontwikkelen en duurzaam in te richten met expertise en technologie van Microsoft.
- b. de data en informatie die PZH heeft, op te schonen en weg te halen waar dat kan.

- c. documenten automatisch te controleren op privacy-gevoelige inhoud, en documenten automatisch te classificeren op het juiste niveau van vertrouwelijkheid met behulp van geavanceerde tooling en speciale technologie
- d. een toekomstbestendig Microsoft365 samenwerkingsplatform op te zetten. Hierbij hoort ook een kennisbank voor het Domein Uitvoering. Het samenwerkingsplatform is de basis voor alle andere P-team en Opgavegerichte omgevingen.
- e. De databoard en het dataoffice zijn als overlegstructuren en communicatiekanalen ingericht. Daarmee is een werkwijze ontstaan waar collega's alle datagedreven initiatieven kunnen afstemmen en prioriteren.

Informatieveiligheid en privacy waren belangrijke aandachtspunten in 2024. Beide punten vragen de komende jaren ook nog veel aandacht en energie. Om de cyberweerbaarheid te vergroten en maatschappelijke verstoring te voorkomen, heeft de Europese Unie de NIS2-richtlijn (Network and Information Security Directive) aangenomen. NIS2 legt strengere eisen op en ook onze organisatie moet daaraan voldoen. In Nederland wordt NIS2 opgenomen als de Cyberbeveiligingswet (Cbw). Deze wordt naar verwachting van kracht in kwartaal 2 of 3. In 2024 hebben we daarvoor de voorbereidingen gedaan. In 2025 zetten we stappen om aan de NIS2 te gaan voldoen.

In 2024 is de inrichting van onze werkplekken verbeterd. Het resultaat is een moderne en snelle werkomgeving voor alle medewerkers. Deze werkomgeving is klaar voor nieuwe ontwikkelingen zoals het gebruik van AI-functionaliteiten.

Beleidsprestatie Maatschappelijk betrokken werkgeverschap en wendbaar daadkrachtige organisatie

Wij werken er hard aan om een duurzame, professionele en toekomstgerichte organisatie te zijn. Een organisatie die aantrekkelijk is om voor te werken en die proactief inspeelt op nieuwe ontwikkelingen en veranderende omstandigheden. Daarvoor is een modern werkgeverschap nodig, gecombineerd met een strategisch HR-beleid voor organisatieontwikkeling en voor het versterken van de kracht en ontwikkeling van onze medewerkers. Samen bouwen we aan een toekomstbestendig Zuid-Holland, waarin brede welvaart en innovatie centraal staan.

Innovatieve Inzet op Maatschappelijke Doelen

Met de maatschappelijke veranderingen en de krapte op de arbeidsmarkt, zetten we in op innovatie en behoud van medewerkers. We blijven investeren in ons traineeprogramma, waarbij jonge, getalenteerde mensen een tweejarig leer-werktraject doorlopen. Zo zorgen we voor een doorlopende instroom van nieuwe kennis en vaardigheden. We voeren de Participatiewet uit om meer mensen met een arbeidsbeperking een volwaardige plek in onze organisatie te geven.

Gezondheid, Vitaliteit en Levensfasebewust Beleid

We inspireren, stimuleren en faciliteren alle medewerkers om gezond en vitaal te leven en te werken. Dat doen we met algemene en met op maat gemaakte ondersteuning, voor de medewerkers zelf en voor de teams. Medewerkers die fysiek of mentaal niet meer in staat zijn om tot hun pensioengerechtigde leeftijd te werken, bieden we een oplossing die bij hun situatie past. Dat hoor bij ons 'levensfasebewust personeelsbeleid'. Dit doen we binnen de kaders van de geldende wet- en regelgeving en met een speciaal gereserveerd budget voor ondersteuning op maat.

Samen Werken aan Onze Gezamenlijke Toekomst

Wij geloven dat onze medewerkers de sleutel zijn tot het succes van Zuid-Holland. Daarom investeren we in hun constante ontwikkeling, welzijn en betrokkenheid. Door strategische personeelsplanning en een sterk HR-beleid zorgen we voor een werkomgeving waarin talent kan bloeien en innovatie wordt gestimuleerd. We zorgen voor een optimale inzet van medewerkers om onze gezamenlijke doelen te realiseren.

Onze organisatie is adaptief, warm-zakelijk en gefocust op elkaar verbeteren. We werken toe naar een flexibele organisatie waarbij we onze capaciteit aanpassen aan veranderende omstandigheden. Dit betekent dat we onze processen en systemen zo inrichten dat ze flexibel zijn en gericht op de toekomst.

Opgaven voor Mens en Organisatie

Onze focus ligt op vier strategische opdrachten:

1. Constante professionalisering van medewerkers. We zorgen ervoor dat medewerkers hun professionele capaciteiten versterken. Dat doen we om de kwaliteit van onze dienstverlening te blijven verbeteren en om onze positie in de samenleving te versterken.
2. Sturing op arbeidscapaciteit. We zorgen voor een optimale inzet van onze medewerkers om onze strategische doelen te bereiken. De nadruk ligt op inzicht in en beheersbaar houden van ons personeelsbestand binnen de financiële grenzen van de provincie.
3. Organisatieontwikkeling. We blijven de organisatie verbeteren en vernieuwen. Zo sluiten we beter aan bij veranderende maatschappelijke vraagstukken. We stimuleren een cultuur van voortdurende verbetering en innovatie.
4. HR-Basisdienstverlening. We bieden een stevige basis van HR-diensten. Die steunen de dagelijkse operationele behoeften en voldoen aan de strategische doelstellingen.

Samen, met de inzet van al onze medewerkers, bouwen wij aan een krachtig Zuid-Holland dat klaar is voor de toekomst. We blijven luisteren naar onze omgeving, tonen lef en maken keuzes die bijdragen aan een provincie waar iedereen trots op kan zijn.

Beleidsprestatie Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland

Huisvesting

In 2024 werkten we aan onderwerpen die voor andere domeinen van belang zijn. Huisvesting ontwikkelde nieuwe huisvestingsplannen die inmiddels zijn vastgesteld. Op basis van die plannen loopt de realisatie door in 2025 van nieuwe huisvesting per domein. Huisvesting voerde onderhandelingen met de zittende huurders om nieuwe, langlopende huurcontracten af te spreken.

Vastgoed

Vastgoed werkte plannen uit voor de verdere verduurzaming (CO₂-reductie) van het provinciehuis en de buitenlocaties. Die verduurzaming pasten we onder meer toe bij de realisatie van de nieuwe verkeerscentrale Koningspoort.

Regie

Vanuit de aanbestedingen die in 2023 zijn afgerond zijn in 2024 belangrijke implementatie afspraken gemaakt die de opmaat zijn voor verdere uitrol en professionalisering naar sturing op basis van een regieorganisatie. Dit zal de komende jaren ook bij andere contracten zijn beslag krijgen (multiservicecontracten). Een belangrijk voorbeeld hiervan zijn de afspraken die zijn gemaakt met de BAM waar het gaat over het beheer en onderhoud van het vastgoed op basis van het MJOP. Daarnaast is er vanuit contractmanagement ook een start gemaakt met nieuwe aanbestedingen voor warme dranken en de leaseauto's.

Wagenparkbeheer

Wagenparkbeheer zorgde voor een nieuwe vloot aan bedrijfsauto's voor de weginspecteurs.

Kunst

Het facilitair subdomein 'Kunst' stelde belangrijke, maatschappelijke tentoonstellingen samen over onder meer Corona, het slavernijverleden en de joodse tafel.

Beleidsprestatie Een solide financieel en juridisch beleid

Om onze ambities in de begroting waar te kunnen maken, moeten we keuzes maken. Het uitgangspunt is een betrouwbaar financieel en juridisch beleid voor de lange termijn. Dat betekent dat de lasten voor onze inwoners niet hoger zijn dan nodig is en dat de inkomsten en uitgaven voor meerdere jaren structureel in evenwicht zijn. Om onze inkomsten uit het provinciefonds te verbeteren, vroegen wij in 2024 bij onze fondsbeheerder meerdere keren aandacht voor de invoering van het nieuwe verdeelmodel. We kregen erkenning voor de weeffout in het bestaande model voor de verdeling van het provinciefonds.

We werkten in 2024 verder aan het vergroten van het inzicht in de provinciale financiën. We hielpen de organisatie om de inkomsten en uitgaven realistisch te begroten. Een belangrijk punt daarbij was realisatiekracht, ofwel de mate waarin wij de begrote baten en lasten ook daadwerkelijk realiseren. We zochten samen met de statenleden naar verschillende mogelijkheden om de begroting en jaarrekening beter op elkaar aan te laten sluiten en de verschillen duidelijker te verklaren. Bijvoorbeeld door in de voorjaarsnota en najaarsnota een onderscheid te maken tussen beïnvloedbare en niet beïnvloedbare afwijkingen in de realisatie.

Daarnaast leverden we de Planning & Control-producten op: voorjaarsnota, kadernota, begroting, najaarsnota, jaarstukken. We adviseerden op juridisch en financieel gebied over onder andere (ingewikkelde) financieringsvormen, vaak in relatie tot staatssteun, Europese aanbestedingen en bezwaar- en beroepschriften.

Beleidsprestatie Inkoop en subsidies

In 2024 lag de focus op invoering van het actieplan Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI) en de ambities die daarin staan. Ook gingen we in 2024 verder met de professionalisering van inkoop. We kunnen dan beter voldoen aan de professionele eisen voor tot doelmatigheid en rechtmatigheid. Die eisen komen door de toenemende decentralisatie vanuit het Rijk en door de verschillende maatschappelijke thema's zoals klimaatadaptatie, informatieveiligheid en privacy. Een voorbeeld daarvan is de grotere rol van inkoop bij meervoudig onderhandse aanbestedingen. Hierbij kun je 3 marktpartijen benaderen om een aanbod te doen of offerte uit te brengen voor dezelfde opdracht. We begonnen met een inhuurdesk. Dat helpt bij het rechtmatiger en doelmatiger inkopen van externe inhuur en bij het inzichtelijk maken van de data over inhuur. De inhuurdesk moet de plek worden waar kennis en kunde over inhuur beschikbaar is van advisering tot onboarding.

Elk jaar verstrekt de provincie veel subsidies om Zuid-Holland mooier of beter te maken. Het is belangrijk dat de provincie dit geld goed en eerlijk verdeelt. Hiervoor zijn duidelijke regels nodig. In 2024 werkten we hard aan een verbetering van de subsidieregels. Met ingang van 1 januari 2025 zijn deze 3 nieuwe regels ingegaan: de Algemene subsidieverordening, de Beleidsregel toezicht en handhaving subsidieverstreking en het Algemeen accountantsprotocol verantwoording van subsidies. De regelgeving is daardoor duidelijker en eenvoudiger geworden. We werkten ook aan betere informatie die beter te vinden is. Het openbaar subsidieregister is technisch gemoderniseerd. Het geeft een bijgewerkt en transparant inzicht in de subsidies die de provincie verstrekt heeft.

Beleidsprestatie Communicatie

De beleidsprestatie Communicatie heeft een aantal centrale communicatieopdrachten binnen de provincie. In 2024 investeerden we in de toegankelijkheid van onze website, door teksten in begrijpelijke taal en het toevoegen van een vertaalfunctie. We investeerden ook in de zichtbaarheid van de provincie, onder andere tijdens een aantal netwerkevenementen, op het Festival van de Toekomst in Rotterdam en bij de Tour de France Femme.

Met het budget voor deze beleidsprestatie betalen we ook een aantal zaken voor de hele provincie. Zo huren we printers en kopen we toners, papier en enveloppen, betalen we een aantal abonnementen op (juridische) databases, kranten en tijdschriften en leveren we beeldmateriaal, een huisstijl en een beeldbank.

We zien een forse onderbesteding in de beleidsprestatie Communicatie. Dat heeft voor een belangrijk deel te maken met verplichtingen die we in 2024 zijn aangegaan maar die pas in 2025 tot resultaten leiden (en dan ook pas geboekt mogen worden).

Toelichting op de rechtmatigheidsverantwoording

Inleiding

In de jaarrekening is in het onderdeel '[11. Rechtmatigheidsverantwoording](#)' de rechtmatigheidsverantwoording opgenomen van het college van Gedeputeerde Staten. Daarin meldt het college dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten en ook de balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Bij de uitvoering van de rechtmatigheidscontrole zijn wel een aantal afwijkingen geconstateerd. Het saldo van deze afwijkingen is hoger dan de verantwoordingsgrens. Hierdoor moeten de geconstateerde afwijkingen expliciet vermeld worden in de rechtmatigheidsverantwoording zelf. Deze afwijkingen worden door ons toegelicht in deze paragraaf. Daarnaast geven wij ook aan welke acties wij ondernemen om deze afwijkingen in de toekomst te voorkomen. Deze toelichting is in het vervolg van deze paragraaf opgenomen onder 'Toelichting op wettelijk verplichte onderwerpen met betrekking tot rechtmatigheid'.

Verder geven we ook overige informatie met betrekking tot de (financiële) rechtmatigheid. Die onderwerpen zijn wettelijk gezien niet verplicht, maar met Provinciale Staten is afgesproken om hierover wel informatie te delen. Dat is in het vervolg van deze paragraaf opgenomen onder 'Toelichting op niet-wettelijk verplichte onderwerpen met betrekking tot rechtmatigheid'.

Bij het schrijven van de toelichtingen hielden we ons aan de door Provinciale Staten op 13 december 2023 vastgestelde [kaders voor de rechtmatigheidsverantwoording](#). Deze kaders zijn gebaseerd op de regelgeving van de commissie Besluit begroting en verantwoording (BBV). Voor de overschrijdingen van de begroting is in genoemde kaders bepaald dat iedere overschrijding van de begrote lasten onrechtmatig is. Daarbij moet wel onderscheid gemaakt worden in 'acceptabele' en 'niet-acceptabele' overschrijdingen.

Acceptabele overschrijdingen

Overschrijdingen zijn acceptabel als ze voldoen aan de in de kaders opgenomen voorwaarden. Die voorwaarden zijn:

- Er is sprake van een overschrijding waarbij direct gerelateerde baten de overschrijding compenseren.
- Er is sprake van een overschrijding op een open-einde regeling.
- De overschrijding is door Provinciale Staten geautoriseerd door middel van de vaststelling van een tussentijdse rapportage.
- De afwijking past binnen het door Provinciale Staten geaccordeerde beleid en is kleiner dan de rapporteringsgrens.

Deze overschrijdingen worden opgenomen in de rechtmatigheidsverantwoording (voor zover de verantwoordingsgrens is overschreden), maar worden niet nader toegelicht in het vervolg van deze paragraaf bedrijfsvoering.

Niet-acceptabele overschrijdingen

Alle andere overschrijdingen van de begrote lasten zijn niet acceptabel. Niet-acceptabele overschrijdingen worden ook opgenomen in de rechtmatigheidsverantwoording (voor zover de verantwoordingsgrens is overschreden) én worden toegelicht in het vervolg van deze paragraaf bedrijfsvoering.

Toelichting op wettelijke onderwerpen met betrekking tot rechtmatigheid

Begrotingsonrechtmatigheid

Onderdeel begroting	Totale begroting (bedragen x € 1 miljoen)	Totale afwijking	Onrechtmatig, maar acceptabel	Onrechtmatig, niet acceptabel
Beleidsdoel 2-2	159,3	16,7	16,7	-
Beleidsdoel 4-1	37,9	1,5	-	1,5
Beleidsdoel 7-1	76,8	1,2	1,2	-
Beleidsdoel 1-1	27,5	1,1	-	1,1
Totaal		20,5	17,9	2,6

Kaders rechtmatigheidsverantwoording

In hun vergadering van 13 december 2023 hebben Provinciale Staten de kaders voor het opstellen van de rechtmatigheidsverantwoording vastgesteld. Het uitgangspunt hierbij is de 'nadere toelichting begrotingsrechtmatigheid' die de commissie BBV op 2 november 2023 heeft gepubliceerd. Mede op basis van deze nadere toelichting hebben Provinciale Staten in hun vergadering van 13 december 2023 de kaders vastgesteld voor rechtmatigheidsverantwoording (zie artikel 5 van de 'Kaders rechtmatigheidsverantwoording')

Deze kaders zijn gebruikt bij de weging van de afwijkingen die zijn geconstateerd bij de controle op de begrotingsrechtmatigheid 2024. Deze afwijkingen worden hierna nader toegelicht.

Beleidsdoel 2-2

Totale begroting (bedragen x € 1 miljoen)	Totale afwijking	Onrechtmatig, maar acceptabel	Onrechtmatig, niet acceptabel
159,3	16,7	16,7	-

Oorzaak:

De geconstateerde overschrijding kent twee oorzaken: i) een versnelling van het onderhoudsprogramma en ii) de administratieve afwikkeling van het project Peursumsebrug en wijziging Hartelcorridor.

Ad i) à € 13,1 miljoen

Het meerjarig onderhoudsprogramma stellen we jaarlijks bij op basis van nieuwe kennis over projecten en de staat van onze infrastructuur. In 2024 hebben we bij voorjaarsnota daarom een bedrag van € 37 miljoen doorgeschoven naar 2025 en 2026. In 2024 konden door verschillende oorzaken toch meer projecten en onderhoud (€ 19,1 miljoen nadelig) worden uitgevoerd aan bijvoorbeeld de N468 en de Julianasluis. Dit kon omdat onder andere de voorbereidingstijd korter was dan verwacht, de aannemer sneller heeft gewerkt en de gunstige weersomstandigheden in het najaar.

Niet alle geplande uitgaven zijn in 2024 gedaan (€ 4,4 miljoen voordelig). Een aantal oorzaken hiervoor zijn:

- Er zijn minder storingen en calamiteiten opgetreden bij wegen, bruggen, vaarwegen en dynamisch verkeersmanagement. Daarnaast hebben we minder aan gladheidsbestrijding hoeven doen.
- Het baggeren van bermsloten is nog niet volledig uitgevoerd.
- Een deel van de onderzoeken en inspecties zijn voorbereid, maar nog niet uitgevoerd. Daarnaast is er minder verkeersdata ingewonnen.

In 2025 en latere jaren zal het meerjarenprogramma en de begroting hierop worden aangepast.

Daarnaast was sprake van incidenteel lagere lasten op het onderhoud van gebouwen en op de inzet van inhuur binnen dit beleidsdoel van in totaal € 1,7 miljoen voordelig.

Per saldo resulteren deze voor- en nadelen tot een hoger lastenbedrag van € 13,1 miljoen dat betrekking heeft op het onderhoudsprogramma. Deze hogere lasten worden als 'acceptabel' aangemerkt, omdat ze gecompenseerd worden door direct gerelateerde baten via een onttrekking aan de egalisatiereserve Beheer en Onderhoud.

Ad ii) à € 3,6 miljoen

Uit onderzoek is gebleken dat de verbreding van de Peursumsebrug niet noodzakelijk is. Daarom hebben we besloten de verbreding van de Peursumsebrug voorlopig uit te stellen.

Door grootschalige werkzaamheden in de omgeving van de Hartelcorridor besloten we het grootschalige onderhoud uit te stellen. De scope van de Hartelcorridor is aangepast om de betrouwbaarheid van de brug op voldoende niveau te houden tot aan het onderhoud.

De voorbereidingskosten die al gemaakt zijn mogen daardoor niet worden geactiveerd maar komen ten laste van de exploitatie (algemene middelen). Daarentegen treden de toekomstige structurele kapitaallasten niet op en valt de dekking hiervoor vrij naar de algemene middelen.

De hogere lasten worden als 'acceptabel' aangemerkt, omdat hiervoor een krediet beschikbaar is gesteld door Provinciale Staten. De gedane uitgaven zijn passend binnen het gestelde kredietbudget, maar worden op grond van de verslaggevingsregels in de exploitatie verantwoord in plaats van op de balans.

Beheersmaatregel:

Ad i)

In de Voorjaarsnota 2025 vindt de besluitvorming plaats over het afschaffen van de financiële gesloten systemen. Als onderdeel daarvan wordt ook voorgesteld om voorzieningen in te stellen voor het groot onderhoud aan de provinciale infrastructuur en vaarwegen. De lasten van groot onderhoud komen dan direct ten laste de voorziening (balans) in plaats van via de exploitatie. Eventuele fluctuaties in de besteding van het groot onderhoud leiden dan niet langer tot een begrotingsonrechtmatigheid.

Ad ii)

Als de uitvoering van investeringsprojecten anders loopt dan vooraf was begroot, dan wordt dit via de reguliere P&C-cyclus verwerkt. We blijven daarbij aandacht schenken aan eventuele boekhoudkundige effecten. Deze wijzigingen kunnen echter niet meer verwerkt worden in de huidige P&C-cyclus nadat de Najaarsnota is toegestuurd aan PS. Via het project 'Investerings in Zicht' voeren we in het najaar van 2025 met PS het gesprek over bestaande en eventueel te wijzigen kaderstelling voor kredieten, waarvoor deze voorbeelden vanuit de praktijk input zijn.

Beleidsdoel 4-1

Totale begroting (bedragen x € 1 miljoen)	Totale afwijking	Onrechtmatig, maar acceptabel	Onrechtmatig, niet acceptabel
37,9	1,5	-	1,5

Oorzaak:

De geconstateerde overschrijding betreft een overschrijding van het lastenbudget voor subsidies en inkomensoverdrachten. Op grond van de verslaggevingsregels zijn er al lasten verantwoord in 2024, terwijl in de begroting de inschatting was gedaan dat deze lasten pas in 2025 worden verantwoord. Dit betreft subsidies van de voucherregeling EFRO en Interreg, Life Sciences, Energie op bedrijventerreinen, en de MIT-regeling.

Beheersmaatregel:

De overschrijding van het lastenbudget in 2024 wordt gecompenseerd door een vrijval van het lastenbudget in 2025. Deze vrijval is opgenomen als negatieve beklemming van het voorstel tot budgetoverheveling bij de

Jaarstukken 2024. Bij het opstellen van de Najaarsnota 2025 besteden we extra aandacht aan de verwachte lastneming van te verstrekken subsidies. Als het nodig is stellen we de begroting hierop bij.

Beleidsdoel 7-1

Totale begroting (bedragen x € 1 miljoen)	Totale afwijking	Onrechtmatig, maar acceptabel	Onrechtmatig, niet acceptabel
76,8	1,2	1,2	-

Oorzaak:

De geconstateerde overschrijding betreft een saldering van zes beleidsprestaties. Het belangrijkste onderdeel van dit saldo betreft de overschrijding van het lastenbudget door het verwerken van de definitieve lasten van specifieke uitkeringen. Die informatie was niet tijdig beschikbaar om in de Najaarsnota te kunnen verwerken. Dit betreft deels lasten vanuit 2023 die pas een jaar later, vanwege de SiSa verantwoording van de Omgevingsdiensten, verwerkt worden bij de provincie. En deels de nieuw ontvangen specifieke uitkering over 2024 die pas ná de Najaarsnota 2024 werd beschikt door het ministerie.

Deze hogere lasten worden als 'acceptabel' aangemerkt, omdat ze gecompenseerd worden door direct gerelateerde baten.

Beheersmaatregel:

Beschikkingen van specifieke uitkeringen worden gedurende het jaar vanuit de ministeries verstrekt. Indien mogelijk worden ze verwerkt via de reguliere P&C-cyclus van de provincie. Beschikkingen die worden ontvangen na het opstellen van de Najaarsnota kunnen in de huidige systematiek echter niet meer in de begroting worden verwerkt. In de [ontwikkelagenda financiële kaderstelling \(update 2025\)](#) hebben we al aangegeven dat we, als onderdeel van de doorontwikkeling van de P&C cyclus, uiterlijk in het derde kwartaal van 2025 met voorstellen komen of, en op welke wijze, dergelijke ontwikkelingen nog in de begroting van het lopende jaar verwerkt kunnen worden.

Beleidsdoel 1-1

Totale begroting (bedragen x € 1 miljoen)	Totale afwijking	Onrechtmatig, maar acceptabel	Onrechtmatig, niet acceptabel
27,5	1,1	-	1,1

Oorzaak:

De geconstateerde overschrijding betreft een saldering van twee beleidsprestaties. Het belangrijkste onderdeel van dit saldo betreft de overschrijding van de lasten inzake de inwerkingtreding van de Omgevingswet. Dit heeft extra inhuur en inzet gevraagd om de systemen werkend te krijgen en te kunnen publiceren naar het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). De inwerkingtreding en het op orde brengen van de ambtelijke organisatie heeft ook extra inzet gekost, met name om alle fasen van de beleidscyclus van onderzoek tot evaluatie goed in de werkprocessen te borgen.

Beheersmaatregel:

De overschrijding van het lastenbudget op dit beleidsdoel betreft vooral arbeidskosten, waaronder de inzet van externe inhuur. Op het totaal van de arbeidskosten is echter sprake van een onderbesteding, zoals is toegelicht in de [paragraaf Arbeidscapaciteit](#). Bij het opstellen van de Najaarsnota 2025 besteden we extra aandacht aan de wijze waarop de sturing op het totaal van de arbeidskosten zich verhoudt tot de realisatie op de afzonderlijke beleidsdoelen. Als het nodig is stellen we de begroting hierop bij.

Investeringskredieten

Oorzaak:

In de Voorjaarsnota 2024 is gemeld dat er voor het planmatig beheer en onderhoud behoefte is aan investeringsmiddelen. Om daarin te kunnen voorzien is in het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI) 2025-20239 voor € 57,6 aan meerjarige investeringsprojecten omgezet in exploitatieprojecten. Die lasten worden gedekt vanuit de reserve Mobiliteit. De vrijkomende investeringsmiddelen zijn toegevoegd aan het investeringskrediet voor beheer en onderhoud. Bij de controle op de concept-jaarrekening constateerde de accountant dat deze omzetting van investeringsmiddelen van bijdrage in activa van derden (= fietspaden van gemeenten) niet consistent is doorgevoerd voor alle bijdragen in activa van derden, en daarmee niet in lijn is met de verslaggevingsregels van het BBV. In de jaarrekening 2024 is deze omzetting voor het boekjaar 2024 gecorrigeerd, waardoor er € 7,5 miljoen aan lasten vanuit de exploitatie weer verantwoord is op de balans als 'bijdragen in activa van derden'. Dit leidt tot een onderbesteding in de exploitatie, maar een overschrijding op de investeringskredieten.

De hogere lasten worden als 'acceptabel' aangemerkt, omdat hiervoor een meerjarig exploitatiebudget beschikbaar is gesteld door Provinciale Staten. De gedane uitgaven zijn passend binnen het gestelde budget, maar worden op grond van de verslaggevingsregels op de balans verantwoord in plaats van in de exploitatie.

Beheersmaatregel:

De omzetting van investeringsprojecten naar exploitatieprojecten is uitgevoerd om de vrijval aan kapitaallasten in te zetten voor investeringen van planmatig beheer en onderhoud en daarmee passend binnen de werking van het gesloten systeem Bereikbaarheid in 2024. Bijdragen in activa van derden activeren is op grond van het BBV toegestaan, maar niet verplicht. De accountant constateerde terecht dat het wel of niet activeren consistent moet worden toegepast. Wij komen uiterlijk in het 3^e kwartaal van 2025 met een voorstel naar Provinciale Staten over de wijze waarop we om willen gaan met bijdragen in activa van derden. In dat voorstel lichten we de regelgeving vanuit het BBV toe, maken we inzichtelijk welke opties er zijn en wat daarvan de financieel-administratieve effecten zijn. Dit voorstel is onderdeel van het project 'Investeren in Zicht' waarover Provinciale Staten via de Commissie voor Onderzoek van de Rekening op 5 februari 2025 is geïnformeerd.

Exploitatie-overeenkomst

Oorzaak:

In 2023 is door Gedeputeerde Staten het besluit genomen een tijdelijke exploitatieovereenkomst aan te gaan met de vervoerder van het veer Maassluis – Rozenburg. De looptijd van deze overeenkomst bedraagt maximaal vier jaar (twee jaar met tweemaal de verlengingsoptie van één jaar). Het totale bedrag dat hoort bij deze maximale looptijd bedraagt € 4,8 miljoen. Gelet op de omvang van dit bedrag, rekening houdend met de geldende wet- en regelgeving, had de verlening van deze exploitatieovereenkomst Europees moeten worden aanbesteed. Hiervoor is niet gekozen, onder andere vanwege het feit dat een oplossing op korte termijn noodzakelijk was. Het uitvallen van de autoveren van het veer Maassluis – Rozenburg heeft geleid tot maatschappelijke onrust, klachten en Statenvragen. Zolang de Blankenburgverbinding nog niet is opengesteld is er behoefte aan een autoveer, maar het is vooral het langzaam verkeer dat gedupeerd is door de uitval van de veerdienst. Het onderhands gunnen van deze opdracht aan de vervoerder betrof een noodmaatregel. Het doorlopen van een volledige Europese aanbestedingsprocedure zou veel tijd in beslag nemen, waardoor genoemde maatschappelijke onrust, klachten en vragen steeds meer zouden toenemen.

Gezien het feit dat genoemd besluit onrechtmatig is betekent dat de daarbij behorende kosten die in 2024 zijn gemaakt ook onrechtmatig zijn. De exploitatiekosten 2024, behorende bij deze overeenkomst, bedragen € 1,2 miljoen.

Beheersmaatregelen:

Naar onze mening zijn geen aanvullende beheersmaatregelen nodig om herhaling van een dergelijk besluit in de toekomst te voorkomen. In het reguliere inkoopproces zijn verschillende beheersmaatregelen opgenomen die moeten voorkomen dat opdrachten ten onrechte niet Europees worden aanbesteed. De resultaten van de in 2024 en voorgaande jaren uitgevoerde controle op de Europese aanbestedingen (spendanalyse) laten zien dat deze beheersmaatregelen in voldoende mate functioneren.

Toelichting op niet-wettelijke onderwerpen met betrekking tot rechtmatigheid

In augustus 2021 heeft de commissie BBV een notitie gepubliceerd waarin instructies zijn opgenomen inzake het opnemen van aanvullende informatie over de (financiële) rechtmatigheid in de provinciale jaarrekening. Een aantal onderdelen van deze instructie zijn 'verplicht', andere onderdelen betreffen aanbevelingen. In de vergadering van 13 december 2023 hebben Provinciale Staten de 'kaders van de rechtmatigheidsverantwoording' vastgesteld. Hierin staat beschreven welke onderwerpen met betrekking tot de (financiële) rechtmatigheid, naast de toelichting op de rechtmatigheidsverantwoording zelf, moeten worden opgenomen in de paragraaf Bedrijfsvoering. Hieronder worden deze onderwerpen, uitgaande van het boekjaar 2024, toegelicht.

a. Verantwoording van niet-financiële onrechtmatigheden

Een niet financiële onrechtmatigheid kan zich voordoen bij de Wet fido (Wet Financiering Decentrale Overheden) en onderliggende regelingen. Aan overtredingen van de Wet fido, bijvoorbeeld overschrijdingen van de kasgeldlimiet of renterisiconorm, zijn meestal geen (directe) financiële gevolgen verbonden.

Voor zover bekend heeft de hiervoor genoemde niet-financiële onrechtmatigheid zich in het verslagjaar 2024 niet voorgedaan.

b. Verantwoording van fraudes die betrekking hebben op het getrouwe beeld van de jaarrekening

Met betrekking tot het boekjaar 2024 zijn geen fraudegevallen bekend die het getrouwe beeld van de jaarrekening 2024 beïnvloeden.

c. Nieuwe ontwikkelingen op het gebied van (financiële) rechtmatigheid.

Hierbij kan gedacht worden aan nieuwe of aanvullende wetgeving. Of voortschrijdend inzicht bij overheid en/of accountants wat kan leiden tot aanpassing van de bestaande wet- en regelgeving.

In 2022 is de wijziging van de wet 'Versterking decentrale rekenkamers' aangenomen door de Tweede en de Eerste Kamer. Op basis van deze wetwijziging was het de bedoeling de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording (formeel) met ingang van 1 januari 2023 te realiseren. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken is er niet in geslaagd alle bijbehorende (relevante) wetgeving tijdig aan te passen. Hierdoor is deze ingangsdatum in eerste instantie gewijzigd in 1 januari 2024. Echter, genoemde aanpassingen zijn ook in 2024 nog niet doorgevoerd. Het Ministerie verwacht dit nu in de loop van 2025 te realiseren. Hierdoor geldt voor het boekjaar 2024 hetzelfde stellige advies dat het Ministerie de decentrale overheden ook heeft gegeven voor het boekjaar 2023, namelijk om voor het verslagjaar 2024 een rechtmatigheidscontrole uit te voeren en de rechtmatigheidsverantwoording op te stellen en op te nemen als onderdeel van de jaarrekening 2024. Dit, onder andere, omdat de al wel gewijzigde wet- en regelgeving de accountant geen grondslag meer biedt om, naast de controle op de getrouwheid, ook de controle op de rechtmatigheid nog uit te voeren over het verslagjaar 2024. De accountants controleren de rechtmatigheidsverantwoording 2024 wel op getrouwheid, omdat die onderdeel uitmaakt van de provinciale jaarrekening en beoordelen daarmee de inhoud van de door Gedeputeerde Staten opgesteld rechtmatigheidsverantwoording.

Om het opstellen van de rechtmatigheidsverantwoording 2024 door Gedeputeerde Staten en de uitvoering van de controle op de getrouwheid daarvan door de accountant mogelijk te maken hebben de commissie BBV en de

beroepsgroep van de accountants (Nederlandse Beroepsgroep Accountants) aanvullende regelgeving vastgesteld.

In 2025 worden door het Ministerie van Binnenlandse Zaken diverse wetten aangepast om het opstellen van en de controle op de rechtmatigheidsverantwoording met ingang van 1 januari 2025 de juiste juridische basis te geven.

Het proces van opstellen én controleren van de rechtmatigheidsverantwoording 2024 wordt nog voor het zomerreces 2025 geëvalueerd tussen Gedeputeerde Staten, de ambtelijke organisatie en de accountant. De leer- en verbeterpunten die uit deze evaluatie blijken worden meegenomen bij het proces met betrekking tot het uitvoeren van rechtmatigheidscontrole 2025 en het opstellen van de bijbehorende rechtmatigheidsverantwoording.

d. Verwachte problemen op het gebied van (financiële) rechtmatigheid.

Onderwerpen die vallen onder dit aandachtsgebied hebben betrekking op verwachte ontwikkelingen in het komende verslagjaar die mogelijk kunnen leiden tot problemen/knelpunten op het gebied van de financiële rechtmatigheid. Hierbij kan gedacht worden aan ontwikkelingen op het gebied van personeel (té weinig mensen), automatisering (nieuwe applicaties, storingsen e.d.) en maatschappij (COVID e.d.).

Het is niet de verwachting dat er, als gevolg van genoemde onderwerpen, problemen ontstaan bij het uitvoeren van de rechtmatigheidscontrole 2025 en het opstellen van de bijbehorende rechtmatigheidsverantwoording.

e. Verwachte knelpunten op het gebied van (financiële) rechtmatigheid.

Voor informatie over dit onderwerp verwijzen wij naar de informatie die is opgenomen bij onderdeel 'd'.

f. Omvangrijke posten op het gebied van de (financiële) rechtmatigheid

Naast de toelichting die is gegeven op de afwijkingen die zijn geconstateerd bij het uitvoeren van de rechtmatigheidscontrole 2024 zijn er geen specifieke omvangrijke posten te melden.

g. Bijzondere posten op het gebied van de (financiële) rechtmatigheid

Bij de uitvoering van de rechtmatigheidscontrole 2024 zijn, naast de beschreven en toegelichte afwijkingen, geen bijzondere posten op het gebied van de (financiële) rechtmatigheid geconstateerd.

h. Grote risico's op het gebied van de (financiële) rechtmatigheid (management by exception)

Management by exception is de wijze van leidinggeven waarbij het management vooral stuurt op afwijkingen van de norm of de verwachting. Bij de uitvoering van de rechtmatigheidscontrole 2024 zijn geen grote risico's geconstateerd, die het gevolg zijn van 'management by exception' geconstateerd.

Paragraaf EU-subsidies

Inleiding

Waar onze provinciale ambities overlappen met EU-beleid, zijn EU-subsidies een belangrijke geldbron voor de realisatie van die ambities. Deze paragraaf geeft een overzicht van:

- de stand van zaken van alle EU-subsidieprogramma's waarbij de provincie een formele rol vervult
- alle door de EU gefinancierde projecten waaraan de provincie zelf als partner deelneemt.

De verantwoording van de inhoudelijke resultaten van de besteding van EU-middelen en deelname aan EU-projecten verloopt via de beleidsambities die daarbij horen. Deze zijn opgenomen in deze jaarstukken. Het verschilt per programma in hoeverre de provincie is betrokken bij het verwerven van EU-subsidies. Bij de meeste programma's heeft de provincie weinig tot geen invloed op hoe de middelen worden besteed. Er zijn ook EU-subsidieprogramma's waar de provincie zelf op het geld stuurt. Er zijn vier rollen voor de provinciale betrokkenheid:

1. Beslisser

Bij de EU-subsidieprogramma's Kansen voor West (KvW) III en Just Transition Fund Rijnmond (JTF) voert de provincie regie op het programma. De provincie is een van de partijen die beslist over de besteding van de beschikbare middelen. Dit geldt ook voor delen van het Nationaal Strategisch Plan onder het Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB-NSP). Binnen de kaders van het betreffende EU-subsidieprogramma kan de provincie besluiten hoe ze de subsidieopenstellingen wil regelen. De EU-middelen binnen deze programma's vormen daarmee een aanvulling op of vermenigvuldiger van de beschikbare provinciale middelen voor de realisatie van beleidsambities.

2. Adviseur

De provincie bekleedt bij verschillende Interreg-programma's een adviesfunctie in de uitvoering. De provincie stuurt niet direct op het geld binnen deze programma's, maar is de verbinding tussen het programma en de partners in het veld. De provincie is betrokken bij de werving en selectie van projecten binnen deze programma's.

3. Aanjager in de regio

De provincie stimuleert en ondersteunt externe partners bij het verwerven van EU-middelen. Daarmee kan de regio zo goed mogelijk gebruikmaken van de mogelijkheden tot financiering door de EU. Dit doet de provincie onder meer door het aanbieden van een EU Academy, een cofinancieringsregeling en een overzicht van de openstellingen onder de EU-programma's. Ook organiseert de provincie een Regionaal Afstemmingsoverleg Europese Financiering (RAEF), waarin regionale partners actief op EU-subsidievak kennis delen en inzet met elkaar afstemmen.

4. Deelnemer aan EU-projecten

De provincie kan als organisatie ook zelf subsidie aanvragen bij EU-subsidieprogramma's voor de uitvoer van bepaalde activiteiten. Voorwaarde is dat de provincie als partner deelneemt aan een project.

In de provinciale jaarrekening worden de totale baten van EU-subsidies maar in beperkte mate zichtbaar. De meeste EU-subsidiemiddelen raken de provinciale begroting niet. Om het totaal toch duidelijk te maken, laat de provincie jaarlijks de EU-subsidiemonitor maken. Deze EU-subsidiemonitor laat zien hoeveel middelen uit de verschillende programma's in Zuid-Holland terecht komen én aan welke maatschappelijk thema's deze middelen worden besteed. De provincie publiceerde in januari de meest recente EU-subsidiemonitor voor de periode 2021-2027 (peildatum 1 september 2024).¹

¹ De EU-subsidiemonitor 2021-2027 (peildatum 1-9-2024) is beschikbaar op de website <https://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/internationaal/europese-subsidies/>

Uit de EU-subsidiemonitor blijkt dat in de eerste drie jaar van deze periode 702 aparte Zuid-Hollandse partijen deelnamen aan 1.930 EU-projecten. Gezamenlijk kregen deze partijen ruim € 1,7 miljard aan EU-middelen. Dit is voor Zuid-Holland een aanzienlijke stijging in vergelijking met hetzelfde meetmoment in de vorige programmaperiode 2014-2020. Het bedrag is met bijna 90% gestegen en het aantal projecten is met een derde hoger. De middelen die beschikbaar waren vanuit de EU, zijn ongeveer gelijk gebleven. De stijging komt vooral door opnieuw een grote deelname aan het HORIZON-programma. In dit programma zijn Zuid-Hollandse kennisclusters als Delft, Leiden en Rotterdam traditioneel sterk. Het programma richt zich vooral op fundamenteel onderzoek en innovatie. Voor dit programma is er een verdubbeling aan projecten en ruim € 300 miljoen ontvangen. Ook is er ruim € 100 miljoen ontvangen uit het Innovatie Fonds. Dat richt zich vooral op investeringen in innovatieve, koolstofarme technologieën. Dit fonds investeert in infrastructuur en productiecapaciteit, waardoor de bedragen per project hoog liggen. Bij de programma's waar de provincie Zuid-Holland een beslissende rol heeft, is er een stijging ten opzichte van de vorige periode te zien bij het Just Transition Fund (JTF). Zuid-Hollandse partijen kregen hieruit € 56 miljoen. Het JTF wil regio's steunen die sterk afhankelijk zijn van inkomsten en werkgelegenheid uit fossiele brandstoffen. Dat kan door de regio's te helpen om op een rechtvaardige en gelijkwaardige manier de energietransitie in te gaan.

Beslisser

Kansen voor West III (EFRO)

Kansen voor West is het samenwerkingsverband tussen de vier Randstedelijke provincies (Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland) en de vier grote steden Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht (P4G4). Het samenwerkingsverband voert het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) voor landsdeel West uit. Doel is om de regionale economie in de Randstad een innovatieve en duurzame impuls te geven. Dit gebeurt door het verstrekken van subsidies aan bedrijven, kennisinstellingen en overheden in de regio. In totaal komt er voor de provincie Zuid-Holland € 41,2 miljoen aan EFRO-middelen beschikbaar voor de periode 2021-2027. Dit bedrag wordt door het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) aangevuld met € 9 miljoen aan rijkscofinanciering.

De provincie ziet de beschikbare EFRO-middelen als een eenmalige aanvulling op haar gewone begrotingsmiddelen en programmeert deze budgetlijnen op integrale wijze met de eigen middelen door ze te koppelen aan de beleidsambities van de provincie. In de 'Zuid-Hollandse openstellingsstrategie' hebben Gedeputeerde Staten vastgesteld op welke thema's de provincie de beschikbare EFRO- en Rijksmiddelen wil inzetten in deze programmaperiode (2022-2027) en ook wanneer deze worden opengesteld. De provincie zet met Kansen voor West III in op drie inhoudelijke thema's die overeenkomen met verschillende beleidsambities:

Innovatie

- Ambitie 4: Een concurrerend Zuid-Holland

Verduurzaming van het Haven Industrieel Complex (industrie)

- Ambitie 3: Schone energie voor iedereen
- Ambitie 4: Een concurrerend Zuid-Holland

Verduurzaming van de gebouwde omgeving (energie)

- Ambitie 3: Schone energie voor iedereen

Volgens de vastgestelde openstellingsstrategie zijn in 2024 op alle thema's middelen opengesteld. Het programma Kansen voor West III werkt met twee openstellingsmomenten per jaar.

Openstellingsronde 15 april 2024

Op het thema Innovatie zijn de beschikbare middelen opengesteld in twee innovatieprogramma's (energie & klimaat en zorgtech) en in een voucherregeling voor fieldlabs en campussen. Fieldlabs zijn innovatie testlocaties. Op het thema Industrie zijn volgens de openstellingsstrategie middelen opengesteld voor circulaire industrie. Op het thema Energie zijn volgens de openstellingsstrategie geen middelen opengesteld. De verwachting is dat het resterende opengestelde EFRO-budget in 2025 volledig wordt toegekend.

Toekenning budgetten Kansen voor West III 15 april 2024 uitgesplitst per thema (bedragen x € 1 miljoen)		
EFRO-middelen + Rijkscofinanciering	Opengesteld	Toegekend
- Innovatie	€ 5,5	€ 4,0
- Industrie	€ 3,2	€ 0,6
- Energie	€ 0,0	€ 0,0
Provinciale cofinanciering EFRO	Opengesteld	Toegekend
- Innovatie	€ 1,9	€ 0,4
- Industrie	€ 3,0	€ 0,9
- Energie	€ 0,0	€ 0,0
Totaal	€ 13,6	€ 5,9

Openstellingsronde 11 november 2024

Op het thema Innovatie zijn middelen opengesteld voor grootschalige samenwerkingsprojecten. Op het thema Energie zijn middelen opengesteld voor warmteopslag en slimme energiesystemen. Op het thema Industrie zijn volgens de openstellingsstrategie geen middelen opengesteld. Er zijn eind 2024 nog geen middelen toegekend, omdat het beoordelingsproces nog loopt. De verwachting is dat het volledig opengestelde EFRO-budget in 2025 wordt toegekend.

Toekenning budgetten Kansen voor West III 15 november 2024 uitgesplitst per thema (bedragen x € 1 miljoen)		
EFRO-middelen + Rijkscofinanciering	Opengesteld	Toegekend
- Innovatie	€ 5,0	€ 0,0
- Industrie	€ 0,0	€ 0,0
- Energie	€ 3,4	€ 0,0
Provinciale cofinanciering EFRO	Opengesteld	Toegekend
- Innovatie	€ 0,0	€ 0,0
- Industrie	€ 0,0	€ 0,0
- Energie	€ 0,0	€ 0,0
Totaal	€ 8,4	€ 0,0

Just Transition Fund (JTF)

Het Just Transition Fund (JTF) is een EU-fonds dat bijdraagt aan de overgang naar een klimaatneutraal Europa. Het JTF wil regio's steunen die sterk afhankelijk zijn van inkomsten en werkgelegenheid uit fossiele brandstoffen. Dat kan door de regio's te helpen om op een rechtvaardige en gelijkwaardige manier de energietransitie in te gaan. Een transitie die rekening houdt met de sociale en de economische aspecten en met de milieueffecten. In totaal is er voor de regio Groot-Rijnmond € 58,5 miljoen aan JTF-middelen beschikbaar voor de periode 2021-2027. Dit bedrag wordt door het ministerie van EZK aangevuld met € 5 miljoen aan Rijkscofinanciering. Van het totale bedrag is er in 2023 en 2024 € 55,7 miljoen budget opengesteld voor aanvragen. De provincie Zuid-Holland gaat samen met de gemeente Rotterdam over de inzet van deze middelen. De provincie en gemeente hebben samen met belanghebbenden een regionaal Transitieplan (TJTP) opgesteld. Dat

is door beide colleges vastgesteld en ter goedkeuring aan de Europese Commissie aangeboden. Het Transitieplan focust op drie sporen die corresponderen met verschillende beleidsambities:

Spoor 1: Vernieuwen en versterken van de regionale economie met nieuwe, duurzame en/of circulaire industriële ketens

- Ambitie 3: Schone energie voor iedereen

Spoor 2: Versnellen van de transitie met investeringen in technologie, systemen en infrastructuur tot decarbonisatie van bestaande industriële ketens

- Ambitie 3: Schone energie voor iedereen
- Ambitie 4: Een concurrerend Zuid-Holland

Spoor 3: Een wendbare, weerbare beroepsbevolking

- Ambitie 4: Een concurrerend Zuid-Holland

In de openstellingsstrategie voor het JTF hebben Gedeputeerde Staten en het college van burgemeester en wethouders van Rotterdam vastgesteld wanneer de middelen worden opengesteld.

Openstellingen 2024

In april 2024 is er een gecombineerde openstellingsronde geweest voor Spoor 1 en 2 waarbij bijna € 7,2 miljoen beschikbaar is gesteld voor Elektrificatie en Waterstof. Er zijn 4 projecten goedgekeurd en er moeten nog 2 projecten worden beoordeeld.

Voor de openstelling van Spoor 3 is er € 7,5 miljoen beschikbaar ten behoeve van de arbeidsmarkt. Er zijn 2 aanvragen goedgekeurd en er moet nog 1 project worden beoordeeld. Er is nog € 6 miljoen budget beschikbaar.

Toekenning budgetten JTF 2024 uitgesplitst per openstelling (bedragen x € 1 miljoen)		
JTF-middelen + Rijkscofinanciering	Opengesteld	Toegekend
- Spoor 1 / 2	€ 7,2	€ 4,1
- Spoor 3	€ 7,5	€ 1,2
Totaal	€ 14,7	€ 5,3

Nationaal Strategisch Plan GLB 2024-2028

Het GLB-NSP staat voor het Nationaal Strategisch Plan ter uitvoering van het Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid. De uitvoering vindt plaats in de periode 2023 tot en met 2027 door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en de twaalf provincies. De waterschappen dragen financieel bij.

De doelen van GLB-NSP hebben betrekking op een slimme veerkrachtige landbouw, bodem, water, lucht, biodiversiteit en klimaat en dierenwelzijn en brede plattelandsontwikkeling. Ook kennisverspreiding, innovatie en netwerkvorming zijn doelen van het GLB-NSP.

Het GLB-NSP bestaat uit verschillende onderdelen die zijn onderverdeeld in twee pijlers:

- De eerste pijler (Europees Landbouw Garantie Fonds, ELGF) heeft een omvang van totaal circa € 2,8 miljard voor Nederland. Met het ELGF worden de basis inkomenssteun, waaronder de aanvullende steun voor jonge landbouwers, de ecoregeling en sectorale interventies voor de Bijenteelt en Groente en Fruit gefinancierd. Dit zijn regelingen die voor heel Nederland van toepassing zijn en die door het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) worden uitgevoerd.

- De tweede pijler (Europees Landbouw Fonds voor Plattelandsontwikkeling, ELFPO), heeft een omvang van totaal € 1,9 miljard voor Nederland. Met het ELFPO worden het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) en investeringen in bedrijfsmiddelen, inrichtingsmaatregelen op en buiten landbouwbedrijven, samenwerking voor innovaties en LEADER gefinancierd.

De provincie Zuid-Holland geeft uitvoering aan een deel van de middelen onder pijler 2 - ELFPO. Het gaat in totaal om € 64 miljoen aan EU-middelen. Inclusief de nationale cofinanciering (waaronder van de provincie) komt het totale budget uit op € 107,6 miljoen dat door de provincie onder pijler 2 wordt geprogrammeerd.

Van de € 64 miljoen EU-middelen onder pijler 2 is voor het ANLb in totaal voor de periode 2023 tot en met 2028 een kleine € 40 miljoen aan EU-middelen beschikbaar. De cofinanciering vanuit de provincie is ruim € 20 miljoen (vanuit ambitie 5), vanuit de waterschappen circa € 1,5 miljoen. Het totaal aan beschikbare middelen voor deze regeling is € 61,6 miljoen. Eind 2022 zijn alle middelen opengesteld voor de gehele periode. Dit bedrag was in 2023 al volledig toegekend.

Eind 2024 heeft de provincie besloten om een uitbreiding van de bestaande subsidies mogelijk te maken. Het gaat om ongeveer € 3,8 miljoen extra middelen voor de regeling, waarvan € 3,5 miljoen provinciaal geld en € 0,3 miljoen vanuit waterschappen. Dat extra geld kan vanaf 1 januari 2025 worden uitgegeven.

Toekenning budgetten GLB-NSP - tweede pijler ANLb tot 2024 (bedragen x € 1 miljoen)		
ANLb-middelen + Cofinanciering waterschappen	Opengesteld 2023-2028 € 41,5	Toegekend € 41,5
Provinciale cofinanciering ANLb	Opengesteld 2023-2028 € 20,1	Toegekend € 20,1
Totaal	€ 61,6	€ 61,6

Van de € 64 miljoen EU-middelen is ongeveer € 24 miljoen aan EU-middelen beschikbaar voor de onderdelen (hierna: interventies) gericht op investeringen in bedrijfsmiddelen, inrichtingsmaatregelen op en buiten landbouwbedrijven, samenwerking voor innovaties en de sociaaleconomische ontwikkeling van het platteland (LEADER). Deze middelen zijn beschikbaar voor de periode 2023 tot en met 2027.

Van de € 24 miljoen EU-middelen hoeft voor € 10 miljoen EU-middelen geen nationale cofinanciering geleverd te worden. De subsidies die hieruit worden gefinancierd, bestaan dus volledig uit EU-middelen. Voor € 14 miljoen EU-middelen is de nationale cofinanciering wel verplicht. De subsidies die hieruit gefinancierd worden, bestaan voor maximaal 43% uit EU-middelen en voor minimaal 57% uit nationale cofinanciering. De nationale cofinanciering wordt geleverd door de provincie. Hiervoor is bij de begroting 2023 circa € 22 miljoen aan provinciale middelen meerjarig gereserveerd uit Ambitie 5.

Het totaal aan beschikbare middelen voor de interventies is € 46 miljoen (€ 24 miljoen EU middelen + € 22 miljoen provinciale cofinanciering).

In 2024 zijn middelen opengesteld voor de volgende interventies.

Toekenning budgetten GLB-NSP (tweede pijler excl. ANLb) 2024 (bedragen x € 1 miljoen)		
GLB-NSP regelingen (excl. ANLb)-EU-middelen + provinciale cofinanciering	Opengesteld	Toegekend
• Investerings voor bedrijfsverduurzaming op landbouwbedrijven (o.b.v. investeringslijst)	€ 0,0	€ 0,0
• Investerings voor bedrijfsverduurzaming op landbouwbedrijven door jonge landbouwers (o.b.v. investeringslijst)	€ 0,0	€ 0,0
• Investerings in biodiversiteit en waterkwaliteit op landbouwbedrijven	€ 7,2	aanvragen in behandeling
• Investerings voor de (her)inrichting van watersystemen ten behoeve van de KRW en Nitraatrichtlijn	€ 6,2	€ 6,0
• Doorbraakprojecten voor systeeminnovatie in de land- en tuinbouw (Europees Innovatie Partnerschap)	€ 6,7	aanvragen in behandeling
• LEADER projecten (door lokale gemeenschap geleide sociaaleconomische ontwikkeling van het platteland)	€ 6,9	€ 0,8
• LEADER beheerkosten LEADER groepen	€ 2,0	€ 0,7 (overige aanvragen nog in behandeling)
Totaal	€ 29,0	€ 7,5

Adviseur & Aanjager

De provincie heeft voor de EU-programmaperiode 2021-2027 besloten opnieuw cofinanciering beschikbaar te stellen. Dat is om deelname van Zuid-Hollandse partijen aan Interreg te stimuleren. De cofinancieringsregeling Interreg 2022-2027 is in december 2022 gepubliceerd. Deze bouwt voort op de goede ervaringen met de cofinancieringsregeling uit de vorige programmaperiode. Voor de jaren 2022, 2023, 2024 en 2025 is een cofinancieringsregeling van € 2,35 miljoen opengesteld.

Tot en met eind 2024 is er voor een bedrag van ruim € 1,8 miljoen aangevraagd op de subsidieregeling door 11 regionale partners (overheden, ondernemers, organisaties) voor Interreg gefinancierde projecten. Daarvan is bijna € 1,3 miljoen al verleend. Voor de betreffende projecten heeft dit € 14,4 miljoen aan investeringen opgeleverd. Onder de regeling wordt ook het Crossroadsprogramma deels gefinancierd. Dit is een MKB-stimuleringsregeling voor grensoverschrijdende projecten.

Overzicht provinciale cofinancieringsregeling Interreg t/m 2024 (bedragen x € 1 miljoen)				
Regeling	Toegekende provinciale cofinanciering	EU-financiering	Andere investeringen	Totale projectkosten
Interreg totale regeling	€ 1,3	€ 5,6	€ 0,4	€ 14,4
Waarvan crossroads (MKB regeling)	€ 0,2	€ 0,6	€ 0,4	€ 1,2

Deelnemer

De provincie als organisatie kan zelf ook subsidie aanvragen voor projecten. Hierbij zijn er drie opties die verschillen in intensiteit en verantwoordelijkheid, namelijk: leadpartner, projectpartner of observerende partner. De provincie is momenteel op alle drie de manieren actief. Deelname van de provincie aan EU-projecten wordt via de inhoudelijke ambities verantwoord, omdat deze altijd moeten bijdragen aan de realisatie van provinciale ambities.

Het jaar 2023 was het laatste jaar voor de afronding van projecten uit de programmaperiode 2014-2020. In deze periode kreeg de provincie Zuid-Holland in totaal voor bijna aan € 8 miljoen subsidie toegekend voor deelname aan 16 projecten. Een volledig overzicht van die projecten is terug te vinden in de Jaarrekening 2023. In 2024 gaf

de provincie nog uitvoering aan twee projecten met looptijden buiten de reguliere programmaperiode (zie onderstaande tabel). DuWijZH is nu afgerond en All4Biodiversity loopt nog tot en met 2026.

Naast deze projecten sloot de provincie in 2024 ook het project 'Niet productieve Investeringen NNN Krimpenerwaard' af. Dat is gefinancierd met € 1 miljoen aan EU-middelen uit het vorige GLB onder de regeling POP3. De provincie gaf uitvoering aan dit POP3 project en ontving hiervoor de EU-middelen.

Projecten waaraan de provincie Zuid-Holland deelneemt/EU-programmaperiode 2014-2020 (alleen lopende projecten in 2024) (bedragen x € 1 miljoen)							
Naam project programma	Thema	Rol provincie	Looptijd	Begrote projectkosten PZH	Gemaakte projectkosten PZH	Toegekende subsidie aan PZH	Gerealiseerde subsidie door PZH
DuWijZH ELENA	Verduurzaming gebouwde omgeving	Lead-partner	1-10-2020 30-9-2024	€ 3.000.000,00	€ 2.985.447,61	€ 2.700.000,00	€ 2.686.902,85
All4-Biodiversity LIFE	Natuurbeheer	Lead-partner	9-3-2020 8-3-2026	€ 2.803.079,00	Nvt	Nvt	€ 872.000,00

De provincie heeft in de huidige programmaperiode 2021-2027 tot nu toe 5 projecten toegewezen gekregen. Hiervan zijn er 2 gestart en 3 zitten in de opstartende fase zitten. Van de projecten waar het contract al van is getekend, is in totaal € 200.000 aan EU-subsidie toegekend aan de provincie.

Projecten waaraan de provincie Zuid-Holland deelneemt EU-programmaperiode 2021-2027							
Naam project programma	Thema	Rol provincie	Looptijd	Begrote projectkosten PZH	Gemaakte projectkosten PZH	Toegekende subsidie aan PZH	Gerealiseerde subsidie door PZH
SYNCHROMO DE Horizon Europe	Mobiliteit	Partner	01-05-2023 30-04-2026	€ 100.000,00	Ntb	€ 100.000,00	Ntb
ASSET Interreg NWE	Ruimtelijke strategie, circulaire economie	Partner	21-11-2023 30-06-2025	€ 169.766,80	Ntb	€ 101.860,08	Ntb.
WATERADAPT Interreg Europe	Ruimtelijke strategie, watermanagement	Partner	Contract nog niet getekend	-	-	-	-
BETTI - Better governance for trustworthy AI Interreg Europe	Digitalisering	Partner	Contract nog niet getekend	-	-	-	-
ORESA Interreg NWE	Duurzame energie	Associated partner	Contract nog niet getekend	-	-	-	-
Totalen				€ 269.766,80	€	€ 201.860,08	€

De bedragen in bovenstaande twee tabellen betreffen in de eerste plaats de bij aanvang begrote projectkosten voor de provincie en de bijbehorende maximale hoogte van de toegekende subsidie. Er bestaat echter een belangrijk verschil tussen toegekende EU-subsidie en gerealiseerde EU-subsidie. Dit komt omdat bijna alle EU-programma's de subsidie uitkeren door per kostendeclaratie een vast subsidiepercentage uit te betalen. De

toegekende subsidie dient daarbij enkel als plafond. Mochten de gemaakte projectkosten bijvoorbeeld lager uitvallen dan bij aanvang begroot dan wordt de subsidie naar rato uitbetaald en valt de gerealiseerde subsidie ook lager uit. Voor de afgesloten projecten zijn daarom ook de daadwerkelijk gemaakte projectkosten en de gerealiseerde subsidie opgenomen.

Er bestaat na vaststelling de mogelijkheid dat gedane uitgaven alsnog niet-subsidiabel worden bevonden door een tweedelijns audit. Dit risico en de daarbij behorende maatregelen om dit te beheersen zijn onderdeel van de tweejaarlijkse actualisatie van de Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing, onderdeel incidentele risico's < subsidieopbrengsten.

Paragraaf Financiering

Inleiding

De paragraaf geeft aan hoe de provincie Zuid-Holland haar activiteiten financiert (de financieringsbehoefte) en wat de gevolgen hiervan zijn, namelijk de rentelasten en de financieringsrisico's (rente- en kredietrisico's).

Financieringsbehoefte

In 2024 zijn er geen nieuwe langlopende leningen aangetrokken. De aflossingen op bestaande leningen van € 35,7 miljoen waren volgens de planning.

Door een ruime positieve stand van de liquiditeit bij het begin van het jaar, was er geen behoefte aan kortlopende financiering.

Bestaande aangetrokken geldleningen

De totale stand van de langlopende schulden bedroeg begin 2023 € 724,7 miljoen. Hiervan is in 2024 een bedrag van € 35,7 miljoen afgelost waarna de restantschuld eind 2024 € 689,1 miljoen was. Het aandeel langlopende schulden op het balanstotaal bedraagt 29,6% eind 2024.

Overtollige liquiditeit

In geheel 2024 is er sprake geweest van een positieve liquiditeit. Deze tijdelijke overtollige middelen zijn volgens de [Regeling schatkistbankieren decentrale overheden](#) ondergebracht bij het Agentschap van de Generale Thesaurie van het ministerie van Financiën.

Rente

De vergoede rente op de Regeling schatkistbankieren volgt de rente die de European Central Bank (ECB) vaststelt. De ECB-rente is in 2024 vier keer met 0,25% gedaald, waardoor ook de rente op de saldi bij de rekening-courant van de schatkist in 2024 gestaag is gedaald van 3,9% aan het begin naar 2,9% aan het einde van het jaar.

Het liquiditeitsoverschot is in 2024 hoger geweest dan verwacht (gemiddeld € 233 miljoen). Dit had 2 oorzaken. Er was sprake van onderuitputting waardoor uitgaven naar de toekomst verschoven zijn. En de provincie ontving een aantal grote specifieke uitkeringen, waaronder het eerste deel van ZH-PLG van € 112 miljoen. Deze gelden zijn als het ware tijdelijk geparkeerd totdat de projecten gerealiseerd zijn waarvoor het geld is bedoeld. Door deze twee factoren zijn de externe rentebaten sterk gestegen ten opzichte van de begroting.

Hierdoor ontstaat het volgende beeld :

Renteschema:				
De externe rentelasten over de korte en lange financiering				€11.146.336
De externe rentebaten (idem)			-/-	€7.884.813
Saldo rentelasten en rentebaten				€3.261.523
De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/-	€-		
De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/-	€-		

Renteschema:				
De rentebaat van door verstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (= projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	+/+	€-		
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente				€3.261.523
Rente over eigen vermogen			+/+	€0
Rente over voorzieningen			+/+	€0
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente				€3.261.523
De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)			-/-	€3.262.879
Renteresultaat op het taakveld Treasury			-/-	€-1.356

De rentelasten (combinatie van betaalde rente op de langlopende leningen en ontvangen rente op het rekening courant) bedroegen € 3,3 miljoen, een daling van € 3,9 miljoen ten opzichte van het jaar 2023. De totale rentelasten in 2024 bedroegen 0,3% van de totale inkomsten.

De totale aan de taakvelden toegerekende rente (de zogenaamde renteomslag) bedraagt € 3,3 miljoen.

In de wet Financiering decentrale overheden (Fido) zijn normen opgenomen om grote fluctuaties van de rente (lees renterisico's) te vermijden. Dit zijn de kasgeldlimiet voor de korte termijn en de renterisiconorm voor de lange termijn.

Kasgeldlimiet en renterisiconorm

Kasgeldlimiet

De norm voor de toegestane omvang van de opgenomen kasgelden is de bij Wet Fido bepaalde kasgeldlimiet. De limiet is een bedrag ter grootte van 7% van de jaarbegroting van de provincie, bij aanvang van het verslagjaar zijnde € 80,6 miljoen. Omdat er in 2024 geen kortlopende geldleningen zijn aangetrokken, was overschrijding van de kasgeldlimiet niet aan de orde.

Renterisiconorm

Het renterisico op de langlopende leningen wordt berekend volgens een door de Wet Fido voorgeschreven renterisiconorm. De wijzigingen in een langlopende leningenportefeuille worden getoetst aan een drempelbedrag voor de renterisiconorm. Het renterisico op de leningportefeuille is afhankelijk van:

- Het gedeelte van de vaste schuld waarvoor de geldnemer een wijziging van de rente op basis van de leningsvoorwaarden niet kan beïnvloeden (renteherziening).
- Het gedeelte van de portefeuille aan vaste schuld dat in enig jaar geherfinancierd moet worden door het aangaan van nieuwe leningen (herfinanciering).

De drempel is voor de provincie 20% van het begrotingstotaal. Voor het jaar 2024 betekent dit een drempel van € 230,2 miljoen. De provincie heeft in 2024 voor een bedrag van € 35,7 miljoen afgelost. Op de lopende leningen hebben geen renteherzieningen plaatsgevonden. De ruimte in het jaar 2024 onder de drempel is € 194,5 miljoen.

Leningen uit hoofde van publieke taak

- De provincie Zuid-Holland had sinds 2012 een rentedragende lening uitstaan bij de gemeente Lansingerland. Deze lening is verstrekt tot en met 2024 inzake de overdracht van Ruimte-voor-Ruimte rechten en de dekking van het tekort op de grondverwerving ten behoeve van het project Groenzone. Het laatste gedeelte van deze lening is in 2024 afgelost.
- In 2017 is een renteloze lening verstrekt uit het Revolverend Verenfonds aan Veerexploitant Irimar BV ten behoeve van de veerdienst Krimpen aan de Lek – Kinderdijk. Het saldo van de lening bedraagt eind 2024 € 0,3 miljoen en loopt tot 2032.
- In het kader van het revolverend Verenfonds zijn twee leningen verstrekt aan Ottevanger OV Exploitatie B.V. en Ottevanger Veren B.V. Deze zijn overgenomen door Swets ODV. Het saldo van deze leningen bedraagt eind 2024 € 0,3 miljoen. Vanwege het aangevraagde faillissement is het onzeker in welke mate deze leningen worden terugbetaald en is hiervoor een voorziening getroffen.
- In 2024 is een lening van € 0,2 miljoen verstrekt aan Asbeter b.v.. Op deze lening worden vanaf 2030 aflossingen betaald en hij loopt tot 2034.

In totaal bedraagt de stand van de verstrekte leningen eind 2024 € 0,8 miljoen.

Het totaal van de garanties bedraagt eind 2024 € 10,6 miljoen. Voor een verdere specificatie zie de uitleg bij de [Niet uit de balans blijvende verplichtingen \(NUBBV\)- en rechten \(NUBBR\)](#).

Paragraaf Grondbeleid

Provinciaal grondbeleid

Kaderstelling grondbeleid

Op 19 april 2022 is de Uitvoeringsnota grondbeleid vastgesteld door Gedeputeerde Staten (GS).

De kaders voor de Uitvoeringsnota grondbeleid zijn vastgelegd in de Financiële Verordening (FV), die is vastgesteld door Provinciale Staten (PS) op 9 maart 2022. De kaderstellende onderwerpen in de FV gaan over:

- provinciaal belang;
- uitgangspunten/kernwaarden;
- strategische grondaankopen;
- financiële kaders en dekking.

De kernwaarden zijn onder meer de verplichting om marktconform te handelen en bij verkopen een gelijk speelveld te organiseren. Dit is onder andere in lijn met het Didam-arrest en de daaropvolgende jurisprudentie.

De uitvoerende onderwerpen, de uitvoeringsregels en de inzet van het grondbeleid zijn bevoegdheden van GS. GS kunnen zo een actief en flexibel grondbeleid voeren dat aansluit bij de dynamiek van de opgave. Deze splitsing tussen PS en GS betekent ook dat zowel de FV als de uitvoeringsnota grondbeleid kan worden aangepast als dat nodig is. In het verlengde hiervan zijn de spelregels (de voormalige handelingskaders) opgenomen in deze uitvoeringsnota grondbeleid. Dat geldt voor de spelregels voor strategische aankopen en strategisch grondbezit, voor pachtuitgifte en voor het handelingskader vervreemding gesubsidieerde grond. Jaarlijks wordt bepaald of de FV, uitvoeringsnota of spelregels moeten worden bijgewerkt, zodat het grondbeleid aansluit op de dynamiek van de opgaven.

De inzet van het grondbeleidsinstrumentarium wordt binnen de opgaven bepaald. In de uitvoeringsnota grondbeleid wordt het beschikbare grondinstrumentarium beschreven: van verwerving waaronder onteigening, uitgifte, overdracht en beheer tot grond gerelateerde instrumenten. Bij deze grondinstrumenten is er ook aandacht voor strategische aankopen en/of strategisch grondeigendom en aandacht voor grondstrategieën als onderdeel van de totale uitvoeringsstrategie.

Voor de werkzaamheden binnen grondzaken is een afgeschermd digitale omgeving ingericht. Hier kunnen persoonsgegevens veilig worden opgeslagen. Tweemaal per jaar wordt de lijst van gerechtigden met toegang tot deze omgeving gecontroleerd.

Ontwikkelingen 2024

Om in te kunnen spelen op de actuele behoeften, is het grondbeleid in 2024 voor een deel aangepast. Hierdoor kan het grondbeleid nog eerder worden ingezet.

In de FV is opgenomen dat GS jaarlijks tot een bedrag van € 15 miljoen mogen besluiten tot het doen van strategische aankopen ten laste van de algemene middelen. Een en ander volgens de spelregels zoals opgenomen in de uitvoeringsnota grondbeleid. In 2024 bleek dat tijdelijk, in aanloop naar de actualisatie van de uitvoeringsnota grondbeleid, meer ruimte nodig was voor het doen van strategische aankopen. Op 13 november besloten PS de FV zo aan te passen dat voor de periode 2024 tot en met 2026 de jaarschijven van € 15 miljoen voor bovenstaande faciliteit worden samengevoegd (in totaal € 45 miljoen).

Een andere verandering betreft het onteigenen. Hierover vond in 2024 een technische sessie voor PS plaats.

Daar waar de kans zich voordoet, zet de provincie in op het verwerven van stikstofruimte bij een aankoop.

Uitvoering van het grondbeleid in 2024

Algemeen

In 2024 zijn 99 grondtransacties afgesloten (exclusief uitvoeringsovereenkomsten zelfrealisatie natuur) en 403 beheerovereenkomsten (erfpacht, pacht, huur en bruikleen).

Het betreft de volgende aan- en verkoop/zakelijk recht transacties:

1. Grond-voor-grond	3
2. Infrastructuur	41
3. NNN/ZH-PLG/Recreatie	15
4. Verspreid bezit/steunpunten	40

Onderhanden en nieuwe beheerovereenkomsten:

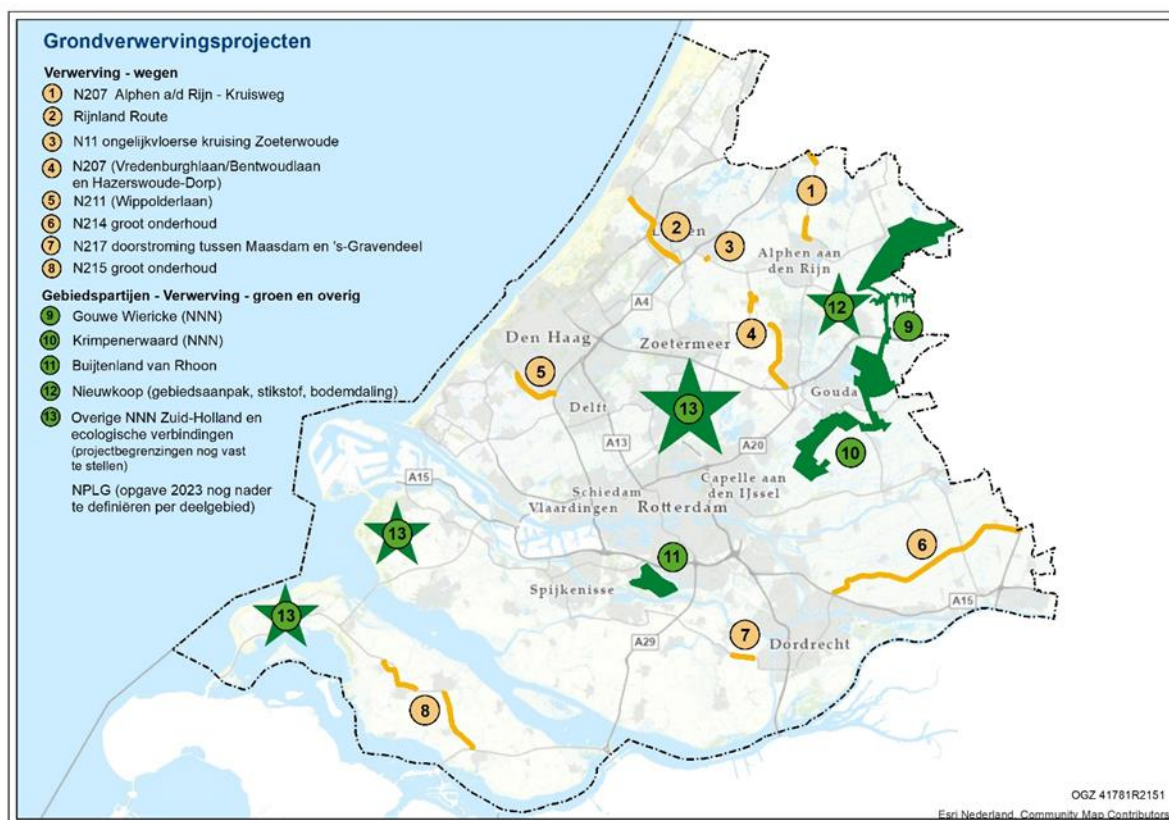
	Totaal lopende contracten in 2024
1. Erfpachtovereenkomsten	11
2. Pacht geliberaliseerd 1 jaarig	143
3. Pacht geliberaliseerd en regulier langer dan 1 jaar	49
4. Huurovereenkomsten grond	132
5. Huurovereenkomsten voormalige dienstwoningen	-
6. Jacht	37
7. Vismachtiging	1
8. Vishuurovereenkomsten	10
9. Ingebruikgevingscontracten	25
Totaal lopende contracten in beheer in 2024	403
10. Opdrachten gebouw en groenbeheer	192

De provincie heeft in 2024 voor ongeveer € 13,7 miljoen aan gronden aangekocht (inclusief opstalrechten en dergelijke). De provincie verkocht voor ongeveer € 2,8 miljoen voor verschillende programma's en projecten. De opbrengsten uit erfpacht, pacht en huur bedroegen ongeveer € 1,3 miljoen.

In de paragraaf grondbeleid wordt niet ingegaan op vastgoedkosten- en opbrengsten die verband houden met de huisvesting van de provinciale organisatie.

Programma's en projecten

Op bijgaande kaart staan de belangrijkste programma's en projecten waaraan de provincie op gebied van grondzaken in 2024 een bijdrage leverde, verdeeld naar categorie. Voor de leesbaarheid zijn tal van kleinere projecten weggelaten, zoals fietspaden of aanpassingen van rotondes, kruispunten en wegverbredingen in het kader van groot onderhoud.

Bron: Cartografie provincie Zuid-Holland.

Verkeer- en vervoerprojecten

De provinciale verwervingsportefeuille voor verkeer en vervoer heeft betrekking op de realisatie van aanleg, onderhoud en aanpassingen van provinciale infrastructuur (wegen, fietspaden en vaarwegen).

Voor de infrastructuur vonden er in 2024 41 aankooptransacties plaats. Hiermee was een bedrag van ongeveer € 2,7 miljoen gemoeid. Deze aankopen zijn begroot en gerealiseerd binnen de verschillende programma's.

De grootste inzet in 2024 omvatte de volgende projecten: Rijnlandroute, N207, N211, N215 en de N214.

De verwerving voor het project Wippolderlaan/N211 is in 2019 gestart, met speciale aandacht voor de verzorgingsplaats en de daarbij te volgen procedures. In 2024 is dit dossier afgerond. De grond is ter beschikking van het project gekomen.

Bij infrastructuurprojecten wordt over de (financiële) planning, voortgang en verantwoording gerapporteerd via het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI). De projecten maken onderdeel uit van de ambitie Bereikbaar Zuid-Holland.

De boekwaarde van de gekochte gronden voor infrastructuur worden in het investeringsproject verwerkt en op de balans gezet.

Projecten Natuurnetwerk Nederland (NNN)

NN-ZH

In 2020 is het programma voor de restantopgave NNN en Groene Verbindingen van start gegaan (opgave Natuurnetwerk Zuid-Holland NN-ZH). Dit gaat om een opgave van 900 ha verdeeld over 67 projecten. De realisatie hiervan moet uiterlijk in 2027 geborgd zijn. In 2021 is hiervoor een aangepast Handelingskader NNN

door PS en GS vastgesteld. Dat biedt meer grondinstrumenten. In 2024 maakten GS het voor 7 aangewezen gebieden binnen de opgave mogelijk om aanbiedingen te doen op basis van volledige schadeloosstelling (VSS). Met alle eigenaren in deze gebieden zijn verwervingsgesprekken gestart. Dit leidde tot overeenstemming met enige eigenaren. Ook is overeenstemming bereikt over de aankoop van een boerderij met 57 hectare, nabij de Binnenduinrand van Goeree. Deze gronden kunnen worden gebruikt als ruilgrond.

Krimpenerwaard

De grondverwerving voor realisatie van de NNN in de Krimpenerwaard is grotendeels afgerond. De realisatie vindt plaats door de stuurgroep Krimpenerwaard (gemeente en hoogheemraadschap) in opdracht van de provincie. De provincie begeleidde de grondverwerving en het proces om te komen tot overeenkomsten in het kader van zelfrealisatie. De provincie levert daarvoor capaciteit aan het programmabureau.

Met stichting Het Zuid-Hollands Landschap zijn gronden geruild. Dat levert een beter beheerbare eigendomsverdeling op. In 2024 ging de aandacht van grondzaken voor het grootste deel naar advies in beheer. Dit met het oog op doelrealisatie.

Gouwe Wiericke

Voor het NNN-project Gouwe Wiericke lopen in deelprojecten verschillende activiteiten op het gebied van grondzaken. Dit gebeurt in overleg met het programmabureau Veenweiden. Deze activiteiten variëren van advies over aan/verkoop, ruilingen en verwervingsgesprekken tot acties om gebiedspartijen in staat te stellen om grond te verwerven. De volgende resultaten zijn geboekt:

- In het project in Ruijgeborg 2 is gewerkt aan de laatste aankoop. Het is duidelijk geworden welke gronden de provincie definitief niet kan verwerven voor natuur.
- In het project Abessinië is 4,5 hectare overgedragen aan Staatsbosbeheer. De opstallen zijn gesloopt.
- Er is 33 hectare aangekocht in het project de Noordse Buurt.

Project Mainport Rotterdam/Buitenland van Rhoon

Het Project Mainport Rotterdam (PMR) heeft tot doel het realiseren van de Tweede Maasvlakte. Ook wil PMR het leefklimaat rond Rotterdam verbeteren door de realisatie van 750 ha groene recreatie- en natuurgebieden. In dat kader is de provincie verantwoordelijk voor het project Buitenland van Rhoon, als onderdeel van het PMR. PMR is in zijn geheel een opgave van het Rijk. Het project Buitenland van Rhoon beslaat in totaal een oppervlakte circa 600 ha. Een groot deel van de (agrarische) ondernemers in het plangebied hebben hun bedrijfslocatie en de daarbij behorende gronden inmiddels verkocht aan de provincie. Er is overeenstemming over de aankoop van ongeveer 413 ha. In 2024 heeft de provincie ongeveer 286 ha ter beschikking gesteld aan de gebiedscoöperatie voor het realiseren van (maatregelen uit) het Streefbeeld. Het Streefbeeld beschrijft op welke wijze landbouw, natuur en recreatie samen kunnen gaan. In 2024 pauzeerde de provincie de grondverwerving vanwege het op te stellen inrichtings- en beheerplan en vanwege de afwegingen rondom de grondverwervingsdossiers. Die afwegingen worden door het nieuwe projectkader gemaakt. In 2025 zal de grondverwerving voor de resterende dossiers weer actief worden opgepakt.

(Concept) Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG), stikstofopgave en de provinciale grondbank ZH-PLG

Provinciale Grondbank ZH-PLG

In 2022 is, in het verlengde van het Nationaal Programma Landelijk Gebied, de startnotitie voor het ZH-PLG door GS vastgesteld en aan PS gestuurd. In samenhang met de startnotitie ZH-PLG is ook ingestemd met de oprichting van een provinciale grondbank ZH-PLG (PZH-2022-819641626). Het doel van de grondbank is om een strategische grondvoorraad op te bouwen. Die kan worden ingezet in de gebiedsprocessen voor extensivering, ruil of doelrealisatie. Extensivering is het minder intensief gebruiken van de agrarische grond met als doel de stikstofuitstoot te verminderen. De financiering vindt plaats uit beschikbare ZH-PLG middelen of middelen die direct daaraan verbonden zijn, zoals de Impulsgelden Veenweide.

Er zijn in 2022 en 2023 5 aankopen gedaan voor de provinciale grondbank (zie de tabel hieronder). Na 2023 is er vanuit ZH-PLG geen budget meer beschikbaar. Met het wegvallen van het transitiefonds komt er ook geen budget meer beschikbaar. Strategische aankoopkansen ná 2023 zijn via de strategische aankoopfaciliteit behandeld (zie Strategisch bezit).

Grondaankopen provinciale grondbank ZH-PLG

Dekkingsbron	Omvang (ha)	Omvang (€)
ZH-PLG budget (2x€ 10 miljoen)	50,87	€ 8.767.930
Impulsgelden Veenweide	104,45	€ 6.760.768
Totaal	155,32	€ 15.528.698

Overzicht lopende onteigeningsprocedures

Project	Status procedure	Toelichting/aantal dossiers
Krimpenerwaard	Afgerond	In november 2023 werd het laatste eindvonnis ontvangen, waarna betaling van de eindbedragen heeft plaatsgevonden.
N211 Wippolderlaan Wateringen	afgerond	De laatste zaken in deze onteigening zijn in juni en september van 2024 tot een einde gekomen. Verschillende zaken zijn via een eindvonnis afgesloten maar twee zaken zijn in 2024 geschikt tijdens de procedure, door het sluiten van een vaststellingsovereenkomst.
Rijnland Route	Gerechtelijke procedure	Vanwege het mogelijk verlopen van het Koninklijk Besluit is op 28 oktober 2024 gedagvaard. Wel op een datum in januari 2025 omdat er overeenstemming was en een overeenkomst is gesloten. Omdat de overeenkomst niet nagekomen wordt door de eigenaar is de dagvaarding uitgebracht.

Grond-voor-grond: verkoop gronden ten behoeve van de realisatie van het NNN

Realisatie en prognose verkoop Grond-voor-Grond

De provincie verkoopt een deel van haar gronden buiten de beleidsopgave. De verkoopopbrengst wordt ingezet voor de realisatie van de NNN. Dit wordt Grond-voor-Grond (GvG) genoemd. In de periode tot 2027 moet ongeveer € 150 miljoen netto (= € 180 miljoen bruto minus proceskosten, netto-beheerlasten en boekwaarde) gerealiseerd worden door grondverkoop en pachtopbrengsten. In 2024 vond een hertaxatie plaats van het resterende GvG-bezit per 1 januari 2024 en een bijwerking van de kosten/opbrengstenramingen. Op basis hiervan neemt de verwachte netto-totaalopbrengst uit grondverkoop en pacht met ongeveer € 5 miljoen toe van € 145 miljoen naar € 150 miljoen.

In 2024 is voor in totaal ongeveer € 0,5 miljoen verkocht. Tot en met 2024 is hiermee ruim € 131 miljoen aan netto-grondverkoop en pachtopbrengsten gerealiseerd.

Geïnt inventoriseerd wordt welk bezit een bijdrage kan leveren in de gebiedsprocessen, voor zover het nog niet in het bereik is van een opgave. Eind 2024 beschikt de provincie nog over ruim 500 ha GvG-grond. Het grootste deel hiervan ligt in de Krimpenerwaard en kan daar ingezet worden als ruilgrond voor de natuurontwikkeling en nieuwe opgaven.

Waarderingsbeleid grond voor de NNN-opgave

De aankoopprijs van de aangekochte gronden die vallen binnen de NNN, wordt afgewaardeerd naar een reële prijs voor natuurwaarde en ook zo op de balans gezet. Aankopen die buiten de begrenzing vallen, worden voor de aanschafprijs op de balans gezet. De voorraad NNN- grond eind 2024 heeft een boekwaarde van ongeveer € 9 miljoen.

Het verschil tussen de GvG-opbrengsten uit verkoop van de grond minus risicofactor, minus boekwaarde verkochte grond en minus verkoopkosten, is in de begroting opgenomen als dekkingsmiddel voor de realisatie van de NNN. De voorraad GvG-grond heeft eind 2024 een boekwaarde van ongeveer € 5,5 miljoen.

Marktprijsverstoring

De omvang van de verkopen GvG zijn de laatste jaren klein. Verkoop vindt ook altijd plaats tegen marktconforme prijzen.

Tijdelijk Beheer

De meeste gronden die de provincie in afwachting van verkoop of inrichting in eigendom heeft, zijn verpacht in geliberaliseerde pacht. Dat wil zeggen dat deze gronden voor een kortlopende periode (variabel tussen 1 en 6 jaar, afhankelijk van de geplande inrichting) in pacht worden uitgegeven. Na deze periode eindigt het contract. Als na afloop van het contract blijkt dat de inrichting nog niet start, wordt in overleg met de opgave opnieuw verpacht. De pachtprizen en voorwaarden 2024 zijn in het najaar 2023 door Gedeputeerde Staten vastgesteld.

De opbrengst voor de groene grond in 2024 van het tijdelijk beheer was ongeveer € 0,8 miljoen gebaseerd op 150 pachtovereenkomsten.

De provincie bezit in 2024 ongeveer 35 bebouwde locaties (objecten) die beheerd moeten worden. Daaronder zijn 29 woningen/voormalige boerderijen, 4 voormalige steunpunten en 2 voormalige bedrijfsopstallen zoals bijvoorbeeld een mestsilos. Er wordt doorlopend geïnvesteerd voor behoud van de waarde en/of voor de veiligheid van de tijdelijke beheerders/bewoners.

In 2024 bedroegen de beheer- en sloopkosten ongeveer € 1,26 miljoen, met name door het versneld saneren van verschillende gebouwen.

Verbonden partijen met grondexploitaties of grondposities

De provinciale deelnemingen hebben geen risicodragende grondposities, met uitzondering van de (publieke) Grondbank Zuidplaspolder. Dit is een gemeenschappelijke regeling waarin de provincie voor 40% deelneemt. De Grondbank is opgericht in 2005 met het enige doel om grondposities te verwerven in de Zuidplas.

Op 1 juli 2021 tekenden de gemeente Zuidplas, de Grondbank RZG Zuidplas en de provincie de Bestuursovereenkomst Ontwikkeling middengebied Zuidplaspolder. Hierin staan de voorwaarden waaronder de gebiedsontwikkeling van 8.000 woningen en 45 hectare (netto-)bedrijventerrein zal plaatsvinden. Ook zijn 2 overeenkomsten voor grondverkoop ondertekend; een koopovereenkomst tussen de Grondbank RZG Zuidplas (300 hectare) en de gemeente Zuidplas en een koopovereenkomst tussen de provincie en de gemeente Zuidplas (42 ha waarvan 27 hectare GvG). Effectuering van deze koopovereenkomsten vindt plaats bij het onherroepelijk worden van het omgevingsplan.

Ten opzichte van de planning uit 2021 is er vertraging. Er lopen nu gerechtelijke procedures bij de Raad van State. Onderdeel van het managen van de risico's is dat de gemeenschappelijke regeling die een looptijd had tot 1 januari 2025, is verlengd tot 1 januari 2035. De verkoop van de gronden is door de vertraging in het planologisch proces ook vertraagd.

Strategisch bezit

Strategische aankopen

Met het vaststellen van de Uitvoeringsnota grondbeleid in 2022 (PZH-2022-80351935) zijn ook de spelregels voor strategische aankopen opnieuw vastgesteld conform de kaders van de Financiële Verordening. Daarin is een voorfinancieringsfaciliteit van € 15 miljoen opgenomen voor strategische aankopen. Omdat € 15 miljoen per jaar als een te beperkte bestedingsruimte werd gezien is in 2024 besloten de voorfinancieringsfaciliteit voor de jaren 2024-2026 tijdelijk samen te voegen dus dan is € 45 miljoen beschikbaar voor de periode 2024-2026 (PZH-2024-860351172).

Niet alle potentiële aankoopkansen leiden tot een aankoop. Op dit moment lopen nog 3 aankoop-onderhandelingen. Hiervoor is zo'n € 13 miljoen aan voorfinanciering uit de algemene middelen beschikbaar.

Bezit verkoopprogramma's

Bij gronden die onder een verkoopprogramma vallen, wordt kritisch gekeken of deze gronden op termijn nodig zijn voor andere provinciale doelen. Dit geldt bijvoorbeeld bij Grond-voor-Grond (zie paragraaf Grond-voor-Grond), verspreid bezit (zie paragraaf verkoop verspreid bezit) of overhoeken bij aankoop van infrastructuur. Daarmee worden de gronden langer vastgehouden en kunnen ze worden gezien als strategisch bezit.

Beheer en verkoop verspreid provinciaal bezit

Als gronden niet meer inzetbaar zijn voor provinciale doelen, worden ze afgestoten. Belangrijkste uitgangspunten daarbij zijn marktconformiteit en level playing field. Level playing field houdt in dat partijen die geïnteresseerd zijn in het kopen van provinciale grond gelijke kansen krijgen. In 2024 is voor ongeveer € 0,3 miljoen aan verspreid bezit verkocht.

In 2018 is gestart met het inventariseren en analyseren van alle verspreide eigendommen. Daarvoor werd een Geografisch Informatie Systeem (GIS) gebruikt. Eerst werden de verspreide eigendommen per gemeente geanalyseerd en keken we welke percelen openbaar gebied aan de gemeenten afgestoten konden worden. Van de 50 gemeenten zijn er nu 45 geanalyseerd, gesprekken met de gemeenten zijn gestart. In 2023 bedroeg de omvang van het verspreid bezit 33 ha. In 2024 is er een nieuwe analyse gemaakt. Als gevolg van een andere berekeningswijze en een verandering in de automatisering, is dit aantal nu toegenomen naar 38 ha.

Overzicht provinciaal grondbezit per 31-12-2024

Peildatum 31-12-2024

Legenda	Oppervlak totaal ca. (ha)
Beheer bermen en percelen grenzend aan wegen en vaarwegen	222
Beheer prov. wegen en vaarwegen	2.198
Buitenland van Rhoon	410
Grond voor Grond, verkoop t.b.v. NNN	545
Grondbank Rzg Zuidplas	291
Infrastructuur in ontwikkeling	238
Milieu en nazorg	106
NNN	1.474
NNN strategisch	31
Overig	9
Provinciaal recreatiegebied	319
Provinciale grondbank ZH-PLG/veenweide	155
PZH gronden met weidevogeldoel	152
RODS	426
Verspreid bezit en overhoeken	38
WHW nog uit te zoeken	9

Paragraaf Lokale heffingen

Inleiding

De paragraaf Lokale heffingen bevat informatie over de heffingen die Zuid-Holland oplegt op basis van verordeningen die Provinciale Staten hebben vastgesteld. Het gaat om de heffing voor grondwaterbeheer, leges Bouwactiviteiten, leges Infrastructuur, de opcenten op de Motorrijtuigenbelasting, de precariobelasting en de Leges Natuur.

De opbrengsten uit de opcenten en de precariobelasting zijn een algemeen dekkingsmiddel; de inkomsten uit de overige heffingen zijn bedoeld voor de uitvoering van specifieke activiteiten.

De provincie heeft geen beleid voor kwijtschelding van opgelegde heffingen.

Toelichting op de heffingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2023	Originele Begroting 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Jaarrekening 2024	Verschil begroot vs realisatie
Grondwaterheffing	402	430	430	378	-52
Leges Bouwactiviteiten	5.285	3.200	3.200	3.093	-107
Leges Infrastructuur	331	266	266	283	18
Leges Milieu Belastende Activiteiten	0	4.000	2.000	925	-1.075
Leges Vergunningverlening Natuur	819	313	313	641	328
Motorrijtuigenbelasting	373.712	388.251	391.735	403.857	12.122
Precariobelasting	885	1.080	1.080	924	-156
Totaal	381.434	397.539	399.023	410.103	11.079

Grondwaterheffing

Op grond van de Omgevingswet en de Grondwaterheffingsverordening Zuid-Holland heft de provincie een belasting per kubieke meter onttrokken grondwater. Het tarief van de heffing is zo vastgesteld dat de opbrengst de gemaakte kosten niet te boven gaat. Het tarief bedraagt € 0,005 per kubieke meter onttrokken hoeveelheid water.

Leges Bouwactiviteiten

De provincie is verantwoordelijk voor de behandeling van aanvragen omgevingsvergunningen en het toezicht hierop. De provincie is ook verantwoordelijk voor de behandeling van meldingen op basis van het Besluit bouwwerken leefomgeving (Bkl) voor die bedrijven waarvoor de provincie op grond van de Omgevingswet bevoegd gezag is.

De uitvoering van het bevoegd gezag ligt bij de 5 omgevingsdiensten in Zuid-Holland. De provincie int de leges voor een omgevingsvergunning of voor een verzoek voor het in behandeling nemen van een melding. Als BRIKS-activiteiten (bouwen, reclame, inritten, kappen, slopen) onderdeel zijn van de vergunning of het verzoek dan moeten de leges hiervoor de kosten dekken.

De legestarieven mogen maximaal kostendekkend zijn. Provinciale Staten hebben bij de vaststelling van de Legesverordening Omgevingsrecht Zuid-Holland 2020 besloten dat het dekkingspercentage 100% moet zijn.

In 2024 zijn de leges conform de Legesverordening bouwactiviteiten Omgevingswet Zuid-Holland 2024 opgelegd. De leges zijn vraaggestuurd. Dat betekent dat we vooraf niet weten hoeveel aanvragen er worden gedaan in een jaar. Hierdoor kunnen de geïnde leges afwijken van de raming.

De inwerkingtreding van de Omgevingswet kan invloed hebben gehad op het aantal aanvragen. In december 2023 zijn nog veel aanvragen ingediend onder oude wetgeving.

(bedragen x € 1.000)	
Gerealiseerde baten belastingjaar 2024	3.163
Geraamde kosten 2024	4.451,3
Geraamde baten 2024	3.818,7
Kostendekkendheidspercentage op basis van raming 2024	86%

Leges infrastructuur

Met ingang van 1 januari 2021 is de legesheffing ingevoerd voor de vergunningverlening door de toenmalige Dienst Beheer Infrastructuur (DBI), het huidige domein Uitvoering. Per 1 januari 2024 is de Legesverordening Infrastructuur Zuid-Holland 2024 opnieuw vastgesteld. De kosten van de vergunningverlening worden doorberekend op basis van 100% kostendekkendheid volgens de vastgestelde tarieventabel. Er is voor gekozen kruissubsidiëring toe te passen. Bij kruissubsidiëring worden kosten anders verdeeld. Particulieren betalen minder, terwijl bedrijven een groter deel van de kosten doorbelast krijgen

Provinciale Staten hebben bij het vaststellen van de Legesverordening Infrastructuur Zuid-Holland 2024 besloten dat het dekkingspercentage 100% moet zijn. De tarieven zijn ingedeeld in categorieën. De leges zijn vraaggestuurd, waardoor de geïnde leges kunnen afwijken van de raming. De verdeling tussen de categorieën was anders dan vooraf geraamd.

De gerealiseerde opbrengsten 2024 zijn € 0,2 miljoen. Deze opbrengsten worden verantwoord bij Beleidsdoel 2-2. De daadwerkelijk opbrengst van deze nog op te leggen aanslagen zal in 2025 ontvangen worden maar ze hebben betrekking op belastingjaar 2024. De werkelijke kosten van deze aanvragen zullen zichtbaar worden in 2025.

(bedragen x € 1.000)	
Gerealiseerde baten belastingjaar 2024	243
Geraamde kosten 2024	384,0
Geraamde baten 2024	360,1
Kostendekkendheidspercentage op basis van raming 2024	94%

Leges Milieu Belastende Activiteiten

De provincie is verantwoordelijk voor de behandeling van aanvragen omgevingsvergunningen en het toezicht hierop. De provincie is ook verantwoordelijk voor de behandeling van meldingen op basis van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) voor die bedrijven waarvoor de provincie op grond van de Omgevingswet (Ow) bevoegd gezag is. Met de komst van de Omgevingswet kan de provincie leges heffen over het milieudeel van een aanvraag voor een omgevingsvergunning, de zgn. milieubelastende activiteit.

De uitvoering van het bevoegd gezag ligt bij de 5 omgevingsdiensten in Zuid-Holland. De provincie int de leges voor een omgevingsvergunning voor een milieubelastende activiteit. De leges moet de kosten hiervoor dekken. De legestarieven mogen maximaal kostendekkend zijn.

In 2024 zijn de leges opgelegd volgens de Legesverordening milieubelastende activiteiten Omgevingswet Zuid-Holland 2024.

De leges zijn vraaggestuurd waardoor de geïnde leges kunnen afwijken van de raming. De Ow trad in 2024 in werking. Eind 2023 hebben veel bedrijven waarvoor de provincie het bevoegde gezag is, nog veel aanvragen voor een omgevingsvergunning ingediend onder de Wet milieubeheer. In 2024 zijn er daardoor merkbaar minder aanvragen ingediend onder de Ow dan verwacht. De opbrengst van de leges is daardoor ook lager dan geraamd.

(bedragen x € 1.000)	
Gerealiseerde baten belastingjaar 2024	925
Geraamde kosten 2024	4.000
Geraamde baten 2024	4.000
Kostendekkendheidspercentage op basis van raming 2024	100%

Motorrijtuigenbelasting

Het belastinggebied van de provincies is voor algemene belastingen beperkt tot de opcenten op motorrijtuigenbelasting en precariobelasting. De opcenten zorgen voor de grootste opbrengst en bedragen bijna de helft van alle reguliere inkomsten van de provincie.

De opbrengst van de opcenten wordt gebaseerd op de opgave van de belastingdienst aan het begin van het boekjaar. De werkelijke opbrengst in 2024 was € 403,9 miljoen ten opzichte van de begroting van € 391,7 miljoen, dus € 12,1 miljoen hoger dan begroot. Op het totaal van de motorrijtuigenbelasting is dat een verschil van 3%.

In 2024 is het totaal aantal auto's in Zuid-Holland licht gestegen (van 1.676.803 naar 1.703.506). De grootste stijging kwam voor rekening van de elektrische auto's die in 2024 nog volledig vrijgesteld waren. Dat de inkomsten opcenten toch met 3% gestegen zijn, komt doordat het gemiddelde gewicht van de auto's is toegenomen en zwaardere auto's betalen meer motorrijtuigenbelasting.

Provinciale Staten stellen het opcententarif vast. Dit mag het wettelijk maximum niet overschrijden. Het maximum was voor 2024 vastgesteld op 138,3 opcenten. Met een tarief van 98,7 in 2024 zat de provincie Zuid-Holland nog ruim onder dit maximum.

Het tarief heeft zich in de provincie Zuid-Holland de afgelopen periode als volgt ontwikkeld:

Jaar	2021	2022	2023	2024
Tarief	90,4	91,8	95,7	98,7

Ontwikkeling wagenpark:

Er staan eind 2024 in Zuid-Holland iets meer dan 1,7 miljoen personenauto's geregistreerd in 36 gewichtsklassen. Het wagenpark is met 26.703 auto's en 9.572 motoren gestegen ten opzichte van een jaar geleden.

Raming inkomsten:

Het verloop van toekomstige inkomsten uit opcenten is voor de lange termijn moeilijk te voorspellen. Dit komt vooral door de ontwikkelingen rond de van heffing vrijgestelde elektrische voertuigen en de onzekerheid over de verkopen van elektrische en hybride voertuigen.

Precariobelasting

De provincie heft precariobelasting 'voor het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde provinciale grond'. In de bij de Verordening Precariobelasting behorende tarieventabel zijn de belastbare feiten en tarieven opgenomen.

Op 14 december 2022 hebben Provinciale Staten de wijziging van de Financiële verordening 2021 vastgesteld. In die verordening is in artikel 4.43 de wijze van indexatie opgenomen. De praktische uitwerking daarvan is vastgelegd in de Uitvoeringsnota indexatiebeleid (2022). GS hebben die uitvoeringsnota vastgesteld en ter kennisname met PS gedeeld. In navolging op het indexatiebeleid worden de tarieven per 1 januari 2025 met 2,8% geïndexeerd.

Gerealiseerde opbrengst 2024

€ 311.921,14

€ 612.000,00 (transitorische post benzine)

€ 923.921,14

Leges Vergunningverlening Natuur

In januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. Vanaf dat moment gold ook de nieuwe Legesverordening. De leges liggen in 2024 hoger dan begroot omdat de legesverordening is aangepast en er meer vergunningen zijn aangevraagd voor flora- en fauna-activiteiten (voorheen soortenbescherming) dan in eerste instantie was gedacht.

(bedragen x € 1.000)	
Gerealiseerde baten belastingjaar 2024	682
Geraamde kosten 2024	3.077,9
Geraamde baten 2024	929,9
Kostendekkendheidspercentage op basis van raming 2024	30%

Lokale lastendruk

De lokale lastendruk geeft weer hoe de lastendruk van de opcenten in Zuid-Holland zich verhoudt tot het landelijk gemiddelde en het wettelijk maximum.

Ontwikkeling aantal opcenten MRB 2021-2024

	2021	2022	2023	2024
Provincie Zuid-Holland	90,4	91,8	95,7	98,7
Landelijk gemiddelde	83,5	83,7	84,7	87,4
Wettelijk maximum	116,8	118,4	125,8	138,3
Zuid-Holland als percentage van het wettelijk maximum	77,4%	77,5%	76,1%	71,4%

Naast de verhouding tot het landelijk gemiddelde en het wettelijk maximum is het belangrijk om aan te geven wat de financiële impact is van de Zuid-Hollandse belastingheffing op de inwoners. Hieronder vindt u een overzicht van de lastendruk van het provinciale deel van de motorrijtuigenbelasting op 3 verschillende soorten auto's.

Gemiddelde lastendruk per auto door provinciale heffing opcenten Zuid-Holland 2021-2024

Jaar (bedragen in €)	2021	2022	2023	2024
Compacte stadsauto (800 kg)	97,55	99,06	103,27	106,51
Compacte middenklasse (1300 kg)	292,40	296,93	309,54	319,25
SUV (1800 kg)	503,66	511,46	533,19	549,91

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Provinciale infrastructuur, wegen en vaarwegen

Areaal

De provinciale infrastructuur is in 7 assetgroepen te verdelen die elk hun eigen assets beheren, zie onderstaande afbeelding. Een assetgroep is een verzameling objecten met dezelfde eigenschappen zoals wegen, bediencentrales en vaste kunstwerken (zoals bruggen en sluisen). Om het beheer van deze assets uit te voeren, gebruiken we bedrijfsvoeringsmiddelen zoals steunpunten, inspectievaartuigen en –voertuigen, en materieel om gladheid te bestrijden.

Beleidskader

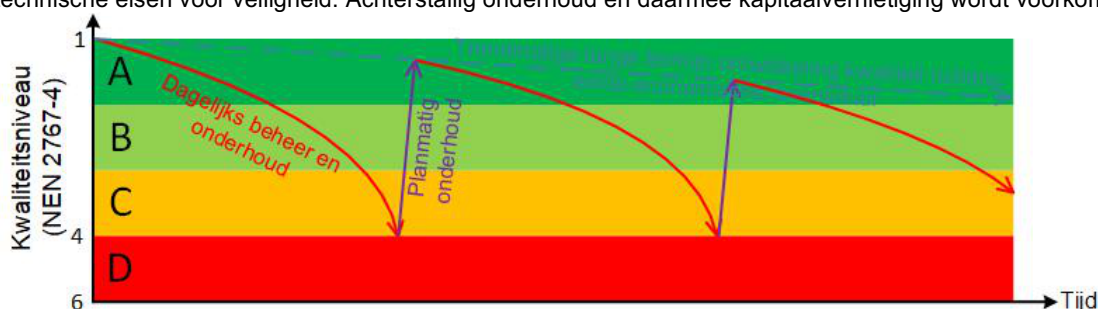
De [Nota Onderhoud kapitaalgoederen 2024-2027](#) (NOK) beschrijft welke prestaties worden verwacht van de provinciale infrastructuur en welk budget hiervoor gemiddeld nodig is. De beheerstrategie bepaalt de manier waarop de prestatie wordt gerealiseerd. Daarmee bepaalt de beheerstrategie ook de hoogte van het budget dat nodig is. De beheerstrategie is een afweging tussen de prestaties die van de infrastructuur worden verwacht, de risico's op verstoringen die worden aanvaard en de frequentie van de beheermaatregelen die nodig zijn om de risico's te beheersen en de prestaties te leveren. Een prestatie is bijvoorbeeld de beschikbaarheid van een weg voor het verkeer. Risico's zijn ongewenste verstoringen, zoals een groeiende file als gevolg van een niet goed sluitende, beweegbare brug. Beheermaatregelen zijn alle activiteiten die worden verricht om de prestaties te kunnen leveren. Dat gaat van inspecties en onderzoek, tot het uitvoeren van onderhoud aan objecten en het vervangen van objecten aan het einde van de levensduur.

Iedere vier jaar wordt de NOK en de onderliggende budgetbehoefte bijgewerkt. In de vergadering van 6 maart 2024 hebben Provinciale Staten de NOK 2024-2027, deel infrastructuur vastgesteld.

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) houdt toezicht op de provinciale financiën en controleert aan de hand van de NOK of er voldoende dekking is van beheerlasten voor beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur.

Ontwikkeling technische staat provinciale infrastructuur

We controleren de technische staat van de infrastructuur regelmatig om de beschikbaarheid te garanderen. Om de technische staat te bepalen wordt een standaard norm toegepast (NEN-2767). Een weg, oever of kunstwerk krijgt hierbij een score van 1 (uitstekend) tot en met 6 (zeer slecht). Een asset scoort uitstekend als deze net is opgeleverd (nieuwbouw) of als het groot onderhoud kortgeleden is uitgevoerd. Gedurende de gebruiksduur neemt de technische staat langzaam af, via de conditie 'goed', 'redelijk' en 'voldoende' naar 'matig'. Zodra de conditie 'matig' is bereikt, wordt (opnieuw) groot onderhoud aan de weg, de oever of het kunstwerk uitgevoerd. De afname van de conditie en de sprong naar een uitstekende conditie door groot onderhoud is visueel weergegeven in onderstaand schema. Door het regelmatig controleren van de technische staat kan het moment worden bepaald waarop groot onderhoud noodzakelijk wordt. Het volledige areaal voldoet op elk moment aan de wettelijke technische eisen voor veiligheid. Achterstallig onderhoud en daarmee kapitaalvernietiging wordt voorkomen.

In de onderstaande tabellen wordt per groep wegen, vaarwegen en kunstwerken inzicht gegeven in de technische staat in het jaar 2024.

Technische staat wegen	A	B	C	D
2024	42%	11%	43%	4%

Bovenstaande tabel beschrijft op basis van de wegbeheer methode (CROW-publicatie 147), wanneer het planmatig onderhoud moet worden uitgevoerd.

A: planmatig onderhoud over minimaal 5 jaar

B: planmatig onderhoud binnen 3 tot 5 jaar

C: planmatig onderhoud binnen 2 jaar

D: er bestaat een achterstand in onderhoud.

Technische staat oevers	Uitstekend (1)	Goed (2)	Redelijk (3)	Matig (4)	Slecht (5)	Zeer slecht (6)
2024	45%	3%	10%	22%	18%	2%

Bovenstaande tabel beschrijft op basis van de NEN-2767 inspecties, zoals hierboven beschreven, de staat van de oevers.

Technische staat kunstwerken	≤ 3 jaar	4-6 jaar	7-10 jaar	11-15 jaar	15-20 jaar	> 20 jaar
2024	14%	35%	33%	14%	4%	0%

Bovenstaande tabel beschrijft de periode die verstreken is sinds het laatste onderhoud aan een kunstwerk.

Beschikbaarheid beweegbare kunstwerken

De beschikbaarheid van een brug wordt gemeten door de duur van alle ongeplande stremmingen op te tellen. Het streven is een beschikbaarheid van 99,8% op jaarbasis. Als de storingsduur op jaarbasis groter is dan 17,5 uur, is een brug minder dan 99,8% beschikbaar op jaarbasis. De brug is dan onvoldoende beschikbaar. Dit wordt zowel voor stremming voor het wegverkeer als voor het vaarwegverkeer bijgehouden.

	Streefwaarde 2024	Meetwaarde 2024
Percentage beweegbare kunstwerken voldoende beschikbaar voor het wegverkeer (wegzijdig)	100%	98%
Percentage beweegbare kunstwerken voldoende beschikbaar voor het vaarwegverkeer (vaarwegzijdig)	100%	97%

In 2024 is een van de negentig kunstwerken wegzijdig langer dan 17,5 uur in storing geweest, de Bolgerijensebrug. Vaarwegzijdig zijn zeven objecten meer dan 17,5 uur in storing geweest: de Sluis Leidschendam, de Wilhelminabrug, de 's-Molenaarsbrug, de Grote Merwedeluis Gorinchem, de Hoge brug (Grote Merwedeluis Gorinchem), de Concordiabrug en de Bolgerijensebrug.

De Bolgerijensebrug was in 2024 een aantal keren niet beschikbaar voor het wegverkeer door een storing aan de aansturing van de elektromotor en eenmaal langdurig door schade aan de vergrendeling van het brugdek.

De Sluis Leidschendam was verschillende keren in storing. Een aantal keer door vuil tussen de sluisdeuren, een aantal keer door de waterhoogtemeter en een aantal keer door schade aan de bevestiging van de aandrijving aan een van de sluisdeuren. De Wilhelminabrug is tweemaal langdurig in storing geweest. Bij de eerste storing was de oorzaak het klemmen van het stalen brugdek door warm weer, de tweede storing kwam door schade aan de aansturing en bewaking van de aandrijving. De 's-Molenaarsbrug was eenmaal langdurig onbeschikbaar door een storing aan een camera, waardoor de brug niet op afstand bediend kon worden. De verschillende storingen aan de Grote Merwedeluis waren te wijten aan vuil tussen de sluisdeuren. Het vuil moest door duikers worden verwijderd. De Hoge brug over het sluiscomplex in Gorinchem is aantal keer niet beschikbaar geweest door storingen in de aansturing van de hydraulische installatie. De Concordiabrug was eenmaal langdurig niet beschikbaar voor de vaarweg door een defecte sensor van de positiebewaking van het brugdek. De Bolgerijensebrug was niet beschikbaar voor de vaarweg door schade aan de positiebewaking van het brugdek.

Realisatie 2024

Bediencentrales en IC desk

In 2024 heeft de aannemer volgens programmering in de najaarsnota het planmatig onderhoud afgerond aan de verbouwing van A0 tot bediencentrale Koningspoort. De aanleg van de techniek en de glasvezelkabel wordt in 2025 afgerond.

Wegen

In 2024 is er in de regio's ongeveer 53 kilometer aan planmatig onderhoud uitgevoerd. De volgende wegetrajecten werden afgerond: N231, N443 en N462.

Vaarwegen

In 2024 heeft de aannemer volgens programmering in de najaarsnota het planmatig onderhoud afgerond aan vaarwegtraject vervanging oevers Oude Rijn (Alphen ad Rijn) – Hoogheemraadschap Rijnland.

Beweegbare bruggen

In 2024 heeft de aannemer volgens programmering in de najaarsnota het planmatig onderhoud afgerond aan de beweegbare bruggen:

- Vaarwegtraject 1 (Delftse Schie): Kruithuisbrug; Hartelcorridor: Hartelkanaalbrug en Zoetwaterkanaalbrug;

- Vaarwegtraject 2 (Rijn-Schiekanaal): Nieuwe Tolbrug;
- Vaarwegtraject 10 (Merwedekanaal) gezamenlijk met de provincie Utrecht: Bolgerijensebrug, Rijksstraatwegbrug, Bazelbrug.

Verkeersmanagementsystemen

In 2024 heeft de aannemer volgens programmering in de najaarsnota het planmatig onderhoud afgerond aan de vernieuwing van de centrale apparatuur van het assetmanagementsysteem.

De kosten (en baten) voor beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur worden binnen Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland, beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud op orde en duurzaam, geraamd en verantwoord.

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting stand NJN	Rekening	Saldo
Dagelijks beheer en onderhoud	50.877	44.406	6.471
Planmatig onderhoud	54.207	76.829	-22.622
Totaal netto exploitatie-uitgaven*	105.084	121.235	-16.151
Storting in (+) of onttrekking uit (-) de egalisatiereserve beheer en onderhoud	24.031	-12.079	11.952
Totaal geactiveerde investeringen*	20.798	22.953	-2.155

* exclusief uitgaven voor functionele verbeteringen en overdracht areaal. Het verschil tussen begroting en realisatie is voor de exploitatie-uitgaven verantwoord bij de 3e W-vraag in Beleidsdoel 2-2, en voor de geactiveerde investeringen in de jaarrekening, onderdeel [Gereed gemelde investeringen](#). De storting in de egalisatiereserve wordt toegelicht in Bijlage 1, [Toelichting reserves](#).

Recreatiegebieden

Na de overdracht van de meeste recreatiegebieden in de provincie aan andere partijen, zoals Staatsbosbeheer in de periode 2013 tot en met 2022, zijn er nog 4 gebieden in provinciaal eigendom. De totale oppervlakte daarvan is ongeveer 790 ha aan recreatiegebied. Van deze gebieden zijn Bentwoud en Vlietland de grootste. Deze gebieden moeten schoon, heel en veilig blijven met een gevarieerd aanbod aan recreatieve voorzieningen. Het beheer van deze gebieden wordt uitgevoerd door Staatsbosbeheer die hiervoor het Terrein Beheer Model (TBM) hanteert.

Het beheer voor het Bentwoud is vastgelegd in 2 samenwerkingsovereenkomsten: 1 met mede-eigenaar Staatsbosbeheer waarin de beheerafspraken zijn gemaakt en 1 met de gemeenten Waddinxveen, Alphen aan de Rijn en Zoetermeer over medefinanciering van het beheer. Staatsbosbeheer, gemeenten en de provincie vormen samen het bestuurlijk overleg Bentwoud.

Voor het beheer en onderhoud van de overige gebieden sloot de provincie een samenwerkingsovereenkomst met Staatsbosbeheer voor de periode 2021 - 2025. Voor Vlietland is sprake van een meerjaren bosbeheerplan dat samen met de betrokken gebiedspartijen is gemaakt. In 2024 is het volledige TBM model bijgewerkt. Vanaf 2024 zijn voor de recreatiegebieden van de provincie de meerjarige kosten voor groot onderhoud en vervanging voor de komende 15 jaar berekend. De kosten per jaar verschillen. In de provinciale begroting wordt met de gemiddelde kosten per jaar rekening gehouden. Bedoeling is om via een 'voorziening voor groot onderhoud' de wisselingen in de jaarkosten financieel op te vangen. De voorziening wordt in 2025 ingesteld.

Gebouwen

De provincie Zuid-Holland beheert verschillende gebouwen. Een deel van de gebouwen is van de provincie en een deel huren we. De provincie beheert en onderhoudt naast het provinciehuis ook verschillende (kantoor)panden. Die staan op verschillende locaties binnen de provincie. Het gaat om bedieningscentrales, brug- en sluiswachtershuisjes, depots, werven en molens.

Sinds 1 januari 2024 is het onderhoud van de verschillende delen A, B, D en E van het provinciehuis en van de buitenlocaties van Domein Uitvoering belegd bij een hoofdaannemer. Dit gaat met een traditioneel onderhoudscontract en is gerealiseerd met een Europese aanbesteding. Sinds 1 september 2024 kwam daar ook het bestuursgebouw C bij. Daarmee eindigde het vorige contract. De uitgangspunten voor het onderhoud en instandhouding zijn: sober en doelmatig.

In het coalitieakkoord zijn afspraken gemaakt over circulariteit en CO₂-reductie. We werken aan praktisch uitwerken van deze ambitie. We bepalen hoe we ervoor kunnen zorgen dat deze ambitie een plaats krijgt in onze werkprocessen binnen vastgoed en huisvesting. We stelden BIM-requirements op. Hiermee kunnen we het provinciaal vastgoed in 3d BIM (building information model) zetten. Zo kunnen we een materialenpaspoort opstellen waarin bouw informatie staat voor circulair bouwen en hergebruik. Een materialenpaspoort laat zien wat de circulaire en financiële restwaarde is van alle assets.

Op basis van de duurzame meerjaren onderhoudsplanningen (DMJOP) die we eerder opstelden, werken we aan een projectplan verduurzaming provinciaal vastgoed. Dat gaat over provinciehuis delen ABDE en de buitenlocaties. Met de uitvoering van dit projectplan kunnen we binnen 10 jaar voldoen aan de wettelijke eisen van 100% energie- en CO₂-reductie in 2050. Dit is door het vorige college in 2022 besloten. Met het projectplan en de DMJOPs is er overzicht over de totale verduurzamingsclaim. In het eerste halfjaar van 2025 worden deze stukken voorbereid voor Gedeputeerde Staten (GS).

In 2024 is op A0 van het provinciehuis de verkeerscentrale gerealiseerd. Deze gaat open in april 2025. Voor bouwdeel E zijn plannen gemaakt voor de verbouwing van de begane grond. Huurder Bird & Bird wil hier m² realiseren voor ontvangst en ontmoeten. Er is een voorlopig ontwerp gemaakt en er is een omgevingsvergunning aangevraagd en verstrekt. We werken nu aan een financieel overzicht voor besluitvorming. In gebouw D wil huurder ODH haar gehuurde ruimten verbeteren. Ook hiervoor zijn plannen gemaakt. In het voorjaar van 2025 is afstemming voor besluitvorming.

Voor beide bouwdelen geldt dat als de projecten doorgaan, we meteen starten met verdere verduurzaming van de andere verdiepingen.

Openbaarheidsparagraaf

Passieve openbaarmaking

In 2024 ontvingen we in totaal 113 verzoeken om informatie op grond van de Wet open overheid (Woo). Er is bezwaar aangetekend tegen 5 Woo-besluiten. De trend van de voorgaande jaren wordt voortgezet: omvangrijke verzoeken lijken de norm te zijn en/of over politiek-bestuurlijk gevoelige zaken te gaan.

Wij blijven ons best doen voor een zo transparant mogelijke provincie, met oog voor kwaliteit. Zo veel als mogelijk beslissen we binnen de wettelijke termijnen. Als de verzoeken niet duidelijk genoeg zijn of als het gaat om grote verzoeken dan gaan wij in gesprek met de indiener. Doel van dat gesprek is om het verzoek duidelijk te krijgen en/of een langere termijn af te spreken voor de afhandeling van het verzoek. Ook proberen we om afspraken te maken over welke informatie het belangrijkste is voor de indiener. Dan pakken we die vraag het eerste op. Om de Woo goed uit te kunnen voeren, hadden we ook in 2024 aandacht voor het verbeteren van de processen. Er zijn softwarepakketten bekeken en getest die het Woo-proces kunnen ondersteunen. De software moet helpen bij het weghalen van persoonsgegevens in documenten, bij termijnbewaking en bij documentanalyses.

Actieve openbaarmaking

Artikel 3.3 van de Wet open overheid (Woo) verplicht de overheid om verschillende categorieën van informatie actief openbaar te maken. Die openbaarmaking gaat in 4 delen. Het is belangrijk voor inwoners, journalisten en andere belanghebbenden dat alle informatie van alle bestuursorganen die onder de Woo actief openbaar wordt gemaakt, op één plek staat. Daarom is er een landelijke digitale infrastructuur gemaakt in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Dit is de Woo-index. De documenten die wij onder de Woo actief openbaar maken, publiceren we op de website van de provincie. We plaatsen een verwijzing naar die publicatie op onze website in de Woo-index.

Het eerste deel bevat vier informatiecategorieën. Die zijn op 1 november 2024 verplicht actief openbaar gemaakt.

Eerste fase – 1 november 2024	1a Wetten en andere algemeen verbindende voorschriften
	1b Overige besluiten van algemene strekking
	1d Organisatie- en werkwijze
	1e Bereikbaarheidsgegevens

De provincie heeft deze vier informatiecategorieën op tijd actief openbaar gemaakt op onze eigen website en gekoppeld aan de Woo-index.

De termijn waarbinnen we het tweede, derde en vierde deel van informatiecategorieën actief openbaar moeten maken, is anders dan de termijn van het Rijk. Voor decentrale overheden gelden andere termijnen. De verwachting is dat eind 2026 het laatste deel inwerking treedt. Wij doen ons best om alle informatiecategorieën op tijd actief openbaar te maken.

Paragraaf Subsidies

Subsidies 2024 en Algemene subsidieverordening

In de Algemene subsidieverordening 2013 (Asv) zijn de uitgangspunten van het Uniform Subsidie Kader (USK) opgenomen. Deze gaan over:

Uitgangspunten Uniform Subsidie Kader			
1	Uitvoerings- en verantwoordingsarrangementen: proportionaliteit en sturing op prestaties		
	Maatregel	Hoogte subsidiebedrag	Verantwoording
	Arrangement 1	Tot € 25.000	Desgevraagd verantwoording over de prestatie (doorgaans steekproefsgewijs)
	Arrangement 2	Vanaf € 25.000 tot € 125.000	Verantwoording over de prestatie (aanvullend steekproefsgewijs)
	Arrangement 3	Vanaf € 125.000	Verantwoording over de kosten en prestaties
2	Uniformering en vereenvoudiging van begrippen en subsidieprocessen		
3	Het opzetten en uitvoeren van een beleid om misbruik en oneigenlijk gebruik te voorkomen: verantwoord vertrouwen		

Voor de meeste subsidies die worden verstrekt, gelden de bovenstaande arrangementen. Het hele subsidieproces bestaat uit 5 stappen: aanvraag, verstrekking, uitvoering, verantwoording en vaststelling) Via dit arrangementensysteem wordt een (verdere) vermindering van de administratieve lasten in het hele subsidieproces bereikt. Dat kan door in ieder geval in twee van de drie arrangementen de processtappen van het subsidieproces minder zwaar in te vullen.

In de praktijk zien wij nu hoe de subsidieverstrekingen over 2024 op basis van de arrangementensystematiek zijn verlopen. Hieruit komt het onderstaande beeld naar voren:

Toepassing arrangementen

Arrangement		Verleende beschikkingen		Verleende subsidies (€)	
		Aantal	% t.o.v. totaal	Bedrag	% t.o.v. totaal
0	Geen arrangement	288	34,78	43.395.247	20,21
1	€ 0 - € 24.999	285	34,42	5.458.400	2,54
2	€ 25.000 - € 124.999	185	22,34	16.557.303	7,71
3	€ 125.000 of meer	70	8,45	149.319.712	69,54
Totaal		828	100	214.730.662	100

Toelichting op bovenstaande tabel:

- De gepresenteerde cijfers in de bovenstaande tabel betreffen de verstrekte subsidies die binnen de provinciale organisatie zijn afgewikkeld. Over de verstrekte subsidies die door externe bureaus voor de provincie zijn afgedaan, bestaat dit inzicht niet. Deze organisaties hebben andere subsidiesystemen dan wij. Deze organisaties kunnen niet op dezelfde wijze rapporteren.
- Geen arrangement: voor subsidieverleningen, waarbij specifieke uitkeringen of uitkeringen uit het provinciefonds voor de Programma Impuls Omgevingsveiligheid 2015-2018 of Europese subsidies dan wel specifiek staatssteun-vrijstellingen aan de orde zijn, geldt de arrangementensystematiek niet. Net als voor arrangement 3 geldt dat deze subsidies op basis van een inhoudelijke en een financiële verantwoording worden vastgesteld. Financieel gezien beslaan deze twee categorieën bijna 89,75%.

- De subsidies die onder de arrangementen 1 en 2 zijn verstrekt, beslaan 56,76% van het totaal aantal verstrekte subsidies. Maar vanuit financieel opzicht beslaan ze slechts 10,25% van het totaal verstrekte bedrag. De verminderde controle op deze subsidies is hiermee in ieder geval proportioneel. Het financiële risico dat we over deze subsidies lopen, is door de genomen beheersmaatregelen en het lage volume klein tot zeer klein te noemen. Naast de strengere controle op de begroting aan de voorkant en de steekproefsgewijze controle aan de achterkant, worden deze subsidies ook op behaalde prestaties beoordeeld. Worden de prestaties niet behaald dan wordt er lager vastgesteld.

Overzicht Incidentele subsidies 2024

Naast project-, boekjaar- en begrotingssubsidies werden er ook incidentele subsidies en subsidies verleend namens het Rijk aan veiligheidsregio's. Deze subsidies zijn verantwoord in de relevante ambities in de begroting. Subsidieplafonds zijn daarvoor niet aan de orde. Een specificatie van deze verleende incidentele subsidies (in €) is te vinden in het Openbaar Subsidieregister over 2024.

(Subsidie-regeling nr.	Titel van de regeling	Doel	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies	
			Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
1.6.50	Algemene subsidieverordening (Asv) incidentele subsidies	4.3	10	1.333.621	1	50.000
1.6.50	art 4 Asv subsidies t.a.v. Hollandse Utrechtse Veenweiden	5.2	8	2.246.659	8	2.144.659
1.6.50	art 4 Asv subsidies t.a.v. IBPs Zuidwestelijke delta	5.2	13	3.925.082	13	3.925.082
1.6.50	art 4 Asv subsidies t.a.v. Impuls Veenweiden SPUK	5.2	4	3.284.612	3	3.224.112
1.6.50	art 4 Asv - Deltaprogramma Zoet Water 2e fase	5.2	5	3.515.462	4	1.757.962
	Totaal		40	14.305.436	29	11.101.815

Verantwoording benutting subsidieplafonds

In overeenstemming met de toepassing van de Asv en in relatie met de subsidieregelingen die door het college zijn vastgesteld, wordt in de volgende paragrafen verantwoording afgelegd over de benutting van de subsidieplafonds. In de tabellen is per subsidieregeling een plafondbedrag opgenomen. Dat is bij de Begroting 2024 vastgesteld of is tussentijds bijgesteld. Als er sprake is van een significant over- of onderschrijding van een plafond dan is onderaan de betreffende tabel een toelichting opgenomen. Ook is er een kolom opgenomen met de titel 'Onderhanden aanvragen'. De bedragen die hierin staan zijn niet verwerkt in de kolom 'afwijking plafond' omdat de aanvragen die nog in behandeling zijn, geweigerd kunnen worden. Of de verleningen kunnen lager uitvallen dan is aangevraagd.

In deze paragraaf wordt ook verantwoording afgelegd over de verleende project- en boekjaarsubsidies waarvoor geen subsidieplafonds zijn vastgesteld en de begrotingssubsidies. Ook doen wij verslag van de verleende incidentele subsidies. De informatie is gebaseerd op de uitvoering van motie 301: het openbaar subsidieregister. Dit openbaar subsidieregister wordt sinds 2012 op de website van de provincie gepubliceerd. Het openbaar subsidieregister geeft inzicht in de verstrekte subsidies. De financiële gevolgen van de subsidieverlening kunnen zich over meerdere jaren uitstrekken. Voorheen werkte de provincie 1x per kwartaal het register bij. Sinds 12 februari 2019 is een nieuwe versie beschikbaar die actueler en gebruiksvriendelijker is.

Via de website <https://subsidieregister.zuid-holland.nl> kunnen gebruikers een actueel overzicht opvragen van alle verstrekte subsidies vanaf 2015. Het subsidieregister krijgt dagelijks een update. Gebruikers kunnen gemakkelijk zoeken en ze kunnen filteren op informatie die voor hen belangrijk is. De provincie Zuid-Holland vindt het belangrijk om transparant te zijn over de besteding van publieke middelen.

Relatie tussen subsidieplafond, subsidiebudget en financiële realisatiekracht

In de volgende paragrafen wordt verantwoording afgelegd over de benutting van de subsidieplafonds. In de tabellen is per subsidieregeling een plafondbedrag opgenomen. Doel van een subsidieplafond is het beperken van de aanspraken op subsidie. Een subsidieplafond is niets meer dan de juridische vastlegging van het maximale subsidiebudget voor een subsidieregeling voor een bepaalde periode, meestal een jaar. Het subsidiebudget wordt in de praktijk niet (volledig) begroot in hetzelfde jaar als het jaar waarin het subsidieplafond wordt opengesteld. Op grond van de verslaggevingsregels wordt het subsidiebudget namelijk begroot in de jaren waarin de realisatie (door de subsidieontvanger) naar verwachting gaat plaatsvinden. In de provinciale financiële verordening is daarover het volgende vastgelegd:

1. De grens voor lastneming van meerjarige subsidies wordt gesteld op € 250.000.
2. De lasten voor meerjarige subsidies onder de grens, bedoeld in het eerste lid, worden in de lasten genomen in het jaar van aanvang van de activiteiten.
3. De lasten voor meerjarige subsidies boven de grens, bedoeld in het eerste lid, worden toegerekend aan de jaren waarop de lasten betrekking hebben.

Op grond van bovenstaande kan er in de jaarstukken in veel gevallen geen direct verband worden gelegd tussen een eventuele afwijking van het subsidieplafond en de financiële realisatiekracht. Bijvoorbeeld: een subsidieplafond van € 1 miljoen in 2024 dat niet is benut, laat in de kolom 'Afwijking plafond' een bedrag zien van € 1 miljoen. Als het budget voor dit subsidieplafond is geraamd in 2025 omdat vooraf is ingeschat dat in dat jaar de lastneming zou plaatsvinden, dan is er in de jaarrekening 2024 geen effect op de financiële realisatiekracht.

Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2024 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Beleidsdoel	Totaal subsidie-plafond 2024	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Afwijking plafond	Onderhanden aanvragen	
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag		Aantal	Bedrag
1.6.91		Subsidieregeling bevorderen intergemeentelijke samenwerking Zuid-Holland 2020	1.1	150.000	3	150.000	1	50.000	0	0	100.000	2	100.000
		Totaal		150.000	3	150.000	1	50.000	0	0	100.000	2	100.000

Onderschrijdingen Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nr.	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Reden van de afwijking
1.6.91		Subsidieregeling bevorderen intergemeentelijke samenwerking Zuid-Holland 2020	Er zijn nog twee aanvragen voor in totaal €100.000 in behandeling die mogelijk toegekend worden. Hiermee zal het plafond volledig zijn benut.

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Overzicht begrotingssubsidies 2024 (€)

Doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2024	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
2.1	Vereniging Fietsersbond	43.000	0	43.000	Er is een aanvraag voor een bedrag van € 43.000 in behandeling.
2.1	Prorail Utrecht t.b.v. project viersporig Schiedam	966.133	966.133	0	

Doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2024	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
2.1	Ministerie I&W t.b.v. innovatieve aanpak A15	180.930	180.930	0	
2.1	Rijkswaterstaat West-Nederland Zuid t.b.v. bijdrage mobiliteitsmanagement A20 NKG	400.000	0	400.000	Bij deze aanvraag moest vanuit RWS een accountantsverklaring worden geleverd, alleen wilde RWS niet aan dit verzoek voldoen. Daarom is de aanvraag nog niet ingediend. Inmiddels hebben wij van RWS begrepen dat zij deze accountantsverklaring alsnog gaan aanleveren zodat de aanvraag ingediend kan worden.
2.1	Gemeente Rotterdam t.b.v. oeververbinding kwartiermakerfase	200.000	0	200.000	Er is een aanvraag voor een bedrag van € 198.390,75 in behandeling.
2.1	Qbuzz t.b.v. emissieloze busvloot	3.660.000	3.660.000	0	
2.1	Qbuzz t.b.v. ERTMS	18.404.884	0	18.404.884	De aanvraag is nog niet ingediend omdat er nog geen overeenstemming is over de wijze van verantwoording met het ministerie van I&W en met de Programmadirectie ERTMS.
2.1	Stichting CROW t.b.v. programma KpBB	420.876	420.876	0	
2.1	Stichting CROW t.b.v. programma KpVV	659.520	659.520	0	
2.1	River Operations South Holland B.V. t.b.v. exploitatie veerdienst Maassluis-Rozenburg	3.085.188	2.457.060	628.128	De begroting-boekjaarsubsidie 2024 moet nog worden vastgesteld, conform de subsidieverordening van de provincie en de afspraken in de exploitatieovereenkomst en het Addendum bij de exploitatieovereenkomst. De hoogte van deze subsidie kan daarbij worden aangepast. Hiervoor zijn middelen gereserveerd. Daarnaast wordt de begroting-boekjaarsubsidie 2024 bij de subsidievaststelling geïndexeerd met de definitieve LBI index.
	Totaal	28.020.531	8.344.519	19.676.012	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2024 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-plafond 2024	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Afwijking plafond	Onderhanden aanvragen	
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag		Aantal	Bedrag
1.6.117		Subsidieregeling Mobiliteit Zuid-Holland											
	2.2.2	Gedragsbeïnvloeding verkeersveiligheid	2.1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	2.2.3	Energietransitie infrastructuur	2.1	300.000	0	0	0	0	0	0	300.000	0	0
	2.2.4	Korte termijn aanpak in het kader van het Gebiedsprogramma MoVe	2.2	5.827.951	1	732.986	0	0	0	0	5.827.951	1	732.951
	2.3.1	Kwaliteit OV en bushaltes	2.3	750.000	1	12.000	0	0	1	12.000	750.000	0	0
	2.3.2	Ketenmobiliteit	2.2	500.000	1	250.749	1	250.749	0	0	249.251	0	0
	2.3.4	Projecten voor vervanging of renovatie van veerponten	2.2	2.000.000	0	0	0	0	0	0	2.000.000	0	0
	2.4.2	Veerinfrastructuur	2.2	400.000	2	51.602	2	51.602	0	0	348.398	0	0
		Totaal		9.777.951	5	1.047.337	3	302.351	1	12.000	9.475.600	1	732.951

Overzicht van de project- en boekjaarsubsidies 2024 waarvoor geen subsidieplafonds werden vastgesteld

Er is voor een aantal subsidieregelingen geen subsidieplafond in 2024 vastgesteld. Deze subsidies zijn verleend volgens wet- en regelgeving. Er bestond wel toereikend budget om deze subsidies te kunnen verlenen. In onderstaande tabel wordt hierover informatie verstrekt.

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Onderhanden aanvragen	
				Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
1.6.117		Subsidieregeling Mobiliteit Zuid-Holland							
	2.2.1	Gebiedsagenda infrastructurele projecten	2.1	41	13.023.836	19	4.818.648	20	8.093.156
	2.3.3	Fietsprojecten en Fietsparkeervoorzieningen	2.2	4	743.445	2	248.445	2	495.000

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Onderhanden aanvragen	
				Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
	2.4.1	R-net projecten	2.2	0	0	0	0	0	0
	3.1.1	Oprichting buurtbusverenigingen	2.2	1	2.000	1	2.000	0	0
	3.1.2	Instandhouding buurtbuslijnen	2.2	5	45.000	3	22.500	0	0
	3.1.3	Bedrijfsvervoer Wet sociale werkvoorziening	2.2	1	7.297	0	0	1	7.297
	3.2.1	Regionaal openbaar vervoer over weg en spoor	2.2	13	120.502.017	9	103.654.232	4	9.130.644
	3.2.2	Regionaal openbaar vervoer over water	2.2	2	10.998.124	2	10.998.124	0	0
	3.2.3	Collectief vraagafhankelijk vervoer	2.2	0	0	0	0	0	0
	3.3.1	Reizigersplatform	2.3	2	77.000	2	77.000	0	0
	3.3.2	Platforms sociale veiligheid	2.2	1	45.000	1	45.000	0	0
		Totaal		70	145.443.719	39	119.865.949	27	17.726.097

Onderschrijdingen Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nr.	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Reden van de afwijking
1.6.117		Subsidieregeling Mobiliteit Zuid-Holland 2017	
	2.2.3	Energietransitie infrastructuur	Er zijn geen aanvragen ingediend. De gestelde eisen aan innovatief en vernieuwend zijn voor aanvragers te beperkend. De regeling wordt aangepast.
	2.2.4	Korte termijn aanpak in het kader van het Gebiedsprogramma MoVe	Slechts 1 aanvraag is ingediend die nog in behandeling is. Door de afbouw van het KTA programma worden er geen aanvragen meer verwacht.
	2.3.1	Kwaliteit OV en bushaltes	De aanvraag die is ontvangen voldeed niet aan het subsidie criterium. Andere aanvragers hebben hun subsidieaanvraag uitgesteld tot 2025
	2.3.2	Ketenmobiliteit	Er is 1 aanvraag ingediend. De tweede aanvrager heeft afgezien van indiening, omdat uiteindelijk niet kon worden voldaan aan alle subsidievereisten.
	2.3.4	Projecten voor vervanging of renovatie van veerponten	De potentiële aanvragers hebben allen afgezien van indienen van een aanvraag voor subsidie in de vorm van een lening. De veerdiensten stellen grote investeringen uit door de financiële gevolgen van de coronamaatregelen (waarvoor ze geen compensatie hebben gehad van het rijk). Door deze financiële gevolgen kunnen ze de lening niet

Subsidie-regeling nr.	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Reden van de afwijking
			terugbetalen.
	2.4.2	Veerinfrastructuur	Er zijn 2 aanvragen ingediend, waarvoor 2 subsidies zijn verleend. De derde aanvraag werd niet doorgezet, omdat er niet kon worden voldaan aan alle subsidievereisten.

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

Overzicht begrotingssubsidies 2024 (€)

Doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2024	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
3.1	Bedrijfsbureau Energie Samen B.V. t.b.v. structurele ondersteuning	1.200.000	650.025	549.975	Het subsidiebedrag van €1.200.000 is bedoeld als meerjarige subsidie voor de periode 2024- 2027. Aanvrager heeft nu alleen een aanvraag gedaan voor de jaren 2024 en 2025 (in totaal €650.025). Voor 2026 en 2027 volgt nog een aanvraag (voor €549.975).
3.1	Asbeter Holding B.V. t.b.v. Energieoptimalisatie AC Minerals Proces	200.000	200.000	0	
3.1	Platform Groene Chemie Nieuwe Economie (GCNE) t.b.v. programmatische aanpak GCNE	180.000	180.000	0	
3.1 en 4.1	InnovationQuarter t.b.v. programmamanagement Zorgtech – Energie en Klimaat	400.000	0	400.000	Aanvraag voor een bedrag van €400.000 is nog in behandeling.
3.1	Nederlandse organisatie voor Toegepast-Natuurwetenschappelijk Onderzoek (TNO) namens het Rijswijk Centre for Sustainable Geo-energy	85.500	0	85.500	Aanvraag voor een bedrag van €85.500 is nog in behandeling.
3.1	Nationaal Groenfonds t.b.v. Ontwikkelfonds energiecoöperaties	2.000.000	2.000.000	0	
	Totaal	4.065.500	3.030.025	1.035.475	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2024 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-plafond 2024	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Afwijking plafond	Onderhanden aanvragen	
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag		Aantal	Bedrag
1.6.93		Subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland	3.1	5.000.000	332	5.318.757	259	3.401.293	40	885.307	1.598.707	12	460.540
1.6.120		Subsidieregeling lokale initiatieven energietransitie Zuid-Holland 2023	3.1	2.250.000	51	837.212	37	532.183	2	75.000	1.717.817	4	71.950
1.6.94		Subsidieregeling energie infrastructuur op industrieterreinen Zuid-Holland	3.1	2.000.000	4	1.845.250	4	1.845.250	0	0	154.750	0	0
1.6.125		Subsidieregeling transponder- en radartechniek windparken Zuid-Holland	3.1	220.000	0	0	0	0	0	0	220.000	0	0
		Totaal		9.470.000	387	8.001.219	300	5.778.726	42	960.307	3.691.274	16	532.490

Onderschrijdingen Ambitie 3 Schone energie voor iedereen (€)

Subsidie-regeling nr.	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Reden van de afwijking
1.6.93		Subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland	Meerjarige subsidieplafond 2020 t/m 2027. Er kunnen nog aanvragen binnenkomen.
1.6.120		Subsidieregeling lokale initiatieven energietransitie Zuid-Holland 2023	Meerjarige subsidieplafond 2023 t/m 2027. Er kunnen nog aanvragen binnenkomen.
1.6.94		Subsidieregeling energie infrastructuur op industrieterreinen Zuid-Holland	Meerjarig subsidieplafond 2020 t/m juni 2024. Regeling is per 30 juni 2024 vervallen.
1.6.125		Subsidieregeling transponder- en radartechniek windparken Zuid-Holland	Meerjarig plafond 2024 t/m 2025. Er kunnen nog aanvragen binnenkomen.

Ambitie 4 Een welvarend Zuid-Holland

Overzicht begrotingssubsidies 2024 (€)

Doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2024	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
4.1	InnovationQuarter t.b.v. duurzaam versterken van de economische structuur en het ontsluiten van het innovatieve vermogen in Zuid-Holland	3.150.000	3.062.550	87.450	Jaarlijks wordt de exploitatiebijdrage van IQ geïndexeerd. Bij het vaststellen van het plafond is het indexeringspercentage nog niet bekend, waardoor het aangevraagde bedrag door aanvrager soms lager uitvalt. In dit geval bedraagt de afwijking 2,85% van het totaal.
4.1	Planet B.io t.b.v. Biotech Campus Delft	640.000	640.000	0	
4.1	Stichting Greenport West-Holland	170.000	170.000	0	
4.1	Stichting Greenport Aalsmeer	85.000	85.000	0	
4.1	Stichting Greenport Duin- en Bollenstreek	100.000	100.000	0	
4.1	Stichting Greenport regio Boskoop	100.000	100.000	0	
4.1	Stichting Greenport West-Holland Innovatie	100.000	100.000	0	
4.1	Stichting Greenport Nederland	125.000	115.000	10.000	Greenports Nederland heeft eind 2023 pas hun begroting vastgesteld. Deze is iets lager vastgesteld dan eerder met ons gecommuniceerd. De provinciale begroting met daarin het eerder overeengekomen bedrag was eerder vastgesteld. Daarom heeft Greenports Nederland een iets lager bedrag aangevraagd bij de provincie.
4.1	Stichting NL Space Campus t.b.v. het door ontwikkelen van de fysieke omgeving van de campus	250.00	250.000	0	
4.1	Coöperatie Campus@Sea U.A. t.b.v. samenwerkingsovereenkomst	170.000	170.000	0	
4.1	Gemeente Den Haag t.b.v. Zorginnovatiehub	250.000	0	250.000	Er is nog een aanvraag voor een bedrag van €250.000 in behandeling
4.1	YES!Delft t.b.v. ondersteunen en begeleiden van startups	250.000	250.000	0	
4.1	Regmed XB t.b.v. ontwikkelen regeneratieve geneeskunde	225.000	225.000	0	

Doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2024	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
4.1 en 5.3	Hoogheemraadschap van Delfland t.b.v. bouw en exploitatie collectieve zuivering	467.000	0	467.000	Er is geen aanvraag ontvangen, aanvraag wordt binnenkort verwacht.
4.2	Het Cultuurfonds t.b.v. monumenten	650.000	650.000	0	
4.2	Het Kunstgebouw t.b.v. bijdrage in de loonontwikkeling	178.000	178.000	0	
4.2	Stichting Educatie Orkest Projecten (SEOP) t.b.v. project Gershwin	49.500	49.500	0	
4.2	Museum Prinsenhof t.b.v. verbouwing en vernieuwing	2.000.000	0	2.000.000	Er is nog een aanvraag voor een bedrag van €2.000.000 in behandeling.
4.2	Het Kunstgebouw t.b.v. themafonds cultuurparticipatie	16.000	16.000	0	
4.2	Erfgoedhuis Zuid-Holland	2.263.565	2.263.566	0	
4.2	Stichting molenviergang Aarlanderveen	28.495	28.798	0	
4.2	Kunstgebouw	1.822.204	1.822.204	0	
4.2	Stichting Educatie Orkest Projecten (SEOP)	43.169	43.169	0	
4.2	Zuid-Hollandse Popunie	178.828	178.828	0	
4.2	Bevrijdingsfestival	28.546	28.546	0	
4.2	Bevrijdingsfestival Den Haag	28.546	28.546	0	
4.2	Stichting Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland	349.913	349.913	0	
4.2	Stichting Restauratie Opleidingsprojecten Zuid-West	20.000	20.000	0	
4.2	Probiblio	5.421.411	5.421.411	0	
4.2	Prins Bernhard Cultuurfonds (PBCF) t.b.v. het op te richten themafonds cultuurparticipatie Zuid-Holland	124.000	124.000	0	
	Totaal	19.034.177	16.470.031	2.814.450	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2024 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-plafond 2024	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Afwijking plafond	Onderhanden aanvragen	
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag		Aantal	Bedrag
1.6.65	3, 4 en 5	Subsidieregeling MKB innovatiestimulering topsectoren Zuid-Holland	4.1	10.666.666	304	21.420.691	126	2.510.380	93	1.993.856	8.156.286	81	16.656.455
1.6.86	2 en 3, 2a en 3a	Subsidieregeling Campussen Zuid-Holland	4.1	2.650.000	7	2.662.021	0	0	0	0	2.650.000	7	2.662.021
1.6.64		Subsidieregeling Cofinanciering EFRO (interreg)	4.1	2.350.000	28	2.146.358	17	1.272.635	5	311.054	1.077.365	5	457.000
1.6.85		Subsidieregeling regionale netwerken voor innovatie Zuid-Holland	4.1	1.500.000	6	1.865.643	1	400.000	0	0	1.100.000	4	1.302.643
1.6.103		Subsidieregeling MKB-Deals Zuid-Holland	4.1	2.500.000	14	2.210.523	12	1.940.943	0	0	559.057	2	269.580
1.6.112		Subsidieregeling circulair Zuid-Holland	4.1	1.000.000	7	765.750	4	494.388	3	271.362	505.612	0	0
1.6.113		Subsidieregeling cofinanciering EFRO 2022-2027 Zuid-Holland	4.1	5.000.000	30	8.217.430	19	3.371.485	0	0	1.628.515	11	4.845.945
1.6.89		Subsidieregeling deelakkoorden human capital Zuid-Holland	4.1	12.500.000	26	9.646.621	22	7.234.520	0	0	5.265.480	4	2.324.602
1.6.100		Subsidieregeling Verduurzaming bedrijventerreinen Zuid-Holland	4.1	2.000.000	8	1.009.269	5	615.297	0	0	1.384.703	3	393.972
1.6.82		Subsidieregeling Planvorming Detailhandel Zuid-Holland	4.1	350.000	26	274.178	12	108.038	3	18.983	241.962	10	127.157
1.6.47		Subsidieregeling planvorming bedrijventerreinen Zuid-	4.1	500.000	37	782.897	30	500.000	3	105.000	0	0	0

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-plafond 2024	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Afwijking plafond	Onderhanden aanvragen	
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag		Aantal	Bedrag
		Holland 2024											
1.6.36	2 en 3	Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland 2013	4.2	6.400.000	74	12.093.384	44	5.982.938	15	1.521.691	417.062	1	665.038
1.6.90		Subsidieregeling Erfgoedlijnen Zuid-Holland 2020	4.2	3.823.471	70	3.830.686	69	3.754.686	0	0	68.785	0	0
1.6.46	2, 3 en 4	Subsidieregeling molens Zuid-Holland 2013	4.2	5.340.000	122	6.147.709	20	827.256	11	620.864	4.512.744	89	4.598.088
1.6.92		Subsidieregeling Publieksbereik Archeologie Zuid-Holland 2020	4.2	200.000	25	361.970	9	134.675	0	0	65.325	14	211.045
		Totaal		56.780.137	784	73.435.130	390	29.147.241	133	4.842.810	27.632.896	231	34.513.546

Onderschrijdingen Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nr.	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Reden van de afwijking
1.6.65		Subsidieregeling MKB innovatiestimulering topsectoren Zuid-Holland	Er zijn nog 81 aanvragen voor een bedrag van €16.656.455 in behandeling.
1.6.86		Subsidieregeling Campussen Zuid-Holland	Er zijn nog 7 aanvragen voor in totaal €2.662.021 in behandeling.
1.6.64		Subsidieregeling Cofinanciering EFRO (interreg)	Meerjarig plafond 2023-2026. Er kunnen nog aanvragen binnenkomen.
1.6.85		Subsidieregeling regionale netwerken voor innovatie Zuid-Holland	Er zijn nog 4 aanvragen voor een bedrag van €1.302.643 in behandeling.
1.6.103		Subsidieregeling MKB-Deals Zuid-Holland	Meerjarig plafond 2021-2026. Er kunnen nog aanvragen binnenkomen
1.6.112		Subsidieregeling circulair Zuid-Holland	De regeling heeft 1 openstellingsperiode in 2024 gekend voor doorbraakprojecten systemen voor herbruikbare verpakkingen waarbij het deelplafond was vastgesteld op €500.000. Er zijn 4 aanvragen verleend voor een bedrag van €494.388. Resterend deelplafond is dan ook € 5.612. Er is in 2024 geen andere openstellingsperiode geweest waardoor nog een bedrag van € 500.000

Subsidie-regeling nr.	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Reden van de afwijking
			resteert van het totale subsidieplafond voor 2024. Dit resulteert in een afwijking van in totaal €505.612 (€500.000 + €5.612)
1.6.113		Subsidieregeling cofinanciering EFRO 2022-2027 Zuid-Holland	Er zijn nog 11 aanvragen voor een bedrag van € 4.845.945 in behandeling bij de Beheerautoriteit.
1.6.89		Subsidieregeling deelakkoorden human capital Zuid-Holland	Meerjarig plafond 2020-2027. Er kunnen nog aanvragen binnenkomen.
1.6.100		Subsidieregeling Verduurzaming bedrijventerreinen Zuid-Holland	Er zijn nog 3 aanvragen in behandeling. Deze regeling is met besluit van PZH-2024-866705025 ingetrokken.
1.6.82		Subsidieregeling Planvorming Detailhandel Zuid-Holland	Er zijn nog 10 aanvragen in behandeling voor een bedrag van €127.157.
1.6.36		Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland 2013	Er zijn meerdere bezwaren ingediend. Deze zijn deels gegrond en zullen leiden tot een overschrijding op het subsidieplafond.
1.6.90		Subsidieregeling Erfgoedlijnen Zuid-Holland 2020	1 aanvrager heeft afgezien van subsidie, zij hebben hun aanvraag ingetrokken. Hierdoor is subsidie onbenut gebleven.
1.6.46		Subsidieregeling molens Zuid-Holland 2013	Er zijn nog veel aanvragen in behandeling. Naar verwachting zal bijna alles conform aanvraag verleend worden.
1.6.92		Subsidieregeling Publieksbereik Archeologie Zuid-Holland 2020	Er zijn momenteel nog aanvragen in behandeling. Het totaal aangevraagde bedrag aan subsidies overschrijdt ruimschoots het subsidieplafond. Er zal een klein bedrag overblijven – te klein om te verlenen (minder dan minimale subsidie conform regeling).

Ambitie 5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw

Overzicht begrotingssubsidies 2024 (€)

Doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2024	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
5.1	Faunabeheer eenheid Zuid-Holland	800.000	800.000	0	
5.1	Stichting Natuurmonumenten t.b.v. het gebied Meijegraslanden	300.000	247.611	52.389	Er is een lager bedrag aangevraagd. Er is conform aanvraag verleend.

Doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2024	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
5.1	Nationaal Park Hollandse Duinen t.b.v. uitvoering samenwerkingsovereenkomst	121.000	121.000	0	
5.1	Gebiedscoöperatie Buijtenland van Rhoon t.b.v. realisatie en beheer	2.300.000	2,300,000	0	
5.1	Natuur- en Milieufederatie Zuid-Holland t.b.v. ontwikkelen verdienmodel	80.000	80.000	0	
5.1	Louis Bolk instituut t.b.v. Kieviten en bouwland	50.000	0	50.000	Aanvraag is nog niet ingediend. De aanvrager bereidt momenteel een wijzigingsverzoek voor om dit als een ophoging op de eerder verleende, meerjarige subsidie aan te vragen.
5.1	Vereniging Natuurmonumenten t.b.v. peilscheidingen Nieuwkoopse plassen-Meijgraslanden	185.489	185.489	0	
5.1	Natuur- en recreatieschap Voorne-Putten- Rozenburg t.b.v. bosuitbreiding in recreatiegebied de Uitwaayer	500.000	500.000	0	
5.2	Coöperatie Hoeve Biesland BA t.b.v. Boeren voor Natuur	60.000	60.000	0	
5.2	Stichting Wij.land t.b.v. Lerend Innovatienetwerk Veenweiden 2024-2025	150.000	149.996	4	
5.2	Gemeente Woerden t.b.v. bestuurlijk kennisevent VNG Congres	50.000	50.000	0	
5.2	Stichting Landschap Noord-Holland t.b.v. project Proefveld Wilgen in Business	50.000	50.000	0	
5.2	Veenweide Innovatie Centrum t.b.v. Projecten KIEM en JUMP	310.142	145.189	164.944	Project KIEM is deels lager verleend dan aangevraagd vanwege niet subsidiabele kosten. Project JUMP is gefinancierd vanuit Specifieke uitkeringsgelden Impuls Veenweiden.
5.2	Wageningen Bioveterinary Research t.b.v. Wijs met wormen	100.000	0	100.000	Deze aanvraag is nog niet ontvangen, de aanvraag wordt binnenkort verwacht.
5.3	Gemeente Westland t.b.v. toezicht en beheer Zandmotor	118.912	118.912	0	
5.3	Greenport Duin- en Bollenstreek t.b.v. regiocertificering	400.000	0	400.000	Deze aanvraag is nog in behandeling.
	Totaal	5.575.543	2.508.197	767.337	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2024 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-plafond 2024	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Afwijking plafond	Onderhanden aanvragen	
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag	Aantal	Bedrag
1.6.21		Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap Zuid-Holland 2013 (SKNL)	5.1	25.319.000	5	15.659.078	3	14.449.076	0	0	10.869.924	2	1.210.002
1.6.68		Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer Zuid-Holland 2016	5.1	29.190.000	11	4.865.103	6	3.781.566	0	0	25.408.434	5	1.083.537
1.6.119		Subsidieregeling natuurmaatregelen Zuid-Holland 2023-2025	5.1	10.943.500	15	11.323.250	12	10.169.760	1	765.990	773.740	0	0
1.6.126		Subsidieregeling landbouw Zuid-Holland	5.1 en 5.2	100.000	0	0	0	0	0	0	100.000	0	0
1.6.76	2.1 – 2.19	Subsidieregeling groen Zuid-Holland 2016	5.1, 5.2 en 7.3	19.462.024	169	9.251.297	101	4.304.077	10	299.223	15.157.947	53	4.515.952
1.6.121		Regeling Europese landbouw subsidies Zuid-Holland	5.2	42.493.626	115	35.315.675	18	7.515.743	2	45.122	34.977.883	95	27.581.909
		Totaal		127.508.150	315	76.414.403	140	40.220.222	13	1.110.335	87.287.928	155	34.391.400

Onderschrijdingen Ambitie 5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw in Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nr.	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Reden van de afwijking
1.6.21		Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap Zuid-Holland 2013 (SKNL)	Het plafond is voldoende ruim vastgesteld om daarmee geen belemmering te zijn in het geval meerdere potentiële projecten voor natuurontwikkeling of natuurherstel in het betreffende jaar tot aanvraag komen. Op deze manier zijn kansen slagvaardig benut. Deze strategie heeft wel de keerzijde dat er dan vrijwel altijd een lager bedrag aan aanvragen binnenkomt dan het plafond ruimte biedt.

Subsidie-regeling nr.	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Reden van de afwijking
1.6.68		Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer Zuid-Holland 2016	Plafond was opgenomen om meerjarige overeenkomsten mogelijk te maken. Het ging daarbij om de volgende ANLb-periode (2029-2034). Maar er bleek minder belangstelling voor en het nieuwe kabinet gaat aan de gang met meerjarige ANLb-contracten. Daarom is alleen een uitbreiding van de huidige beschikkingen mogelijk gemaakt voor de lopende ANLb-periode. Het gaat dan om de periode 2025-2028. Een aantal aanvragen is als uitbreidingen op lopende subsidiebeschikkingen aangevraagd. Daarop is niet voor de maximale 6 jaar beschikt maar voor de nog resterende jaren van de looptijd van de originele aanvraag. Bij de berekening voor het totale subsidieplafond is wel gerekend met beschikkingen van 6 jaar. Daarnaast wordt altijd een voldoende ruim plafond voorgesteld. Daarmee is er voldoende ruimte voor nieuwe aanvragen voor natuurbeheersubsidie voor nieuwe natuur die recent is gereedgekomen
1.6.119		Subsidieregeling natuurmaatregelen Zuid-Holland 2023-2025	Meerjarig plafond 2023-2025. Er kunnen nog aanvragen worden ingediend.
1.6.126		Subsidieregeling landbouw Zuid-Holland	De regeling is nog niet formeel vastgesteld door GS waardoor er ook geen aanvragen binnen konden komen. In februari/maart 2025 komt de regeling in GS. De regeling is met name door de staatssteuntoets vertraagd.
1.6.76	2.1 – 2.19	Subsidieregeling groen Zuid-Holland 2016	Er waren verschillende openstellingen die tot eind november of eind december liepen. Deze aanvragen zijn nog in behandeling. 1 paragraaf wordt door BIJ12 uitgevoerd, deze gegevens ontbreken in deze opstelling. Ook geldt dat het subsidieplafond 2024 al is aangepast. Dat is vooruitlopend op de tweede tranche van de Specifieke uitkeringen (SPUK's) voor soortenmanagementplannen en natuur inclusief isoleren. Helaas zijn de openstellingsbesluiten hier niet op aangepast – de gemeenten kwamen nog niet met aanvragen. Voor elke gemeente is een bedrag opgenomen in de SPUK's. Nog niet elke gemeente is zo ver dat zij aan de slag kunnen of willen met soortenmanagementplannen en/of alternatieve verblijfplaatsen voor vleermuizen.
1.6.121		Regeling Europese landbouw subsidies Zuid-Holland	Meerjarig plafond 2024-2027. Er kunnen nog aanvragen worden ingediend.

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

Overzicht begrotingssubsidies 2024 (€)

Doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2024	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
6.1	Gemeente Dordrecht t.b.v. versnellingstafel samenwerkende regio's Alblasserwaard, Drechtsteden, Hoeksche Waard en Goeree-Overflakkee	100.000	100.000	0	
6.1	Gemeente Nissewaard t.b.v. versnellingstafel Wonen regio Rotterdam	100.000	100.000	0	
6.1	Gemeente Zoetermeer t.b.v. versnellingstafel wonen Haaglanden	100.000	100.000	0	
6.1	Regio Midden Holland t.b.v. versnellingstafel Wonen	100.000	100.000	0	
6.1	Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland t.b.v. versnellingstafel Wonen	100.000	100.000	0	
6.2	gemeente Delft t.b.v. fietsecoduct over de A13	2.000.000	0	2.000.000	Het fietsecoduct over de A13 is onderdeel van de MRDH fietsroute Rotterdam-Zoetermeer en wordt voor een groot deel gefinancierd uit MRDH-budget. Definitieve besluitvorming van de MRDH over de toekenning van de middelen liep vorig jaar onverwacht vertraging op. Daardoor kon de gemeente Delft in 2024 nog geen subsidieaanvraag indienen. De aanvraag van de gemeente Delft wordt nu in 2025 verwacht.
6.2	Gemeente Delft t.b.v. recreatieve stad-land verbinding Tanthofdreef – Abtwoudsebos	500.000	0	500.000	De uitvoering van deze stad-landverbinding is in 2024 vertraagd door samenhang met en afhankelijkheid van uitvoeringsafspraken rond andere onderdelen van de gebiedsontwikkeling in Delft-Zuid/Schieoevers. De gemeente Delft verwacht in 2025 de subsidieaanvraag in te kunnen dienen.
	Totaal	3.000.000	500.000	2.500.000	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2024 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-plafond 2024	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Afwijking plafond	Onderhanden aanvragen	
				Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag	Aantal	Bedrag
1.6.123	Subsidieregeling wonen Zuid-Holland	6.1	23.900.000	174	30.527.916	104	15.698.713	0	0	8.201.287	64	13.356.266
	Totaal		23.900.000	174	30.527.916	104	15.689.713	0	0	8.201.287	64	13.356.266

Onderschrijdingen Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nr.	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Reden van de afwijking
1.6.123		Subsidieregeling wonen Zuid-Holland	Er zijn nog aanvragen in behandeling die waarschijnlijk merendeels toegekend zullen worden.

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

Overzicht begrotingssubsidies 2024 (€)

Doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2024	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
7.1	Stichting Medical Delta t.b.v. Programma Healthy Society	600.000	600.000	0	
7.1	Stichting Zuid-Hollandse Voedsel families	125.000	0	125.000	Er is nog een aanvraag voor €124.875 in behandeling.
7.1	Stepforward projecten BV t.b.v. Oude Tongen	735.000	0	735.000	Aanvraag is nog niet ontvangen. Aanvrager bereidt momenteel een wijzigingsverzoek voor om dit aan te vragen als ophoging op de al bestaande meerjarige subsidie van €3.505.656 ten behoeve van het saneringsproject Gasfabriek Oude Tonge.
7.1	SharEaty t.b.v. opzetten breder distributienetwerk	125.000	0	125.000	Er is nog een aanvraag voor €124.950 in behandeling.
7.1	Alliantie Schooltuinen t.b.v. schoolmoestuinen	125.000	0	125.000	Er is nog een aanvraag voor €124.938 in behandeling.
7.2	Stichting Wandelnet	191.472	191.472	0	

Doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2024	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
7.2	Stichting Landelijk Fietsplatform	191.472	191.472	0	
7.2	Gemeente Dordrecht t.b.v. recreatiebeheer Nieuwe Dordtse Biesbosch	67.000	66.956	44	
7.2	Gemeente Dordrecht als rechtsopvolger van Parkschap Nationaal Park De Biesbosch	413.552	340.570	72.982	Het bedrag is geïndexeerd, maar verhoging is nog niet aangevraagd.
7.2	Gemeente Pijnacker-Nootdorp t.b.v. het beheer recreatiegebied de Dobbeplass en Groene Keijzer	320.129	320.129	0	
7.2	Natuur- en recreatieschap IJsselmonde t.b.v. het beheer recreatiegebied	406.053	353.988	52.065	Verhoging is aangevraagd en in behandeling. Gevraagde verhoging is lager dan mogelijk.
7.2	Coöperatief Beheer Groengebieden Midden Delfland (CBG), de rechtsopvolger van het recreatieschap Midden Delfland t.b.v. het beheer recreatiegebied	135.424	111.500	23.924	Het bedrag is geïndexeerd, maar verhoging is nog niet aangevraagd.
7.2	Natuur- en recreatieschap Groenalliantie Midden-Holland t.b.v. het beheer recreatiegebied	2.042.864	1.644.685	398.179	Subsidie is verhoogd naar €1.738.103 – er is niet meer aangevraagd.
7.2	Natuur- en recreatieschap Voorne-Putten- Rozenburg t.b.v. het beheer recreatiegebied	1.092.911	960.716	132.200	Verhoging is aangevraagd en in behandeling. Gevraagde verhoging is lager dan mogelijk.
7.2	Voet en fietsveren gemeente Kaag en Braassem, gemeente Krimpenerwaard en gemeente Ridderkerk	69.000	69.000	0	
7.2	Stichting Gezond Natuur Wandelen Nederland t.b.v. het ondersteunen en opleiden van (nieuwe) vrijwilligers	150.000	0	150.000	Er is nog een aanvraag van €150.000 in behandeling.
7.2	Staatsbosbeheer t.b.v. beheer recreatiegebieden in eigendom van	500.000	0	500.000	Er is nog een aanvraag van €500.000 in behandeling.
	Totaal	7.289.877	4.850.488	2.439.394	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2024 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-plafond 2024	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Afwijking plafond	Onderhanden aanvragen	
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag	Aantal	Bedrag
1.6.96		Subsidieregeling Opruiming drugsafval Zuid-Holland 2021	7.1	104.899	10	360.954	7	21.506	1	3.915	83.394	2	320.267
1.6.118		Subsidieregeling recreatie, sport en gezondheid Zuid-Holland	7.1 en 7.2	3.590.000	125	6.417.083	54	1.242.838	34	2.442.885	2.347.162	35	2.721.360
1.6.102		Subsidieregeling toerisme provincie Zuid-Holland 2020	7.2	800.000	39	2.073.092	1	35.919	4	153.755	764.081	29	1.692.860
1.6.109		Subsidieregeling beheer recreatiegebieden Zuid-Holland	7.2	6.530.000	8	7.976.015	8	6.013.468	0	0	516.532	0	0
		Totaal		11.024.899	182	16.827.144	70	7.313.731	39	2.600.555	3.711.169	66	4.734.487

Onderschrijdingen Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nr.	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Reden van de afwijking
1.6.96		Subsidieregeling Opruiming drugsafval Zuid-Holland 2021	Er zijn nog 2 aanvragen in behandeling voor in totaal €320.267.
1.6.118		Subsidieregeling recreatie, sport en gezondheid Zuid-Holland	Verschillende openstellingen zijn pas laat gesloten, de aanvragen zijn nog in behandeling. Bijna alle openstellingen kennen een overvraag. Momenteel worden de laatste verleningen en weigeringsbesluiten opgesteld.
1.6.102		Subsidieregeling toerisme provincie Zuid-Holland 2020	De rangschikking heeft plaatsgevonden. Er was een forse overvraag. Nadat alles behandeld is, zal er een klein bedrag overblijven. Dit komt doordat de aanvraag die een gedeelte kon krijgen, heeft aangegeven dit bedrag niet te willen ontvangen. Onder de openstelling in 2025 wagen zij een nieuwe poging.
1.6.109		Subsidieregeling beheer recreatiegebieden Zuid-Holland	Meerjarig plafond 2023-2025. Er kunnen nog aanvragen binnenkomen.

Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2024 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-plafond 2023	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Afwijking plafond	Onderhanden aanvragen	
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag		Aantal	Bedrag
1.6.99		Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Zuid-Hollandse Journalistiek	8.1	332.000	25	495.038	16	322.242	9	172.797	9.758	0	0
		Totaal		332.000	25	495.038	16	322.242	9	172.797	9.758	0	0

Onderschrijdingen Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie (€)

Subsidie-regeling nr.	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Reden van de afwijking
1.6.99		Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Zuid-Hollandse Journalistiek	Het resterende plafond van €9.758 was onvoldoende om een aanvraag te honoreren.

Paragraaf Verbonden Partijen

Opzet paragraaf

De paragraaf Verbonden Partijen bevat:

- De visie en de beleidsvoornemens over verbonden partijen;
- De lijst van verbonden partijen, uitgesplitst naar type;
- De financiële gegevens per verbonden partij;
- De beleidsmatige invulling is terug te vinden bij de betreffende ambities.

Beleid

Provinciale Staten (PS) hebben het beleidskader voor verbonden partijen vastgelegd in paragraaf 4.6 van de Financiële verordening provincie Zuid-Holland 2021. Paragraaf 4.6 bevat het kader dat PS aan Gedeputeerde Staten (GS) meegeven voor:

- de beleidsuitgangspunten en de controlekaders;
- het aangaan, wijzigen en beëindigen van een deelneming in een andere publieke of private rechtspersoon;
- de provinciale vertegenwoordiging in verbonden partijen;
- het beheer van verbonden partijen.

PS worden, volgens afspraak, als volgt geïnformeerd:

- Eens per jaar in mei/juni bieden GS een analyse aan van de jaarrekeningen en de zienswijze op de begrotingen van alle publieke verbonden partijen volgens een afgesproken format. Om deze vooraf te bespreken wordt een technische sessie georganiseerd voor de Statenleden, waarin de publieke verbonden partijen verder kunnen worden toegelicht.
- Eens per jaar in september/oktober wordt het onderwerp private verbonden partijen in al zijn facetten geagendeerd en middels een technische sessie inhoudelijk behandeld. De Statenleden worden hiervoor uitgenodigd. GS bieden PS tevens de analyse jaarrekeningen van de private verbonden partijen aan.

Wat hebben we bereikt in 2024 en wat willen we bereiken in 2025?

Hieronder zijn de belangrijkste ontwikkelingen bij de provinciale verbonden partijen kort benoemd.

Regionale Ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter B.V. (IQ)

- In 2023 heeft een werkgroep bestaande uit vertegenwoordigers van een aantal ROM's, het Ministerie van EZ en een aantal provincies, w.o. PZH, een proces doorlopen om de landelijke aandeelhoudersinstructie van de ROM's uit 2017 te updaten. Inmiddels is een gewijzigde aandeelhoudersinstructie inclusief een ROM-specifiek deel door de AvA van IQ per 23 mei 2024 vastgesteld en met terugwerkende kracht per 1-1-2024 in werking getreden;
- Met IQ hebben in 2023 vervolgesprekken plaatsgevonden over de huidige aard en omvang van de exploitatiebijdrage inclusief subsidies en ontwikkeling van de (investerings)portefeuille. Het gaat daarbij om het mogen toepassen van een indexatie voor de bijdragen. Deze gesprekken hebben in 2024 een vervolg gekregen en vormen voorlopig een onderwerp die op de AvA agenda zal blijven terugkeren;
- In 2024 heeft de Randstedelijk Rekenkamer op verzoek van de Randstedelijke provincie Flevoland een algemeen onderzoek ingesteld naar de manier waarop de relatie tussen de Randstedelijke provincies en hun ROM's (waaronder IQ) is vormgegeven. Hieraan heeft PZH medewerking verleend. Een definitief rapport met aanbevelingen wordt in Q2 2025 verwacht.

Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden (ROM-D)

- In het werkgebied van de ROM-D heeft Netbeheerder Stedin op 5 december 2024 aangekondigd dat het gehele eiland van Dordrecht tot netcongestiegebied is benoemd. Dit betekent dat vanwege de grote waarschijnlijkheid van overbelasting van het stroomnet tot nader order wellicht pas in 2029 nieuwe (grote) aansluitingen kunnen worden gerealiseerd. Met Stedin wordt door de ROM-D gesproken over alternatieve

mogelijkheden om de nog beschikbare percelen binnen de ROM-D voor die tijd tot ontwikkeling te laten komen. Over de (on)mogelijkheden zal in 2025 meer duidelijkheid komen;

- Het voorgaande heeft tot gevolg dat mogelijk een (beperkt) deel van de nog resterende percelen van de Regionale ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden ROM-D Kil III C.V. dit jaar nog niet verkocht kunnen worden. Daardoor zal deze C.V. nog niet zoals eerder veronderstelt dit jaar worden geliquideerd.
- Wanneer dat wel kan gebeuren, is onderwerp van gesprek. Vanwege deze vertraagde liquidatie is het de verwachting dat binnen de ROM-D zal worden besloten om dit jaar tot een gedeeltelijke (winst)uitkering van de ROM-D Kil III C.V. over te gaan;
- Voor wat betreft de specifieke ontwikkelingen bij de ROM-D projecten C.V. kan worden opgemerkt dat in 2024 een positief besluit is genomen over het inbrengen van een nieuw grootschalig project gekoppeld aan de (her)ontwikkeling van het voormalige Peute terrein gelegen in het gebied van de tweede Merwedehaven. Voorafgaande aan deze besluitvorming hebben de aandeelhouders ingestemd met een aantal specifieke (financiële) randvoorwaarden die ook leidend zijn voor de acceptatie van in de toekomst aanvullend in te brengen projecten;
- Naar verwachting zal in de loop van 2025 besluitvorming plaatsvinden over het inbrengen van het eerstvolgende nieuwe project gekoppeld aan het voormalige voorterrein van de PROAV gelegen in het gebied van de derde Merwedehaven. De realisatie van dit project is mogelijk mits daarvoor voldoende additionele middelen ter beschikking kunnen worden gesteld door de ROM-D Capital B.V. Dit is mogelijk onder het voorbehoud dat het aandeel in de (te verwachten) gedeeltelijke winstuitkering uit de ROM-D Kil III C.V. tijdig aan de (belangrijkste) vennoot ROM-D Capital B.V. wordt overgemaakt. In dat geval beschikt de ROM-D Capital B.V. over voldoende liquide middelen om ook dit nieuwe project te gaan financieren. Dit onder de gebruikelijke voorwaarde dat de aandeelhouders van de ROM-D Capital B.V. binnen de gestelde (financiële) randvoorwaarden met het formeel inbrengen daarvan hebben ingestemd.

PROAV

- De afwerking en inrichting van de voormalige stortplaats Derde Merwedehaven is afgerond. Eind 2024 heeft PROAV een deel van het terrein, het bedrijventerrein aan de kade met bedrijfsbestemming, verkocht en overgedragen aan de gemeente Dordrecht;
- Op deze voormalige stortplaats is een recreatiegebied aangelegd, dat na de formele sluiting zal worden verhuurd aan de gemeente Dordrecht. De formele afbouw is medio 2024 afgerond;
- PROAV heeft daarmee rekening houdende eind 2024 een gedeelte van hun gronden (zijnde het Kade terrein) verkocht en overgedragen aan de gemeente Dordrecht. Met de opbrengst van deze verkoop is de lening van Fonds Nazorg eveneens eind 2024 afgelost;
- De middelen ten behoeve van de nazorg van de afvalberging zijn in het verleden opgebracht door de exploitant Derde Merwedehaven B.V. Deze middelen zijn gestort in het provinciaal Nazorgfonds. De kosten van de eeuwigdurende nazorg worden betaald uit het Fonds Nazorg. Vooralsnog is de verwachting dat het reeds gestorte bedrag afdoende zal zijn ter afdekking van de eeuwigdurende nazorg. Medio 2025 ontstaat hierover meer duidelijkheid;
- Nadat de afvalberging formeel is gesloten en de eeuwigdurende nazorg is overgedragen aan de provincie als bevoegd gezag, kan het Afbouwbedrijf budgetneutraal worden ontmanteld;
- Op basis van het voorgaande zijn de vooruitzichten dat de provincie als aandeelhouder PROAV geen reserve of voorziening hoeft te gaan vormen. Het risico op een negatieve stille reserve wordt op nul ingeschat.

Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland (ONW C.V.)

Voor wat betreft CV Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland ONW C.V. zal ook in 2025 over het toekomstperspectief van de provincie in dit samenwerkingsverband worden nagedacht. GS zullen hierbij worden betrokken.

Energie-Innovatiefonds B.V. (ENERGIQ)

- In 2024 is het fonds ENERGIQ en het over het fonds gevoerde fondsmanagement (dat door IQ wordt gedaan) periodiek geëvalueerd zoals de door PS vastgestelde Investeringsstrategie wordt voorgeschreven. Het evaluatierapport is eind november 2024 opgeleverd en begin februari 2025 in GS aan de orde gekomen.
- In het evaluatierapport wordt er op aangedrongen de kwaliteit van de managementrapportages (w.o. ter zake impactmeting en het aangeven/duiden of- en hoe de beleidsdoelstellingen worden gerealiseerd) te verbeteren en de personele bezetting van het fondsbeheer op orde te brengen;
- Het fonds heeft in 2024 geen nieuwe investeringen gedaan, het fondsvermogen is uitgezet/gecommitteerd. Daarmee is het in de beheerfase gegaan. De fondsbeheerder verwacht op termijn een financieel positief fonds resultaat. Dit is echter wel met een onzekerheidsmarge omdat fondsinvesteren risico vol is en een langer termijn karakter heeft.
- Daarnaast beveelt het evaluatierapport aan om de beleidsmatige en financiële gevolgen van de verschillende handelingsperspectieven van het fonds (t.w. stoppen op korte termijn, stoppen op middellange termijn, stoppen na einde van de looptijd van het fonds (15 jaar), of de looptijd van het fonds te verlengen) in kaart te laten brengen en vervolgens een keuze te maken over de verdere toekomst van het fonds. GS hebben IQ reeds verzocht deze verschillende handelingsperspectieven nader uit te werken om vervolgens daarover het gesprek te kunnen voeren met IQ en PS. Het evaluatierapport is half maart 2025 naar PS toegestuurd.
- In 2025 verwachten we keuzes te maken over deze handelingsstrategieën en de richting te bepalen voor het toekomstperspectief.

Gemeenschappelijke regeling Grondbank RZG Zuidplas (Grondbank)

- In 2021 is er een principeovereenkomst gesloten tussen de Grondbank en de gemeente Zuidplas over de overname van de gronden gehouden door de Grondbank. Bij het definitief worden van het omgevingsplan vindt de nadere uitvoering van eerder gemelde principeovereenkomst plaats en de afwikkeling hiervan. Dit zal tevens leiden tot beëindiging van de GR de Grondbank. Dit is van rechtswege 1-1-2025. Zoals hiervoor reeds aan de orde is gekomen, is de GR met 10 jaar verlengd tot 1-1-2035;
- De gemeente Zuidplas heeft in mei 2023 aangegeven niet bij machte te zijn om vóór 31 december 2024 alle gronden in één keer over te nemen doch gefaseerd. Hierdoor is een nieuwe situatie ontstaan. Verlenging van de Grondbank leidt op de korte termijn tot de minste financiële gevolgen. Hierdoor blijft een budget neutrale oplossing mogelijk. GS hebben afgesproken het risicoprofiel van de Grondbank te zullen herijken ter gelegenheid van de provinciale jaarrekening 2024 (maart/april 2025). Begin 2023 is een Wijziging op de Koopovereenkomst 2021 met de gemeente Zuidplas overeengekomen. Zowel de opschortende voorwaarden in de Koopovereenkomst als in de Wijziging op de Koopovereenkomst zijn nadien verlengd in afwachting van de uitkomsten van een vervolgonderzoek over de uitvoerbaarheid van de plannen;
- De financiële uitvoerbaarheid van de plannen van de Grondbank om 8.000 woningen en twee bedrijfsterreinen te realiseren is nog niet duidelijk en blijft daardoor vooralsnog onzeker. PZH loopt als 40% deelnemer in de Grondbank een aanzienlijk financieel risico als voornoemde gebiedsontwikkeling niet wordt gerealiseerd en de gronden van de Grondbank tegen agrarische waarde moeten worden verkocht;
- Op verzoek van Minister Keijzer is de heer Kuijken recentelijk gestart met een vervolgproces gericht op het mitigeren van de belangrijkste risico's en het oplossen van de bijbehorende lastige puzzels. Op dat vlak bestaan een aantal uitdagingen gekoppeld aan de waterhuishoudkundige planvorming en de mobiliteitsverwachtingen/effecten van de te realiseren woningbouw op het (hoofd)wegennet;
- Doel van dit lopende traject (afronding juni 2025) is te komen tot één of twee bestuursovereenkomst(en) op genoemde terreinen water en mobiliteit waarin tevens de (financiële) uitvoerbaarheid van de ontwikkeling geborgd is.

Gemeenschappelijke regeling Wegschap Tunnel Dordtse Kil (Wegschap)

- Om de realisatie en de instandhouding van de tunnel mogelijk te maken is in het verleden noodzakelijk geweest om naast de tolheffing voor alle passages door de Kiltunnel ook een (forse) jaarlijkse bijdrage aan de drie deelnemers te vragen. Over een periode van bijna 40 jaar gaat het om meer dan € 100 mln. Inmiddels is deze jaarlijkse bijdrage nihil. Dit vanwege de voldoende solide financiële situatie op dit moment;
- De toltarieven zijn vanaf 2011 niet meer aangepast. Dit terwijl de reguliere kosten wel zijn gestegen. Daarmee rekening gehouden zijn de tarieven sindsdien in relatieve zin met ongeveer 30% gedaald;
- Mede op basis van de huidige financiële situatie heeft het bestuur aangegeven een stabiele bedrijfsvoering zeer belangrijk te vinden en om die reden de huidige tarieven te willen handhaven. Daarbij geeft men aan de tarieven de komende periode niet te verlagen maar deze ook nadrukkelijk niet te willen verhogen;
- De gewijzigde GR dient nog te worden voorgelegd aan raden en Staten. De toezichthouder is op de hoogte gehouden van de voortgang van de te wijzigen GR. Dit hing nog mede af van de status van de in de GR genoemde Stichting Tunnel Dordtse Kil.

Gemeenschappelijke regelingen van de vijf Zuid-Hollandse Omgevingsdiensten

- Op initiatief van de provincie werken de Zuid-Hollandse omgevingsdiensten vanaf 2021 aan hun toekomstbestendigheid en intensievere samenwerking. In 2024 is vanuit gemeenten en de provincie een bestuurlijke vervolgoedracht gegeven voor deze doorontwikkeling en samenwerking. De vijf diensten hebben een lange termijnvisie en een samenwerkingsprogramma opgesteld die zijn gedeeld met provinciale staten. In het kader daarvan hebben de omgevingsdiensten onder meer een Visie- en Strategiedocument vastgesteld met onderstaande stip op de horizon:
- “Over vijf jaar werken de Zuid-Hollandse omgevingsdiensten structureel samen. Ze functioneren als het ware als één dienst voor Zuid-Holland, maar met behoud van de eigen identiteit, cultuur en structuur, inclusief de bestuurlijke aanhaking. We werken structureel samen op prioritaire thema's, met duidelijk vastgelegde afspraken en een gezamenlijke focus op kwaliteit en innovatie.”
- GS hebben op 26 november 2024 de provinciale kaderbrieven voor de begrotingen 2026 van de vijf omgevingsdiensten vastgesteld. Hierin wordt in het geval van de omgevingsdiensten benadrukt dat eventuele (gemeentelijke) besparingen als gevolg van het door gemeenten genoemde Ravijnjaar 2026 niet ten koste mogen gaan van de minimale vereisten en de kwaliteit van de dienstverlening.

Wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen

Wijziging Wgr; de Wet gemeenschappelijke regeling (Wgr) is per juli 2022 gewijzigd en er is een aantal instrumenten toegevoegd waarover afspraken in de gemeenschappelijke regelingen (GR-en) moeten worden gemaakt. De wijziging heeft tot doel de democratische legitimatie van gemeenschappelijke regelingen en de kaderstellende en controlerende rol van de gemeenteraden en PS in relatie tot GR-en te versterken. In 2024 zijn van vijf gemeenschappelijke regelingen de regelingen geactualiseerd en vastgesteld. Verwachting is dat in de loop van 2025 de (laatste) twee gemeenschappelijke regelingen ook zullen worden vastgesteld.

Tabel verbonden partijen

Gemeenschappelijke regelingen

Naam	Structurele bijdrage 2023	Structurele bijdrage 2024	Incidentele bijdrage 2024	Verwacht resultaat 2024	Eigen vermogen 01-01-2024	Eigen vermogen 31-12-2024	Vreemd vermogen 01-01-2024	Vreemd vermogen 31-12-2024	PZH% stemaandeel 2024	Vertegenwoordiging
DCMR Milieudienst Rijnmond	31.125.000	32.698.000	0	3.517.000	4.410.000	7.341.000	21.059.000	17.123.000	35%	Meervoudig
GR Grondbank RZG Zuidplas		0	0	0	0	0	94.473.000	97.237.000	40%	Meervoudig
Omgevingsdienst Haaglanden	12.676.749	13.670.600	0	692.000	2.653.782	2.654.231	9.640.016	9.757.176	29%	Meervoudig
Omgevingsdienst Midden-Holland	3.898.102	2.959.901	50.000	879.713	2.279.745	2.870.000	9.874.988	11.382.217	14%	Meervoudig
Omgevingsdienst West-Holland	2.513.998	2.483.000		343.000	2.206.191	1.702.000	14.431.342	3.854.000	15	Meervoudig
Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid	8.727.399	9.774.760	0	629.000	654.962	988.399	7.896.325		34%	Meervoudig
Randstedelijke Rekenkamer	512.939				354.289		1.004.576		n.n.b.	Meervoudig
Wegschap Dordtse Kil	25.000				18.191.000		63.998.000		n.n.b.	Meervoudig
Totaal	59.479.187	61.586.261	50.000	6.060.713	30.749.969	15.555.630	222.377.247	139.353.393		

Vennootschappen en coöperaties

Naam	Nominale waarde PZH aandelen 2023	Nominale waarde PZH aandelen 2024	Intrinsieke waarde aandelen 2023	Intrinsieke waarde aandelen 2024	Verwacht resultaat 2024	Eigen vermogen 01-01-2024	Eigen vermogen 31-12-2024	Vreemd vermogen 01-01-2024	Vreemd vermogen 31-12-2024	Vertegenwoordiging
Bank Nederlandse Gemeenten N.V. (BNG)	141.806	141.806	48.660.782		294.000.000	4.721.000.000	4.777.000.000	110.819.000.000	123.164.000.000	Enkelvoudig
Coöperatie Samenwerkingsverband DOVA U.A.						712.900				Enkelvoudig
ENERGIIQ	30.439.000	32.270.000	18.464.048	18.413.621	-1.881.427	18.464.048	18.413.621	407.788	809.143	Enkelvoudig
InnovationQuarter (IQ)	39.679.000	39.679.000	37.091.437	36.442.818	-2.057.000	117.630.000	115.573.000	36.956.000	37.785.000	Enkelvoudig
Nederlandsche Waterschaps Bank N.V. (NWB)	4.538	4.538	2.514.791	2.514.791	94.000.000	2.060.000.000	2.094.000.000	74.000.000.000	76.674.000.000	Enkelvoudig
Proav NV			-1.707.412	5.997.369	7.704.781	-1.707.412	5.997.369	2.850.979	133.484	Meervoudig
ROM-D Capital BV	10.000.000	10.000.000	10.228.172	10.294.374	137.296	21.211.850	21.349.146	435.007		Enkelvoudig
ROM-D Holding NV	3.857	3.857	3.979	4.004	29.914	4.746.423	4.776.337	2.200.857		Enkelvoudig
ZEH N.V. (Voormalig PZEM)			901.510	901.510		1.721.885.000	1.721.885.000	685.010.000	685.010.000	Enkelvoudig
Totaal	80.268.201	82.099.201	116.157.307	74.568.487	391.933.564	8.663.942.809	8.758.994.473	185.546.860.631	200.561.737.627	

Overige verbonden partijen

Naam	Nominale waarde PZH aandelen 2023	Nominale waarde PZH aandelen 2024	Intrinsieke waarde aandelen 2023	Intrinsieke waarde aandelen 2024	Verwacht resultaat 2024	Eigen vermogen 01-01-2024	Eigen vermogen 31-12-2024	Vreemd vermogen 01-01-2024	Vreemd vermogen 31-12-2024	Vertegenwoordiging
Commanditaire Ontwikkelingsmaatschappij Het Nieuwe Westland C.V.	1.354.534	1.354.534	692.738	692.738	-721.000	10.142.000	10.142.000	31.436.000	31.436.000	Enkelvoudig
Fonds Nazorg	0	0	0	0	784.000	500.000	1.300.000	55.288.000	55.833.000	Enkelvoudig
ROM-Drechtsteden Kil III C.V.	561.326	561.326	827.686	844.995	298.160	14.256.825	14.554.985	36.639		Enkelvoudig
Totaal	1.915.860	1.915.860	1.520.424	1.537.733	361.160	24.898.825	25.996.985	86.760.639	87.269.000	

Stichtingen en verenigingen

Naam	Financieel belang 2022	Financieel belang 2023	Verwacht resultaat 2023	Eigen vermogen 01-01-2023	Eigen vermogen 31-12-2023	Vreemd vermogen 01-01-2023	Vreemd vermogen 31-12-2023	Vertegenwoordiging
Vereniging Interprovinciaal Overleg & BIJ12								Enkelvoudig
Totaal			0	0	0	0	0	

Voorzieningen en risico's

In verband met de daling van de waarde van het provinciale aandelenkapitaal zijn voor enkele verbonden partijen voorzieningen getroffen. De eerder gevormde reserves zijn bij de Voorjaarsnota 2023 opgeheven en er is één Bufferreserve Weerstandscapaciteit ingesteld. De financiële risico's die de provincie met betrekking tot verbonden partijen loopt, worden afgedekt via deze Bufferreserve Weerstandscapaciteit.

Voorziening (bedragen x € 1 miljoen)	Jaarrekening 2020	Jaarrekening 2021	Jaarrekening 2022	Jaarrekening 2023	Jaarrekening 2024 *
ENERGIQ (voorheen HZH)	5,8	7,1	8,2	12,0	13,9
Fonds Nazorg – Nazorg stortplaatsen	4,0	2,8	3,3	4,0	4,0
Innovation Quarter (ROM-Zuidvleugel)	5,0	6,5	4,3	2,6	3,2
Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland CV	0,7	0,5	0,6	0,7	0,7
Totaal	15,5	16,9	16,4	19,3	21,8

* Cijfers zijn op basis van de conceptjaarrekeningen 2024 en/of conceptkerncijfers 2024 van de verbonden partijen.

Financiële risico's (bedragen x € 1 miljoen)	Max. schade	Kans van optreden	Effect netto	Ambitie
Deelnamerisico ROM-D Capital B.V.	10	5-10%	0,75	4.1
Deelnamerisico InnovationQuarter	36,5	25-50%	13,70	4.1
Deelnamerisico ENERGIQ	23,1	25-50%	8,70	3.2
Waardeontwikkeling grondaandeel Zuidplas	22,1	25-50%	8,3	6.3
Deelnamerisico ONW	0,7	10-25%	0,12	6.3
Fonds Nazorg	5	25-50%	1,88	7
Totaal			33,48	

Hieronder volgt een toelichting per verbonden partij.

ROM-D

- Uit de conceptjaarrekeningen van de ROM-D blijkt dat het boekjaar 2024 positief is afgesloten. De Holding N.V. behaalde op basis van de conceptcijfers 2024 een positief resultaat van € 0,03 miljoen, de Capital B.V. een positief resultaat van € 0,14 miljoen en de Kil III C.V. behaalde een positief resultaat van € 0,30 miljoen;
- Door de positieve (concept)resultaten 2024 van de ROM-D komt de provinciale stille reserve die ziet op de Capital B.V. en ROM-D Kil III C.V. uit op € 0,29 miljoen respectievelijk € 0,28 miljoen positief. Hierdoor is het treffen van een voorziening in tegenstelling tot het verleden niet noodzakelijk;
- Ondanks deze positieve ontwikkeling is het niet uit te sluiten dat er op enig moment een daling van de intrinsieke waarde bij de ROM-D Capital B.V. zal optreden. Het restrisico van € 10 miljoen (gelijk aan de nominale waarde van € 10 miljoen) wordt met een kans inschatting (5-10%, effectief € 0,75 miljoen) afgedekt via de bufferreserve weerstandscapaciteit.

Innovation Quarter

- Op basis van de conceptjaarrekening 2024 is er over 2024 een verlies geleden van € -2,1 miljoen. Dit is aanzienlijk verschil met het positief resultaat 2023 dat in het boekjaar 2023 nog was geboekt zijnde € 6,5 miljoen. Het verlies in 2024 wordt vrijwel geheel veroorzaakt door de negatieve resultaten die bij Participatiemaatschappij IQ zijn geboekt. In tegenstelling tot voorgaande jaren zijn daar onvoldoende extra

opbrengsten geboekt door middel van bijvoorbeeld (grote) winstgevendende exits met positieve doorwerking voor de 100% aandeelhouder IQ;

- Door dit negatief resultaat daalt de intrinsieke waarde, waardoor de stille reserve uitkomt op € 3,2 miljoen negatief. Hierdoor dient de reeds getroffen voorziening van € 2,6 miljoen te worden verhoogd naar € 3,2 miljoen. Het resterende restrisico van worst case € 36,5 miljoen (Nominale waarde van € 39,7 miljoen -/- Voorziening van € 3,2 miljoen) wordt met een kans inschatting (25-50%, effectief € 13,7 miljoen) afgedekt via de bufferreserve weerstandscapaciteit.

ENERGIIQ

- Op basis van de conceptjaarrekening heeft ENERGIIQ het boekjaar 2024 afgesloten met een negatief resultaat van € 1,9 miljoen. Het verlies is daarmee gehalveerd ten opzichte van het boekjaar 2023. In 2024 is het verlies voornamelijk veroorzaakt door het ophogen van voorzieningen en een opgetreden faillissement van een participatie waarin ENERGIIQ participeerde;
- In 2024 heeft een aanvullende kapitaalstorting plaatsgevonden van € 1,8 miljoen waarmee het geplaatst en volgestort kapitaal uitkomt op € 32,3 miljoen. Door deze kapitaalstorting en het negatieve resultaat over 2024 komt de intrinsieke waarde in 2024 uit op € 18,4 miljoen. De waarde van de provinciale stille reserve daalt hierdoor verder naar € 13,9 miljoen negatief. Dit betekent dat de huidige voorziening van € 12,0 miljoen dient te worden opgehoogd naar € 13,9 miljoen. Deze ophoging is in deze provinciale jaarrekening 2024 verwerkt;
- Het resterende restrisico wordt daardoor: totaal aandelenkapitaal (€ 37 miljoen (€ 35 miljoen + agioreserve ad € 2 miljoen die door fusie (deels) bij ENERGIIQ op de balans staat) minus € 13,9 miljoen voorziening is € 23,1 miljoen. Voor 2025 is de kans reëel dat de waarde van het aandelenkapitaal verder daalt. Met een kans van 25-50% bedraagt het risico dan € 8,7 miljoen, welke is opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen. Een mogelijk toekomstige waardevermindering c.q. verandering zal meegenomen worden in de verdere uitwerking van de diverse handelingsperspectieven van het fonds als gevolg van de evaluatie 2024 en de beleidsmatige en financiële gevolgen daarvan en daarover te maken politieke keuze.

Grondbank Zuidplas

- De provincie zet zich maximaal in voor en werkt nauw samen met de gemeente Zuidplas aan de uitvoering van de afspraken uit de Bestuurlijke Overeenkomst Ontwikkeling Middengebied Zuidplaspolder, zoals de benodigde wijzigingen van het provinciale omgevingsbeleid en de totstandkoming van de Deelovereenkomst Mobiliteit;
- Het risico met betrekking tot de Grondbank Zuidplas maakt onderdeel uit van het integrale risicoprofiel van de provincie Zuid-Holland wat in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing wordt getoond. De risico's uit de paragraaf worden jaarlijks (tenminste) tweemaal geactualiseerd, namelijk bij het opstellen van de provinciale Begroting en Jaarrekening. De meest recente actualisatie heeft plaatsgevonden bij opstellen van de provinciale Jaarrekening 2024. Via de Bufferreserve Weerstandscapaciteit, die wordt aangehouden ter afdekking van risico's met een incidenteel karakter, wordt het risico financieel afgedekt.

Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland

- PZH heeft in 2016 haar belang in de holding Integraal Ontwikkelingsplan Westland N.V. afgestoten. Hiermee bleef voor PZH alleen het belang in de ONW C.V. bestaan voor 7%. PZH is stille vennoot in deze C.V. en heeft dus geen actieve zeggenschap en verricht dus geen beheerdaden. Dit betekent dat ONW C.V. in de beheerstand staat en alleen op basis van de jaarrekening de waarde van de provinciale aandelen wordt bepaald. In het verleden heeft de provincie voor haar deelname als vennoot € 1.354.534 ter beschikking gesteld;
- Bij het schrijven van deze versie van de paragraaf verbonden partijen is de conceptjaarrekening 2024 van ONW nog niet beschikbaar. Mede daardoor is op dit moment geen informatie beschikbaar in welke mate de in 2023 vastgestelde voorziening van € 0,7 miljoen dient te worden gewijzigd en is dezelfde voorziening aangehouden. Gelet op de doorgevoerde mutaties de afgelopen vier jaar én de huidige economische

ontwikkelingen in de regio is de verwachting dat een eventuele mutatie van de bestaande voorziening voor de Jaarrekening 2024 beperkt in omvang zal zijn tot in de orde grootte maximaal € 0,2 miljoen.

- In 2024 is de voorziening verhoogd naar € 0,7 miljoen. In 2025 is niet uit te sluiten dat verdere waardedaling van het ingelegde kapitaal optreedt. De kans van optreden wordt ingeschat op 10-25%.

Fonds Nazorg

- Gedurende het boekjaar 2024 zat het belegd vermogen volledig in de standaard beleggingsmix (welke voor 60% bestaat uit vastrentende beleggingen en 40% uit aandelen) en is er een positief rendement behaald van 8,69% (€ 2,77 miljoen). Het tekort voor de gesloten stortplaatsen bedraagt eind 2024 € 5,6 miljoen. Er staat reeds een voorziening bij de provincie Zuid-Holland van € 4 miljoen en het resultaat van het fonds € 0,8 miljoen wordt toegevoegd aan het eigen vermogen. Vanwege dit positieve resultaat zal er geen bijdrage vanuit de provincie Zuid-Holland worden gevraagd.

Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

Inleiding

In de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing gaat het om de vraag in welke mate de financiële positie van de provincie voldoende is om de financiële gevolgen van risico's op te kunnen vangen. Het integrale risicoprofiel van de provincie staat daarom in deze paragraaf. Een integraal risicoprofiel geeft een totaal beeld van de risico's. Dit integrale risicoprofiel van de provincie bestaat uit een samengevatte weergave van de financiële en beleidsmatige risico's. Ook is er een samengevatte weergave van (de omvang van) de risico's in uitvoeringsprojecten. Op basis van de opgenomen financiële risico's berekenen we vervolgens het weerstandsvermogen. Het weerstandsvermogen en de overige financiële kengetallen laten een zo betrouwbaar en verantwoord mogelijk beeld zien van de financiële positie van de provincie.

De volgorde in deze paragraaf is:

- een toelichting op het beleid
- integraal risicoprofiel van de provincie
- het weerstandsvermogen van de provincie
- de financiële kengetallen met duiding van de financiële positie van de provincie

Beleid

Het beleid voor weerstandsvermogen en risicobeheersing is wettelijk geregeld in het Besluit Begroten en Verantwoorden en in het eigen beleid van de provincie in de vorm van de Financiële verordening:

- [Wettelijk kader, artikel 11 van Besluit Begroten en Verantwoorden](#);
- [Financiële verordening provincie Zuid-Holland 2021](#).

In de Financiële verordening staat dat er een systeem van risicomanagement moet zijn dat leidt tot een integraal en transparant inzicht in risico's. Het systeem moet ondersteunen bij het proces van sturing, beheersing, besluitvorming en verantwoording. Risicomanagement draagt zo bij aan het realiseren van de provinciale doelen en ambities.

In de jaarrekening en begroting staat in de paragraaf 'Weerstandsvermogen en Risicobeheersing' het integrale risicoprofiel van de provincie. Er wordt getoetst of de provincie voldoende middelen heeft om de financiële gevolgen van de risico's op te vangen door middel van het weerstandsvermogen. De norm voor het weerstandsvermogen (de beschikbare middelen (weerstandscapaciteit) gedeeld door de omvang van de financiële risico's) is 'minimaal 1'. Er is een onderscheid tussen de incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

Risicomanagement is integraal onderdeel van de aansturing van al onze opdrachten. Op concernniveau worden de risicovolle opdrachten in kaart gebracht. Risicomanagers ondersteunen het bij een aantal van deze opdrachten en bij de uitvoeringsprojecten binnen het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur. Zo worden risico's op een duidelijke en gestructureerde manier geïdentificeerd en beheerst. In deze paragraaf staan de strategische risico's met financiële en beleidsmatige impact.

Onderdeel van ons beleid is de voortdurende borging en verbetering van de kwaliteit van het risicomanagement. . Kwaliteitsverbetering vindt plaats door het uitvoeren van een kwaliteitstoets en het invoeren van verbetermaatregelen. Dat doen we vooral op de lopende risicodossiers bij uitvoeringsprojecten, zoals infrastructurele en natuurprojecten. Bij het vaststellen van de verbetermaatregelen kijken we of de maatregelen zo standaard mogelijk kunnen worden. Daarmee wordt risico-informatie beter beschikbaar voor portfolioanalyses en/of programmasturing. Ook maken we een kwaliteitsslag op de risico-informatie die onderdeel is van bestuurlijke besluitvorming.

Risicobewustzijn staat centraal bij het omgaan met risico's en onzekerheden. Het risicobewustzijn vergroten we door met iedereen in de organisatie gesprekken te (blijven) voeren over risico's in opdrachten. Ook het toepassen van het risicomangement (binnen opdrachten) draagt bij aan het vergroten van het risicobewustzijn.

Integraal risicoprofiel

Het integrale risicoprofiel bestaat uit de drie delen: strategische financiële risico's, de beleidsmatige risico's en de risico's bij uitvoeringsprojecten. De risico's worden minimaal twee maal per jaar herijkt bij de Begroting en de Jaarrekening.

Strategische financiële risico's

De strategische financiële risico's zijn te verdelen in incidentele en structurele risico's. Ze worden niet afgedekt binnen beschikbare budgetten van de opdracht of het betreffende domein. Onderstaande tabel laat een overzicht zien waarin het verschil in omvang tussen de Begroting 2025 en de Jaarrekening 2024 is opgenomen. Begroting 2025 is de laatst bijgewerkte versie van de paragraaf.

Structurele risico's (bedragen x € 1 miljoen)	Omvang risico Begroting 2025		Omvang risico Jaarrekening 2024
Macro-economische ontwikkelingen	8,0	=	8,0
Algemene dekkingsmiddelen	3,8	=	3,8
Eindtotaal	11,8	=	11,8

Incidentele risico's (bedragen x € 1 miljoen)	Omvang risico Begroting 2025		Omvang risico Jaarrekening 2024
Verbonden partijen	27,9	↑	31,6
Natuur Netwerk Nederland	17,5	=	17,5
Bedrijfsvoeringsrisico	6,7	↑	7,1
Nazorg stortplaatsen	2,3	=	2,3
Subsidie-uitgaven	2,1	↑	2,4
Incidenten aan het provinciale areaal ((vaar)wegen)	1,9	=	1,9
VTH risico	1,3	=	1,3
Subsidieopbrengsten	0,7	↑	0,8
Leningen en garantstellingen	0,5	=	0,5
Eindtotaal	60,9	↑	65,4

De tabellen laten zien dat de omvang van de incidentele risico's is toegenomen met € 4,5 miljoen. De totale omvang van de structurele risico's is gelijk gebleven. Hieronder worden de structurele en incidentele risico's kort toegelicht.

Toelichting structurele risico's

Macro-economische ontwikkelingen (€ 8 miljoen)

Dit risico gaat over de kans dat door macro-economische ontwikkelingen, zoals loon- en prijsontwikkelingen en stijgende rentekosten, lasten hoger worden dan geraamd. De risico's zijn ten opzichte van de Begroting 2025 gelijk gebleven. Het risico op de prijsontwikkelingen wordt beheerst door nadere verfijning van het indexatiebeleid. Het risico met betrekking tot stijgende rentekosten wordt beheerst door standaard financiering voor lange termijnen aan te trekken (meestal 30 jaar) indien de meerjarige liquiditeitsprognose daar aanleiding voor geeft en deze lineair af te lossen.

Algemene dekkingsmiddelen (€ 3,8 miljoen)

Dit risico gaat over de kans dat de inkomsten uit algemene dekkingsmiddelen, namelijk het provinciefonds en de motorrijtuigenbelasting, lager uit zullen vallen. Naar verwachting zal er in de voorjaarsnota van het Rijk en de daaropvolgende meicirculaire meer duidelijkheid komen over deze inkomsten. Voor nu blijft het risico gelijk.

Toelichting incidentele risico's

Verbonden partijen (€ 31,6 miljoen)

Dit risico gaat over de kans op waardedaling van de aandelen die de provincie heeft in verbonden partijen of het risico dat zij loopt door deelname in deze verbonden partijen. Ten opzichte van de Begroting 2025 is het totale risico op verbonden partijen toegenomen met € 3,7 miljoen. Dit komt door een aanpassing in de kansinschatting van het risico voor de Grondbank en door de wijzigingen in het risicoprofiel met betrekking tot ENERGIQ en IQ (verlaging maximale gevolgschade). Constante monitoring van de verbonden partijen draagt bij aan de beheersing van de risico's die worden gelopen.

Natuur Netwerk Nederland (€ 17,5 miljoen)

De provincie is verantwoordelijk voor het realiseren van het Natuurnetwerk Zuid-Holland (NNN). Dat doet de provincie door natuurgebieden te realiseren en met elkaar te verbinden. Daarvoor moeten we nog ongeveer 3.200 ha natuurgebied en 110 km ecologische verbinding inrichten. Het risico is dat de provincie niet in staat is om binnen budget en per 2027 de natuuropgave te realiseren, op een manier waarbij de kwaliteit van de natuurgebieden weer voldoet aan de internationale natuurdoelen, klimaatbestendigheid en leefklimaat. Dit risico komt onder meer door de complexiteit in uitvoering (grondverwervingsprocedures, vergunningprocedures, veel stakeholders), de onderlinge verwevenheid van opdrachten (onder andere stikstof, bodemdaling) en beschikbare capaciteit. De provincie beheerst het risico door:

- het bijwerken van de realisatiestrategie.
- het inzetten van de instrumenten vastgelegd in het provinciale Handelingskader NNN.
- zorgvuldige bestuurlijke samenwerking en afstemming met collega-overheden, organisaties die terreinen beheren, waterschappen en andere belanghebbende partijen over een integrale aanpak.
- continue beheersing van de business case van de NNN-opgave via projectafbakening en sturing op indicatoren. Dit in combinatie met aantallen.

Bij een herziening van de business case op alle onderdelen in 2023 bleek dat er mogelijk een tekort ontstaat door hogere indexatie, verdragingskosten door vooral complexe gebiedsprocessen en lagere grondopbrengsten. Het risico wordt ingeschat op maximaal € 35 miljoen, waarvoor nu een reservering is opgenomen van € 17,5 miljoen (50%) in het weerstandsvermogen. Dit is niet gewijzigd ten opzichte van de Begroting 2025.

Bedrijfsvoeringsrisico's (€ 7,1 miljoen)

De provincie loopt standaard bedrijfsvoeringsrisico's bij de uitvoering van haar taken. De risico's met de grootste financiële impact zijn de risico's met betrekking tot informatieveiligheid, datalekken, AVG, fiscale risico's en mogelijke juridische claims. Minder financiële impact hebben de risico's bij de uitvoering van de Wet Bibob en de Wet open overheid (Woo). Dat geldt ook voor de risico's voor arbeidscapaciteit en personeel, loonkostenregelingen en de organisatieverandering. Ten opzichte van de Begroting 2025 is het risico toegenomen met € 0,4 miljoen door het opheffen van de reserve (bij VJN 2025) met betrekking tot het project Grevelingen. Het bijbehorende risico voor de bestuurlijke aansprakelijkheid is toegevoegd aan de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing. Alle voorgenoemde risico's worden beheerst door extra controles en verbetering van processen. Om de informatieveiligheid structureel te verbeteren worden onder meer de BIO, NIS 2 en de ISO 27001 ingevoerd. Ook voeren we andere digitale wetgeving in. Met steekproeven en door het geven van voorlichting binnen de organisatie beheersen we de fiscale risico's.

Nazorg stortplaatsen (€ 2,3 miljoen)

Dit risico is de kans dat er onvoldoende middelen beschikbaar zijn voor het uitvoeren van de wettelijke taak van de nazorg voor gesloten stortplaatsen. Aan de ene kant bestaat dit risico uit de kans dat het ingelegde kapitaal in

Fonds Nazorg onvoldoende rendeert. Aan de andere kant bestaat de kans dat de beoogde doelvermogens in het Fonds Nazorg niet toereikend zijn voor de noodzakelijke nazorgvoorzieningen. Het risico is niet veranderd ten opzichte van de Begroting 2025.

Subsidie-uitgaven (€ 2,4 miljoen)

De provincie loopt het risico dat meer subsidie moet worden uitgekeerd dan geraamd vanwege overcommittering (bij het programma Kansen voor West) of als er een beroep wordt gedaan op een specifieke regeling in de Uitvoeringssubsidie Herstructurering Bedrijventerreinen. Ook bestaat het risico dat voorschotbetalingen door faillissement of liquiditeitstekort niet teruggevorderd kunnen worden als niet aan de subsidievoorwaarden wordt voldaan. Dit risico is ten opzichte van de Begroting 2025 licht gestegen met € 0,25 miljoen door de toegenomen kans dat subsidies niet teruggevorderd kunnen worden. Beheersing vindt plaats door monitoring op het niveau van de subsidieontvanger.

Incidenten aan het provinciale areaal (wegen en vaarwegen) (€ 1,9 miljoen)

Dit risico gaat over de kans op (herstel)kosten die kunnen ontstaan door incidenten in het areaal zoals schades door derden of natuurrampen, of bij onverwachte incidenten bij projecten in uitvoering. De kans op dit risico wordt beperkt door zorgvuldige inrichting van het areaal, handhaving op basis van de (vaar)wegverordening en adequaat assetmanagement. Gevolgschades, zoals letselschade en schade aan objecten, zijn verzekerd. Het risico is onveranderd ten opzichte van de Begroting 2025.

VTH-risico (€ 1,3 miljoen)

Dit risico gaat over de kans dat de provincie aansprakelijk wordt gesteld voor schadeclaims, onvoorziene kosten en/of (gevolg)schade die komt uit haar wettelijke taak van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH). De uitvoering van de VTH-taken is ondergebracht bij de vijf Zuid-Hollandse Omgevingsdiensten. De provincie is het bevoegd gezag en ziet erop toe dat de omgevingsdiensten de provinciale beleidskaders volgens de Nota VTH uitvoeren en dat zij voldoen aan de daarvoor geldende kwaliteitscriteria. Het risico is onveranderd ten opzichte van Begroting 2025.

Subsidieopbrengsten (€ 0,8 miljoen)

Het risico is dat de provincie minder middelen vanuit het Rijk of de EU ontvangt om de toegezegde subsidies te kunnen financieren. Dit kan gebeuren als cofinanciering vanuit het Rijk (bv. MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT)) deel vervalt of als uitgaven die niet subsidiabel blijken (vooral bij Europese subsidies). De omvang van dit risico is toegenomen met € 0,1 miljoen ten opzichte van de Begroting 2025. Dit komt door twee goedgekeurde projecten in de EU-programmaperiode 2021-2027.

Leningen en garantstellingen (€ 0,5 miljoen)

Dit risico gaat over de kans dat geldleners de door de provincie verstrekte leningen niet kunnen terugbetalen, of leningen verstrekt door derden waarvoor de provincie garant staat. Dit risico bestaat bijvoorbeeld bij dreigende faillissementen. Dit risico is onveranderd ten opzichte van Begroting 2025.

Beleidsmatige risico's

Beleidsmatige risico's gaan over het niet realiseren van provinciale beleidsdoelstellingen binnen de daartoe beschikbaar gestelde middelen. De beleidsmatige risico's in deze paragraaf zijn opgenomen om twee mogelijke redenen:

- vanwege politiek/bestuurlijk belang
- om de ontwikkeling van deze risico's te kunnen blijven volgen. Dit vanwege de relatie met de aangehouden buffers op het niveau van de begrotingsprogramma's.

OV-concessies

De provincie is concessieverlener voor het openbaar vervoer (OV) in Zuid-Holland. Het risico is dat het dienstverleningsniveau van concessiehouders niet kan worden gegarandeerd op het niveau dat is afgesproken en gewenst. Daardoor kunnen de beschikbaarheid en de betaalbaarheid van het OV gevaar lopen. De reizigers aantallen laten een stijging zien, maar op een blijvend lager niveau dan vóór de coronapandemie. De concessiehouders hebben stijgende kosten voor onder andere personeel, onderhoud en brandstof. Deze kosten worden niet volledig afgedekt door indexatie van de exploitatiebijdragen. Dit risico is beperkt. Concessies zijn of worden recent aanbesteed of er zijn afspraken gemaakt over het dienstverleningsniveau voor de rest van de concessieperiode. Het Rijk heeft bovendien via de motie Bikker structureel geld toegekend om tariefstijgingen vanaf 2024 te voorkomen en om een impuls te geven aan het regionaal OV. Bij structurele tekorten boven 2% van de totale vergoeding moet er een oplossing komen. Dat kan zijn een financiële vergoeding of een vermindering van het dienstenniveau. Het risico is vooral actueel omdat er mogelijk geen compensatie vanuit het Rijk komt voor het bijstellen van de vergoeding die vervoerders via het Rijk ontvangen voor de OV-studentenkaart.

Stikstof

Het Rijk, de provincie en andere partners en sectoren moeten maatregelen nemen om de forse overbelasting van stikstofdepositie te verminderen in de Natura 2000-gebieden in Zuid-Holland. De vermindering is een Europese verplichting in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn. Het risico bestaat dat de natuurherstelmaatregelen en de maatregelen om de stikstofemissies en -deposities te laten dalen, niet (snel) genoeg tot uitvoering komen en/of niet opleveren wat ze moeten opleveren. Het gevolg is dat vergunningen voor activiteiten die stikstofemissie met zich meebrengen, niet meer verleend kunnen worden. Rijksmaatregelen, zoals de landelijke stikstofbank en het uitkopen van piekbelasters, hebben nauwelijks effect op het creëren van stikstofruimte in Zuid-Holland. Bovendien loopt de termijn van het legalisatieprogramma PAS-melders af begin 2025. Het risico bestaat dat handavingsverzoeken worden ingediend. De Rendac uitspraak van de Raad van State in december 2024 heeft nu daadwerkelijk tot gevolg dat vergunningverlening voor projecten waar stikstofruimte voor nodig is niet meer mogelijk is. De provincie heeft weinig mogelijkheden om voor stikstofreductie te zorgen. Het weer op gang krijgen van de vergunningverlening is daarom alleen mogelijk als het Rijk komt met afdoende bronmaatregelen en een geborgd maatregelenpakket voor stikstofreductie. Als beheersmaatregel zet de provincie in op een (naar vermogen) provinciaal maatregelenpakket. In samenwerking met andere provincies worden er gesprekken met het Rijk gevoerd om maatregelen op nationaal niveau af te spreken.

ZH-PLG

De provincie werkt aan het Zuid-Hollandse Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG), als de provinciale uitwerking van het voormalig Nationaal Programma Landelijk Gebied. Het programma bevat plannen voor het landelijk gebied van Zuid-Holland. Samen met de plannen van de andere provincies moeten die leiden tot het halen van de internationale en nationale doelen voor natuurherstel, waterkwaliteit en klimaat, zoals de Kaderrichtlijn Water en Vogelhabitatrichtlijn.

De provincie heeft bij het aanbieden van het Maatregelenpakket ZH-PLG aan het Rijk een aantal financiële, procesmatige en inhoudelijke randvoorwaarden gesteld om het pakket te kunnen uitvoeren. Inmiddels heeft de minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LNV) met een brief aan de Tweede Kamer financiële middelen toegezegd van € 188 miljoen voor de provincie Zuid-Holland voor het realiseren van maatregelen in het kader van ZH-PLG. Op 17 september 2024 heeft de provincie de beschikking Regeling provinciale maatregelen landelijk gebied (Rpml) voor kosten van gebiedsprocessen en maatregelen voor deze € 188 miljoen ontvangen. In deze beschikking staat een aantal voorwaarden die een mogelijk risico vormen bij de programmering van de projecten en bij latere uitvoering zoals die begin 2025 plaatsvindt. De uitwerking van deze voorwaarden en het effect ervan op paragraaf Weerstandvermogen en Risicobeheersing wordt in 2025 verder uitgewerkt. In 2024 is begonnen met de voorbereiding van de programmering. Dat gebeurt in de vorm van een

uitvoeringstoets op de maatregelen, met het opstellen van een afwegingskader, de inrichting van het programma binnen de provinciale organisatiestructuur en de voortdurende uitvoering van gebiedsprocessen.

Het risico bestaat dat de uitgangspunten en maatregelpakketten die in het voorontwerp zijn voorgesteld, onvoldoende (snel) tot uitvoering komen. Dan worden de ambities en doelen niet gehaald waarvoor de provincie wel (mede)verantwoordelijk is. Dit kan onder meer worden veroorzaakt door de grote inhoudelijke en politiek-bestuurlijke ingewikkeldheid van het programma. Dat komt doordat het programma samenhangt met te realiseren doelen en andere opgaven, zoals de Ruimtelijke Puzzel, pMIEK en NOvEX, en met een heel breed en intensief gebiedsproces. In dat gebiedsproces wordt een beroep gedaan op verschillende rollen van de provincie, namelijk partner en regisseur in het gebied. Dit vraagt veel van de organisatie, ook vanwege de samenloop met de invoering van het opgavegericht organiseren en met de krapte op de arbeidsmarkt. De eerste stappen om risico's te beheersen zijn een uitvoeringstoets op de maatregelen, het opstellen van een afwegingskader, de inrichting van het programma binnen de provinciale organisatiestructuur en voortdurende uitvoering van gebiedsprocessen.

Kaderrichtlijn Water (KRW)

De provincie Zuid-Holland werkt aan het gezond en veilig houden van de leefomgeving, waaronder het grond- en oppervlaktewatersysteem. In Europees verband zijn specifieke afspraken gemaakt over hoe een duurzame bescherming van grond- en oppervlaktewater gegarandeerd moet worden in de Kaderrichtlijn Water (KRW). Het risico bestaat dat de toestand van het grond- en oppervlaktewater in de provincie Zuid-Holland in 2027 niet (op alle onderdelen) voldoet aan de kaders zoals die in de KRW worden gesteld. Realisatie van de doelen is sterk afhankelijk van 3 zaken:

- de inzet van alle verschillende bestuurslagen met verantwoordelijkheden en bevoegdheden voor grond- en oppervlaktewater
- een effectieve samenwerking van het KRW-programma met de niet-waterkolom
- voldoende beschikbare arbeidscapaciteit binnen de provincie en de andere bestuurslagen.

Als in 2027 niet wordt voldaan aan de KRW dan kan dit leiden tot een boete en/of een dwangsom voor Nederland. Daarbij kan het Rijk de provincie in gebreke stellen met eventuele financiële gevolgen, voor zover de aansprakelijkheid van Nederland het gevolg is van een verzuim van de provincie. Op korte termijn kan de provincie te maken krijgen met Woo- en handnavingsverzoeken rond de vergunningsverlening voor milieubelastende activiteiten. Om deze risico's te beheersen, zet de provincie in op:

- voldoende medewerkers in de provinciale organisatie
- zorgvuldige invulling van onze bevoegdheden (onder meer vergunningverlening, toezicht en handhaving)
- goede invulling van onze rol als gebiedsregisseur
- het regelmatig evalueren en zo nodig bijwerken van de water(beheer)programma's in samenwerking met de betrokken bestuurslagen.

Informatietransitie

De provincie werkt aan de Informatietransitie om een stevige basis te leggen voor de digitale transformatie in de opgaven en domeinen. We ontwikkelen een duurzaam, digitaal informatiebeheer en we leggen de basis om datagedreven werken mogelijk te maken binnen onze organisatie. Om de resultaten van de Informatietransitie ook op langere termijn te garanderen, ontwikkelen we een I-governance en I-control besturings-instrumentarium. Dit stelt ons in staat om in te spelen op actuele maatschappelijke ontwikkelingen. Met relevante kennis, vaardigheden en op basis van met data onderbouwde besluiten, kunnen we een verbindende rol spelen in de omgeving waarin mensen wonen, werken, reizen en leven. Zonder deze investering in mensen, processen en middelen lopen we meer en meer het risico dat we onze rol onvoldoende effectief en efficiënt kunnen vervullen. Daarmee voldoen we in toenemende mate niet aan wet- en regelgeving.

De Informatietransitie is onderdeel van het antwoord op de vraag naar beheersing van dit risico. Het programma is opgezet als een verandertraject voor de hele organisatie. Het is gericht op het veranderen van de manier

waarop alle medewerkers in de organisatie kijken naar data en de manier waarop we samen met data omgaan. Dit betekent:

- het vergroten van het bewustzijn om goed om te gaan met data en het beheren ervan
- de rol van de medewerker daarin benadrukken
- het ontwikkelen van de digitale geletterdheid van alle betrokkenen.

Recente ontwikkelingen binnen de provincie (zoals het datalek 2023 in ons datamanagementsysteem (DMS)) onderstrepen het belang van de Informatietransitie. De resultaten van de Informatietransitie zorgen voor een oplossing van deze problematiek. Ook in 2025 worden met name activiteiten voorrang rond het saneren van de grote hoeveelheid informatie geherprioriteerd, waarmee in technische zin het datalek ook voor de toekomst wordt gedicht.

Financiële processen en systemen

De provincie heeft een goed werkende proces nodig voor financiële informatievoorziening om haar beleidsdoelen te realiseren. Als het financiële informatieproces niet op orde is, kan dit leiden tot het ontbreken van actuele en betrouwbare informatie waarop de provincie kan sturen en verantwoorden. Daardoor kunnen besluiten gebaseerd worden op onvolledige, onjuiste of niet actuele informatie. Dit kan leiden tot rechtmatigheidsissues of tot onder- of overbesteding van budgetten. Een van de oorzaken is het ontbreken van een overzicht van financiële processen en systemen. Om het risico te beheersen, stellen we nu aparte opdrachten vast om de hele financiële keten op orde te brengen. Hieronder vallen de financiële processen en systemen. Een juiste, betrouwbare en actuele informatievoorziening is noodzakelijk om een goede en volledige afweging te kunnen maken tussen taken, geld en personeel.

Ruimte

Nadat de afgelopen vijftig jaar het aandeel bebouwde ruimte sterk is gegroeid is het een gegeven dat de beschikbare ruimte voor nieuwe opgaven schaars is. Tegelijkertijd staat de provincie juist volop voor ingrijpende transities en opgaven. De provincie streeft naar een toekomstbestendige inrichting van de provincie en gebruik van de ruimte. Een provincie waar het aantrekkelijk, veilig, en gezond wonen, werken en recreëren is. Om daartoe te komen wil de provincie onder meer inzetten op het beter benutten van de bestaande bebouwde ruimte en daartoe keuzes maken.

Met betrekking tot dit beleid kunnen risico's worden geïdentificeerd. Een risico is dat een heldere richting en keuzes uitblijven, bijvoorbeeld vanwege de vele belangen die spelen of het ontbreken van richting en benodigde ondersteuning van Rijkszijde. Integrale benadering van de verschillende onderwerpen, zorgvuldige afwegingen en keuzeprocessen evenals afstemming met gebiedspartners kunnen helpen dit risico te beheersen.

Wonen

De opdrachten in het woondomein vloeien voort uit de keuzes die Provinciale Staten daarin hebben gemaakt. De uitvoerende taak ligt primair bij gemeenten, corporaties en ontwikkelaars. De provincie draagt door middel van regie en ondersteuning bij aan het behalen van de gestelde doelen, waarbij we partijen ondersteunen met beleidsvorming, kennis en subsidies maar ook kaders stellen en aanspreken op gemaakte afspraken. Het stellen van ruimtelijke kaders is een belangrijk sturingselement van de provincie.

Risico bij het behalen van de woondoelen is gelegen in de kritische succesfactoren (voorwaarden) die hiervoor nodig zijn. Voor sommige daarvan, zoals bij natuurvergunningen, staan wij aan de lat. Maar bij een heel aantal, zoals de gerechtelijke procedures, heeft de provincie beperkt of geen invloed.

Een ander risico vormen de wettelijke kaders die in beweging zijn, zoals de Wet versterking Regie Volkshuisvesting, die naar verwachting dit jaar wordt aangenomen, maar die zeer beperkt extra instrumentarium biedt aan provincies om gemeenten te binden aan afspraken op het gebied van woningbouw. Het kabinet is ook van plan om de huidige Spreidingswet in te trekken, en de voorrang voor huisvesting van statushouders te

verbieden, waardoor de taak ten aanzien van realisatie van opvang voor vluchtelingen en statushouders (nieuwkomers) zwaar wordt beïnvloed.

Energietransitie

De provincie staat voor een grote energieopgave in Zuid-Holland. Daarom zetten wij ons samen met partners in de regio in voor een duurzaam energiesysteem met duurzame warmte, energiebesparing, lokale opwek, voldoende netcapaciteit en werken wij aan de opbouw van een economisch cluster (circulaire) energietransitie. Dit om de problemen rondom de energie-infrastructuur een halt toe te roepen, te zorgen voor voldoende en betaalbare stroom uit eigen buurt en de gestelde klimaatdoelstellingen van 2030 en 2050 te behalen. De Zuid-Hollandse samenwerking rond de energietransitie krijgt vorm in verschillende allianties, fondsen en kennisnetwerken. Vanwege de integraliteit heeft de energietransitie raakvlakken met alle andere provinciale opgaven. De grote hoeveelheid opgaven en beperkte ruimte in provincie Zuid-Holland is tevens een belangrijk risico voor de uitvoering van deze opgave, waarbij ruimtelijke sturing van groot belang is om dit risico te beheersen.

Belangrijkste risico bij de Energietransitie is netcongestie. Dit is ontstaan doordat de vraag naar elektriciteit sterk is toegenomen. Het huidige elektriciteitsnet is hier nog niet op berekend en de realisatie van lokale opwek aandacht behoeft, waardoor er op piekmomenten onvoldoende capaciteit is om de hoeveelheid elektriciteit te vervoeren. De realisatie van de benodigde opwek en infrastructuur vraagt veel tijd en overleg met externe partijen. Netcongestie blokkeert de realisatie van andere opgaven. Meer (piek)vraag naar elektriciteit dan de netcapaciteit zorgt ervoor dat projecten niet of niet tijdig gerealiseerd kunnen worden, omdat grootverbruikers (met name bedrijven en voorzieningen) niet (tijdig) kunnen worden aangesloten op het elektriciteitsnet.

Transitie HIC

In het NOVEX-gebied Rotterdamse Haven werken het Rijk en Regio samen aan de transitie naar een duurzaam, circulair en klimaatneutraal Haven Industrieel Complex (HIC) Rotterdam. Het HIC beslaat niet alleen de Rotterdamse haven, ook de regio's er omheen zijn verbonden aan deze pijler. De haven zal moeten inspelen op een toename van het goederentransport en de transitie naar een Circulaire economie. De provincie heeft bij deze opdracht meer een coördinerende en sturende rol. Door middel van subsidies en samenwerking willen we onze doelen realiseren. Het risico dat de provincie loopt is dat de klimaatdoelstellingen industrie niet worden behaald en in het bredere aspect, de rijksdoelstellingen. Daarnaast is de integraliteit binnen dit gebied van groot belang wat eveneens een risico vormt voor de samenwerking met de partners in de regio en op Rijksniveau. Veel verschillende onderwerpen, als stikstof, duurzaamheid, innovatie, logistiek, infrastructuur, energie en industrie komen samen in het HIC. Dat wordt gezien als risico met mogelijke gevolgen voor de ruimtelijke ordening van Zuid-Holland. Dit omdat de prioriteiten in het HIC momenteel anders liggen dan de provinciale prioriteiten en de centrale sturing/regie vanuit het Rijk ontbreekt.

Risico's uitvoeringsprojecten

De strategische, financiële risico's hebben invloed op de weerstandscapaciteit. Daarnaast worden risico's afgedekt ook met risicoreserveringen binnen de opdrachtbudgetten van uitvoeringsprojecten. Dit geldt vooral bij de aanleg- of verbeteringsprojecten en bij de instandhoudingsprojecten binnen het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI).

In de afgelopen jaren waren de aangehouden risicoreserves binnen de projectbudgetten en binnen het PZI voldoende om tegenvallers door bijzondere incidenten op te vangen.

De totale risicoreservering binnen de projecten voor aanleg en verbetering is op dit moment (januari 2025) ongeveer € 112 miljoen (15% van projectuitgaven). Voor instandhoudingsprojecten is dit ongeveer € 42 miljoen (8% van projectuitgaven). Op verzoek van Provinciale Staten staan er twee bijzondere risicoreserveringen op programmaniveau in het PZI. Het gaat om € 39,5 miljoen voor de Rijnlandroute en € 42,8 miljoen voor het hoogwaardig openbaar vervoer (HOV) Zuid-Holland Noord (zie ook: PZI 2024-2039).

Opgetreden risico's (incidenten) 2024

Beheer en Onderhoud: in 2024 waren er 6 grote incidenten. Dit waren de aanvaringen van de Coenecoopbrug (2x), Hefbrug Boskoop, Amaliabrug, Julianasluis en de Corbulotunnel. Vooralsnog worden de schades volledig verhaald bij de verzekering van de veroorzakers en is er geen dekking nodig uit de algemene reserve.

Aanleg en verbetering: in 2024 waren er geen bijzondere incidenten.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is een ratio die aangeeft wat de financiële weerbaarheid van de provincie is.

Voldoende weerstandsvermogen geeft aan dat de provincie voldoende reserves heeft om een tegenvaller op te vangen. De ratio wordt bepaald door de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de risico's, ook wel de benodigde weerstandscapaciteit. Anders gezegd, tussen het reservebedrag dat beschikbaar is en het bedrag dat nodig is. Weerstandsvermogen bestaat uit 2 delen: structureel weerstandsvermogen en incidenteel weerstandsvermogen.

Structurele weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

De structurele weerstandscapaciteit bestaat uit:

- de post onvoorzien als bedoeld in artikel 8, eerste lid, onder e, van het Bbv
- het structurele begrotingssaldo
- de onbenutte belastingcapaciteit in combinatie met bezuinigingen.

De post onvoorzien is nihil. Het structurele begrotingssaldo is afgerond € 81 miljoen positief. De onbenutte belastingcapaciteit is het verschil tussen de inkomsten uit de opcenten motorrijtuigenbelasting tegen het gehanteerde tarief (98,7 opcenten) en wat de inkomsten zouden zijn als de provincie Zuid-Holland het wettelijke maximumtarief zou heffen (het wettelijk maximumtarief in 2024 is 138,3 opcenten). De onbenutte belastingcapaciteit is daarmee in 2024 € 157,1 miljoen.

De structurele weerstandscapaciteit is eind 2024 € 238,1 miljoen (€ 157,1 miljoen + € 81 miljoen) en de omvang van de structurele risico's is € 11,8 miljoen.

Structurele weerstandsvermogen	=	Structurele weerstandscapaciteit	/	Omvang structurele risico's
20,2	=	238,1	/	11,8

Het structurele weerstandsvermogen bedraagt 20,2. Dit is ruim meer dan de norm voor het weerstandsvermogen van minimaal 1. Om over de onbenutte belastingcapaciteit te beschikken, is een besluit tot verhoging van de motorrijtuigenbelasting nodig. Het structurele weerstandsvermogen is hoger dan bij Begroting 2025 (10,6). Dat komt doordat de omvang van de structurele weerstandscapaciteit ten opzichte van de Begroting 2025 is toegenomen en de omvang van de structurele risico's gelijk is gebleven.

Incidentele weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

De incidentele weerstandscapaciteit bestaat uit de bufferreserve Weerstandscapaciteit. Om de omvang van deze bufferreserve vast te stellen, wordt voor het weerstandsvermogen de norm van minimaal 1 aangehouden. Dit is vastgesteld in de Financiële Verordening. De bufferreserve weerstandscapaciteit moet dus (minimaal) evenveel middelen hebben als de incidentele risico's bij elkaar opgeteld. De middelen in de Algemene reserve zijn daarmee vrij beschikbaar. Daarnaast is in art. 4.22 van de Financiële Verordening vastgelegd dat de omvang van de bufferreserve Weerstandscapaciteit minimaal € 30 miljoen is.

Het totaal aan incidentele risico's neemt met € 4,5 miljoen toe naar € 65,4 miljoen. Er wordt dan ook € 4,5 miljoen toegevoegd aan de bufferreserve weerstandscapaciteit ten opzichte van de stand in de Begroting 2025. Daarmee voldoet het incidentele weerstandsvermogen aan de norm van 1.

Incidentele weerstandsvermogen	=	Incidentele weerstandscapaciteit	/	Omvang incidentele risico's
1	=	65,4	/	65,4

Financiële kengetallen

De financiële kengetallen laten de financiële wendbaarheid en weerbaarheid van de begroting zien. In de jaarstukken presenteren we de uitkomsten hiervan op basis van de jaarrekening. De kengetallen bestaan uit zes wettelijk voorgeschreven kengetallen en vier kengetallen die zijn vastgelegd in de financiële verordening van de provincie. Een [uitleg](#) van de kengetallen en de wijze waarop ze berekend worden, staat in de Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

In de Kadernota worden jaarlijks voor vijf financiële kengetallen signaleringswaarden vastgesteld door Provinciale Staten. De signaleringswaarden zijn opgenomen in onderstaand overzicht. Uit het coalitieakkoord 'Krachtig Zuid-Holland' is financiële spelregel no. 6 hierop van toepassing: 'Wanneer meerdere indicatoren -zoals de kapitaallasten en schuldquote- de signaleringswaarde dreigen te bereiken, gaan wij in gesprek met Provinciale Staten en komen wij met voorstellen om de indicatoren te beheersen.'

Wettelijke kengetallen	Jaarrekening 2023	Originele Begroting 2024	Jaarrekening 2024	Signaleringswaarden PS
Netto schuldquote	84%	110%	69%	200%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	84%	110%	69%	-
Solvabiliteitsratio	44%	40%	43%	20%
Grondexploitatie	0,0%	0,0%	0,0%	-
Structurele exploitatieruimte	8,1%	-1,4%	8,2%	-
Belastingcapaciteit (tarief PZH t.o.v. gemiddelde)	114%	117%	117%	-

Kengetallen vanuit financiële verordening	Jaarrekening 2023	Originele Begroting 2024	Jaarrekening 2024	Signaleringswaarden PS
Structurele lasten investeringen	7,9%	10,9%	7,7%	20%
Garant- en borgstellingen	1,2%	1,0%	1,0%	20%
Weerstandsvermogen – incidenteel	1,0	1,0	1,0	1,0
Weerstandsvermogen – structureel	15,9	10,6	20,2	1,0

Wettelijke kengetallen

Netto schuldquote

De netto schuldquote laat het niveau van de schuldenlast van de provincie zien ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft een indicatie van de 'druk' van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie. De netto schuldquote ligt met 69% ruim onder de signaleringswaarde van 200% en is zelfs gedaald ten opzichte van de jaarrekening 2023. Ten opzichte van de originele begroting 2024 is de schuldquote flink lager omdat de provincie op 31 december een liquiditeitsoverschot had en er geen nieuwe leningen aangetrokken zijn. Dit komt door onderuitputting bij investeringen, verstrekte subsidies, uitbesteed werk en andere exploitatiekosten.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Zie de toelichting bij de netto schuldquote.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteit laat zien in hoeverre de provincie in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de provincie. Met een solvabiliteit van 43% ligt deze indicator ruim boven de signaleringswaarde van 20%. De solvabiliteit is bijna gelijk gebleven ten opzichte van 2023. Ten opzichte van de originele begroting 2024 is de solvabiliteit verbeterd doordat vooral het eigen vermogen toenam, terwijl in de begroting rekening was gehouden met een afname.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal laat zien hoe groot de structurele exploitatieruimte is. Gekeken wordt naar het saldo van de structurele baten en lasten. Dit saldo wordt vergeleken met de totale baten. De structurele exploitatieruimte is ten opzichte van de jaarrekening 2024 bijna gelijk gebleven. Het is wel flink hoger dan waar in de originele begroting 2024 rekening mee was gehouden. Dit komt door de positieve bijstelling van de baten, namelijk een hogere uitkering uit het provinciefonds en hogere inkomsten uit de opcenten. En de diverse lastenbudgetten die als structureel zijn aangemerkt, werden niet volledig in 2024 besteed. Dat kwam bijvoorbeeld door verschuiving van lastneming van subsidies.

Belastingcapaciteit

Het kengetal belastingcapaciteit laat zien hoe het tarief van de provincie voor de opcenten zich verhoudt tot dat van alle provincies samen. Door de indexatie van het tarief in 2024 is dit kengetal gestegen ten opzichte van 2023. Het is in lijn met wat in de originele begroting 2024 al was berekend. Het opcententarief lag in 2024 ongeveer 13% boven het landelijk gemiddelde.

Kengetallen vanuit de financiële verordening

Structurele lasten investeringen

Dit kengetal laat de verhouding zien tussen de som van de afschrijvingslasten, de rentelasten en de meerjarige leaseverplichtingen ten opzichte van de totale baten. Een laag kengetal duidt op een grotere wendbaarheid van de begroting. Met 7,7% ligt dit kengetal ruim onder de vastgestelde signaleringswaarde van 20%. Het is daarmee bijna gelijk gebleven aan 2023.

Garant- en borgstellingen

Dit kengetal laat de verhouding zien tussen de garantstellingen en borgstellingen die de provincie heeft afgegeven ten opzichte van de totale baten. Net zoals vorig jaar en net zoals in de originele begroting 2024 was opgenomen, is dit een zeer beperkt bedrag dat met 1,0% ruim onder de signaleringswaarde van 20% ligt.

Weerstandsvermogen - incidenteel

Het incidentele weerstandsvermogen bestaat sinds 2023 uit door de omvang van de bufferreserve weerstandscapaciteit. De bufferreserve is speciaal ingesteld voor het incidentele weerstandsvermogen. Deze bufferreserve bestaat uit het totaal van de geïdentificeerde incidentele risico's zoals die zijn gekwantificeerd en toegelicht in de Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing. Het kengetal is daarmee altijd gelijk aan 1,0 en in lijn met de signaleringswaarde.

Weerstandsvermogen - structureel

Het structurele weerstandsvermogen wordt berekend door de omvang van de structurele risico's af te zetten tegen de onbenutte belastingcapaciteit en het structurele begrotingssaldo. Dit levert een kengetal op van 20,2 in deze jaarrekening. Dat kengetal is gestegen ten opzichte van 2023. In vergelijking met de originele begroting 2024 is dit substantieel verbeterd. Dat wordt verklaard door vooral een positiever structureel begrotingssaldo in de jaarrekening 2024 dan waar in de originele begroting 2024 mee was gerekend.

Bijlage Uitleg financiële kengetallen

A. De zes kengetallen uit het Besluit Begroten en Verantwoorden en de signaleringswaarden

1. Netto Schuldquote

De netto schuldquote laat de mate zien waarin de schuldenlast drukt op de exploitatie. Dit kengetal wordt berekend door het totaal van de geleende gelden te delen door de totale jaarlijkse baten. Dit saldo wordt uitgedrukt in een percentage van de totale jaarlijkse baten. Lagere baten of hogere investeringen zorgen voor een stijging van de netto schuldquote. Voor meer informatie over schulden zie de [paragraaf Financiering](#).

2. Gecorrigeerde Netto Schuldquote

De hoogte van de netto schuldquote kan beïnvloed worden doordat er geld wordt geleend om dit vervolgens uit te lenen aan derden. Om het effect hiervan te corrigeren, wordt de gecorrigeerde netto schuldquote berekend. Dit kengetal wordt berekend door de geleende gelden te verminderen met de doorgeleende gelden en vervolgens dezelfde berekening te maken als bij de netto schuldquote.

3. Solvabiliteit

Het kengetal solvabiliteit laat de mate zien waarin de provincie in staat is om in de toekomst aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteit des te beter de provincie in staat is om in de toekomst aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Dit kengetal wordt berekend door het eigen vermogen te delen door het totale vermogen.

4. Structurele exploitatieruimte

Het kengetal structurele exploitatieruimte laat de ruimte zien die de provincie heeft om bijvoorbeeld structurele tegenvallers in de baten en/of lasten op te kunnen vangen. Dit kengetal wordt berekend door de structurele baten te verminderen met structurele lasten en dit saldo te delen door het totaal van de baten. Voor meer informatie over de structurele exploitatieruimte zie het [overzicht van baten en lasten](#).

5. Belastingcapaciteit

Het kengetal belastingcapaciteit laat zien hoe het opcententariaf van de provincie zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde van alle provincies samen. Hierbij is een belastingcapaciteit van 100% precies gelijk aan het landelijk gemiddelde. De hoogte van het opcententariaf is een politieke keuze. Het kengetal belastingcapaciteit is niet hetzelfde als de 'onbenutte belastingcapaciteit' die wordt gebruikt voor de bepaling van het structurele weerstandsvermogen. De onbenutte belastingcapaciteit is het verschil tussen het werkelijke opcententariaf en het wettelijke maximumtarief. Het Rijk stelt dit maximumtarief jaarlijks vast. Voor meer informatie over belastingheffing zie de [paragraaf Lokale heffingen](#).

6. Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie laat de omvang zien van de grondposities die de provincie heeft in relatie tot de totale baten. Het gaat hier alleen om grondposities die bebouwd en verkocht worden. Bij veel gemeenten zijn grondexploitaties afgewaardeerd, wat zorgde voor extra lasten. Inmiddels hebben we meer en beter inzicht in de definitie van dit kengetal in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) per 2016. De conclusie is dat de provincie geen bouwgronden op de balans heeft die voldoen aan deze definitie. Dit kengetal wordt daarom vanaf 2017 op nihil gesteld. Voor meer informatie over grondexploitaties zie de [paragraaf Grondbeleid](#).

Signaleringswaarden

In overleg tussen provincies (als toezichthouders op de gemeentelijke begrotingen) en het ministerie van Binnenlandse Zaken zijn afspraken gemaakt over zogenoemde 'signaleringswaarden' voor de zes financiële kengetallen. Deze signaleringswaarden zijn geen normering maar zijn een hulpmiddel om de afzonderlijke

uitkomsten beter in perspectief te plaatsen. Voor elk kengetal worden er drie categorieën onderscheiden: 'gezond' (in groen), 'neutraal' (in geel) en 'risicovol' (in oranje).

Kengetal	gezond	neutraal	risicovol
Netto schuldquote	<90%	90-130%	>130%
Netto schuldquote gecorrigeerd	<90%	90-130%	>130%
Solvabiliteitsratio	>50%	20-50%	<20%
Structurele exploitatieruimte	>0%	0%	<0%
Belastingcapaciteit	<95%	95-105%	>105%
Grondexploitatie	<20%	20-35%	>35%

B. Weerstandsvermogen en beoordelingskader

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is een ratio die de robuustheid laat zien van de (meerjarige) begroting. Voldoende weerstandsvermogen is belangrijk om een onverwachte tegenvaller op te kunnen vangen. De ratio wordt bepaald door de verhouding tussen risico's en weerstandscapaciteit volgens de formule: weerstandscapaciteit : risico's = weerstandsvermogen.

De weerstandscapaciteit bestaat uit het totaal aan middelen en mogelijkheden van de provincie om niet begrote kosten te dekken van risico's die plaatsvonden. Onderscheid wordt gemaakt in:

- Incidentele weerstandscapaciteit. Dit is het vermogen om calamiteiten en andere eenmalige tegenvallers (incidentele risico's) op te kunnen vangen zonder dat dit invloed heeft op het blijven uitvoeren van taken.
- Structurele weerstandscapaciteit. Dit zijn de middelen die blijvend ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie (structurele risico's) op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van de bestaande taken.

Het samenstel van middelen van de weerstandscapaciteit is als volgt opgebouwd:

Structurele weerstandscapaciteit	Incidentele weerstandscapaciteit
Post onvoorzien als bedoeld in artikel 8, eerste lid, onder e, van het Bbv	Bufferreserve Weerstandscapaciteit (met een minimale omvang van € 30 miljoen)
Begrotingssaldo	
Onbenutte belastingcapaciteit in combinatie met bezuinigingen	

Beoordelingskader

Er is in het Besluit Begroten en Verantwoorden geen algemene norm gesteld voor de relatie tussen weerstandscapaciteit en risico's. Het is aan de provincie zelf om een beleidslijn vast te stellen over de weerstandscapaciteit die nodig is in de organisatie in relatie tot de risico's. In de Financiële Verordening 2021 staat dat de provincie een norm hanteert van minimaal één voor zowel het incidentele als het structurele weerstandsvermogen.

Voor de norm voor het weerstandsvermogen wordt gebruik gemaakt van een landelijke normeringstabel:

Beoordeling weerstandsvermogen		
A	>2,0	Uitstekend
B	1,4 - 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 - 1,4	Voldoende
D	0,8 - 1,0	Matig
E	0,6 - 0,8	Onvoldoende
F	<0,6	Ruim onvoldoende

Jaarrekening 2024

1. Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2024			Bijstellingen			Bijgestelde Begroting 2024			Realisatie 2024			Verschil begroot vs realisatie		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
1 Samenwerken aan Zuid-Holland	24.790	135	24.655	4.636	-428	4.208	29.426	563	28.863	30.234	532	29.702	-808	-31	-839
2 Bereikbaar Zuid-Holland	383.545	26.691	356.854	-8.572	-1.808	-10.380	374.974	28.499	346.474	387.616	29.671	357.946	-12.643	1.172	-11.471
3 Schone energie voor iedereen	41.684	6.657	35.027	-16.093	-1.766	-17.859	25.591	8.423	17.168	24.134	6.975	17.159	1.458	-1.448	9
4 Een welvarend Zuid-Holland	81.609	5.640	75.969	-17.035	-1.981	-19.016	64.574	7.620	56.953	63.698	8.379	55.319	875	759	1.634
5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	148.310	34.404	113.906	30.656	-13.698	16.958	178.966	48.102	130.863	151.440	39.007	112.433	27.526	-9.095	18.431
6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	43.084	4.759	38.326	1.378	-1.517	-139	44.462	6.275	38.187	31.914	6.263	25.651	12.549	-13	12.536
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	105.445	16.248	89.198	4.406	3.975	8.381	109.852	12.273	97.578	101.344	16.804	84.540	8.507	4.531	13.038
- Bedrijfsvoering, Financiën en organisatie	127.531	3.389	124.142	8.902	599	9.501	136.433	2.790	133.643	132.849	5.753	127.096	3.584	2.963	6.547
- Overzicht Algemene middelen	9.081	782.952	-773.871	199	-44.036	-43.837	9.280	826.988	-817.708	8.197	876.178	-867.981	1.083	49.190	50.273
Onvoorzien	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vennootschapsbelasting	0	0	0	16	0	16	16	0	16	53	0	53	-37	0	-37
Saldo baten en lasten	965.080	880.874	84.206	8.494	60.661	-52.167	973.574	941.535	32.039	931.480	989.562	-58.082	42.093	48.028	90.121
Toevoegingen aan reserves	186.051	0	186.051	68.702	0	-68.702	117.349	0	117.349	150.311	0	150.311	-32.962	0	-32.962
Onttrekkingen aan reserves	0	270.257	-270.257	0	-120.869	120.869	0	149.388	-149.388	0	162.643	-162.643	0	13.255	13.255
Saldo reserves	186.051	270.257	-84.206	68.702	-120.869	52.167	117.349	149.388	-32.039	150.311	162.643	-12.332	-32.962	13.255	-19.707
Resultaat	1.151.131	1.151.131	0	-60.209	-60.209	0	1.090.923	1.090.923	0	1.081.791	1.152.205	-70.414	9.131	61.283	70.414

Structurele jaarrekeningsaldo

De incidentele baten en lasten zijn toegelicht in het onderdeel [5. Incidentele baten en lasten](#). Het structurele jaarrekeningsaldo bedraagt afgerond € 81 miljoen (dit is een voordelig saldo). Dit betekent dat de structurele lasten per saldo gedekt zijn door structurele baten.

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2023	Begroting 2024	Jaarrekening 2024
Saldo Baten en Lasten	53.120	-32.039	58.082
Toevoegingen en onttrekkingen reserves	-16.943	36.354	12.332
Totale jaarrekeningsaldo (incidenteel en structureel)	36.177	4.315	70.414
Waarvan : incidentele baten en lasten	-15.132	-53.854	-22.871
Waarvan : Incidentele reserve mutaties	-16.943	36.354	12.332
Structurele jaarrekeningsaldo	68.252	21.815	80.954

2. Gereed gemelde investeringen

De provincie Zuid-Holland investeert jaarlijks vele miljoenen euro's. Hierbij kan gedacht worden aan (vaar)wegen, bushaltes en andere openbaar vervoer voorzieningen, en fietspaden. Maar ook in de eigen gebouwen van de provincie, zoals het provinciehuis, de steunpunten en automatisering (ICT). Een groot deel van deze investeringen worden op de balans verantwoord onder de materiële vaste activa. Daarnaast investeert de provincie ook in andere categorieën, zoals immateriële vaste activa (waaronder kosten van onderzoek en ontwikkeling en bijdragen in activa van derden) en financiële vaste activa (waaronder kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen). De toelichting op de balans, [8.1 Vaste activa](#), maakt inzichtelijk welke uitgaven er in 2024 zijn gedaan in die verschillende categorieën.

In dit hoofdstuk 'Gereed gemelde investeringen' geven we per ambitie inzicht in de begrote en gerealiseerde bedragen van projecten die we in 2024 hebben afgerond. Dit betreft investeringsprojecten die veelal in eerdere jaren zijn gestart en dit jaar tot een afronding zijn gekomen. De bedragen in onderstaande tabel tonen de uitgaven en inkomsten van die afgeronde investeringsprojecten. Indien de realisatie afwijkt van hetgeen in de bijgestelde begroting was opgenomen (zie kolom 'Verschil begroot vs realisatie') dan wordt dit in het vervolg van dit hoofdstuk per ambitie toegelicht.

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2023	Originele Begroting 2024	Bijstellingen	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil begroot vs realisatie
Uitgaven						
2 Bereikbaar Zuid-Holland	511.313	679.920	-560	679.360	573.490	105.870
3 Schone energie voor iedereen	2.762	0	2.500	2.500	2.031	469
4 Een welvarend Zuid-Holland	7.340	0	0	0	0	0
5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	5	0	0	0	0	0
- Bedrijfsvoering, Financiën en organisatie	13.793	12.093	2.383	14.476	5.749	8.727
- Overzicht Algemene middelen	0	4.675	-4.675	0	0	0
Totaal uitgaven	535.212	696.687	-351	696.336	581.270	115.066
Inkomsten						
2 Bereikbaar Zuid-Holland	-166.658	-479.917	-7.752	-487.669	-458.822	-28.847
- Overzicht Algemene middelen	-325	0	0	0	-325	325
Totaal inkomsten	-166.983	-479.917	-7.752	-487.669	-459.147	-28.522
Totaal gereed gemelde investeringsen	368.230	216.771	-8.104	208.667	122.123	86.544

Toelichting gereed gemelde investeringen

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

De verschillen in de realisatie in ambitie 2 hebben betrekking op 'projecten aanleg en verbetering' en 'projecten beheer en onderhoud'. Die worden per onderdeel in het vervolg van dit hoofdstuk toegelicht.

Projecten aanleg en verbetering

De afwijkingen ten opzichte van de ramingen zijn als volgt over de paragrafen verdeeld:

(bedragen x € 1 mln)	Uitgaven (U)	Inkomsten (I = bijdragen derden)
Wegen	66,1 (v)	20,9 (n)
OV	22,2 (v)	4,7 (n)
Verkeersveiligheid	15,2 (v)	4,0 (n)
Vaarwegen	0,2 (n)	0
Fietspaden	5,5 (v)	0
Totaal aanleg en verbetering	108,8 (v)	29,6 (n)
Beheer en onderhoud	3,0 (n)	0,8 (v)
Totaal Ambitie 2	105,8 (v)	28,8 (v)

De belangrijkste projecten: (bedragen x € 1 miljoen)			
Wegen			
Wel geactiveerd, afwijking t.o.v. raming:			
Rijnlandroute N434	U	44,6 (v)	Het project is opgeleverd maar de financiële afronding loopt nog door. Daardoor konden in 2024 nog niet alle resterende uitgaven worden geactiveerd.
	I	14,8 (n)	
Rijnlandroute Tjalmaweg	U	10,9 (v)	Het project is opgeleverd maar de financiële afronding loopt nog door. Daardoor konden in 2024 nog niet alle resterende uitgaven worden geactiveerd.
	I	1,4 (v)	
Niet geactiveerd:			
N59 Energy Highway	U	10,8 (v)	Gedurende het jaar is duidelijk geworden dat dit als een bijdrage aan het Rijk wordt geclassificeerd en niet geactiveerd mag worden conform het Besluit Begroten en Verantwoorden. De uitgaven en inkomsten zijn in 2024 in de exploitatie genomen.
	I	6,6 (n)	
Nazorg investeringsprojecten mobiliteit	I	0,7 (n)	Nagekomen inkomsten en uitgaven voor geactiveerde projecten worden jaarlijks geactiveerd. De voor- en nadelen worden binnen het PZI opgevangen.
Openbaar vervoer			
Niet geactiveerd:			
Verlenging Hoekse lijn	U	15,1 (v)	De looptijd van de subsidie is verlengd naar 2025.
T100 - Merwede Lingelijn	U	6,9 (v)	Decharge en activering is uitgesteld naar 2025 in verband met de financiële afrekening van het project
	I	4,6 (n)	
Verkeersveiligheid			
Wel geactiveerd, afwijking t.o.v. raming:			
N216B Ronde Goudriaan	U	0,9 (v)	Het project is nog niet volledig afgerond in 2024. Na de oplevering zijn verzakkingen en schades ontstaan die moeten worden hersteld in 2025
	I	0,3 (n)	
Bed.centra A0 Duurzaamheid	U	1,7 (n)	Het project is eind 2024 opgeleverd in plaats van begin 2025
Rot.N218(Kleidijk)-Westv.weg	U	0,7 (v)	Het project is opgeleverd maar financieel nog niet volledig afgerond in 2024
Niet geactiveerd:			
N223 Duurzaam Veilig fase 3	U	14,7 (v)	Decharge en activering is uitgesteld naar 2025. De werkzaamheden zijn eind 2024 afgerond. De oplevering volgt in 2025 zodra alle benodigde informatie hiervoor beschikbaar is
	I	3,6 (n)	

De belangrijkste projecten: (bedragen x € 1 miljoen)			
N231c Verkeersveiligheidsmaatregelen	U	0,4 (v)	Decharge en activering is uitgesteld naar 2025. De werkzaamheden zijn bijna geheel afgerond. In 2025 worden nog wat restpunten uitgevoerd
Vaarwegen			
Wel geactiveerd, afwijking t.o.v. raming:			
PO Hartelcorridor ad	U	1,5 (n)	Het project is al in 2024 opgeleverd in plaats van in 2025
Niet geactiveerd:			
Vervanging Concordiabrug	U	1,1 (v)	De financiële afronding van de voorbereidingsfase en het nemen van een uitvoeringsbesluit worden verwacht in het voorjaar 2025. Er is meer tijd nodig voor het opstellen van het uitvoeringsbesluit
Loswal Hoogewaard VF	U	0,1 (v)	De verkenning is momenteel gepauzeerd. Er vindt een heroverweging plaats of dit project door zal gaan (nut en noodzaak)
Fietspaden			
Wel geactiveerd, afwijking t.o.v. raming:			
F635 Fietsoversteken N210	U	0,7 (v)	Het project omvat meerdere fietsoversteken waarbij de meeste aanpassingen pas in 2025 plaatsvinden
Niet geactiveerd:			
S805 F.stall.Dordr.CS-Krispijnzijde	U	2,5 (v)	De subsidie zal pas in 2025 worden vastgesteld op verzoek van de aanvrager.
Uitbreiding stalling Leiden-Lammenschans	U	0,6 (v)	De subsidie zal pas in 2025 worden vastgesteld op verzoek van de aanvrager.
S801 Uitbr.fietsstal.Sassenheim	U	0,3 (v)	De subsidie zal pas in 2025 worden vastgesteld op verzoek van de aanvrager.
S805.1 Uitbr.f.st.Dordrecht-Stadsp.	U	0,3 (v)	De subsidie zal pas in 2025 worden vastgesteld op verzoek van de aanvrager.
S809.2 Uitbr.fietssta.Leiden-De Vink	U	0,3 (v)	De subsidie zal pas in 2025 worden vastgesteld op verzoek van de aanvrager.
S817 Fietsenstallingen Sliedrecht	U	0,2 (v)	De subsidie zal pas in 2025 worden vastgesteld op verzoek van de aanvrager.
S818 Fietsenstall.Sliedr-Baanhoek W	U	0,3 (v)	De subsidie zal pas in 2025 worden vastgesteld op verzoek van de aanvrager.

Projecten beheer en onderhoud

Binnen het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur, onderdeel beheer- en onderhoud, is voor het gereed melden van investeringen een bedrag van € 2,2 miljoen uit 2025 naar voren gehaald. Dit bedrag is uit de onderstaande projecten opgebouwd.

Uitgaven voorbereidingsfase € 3,6 miljoen (v)

De werkzaamheden in de voorbereidingsfase van groot onderhoud in een tweetal projecten vragen meer tijd dan verwacht. Het betreft:

- € 0,7 miljoen (v). Bruggen Merwedekanaal
- € 0,2 miljoen (v). Coenecoopbrug.

In de voorbereidingsfase meer uitgaven dan in de begroting opgenomen:

- € 0,3 miljoen (n). Peilmolenbrug.

De scope van een aantal projecten in de initiatieffase is gewijzigd en deze worden niet gereed gemeld:

- € 0,7 miljoen (v). Omdat de verbreding van de Peursumsebrug niet noodzakelijk is, is deze voorlopig uitgesteld.
- € 2,4 miljoen (v). Groot Onderhoud aan de Hartelcorridor wordt uitgesteld i.v.m. andere grootschalige werkzaamheden in de omgeving, met name de Spijkenisserbrug. De scope van de Hartelcorridor is verkleind om de betrouwbaarheid van de Hartelcorridor op voldoende niveau te houden. Deze werkzaamheden kunnen niet worden geactiveerd, maar komen ten laste van de exploitatie.

- € 0,1 miljoen (n). Diverse kleine afwijkingen.

Uitgaven uitvoeringsfase € 8,1 miljoen (n)

Een aantal projecten is eerder geactiveerd dan in de begroting opgenomen:

- € 2,3 miljoen (n). De verbouwing van een deel van het provinciehuis voor de bediencentrale Koningspoort is eind 2024 opgeleverd.
- € 5,8 miljoen (n). Oevers Oude Rijn T8, project in samenwerking met Hoogheemraadschap Rijnland.

Uitgaven in dechargefase € 1,5 miljoen (v)

Van een aantal onderhoudsprojecten in de déchargefase kon het projectdossier niet in 2024 worden afgerond, waardoor de activering niet heeft kunnen plaatsvinden. Het betreft:

- € 0,5 miljoen (v) Oever Jan Thijssenweg.
- € 1 miljoen (v) Oevers traject 4.

Inkomsten € 0,8 mln (v)

- € 0,5 miljoen (n) Bruggen Merwedekanaal. Werkzaamheden in de voorbereidingsfase zijn nog niet afgerond (zie ook lasten).
- € 1,5 miljoen (v) baten voor scopewijziging N468 waren nog niet in de begroting opgenomen.
- € 0,2 miljoen (n) van enkele projecten zijn diverse administratieve werkzaamheden, die nodig zijn voor activering, nog niet uitgevoerd.

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

De uitgaven betreffen cash-calls in aandelen in het fonds ENERGIIQ. Deze cash-calls fungeren als dekking voor de investeringen en kosten van ENERGIIQ in 2024. De behoefte aan cash-calls fluctueert, wat de verklaring vormt voor de iets lager realisatie.

Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie

Uitgaven € 8,7 miljoen (v)

De uitgaven voor het meerjarig onderhoud van de gebouwen zijn achtergebleven met € 7 miljoen omdat de besluitvorming over verduurzaming van de gebouwdelen ABDE nog op zich laat wachten waardoor het niet meer realistisch was om in 2024 te starten met werkzaamheden. Hierdoor zijn alleen vervangende werkzaamheden gedaan ten aanzien van veiligheid, continuïteit en die van esthetisch belang waren. Hiermee zijn desinvesteringen voorkomen.

De lagere uitgaven aan ICT-projecten in informatisering en automatisering wordt met name verklaard door krapte in de beschikbare arbeidscapaciteit. In algemene zin geldt dat het aantrekken van specifieke expertise soms langer duurt dan vooraf gedacht. Daarnaast is de beschikbare capaciteit soms anders geprioriteerd qua inzet, waardoor de inzet op projecten is gedaan die niet geactiveerd worden (geen investeringsprojecten maar bijvoorbeeld onderhoud- en beheerprojecten). In 2024 heeft dit geleid tot een onderuitputting van € 1,7 miljoen.

Overzicht Algemene dekkingsmiddelen

Inkomsten € 0,3 miljoen (v)

De provincie Zuid-Holland heeft sinds 2012 twee rentedragende leningen uitstaan bij de gemeenten Lansingerland en Pijnacker-Nootdorp. Deze leningen zijn verstrekt tot en met 2024 voor de overdracht van Ruimte-voor-Ruimte rechten en de dekking van het tekort op de grondverwerving voor het project Groenzone. Het gerealiseerde bedrag betreft de (gedeeltelijke) aflossing van deze leningen.

3. Kapitaallasten

3.1 Totale kapitaallasten

(bedragen x € 1.000)	Realisatie 2023	Realisatie 2023 Desinvesteringen	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil begroot vs realisatie
Totaal kapitaallasten	65.522	1.200	84.947	-10.201	74.746	75.366	-619

3.2 Afschrijvingslasten

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2023	Realisatie 2023 desinvesteringen	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Realisatie 2024 desinvesteringen	Verschil begroot vs realisatie
2 Bereikbaar Zuid-Holland	45.692	1.200	61.221	-3.140	58.081	58.053	45	-17
4 Een welvarend Zuid-Holland	218	0	363	-145	218	218	0	0
5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	83	0	133	-50	83	83	0	0
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	72	0	72	0	72	72	0	0
- Bedrijfsvoering, Financiën en organisatie	12.332	0	14.023	-401	13.622	13.622	0	0
- Overzicht Algemene middelen	9	0	9	1	10	9	0	1
Totaal afschrijvingslasten	58.407	1.200	75.822	-3.736	72.086	72.058	45	-17

3.3 Verdeling rentelasten naar de ambities

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2023	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil begroot vs realisatie
2 Bereikbaar Zuid-Holland	6.235	7.776	-5.466	2.310	2.837	-527
4 Een welvarend Zuid-Holland	34	44	-38	6	8	-1
5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	14	19	-16	3	4	-1
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	10	37	-32	5	6	-1
- Bedrijfsvoering, Financiën en organisatie	566	806	-582	224	275	-51
- Overzicht Algemene middelen	256	444	-331	113	133	-21
Totale rente toegerekend aan ambities	7.115	9.125	-6.465	2.660	3.263	-603

3.4 Betaalde rente

(bedragen x € 1.000)	Realisatie 2023	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil
Betaalde rente	12.531	9.125	2.013	11.138	11.146	-8
Ontvangen rente	-5.319	0	-8.478	-8.478	-7.885	-593
Gesaldeerde rente	7.212	9.125	-6.465	2.660	3.262	-601

Het saldo aan gerealiseerde rente bedraagt € 3,26 miljoen. Dit is hoger dan waar in de bijgestelde begroting mee is gerekend. De gerealiseerde externe rentebaten zijn € 0,5 miljoen lager dan begroot omdat de ECB de rente iets sneller heeft verlaagd waardoor de vergoeding op schatkistbankieren iets lager uitpakte. Eén en ander is nader toegelicht in de Paragraaf Financiering, onderdeel [Rente](#).

4. Algemene dekkingsmiddelen en EMU-saldo

4.1 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2023	Originele Begroting 2024	Bijstellingen 2024	Bijgestelde Begroting 2024	Realisatie 2024	Verschil begroot vs realisatie
Dividend	1.635	1.400	243	1.643	1.447	-196
Lokale heffingen	374.598	389.331	3.484	392.815	404.781	11.966
Overige algemene dekkingsmiddelen	120	100	0	100	242	142
Provinciefonds	366.352	392.121	31.831	423.953	461.765	37.812
Saldo van de financieringsfunctie	5.306	0	8.478	8.478	7.930	-547
Totaal	748.009	782.952	44.036	826.988	876.165	49.177

Dividend

De opbrengst van het dividend in 2024 betreft € 1,1 miljoen van de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG), € 0,25 miljoen van de Zeeuwse Energie Houdstermaatschappij (ZEH N.V., voorheen bekend als Provinciale Zeeuwse Electriciteits-Maatschappij (PZEM N.V.) en € 0,1 miljoen van de Waterschapsbank.

Lokale heffingen

De hogere baten in de lokale heffingen ten opzichte van de bijgestelde begroting worden hoofdzakelijk veroorzaakt door een hogere opbrengst van de opcenten op de Motorrijtuigenbelasting. Deze hogere opbrengst is het gevolg van een toename van het gemiddelde gewicht van de auto's en zwaardere auto's betalen meer motorrijtuigenbelasting. Voor een verdere toelichting zie de paragraaf [Lokale heffingen](#).

Overige algemene dekkingsmiddelen

Dit betreft de verkoop van verspreid provinciaal bezit (gronden). Een nadere toelichting is opgenomen in de Paragraaf Grondbeleid, onderdeel [Beheer en verkoop verspreid provinciaal bezit](#).

Provinciefonds

De uitkering uit het provinciefonds is € 37,8 miljoen hoger dan de bijgestelde begroting. In de bijgestelde begroting zijn de effecten uit de Septembercirculaire en de Decemercirculaire nog niet meegenomen. Dit komt voornamelijk door de volgende mutaties:

- een meevaller uit het BTW compensatiefonds van € 26 miljoen.
- aanvullende middelen voor het agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) van € 2 miljoen.
- een hogere beheervergoeding vanuit het Subsiestelsel Natuur en Landschap (SNL) van € 2 miljoen.
- eenmalige uitkering voor het verbeteren van de toegankelijkheid van het OV van € 2 miljoen.
- een uitkering van € 3 miljoen voor de indirecte uitvoeringskosten voor het programma ZHPLG.
- een uitkering van € 3 miljoen in het kader van de Spreidingswet.

Saldo van de financieringsfunctie

De provincie heeft in 2024 ruim € 11,1 miljoen aan rentelasten betaald, en € 7,9 miljoen aan rentebaten ontvangen. Het saldo hiervan is toegerekend aan de verschillende ambities, zoals is toegelicht in de Paragraaf Financiering, onderdeel [Rente](#). De gerealiseerde externe rentebaten zijn € 0,5 miljoen lager dan begroot omdat de ECB de rente iets sneller heeft verlaagd waardoor de vergoeding op schatkistbankieren iets lager uitpakte.

4.2 EMU-saldo

Het EMU-saldo is in 1992 ingevoerd om vergelijkingen tussen de verschillende eurolanden te kunnen maken. In het verleden hanteerde elk land zijn eigen berekening voor het financieringssaldo. Vergelijken was hierdoor moeilijk. Het EMU-saldo wordt berekend aan de hand van de mutatie van enkele balansposten. Hieronder zijn deze berekeningen als ook de gebruikte balansposten weergegeven.

(bedragen x € 1.000)	Realisatie 2023	Realisatie 2024	Begroting 2025	Raming 2026	Raming 2027
Activa					
Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar					
Vordering op openbare lichamen	-6.232	25.646	0	0	0
Overige vorderingen	-1.084	-107	0	0	0
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met looptijd < 1 jaar	84.192	144.250	-128.000	-136.000	0
Financiële vaste activa					
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	8.006	-701	2.175	0	0
Kapitaalverstrekkingen aan overige verbonden partijen	-49	0	0	0	0
Leningen aan verbonden partijen en overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	-708	-179	0	0	0
Liquide middelen					
Banksaldi	-420	-138	0	0	0
Overlopende activa					
Vooruitbetaalde bedragen	12.828	23.164	0	0	0
Nog te ontvangen bedragen op uitkering overheden met specifiek bestedingsdoel	-7.006	1.436	213	-366	50
Overige overlopende activa	55.205	-63.463	0	0	0
Passiva					
Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar					
Overige schulden	-2.032	17.314	0	0	0
Overlopende passiva					
Nog te betalen kosten	-19.428	-10.739	0	0	0
Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel	2.231	-143.783	29.948	24.568	21.353
Overige vooruit ontvangen bedragen	836	-2.093	298	0	0
Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer					
Onderhandse leningen van binnenlandse banken	-52.666	35.667	-217.115	-224.579	-185.504
EMU-Saldo	73.673	26.273	-312.481	-336.377	-164.101

5. Incidentele baten en lasten

Het overzicht incidentele baten en lasten is conform de richtlijnen van het BBV waarbij ten opzichte van de begroting en voorgaande jaarrekeningen een nadere analyse op incidentele baten en lasten heeft plaatsgevonden. Er is inzicht gegeven op beleidsdoelniveau per ambitie

Recapitulatie incidentele baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Realisatie lasten 2024		Realisatie baten 2024	
	Totaal	Incidenteel	Totaal	Incidenteel
1 - Samenwerken aan Zuid-Holland	30.234	165	532	0
2 - Bereikbaar Zuid-Holland	387.616	2.192	29.671	310
3 - Schone energie voor iedereen	22.134	3.228	6.975	0
4 - Een welvarend Zuid-Holland	63.698	1.094	8.379	27
5 - Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	151.440	12.483	39.007	6.549
6 - Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	31.914	2.260	6.263	0
7 - Gezond en veilig Zuid-Holland	101.344	9.989	16.804	5.700
Bedrijfsvoering, Financiën en Organisatie	132.903	4.047	5.753	0
Overzicht Algemene middelen	8.197	0	876.178	0
Eindtotaal	931.480	35.458	989.562	12.586

Recapitulatie reserves incidenteel en structureel

(bedragen x € 1.000)	Toevoegingen 2024	Toevoegingen 2024 Incidenteel	Onttrekkingen 2024	Onttrekkingen 2024 Incidenteel
Reserves	150.311	150.311	162.643	162.643

Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland

Recapitulatie incidentele lasten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten (incidenteel)		
1-2		165	Potje PS	Jaarlijks potje beschikbaar voor inzet door PS gedurende deze collegeperiode
Totaal	30.234	165		

Recapitulatie incidentele baten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten (incidenteel)		
		0	-	-
Totaal	532	0		

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Recapitulatie incidentele lasten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten (incidenteel)		
2-1		75	Digitalisering overh.Smart Mobility	De digitalisering is een éénmalige activiteit, daarna kan data digitaal worden opgeslagen en ontsloten voor mobiliteit.
		560	Waterstofbussen 20 stuks	Dit betreft een eenmalig project in verband met de introductie van zero emissie waterstofbussen
		1.494	Veer Maassluis- Rozenburg	Incidentele lasten die samenhangen met het veer.
2-2		46	Verkoopsteunpunten DBI	Betreft kosten voor incidentele verkoop steunpunten: OGZ + afboeken boekwaarden
		17	Overdracht wegen opdracht OGZ	Kosten van OGZ voor overdracht wegen (uren/notaris)
Totaal	387.616	2.192		

Recapitulatie incidentele baten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten (incidenteel)		
2-2		27	Overdracht Wegen	Incidentele vergoeding bij de afwikkeling overdracht wegen
		283	Leges Infrastructuur	Recent geïntroduceerd met looptijd t/m 2026
Totaal	29.408	310		

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

Recapitulatie incidentele lasten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten (incidenteel)		
3-1		3.800	Warmtevoorziening	Eenmalige investeringssubsidie warmteleiding WarmtelinQ
		-572	Verduurzaming industrie	Afwikkeling eenmalige subsidie voor Botlekstoomnetwerk
Totaal	24.134	3.228		

Recapitulatie incidentele baten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten (incidenteel)		
		0	-	-
Totaal	6.975	0		

Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland

Recapitulatie incidentele lasten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten (incidenteel)		
4-1		494	Aerospacecampus Noordwijk	Incidentele subsidie
		600	Life science & health	Incidentele subsidie
Totaal	63.698	1.094		

Recapitulatie incidentele baten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten (incidenteel)		
4-1		27	Aerospacecampus Noordwijk	Incidentele vergoeding
Totaal	8.379	27		

Ambitie 5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw

Recapitulatie incidentele lasten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten (incidenteel)		
5-1		4.060	PMR/Midden-IJsselmonde	Eenmalige compensatie voor de aanleg van de Maasvlakte.
		8.393	NNN	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
5-3		30	Maatregelen KRW (ZHPLG)	Inzet van incidentele middelen vanuit de € 150 miljoen vanuit Coalitieakkoord
Totaal	151.440	12.483		

Recapitulatie incidentele baten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten (incidenteel)		
5-1		4.060	PMR/Midden-IJsselmonde	Eenmalige compensatie voor de aanleg van de Maasvlakte.
		2.489	NNN	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
Totaal	39.007	6.549		

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

Recapitulatie incidentele lasten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten (incidenteel)		
6-1		1.213	Provinciale bijdrage NPRZ	Regeling is in 2024 afgewikkeld.
		595	Opschalen houtbouw sociale huurwoning	Betreft subsidieregeling. Jaarlijks wordt bepaald of en hoeveel geld er voor deze subsidieregeling beschikbaar is.
		452	Optoppen, aanplakken, uitplinten	In 2025 wordt bepaald hoeveel hiervoor beschikbaar is vanuit materieelbudget Wonen.
Totaal	31.914	2.260		

Recapitulatie incidentele baten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten (incidenteel)		
		0	-	-
Totaal	6.263	0		

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

Recapitulatie incidentele lasten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten (incidenteel)		
7-1		9.989	Aanpak bodemlocaties	Betreft incidentele lasten uit reserve MJP Bodem.
Totaal	101.344	9.989		

Recapitulatie incidentele baten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten (incidenteel)		
7-1		5.700	Aanpak bodemlocaties	Betreft reservemutaties uit reserve MJP Bodem.
Totaal	16.804	5.700		

Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie

Recapitulatie incidentele lasten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten (incidenteel)		
8-1		171	Kwaliteitsimpuls Z-H journalistiek	Lastneming van verstrekte subsidies voor incidentele subsidieregeling kwaliteitsimpuls ZH-Journalistiek
		3.826	Informatietransitie PZH	Betreft eenmalige kosten om de digitale infrastructuur naar een hoger niveau te brengen.
		50	Inzet potje PS	Betreft incidentele middelen vanuit potje PS voor communicatie (B1).
Totaal	132.903	4.047		

Recapitulatie incidentele baten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2024		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten (incidenteel)		
8-1		0	-	-
Totaal	5.753	0		

Algemene dekkingsmiddelen

Niet van toepassing.

6. WNT-verantwoording 2024 provincie Zuid-Holland

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. De wet houdt in dat topbestuurders in de (semi)publieke sector in 2024 niet meer mogen verdienen dan € 233.000. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende van toepassing zijnde regelgeving: het algemene WNT-maximum.

Het bezoldigingsmaximum in 2024 voor de provincie Zuid-Holland is € 233.000. Het weergegeven toepasselijke WNT-maximum per persoon of functie is berekend naar rato van de omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte. De provinciesecretaris en de griffier worden in dit kader aangemerkt als topfunctionaris.

In het jaar 2024 was er sprake van een waarnemend griffier die tot en met 31 juli 2024 in functie was. Hiervoor wordt de WNT-norm op een andere wijze berekend.

Voor topfunctionarissen zonder dienstbetrekking (dus niet in loondienst) geldt dat er voor de eerste 12 kalendermaanden een hoger bezoldigingsmaximum van toepassing is. Concreet betekent dit dat de bezoldiging voor een interim-opdracht per 1 januari 2024 gemaximeerd is op een bedrag dat bestaat uit € 23.400 per maand voor de 7e tot en met de 12e kalendermaand. Vanaf 1 juni 2024 tot en met 31 juli 2024 (61 dagen) geldt de reguliere WNT-norm.

Uit deze berekening blijkt dat de waarnemend griffier binnen de geldende WNT-normen blijft gedurende haar periode in dienst.

Bezoldiging topfunctionarissen

Gegevens 2024 (bedragen in €)	M.J.A. van Bijnen	B.S.M. Sepers
Functiegegevens	Provinciesecretaris	Griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2024	01/01 – 31/12	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0
Dienstbetrekking?	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	189.000	137.583
Beloningen betaalbaar op termijn	23.341	21.555
Subtotaal	212.341	159.138
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	233.000	233.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging		
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2023		
Functiegegevens		
Aanvang en einde functievervulling in 2023	01/01 – 31/12	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0
Dienstbetrekking?	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	176.730	125.996
Beloningen betaalbaar op termijn	22.485	21.771
Subtotaal	199.215	147.766
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	223.000	223.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging		
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.

Topfunctionaris zonder dienstbetrekking

In verband met tijdelijke waarneming is in 2024 sprake geweest van een topfunctionaris zonder dienstbetrekking.

Gegevens 2024 (bedragen in €)	M. Pe
Functiegegevens	Waarnemend Griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2024	01/01 – 31/7
Aantal kalendermaanden functievervulling in het kalenderjaar	7
Dienstbetrekking?	nee
Omvang van het dienstverband in uren per kalenderjaar	405,95
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	
Maximum uurtarief in het kalenderjaar	221
Maxima op basis van de normbedrag per maand	155.834
Individueel toepasselijke maximum gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	89.715
Bezoldiging (alle bedragen exclusief btw)	
Bezoldiging in de betreffende periode	58.863
Bezoldiging gehele periode kalendermaand	58.863
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.
Bezoldiging	58.863
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.
Gegevens 2023	
Functiegegevens	
Aanvang en einde functievervulling in 2023	01/06 - 31/12
Aantal kalendermaanden functievervulling in het kalenderjaar	7
Dienstbetrekking?	nee
Omvang van het dienstverband in uren per kalenderjaar	922,65
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	
Maximum uurtarief in het kalenderjaar	212
Maxima op basis van de normbedrag per maand	199.400
Individueel toepasselijke maximum gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	195.602
Bezoldiging (alle bedragen exclusief btw)	
Bezoldiging in de betreffende periode	133.785
Bezoldiging gehele periode kalendermaand	133.785
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.
Bezoldiging	133.785
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.

Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2024 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

7. Grondslagen van de financiële verslaggeving

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de voorschriften uit het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de verordening ex artikel 216 Provinciewet waarin door Provinciale Staten de uitgangspunten voor het financiële beleid en de regels voor het financieel beheer en de inrichting van de financiële organisatie zijn vastgesteld.

Volgens het BBV is het gemodificeerd stelsel van baten en lasten van toepassing.

De jaarrekening geeft volgens de normen van het BBV een zodanig inzicht dat een verantwoord oordeel kan worden gevormd over de financiële positie en over de baten en lasten.

De jaarrekening en de toelichtingen geven getrouw, duidelijk en stelselmatig de baten en lasten van het begrotingsjaar, evenals het saldo ervan weer. De jaarrekening geeft tevens een getrouw, duidelijk en stelselmatig inzicht in de financiële positie aan het einde van het begrotingsjaar.

De begrotingscijfers bestaan uit de oorspronkelijke begroting en alle door Provinciale Staten vastgestelde begrotingswijzigingen betreffende het verslagjaar.

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende onderdeel anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

7.1 Grondslagen resultaatbepaling

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben, onverschillig of zij tot inkomsten of uitgaven in dat jaar hebben geleid.

Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd.

Uitgaven ten laste van bestemmingsreserves worden in de exploitatie verantwoord; uitgaven ten laste van voorzieningen worden direct ten laste van de desbetreffende balanspost gebracht. Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves worden verantwoord bij de resultaatsbestemming. De toevoeging aan en vrijval van voorzieningen wordt in de rekening van baten en lasten verantwoord.

Personeelslasten

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen c.q. schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskostengerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, worden sommige personele lasten echter toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt; daarbij moet bijvoorbeeld gedacht worden aan overlopende verlofaanspraken.

De verdeling van de personeelslasten is gebaseerd op begrote ureninzet.

Afschrijvingslasten

De afschrijvingen vinden plaats in overeenstemming met de financiële verordening. Deze verordening is op 16 december 2020 door Provinciale Staten vastgesteld en is geldend vanaf het jaar 2021. De eerste afschrijving heeft plaats in het jaar na de activering. De berekening van de afschrijvingen vindt plaats over de verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs onder aftrek van subsidies en bijdragen van derden.

Subsidielasten

De lasten als gevolg van voorlopige subsidie toekenningen voor meerjarige projectsubsidies worden beneden de grens van € 250.000 genomen in het jaar waarin de subsidieactiviteiten starten. Voor subsidies boven dit grensbedrag worden de lasten toegerekend aan de jaren waarin de subsidieactiviteiten worden uitgevoerd.

Dividenden

Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als baten genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar wordt gesteld.

Inherente onzekerheid met betrekking tot de Motorrijtuigenbelasting (MRB)

De MRB wordt door de belastingdienst bij de burgers van de provincie Zuid-Holland geïnd. De provincie Zuid-Holland beschikt niet over inzicht in de administratie van de belastingdienst en ontvangt geen zekerheid in de vorm van een controleverklaring van een onafhankelijke accountant bij de periodieke verantwoordingsinformatie van de belastingdienst. De verantwoordingsinformatie van de belastingdienst is door de provincie Zuid-Holland niet controleerbaar.

7.2 Grondslagen balans

Uitgangspunt voor de analyse van de vermogenspositie van de provincie is de balans. Het uitgangspunt voor de waarderingsgrondslagen zijn de art. 35 en 59 tot en met 65 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Activa

Op de balans worden de activa onderscheiden in vaste en vlottende activa, al naar gelang zij zijn bestemd om de uitoefening van de werkzaamheid van de provincie al dan niet duurzaam te dienen.

Vaste activa

Immateriële vaste activa

Kosten van onderzoek en ontwikkeling worden in 5 jaar afgeschreven.

Bijdragen aan activa van derden worden geactiveerd en afgeschreven in de termijnen die in de provinciale financiële verordening zijn opgenomen, zoals deze zijn beschreven in de grondslagen van de materiële vaste activa, tenzij blijkt dat de andere organisatie ("de derde") een termijn hanteert die korter is dan die in de provinciale verordening is opgenomen

Bijdragen aan activa van het Rijk worden direct in de exploitatie verantwoord, omdat het Rijk geen afschrijvingstermijnen hanteert.

Materiële vaste activa

Bij de materiële vaste activa wordt onderscheid gemaakt tussen investeringen met een economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut. Binnen de provincie Zuid-Holland werden tot en met 2016 investeringen groter dan € 1 miljoen geactiveerd. Vanaf 2017 worden alle investeringen geactiveerd.

Activa met een meerjarig economisch nut en activa in de openbare ruimte met een meerjarig maatschappelijk nut, worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, onder aftrek van de gerealiseerde afschrijvingen. Op de waardering worden bijdragen van derden die in directe relatie staan met een actief in mindering gebracht. Investerings met een economisch nut worden afgeschreven in overeenstemming met de verwachte toekomstige levensduur.

1. Materiële vaste activa worden lineair afgeschreven.
2. Voor materiële vaste activa gelden de volgende afschrijvingstermijnen:
 - a. 50 jaar voor grootschalige kunstwerken, zoals tunnels;
 - b. 40 jaar voor vaarwegen, recreatieobjecten en landschapszorg;
 - c. 30 jaar voor gebouwen, wegen en fietspaden;
 - d. 25 jaar voor dienstvaartuigen;
 - e. 15 jaar voor technische installaties in gebouwen en veiligheidsvoorzieningen voor gebouwen;
 - f. 10 jaar voor inrichting en bekabeling ICT en telefooninstallaties;
 - g. 5 jaar voor transportmiddelen en kantoormachines;
 - h. 3 jaar voor communicatiemiddelen, automatiseringsapparatuur en -programmatuur (ICT-middelen).
3. Voor onderdelen van de gebouwen, waarvoor een kortere levensduur dan 30 jaar wordt verwacht, wordt, in afwijking van het tweede lid onder c, de componentenmethode toegepast.
4. Gronden en terreinen die samenhangen met of onderdeel zijn van activa met een economisch nut worden niet afgeschreven tenzij aanwijsbaar sprake is van waardevermindering.
5. Bij het bepalen van de afschrijvingslasten wordt geen restwaarde gehanteerd.

Financiële vaste activa

- Leningen en overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer en deelnemingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde of lagere marktwaarde.
- Kosten voor het afsluiten van geldleningen en agio en disagio worden direct ten laste van de exploitatie gebracht.

Vlottende activa

Onder de vlottende activa worden afzonderlijk opgenomen de voorraden, de uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar, de liquide middelen en de overlopende activa.

Conform het BBV zijn de vlottende activa gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Waarbij de verkrijgingsprijs de inkoopprijs en de bijkomende kosten omvat. De vervaardigingsprijs omvat de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten, welke rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend.

Voor in erfpacht uitgegeven gronden geldt de uitgifteprijs van de eerste uitgifte als verkrijgingsprijs.

Waarderingsbeleid grond voor grond

De aankoopprijs van de aangekochte gronden, die vallen binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN), wordt afgewaardeerd naar een reële prijs voor natuurwaarde. Aankopen die buiten de NNN begrenzing vallen worden tegen aanschafwaarde gewaardeerd. Het verschil tussen de opbrengsten uit verkoop van de grond minus risicofactor, minus boekwaarde verkochte grond en minus verkoopkosten is in de begroting opgenomen als dekkingsmiddel voor de realisatie van de NNN doelstelling.

Passiva

De passiva worden onderscheiden in vaste en vlottende passiva. Onder de vaste passiva worden afzonderlijk opgenomen het eigen vermogen, de voorzieningen en de vaste schulden, met een rentetypische looptijd van één jaar of langer. Onder de vlottende passiva worden afzonderlijk opgenomen de netto-vlottende schulden, met een rentetypische looptijd korter dan één jaar en de overlopende passiva.

Deze balansposten zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Reserves

De stortingen en onttrekkingen aan de reserves zijn gebaseerd op de stortingen en onttrekkingen die in de (gewijzigde) begroting zijn opgenomen. In de Financiële verordening 2021 is in artikel 4.8 geregeld dat

Provinciale Staten jaarlijks in de kadernota bestemmingsreserves kunnen aanwijzen waarop ultimo jaar mutaties kunnen plaatsvinden die afhankelijk zijn van de realisatie van lasten en baten voor het bijbehorende onderwerp.

Voorzieningen

De waardering vindt plaats tegen de nominale waarde met uitzondering van de voorziening dubieuze debiteuren. Voor het treffen en het op peil houden van de voorziening dubieuze debiteuren vindt een groepsgewijze beoordeling plaats van vorderingen kleiner dan € 0,05 miljoen en vindt een individuele beoordeling plaats van vorderingen groter dan € 0,05 miljoen.

Voor risico's uit hoofde van gegarandeerde geldleningen zijn geen voorzieningen getroffen. Hiervoor wordt verwezen naar de [paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing](#).

8. Balans

Activa (bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2023	Balans per 31-12-2024
Vaste Activa		
Immateriële vaste activa		
Kosten onderzoek en ontwikkeling	30.471	25.875
Bijdrage aan activa in eigendom van derden	145.283	157.264
Immateriële vaste activa	175.755	183.139
Materiële vaste activa		
Investerings met economisch nut	153.759	152.710
Investerings met maatschappelijk nut	1.262.624	1.278.406
Materiële vaste activa	1.416.383	1.431.116
Financiële vaste activa		
Kapitaalverstrekkings aan deelnemings	65.708	65.007
Kapitaalverstrekkings aan overige verbonden partijen	1.254	1.254
Leningen aan verbonden partijen en overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van een jaar of langer	638	459
Totaal Financiële vaste activa	67.600	66.720
Totaal Vaste activa	1.659.737	1.680.975
Viottende activa		
Voorraden		
Onderhanden werk voorraden	26.509	36.154
Totaal Voorraden	26.509	36.154
Uitzettingen met een rentetypische looptijd < 1 jaar		
Vorderings op openbare lichamen	106.801	132.446
Overige vorderings	4.133	4.026
Uitzettingen in 's Rijksschatkist met looptijd < 1 jaar	242.984	387.234
Totaal Uitzettingen met een rentetypische looptijd < 1 jaar	353.918	523.707
Liquide middelen		
Banksaldi	312	174
Totaal Liquide middelen	312	174
Overlopende activa		
Vooruit betaalde bedragen	34.741	57.905
Nog te ontvangen bedragen op uitkeringen overheden met een specifiek bestedingsdoel	8.819	10.255
Overige overlopende activa	84.244	20.781
Totaal Overlopende activa	127.805	88.941
Totaal Viottende activa	508.544	648.976
Totaal activa	2.168.282	2.329.951

Mutaties activa (bedragen x € 1.000)	
Immateriële vaste activa	7.384
Materiële vaste activa	14.733
Financiële vaste activa	-880
Voorraden	9.644
Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar	169.788
Liquide middelen	-138
Overlopende activa	-38.863
Totale mutatie	161.669

Passiva (bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2023	Balans per 31-12-2024
Vaste passiva		
Eigen vermogen		
Algemene reserves	290.070	330.561
Bestemmingsreserves	625.260	608.614
Nog te bestemmen resultaat lopend jaar	36.177	70.414
Totaal Eigen vermogen	951.507	1.009.589
Voorzieningen (exclusief voorzieningen dubieuze debiteuren en financiële vaste activa)		
Verplichtingen, verliezen en risico's	23.851	23.824
Middelen van derden met gebonden bestemming	2.128	2.108
Totaal Voorzieningen (exclusief voorzieningen dubieuze debiteuren en financiële vaste activa)	25.978	25.931
Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer		
Onderhandse leningen van binnenlandse banken	724.725	689.058
Totaal Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer	724.725	689.058
Totaal Vaste passiva	1.702.210	1.724.578
Vlottende passiva		
Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar		
Overige schulden	58.210	40.895
Kasgeldleningen	0	0
Totaal Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar	58.210	40.895
Overlopende passiva		
Nog te betalen kosten	235.420	246.159
Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel	171.487	315.270
Overige vooruit ontvangen bedragen	954	3.047
Totaal Overlopende passiva	407.862	564.477
Totaal Vlottende passiva	466.071	605.372
Totaal passiva	2.168.282	2.329.951

Mutaties passiva (bedragen x € 1.000)	
Eigen vermogen	58.082
Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer	-35.667
Voorzieningen (exclusief voorzieningen dubieuze debiteuren en financiële vaste activa)	-47
Overlopende passiva	156.615
Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar	-17.314
Totale mutatie	161.669

8.1 Vaste activa

Ter toelichting zijn specificaties samengesteld voor de immateriële, materiële en financiële vaste activa. Onder de specificaties zijn toelichtingen opgenomen.

Immateriële vaste activa

(bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2023	Investerings	Desinvesterings	Bijdragen derden	Afschrijvingen	Balans per 31-12-2024
Kosten onderzoek en ontwikkeling activa	30.471	1.788	0	816	5.568	25.875
Bijdrage activa in eigendom van derden	145.283	14.617	0	0	2.636	157.264
Totaal	175.755	16.405	0	816	8.204	183.139

Kosten onderzoek en ontwikkeling activa

De investeringsuitgaven voor onderzoek en ontwikkeling activa bedragen € 1,8 miljoen. Hier staan € 0,8 miljoen aan bijdragen van derden tegenover. De investeringsuitgaven bestaan onder andere voor € 0,6 miljoen aan uitgaven voor Knoop Leiden en voor € 0,6 miljoen aan uitgaven voor de fietspad 695. De bijdragen van derden bestaan hoofdzakelijk uit bijdragen voor de N468 (€ 0,7 miljoen).

Bijdragen aan activa in eigendom van derden

In totaal is er voor € 14,6 miljoen aan bijdragen in activa van derden verstrekt. Dit betreft voornamelijk bijdragen voor Viersporigheid Schiedam (€ 1,7 miljoen), HOV Leiden CS (€ 5,5 miljoen), inframesregelen Schiphol (€ 3,8 miljoen), fietsenstalling Leiden CS (€ 2,9 miljoen), fietspad 628 (€ 1,2 miljoen) en Verlengde Velostrada (€ 1,0 miljoen). Vanwege de wijziging in de looptijd is de bijdrage aan RijnGouweLijn-Oost in 2024 met € 3,5 miljoen doorgeschoven naar latere jaren.

Materiële vaste activa

(bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2023	Investerings	Desinvesterings	Bijdragen derden	Afschrijvingen	Balans per 31-12-2024
<i>Investerings met economisch nut</i>						
Overige duurzame bedrijfsmiddelen	13.663	4.846	0	0	6.227	12.282
Gebouwen	99.799	7.309	0	0	7.030	100.078
Gronden en Terreinen	34.026	0	0	0	0	34.026
Vervoersmiddelen	233	659	0	0	16	876
Machines en app en installaties	6.038	102	0	0	691	5.449
Subtotaal	153.759	12.916	0	0	13.964	152.710
<i>Investerings met maatschappelijk nut</i>						
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	1.262.624	125.287	45	59.571	49.890	1.278.406
Subtotaal	1.262.624	125.287	45	59.571	49.890	1.278.406
Totaal	1.416.383	138.203	45	59.571	63.854	1.431.116

Investerings met economisch nut

Overige duurzame bedrijfsmiddelen

In 2024 is € 4,8 miljoen besteed aan investeringen in overige duurzame bedrijfsmiddelen. Dit bestaat voor € 4,7 miljoen uit investeringen in automatisering en digitalisering en voor € 0,1 miljoen in de aanschaf van keukenapparatuur.

Gebouwen

In 2024 is met betrekking tot investeringen in gebouwen € 7,3 miljoen aan uitgaven besteed. Voor de bediencentrale in het provinciehuis is € 5,6 miljoen geïnvesteerd en voor overige investeringen in het provinciehuis € 1,6 miljoen.

Vervoersmiddelen

Er is voor € 0,7 miljoen geïnvesteerd in de veerpont Blankenburg.

Machines, apparaten en installaties

De investeringsuitgaven in machines, apparaten en installaties bedragen € 0,1 miljoen voor diverse installaties.

Investerings met maatschappelijk nut

Grond-, weg- en waterbouwkundige werken

In 2024 is voor € 125,3 miljoen geïnvesteerd in grond-, weg- en waterbouwkundige werken, waarvan € 59,6 miljoen wordt gedekt vanuit bijdragen van derden. De gedane investeringen en ontvangen bijdragen van derden worden hierna toegelicht in lijn met de structuur van het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur.

Wegen (€ 69,4 miljoen)

De investeringsuitgaven in provinciale wegen bedragen € 69,4 miljoen. Dit betreffen onder andere investeringen in de Rijnlandroute (€ 42,3 miljoen) en N211 Wippolderlaan (€ 34,3 miljoen). De investeringen in de N59 Energy Highway betreffen bijdragen aan Rijkswaterstaat en mogen niet worden geactiveerd. Dit heeft geleid tot een verlaging van de investeringen met € 10,5 miljoen. De investeringsbijdragen ad € 52,9 miljoen bestaan onder andere uit bijdragen voor de Rijnlandroute ad € 58,5 miljoen. De investeringsbijdragen voor de N59 Energy Highway mogen ook niet worden geactiveerd. De investeringsbijdragen zijn hierdoor verlaagd met € 6,2 miljoen..

Openbaar vervoer (€ 21,8 miljoen)

De investeringsuitgaven in openbaar vervoer bedragen € 21,8 miljoen. De belangrijkste uitgaven betreffen HOV Leiden CS-Noordwijk (€ 17 miljoen) en Spoorcorridor Leiden-Utrecht (€ 2,1 miljoen)..Daar staan investeringsbijdragen tegenover van € 3,1 miljoen. Hiervan is € 3,4 miljoen voor HOV Leiden CS-Noordwijk. Als gevolg van correctie van een dubbel verantwoorde bijdrage voor de Spoorcorridor Alphen-Gouda zijn de investeringsbijdragen met € 0,3 miljoen verminderd.

Rijwielpaden (€ -0,5 miljoen)

De investeringsuitgaven voor rijwielpaden bedragen € -0,1 miljoen. In 2008 is een subsidie voor fietspad 365 ad € 1,2 miljoen geactiveerd als materieel vast actief in plaats van als bijdrage in activa van derden. De activering is in 2024 gereclassificeerd, waardoor een negatieve investering resulteert van € 0,5 miljoen. Hier staan investeringsbijdragen ad € 0,3 miljoen tegenover.

Verkeersveiligheid (€ 21,6 miljoen)

De investeringsuitgaven voor verkeersveiligheidsprojecten bedragen € 21,6 miljoen. Dit betreffen hoofdzakelijk uitgaven voor de N468 ad € 5,7 miljoen, N215 ad € 5,8 miljoen, N223 ad € 2,3 miljoen en N218 ad € 2,4 miljoen. Aan investeringsbijdragen is € 1,5 miljoen ontvangen voor met name de N215 ad € 1,4 miljoen.

Vaarwegen (€ 11,8 miljoen)

De investeringsuitgaven in vaarwegen bedragen € 11,8 miljoen. Dit betreffen onder andere onderhoud oevers traject 8 ad € 2,1 miljoen, onderhoud oevers traject 6 ad € 2,3 miljoen, en onderhoud oevers traject 10 ad € 1,9 miljoen. Aan investeringsbijdragen is € 0,8 miljoen ontvangen voor onderhoud oevers traject 10.

Recreatie eigen beheer (€ 1,2 miljoen)

De investeringsuitgaven in recreatiegebieden bedragen € 1,2 miljoen. Hiervan is € 0,8 miljoen besteed aan geluidwerende maatregelen in recreatiegebied Vlietland.

Uitsplitsing voor 2017 en na 2017

Materiële vaste activa bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2023	Investeringen	Desinvesteringen	Bijdragen derden	Afschrijvingen	Balans per 31-12-2024
Investeringen met een maatschappelijk nut, voor 2017						
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	435.704	0	45	0	21.754	413.906
Investeringen met een maatschappelijk nut, vanaf 2017						
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	826.920	120.357	0	58.614	28.136	860.527
Totaal	1.262.624	120.357	45	58.614	49.890	1.274.433

Financiële vaste activa

(bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12- 2023	Waarvan Voorzie- ningen per 31- 12- 2023	Investe- ringen	Bijdragen derden	Afschrij- vingen	Afgerekend	Voorzie- ning	Voorzie- ningen per 31-12- 2024	Balans per 31- 12-2024
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	65.708	-14.562	1.829	0	0	0	-2.530	-17.093	65.007
Kapitaalverstrekkingen aan overige verbonden partijen	1.254	-662	0	0	0	0	0	-662	1.254
Leningen aan verbonden partijen en overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	638	-325	-179	0	0	0	0	-325	459
Totaal	67.600	-15.549	1.650	0	0	0	-2.530	-18.080	66.720

Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen

De investeringen in deelnemingen ad € 1,8 miljoen betreffen stortingen in het aandelenkapitaal van Energiqj Energie-innovatiefonds Zuid-Holland BV.

Door een wijziging in de marktwaarde heeft per saldo een dotatie aan de voorziening van € 2,5 miljoen plaatsgevonden.

Kapitaalverstrekkingen aan overige verbonden partijen

Hieronder vallen onderstaande deelnemingen:

- Ontwikkelingsmij Het Nieuwe Westland CV (€ 1.354.534)
- R.O.M. Drechtsteden Kil III CV (€ 561.326)

Leningen aan verbonden partijen en overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer

Deze post bestaat uit geldleningen u/g aan openbare lichamen en uit overige geldleningen u/g. Voor een verduurzamingsproject is een lening verstrekt van € 0,2 miljoen. De aflossing van geldleningen aan veerbedrijven bedraagt € 0,1 miljoen. De aflossing van de voorfinanciering grondverwerving Groenzone Berkel-Pijnacker bedraagt € 0,3 miljoen.

8.2 Vlottende activa

Voorraden

(bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2023	Mutaties 2024	Balans per 31-12-2024
Onderhanden werk voorraden	26.509	9.644	36.154
Totaal	26.509	9.644	36.154

In 2024 is er voor € 15,5 miljoen aan gronden aangekocht. Voor € 0,3 miljoen is aan boekwaarde van verkochte gronden afgeboekt. Aan boekwaarde van aangekochte gronden is voor € 5,6 miljoen afgeboekt.

Uitzetting met rentetypische looptijd < 1 jaar

(bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2023	Mutaties 2024	Balans per 31-12-2024
Vordering op openbare lichamen			
Vordering op openbare lichamen	106.801	25.646	132.447
Voorziening dubieuze debiteuren openbare lichamen	0	0	-1
Subtotaal	106.801	25.646	132.446
Overige vorderingen			
Debiteuren	5.216	481	5.697
Voorziening dubieuze debiteuren	-1.083	-588	-1.671
Subtotaal	4.133	-107	4.026
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met looptijd < 1 jaar			
Rekening-courantverhouding met Rijk	242.984	144.250	387.234
Subtotaal	242.984	144.250	387.234
Totaal	353.918	169.788	523.707

De hoogte van de vorderingen is ten opzichte van voorgaande jaren toegenomen. Alle vorderingen, waaronder het provinciefonds, de opcenten Motorrijtuigenbelasting, de btw-aangiften en de notarisafrekeningen lopen via de debiteurenadministratie.

In het overzicht zijn de vorderingen onderverdeeld naar Publiekrechtelijke lichamen / overheid en niet-Publiekrechtelijke lichamen / particulier weergegeven.

Vorderingen op openbare lichamen

Dienstjaar (bedragen x € 1.000)	Stand per 01-01-2024	Rel. aandeel	Mutaties 2024	Stand per 31-12-2024	Rel. aandeel
2020	18	0,32%	0	18	0,17%
2021	3	0,05%	-3	0	0,00%
2022	2	0,03%	0	2	0,01%
2023	5.647	99,60%	-5.265	382	3,57%
2024	0	0,00%		10.288	96,25%
Totaal	5.670	100,00%	-5.268	10.690	100,00%

In bovengenoemde tabel is gerekend met alleen de stand van de daadwerkelijke openstaande vorderingen ad € 10,7 miljoen per 31 december 2024. Het verschil tussen daadwerkelijke stand van de openstaande vorderingen ad € 10,7 miljoen en de stand openstaande vorderingen in de tabel uitzetting met rente typische looptijd < 1 jaar per 31-12-2024 ad € 133,2 miljoen bestaat uit de opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB) € 40 miljoen en BTW compensatiefonds (BCF) ad € 82,5 miljoen. Het bedrag van de MRB is met valutatdatum 24 januari 2025 ontvangen.

Per ultimo 2024 staat aan vorderingen een bedrag open van € 10,7 miljoen. Een bedrag van € 7,9 miljoen heeft betrekking op vorderingen van 2024 en is gefactureerd in december 2024.

Overige vorderingen

Dienstjaar (bedragen x € 1.000)	Stand per 01-01-2024	Rel. aandeel	Mutaties 2024	Stand per 31-12-2024	Rel. aandeel
2011	54	1,03%	0	54	0,94%
2016	16	0,30%	-16	0	0,00%
2018	88	1,69%	0	88	1,54%
2019	303	5,81%	0	303	5,32%
2020	322	6,17%	-5	317	5,56%
2021	24	0,45%	-5	18	0,32%
2022	705	13,51%	-126	579	10,16%
2023	3.706	71,04%	-3.423	282	4,96%
2024	0	0,00%		4.056	71,19%
Totaal	5.216	100,00%	-3.575	5.697	100,00%

Per ultimo 2024 staat aan vorderingen open een bedrag van € 5,7 miljoen. Van het openstaande bedrag heeft € 1,6 miljoen betrekking op vorderingen van 2023 en eerder. Het resterende bedrag van € 4,1 miljoen heeft betrekking op civiele vorderingen van 2024 voor € 1,7 miljoen en belasting aanslagen VRIS 2024 voor € 2,4 miljoen. Voor de civiele vorderingen is een bedrag van € 1 miljoen gefactureerd in december 2024.

Het openstaande bedrag van € 5,7 miljoen heeft betrekking op vorderingen in verband met vorderingen uit overeenkomst, subsidie-vorderingen, dwangsommen, overige vorderingen huren en pachten, detacheringen, schade, doorbelastingen en belastingaanslagen. De belastingaanslagen, zoals leges Natuur Zuid-Holland, grondwaterheffing, leges infrastructuur, leges Bouwactiviteiten Omgevingswet Zuid-Holland, leges Milieubelastende Activiteiten Omgevingswet en aanslagen precario worden opgelegd via het belastingstelsel VRIS.

Bij de bepaling van de per ultimo benodigde stand van de voorziening Dubieuze Debiteuren voor zowel de vorderingen op publiekrechtelijke lichamen / overheid als voor niet-publiekrechtelijke lichamen / particulier is voor de kleine vorderingen de dynamische methode en voor de vorderingen > € 50.000 de statische methode gevolgd.

De voorziening dubieuze debiteuren is met € 0,6 miljoen toegenomen tot € 1,7 miljoen volgens onderstaande specificatie:

Voorziening dubieuze debiteuren (bedragen x € 1.000)	
Stand voorziening per 1 januari 2024	1.082
Toevoegingen: Dotaties	631
Onttrekkingen: Vrijval voorziening	-42
Stand voorziening per 31-12-2024	1.672

Vordering per ultimo/soort debiteur	Civiel particulier	Civiel overheid en belastingen particulier
2011 t/m 2017	100%	50%
2018 t/m 2019	75%	37,5%
2020 t/m 2022	50%	25%
2023	25%	12,5%
2024	0%	0%

In bovenstaand overzicht zijn de percentages voor de berekening van de voorziening per soort opgenomen. De reden van de afwijkende percentages tussen civiele vorderingen op particulieren en civiele vordering op overheden en belastingen is de mate van risico.

Uitzettingen in 's Rijks schatkist met looptijd < 1 jaar

Alle overtollige middelen moeten in de schatkist worden aangehouden op een aantal uitzonderingen na. Één daarvan is het drempelbedrag. Dat is een minimumbedrag (afhankelijk van de begroting van de decentrale overheid) dat gemiddeld per kwartaal buiten de schatkist mag worden gehouden. Om onder het drempelbedrag te blijven, is de reguliere bankrekening van de provincie gekoppeld met de schatkist. Overtollige middelen worden automatisch afgestort en tekorten bijgestort, dit gaat op dagbasis. Het saldo op de schatkist per 31-12-2024 wordt voor een groot gedeelte veroorzaakt door tijdelijke overtollige middelen door stortingen van rijksbijdragen waaronder specifieke uitkeringen en het aanhouden van een buffer voor het betalen van crediteuren in de eerste weken van januari. De stijging van het saldo op de rekening-courant bij de schatkist wordt veroorzaakt door onderuitputting op investeringen en exploitatiebudgetten en door een stijging van de specifieke uitkeringen (waaronder ZHPLG).

Liquide middelen

(bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2023	Mutaties 2024	Balans per 31-12-2024
Banksaldi	312	-138	174
Totaal	312	-138	174

De provincie Zuid-Holland heeft haar bankrekeningen bij de BNG bank gekoppeld aan het stelsel schatkistbankieren van het Rijk. Dat betekent dat dagelijks alle saldi automatisch worden afgestort of aangevuld tot een bedrag van € 100.000 vanuit / naar de rekening courant met het Rijk. Naast de reguliere bankrekeningen heeft de provincie Zuid-Holland nog enkele projectrekeningen bij het Groenfonds. Het gaat hierbij om rekeningen die bedoeld zijn voor specifieke (groen)projecten gekoppeld aan overeenkomsten met het Rijk en overige organisaties met een specifieke looptijd per project. De daling van de liquide middelen in 2024 wordt veroorzaakt door een onttrekking uit een rekening courant van het Groenfonds.

Drempelbedrag

Op de verplichting voor decentrale overheden om hun liquide middelen bij het Rijk te stallen geldt een uitzondering tot een bepaald bedrag: het zogenaamde drempelbedrag. Dit bedrag is afhankelijk van het begrotingstotaal en bedraagt voor de provincie Zuid-Holland iets meer dan € 10 miljoen. Het drempelbedrag is gebaseerd op een gemiddelde per kwartaal, waardoor incidentele uitschieters gedurende het kwartaal kunnen worden opgevangen. In de jaarstukken dient te worden aangegeven welk bedrag aan liquide middelen gemiddeld in een kwartaal niet bij de schatkist is ondergebracht. De provincie Zuid-Holland is in 2024 onder het voor haar geldende drempelbedrag gebleven, zie onderstaande tabel.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1.000)				
Verslagjaar	1 ^e kwartaal	2 ^e kwartaal	3 ^e Kwartaal	4 ^e Kwartaal
Drempelbedrag	10.762	10.762	10.762	10.762
Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	101	100	100	100
Ruimte onder het drempelbedrag	10.661	10.661	10.661	10.662
Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag				
Verslagjaar				
Begrotingstotaal verslagjaar	880.874			
Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	500.000			
Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	380.874			
Drempelbedrag	10.762			
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen				
Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	9.102	9.104	9.226	9.198
Dagen in het kwartaal	91	91	92	92
Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	101	100	100	100

Overlopende activa

(bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2023	Mutaties 2024	Balans per 31-12-2024
Vooruitbetaalde bedragen	34.741	23.164	57.905
Nog te ontvangen bedragen op uitkering overheden met specifiek bestedingsdoel	8.819	1.436	10.255
Overige overlopende activa	84.244	-63.463	20.781
Totaal	127.805	-38.863	88.941

Vooruitbetaalde bedragen

De per 31 december 2024 vooruitbetaalde bedragen worden in 2025 ten laste van de exploitatie geboekt. De belangrijkste vooruitbetaalde bedragen zijn:

(bedragen x € 1 miljoen)	
Voorschot subsidies	49,9
Onderhoudslicenties	5,9
Onderhoudscontract	0,9
Verzekeringspremies	0,1
Huur en servicekosten districtskantoren	1,1
Totaal	57,9

Nog te ontvangen bedragen op uitkering overheden met specifiek bestedingsdoel

Amb.	Nog te ontvangen bedragen op uitkeringen van overheden	Saldo per 31-12-2023	Vermeerderingen	Verminderingen	Saldo per 31-12-2024	Rijk	Mede overheden	EU
7	Bodemsanering	6.357	758	0	7.115	X	X	
1	Stikstofaanpak	75	0	75	0	X		
2	Beschikbaarheidsvergoeding OV	1.617	0	14	1.603	X		
2	Europees project truckparking	10	0	0	10			X
4	MKB Topsectoren	334	949	334	949	X		
4	Europese Netwerken	350	0	0	350		X	
5	Zoet water	18	152	0	170	X		
5	Landschapstafels	58	0	0	58		X	
Totaal		8.819	1.859	423	10.255			

Overige overlopende activa

Het saldo per 31 december 2024 bestaat voornamelijk uit transitorische vorderingen. Deze vorderingen zijn onder te verdelen in:

(bedragen x € 1 miljoen)	
Aanslagen grondwaterheffing	0,4
Nog te declareren projectkosten aan partners	2,6
Detacheringen	0,1
Infrastructuurprojecten	4,7
Overig	0,3
Verrekening loonkosten derden	0,5
Af te wikkelen schades	2,2
Brugbediening	2,5
Verkeersregelinstallaties	0,4
Aanslagen precariobelasting en leges	1,8
Subsidieafrekeningen	2,7
Rentebaten	2,6
Totaal	20,8

8.3 Vaste passiva

Per toelichting zijn specificaties samengesteld voor het eigen vermogen, de reserves, de voorzieningen en de langlopende schulden. Daar waar gesproken wordt over programmareserves betreft het bestemmingsreserves.

(bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2023	Mutaties 2024	Balans per 31-12-2024
Algemene reserve	290.070	40.491	330.561
Bestemmingsreserves	625.260	-16.647	608.614
Nog te bestemmen resultaat lopend jaar	36.177	34.238	70.414
Totaal	951.507	58.082	1.009.589

8.4 Reserves

Algemene reserves

Hieronder is verloop van de Algemene vrije reserve in 2024 weergegeven:

Verloop Algemene vrije reserve (bedragen x € 1 miljoen)	
Saldo op 31-12-2023	229,3
Mutaties Kadernota & Begroting 2024	-10,4
Stand na Begroting 2024	218,9
Saldo Jaarrekening 2023	36,2
Mutaties Voorjaarsnota 2024	14,8
Stand na Voorjaarsnota 2024	269,9
Mutaties Najaarsnota 2024	-0,2
Onttrekking t.b.v. aanvulling bufferreserve weerstandscapaciteit	-4,5
Stand 31-12-2024	265,2
Benodigd weerstandsvermogen (zit in aparte bufferreserve weerstandscapaciteit)	n.v.t.
Saldo Jaarrekening 2024	70,4
Voorgestelde beklemmingen ten laste van saldo 2025	22,8
Vrij besteedbaar deel Algemene vrije reserve	312,8

De Algemene reserves bestaan sinds 2023 uit de algemene vrije reserve en de Bufferreserve weerstandscapaciteit. Per eind 2024 bedraagt de algemene vrije reserve € 265,2 miljoen. Rekening houdend met het nog toe te voegen voordelig rekeningresultaat 2024 (€ 70,4 miljoen) en de beklemmingen die daarop worden voorgesteld (€ 22,8 miljoen) bedraagt de algemene vrije reserve bijna € 313 miljoen.

De Bufferreserve weerstandscapaciteit heeft per eind 2024 een omvang van € 65,4 miljoen. Dit saldo is bedoeld voor het afdekken van incidentele risico's die zijn opgenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing. Voor deze bufferreserve wordt een risiconorm van 1,0 gehanteerd met een minimum omvang van € 30 miljoen conform artikel 4.22 van de provinciale financiële verordening.

Staat van reserves

In [Bijlage 1](#) is een nadere toelichting gegeven per reserve.

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2023	Toevoegingen via resultaat bestemming ambitierekening	Toevoegingen via resultaat bestemming vorig jaar	Onttrekkingen via resultaat bestemming ambitierekening	Saldo per 31-12-2024
Algemene reserves	290.070	-6.502	36.177	-4.600	330.561
Bestemmingsreserves	625.260	141.396	0	-158.043	608.614
Totaal	915.330	134.895	36.177	-162.643	939.175

Saldo reserves

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2023	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo per 31-12-2024
Algemene reserves				
Algemene vrije reserve	229.290	40.491	-4.600	265.181
Bufferreserve Weerstandscapaciteit	60.780	4.600	0	65.380
Bestemmingsreserves				
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	10.528	0	-1.510	9.018
Bereikbaarheid	52.292	2.587	-16.596	38.284
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0	7.230	0	7.230
Egalisatiereserve beheer & onderhoud	130.653	19.921	-7.968	142.605
Geen lege handen voor de landbouw	0	2.000	0	2.000
Groene ambities	39.005	21.102	-36.605	23.502
Interreg-cofinanciering EFRO	3.960	0	-345	3.615
IODS	4.509	0	-4.509	0
Life Sciences & Health	3.540	150	-125	3.565
MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren	11.619	3.378	-4.812	10.184
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater	29.271	612	-2.332	27.551
Mobiliteit	103.570	38.340	-34.205	107.706
NatuurNetwerk Nederland	45.904	25.019	-11.547	59.377
Ontwikkelingsperspectief Grevelingen en Volkerak-Zoom	15.000	0	0	15.000
Regionale netwerken in Zuid-Holland (RNIZ)	3.259	1.350	-1.400	3.209
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	9.643	2.944	-208	12.379
Reserve Ontwikkelopgave natuur	68.808	1.384	-24.979	45.213
Reserve UPG 40	2.383	0	0	2.383
Restauratie & herbestemming monumenten	3.674	5.100	-3.422	5.352
Versterking economie	12.580	10.280	-3.681	19.179
Warmteleiding Warmteling	75.062	0	-3.800	71.262
Totaal	915.330	186.488	-162.643	939.175

Beklemming reserves

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo reserve 2024	Juridisch verplicht 2024	Bestuurlijk verplicht 2024	Niet verplicht 2024
Algemene reserves	330.561	0	65.380	265.181
Bestemmingsreserves	608.614	136.685	458.864	13.065
Totaal reserves	939.175	136.685	524.244	278.246

8.5 Voorzieningen

Staat van voorzieningen

In onderstaand overzicht zijn de voorzieningen opgenomen zoals weergegeven onder de post voorzieningen op de balans. Naast deze voorzieningen zijn er voorzieningen die rechtstreeks in mindering gebracht moeten worden op de bijbehorende balansposten. Dit betreft:

Financiële vaste activa

- De voorzieningen voor deelnemingen die rechtstreeks in minderingen zijn gebracht op de deelnemingen. Zie de [paragraaf Verbonden Partijen](#) voor een overzicht.
- De voorzieningen voor kapitaalverstrekkingen aan overige verbonden partijen.
- De voorzieningen voor leningen aan verbonden partijen en uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

Flottende activa

De voorziening dubieuze debiteuren die rechtstreeks in mindering gebracht is op de debiteuren.

In [Bijlage 2](#) is een nadere toelichting gegeven per voorziening

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2023	Toevoegingen	Onttrekkingen Vrijval tgv de exploitatie	Onttrekkingen Aanwending	Saldo per 31-12-2024
Verplichtingen, verliezen en risico's					
Voorziening Premieleningen	65	0	0	0	65
Voorziening Pensioenen GS	15.324	933	0	673	15.584
Voorziening Nazorg stortplaatsen	4.048	0	0	0	4.048
Voorziening PMR 750 HA	4.413	0	0	286	4.127
	23.851	933	0	960	23.824
Middelen van derden met gebonden bestemming					
Voorziening Grondwaterheffing	2.128	27	0	47	2.108
	2.128	27	0	47	2.108
Totaal	25.978	960	0	1.007	25.931

8.6 Langlopende schulden

(bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2023	Mutaties 2024	Balans per 31-12-2024
Onderhandse leningen van binnenlandse banken	724.725	-35.667	689.058
Totaal	724.725	-35.667	689.058

De langlopende schulden zijn in 2024 afgenomen met € 35,7 miljoen door aflossingen op langlopende leningen. Voor een verdere toelichting op deze mutaties verwijzen wij u naar de [paragraaf Financiering](#).

8.7 Vlottende passiva

Kortlopende schulden

Staat van overlopende passiva (exclusief activa die nog niet in gebruik zijn genomen)

(bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2023	Mutaties 2024	Balans per 31-12-2024
Overige schulden	58.210	-17.314	40.895
Kasgeldleningen	0	0	0
Totaal	58.210	-17.314	40.895

Overlopende passiva

(bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2023	Mutaties 2024	Balans per 31-12-2024
Nog te betalen kosten	235.420	10.739	246.159
Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel	171.487	143.783	315.270
Overige vooruit ontvangen bedragen	954	2.093	3.047
Totaal	407.862	156.615	564.477

Nog te betalen kosten

Het saldo van de nog te betalen kosten is met € 10,7 miljoen toegenomen als gevolg van een toename van de per 31 december 2024 opgevoerde balansverplichtingen en overige transitorische schulden ad € 91,4 miljoen en de afname van de in 2024 betaalde kosten ad € 80,7 miljoen. Het eindsaldo van € 246,1 miljoen bestaat uit:

RC verhouding Fonds Nazorg	15,0 miljoen
Te betalen LH/Sociale verzekeringspremies/BTW	10,8 miljoen
Nog te betalen subsidies	107,8 miljoen
Reeds geleverde prestaties	109,0 miljoen
Nog te betalen rente OG	<u>3,5 miljoen</u>
	246,1 miljoen

Overige vooruit ontvangen bedragen

Het saldo van de overige vooruit ontvangen bedragen is met € 2,1 miljoen toegenomen tot € 3 miljoen. Dit betreft vooruit ontvangen projectbijdragen ad € 2,6 miljoen en vooruit gefactureerde huur ad € 0,4 miljoen.

Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel

In [Bijlage 3](#) is een nadere toelichting gegeven per overlopende passiva (OVP).

Overlopende passiva (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2023	Vermeerderingen		Verminderingen		Saldo per 31-12-2024	Financierings- bron
		Storting verplichte rente	Overige toevoegingen	Aanwending	Terugbetalingen		
Overlopende passiva niet rentedragend							
OVP BDU	20.614	0	0	-214	0	20.400	Rijk
OVP Bedrijfsmatig Vastgoed	0	0	9.178	-793	0	8.385	Rijk
OVP Bermmaatregelen N-wegen	1.702	0	0	-8	0	1.694	Rijk
OVP Bodem 2022	5.033	0	0	-3.880	0	1.154	Rijk
OVP Bodem 2023	0	0	0	608	0	608	Rijk
OVP Bodem 2024-2030	0	0	3.113	-3.113	0	0	Rijk
OVP Boeren voor natuur	9	0	4	-9	0	4	Rijk/mede-overheden
OVP Capaciteit Natuurmonitoring	150	0	0	-117	0	33	Rijk
OVP Compensatie VS WOO	0	0	77	0	0	77	Rijk
OVP Deltaprgr. ZW 2eF Bergsluis	0	0	108	0	0	108	Rijk
OVP Deltaprgr. ZW 2eF Brakwaterwinn	304	0	176	-480	0	0	Rijk
OVP Deltaprgr. ZW 2eF Brielse meer	34	0	166	-200	0	0	Rijk
OVP Deltaprgr. ZW 2eF Waterbuff.Rdam	0	0	296	-296	0	0	Rijk
OVP Deltaprogramma ZW 2e f Waterbank	322	0	80	-372	0	30	Rijk
OVP Flexpool rijksbijdr. 3e tranch	0	0	8.734	0	0	8.734	Rijk
OVP Flexpool Rijksbijdrage	0	0	0	520	0	520	Rijk
OVP Flexpool rijksbijdrage 2022	5.004	0	0	-5.004	0	0	Rijk
OVP IBP-VP Holl.&Utrechts Veenweideg	132	0	0	-53	0	79	Rijk
OVP IBP-VP Zuidwestelijke Delta	1.701	0	0	-1.233	0	469	Rijk
OVP Impuls Veenweiden	14.222	0	0	-728	0	13.494	Rijk
OVP Indir.uitv.kn. mtrgln Indl. gbd.	0	0	2.752	-2.752	0	0	Rijk
OVP Klimaat- en Energiebeleid CDOKE	709	0	10.977	-3.693	0	7.993	Rijk
OVP Leiden-Katwijk-Noordwijk	481	0	0	-34	0	447	Rijk
OVP LIFE IP All4Biodiversity	44	0	0	-44	0	0	EU
OVP MIT (SPUK)	1.005	0	0	221	0	1.226	Rijk
OVP MIT 2021	443	0	0	278	0	721	Rijk

Overlopende passiva (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2023	Vermeerderingen		Verminderingen		Saldo per 31-12-2024	Financierings- bron
		Storting verplichte rente	Overige toevoegingen	Aanwending	Terugbetalingen		
OVP MIT 2022	0	0	2.086	-1.017	0	1.069	Rijk
OVP MIT 2023	245	0	2.420	-2.665	0	0	Rijk
OVP MIT 2024	0	0	2.444	-2.426	0	18	Rijk
OVP Naderingsdetectie windturbines	0	0	212	0	0	212	Rijk
OVP Natuurcompensatie HSL zuid	97	0	2	0	0	99	Rijk
OVP NOVEX-gebied ZR 2023	320	0	68	0	0	388	Rijk
OVP NOVI havengebied Rotterdam	113	0	68	-112	0	69	Rijk
OVP Ontzorg.MaatschVastgoed 2- tranch	2.498	0	1.878	-2.304	0	2.073	Rijk
OVP Ontzorgingsprogr.MaatschVastgoed	185	0	0	-185	0	0	Rijk
OVP PMR 750 ha	68.066	0	0	-4.368	0	63.698	Rijk/mede- overheden
OVP Programma Natuur 2e fase	0	0	18.166	-44	0	18.122	Rijk
OVP Prov. mtrgIn PAS-melders 2024	0	0	7.900	0	0	7.900	Rijk
OVP Prov.maatregelen PAS- melders	6.045	0	0	0	0	6.045	Rijk
OVP Prov.Versn.Vrstl. transitie NPLG	1.870	0	0	-449	0	1.421	Rijk
OVP RPMLG Land- en Tuinbouw	0	0	21.489	0	0	21.489	Rijk
OVP RPMLG Lands. en Nat.versterk.	0	0	76.188	0	0	76.188	Rijk
OVP RPMLG Water- en Bodemsysteem	0	0	14.292	0	0	14.292	Rijk
OVP Schone Lucht Akkoord (SLA)	67	0	0	-33	0	34	Rijk
OVP Smart Mobility Synchromode	61	0	0	-11	0	50	EU
OVP SPUK Culturele voorziening 2020	126	0	0	0	-126	0	Rijk
OVP Startup In Residence Intergov 22	20	0	258	-192	0	86	Rijk
OVP Stim Schoon + emissieloos bouwen	0	0	164	-87	0	77	Rijk
OVP Stimulering VV-maatr.2020- 2021	4.454	0	0	-14	0	4.440	Rijk
OVP Tijd.reg.bodem buitenprop.	236	0	0	-87	0	149	Rijk
OVP Truckparkings	675	0	0	-635	0	40	Rijk
OVP Uitvoering Aanpak piekbelasting	0	0	300	-75	0	225	Rijk

Overlopende passiva (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2023	Vermeerderingen		Verminderingen		Saldo per 31-12- 2024	Financierings- bron
		Storting verplichte rente	Overige toevoegingen	Aanwending	Terugbetalingen		
OVP Uitvoeringsprogramma Natuur	22.209	0	0	-10.140	0	12.069	Rijk
OVP Veenweide Innovatie Programma	921	0	420	-758	0	583	Mede- overheden
OVP Verbetering digit. dienstverl.	0	0	226	0	0	226	Rijk
OVP Verkeersinfrastructuur	12	0	0	0	0	12	Rijk
OVP Versn. Natuurincl. isoleren	8.637	0	8.591	-2.252	0	14.976	Rijk
OVP Voorb.kst. PAS melders NPLG	0	0	3.113	-3.113	0	0	Rijk
OVP VV maatregelen 2022-2023	469	0	0	0	0	469	Rijk
OVP Woondeals 2022	210	0	0	-175	0	35	Rijk
OVP Woondeals 2023	1.129	0	0	-900	0	229	Rijk
OVP Woondeals 2024	0	0	1.096	0	0	1.096	Rijk
OVP Zero Emissiebussen ZH-N	915	0	1.830	-1.525	0	1.220	Rijk
OVP Zoetermeerse Meerpolder	0	0	0	0	0	0	
Totaal	171.487	0	198.874	-54.966	-126	315.270	

9. Niet uit de balans blijvende verplichtingen (NUBBV)- en rechten (NUBBR)

9.1 Borgstellingen

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de per 31 december 2024 gewaarborgde geldleningen van zorginstellingen en overige garantstellingen. Dit betreft lopende garantstellingen; in 2024 zijn geen nieuwe garanties verstrekt door de provincie.

Naam instelling (bedragen x € 1.000)	Oorspronkelijk bedrag	Stand 31-12-2023	Stand 31-12-2024	Percentage garantstellingen
<i>Garantstelling zorginstellingen</i>				
St. Verpleeghuis Alblasserwaard W. Sliedrecht	8.359	299	0	
Subtotaal zorginstellingen	8.359	299	0	
<i>Garantstelling overige</i>				
Groenfonds - pVSPN		9.369	10.620	100%
Groenfonds - convenantsleningen	5.340	300	0	
Subtotaal overige	5.340	9.669	10.620	
Totaal gewaarborgd	13.699	9.967	10.620	

Aan het Groenfonds zijn garantstellingen afgegeven voor de voorfinanciering van de provinciale subsidieregeling particulier natuurbeheer. De garantstelling betreft de betalingsverplichtingen die voortvloeien uit de leningen die Groenfonds aantrekt. Bij elkaar genomen gaat het per 31-12-2024 om een maximaal bedrag van € 10,6 miljoen.

Het risico van beide garantstellingen is bijzonder laag vanwege het feit dat het hier gaat om leningen waarvan de aflossing en renteverplichtingen via provinciale bijdragen en subsidies worden betaald.

Naast bovenstaande directe garantstellingen staat de provincie als deelnemer van gemeenschappelijke regelingen indirect garant voor eventuele schulden van deze GR's (dit op grond van bepalingen in de Provinciewet en Wet Gemeenschappelijke Regelingen).

9.2 Arbeidsgerelateerde verplichtingen

Vakantiedagen

Het totaal aan niet opgenomen verlofuren is 181.010. Het betreft onder andere vakantieverlof, overwerk verlof, zorgverlof en ouderschapsverlof. De totale waarde hiervan is € 6,6 miljoen.

Levensfasebewust personeelsbeleid

Doel van de pilot individueel maatwerk is om medewerkers met gedeeltelijke financiële compensatie en minder uren werken in staat te stellen om vitaal, gezond en met plezier te werken tot aan de pensioengerechtigde leeftijd. Gericht op medewerkers die daar zelf niet meer toe in staat zijn. De hoogte van de gezamenlijke verplichtingen bedraagt € 0,3 miljoen.

9.3 Inkoop en subsidieverplichtingen

Ambitie 1 (bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	Totaal
NUBBV totaal	2.743	10	0	0	0	0	0	0	3	0	2.756
Waarvan:											
* Verstrekte subsidies											0
* Gedekt uit reserves											0
* Groter dan € 1 mln	2.077	10	0	0	0	0	0	0	0	0	2.087
Verklaring groter dan € 1 mln											
Regie Omgevingsbeleid	2.077	10	0	0	0	0	0	0	0	0	2.087
Totaal > € 1 mln	2.077	10	0	0	0	0	0	0	0	0	2.087

Ambitie 2 (bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	Totaal
NUBBV totaal	534.224	137.026	74.178	20.763	19.518	18.166	8.406	7.796	5.589	7	825.673
Waarvan:											
* Verstrekte subsidies	127.079	9.970	5.956	4.071	3.633	3.633	0	0	0	0	154.342
* Gedekt uit reserves	2.869	2.265	366	120	0	0	0	0	0	0	5.620
* Groter dan € 1 mln	480.712	128.600	71.382	19.647	18.789	18.166	8.406	7.796	5.589	7	759.094
Verklaring groter dan € 1 mln											
Instandhouding wegen	101.829	54.939	32.209	13.316	12.795	12.247	7.734	7.796	5.589	7	248.461
Rijnlandroute	105.205	27.785	229	5	0	0	0	0	0	0	133.224
Exploitatie OV	108.144	1.323	614	309	0	0	0	0	0	0	110.390
N211	33.810	20.029	29.001	0	0	0	0	0	0	0	82.840
HOV-Net	47.967	14.460	3.633	3.633	3.633	3.633	0	0	0	0	76.959
Instandhouding vaarwegen	40.389	9.527	5.494	2.251	2.251	2.176	538	0	0	0	62.626
Instandhouding beweegbare kunstwerken	43.368	537	202	133	110	110	134	0	0	0	44.594
Totaal > € 1 mln	480.712	128.600	71.382	19.647	18.789	18.166	8.406	7.796	5.589	7	759.094

Ambitie 3 (bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	Totaal
NUBBV totaal	28.280	39.635	9.632	7.033	0	0	0	0	0	0	84.580
Waarvan:											
* Verstrekte subsidies	21.299	37.774	8.000	7.000	0	0	0	0	0	0	74.073
* Gedekt uit reserves	19.050	37.000	8.000	7.000							71.050
* Groter dan € 1 mln	25.934	39.588	9.600	7.000	0	0	0	0	0	0	82.122
Verklaring groter dan € 1 mln											
Warmtevoorziening	20.490	37.003	8.000	7.000	0	0	0	0	0	0	72.493
Gebouwde omgeving	2.941	1.600	1.600	0	0	0	0	0	0	0	6.141
Verduurzaming industrie	2.503	985	0	0	0	0	0	0	0	0	3.488
Totaal > € 1 mln	25.934	39.588	9.600	7.000	0	0	0	0	0	0	82.122

Ambitie 4 (bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	Totaal
NUBBV totaal	38.267	7.593	2.498	1.132	0	0	0	0	0	0	49.490
Waarvan:											
* Verstrekte subsidies	31.325	5.203	1.390	764	0	0	0	0	0	0	38.682
* Gedekt uit reserves	10.492	1.487	359	248							12.586
* Groter dan € 1 mln	30.631	4.657	1.383	405	0	0	0	0	0	0	37.076
Verklaring groter dan € 1 mln											
Rijksmonumenten en historische molens in goede staat	9.531	727	61	0	0	0	0	0	0	0	10.319
Cultuurparticipatie en bibliotheken	8.770	256	256	256	0	0	0	0	0	0	9.538

Ambitie 4 (bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	Totaal
MKB ondersteuning	6.777	1.693	673	0	0	0	0	0	0	0	9.143
Ruimte voor ondernemen	3.651	1.298	17	0	0	0	0	0	0	0	4.966
Economische Innovatie- infrastructuur	1.902	683	376	149	0	0	0	0	0	0	3.110
Totaal > € 1 mln	30.631	4.657	1.383	405	0	0	0	0	0	0	37.076

Ambitie 5 (bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	Totaal
NUBBV totaal	147.206	37.760	23.904	20.818	64	40	53	0	0	0	229.845
<i>Waarvan:</i>											
* Verstrekte subsidies	23.779	14.770	11.071	10.385	40	40	40	0	0	0	60.125
* Gedekt uit reserves	36.921	8.318	652	50	0	0	0	0	0	0	45.941
* Groter dan € 1 mln	146.838	35.505	22.888	20.738	64	40	53	0	0	0	226.126
Verklaring groter dan € 1 mln											
Versterken natuur en landschapswaarden	52.230	21.226	20.546	20.546	0	0	0	0	0	0	114.548
Beheer Begrensde Natuur	27.986	1.835	1.445	40	40	40	40	0	0	0	31.426
Realisatie Begrensde Natuur - NNN Natuurpact KW	24.039	323	0	0	0	0	0	0	0	0	24.362
Realisatie Begrensde Natuur - NNN Natuurpact GW	6.564	4.026	324	0	0	0	0	0	0	0	10.914
Beschermen natuur en soorten	8.567	204	33	0	0	0	0	0	0	0	8.804
POP 3 Uitfinanciering	8.122	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8.122
Programma stikstofaangepak	3.741	1.000	0	0	0	0	0	0	0	0	4.741
GLB / NSP	4.509	3.657	184	60	24	0	0	0	0	0	8.434
Uitvoering ZH-PLG	3.166	404	72	72							3.714
Nota Ruimte veenweidegebieden	2.285	2.415	0	0	0	0	0	0	0	0	4.700
Realisatie Begrensde Natuur - BvR	3.199	0	0	0	0	0	13	0	0	0	3.212
Oppervlakte- Grond- en Drinkwater (OGDW)	1.338	384	258	0	0	0	0	0	0	0	1.980
Realisatie Begrensde Natuur - NNN Natuurpact GvG	1.092	31	26	20	0	0	0	0	0	0	1.169
Totaal > € 1 mln	146.838	35.505	22.888	20.738	64	40	53	0	0	0	226.126

Ambitie 6 (bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	Totaal
NUBBV totaal	8.699	703	356	0	0	0	0	0	0	0	9.758
<i>Waarvan:</i>											
* Verstrekte subsidies	6.978	600	340	0	0	0	0	0	0	0	7.918
* Gedekt uit reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
* Groter dan € 1 mln	7.077	630	340	0	0	0	0	0	0	0	8.047
Verklaring groter dan € 1 mln											
Subsidieregeling Wonen	5.714	600	340	0	0	0	0	0	0	0	6.654
Uitv. Programma Versnelling Woningbouw	1.363	30	0	0	0	0	0	0	0	0	1.393
Totaal > € 1 mln	7.077	630	340	0	0	0	0	0	0	0	8.047

Ambitie 7 (bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	Totaal
NUBBV totaal	87.498	3.137	2.129	16	6	0	0	0	0	0	92.786
<i>Waarvan:</i>											
* Verstrekte subsidies	12.870	3.088	2.078	0	0	0	0	0	0	0	18.036
* Gedekt uit reserves	9.505	1.471	1.653	0	0	0	0	0	0	0	12.629
* Groter dan € 1 mln	81.899	2.779	1.832	0	0	0	0	0	0	0	86.510
Verklaring groter dan € 1 mln											
Opdrachtverlening OD's	56.025	0	0	0	0	0	0	0	0	0	56.025
Aanpak Bodem, ondergrond en grondwaterlocaties	10.045	1.957	1.653	0	0	0	0	0	0	0	13.655
Beheer en ontwikkeling recreatiegebieden	9.944	402	0	0	0	0	0	0	0	0	10.346
Klimaat & bodemdaling veenbodems	3.332	420	179	0	0	0	0	0	0	0	3.931
Kaderstelling VTH Milieu	2.553	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2.553
Totaal > € 1 mln	81.899	2.779	1.832	0	0	0	0	0	0	0	86.510

Bedrijfsvoering- Financiën en organisatie (bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	Totaal
NUBBV totaal	27.663	4.269	740	236	13	0	0	0	0	0	32.921
<i>Waarvan:</i>											
* Verstrekte subsidies	132	0	0	0	0	0	0	0	0	0	132
* Gedekt uit reserves	18	0	0	0	0	0	0	0	0	0	18
* Groter dan € 1 mln	15.685	2.711	94	7	6	0	0	0	0	0	18.503
Verklaring groter dan € 1 mln											
Huisvesting en vastgoed	6.255	1.566	1	1	0	0	0	0	0	0	7.823
IT bedrijfsinformatiesystemen	4.890	411	3	0	0	0	0	0	0	0	5.304
Catering	1.279	694	90	6	6	0	0	0	0	0	2.075
Indirecte afdelingstaken C&C	1.661	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.661
Informatietransitie	1.600	40	0	0	0	0	0	0	0	0	1.640
Totaal > € 1 mln	15.685	2.711	94	7	6	0	0	0	0	0	18.503

Algemene middelen (bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	Totaal
NUBBV totaal	100	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100
<i>Waarvan:</i>											
* Verstrekte subsidies	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
* Gedekt uit reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
* Groter dan € 1 mln	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Verklaring groter dan € 1 mln	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal > € 1 mln	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

9.4 NUBBR

De Omgevingsdienst Haaglanden en het advocatenkantoor Bird & Bird huren delen van het provinciehuis. De totale contante waarde van de verhuurde delen bedraagt € 5,6 miljoen.

10. Stille reserves

Stille reserves van niet-bedrijfsgebonden activa worden in het BBV gedefinieerd als het verschil tussen de actuele waarde en de boekwaarde, waarbij de eerste materieel hoger uitvalt dan de tweede. De actuele waarde is gedefinieerd als de marktwaarde van het actief.

Stille reserves (bedragen x € 1 miljoen)	Startsituatie 31-12-2023	Mutaties 2024	Saldo 31-12-2024
Gebouwd onroerend goed	0,8	-	0,8
Onbebouwd onroerend goed	0,8	-	0,8
Kunstwerken	0,4	-	0,4
Deelnemingen	50,4	7,8	58,2
Verbonden partijen	0,3	-	0,3
Totaal	52,7	7,8	60,5

Gebouwd onroerend goed

Voormalige dienstwoningen.

De provincie heeft sinds eind 2023 geen dienstwoningen meer in gebruik. Er is nog één pand dat verkocht zal worden (tegen een marktconforme prijs). Rekening houdend met te maken kosten en het behoedzaamheidsaspect, wordt de stille reserve-omvang 2024 becijferd op 80% van de WOZ-waarde: € 0,4 miljoen (2023: € 0,4 miljoen)

Voormalige steunpunten.

Op dit moment zijn er twee voormalig steunpunten die onder de categorie stille reserves vallen. Rekening houdend met te maken kosten en het behoedzaamheidsaspect wordt uitgegaan van de stille reserve-omvang voor 2024 op basis van 80% van de WOZ-waarde: € 0,4 miljoen (2023: € 0,4 miljoen).

Onbebouwd onroerend goed

Verspreide provinciale eigendommen.

Indien gronden niet meer inzetbaar zijn voor provinciale doelen, worden ze afgestoten met als belangrijkste uitgangspunten marktconformiteit en level-playing-field. In 2024 is voor circa € 0,3 miljoen grond verkocht.

In 2018 is gestart met inventariseren en analyseren van alle verspreide eigendommen middels een Geografische Informatie Systeem (GIS). Allereerst worden de verspreide eigendommen per gemeente geanalyseerd en wordt gekeken welke percelen openbaar gebied aan hen afgestoten kunnen worden. Van de 50 gemeenten zijn er nu 45 geanalyseerd en zijn gesprekken met de gemeenten gestart. In 2023 bedroeg de omvang van het verspreid bezit 33 ha. In 2024 is er een nieuwe analyse gemaakt, maar als gevolg van een andere berekeningswijze en een verandering in de automatisering, is dit aantal nu toegenomen naar 38 ha.

De waarde die het verspreid bezit vertegenwoordigt, is de stille reserveomvang en wordt vanaf 2015 ingeschat op basis van de gemiddeld gerealiseerde m² prijs bij verkopen verspreid bezit. De geschatte opbrengst van verkochte gronden is in de Jaarrekening 2024 opgenomen op basis van een geschat oppervlak van circa 38 ha en een geschatte gemiddelde m² verkoopprijs van € 2,50. Door deze berekeningsmethode komt de geschatte omvang in de Jaarrekening 2024 uit op ongeveer € 0,95 miljoen.

Kunst

De kunstcollectie is ongewijzigd gebleven. De verzekerde waarde is € 0,4 miljoen.

Deelnemingen

De stille reserves in de deelnemingen zijn berekend op basis van de intrinsieke waarde van de in bezit zijnde aandelen per 31 december 2024. Zie hierna de specificaties van de deelnemingen.

(bedragen x € 1.000)	Verkrijgings- waarde	Voorziening	Balanswaarde	Intrinsieke Waarde	Stille reserve	Uitgekeerd Dividend
NV Bank Nederlandse Gemeenten	142	0	142	48.661	48.519	1.121
NV Nederlandse Waterschapsbank	5	0	5	2.515	2.510	75
NV Provinciaal afvalverwijderingsbedrijf	0	0	0	5.997	5.997	251
ZEH NV v/h PZEM NV	0	0	0	902	902	0
ENERGIIQ	32.270	13.856	18.414	18.414	0	0
Innovation Quarter	39.679	3.236	36.443	36.443	0	0
ROM Drechtsteden Capital BV	10.000	0	10.000	10.294	294	0
ROM Drechtsteden Holding NV	4	0	4	4	0	0
ROM Drechtsteden Beheer BV	2	0	2	3	1	0
Totaal	82.102	17.093	65.010	123.233	58.223	1.447

Verbonden partijen

Stille reserves voor deelnemingen en overige verbonden partijen ontstaan door een verschil tussen de intrinsieke waarde op basis van de laatst goedgekeurde jaarrekeningen van deze deelnemingen en verbonden partijen en de waarde zoals opgenomen op de balans. Voor negatieve stille reserves wordt een voorziening gevormd. De hoogte van deze voorziening is gebaseerd op de meest recente tussentijdse rapportages van de deelnemingen en verbonden partijen.

(bedragen x € 1.000)	Verkrijgings- waarde	Voorziening	Balanswaarde	Intrinsieke Waarde	Stille reserve	Uitgekeerd Dividend
Ontwikkelingsmaatschappij Het Nieuwe Westland CV	1.355	662	693	693	0	0
ROM Drechtsteden Kill III CV	561	0	561	845	284	0
Totaal	1.916	662	1.254	1.538	284	0

11. Rechtmatigheidsverantwoording

Verantwoordelijkheid college van Gedeputeerde Staten

De baten en lasten alsmede de balansmutaties moeten getrouw in de jaarrekening worden opgenomen. Uit het getrouw opnemen van de baten en lasten, alsmede de balansmutaties, blijken een drietal rechtmatigheidscriteria niet expliciet. Dit betreffen het begrotings-, voorwaarden-, en misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium. In deze rechtmatigheidsverantwoording licht het college van Gedeputeerde Staten toe in hoeverre bij de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties het begrotings-, voorwaarden-, en misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium zijn nageleefd. Dit houdt in dat de verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties in overeenstemming zijn met door Provinciale Staten vastgestelde kaders zoals de begroting en provinciale verordeningen en met bepalingen in de relevante wet- en regelgeving. Bij de waarderingsgrondslagen in de jaarrekening is het door Provinciale Staten op 29 januari 2025 vastgestelde normenkader van de relevante wet- en regelgeving verder toegelicht.

Deze verantwoording hanteert een grensbedrag omdat alleen de van belang zijnde aspecten in de verantwoording hoeven te worden betrokken. Deze grens is door Provinciale Staten bepaald en bedraagt 1% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan de reserves en is daarmee vastgesteld op € 10.800.000. De grondslag voor deze verantwoording is de Kadernota Rechtmatigheid 2024 van de Commissie BBV van oktober 2024.

Bevinding

Het college stelt vast dat de omvang van de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties die niet rechtmatig tot stand zijn gekomen € 29,2 miljoen bedraagt. Dit is hoger dan de daarvoor gestelde grens van € 10,8 miljoen. Van de niet rechtmatig tot stand gekomen verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties is volgens het college overigens een bedrag van € 25,4 miljoen acceptabel op basis van door Provinciale Staten vastgestelde afspraken.

De geconstateerde afwijkingen betreffen:

- Begrotingsonrechtmatigheid € 20,5 miljoen
- Investeringskredieten € 7,5 miljoen
- Exploitatie-overeenkomst € 1,2 miljoen

In de [paragraaf bedrijfsvoering](#) is op basis van de Kadernota rechtmatigheid van de commissie BBV en op basis van de afspraken met Provinciale Staten aanvullende informatie opgenomen over de financiële rechtmatigheid. In deze paragraaf heeft het college ook beschreven welke actie hij onderneemt om vermelde afwijkingen in de toekomst te voorkomen.

12. Verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (SISA)

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2024 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 7-01-2025								
Verstr ekker	Uitker ings- code	Specifieke uitkering						
		Juridische grondslag	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
BZK	C93	Specifieke uitkering Provincie Zuid- Holland Startup in Residence	Werkzaamheden verricht in jaar T? (Ja/Nee)	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen				
-	-	-						
-	-	-						
-	-	-	Aard controle n.v.t. Indicator: C93/01	Aard controle R Indicator: C93/02				
-	-	-	Ja	€ 192.121				

BZK	C126	Verbetering digitale dienstverlening	Registratienummer project	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cofinanciering (jaar T) ten laste van eigen middelen	Cumulatieve cofinanciering (jaar T) ten laste van eigen middelen	Project afgerond in jaar T (Ja/nee)
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>
			Indicator: C126/01	Indicator: C126/02	Indicator: C126/03	Indicator: C126/04	Indicator: C126/05	Indicator: C126/06
			IDO240645G	€ 0	€ 0	€ 47.101	€ 47.101	Nee
BZK	C130	Compensatie VS Woo	Besteding ten laste van Rijksmiddelen (jaar T)					
			<i>Aard controle n.v.t.</i>					
			Indicator: C130/01					
			€ 0					
IenW	E12	Regeling specifieke uitkeringen N-wegen	Totale besteding (jaar T)	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T (inclusief 2018))	Eindverantwoordig (Ja/Nee)			
		Provincies	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>			
			Indicator: E12/01	Indicator: E12/02	Indicator: E12/03			
			€ 31.247	€ 427.446	Nee			

			Projectnaam/nummer	Project wijkt meer dan 10% af (Ja/Nee)	Totale omvang per type maatregel	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle D1</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	
			<i>Indicator: E12/04</i>	<i>Indicator: E12/05</i>	<i>Indicator: E12/06</i>	<i>Indicator: E12/07</i>	
			1 N457 Bentwoudlaan– Vredenburg- laan (nieuwbouw) A12-Boskoop	Nee	Bermverharding 19.200 m2. Geleiderail 0,4 km	Ja	
			2 N223 Duurzaam Veilig fase 3 (EN2231103)	Nee	Bermverharding 9.360 m2. Geleiderail 3,9 km	Ja	
			3 Verkeersveiligheidsmaatregelen in trajectaanpak N214ab (EN2141201)	Nee	Bermverharding 63.000 m2. Geleiderail 2,0 km	Nee	
			4 Bermverharding N215 Melissant-Middelharnis (nog geen projectnummer)	Nee	Bermverharding 12.720 m2	Nee	
			5 Groot onderhoud traject N207a (nog geen projectnummer)	Nee	Bermverharding 20.640 m2	Nee	
<i>IenW</i>	E20	Regeling stimulering verkeersmaatregelen 2020-2021	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T)	Project afgerond (alle maatregelen) in (jaar T) (Ja/Nee)	

		Provincies en Gemeenten				
			<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>
			<i>Indicator: E20/01</i>	<i>Indicator: E20/02</i>	<i>Indicator: E20/03</i>	<i>Indicator: E20/04</i>
			€ 2.998.755	€ 5.753.869	€ 4.541.564	Nee
			Naam/nummer per maatregel	Per maatregel, maatregel afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	De hoeveelheid opgeleverde verkeersveiligheidsmaatregelen per type maatregel (stuks, meters)	Eventuele toelichting, mits noodzakelijk
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>
			<i>Indicator: E20/05</i>	<i>Indicator: E20/06</i>	<i>Indicator: E20/07</i>	<i>Indicator: E20/08</i>
		1	101 Aanbrengen van kant-en asmarkering op fietspaden aantal in meters	Ja	391.500	B569600
		2	137 Aanleg van ongelijkvloerse fietsoversteekplaatsen aantal in st	Nee	0	B569502
		3	132 Aanleg van een rotonde buiten de bebouwde kom aantal in st	Nee	0	EN2161701

			4205 Verbreden van fietspaden aantal in meters	Nee	0	EN454201		
			5237 Aanleg van ongelijkvloerse fietsoversteekplaatsen aantal in st	Nee	0	B569501, EN4442101		
			6232 Aanleg van een rotonde buiten de bebouwde kom aantal in st	Nee	0	EN2181001, EN4432102, EN4442101		
IenW	E22	Tijdelijke regeling specifieke uitkering ERTMS regionaal personenvervoer per trein 2020–2031	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Correctie over besteding (jaar t-1)	Eindverantwoording (Ja/Nee)		
		Provincie Limburg	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>		
			<i>Indicator: E22/01</i>	<i>Indicator: E22/02</i>	<i>Indicator: E22/03</i>	<i>Indicator: E22/04</i>		
			€ 2.916.347	€ 2.916.347	€ 0	Nee		
IenW	E27	Brede doeluitkering verkeer en vervoer	Eindsaldo/-reservering (jaar T-1)	Terugbetaling door derden vanuit BDU-bijdrage verstrekte middelen in (jaar T)	Besteding (jaar T)	Correctie over besteding (T-1)	Eindsaldo/-reservering (jaar T)	
		Wet BDU Verkeer en Vervoer (art. 10)						

[illegible]

			Aard controle n.v.t. Indicator: E53/01	Aard controle R Indicator: E53/02	Aard controle n.v.t. Indicator: E53/03	Aard controle n.v.t. Indicator: E53/04	Aard controle n.v.t. Indicator: E53/05	Aard controle n.v.t. Indicator: E53/06
		1	SPUKSLA-22-03313378 van de regeling Specifieke uitkering Schone LuchtAkkoord (SpUk SLA 2022).--> Kenniscentrum CS	€ 5.550	€ 17.093	1-1-2023	30-11-2025	Nee
		2	SPUKSLA-22-03312552 van de regeling Specifieke uitkering Schone LuchtAkkoord (SpUk SLA 2022) --> Training Industrie	€ 27.654	€ 43.896	1-4-2023	31-12-2025	Nee
		3	SPUKSLA-21-01290861 van de regeling Specifieke uitkering Schone Lucht Akkoord (SpUk SLA 2021) ----> Docking Station Alblasserdam	€ 0	€ 400.000	28-12-2022	1-4-2024	Nee
			Kopie beschikingsnummer /naam	Jaar waarin het project is opgenomen in een decentraal uitvoeringsplan	Eindverantwoordi ng (Ja/Nee)			
			Aard controle n.v.t. Indicator: E53/07	Aard controle n.v.t. Indicator: E53/08	Aard controle n.v.t. Indicator: E53/09			

			1 SPUKSLA-22-03313378 van de regeling Specifieke uitkering Schone LuchtAkkoord (SpUk SLA 2022).--> Kenniscentrum CS	2022	Nee			
			2 SPUKSLA-22-03312552 van de regeling Specifieke uitkering Schone LuchtAkkoord (SpUk SLA 2022) --> Training Industrie	2023	Nee			
			3 SPUKSLA-21-01290861 van de regeling Specifieke uitkering Schone Lucht Akkoord (SpUk SLA 2021) ---> Docking Station Alblaserdam	2021	Nee			
IenW	E57	Tijdelijk Regeling Specifieke uitkering Zero Emissie Bus 2022-2024	Beschikingsnaam / nummer	Eindverantwoordin g (Ja/Nee)	Het aantal gerealiseerde niet-gelede ZE-bussen met batterij-elektrische aandrijving	De som van het totaal aantal gerealiseerde gelede ZE-bussen met batterij-elektrische aandrijving, ZE-touringcars en ZE-bussen met waterstof-elektrische aandrijving	Zijn de bussen binnen drie jaar ingezet in de dienstregeling?	Is voldaan aan het kilometervereiste (Ja/ Nee) (zie invulwijzer)?
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>

			Indicator: E57/01	Indicator: E57/02	Indicator: E57/03	Indicator: E57/04	Indicator: E57/05	Indicator: E57/06
			BUS2300003	Nee	85	0	Ja	Nee
			Zijn de bussen minimaal drie jaar ingezet in de dienstregeling waar de aanvraag betrekking op heeft of voor de uitvoering van de concessie die op die concessie volgt? (Ja/Nee)					
			Aard controle R Indicator: E57/07					
			Nee					
IenW	E58	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem overbruggingsjaar 2021	Projectnaam / nummer	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Correctie besteding (jaar T-1)	Project afgerond (Ja/Nee)
			Aard controle n.v.t. Indicator: E58/01	Aard controle R Indicator: E58/02	Aard controle n.v.t. Indicator: E58/03	Aard controle n.v.t. Indicator: E58/04	Aard controle R Indicator: E58/05	Aard controle n.v.t. Indicator: E58/06
			1 PFAS	€ 87.399	€ 171.448	Ja	€ 0	Nee
			2 Aanpak diffuus lood	€ 0	€ 1.452.919	Ja	€ 0	Ja
			Eindverantwoording (Ja/Nee)					

			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E58/07</i>					
			Nee					
IenW	E83	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem 2022	Projectnaam / nummer <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E83/01</i>	Besteding (jaar T) per project <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E83/02</i>	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E83/03</i>	Correctie Jaar T-1 per project ivm SiSa tussen medeoverheden (Jaar T-1) <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E83/04</i>	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) per project <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E83/05</i>	
			1 Gasfabrieksterrein Oude Tonge	€ 885.092	Ja	€ 0	€ 1.079.436	
			2 Subs. Sanering Oude Tonge	€ 1.533.725	Ja	€ 0	€ 2.629.242	
			3 Sanering herinrichting Broekpolder	€ 1.071.875	Ja	€ 0	€ 1.384.375	
			4 DCMR, 5 projecten	€ 0	Nee	€ 56.578	€ 151.665	
			5 ODH, 4 projecten	€ 0	Nee	€ 101.624	€ 275.178	
			6 ODMH, 9 projecten	€ 0	Nee	€ 154.328	€ 425.416	
			7 ODWH, 6 projecten	€ 0	Nee	€ 76.476	€ 178.504	
			8 OZHZ, 11 projecten	€ 0	Nee	€ 0	€ 269.722	

Kopie projectnaam / nummer	Uitvoering is volgens aanvraag uitgevoerd (Ja/Nee), zo nee geef in indicator 08 de reden aan.	Optionele toelichting. Verplicht als bij 07 nee is ingevuld	Project afgerond (Ja/Nee)
<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>
<i>Indicator: E83/06</i>	<i>Indicator: E83/07</i>	<i>Indicator: E83/08</i>	<i>Indicator: E83/09</i>
1 Gasfabrieksterrein Oude Tonge	Ja		Nee
2 Subs. Sanering Oude Tonge	Ja		Nee
3 Sanering herinrichting Broekpolder	Ja		Nee
4 DCMR, 5 projecten	Ja		Nee
5 ODH, 4 projecten	Ja		Nee
6 ODMH, 9 projecten	Ja		Nee
7 ODWH, 6 projecten	Ja		Nee
8 OZHZ, 11 projecten	Ja		Nee
Eindverantwoording (Ja/Nee)			
<i>Aard controle n.v.t.</i>			
<i>Indicator: E83/10</i>			
Nee			

IenW	E84	Regeling stimulering verkeersveiligheids maatregelen 2022- 2023	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Cumulatieve eigen bijdrage en externe financiering (t/m jaar T)	Project afgerond (alle maatregelen) in (jaar T) (Ja/Nee)
			Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle n.v.t.
			Indicator: E84/01	Indicator: E84/02	Indicator: E84/03	Indicator: E84/04
			€ 0	€ 0	€ 0	Nee
			Naam/nummer per maatregel	Per maatregel, maatregel afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	De hoeveelheid opgeleverde verkeersveiligheid s-maatregelen per type maatregel (stuks, meters)	Eventuele toelichting, mits noodzakelijk
			Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.
			Indicator: E84/05	Indicator: E84/06	Indicator: E84/07	Indicator: E84/08
			1379 Aanleg van een rotonde buiten de bebouwde kom aantal in Stuks	Nee	0	

IenW	E86	Regeling specifieke uitkering beschikbaarheidsvergoeding regionale OV-concessies 2022	Naam per concessie zoals gedefinieerd in artikel 1 en benoemd in bijlage 1 van de regeling	Naam concessiehouder zoals gedefinieerd in artikel 1 en benoemd in bijlage 1 van de regeling	Besteding (jaar T-3 (2019))	Besteding (jaar T)	Specifieke kosten van de concessiehouder in de periode van 1 januari 2022 tot en met 31 december 2022 ter voorkoming van verdere verspreiding van het virus dat COVID-19 veroorzaakt	Optelling bedrag verstrekte subsidies concessieverlener (jaar 2022) conform concessie - zoals in de bijlage 3 van de regeling is opgenomen verleend
			Aard controle n.v.t. Indicator: E86/01	Aard controle n.v.t. Indicator: E86/02	Aard controle R Indicator: E86/03	Aard controle R Indicator: E86/04	Aard controle R Indicator: E86/05	Aard controle R Indicator: E86/06
			1 Personenvervoer over Water - Rotterdam - Drechtsteden	Blue Amigo Waterborne Public Transport Netherlands B.V.	€ 0	€ 0	€ 0	0
			Kopie naam concessie	Totale opbrengstenconform bijlage 3 (5A OCW-contract studentenkaart) van de regeling	Totale opbrengstenconform bijlage 3 (5B opbrengsten van reizigers) van de regeling	Totale Opbrengsten conform bijlage 3 (5C Andere opbrengsten) van de regeling	Komt de concessiehouder voor deze concessie in aanmerking voor de 2% extra vergoeding (Ja/Nee)	
			Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R	

			Indicator: E86/07	Indicator: E86/08	Indicator: E86/09	Indicator: E86/10	Indicator: E86/11	
		1	Personenvervoer over Water - Rotterdam - Drechtsteden	€ 0	€ 0	€ 0	Ja	
IenW	E87	Tijdelijke regeling stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma zoetwater	Beschikkingnaam/nummer Aard controle n.v.t. Indicator: E87/01	Totale besteding (jaar T) Aard controle R Indicator: E87/02	Cumulatieve totale besteding (t/m jaar T) Aard controle n.v.t. Indicator: E87/03	Totale eigen bijdrage en bijdrage van derden (jaar T) Aard controle R Indicator: E87/04	Cumulatieve eigen bijdrage en bijdrage van derden (t/m jaar T) Aard controle n.v.t. Indicator: E87/05	Volledige zelfstandige uitvoering ? (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: E87/06
		1	5000006371 - Tijdelijke regeling stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma zoetwater - Onderzoeksprogramma vervolgmaatregel Brielse Meer	€ 200.000	€ 200.000	€ 0	€ 0	Nee
		2	5000006511 - Tijdelijke regeling stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma Zoetwater, COASTAR Brakwaterwinning kustduinen	€ 480.000	€ 480.000	€ 0	€ 0	Nee

			3	5000006146 - Stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma Zoetwater, COASTAR Urban Water Buffer Rotterdam	€ 296.095	€ 462.095	€ 0	€ 0	Nee
			4	5000005991 - Tijdelijke regeling stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma zoetwater COASTAR Waterbank Westland	€ 372.000	€ 450.000	€ 186.000	€ 225.000	Nee
			5	5000007155 - tijdelijke regeling stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma Zoetwater - Beter benutten Bergsluis	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee
				Kopie beschikkingnaam/nummer	Correctie besteding (jaar T-1)	Eindverantwoordiging (Ja/Nee)			
				Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.			
				Indicator: E87/07	Indicator: E87/08	Indicator: E87/09			
			1	5000006371 - Tijdelijke regeling stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma zoetwater - Onderzoeksprogramma vervolgmaatregel Brielse	€ 0	Nee			

			Meer			
			2 5000006511 - Tijdelijke regeling stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma Zoetwater, COASTAR Brakwaterwinning kustduinen	€ 0	Nee	
			3 5000006146 - Stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma Zoetwater, COASTAR Urban Water Buffer Rotterdam	€ 0	Nee	
			4 5000005991 - Tijdelijke regeling stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma zoetwater COASTAR Waterbank Westland	€ 0	Nee	
			5 5000007155 - tijdelijke regeling stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma Zoetwater - Beter benutten Bergsluis	€ 0	Nee	

<i>IenW</i>	E97	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem 2023	Projectnaam / nummer	Besteding (jaar T) per project	Zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Correctie Jaar T-1 per project ivm SiSa tussen medeoverheden (Jaar T-1)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) per project
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E97/01</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E97/02</i>	<i>Aard controle</i> <i>n.v.t.</i> <i>Indicator: E97/03</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E97/04</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E97/05</i>
			1 Omgevingsdienst Zuid- Holland Zuid, PFAS: 1 project	€ 0	Nee	-€ 104.499	€ 15.501
			2 Omgevingsdienst Haaglanden, Diffuus lood: 1 project	€ 0	Nee	-€ 15.176	€ 64.824
			3 Omgevingsdienst Zuid- Holland Zuid, Diffuus lood: 1 project	€ 0	Nee	-€ 62.871	€ 33.463
			4 DCMR, Historische spoedopgaven: 3 projecten	€ 0	Nee	-€ 84.000	€ 0
			5 Omgevingsdienst Haaglanden, Historische spoedopgaven: 3 projecten	€ 0	Nee	-€ 217.409	€ 6.191
			6 Omgevingsdienst Midden- Holland, Historische spoedopgaven: 4 projecten	€ 0	Nee	-€ 34.024	€ 10.976
			7 Omgevingsdienst West- Holland, Historische spoedopgaven: 4 projecten	€ 0	Nee	-€ 94.000	€ 0

		8 Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid, Historische spoedopgaven: 5 projecten	€ 0		€ 3.772	€ 170.772	
		Kopie projectnaam / nummer	Uitvoering is volgens aanvraag uitgevoerd (Ja/Nee), zo nee geef in indicator 08 de reden aan.	Optionele toelichting. Verplicht als bij 07 nee is ingevuld	Project afgerond (Ja/Nee)		
		<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>		
		<i>Indicator: E97/06</i>	<i>Indicator: E97/07</i>	<i>Indicator: E97/08</i>	<i>Indicator: E97/09</i>		
		1 Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid, PFAS: 1 project	Ja		Nee		
		2 Omgevingsdienst Haaglanden, Diffuus lood: 1 project	Ja		Nee		
		3 Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid, Diffuus lood: 1 project	Ja		Nee		
		4 DCMR, Historische spoedopgaven: 3 projecten	Ja		Nee		
		5 Omgevingsdienst Haaglanden, Historische spoedopgaven: 3 projecten	Ja		Nee		

			6 Omgevingsdienst Midden-Holland, Historische spoedopgaven: 4 projecten	Ja		Nee		
			7 Omgevingsdienst West-Holland, Historische spoedopgaven: 4 projecten	Ja		Nee		
			8 Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid, Historische spoedopgaven: 5 projecten	Ja		Nee		
			Eindverantwoording (Ja/Nee)					
			Aard controle n.v.t.					
			Indicator: E97/10					
			Nee					
lenW	E105	Regeling specifieke uitkering transitievergoeding regionale OV-concessies 2023	Naam concessiehouder zoals gedefinieerd in artikel 1 en bijlage 1 van de regeling	Concessienaam zoals gedefinieerd in artikel 1 en bijlage 1 van de regeling	Maximale TVOV	Prestatieafhankelijke bijdragen concessieverlener, periode 1-1-2023 tot en met 31-12-2023	Totaal subsidies conform contract, zoals in bijlage 2 van de regeling, periode 1-1-2023 tot en met 31-12-2023	OCW-contract studentenkaart, zoals in bijlage 2 van de regeling, periode 1-1-2023 tot en met 31-12-2023
			Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle R
			Indicator: E105/01	Indicator: E105/02	Indicator: E105/03	Indicator: E105/04	Indicator: E105/05	Indicator: E105/06

			1	Qbuzz B.V.	Drechtsteden, Molenlanden en Gorinchem	€ 7.094.807	-€ 317.097	€ 28.824.660	€ 9.244.949
				Kopie naam concessie	Directe opbrengsten van reizigers, conform bijlage 2 van de regeling, periode 1-1-2023 tot en met 31-12-2023	Extra bijdrage concessieverlener om reden transitie 2023, zoals in bijlage 2 van de regeling, periode 1-1-2023 tot en met 31-12-2023	Andere opbrengsten, conform bijlage 2 van de regeling, periode 1-1-2023 tot en met 31-12-2023	Werkelijke kosten in verband met de uitvoering van het openbaar vervoer, conform bijlage 2 van de regeling, periode 1-1-2023 tot en met 31-12-2023	
				Aard controle n.v.t. Indicator: E105/07	Aard controle R Indicator: E105/08	Aard controle R Indicator: E105/09	Aard controle R Indicator: E105/10	Aard controle R Indicator: E105/11	
			1	Drechtsteden, Molenlanden en Gorinchem	€ 18.967.297	€ 0	€ 262.757	€ 64.697.467	
lenW	E111	Regeling stimulering schoon en emissieloos bouwen voor medeoverheden	Beschikingsnummer	Besteding (jaar T)	Cumulatieve totale besteding (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)			
				Aard controle n.v.t. Indicator: E111/01	Aard controle R Indicator: E111/02	Aard controle n.v.t. Indicator: E111/03	Aard controle n.v.t. Indicator: E111/04		

			1 SPUK-SEB24-03724648	€ 86.995	€ 86.995	Nee	
			2 SPUK-SEB24-03730510	€ 0	€ 0	Nee	
lenW	E113	Tijdelijke regeling uitkering bodemopgaven 2024-2030	Besteding (jaar T) binnen werkvoorraad	Is er sprake van Sisa tussen medeoverheden (ja/nee)	Correctie (Jaar T-1) werkvoorraad ivm SiSa tussen medeoverheden	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) binnen werkvoorraad	Eindverantwoording (Ja/Nee)
			<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>
			<i>Indicator: E113/01</i>	<i>Indicator: E113/02</i>	<i>Indicator: E113/03</i>	<i>Indicator: E113/04</i>	<i>Indicator: E113/05</i>
			€ 3.112.631	Ja	€ 0	€ 3.112.631	Nee
EZ	F12	Eenmalige specifieke uitkering voor de uitvoering van regionale MIT-regeling 2018-2023	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Totale cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Eventuele toelichting	
				Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie			
			<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	

			Indicator: F12/01	Indicator: F12/02	Indicator: F12/03	Indicator: F12/04	
			-€ 220.707	€ 19.945.292	Nee		
<i>EZ</i>	F14	Regeling specifieke uitkering MIT 2021	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Totale cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Eindverantwoordig (Ja/Nee)	Eventuele toelichting	
			<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	
			Indicator: F14/01	Indicator: F14/02	Indicator: F14/03	Indicator: F14/04	
			-€ 278.044	€ 8.561.125	Nee		
<i>EZ</i>	F25	Regeling specifieke uitkering MIT	Beschikingsnummer	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Totale cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Eventuele toelichting

			Aard controle n.v.t. Indicator: F25/01	Aard controle R Indicator: F25/02	Aard controle n.v.t. Indicator: F25/03	Aard controle n.v.t. Indicator: F25/04	Aard controle n.v.t. Indicator: F25/05	
			1 DGBI-I&K / 89251894 - 1300035347 (2024)	€ 2.426.224	€ 2.426.224	Nee		
			2 DGBI-I&K / 38114696 - 1300034469 (2023)	€ 3.613.695	€ 6.594.695	Nee		
			3 DGBI-I&K / 22431957 - 1300033150 (2022)	€ 1.016.800	€ 6.966.800	Nee		
VRO	J5	Regeling specifieke uitkering ten behoeve van het opstellen en uitvoeren van woondeals derde tranche	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Eindverantwoordig (Ja/Nee)			
			Aard controle R Indicator: J5/01	Aard controle n.v.t. Indicator: J5/02	Aard controle n.v.t. Indicator: J5/03			
			€ 0	€ 0	Nee			
VRO	J6	Regeling specifieke uitkering flexibele inzet ondersteuning woningbouw (derde tranche)	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Correctie besteding (jaar T-1) ivm aan medeoverheden overgeboekte middelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cofinanciering (jaar T)	Correctie cofinanciering (jaar T-1) i.v.m. cofinanciering van medeoverheden	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T)
			Zelfstandige uitvoering			Zelfstandige uitvoering	Zelfstandige uitvoering	

			<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>
			<i>Indicator: J6/01</i>	<i>Indicator: J6/02</i>	<i>Indicator: J6/03</i>	<i>Indicator: J6/04</i>	<i>Indicator: J6/05</i>	<i>Indicator: J6/06</i>
			€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			Cumulatief aantal woningbouw- of herstructureringsprojecten dat t/m jaar T geholpen is met middelen	Cumulatief aantal woningen dat in deze projecten wordt gerealiseerd (t/m Jaar T)	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Eindverantwoording (Ja/Nee)		
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>		
			<i>Indicator: J6/07</i>	<i>Indicator: J6/08</i>	<i>Indicator: J6/09</i>	<i>Indicator: J6/10</i>		
			0	0	Nee	Nee		
VRO	J13	Regeling specifieke uitkering ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen (inclusief uitvoering door derden)	Aantal kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren waarmee een ontzorgingstraject is gestart	Aantal kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren waarmee een ontzorgingstraject is doorlopen tot aan het moment van aanbesteding van maatregelen om vastgoed te verduurzamen	Aantal gebouwde onroerende zaken dat hiermee wordt bereikt door het provinciaal ontzorgingsprogramma	Is binnen het provinciaal ontzorgingsprogramma uitvoering gegeven aan het stimuleren van vraagbundeling bij kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren bij de verduurzaming van hun maatschappelijk vastgoed? (Ja/Nee/Nvt)

		Provincies	Aard controle R Indicator: J13/01	Aard controle n.v.t. Indicator: J13/02	Aard controle n.v.t. Indicator: J13/03	Aard controle n.v.t. Indicator: J13/04	Aard controle n.v.t. Indicator: J13/05	Aard controle n.v.t. Indicator: J13/06
			€ 184.917	€ 2.000.000	133	60	366	Ja
		Is de opgedane regionale kennis en ervaring gedeeld met het Kennis- en innovatieplatform verduurzaming maatschappelijk vastgoed? (Ja/Nee/Nvt)	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	Correctie besteding (jaar T-1) ten laste van Rijksmiddelen ivm SiSa tussen medeverheden (alleen van toepassing bij SiSa tussen medeoverheden)				
		Aard controle n.v.t. Indicator: J13/07	Aard controle n.v.t. Indicator: J13/08	Aard controle R Indicator: J13/09				
		Ja	Ja	€ 0				
VRO	J41	Regeling specifieke uitkering flexibele inzet woningbouw	Besteding (jaar T) aan flexibele ondersteuning capaciteit en expertise	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan flexibele ondersteuning capaciteit en expertise Vanaf SiSa 2021 inclusief uitvoering door derden	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T) Vanaf SiSa 2021 inclusief uitvoering door derden	Aantal projecten dat in (jaar T) is geholpen met middelen	Aantal projecten dat cumulatief (t/m jaar T) is geholpen met middelen Vanaf SiSa 2021 inclusief uitvoering door derden	Cumulatief aantal (t/m jaar T) woningen dat in deze projecten wordt gerealiseerd Vanaf SiSa 2021 inclusief uitvoering door derden

		Provincies	Aard controle R Indicator: J41/01	Aard controle R Indicator: J41/02	Aard controle R Indicator: J41/03	Aard controle n.v.t. Indicator: J41/04	Aard controle n.v.t. Indicator: J41/05	Aard controle n.v.t. Indicator: J41/06
			-€ 506.613	€ 5.683.470	€ 500.000	0	83	85.601
		Volledige zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Aard controle n.v.t. Indicator: J41/07	Eindverantwoording (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: J41/08				
		Nee		Ja				
VRO	J59	Kwalitatief hoogwaardige en duurzame woon- en leefomgeving in NOVI/NOVEX-gebieden	Besteding over het totale project (jaar T) Aard controle R Indicator: J59/01	Cumulatieve besteding over het totale project (t/m jaar T) Aard controle n.v.t. Indicator: J59/02	Zelfstandige uitvoering? (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: J59/03	Correctie indicator bestedingen (jaar T-1) Aard controle R Indicator: J59/04	Activiteiten die zijn omschreven in het interbestuurlijk vastgestelde plan van aanpak/ontwikkelperspectief (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: J59/05	Eindverantwoording? (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: J59/06
			€ 112.015	€ 288.472	Ja	€ 0	Ja	Nee

VRO	J81	Specifieke uitkering aan provincies ten behoeve van de financiering van (tijdelijke) capaciteit of externe expertise voor het opstellen en uitvoeren van de woondeals	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Aantal woondeals dat is tot stand gekomen met hulp van deze middelen	Zelfstandige uitvoering: Ja/Nee	Eindverantwoording (Ja/Nee)		
			Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.		
			Indicator: J81/01	Indicator: J81/02	Indicator: J81/03	Indicator: J81/04		
			€ 588.279	5	Ja	Ja		
VRO	J86	Specifieke uitkering ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed tweede tranche	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Aantal kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren waarmee een ontzorgingstraject is gestart	Aantal kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren waarmee een ontzorgingstraject is doorlopen tot aan het moment van aanbesteding van maatregelen om vastgoed te verduurzamen	Aantal gebouwde onroerende zaken dat hiermee wordt bereikt door het provinciaal ontzorgingsprogramma	Is de opgedane regionale kennis en ervaring gedeeld met het Kennis- en innovatieplatform verduurzaming maatschappelijk vastgoed? (Ja/Nee/Nvt)
			Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.
			Provincies					

			Indicator: J86/01	Indicator: J86/02	Indicator: J86/03	Indicator: J86/04	Indicator: J86/05	Indicator: J86/06
			€ 2.247.484	€ 2.671.433	155	38	504	Ja
			Worden kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren begeleid bij het opstellen van portefeuilleroutekaarten die richting geven aan het realiseren van de klimaatdoelstellingen in 2030 en 2050 (Ja/Nee/Nvt)	Worden kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren begeleid bij het aanvragen van subsidies voor verduurzamingsmaatregelen en het opstellen van relevante (advies-)documenten om te voldoen aan de voorwaarden voor subsidieverlening (Ja/Nee/Nvt)	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	Eventuele toelichting		
			Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.		
			Indicator: J86/07	Indicator: J86/08	Indicator: J86/09	Indicator: J86/10		
			Ja	Ja	Nee			
VRO	J88	Specifieke uitkering Leiden Katwijk Noordwijk Provincie Zuid-Holland	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	Toelichting op niet-afgeronde projecten			

-	-		Aard controle R Indicator: J88/01	Aard controle n.v.t. Indicator: J88/02	Aard controle n.v.t. Indicator: J88/03		
			€ 34.287	Nee	Nieuwe beschikking met eindtermijn 31- 12-2025		
VRO	J103	Regeling specifieke uitkering ten behoefte van het opstellen en uitvoeren van woondeals tweede tranche	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Zelfstandige uitvoering: Ja/Nee	Eindverantwoordi ng (Ja/Nee)		
			Aard controle R Indicator: J103/01	Aard controle n.v.t. Indicator: J103/02	Aard controle n.v.t. Indicator: J103/03		
			€ 900.000	Ja	Nee		
VRO	J112	Kwalitatief hoogwaardige en duurzame woon- en leefomgeving in acht NOVEX- gebieden	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Zelfstandige uitvoering (ja/nee)	Eindverantwoording (Ja/Nee)	
			Aard controle R	Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	

			Indicator: J112/01	Indicator: J112/02	Indicator: J112/03	Indicator: J112/04
			€ 39.518	€ 39.518	Ja	Nee
VRO	J117	Regeling specifieke uitkering versnelling natuurinclusief isoleren	Naam onderdeel	Besteding (jaar T) per onderdeel	Cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) per onderdeel	
			Aard controle n.v.t. Indicator: J117/01	Aard controle R Indicator: J117/02	Aard controle R Indicator: J117/03	
			1 Ondersteuning gemeenten bij opstellen (pre)SMP's	€ 1.393.366	€ 1.393.366	
			2 Handhaving	€ 0	€ 0	
			3 Beoordeling ontheffingsverzoeken WNB	€ 0	€ 0	
			4 Alternatieve verblijfplaatsen	€ 0	€ 0	
			Correctie besteding (jaar T-1) ivm aan medeoverheden overgeboekte middelen	Eindverantwoordig (Ja/Nee)		
			Aard controle R Indicator: J117/04	Aard controle n.v.t. Indicator: J117/05		
			€ 0	Nee		

VRO	J118	Regeling specifieke uitkering ontzorgingsprogramma verduurzaming kleine en micro mkb-ondernemingen en bedrijventerreinen	Naam programma	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Is de opgedane regionale kennis en ervaring gedeeld binnen en buiten de eigen provincie, gemeente of brancheorganisatie, waaronder landelijke initiatieven (Ja/Nee)	Is het project afgerond in jaar T (Ja/Nee)	Eventuele toelichting
			Aard controle n.v.t. Indicator: J118/01	Aard controle R Indicator: J118/02	Aard controle n.v.t. Indicator: J118/03	Aard controle n.v.t. Indicator: J118/04	Aard controle n.v.t. Indicator: J118/05	Aard controle n.v.t. Indicator: J118/06
		1 MKB Ontzorgingsprogramma		€ 677.314	€ 677.314	Ja	Nee	
		2 Programma verduurzaming bedrijventerreinen		€ 115.704	€ 115.704	Ja	Nee	

			Het aantal bedrijventerreinen waarbij de organisatiegraad is opgezet ten behoeve van de verduurzaming	Het aantal bedrijventerreinen waarbij de organisatiegraad is verbeterd ten behoeve van de verduurzaming	Het aantal kleine en micro ondernemingen waarmee een ontzorgingstraject is doorlopen tot aan het moment van aanbesteding van maatregelen om vastgoed te verduurzamen	Worden kleine en micro ondernemingen begeleid/ondersteund bij het voorbereiden en aanvragen van een subsidie of lening voor het verduurzamen van de bedrijfsprocessen en haar bedrijfsmatig vastgoed (Ja/Nee)		
			<i>Programma verduurzaming bedrijventerreinen</i>	<i>Programma verduurzaming bedrijventerreinen</i>	<i>MKB Ontzorgingsprogramma</i>	<i>MKB Ontzorgingsprogramma</i>		
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>		
			<i>Indicator: J118/07</i>	<i>Indicator: J118/08</i>	<i>Indicator: J118/09</i>	<i>Indicator: J118/10</i>		
			0	0	0	Ja		
VRO	J210	Meerjarige regeling specifieke uitkering flexibele inzet woningbouw	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan flexibele ondersteuning capaciteit en expertise ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T) Vanaf SiSa 2023 inclusief uitvoering door derden	Aantal projecten dat in (jaar T) is geholpen met middelen	Aantal projecten dat cumulatief (t/m jaar T) is geholpen met middelen Vanaf SiSa 2023 inclusief uitvoering door derden	Cumulatief aantal (t/m jaar T) woningen dat in deze projecten wordt gerealiseerd Vanaf SiSa 2023 inclusief uitvoering door derden	Volledige zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)

		Provincies	Aard controle R Indicator: J210/01	Aard controle R Indicator: J210/02	Aard controle n.v.t. Indicator: J210/03	Aard controle n.v.t. Indicator: J210/04	Aard controle n.v.t. Indicator: J210/05	Aard controle n.v.t. Indicator: J210/06
			€ 17.577.526	€ 7.159.311	71	171	161.410	Nee
		Eindverantwoording (Ja/Nee)						
		Aard controle n.v.t. Indicator: J210/07						
		Nee						
KGG	K28	Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid	Besteding apparaatskosten (jaar T) : salarissen en sociale lasten voor ambtelijk personeel Aard controle R Indicator: K28/01	Besteding apparaatskosten (jaar T): kosten voor ingeleend personeel Aard controle R Indicator: K28/02	Besteding apparaatskosten (jaar T): overige goederen en diensten Aard controle R Indicator: K28/03	Cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) apparaatskosten Aard controle n.v.t. Indicator: K28/04	Besteding (jaar T) overige kosten gerelateerd aan apparaatskosten Aard controle R Indicator: K28/05	Cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) overige kosten gerelateerd aan apparaatskosten Aard controle n.v.t. Indicator: K28/06
			€ 3.584.177	€ 0	€ 0	€ 6.484.086	€ 109.005	€ 109.005
		Eindverantwoording (Ja/Nee)						
		Aard controle n.v.t.						

			Indicator: K28/07					
			Nee					
KGG	K43	Specifieke uitkering naderingsdetectiesystemen voor bestaande windturbines op land	Coördinaten windturbine	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Besteding (jaar T) ten laste van eigen middelen	Besteding (jaar T) ten laste van derden	Eindverantwoording (Ja/Nee)	
			Aard controle n.v.t. Indicator: K43/01	Aard controle R Indicator: K43/02	Aard controle R Indicator: K43/03	Aard controle R Indicator: K43/04	Aard controle n.v.t. Indicator: K43/05	
			10	€ 0	€ 0	€ 0	Nee	
LVVN	L4	Deelproject 750 hectare natuur- en recreatiegebied (Project Mainportontwikkeling Rotterdam) Uitwerkingsovereenkomst tussen het rijk en de provincie Zuid-Holland, de gemeente Rotterdam en de stadsregio Rotterdam Provincie Zuid-Holland	Besteding (jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)				

			<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>				
			<i>Indicator: L4/01</i>	<i>Indicator: L4/02</i>				
			€ 4.789.876	Nee				
LVVN	L7	Regeling specifieke uitkering IBP-Vitaal Platteland	Gebiedsnaam/nummer	Totale besteding (jaar T)	Totale Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Toelichting
				Zelfstandige uitvoering	Inclusief uitvoering door derde vanaf SiSa 2021			Hier eventueel opmerkingen of toelichtingen
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>
			<i>Indicator: L7/01</i>	<i>Indicator: L7/02</i>	<i>Indicator: L7/03</i>	<i>Indicator: L7/04</i>	<i>Indicator: L7/05</i>	<i>Indicator: L7/06</i>
			1 Hollands en Utrechts Veenweidegebied	€ 52.629	€ 2.262.442	Ja	Nee	
			2 Zuidwestelijke Delta	€ 1.232.945	€ 3.881.952	Ja	Nee	
LVVN	L10	Regeling specifieke uitkering Impuls Veenweiden	Gebiedsnaam/nummer	Totale besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Toelichting	
							Hier eventueel opmerkingen of toelichtingen	
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	

			Indicator: L10/01	Indicator: L10/02	Indicator: L10/03	Indicator: L10/04	Indicator: L10/05	
			1 Zuid-Holland	€ 2.058.007	€ 9.776.278	Nee		
LVVN	L16	Eenmalige specifieke uitkering Provinciaal Uitvoeringsprogramma Natuur	Naam Uitvoeringsprogramma	Besteding (jaar T) per uitvoeringsprogramma - exclusief uitvoering door derden	Cumulatieve besteding (t/m jaar T). Vanaf SiSa 2022 inclusief uitvoering door derden	Cumulatieve besteding apparaatskosten (t/m jaar T) per uitvoeringsprogramma	Uitvoeringsprogramma volgens uitvoeringsplan uitgevoerd (Ja/Nee)	Uitvoeringsprogramma afgerond (Ja/Nee)
			Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.
			Indicator: L16/01	Indicator: L16/02	Indicator: L16/03	Indicator: L16/04	Indicator: L16/05	Indicator: L16/06
			1 Provinciaal Uitvoeringsprogramma Zuid-Holland	€ 14.631.042	€ 20.344.156	€ 2.917.116	Ja	Nee
			Kopie Uitvoeringsprogramma	Toelichting	Zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)			
			Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.			
			Indicator: L16/07	Indicator: L16/08	Indicator: L16/09			
			1 Provinciaal Uitvoeringsprogramma Zuid-Holland		Ja			

LVVN	L22	Eenmalige bijdrage voor het door-ontwikkelen en in de praktijk testen van een KPI-systematiek voor kringlooplandbouw in de Zuidwestelijke Delta, m.n. voor de akkerbouw	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Eindverantwoordig (Ja/Nee)	
			<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: L22/01</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: L22/02</i>	<i>Aard controle</i> <i>n.v.t.</i> <i>Indicator: L22/03</i>	
			€ 75.000	€ 150.000	Ja	
LVVN	L24	Regeling specifieke uitkering voorbereidingskost en landelijk gebied, versnellingsvoorstellen en PAS-melders	Besteding (jaar T)	Totale cumulatieve bestedingen (t/m jaar T)	Eindverantwoordig (Ja/Nee)?	
			<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: L24/01</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L24/02</i>	<i>Aard controle</i> <i>n.v.t.</i> <i>Indicator: L24/03</i>	
			€ 3.113.359	€ 5.513.359	Ja	

LVVN	L25	Regeling specifieke uitkering provinciale versnellingsvoorstellen transitie landelijk gebied	Naam versnellingsvoorstel	Besteding (jaar T)	Totale cumulatieve bestedingen (t/m jaar T)	Baten (jaar T) vermogensvorming	Totale cumulatieve baten vermogensvorming (t/m jaar T)	
			Aard controle n.v.t. Indicator: L25/01	Aard controle R Indicator: L25/02	Aard controle n.v.t. Indicator: L25/03	Aard controle R Indicator: L25/04	Aard controle n.v.t. Indicator: L25/05	
			1 Kwaliteitsbaggeren in natuurgebied Veenweiden Krimpenerwaard	€ 448.885	€ 810.638	€ 0	€ 0	
			2 Omhoog met het veen Krimpenerwaard	€ 0	€ 73.000	€ 0	€ 0	
			3 Onderzoek smart grids energiemaatregelen	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	
			Eindverantwoording (Ja/Nee)?					
	Aard controle n.v.t. Indicator: L25/06							
		Nee						
L27	specifieke uitkering	Regeling provinciale maatregelen PAS-melders	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Eindverantwoording (Ja/Nee)?			

			<i>automatisch berekend</i>	<i>Automatisch berekend</i>				
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L27/01</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L27/02</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L27/03</i>			
		1	€ 0	€ 0	Nee			
			Naam/nummer van de maatregel	Karakter van de maatregel	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van rijksmiddelen	Is de aankoopsom, indien van toepassing, gebaseerd op een taxatie door een onafhankelijke taxateur conform marktwaarde (Ja/Nee)?	Wat is de restwaarde van door de provincie verworven vermogensbestanddelen ?
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L27/04</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: L27/05</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: L27/06</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L27/07</i>	<i>Aard controle D1</i> <i>Indicator: L27/08</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: L27/09</i>
		1	<i>strategische grondverwerving / 1</i>	<i>Besluit</i>	€ 0	€ 0	Ja	€ 0
			Kopie naam/nummer van de maatregel	Is de vrijgekomen depositieruimte uitsluitend gebruikt voor het legaliseren van PAS-melders (Ja/Nee)?	Is voldaan aan de juridische en beleidsmatige kaders op het moment van besteding van de middelen			

					(Ja/Nee)?	
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L27/10</i>	<i>Aard controle D1</i> <i>Indicator: L27/11</i>	<i>Aard controle D1</i> <i>Indicator: L27/12</i>	
		1	<i>strategische</i> <i>grondverwerving / 1</i>	<i>Ja</i>	<i>Ja</i>	
			Kopie naam/nummer van de maatregel	Naam opgelost gemeld PAS- project	Wat is de waarde van het opgeloste gemeld PAS- project?	Vul in totale besteding per opgelost gemeld PAS-project
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L27/13</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L27/14</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: L27/15</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: L27/16</i>
		1	<i>strategische</i> <i>grondverwerving / 1</i>	<i>Geen opgelost</i> <i>gemelde PAS-</i> <i>projecten</i>	€ 0	€ 0
LVVN	L29	Regeling specifieke uitkering capaciteit natuurmonitoring	Aantal ingezette fte (ambtelijke capaciteit of externe inhuur) (jaar T)	Besteding (jaar T)		
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>		

			Indicator: L29/01	Indicator: L29/02			
			4	€ 117.486			
LVVN	L32	Specifieke uitkering Regeling uitvoering aanpak piekbelasting	Selecteer welke van toepassing (samenwerkingsovereenko mst/ werkafspraken)	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Eindverantwoording (Ja/Nee)?	
			Aard controle n.v.t. Indicator: L32/01	Aard controle R Indicator: L32/02	Aard controle n.v.t. Indicator: L32/03	Aard controle n.v.t. Indicator: L32/04	
			1 Werkafspraken	€ 0	€ 75.017	Nee	
			2				
LVVN	L33	Specifieke uitkering Uitvoeringsprogram ma Natuur op grond van de Regeling specifieke uitkering Programma Natuur 2e fase	Onderdeel	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen		
			Aard controle n.v.t. Indicator: L33/01	Aard controle R Indicator: L33/02	Aard controle n.v.t. Indicator: L33/03		
			1 Aanleg bos in het kader van boscompensatie	€ 0	€ 0		
			2 Overige uitvoeringsactiviteiten	€ 44.492	€ 44.492		

			Cumulatieve besteding apparaatskosten (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen voor uitvoeringsactiviteit en ten behoeve van natuurgebieden die buiten Natura 2000-gebieden zijn gelegen (t/m jaar T)	(Verwachte) opbrengsten door verwerving van vermogensbestan ddelen (t/m jaar T)	Uitvoeringsprogramma afgerond (Ja/Nee)	
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L33/04</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L33/05</i>	<i>Aard controle D1</i> <i>Indicator: L33/06</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L33/07</i>	
			€ 0	€ 0	€ 0	Nee	
LVPN	L34	Specifieke uitkering indirecte uitvoeringskosten Regeling provinciale maatregelen landelijk gebied	Besteding (jaar T)				
			<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: L34/01</i>				
			€ 2.752.441				

LVVN	L35	Regeling provinciale maatregelen landelijk gebied (Rpml)	Naam maatregelpakket	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen	Correctie besteding (jaar T-1) ten laste van Rijksmiddelen i.v.m. aan medeoverheden overgeboekte middelen	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van rijksmiddelen
				Zelfstandige uitvoering	Vanaf SiSa 2025	
			Aard controle n.v.t. Indicator: L35/01	Aard controle R Indicator: L35/02	Aard controle R Indicator: L35/03	Aard controle n.v.t. Indicator: L35/04
			1 Landschap en natuurversterking	€ 0	€ 0	€ 0
			2 Toekomstbestendige Land - en tuinbouw	€ 0	€ 0	€ 0
			3 Toekomstbestendige Water- en bodemsysteem	€ 0	€ 0	€ 0
			Besteding (jaar T) aan directe uitvoeringskosten ten laste van Rijksmiddelen	Correctie besteding aan directe uitvoeringskosten ten laste van Rijksmiddelen (jaar T-1) i.v.m. aan medeoverheden overgeboekte middelen	Totale cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) aan directe uitvoeringskosten ten laste van Rijksmiddelen	Eindverantwoording (Ja/Nee)?
			Zelfstandige uitvoering	Vanaf SiSa 2025		

			Aard controle R Indicator: L35/05	Aard controle R Indicator: L35/06	Aard controle n.v.t. Indicator: L35/07	Aard controle n.v.t. Indicator: L35/08		
			€ 0	€ 0	€ 0	Nee		
LVVN	L37	Regeling provinciale maatregelen PAS-melders 2024	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen automatisch berekend Aard controle n.v.t. Indicator: L37/01	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen Automatisch berekend Aard controle n.v.t. Indicator: L37/02	Eindverantwoordig (Ja/Nee)? Aard controle n.v.t. Indicator: L37/03			
			1 € 0	€ 0	Nee			
			Omschrijving van de maatregel Aard controle n.v.t.	Karakter van de maatregel Aard controle n.v.t.	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen Aard controle R	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van rijksmiddelen Aard controle n.v.t.	Is de aankoopsom, indien van toepassing, gebaseerd op een taxatie door een onafhankelijke taxateur conform marktwaarde (Ja/Nee/N.v.t)? Aard controle D1	Wat is de restwaarde van door de provincie verworven vermogensbestanddelen ? Aard controle R

			Indicator: L37/04	Indicator: L37/05	Indicator: L37/06	Indicator: L37/07	Indicator: L37/08	Indicator: L37/09
			1 <i>verwerving van stikstofdepositieruimte</i>	<i>maatwerk</i>	€ 0	€ 0	<i>Ja</i>	€ 0
			2 <i>omschakeling</i>	<i>Subsidieregeling</i>	€ 0	€ 0	<i>Ja</i>	€ 0
			3 <i>reductie van stikstofemissie</i>	<i>Subsidieregeling</i>	€ 0	€ 0	<i>Ja</i>	€ 0
			4 <i>verplaatsing</i>	<i>Subsidieregeling</i>	€ 0	€ 0	<i>Ja</i>	€ 0
			Kopie naam/nummer van de maatregel	Is de vrijgekomen depositieruimte uitsluitend gebruikt voor het legaliseren van PAS-melders (Ja/Nee)?	Is voldaan aan de juridische en beleidsmatige kaders op het moment van besteding van de middelen (Ja/Nee)?			
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L37/10</i>	<i>Aard controle D1</i> <i>Indicator: L37/11</i>	<i>Aard controle D1</i> <i>Indicator: L37/12</i>			
			1 <i>verwerving van stikstofdepositieruimte</i>	<i>Ja</i>	<i>Ja</i>			
			2 <i>omschakeling</i>	<i>Ja</i>	<i>Ja</i>			
			3 <i>reductie van stikstofemissie</i>	<i>Ja</i>	<i>Ja</i>			
			4 <i>verplaatsing</i>	<i>Ja</i>	<i>Ja</i>			
			Kopie naam/nummer van de maatregel	Naam opgelost gemeld PAS-project	Wat is de waarde van het opgeloste gemeld PAS-project?	Vul in totale besteding per opgelost gemeld PAS-project		

			Aard controle n.v.t. Indicator: L37/13	Aard controle n.v.t. Indicator: L37/14	Aard controle R Indicator: L37/15	Aard controle R Indicator: L37/16	
1		verwerving van stikstofdepositieruimte	Geen opgelost gemelde PAS- projecten	€ 0	€ 0		
2		omschakeling	Geen opgelost gemelde PAS- projecten	€ 0	€ 0		
3		reductie van stikstofemissie	Geen opgelost gemelde PAS- projecten	€ 0	€ 0		
4		verplaatsing	Geen opgelost gemelde PAS- projecten	€ 0	€ 0		

13. Overzicht van baten en lasten per taakveld / uitvoeringsinformatie

Overzicht baten en lasten per taakveld / uitvoeringsinformatie

Taakvelden (bedragen x € 1.000)	Originele begroting2024			Bijgestelde Begroting 2024			Realisatie 2024			Verschil begroot vs realisatie		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
0 Algemene dekkingsmiddelen												
0.1 Uitkering provinciefonds	0	392.121	-392.121	0	423.953	-423.953	0	461.765	-461.765	0	37.812	37.812
0.2 Opbrengst provinciale belastingen	0	389.331	-389.331	0	392.815	-392.815	0	404.781	-404.781	0	11.966	11.966
0.3 Geldleningen en uitzettingen	68	0	68	8.479	8.478	1	7.889	7.943	-54	590	-534	56
0.4 Deelnemingen	375	1.400	-1.025	111	1.643	-1.532	129	1.447	-1.317	-18	-196	-214
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	124.473	191.183	-66.709	789	2.472	-1.683	4.779	7.114	-2.335	-3.989	4.642	653
0.6 Overhead	127.568	3.158	124.410	135.738	2.559	133.179	132.026	5.735	126.291	3.712	3.176	6.888
0.7 Vennootschapsbelasting	0	0	0	16	0	16	53	0	53	-37	0	-37
0.8 Mutaties reserves	31.690	-42.547	74.237	8.048	2.150	5.898	7.877	5.299	2.578	171	3.149	3.320
Totaal 0 Algemene dekkingsmiddelen	284.175	934.645	-650.471	153.181	834.069	-680.887	152.753	894.084	-741.331	429	60.015	60.443
1 Bestuur												
1.1 Provinciale staten	4.314	0	4.314	8.787	0	8.787	9.018	16	9.002	-231	16	-215
1.2 Gedeputeerde staten	6.095	0	6.095	2.390	0	2.390	3.251	70	3.182	-861	70	-792
1.3 Kabinetszaken	1.712	0	1.712	3.835	2.752	1.083	4.602	3.615	987	-767	863	95
1.4 Bestuurlijke organisatie	4.534	0	4.534	3.739	0	3.739	3.153	0	3.153	586	0	586
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio	80	0	80	378	0	378	365	0	365	12	0	12
1.6 Openbare orde en veiligheid	736	0	736	1.778	428	1.350	1.602	316	1.286	176	-112	64
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	3.596	135	3.461	5.628	135	5.492	5.300	131	5.169	327	-4	323
Totaal 1 Bestuur	21.067	135	20.932	26.535	3.316	23.219	27.293	4.148	23.145	-758	832	74
2 Verkeer en vervoer												
2.1 Landwegen	159.173	17.896	141.276	164.880	24.525	140.355	184.055	32.838	151.217	-19.175	8.313	-10.862
2.2 Waterwegen	91.333	11.906	79.427	76.371	11.419	64.952	71.093	11.370	59.722	5.279	-49	5.230
2.3 Openbaar vervoer	117.977	22.744	95.233	161.273	36.397	124.876	168.536	35.350	133.186	-7.263	-1.047	-8.310
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	23.724	7.619	16.105	26.282	7.811	18.471	18.968	2.010	16.959	7.314	-5.801	1.513
Totaal 2 Verkeer en vervoer	392.207	60.165	332.042	428.806	80.152	348.654	442.652	81.568	361.084	-13.846	1.416	-12.429
3 Water												
3.1 Waterkeringen	1.918	0	1.918	557	0	557	482	0	482	75	0	75
3.2 Kwantiteit oppervlaktewater	1.599	53	1.545	4.392	53	4.338	3.596	79	3.517	796	25	821
3.3 Kwantiteit grondwater	1.637	430	1.207	717	430	287	660	378	281	57	-52	5
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater	0	0	0	695	417	278	613	283	331	82	-134	-53

Taakvelden (bedragen x € 1.000)	Originele begroting2024			Bijgestelde Begroting 2024			Realisatie 2024			Verschil begroot vs realisatie		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
3.5 Kwaliteit grondwater	4.612	1.963	2.649	5.475	1.970	3.505	4.871	4.033	838	604	2.063	2.667
3.9 Water, overige baten en lasten	4.378	1.678	2.700	7.352	3.378	3.974	5.587	2.638	2.949	1.765	-740	1.025
Totaal 3 Water	14.143	4.124	10.019	19.188	6.248	12.940	15.810	7.411	8.399	3.378	1.163	4.541
4 Milieu												
4.1 Bodembescherming	4.065	3.474	591	8.756	6.324	2.433	11.977	10.182	1.795	-3.221	3.859	638
4.2 Luchtverontreiniging	1.465	311	1.154	2.033	359	1.674	1.691	233	1.458	342	-126	216
4.3 Geluidhinder	370	0	370	596	0	596	544	0	544	52	0	52
4.4 Vergunningverlening en handhaving	62.795	7.400	55.395	60.948	5.400	55.548	60.210	4.341	55.869	738	-1.059	-321
4.6 Duurzaamheid	59.894	39.063	20.830	41.903	15.009	26.893	40.597	12.351	28.246	1.306	-2.658	-1.352
Totaal 4 Milieu	128.588	50.247	78.341	114.237	27.092	87.145	115.019	27.108	87.912	-783	16	-767
5 Natuur												
5.1 Natuurontwikkeling	82.682	53.003	29.679	106.491	75.034	31.457	111.661	79.163	32.499	-5.170	4.129	-1.041
5.2 Beheer natuurgebieden	55.956	8.453	47.503	50.435	9.022	41.412	49.146	15.435	33.711	1.289	6.413	7.702
5.3 Beheer flora en fauna	2.593	1.400	1.193	9.347	7.774	1.573	3.172	1.605	1.567	6.175	-6.169	5
5.9 Natuur, overige baten en lasten	8.327	773	7.554	3.986	2.495	1.492	3.845	1.910	1.935	142	-585	-443
Totaal 5 Natuur	149.558	63.629	85.929	170.259	94.325	75.934	167.824	98.112	69.712	2.434	3.788	6.222
6 Regionale economie												
6.1 Agrarische aangelegenheden	4.945	3.287	1.658	17.004	9.452	7.552	9.634	2.121	7.513	7.370	-7.331	39
6.3 Kennis en innovatie	42.658	14.739	27.919	37.501	14.962	22.539	39.536	15.809	23.727	-2.036	848	-1.188
6.4 Recreatie en toerisme	28.827	7.451	21.376	29.651	9.869	19.782	24.954	10.524	14.429	4.698	655	5.353
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	9.242	1.190	8.052	7.957	1.640	6.317	7.845	1.530	6.315	112	-110	2
Totaal 6 Regionale economie	85.672	26.667	59.006	92.113	35.923	56.190	81.969	29.984	51.985	10.144	-5.939	4.205
7 Cultuur en maatschappij												
7.1 Cultuur	22.235	2.631	19.604	25.859	3.435	22.424	25.306	3.450	21.855	554	15	569
7.2 Maatschappij	8.509	88	8.421	8.879	88	8.791	8.630	78	8.553	249	-10	238
Totaal 7 Cultuur en maatschappij	30.744	2.719	28.025	34.738	3.523	31.215	33.936	3.528	30.408	802	5	807
8 Ruimte												
8.1 Ruimtelijke ordening	25.267	4.360	20.907	38.824	4.506	34.318	35.048	5.188	29.860	3.775	682	4.457
8.2 Volkshuisvesting	12.580	398	12.181	11.275	1.769	9.506	7.794	1.075	6.719	3.481	-694	2.787
8.3 Stedelijke vernieuwing	169	0	169	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8.9 Ruimte, overige baten en lasten	6.960	4.041	2.919	1.766	0	1.766	1.693	0	1.693	73	0	73
Totaal 8 Ruimte	44.975	8.799	36.176	51.865	6.275	45.590	44.536	6.263	38.273	7.330	-13	7.317
Totaal taakvelden	1.151.131	1.151.131	0	1.090.923	1.090.923	0	1.081.791	1.152.205	-70.414	9.131	61.283	70.414

Overzicht baten en lasten per taakveld / uitvoeringsinformatie per ambitie

Taakvelden (bedragen x € 1.000)	Originele begroting2024			Bijgestelde Begroting 2024			Realisatie 2024			Verschil begroot vs realisatie		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
0 Algemene dekkingsmiddelen												
0.1 Uitkering provinciefonds	0	392.121	-392.121	0	423.953	-423.953	0	461.765	-461.765	0	37.812	37.812
0.2 Opbrengst provinciale belastingen	0	389.331	-389.331	0	392.815	-392.815	0	404.781	-404.781	0	11.966	11.966
0.3 Geldleningen en uitzettingen	68	0	68	8.479	8.478	1	7.889	7.943	-54	590	-534	56
0.4 Deelnemingen	375	1.400	-1.025	111	1.643	-1.532	129	1.447	-1.317	-18	-196	-214
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	8.637	100	8.537	689	100	589	179	242	-63	511	142	653
0.6 Overhead	127.568	3.158	124.410	135.738	2.559	133.179	132.026	5.735	126.291	3.712	3.176	6.888
0.7 Vennootschapsbelasting	0	0	0	16	0	16	53	0	53	-37	0	-37
Totaal 0 Algemene dekkingsmiddelen	136.649	786.110	-649.461	145.034	829.547	-684.513	140.276	881.913	-741.637	4.758	52.366	57.124
1 Bestuur												
1.1 Provinciale staten	4.314	0	4.314	8.787	0	8.787	9.018	16	9.002	-231	16	-215
1.2 Gedeputeerde staten	6.095	0	6.095	2.390	0	2.390	3.251	70	3.182	-861	70	-792
1.3 Kabinetszaken	1.712	0	1.712	3.835	2.752	1.083	4.602	3.615	987	-767	863	95
1.4 Bestuurlijke organisatie	4.534	0	4.534	3.739	0	3.739	3.153	0	3.153	586	0	586
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio	80	0	80	378	0	378	365	0	365	12	0	12
1.6 Openbare orde en veiligheid	736	0	736	1.778	428	1.350	1.602	316	1.286	176	-112	64
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	3.596	135	3.461	5.628	135	5.492	5.300	131	5.169	327	-4	323
Totaal 1 Bestuur	21.067	135	20.932	26.535	3.316	23.219	27.293	4.147	23.146	-758	832	74
2 Verkeer en vervoer												
2.1 Landwegen	159.173	522	158.650	140.555	1.121	139.434	162.709	9.434	153.275	-22.154	8.313	-13.841
2.2 Waterwegen	91.333	11.906	79.427	67.271	11.419	55.852	71.093	11.370	59.722	-3.821	-49	-3.870
2.3 Openbaar vervoer	111.624	7.557	104.068	142.141	9.043	133.098	135.867	7.901	127.965	6.274	-1.142	5.132
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	20.853	6.606	14.247	23.182	6.816	16.366	15.697	965	14.732	7.485	-5.851	1.634
Totaal 2 Verkeer en vervoer	382.983	26.591	356.393	373.149	28.399	344.750	385.365	29.671	355.695	-12.217	1.272	-10.945
3 Water												
3.1 Waterkeringen	1.918	0	1.918	557	0	557	482	0	482	75	0	75
3.2 Kwantiteit oppervlaktewater	1.599	53	1.545	4.392	53	4.338	3.596	79	3.517	796	25	821
3.3 Kwantiteit grondwater	1.637	430	1.207	717	430	287	660	378	281	57	-52	5
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater	0	0	0	695	417	278	613	283	331	82	-134	-53

Taakvelden (bedragen x € 1.000)	Originele begroting2024			Bijgestelde Begroting 2024			Realisatie 2024			Verschil begroot vs realisatie		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
3.5 Kwaliteit grondwater	4.612	1.627	2.985	5.475	1.110	4.365	4.871	3.282	1.589	604	2.172	2.776
3.9 Water, overige baten en lasten	4.378	1.678	2.700	7.352	3.378	3.974	5.562	2.638	2.924	1.790	-740	1.050
Totaal 3 Water	14.143	3.789	10.355	19.188	5.388	13.800	15.785	6.660	9.125	3.403	1.272	4.675
4 Milieu												
4.1 Bodembescherming	4.065	2.305	1.760	8.145	3.656	4.489	11.365	7.966	3.399	-3.221	4.311	1.090
4.2 Luchtverontreiniging	1.465	136	1.329	2.033	184	1.849	1.691	58	1.633	342	-126	216
4.3 Geluidhinder	370	0	370	596	0	596	544	0	544	52	0	52
4.4 Vergunningverlening en handhaving	62.795	7.400	55.395	60.948	5.400	55.548	60.210	4.341	55.869	738	-1.059	-321
4.6 Duurzaamheid	59.894	11.482	48.412	41.903	10.328	31.575	39.663	7.870	31.794	2.239	-2.458	-219
Totaal 4 Milieu	128.588	21.323	107.266	113.625	19.567	94.058	113.474	20.235	93.239	150	668	819
5 Natuur												
5.1 Natuurontwikkeling	62.715	18.898	43.817	78.821	15.320	63.501	78.803	15.342	63.461	18	22	40
5.2 Beheer natuurgebieden	55.956	6.893	49.063	50.435	7.052	43.383	42.188	7.557	34.631	8.247	505	8.752
5.3 Beheer flora en fauna	2.593	0	2.593	9.347	6.774	2.573	3.070	877	2.193	6.276	-5.896	380
5.9 Natuur, overige baten en lasten	8.327	676	7.652	3.986	1.299	2.688	3.647	935	2.711	340	-363	-23
Totaal 5 Natuur	129.591	26.466	103.124	142.589	30.444	112.145	127.708	24.712	102.996	14.881	-5.732	9.149
6 Regionale economie												
6.1 Agrarische aangelegenheden	4.945	1.324	3.621	15.004	6.175	8.829	6.510	2.814	3.696	8.494	-3.361	5.133
6.3 Kennis en innovatie	35.458	5.438	30.020	28.673	7.166	21.507	30.281	8.014	22.267	-1.608	848	-760
6.4 Recreatie en toerisme	28.767	4.838	23.928	29.590	4.916	24.675	19.009	4.898	14.111	10.582	-18	10.564
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	7.562	0	7.562	1.627	240	1.387	1.515	130	1.385	112	-110	2
Totaal 6 Regionale economie	76.731	11.600	65.131	74.894	18.497	56.398	57.315	15.855	41.460	17.580	-2.641	14.938
7 Cultuur en maatschappij												
7.1 Cultuur	21.842	14	21.828	20.760	14	20.746	18.438	29	18.409	2.322	15	2.337
7.2 Maatschappij	8.509	88	8.421	8.879	88	8.791	8.468	78	8.391	411	-10	400
Totaal 7 Cultuur en maatschappij	30.351	102	30.250	29.638	102	29.537	26.906	106	26.800	2.732	5	2.737
8 Ruimte												
8.1 Ruimtelijke ordening	25.267	4.360	20.907	38.824	4.506	34.318	32.049	5.188	26.861	6.774	682	7.456
8.2 Volkshuisvesting	12.580	398	12.181	11.275	1.769	9.506	6.559	1.075	5.484	4.716	-694	4.022
8.3 Stedelijke vernieuwing	169	0	169	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8.9 Ruimte, overige baten en lasten	6.960	0	6.960	-1.178	0	-1.178	-1.251	0	-1.251	73	0	73
Totaal 8 Ruimte	44.975	4.759	40.217	48.921	6.275	42.645	37.357	6.263	31.094	11.564	-13	11.551
Totaal taakvelden	965.080	880.874	84.206	973.574	941.535	32.039	931.480	989.562	-58.082	42.093	48.028	90.121

Overzicht toevoegingen en onttrekkingen reserves per taakveld / uitvoeringsinformatie per ambitie

Taakvelden (bedragen x € 1.000)	Originele begroting2024			Bijgestelde Begroting 2024			Realisatie 2024			Verschil begroot vs realisatie		
	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo
0 Algemene dekkingsmiddelen												
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	115.836	191.083	-75.246	100	2.372	-2.272	4.600	6.872	-2.272	-4.500	4.500	0
0.8 Mutaties reserves	31.690	-42.547	74.237	8.048	2.150	5.898	7.877	5.299	2.578	171	3.149	3.320
Totaal 0 Algemene dekkingsmiddelen	147.526	148.535	-1.009	8.148	4.522	3.626	12.477	12.171	306	-4.329	7.649	3.320
1 Bestuur												
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal 1 Bestuur	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2 Verkeer en vervoer												
2.1 Landwegen	0	17.374	-17.374	24.325	23.403	922	21.346	23.403	-2.058	2.979	0	2.979
2.2 Waterwegen	0	0	0	9.100	0	9.100	0	0	0	9.100	0	9.100
2.3 Openbaar vervoer	6.353	15.188	-8.835	19.132	27.354	-8.222	32.669	27.449	5.220	-13.537	95	-13.442
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	2.871	1.013	1.858	3.100	995	2.105	3.271	1.045	2.226	-171	50	-121
Totaal 2 Verkeer en vervoer	9.224	33.575	-24.351	55.657	51.752	3.905	57.286	51.897	5.389	-1.629	145	-1.484
3 Water												
3.5 Kwaliteit grondwater	0	336	-336	0	860	-860	0	751	-751	0	-109	-109
3.9 Water, overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0	25	0	25	-25	0	-25
Totaal 3 Water	0	336	-336	0	860	-860	25	751	-726	-25	-109	-134
4 Milieu												
4.1 Bodembescherming	0	1.168	-1.168	612	2.668	-2.056	612	2.216	-1.604	0	-452	-452
4.2 Luchtverontreiniging	0	175	-175	0	175	-175	0	175	-175	0	0	0
4.6 Duurzaamheid	0	27.581	-27.581	0	4.681	-4.681	933	4.481	-3.548	-933	-200	-1.133
Totaal 4 Milieu	0	28.925	-28.925	612	7.525	-6.913	1.545	6.872	-5.327	-933	-652	-1.585
5 Natuur												
5.1 Natuurontwikkeling	19.967	34.105	-14.137	27.670	59.713	-32.044	32.858	63.820	-30.962	-5.188	4.107	-1.082
5.2 Beheer natuurgebieden	0	1.560	-1.560	0	1.970	-1.970	6.958	7.878	-920	-6.958	5.908	-1.050
5.3 Beheer flora en fauna	0	1.400	-1.400	0	1.001	-1.001	102	728	-626	-102	-273	-375

Taakvelden (bedragen x € 1.000)	Originele begroting2024			Bijgestelde Begroting 2024			Realisatie 2024			Verschil begroot vs realisatie		
	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo
5.9 Natuur, overige baten en lasten	0	98	-98	0	1.196	-1.196	198	974	-776	-198	-222	-420
Totaal 5 Natuur	19.967	37.162	-17.195	27.670	63.881	-36.211	40.116	73.400	-33.284	-12.446	9.520	-2.927
6 Regionale economie												
6.1 Agrarische aangelegenheden	0	1.963	-1.963	2.000	3.277	-1.277	3.124	-693	3.817	-1.124	-3.970	-5.094
6.3 Kennis en innovatie	7.200	9.301	-2.101	8.828	7.796	1.032	9.255	7.796	1.460	-428	0	-428
6.4 Recreatie en toerisme	61	2.613	-2.552	61	4.953	-4.892	5.945	5.626	319	-5.884	673	-5.211
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	1.680	1.190	490	6.330	1.400	4.930	6.330	1.400	4.930	0	0	0
Totaal 6 Regionale economie	8.941	15.066	-6.126	17.218	17.426	-208	24.654	14.129	10.525	-7.435	-3.297	-10.733
7 Cultuur en maatschappij												
7.1 Cultuur	393	2.618	-2.224	5.100	3.422	1.678	6.868	3.422	3.446	-1.768	0	-1.768
7.2 Maatschappij	0	0	0	0	0	0	162	0	162	-162	0	-162
Totaal 7 Cultuur en maatschappij	393	2.618	-2.224	5.100	3.422	1.678	7.029	3.422	3.608	-1.930	0	-1.930
8 Ruimte												
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	0	0	0	0	2.999	0	2.999	-2.999	0	-2.999
8.2 Volkshuisvesting	0	0	0	0	0	0	1.235	0	1.235	-1.235	0	-1.235
8.9 Ruimte, overige baten en lasten	0	4.041	-4.041	2.944	0	2.944	2.944	0	2.944	0	0	0
Totaal 8 Ruimte	0	4.041	-4.041	2.944	0	2.944	7.178	0	7.178	-4.234	0	-4.234
Totaal taakvelden	186.051	270.257	-84.206	117.349	149.388	-32.039	150.311	162.643	-12.332	-32.962	13.255	-19.707